

Digitized by Google

NAZIONALE BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
12
3 Q
34

NAZIONALE BIBLIOTECA VITT. EMANUELE ROMA
55
2 E
29

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

Coll. Rom. Soc. Jesu Cat. inscr.

DE RATIONE CVRANDI PER SANGVINIS MISSIONEM,

Libri Decem.

In quibus extirpatis erroneis opinionibus paſſim hodie apud nonnullos vigentibus, omnia ad hoc argumentum pertinentia, ſecundum Galeni doctrinam explanantur.

AVTHORE

HORATIO AVGENIO MEDICO, ET PHILOSOPHO hac noſtra ætate præſtantiſſimo.

Addidimus eiuſdem diſputationem aduerſus A. Mercenarium ordinariam Philoſophiam in Patauino Gymnaſio profitentem.

ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. D. VINCENTIO LAVREO S. R. E. CARDINALI AMPLISS. DICATI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

TAVRINI, Apud Io. Baptiſtam Ratterium. M D LXXXIIII.

Cum licentia Superiorum.

B. S.

ILLVSTRISSIMO
ET REVERENDISS.
VINCENTIO LAVREO
Perpetuo adminiſtratori Epiſcopatus Montisregalis,

S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO.

Horatius Augenius S. P. D.

IAM non ignoro, CARDINALIS AMPLISSIME, vix à me quicquam poſſe præſtari, quod Illuſtriſſimo nomine tuo dignum appareat, audeo tamen tibi aliquid lucubrationum mearum deferre; ecquid enim non deferam? Siquidem meum eſt proculdubio, vt quantum tibi debeam, ac multò magis in dies debere deſiderem, teſtatiſſimum faciam; ſed & mea omninò plurimum intereſt, vt tuum, quod omnibus in rebus grauiſſimum, intelligentiſſimumque ſemper extitit, iudicium conſequar; nam cum pro tuorum ergà me meritorum magnitudine parem tibi gratiam referre nequeam, ſim mei prorſus diſſimilis, niſi ſaltem ſingularem animi ergà te mei obſeruantiam, ingensq; ſtudium aliquando teſtatum velim. Atque vbi id non poſſim, quod velim, fore confido, vt ſi, quod poſſum, perſoluerim, excuſatione videar non indignus. Poſtremò, vt in hanc cogitationem potiſſimum mentem intenderem, in primis non

parum ſuaſit innata illa & apud omnes peruulgata benignitas tua, liberalitas, ac de ſtudioſis omnibus benemerendi voluntas; quibus tum pleroſque alios, tum me præcipuè tam validis obſtrinxiſti vinculis (iucundiſſimis nimirum atque optatiſſimis) vt illis nullo vnquam tempore exolui neque ſperem, neque etiam velim. En igitur tibi præſtò eſt liber DE RATIONE CVRANDI *per ſanguinis miſſionem, ſcriptus à me planè, non vt Galeni videar æmulus, ſed potius, vt ſim difficilium illius ſententiarum, quæ multis errandi occaſionem dederunt, explanator. Ille quidem duobus libris, tum quæ Romæ ſuo tempore vigebant, tum quæ multò antea extiterant circa venæ ſectionem, extirpare conatus eſt hæreſes. Nam priore arguit Eraſiſtratum, virum ex Ariſtotelis familia celebrem, & medicum inſignem: quia cum cætera, quæ ad artem ſpectant omnia, etiam minima quæque ſatis ſuperſtitioſè tractarit, de venæ tamen ſectione præſentaneo, vnicoque remedio, & quod magno ſemper apud omnes veteres extitit in pretio, ne minimum quidem, niſi obiter, & quod dici ſolet, per transſennam locutus fuerit. Alio verò libro, Eraſiſtrateos Romæ degentes acerrimè proſequitur, tum quòd malè præceptoris dogmata perceperint, tum quòd ſibiipſis, & veritati ſententias habuerint maximè diſſentaneas. Mihi verò nullum cum hiſce hominibus negotium eſt: ſed magnum certè cum medicis ætatis noſtræ, aut parum ſuperioris: qui nouas quaſdam opiniones, non abſurdiſſimas modo, ſed etiam (vt ſentio) humano generi pernicioſiſſimas, tam circa inuentionem, & quantitatem huius remedij, quàm*

circa vtendi rationem, introduxerunt. Atque ij, vt mihi videtur, in duas diuiſi ſunt ſectas; nam horum nonnulli Galeni doctrinam ſunt imitati, vt Mattheus Curtius, Ioannes Manardus, Petrus Briſſotus, Martinus Achachia, & alij quamplures, qui medicam facultatem ſuis laboribus, haud mediocriter illuſtrare conati ſunt. Nonnulli verò magnum eius authoris nomen, quod admirationi ſemper fuit ſæculis præteritis, eritq́; (niſi meum me fallit iudicium) etiam futuris paruifacientes, circa vſum huius generoſiſſimi remedij ſtudioſè ab illius diſceſſerunt doctrina. Cum his omnibus inſtituta diſputatio eſt; tum quia Galeni opinionem, haud plenè, vt mea fert ſententia, fuerint aſſecuti: tum etiam quia rationi, & experientiæ præcepta maximè contraria tradiderant. Si Galenus nunc viueret, aut ij tunc vixiſſent, expurgaſſet hunc campum ab omni inquinamento pro ſua alioquin conſuetudine diligenter: atq; certè nullum pro hoc extirpando infelici lolio, locum reliquiſſet nobis. At quoniam id facere non potuit: volui ego tandem experiri, an valerem proprijs laboribus vtiliſſimam hanc medicinę partem reddere ab omnibus erroribus expurgatam. Atq; quoniam horum diſſimulationem humano generi maximè periculoſam eſſe cognoſcebam, multò libentius ſumendam hanc mihi duxi prouinciam. Idcirco primum doceo, quid verè indicet vena ſectionem: aliorumque omnium opinionibus reprobatis, qui in hanc vſq; diem de hoc ſcripſerunt argumento, vel diſputarunt; inter omnes authores Galenum duntaxat hanc veritatem cognouiſſe, admodum luculenter demonſtrare videor. Adhuc verùm

2 iij *dum*

dum ſingula ad quantitatem pertinentia ſermone proſequor, Methodum, in Iteranda venæ ſectione obſeruandam, à nullo hactenus ex recentioribus medicis, quod ſciam tentatam, explico, quo ad eius fieri poteſt exactiſſimè. Poſtremum diſputo contra clariſſimos medicos circa vtendi rationem, de Reuulſione, Deriuatione, Rectitudine, venarum communitate, Occaſione, ac tempore ſanguinis mittendi, Corporum præparatione, Venarum ſecandarum electione, atq; de alijs id genus ad hanc tractationem pertinentibus. Dum verò in his explanandis obſcuros Galeni locos interpretor; & qui contrarij videntur inuicem conſentientes facio, ſummamque huius authoris, quem ego meritò admirabilem vocare ſoleo, artificium demonſtro, ijs, qui eius addicti ſunt doctrinæ, videbor ſatisfeciſſe. Alijs autem, dum vrgeo validis rationibus, & oſtendo ab illius doctrina, quam vnanimi conſenſu Græci, Arabes, & Latini, vſque ad noſtra tempora imitati ſunt, haud eſſe temerè diſcedendum. Habes VIR ILLVSTRISSIME *conſilij mei rationem. Cæterùm an fuerim ſcopum aſſecutus, neſcio: id enim aliorum, tuumque cum primis iudicium ſit. At certè quantum laborauerim, ſcio. Cùm enim agellus ingenij mei natura non eſſet admodum fertilis, crebriſque moleſtiarum ventis, & turbinibus perculſus: varijs fortunæ caſibus diu multumque concuſſus, vberes, præſtantesque, & teipſo verè dignos fructus edere non poſſet, continua quidem, & maximè laborioſa indiguit cultura. Qua calore bonitatis tuæ iam excitata, humanitatis rore perfuſa, ac vomere prudentiæ culta, vtiles humano generi fru-*

ctus

ctus parere fortaſſis incipit. Hos ego qualeſcunque ſint, tibi CARDINALI AMPLISSIMO. *(Quia tui ſunt, cum tuus exiſtat ager) dono, & dedico. Si nouero placuiſſe tibi, primum erit mihi adeo gratum, quàm quod gratiſſimum: deinde operam dabo, vt alios edam, nec aſpectu forſan iniucundos, nec odore, niſi decipior, aut ſapore prorſus inſuaues, præſertim verò vniuerſalem medendi methodum iam ferè abſolutam: cuius hic liber neque exigua, neque inutilis pars eſt. Deus Optimus Maximus te diu Chriſtianæ Religioni, & bonarum artium ſtudioſis incolumem ſeruet. Ex Auguſta Taurinorum die xiij. menſis Auguſti.* M D LXXXIIII.

Excellentiſſimi Artium, & Medicinæ Doctoris, D. Horatij Augenij, Publici in Gymnaſio Taurinenſi Practices veſpertini profeſſoris Libros de ratione curandi per ſanguinis miſſionem, tanquam publicæ commoditati perutiles, ac neceſſarios, publicandos, Typiſque imprimendos cenſemus.

Hieronymus de Ruuere Archiepiſc. Taurineñ.

Lecto diligenter toto hoc opere, cum nihil Catholicæ fidei, aut bonis moribus repugnans inuenerim. Quinimo maximè vtile, atque frugiferum humano generi eſſe iudicauerim, imprimendi licentiam dedi. Die 2. Januarij 1584.

Fr. Dionyſius Ciſlagus Ordin. Prædic. Taurini Jnquiſitor.

HORATIVS AVGENIVS
Lectori candido.

V IVE, vale: & ſi quid noniſti rectius iſtis,
Candidus imperti: ſi non, his vtere mecum.

PAMPHILI CARANTIAE I. V. D.
Clariſsimi, & in Gymnaſio Taurinenſi iuris
Pontificij profeſſoris primarij Tetra-
ſticon ad Augenium.

A Rte quidem medica nos poſſe extrudere morbos
Pœonij docuit pagina multa chori.
Poſſe ſed amiſſam moribundis reddere vitam,
Vnum Diuini eſt hoc opus Augenij.

Aliud eiuſdem.

V Ltima laus non eſt, artem callere medendi:
Humanæ tamen hoc eſſe fatemur opis.
Dogmatibus ſed enim ditare recentibus auctam
Non niſi cœleſti conuenit ingenio.

Diſticon eiuſdem.

M Vltorum quod vix numeroſa volumina præſtant
Vnus id Aureolus ſufficit iſte liber.

RVGERII TRITONII VTINENSIS Illuſtriſsimi, & Reuerendiſſimi Cardinalis Montis Regalis à Secretis ad Horatium Augenium Medicum Præſtantiſſimum.

Epigramma.

AVgere vt poſſet Medicam Cyllenius artem
Dicitur excelſum conſuluiſſe Iouem.
Cui Pater, en illam tam dudum laudibus auget
Piceni Augenius ſplendor honoſque ſoli.
En noſter ſurgit, dicas, Epidaurius alter,
Doctrina ingenio ſic valet iſte ſuo.
Arriſit Maia natus, moxque addidit, hic iam
Gloria ſit Medici ſit decus ipſe chori.

MICHAELIS COLVMBI CENTALENSIS
Artium, & Medicinæ Doctoris de Horatio Augenio
Philoſopho, & Medico, hac ætate præſtantiſ-
ſimo, & ſuo præceptori optime merito.
Dialogiſmus.

Fama. Chorus Muſarum.

F. QVID *iuga Parnaſſi reſonant nunc voce canora?*
Quis ferit altiſonus nunc Helicona ſonus?
Cur nitidi exultant latices aganippidos vndæ?
Cur viridi exiliens effluit vnda ſinu?
Quo decus Aonidum perfundens æthera cantu
Cynthius arguto pollice tangit ebur?
An nouus exanimes reuocans Epidaurius orco
Qui veſtro excipitur carmine, voce, lyra?
Dicite, Quis Deus hic terris? C.M. Augenius vna
Phœbi progenies, vnus & Orbis honos.
F. Extremas terræ diffuſum nomen ad Oras
Iampridem volitat cuncta per ora virum.
Extremos tetigit terrarum gloria fines
Qua nihil in toto clarius orbe nitet.
C.M. At plectro nunc facta Deum maiore canenda.
Ac magis arguta ſunt reſonanda Tuba.
F. Pandite, Quid celeri referam pede mota per auras
Quos vehat ad Diuos buccina noſtra ſonos.
C.M. Hæc refer exuſtis qua ſe ſe attollit ab indis
Qua roſeus mergit gurgite Phœbus equos.

Delapſus Cælo in Terras, Augenias atris
Faucibus ex Erebi ſubtrahit exanimes.
Hic Diras hominum producere ſtamina Parcas
Cogit & illarum priſtina iura terit.
Hic letho in viſus lacheſique inimicus & orco
Phœbea triplicem detinet arte colum.
Huic Sacer Aonius (diuinum munus Olympi)
Alluit excelſum pectus & ora liquor.
Et copioſa ſinus pandens Ioue nata Sophia
Eſtinxit dulci nectare virgo ſitim,
Hic ſacra quæ infundit Phœbus myſteria menti,
Cuncta refert fido pectore, voce, manu.
Fac Diua excipiant feruens hæc Maurus & Indus
Hæc celer altiſona defer ad aſtra Tuba.
F. Lumine dum Terras feriet Cythereius ignis
Dum geret & flauas annua terra comas.
Aurea dum nitido fulgebunt ſydera Olympo
Dum magno eridanus proluet arua pede.
Hæc magnum latè reſonans Tuba nomen ad aſtra
Inque latus quoduis perferet orbis opus.

EIVSDEM MICHAELIS COLVMBI AD Excellentiſſimum Augenium eius praeceptorem Medicum Clariſſimum. Inſomnium.

IAm Mare purpureum radiis fulgebat & vmbras
Puniceis inuecta rotis Aurora fugarat.
Cum mihi, ſomnus adhuc feſſos dum ſolueret artus,
Jngens Medoacus, magnis vbi flexibus errat
Atque altos nitidis muros circumfluit vndis
Iliacus Phrigia veniens quos magnus ab Ida
Antenor poſuit muſis ſtudijsque Mineruæ
Talibus hæc mentem ſpectris inuaſit imago.
Mollibus Aonidum Phœbique videbar in antris
Fallere adusta ſiti ſcindentes rura calores
Et canis æstiferi rabiem ſæuique leonis,
Sic denſa arboribus recubanti Heliconis in vmbra,
Pierij ad latices ſalientis murmure riui,
Dulcis vbi ſomnos crepitantibus vnda lapillis
Allicit & placidus folijs immurmurat Auſter
Atque auium vario ſtrepitant modulamine cætus,
Viſus Atlantiades leuibus talaria plantis
Apta gerens ſceptrumque manu, pennasque nitentes
Arcano in terras delapſus ab æthere curſu.
Viſus & intonſa fulgens latonius Heros
Cæſarie, viridi redimitus tempora lauro;
Olli purpureus niueo color ore nitebat.

Vt

Vt cum pulchra roſis contexit lilia virgo.
Pendebat læua Teſtudo parte canora.
Et molles digiti tractabant aurea plectra.
Pierides lauro cintæ per amena vireta
Ludentes dulci mulcebant aera cantu.
Has, Maia natus, phœbumque vocibus biſte
Alloquitur. Nentes hominum fatalia Parcæ
Penſa, interruptos ſingultus ore cientes
Suffuſaque genas lachrymis, oculosque madentes
Sceptrigeri petiere Patris ſtellantia Diuum
Atria; Tum Lacheſis ſupplex Iouis ante tribunal
Fletibus exclamans tremulis, ſuſpiria rumpens
Irato tales effudit pectore voces.
O qui ſtellifero moderaris ab æthere terras
Qui regis imperio, verti qui ſydera cogis,
Siccine quæ fixo ſanxiſti fœdere iura
Irrita mortalis reddens Augenius arte
Vnus Apollinea Parcarum penſa reſoluit?
Siccine fata Deum pedibus proculcat & imis
Eripit exanimes regnis Acherontis Auari?
Nil tua, Rex Diuum, mortalem fulmina terrent?
Nec Deus Etneis tibi nunc fornacibus arma
Suggerit Ignipotens? Validique incudibus ictus
Haud referunt gemitus? Nudis nec tela lacertis
Exercent validi Cyclopes vaſtis in antris?
Si iuſtum excelſo ſuperos detrudere regno
Aggreſſos, ſtygias ignitum fulmen in vmbras

Egit Aloidas, nec non Tytanas Olympum
Auſos Etherium vaſta reſcindere mole;
Inuectumque rotis, quaſſantem lampada terris
Vibrantemque tuos Graiiſ Salmonea nimbos
Haud fictum immani confodit turbine fulmen.
Cur, Pater Omnipotens, non hunc tua fulmina perdūt?
Trudere cur ſæuis differs ſub Tartara flammis?
Qui iam iam ſolio te te detrudere auito
Nititur, & fulgens medio ſplendeſcere Olympo,
Qui fata & fixas audet reſcindere leges
Iamque poteſt Diuum pedibus ſubuertere iura:
Hæc vbi dicta dedit ſupplex atque anxia ſæuis
Supplicium factis expoſcens, fletibus inſtans,
Talibus exorſus fari Saturnius alto
E ſolio dictis atroces mollijt iras.
Pone truces animos, Lachęſis, corda aſpera pone
Supprime labentes lachrymas, deſiſte moueri.
Nam tua conceſſum nulli reſcindere penſa,
At fuit illi hominum maior Prudentia fato
Illi mens Diuum quamuis mortalis imago
Ille nec eſt hominum curſu delapſus ab alto
Æthere, ſed multis contrito tramite plantis.
Oraque nec pectus letheis merſus in vmbris.
Talia dulciloquo fatus Cyllenius ore
Et Phœbo, & Muſis, tenues effulſit in auras.

Epygramma.

Fortè cupis ſummam Lector cognoſcere Libri,
Nil niſi venarum ſectio ſana ſubeſt.
Sunt aliqui qui ſemper agunt in corpora ferrum,
Cum ſolito grauius languida membra calent.
Contrà cum tacito muſſat Medicina timore,
Eſt alijs venas ſcindere relligio.
Quod ſit iter medium Medicos liber iſte docebit.
Scilicet in medio vita beata ſedet.

Aliud eiuſdem ad Libri Authorem.

Quis non cuncta videt retro ſublapſa referri,
Quæ varijs eſſent reſtituenda modis?
Plurima de morbis medici præcepta dedere,
Quæ nil natura deficiente valent.
Sæpius in febri ſalientes ſanguine venas
Incidi quidam non benè præcipiunt.
Quam multis rapuit nimio cum ſanguine vitam,
Qui quaſi reſponſum hoc credidit eſſe Dei.
Tendet ad interitum exhauſto natura cruore,
Ni repares tu, qui verus es Augenius.

OMNIVM LIBRORVM
DE RATIONE CVRANDI
Per. Sanguinis miſsionem.

ARGVMENTVM.

QVONIAM omnis curandi ratio potiſſimum conſiſtit: in qualitate remedij, eiuſdem quantitate; nec non occaſione & vtendi modo: primis quattuor libris dum ediſſerò de inuentione remedij: omnia ad illius qualitatem pertinentia proſequor. Duobus ſubſequentibus de quantitate diſſeritur tam continua, quam diſcreta. Alijs verò tribus de vtendi ratione diligenter pertractamus. Decimus autem complectitur tractationem de Hirudinibus, Cucurbitulis, & Scarificatione.

Singulorum librorum de ratione curandi per ſanguinis miſſionem Argumenta.

Argumentum primi libri.

PROPOSITA difficultate, neceſſitate, & ordine tractationis huius; explanantur diligenter eorum opiniones, qui de eo, quod uere indicat miſſionem ſanguinis antea ſcripſerunt: eademque ſigillatim reprobantur.

Argumentum Secundi.

DE Plenitudinis natura, generibus, differentijs, ſpeciebus, ſignis, & curatione quàm plura præter aliorum opinionem explanantur. Quid venæ ſectionem indicet vt reuulſiuum, Quid vt Deriuatiuum, Quidque

c poſtre-

poſtremo vt Euacuatiuum præſidium exponitur.

Argumentum Tertij.

DISPVTATIO de magnitudine morbi contra medicos recentiores dilucidatur: Oſtenditurq́; haud omnem magnitudinem morbi indicare Phlebotomiam: ſinguli pro ponuntur morbi hoc auxilium poſtulantes. Agitur deinde de contraindicantibus viribus: de ijs tandem, quę ſecundo quoddam ordine aut indicant, aut contraindicant.

Argumentum Quarti.

DOCETVR in intemperie quatenus eſt intemperies, non conuenire ſanguinis miſſionem: eandem periculoſam eſſe in ſimplici pur aque Cachochimia. Reſpondetur omnibus rationibus primo libro propoſitis reprobatarum opinionum: omnes difficiles tum Hippocratis, tum Galeni tum etiam Auicennæ, aliorumque medicorum loci, exponuntur.

Argumentum Quinti.

INVENTO iam per indicationem genere auxilij: De illius Quantitate diſſeritur; primum generatim docemus quid indicet quantitatem auxilij: mox in ſpecie quantitatem Phlebotomiæ. Loci in Galeno ambigui dilucidātur. Vſque ad animi deliquium aliquando vacuandum contra Auerroidis ſententiam, declaratur. De iteranda uenæ ſectione tractatio abſoluitur. Poſtremò quibus ſignis ſufficientem quantitatem ſanguinis vacuatum eſſe, ipſo in ope re cognoſcere valeamus expenditur.

Argumen-

Argumentum Sexti.

MVLIERES vtero gerentes non impedire vſum huius generoſi præſidij: ſed quantitatem limitare: Quemadmodum etiam inter ætates pueritiam, & ſenectutem. Diſputatur quando in vtero gerentibus phlebotomia vtendum: atque licere pro præſeruatione ab ipſo aborſu aliquando venam incidere: contra recentiores Neapolitanus demonſtratur.

Argumentum Septimi.

EXPLANATIS ijs, quæ ad quantitatem pertinebant. de vtendi modo alijs libris pertractamus. In ſeptimo de reuulſione, & deriuatione agētes omnia docemus ad hoc argumentum facientia: paſſimque contra recentiores diſſeritur: & de rectitudine, græci κατ' ἴξιν dicta, noua opinio alijs omnibus reprobatis proponitur.

Argumentum Octaui.

OCTAVO libro de occaſione & tempore differentes, primum oſtendimus, Phelebotomiam ratione Reuulſionis inſtitutam in principio duntaxat vniuerſali inflamationis conuenire: Deriuationem verò faciendam, quando materia iam confluxit. In Putridis febribus in ſolo principio exercendam: Nunquam repetendam in augumento, nunquam in ſtatu, morbo etiam recrudeſcente. Quando in acceſſione abſtinendum: quo die vacuandum: quaue hora; quouè tempore. Quæ præparatio ante venæ ſectionem debeatur. Quem ordinem in Reuellendo, & Deriuando: in Phlebotomia, & Pharmacia obſeruare debeamus.

Argumentum Noni.

QVAE venæ in quouis affectu ſecandæ ſint: quem vſum afferant ſectiones ſingularum venarum tam ſuperiorum, quàm inferiorum partium. De ſecandis arterijs. Quid ipſo ſectionis tempore à medico, à miniſtro, ab ægroto faciundum. Quæ obſeruationes ex ſanguine emiſſo tenendæ ſint. Qua ratione accidentibus ſupraueni entibus poſt venæ ſectionem, aut etiam ipſo in opere, ſubuenire oporteat.

Argumentum Decimi.

DE Hirudinibus, Cucurbitulis, & Scarificatione libro decimo tractatur: omniaque ad hanc materiam ſpectantia quo ad eius fieri poteſt diligentiſſimè explanātur.

Argumentum Diſputationis aduerſus. A. Mercenarium Philoſophum.

QVòD æqualibus remedijs pro morbo abigendo, nunquam ſuperioribus vtendum ſit. Reſiſtentiam non eſſe reactionem, ſed qualitatem. Quomodo cognóuerint Sapientes præter caliditatem, in igne adeſſe ſiccitatem. Cur ſingulis elementis binæ fuerint attributæ qualitates.

INDEX OMNIVM CAPITVM HVIVS LIBRI.

Index Capitum primi libri.

DE Neceſſitate, Difficultate, & ordine Tractationis huius. Caput primum folio primo.
Recentiorum Medicorum opinio caput ſecundum fol. 5
Quid indicatio, Contraindicatio, quæue natura ſit eorum quæ indicant Caput tertium. fol. 10.
Quod miſſio ſanguinis non indicatur è magnitudine morbi, virium robore, atque conſiſtenti ætate. Caput quartum. fol. 16
Morbi magnitudinem non indicare miſſionem ſanguinis. Caput quintum. folio. 21
Vires non indicare miſſionem ſanguinis Caput ſextum. fol. 24
Ætatem non indicare miſſionem ſanguinis, quodque ante annum decimum quartum tuto ſanguis mitti poſſit. Caput ſeptimum fol. 26
Non eſſe mittendum ſanguinem in omnibus morbis magnis à ſanguine, aut a bile proficiſcentibus. Secundæ opinionis impugnatio Caput Octauum. fol. 31
Quod Plenitudo non indicet ſanguinis miſſionem tertiæ opinionis impugnatio. Caput nonum fol. 32
Quod ſanguinis vitium non indicet ſanguinis miſſionem, Caput Decimum fol. 33

Index Capitum libri Secundi.

DE quibus agendum ſit hoc libro. Caput primum. fol. 35
De quorundam nominum explicatione quibus in hac de plenitudine tractatione vtendum ſit. Cap. ſecundum fol. 35
Plenitudinis deffinitio explicatur: in qua obiter aliorum omnium errores pateſiunt. Caput tertium fol. 37
De generibus plenitudinis. Caput quartum fol. 41
In plenitudine non ſolum quantitatis incrementum, ſed etiam vitium qualitatis reperiri. Atque in Cachochimia adeſſe peccatum in quantitate Caput quintum fol. 45
In quibus vtraque plenitudo Conueniat: ac de Plenitudine particulari. Caput

Caput ſextum fol.47
De differentijs, & ſpeciebus plenitudinis. Cap ſeptimum fol.49
De Communibus ſignis plenitudinum. Caput octauum. fol.56
Aduerſus eos, qui parum rectè diſtinxerunt ſigna plenitudinis quod vaſa. Caput nonum fol.56
De proprijs ſignis plenitudinis quod vaſa. Caput decimum fol.58
Signa plenitudinis, quoad vires. Caput vndecimum fol.59
Signa aliarum plenitudinum. Caput duodecimum fol.60
De Plenitudinis curatione. Caput XIII. fol.61
Quam ob cauſam in plenitudine ſanguis continuo mittendus non ſit. Caput XIIII fol.62
Quomodo in tenſiua plenitudine nullo diſcrimine: magis etiam in phlemonode ſanguis mittendus ſit. Caput XV. fol.65
Cur in plenitudine quoad vires protinus non ſit mittendus ſanguis. Caput XVI. fol.66
De duplici miſſione ſanguinis: reuulſiua & deriuatiua. Cap. XVII. fol.69
Quid indicet ſanguinis miſſionem, vt reuulſiuum præſidium Caput. XVIII. fol. 70
Quid indicet ſanguinis miſſionem tanquam deriuatiuum præſidium. Caput. XIX 72
Quid indicet ſanguinis miſſionem, tanquam euacuatiuum præſidium. Caput XX fol.74

Index Capitum libri Tertij.

QVid actum ſit ſuperioribus libris: & quid agendum hoc libro, quiuè ſit agendorum ordo. Caput primum. fol.76
Quid magnus ſit morbus ex aliorum ſententia. Caput ſecundum fol.77
Quid magnus ſit morbus ex Augenij ſententia Caput Tertium fol.79
Explanantur Galeni verba de ipſa magnitudine morbi: declaraturque Galenum maximè conſona ſuis principijs tradidiſſe. Cap. quartum. fol.81
Opinionis ſuperius poſitę de magnitudine morbi impugnatio. Caput quintum. fol.84
Quibus ſignis magnitudo morbi deprehendatur, ex quorum obſeruatione mittendum, aut non mittendum eſſe ſanguinem cognoſcemus ex aliorum, ſententia Caput ſextum fol.87
Qui magnus morbus indicet venæ ſectionem ex Augenij ſententia. Caput ſeptimum fol 88.
An in magno morbo cum parua plenitudine venæ ſectio conueniat Caput octauum fol.89

Confir-

Confirmatio ex Galeno, ex Auicenna eorum, quæ dicta ſint Caput nonum fol.90
Singulorum morborum enumeratio, quibus venæ ſectio conueniat. Caput decimum fol.94
Quid contraindicet miſſionem ſanguinis Caput vndecimum fol.94
Quid virium nomine ſit intelligendum Cap.duodecimum. fol.95
Quæ vires ſtatuendæ ſint validæ, atque imbecillæ aut abſoluto ſermone, aut ſecundum quid Caput XIII. fol.98
Vires imbecillas dici tum per oppreßionem, tum per diſſolutionem, & quid inter vtraſque differat. Caput XIIII. fol.99
De ſignis communibus & proprijs, quibus virium ſtatus cognoſcitur. Et quarum facultatum maius robur deſideretur. Cap.XV. fol.101
Qua ratione temperamentum ſecundo loco indicet, aut contraindicet vacuationem: vbi Fernelij ſententia perpenditur. Caput. XVI. fol.105
Corporis habitus quando coindicet, aut ſecundo contraindicet vacuationem. Stefani Athenienſis opinio reprobata. Caput XVII. fol.108
Accidentia ſuprauenientia, qua ratione non indicent vacuationem, præſertim alui profluuium, & conuulſio. Caput. XVIII. fol.110
Quæ ætates inbeant, aut limitent euacuationem: præſertim verò phlebotomiam: atque an pueris inhibeatur venæ ſectio ob imbecillitatem virium. Caput XIX. fol.112
Quæ indicatio debeatur ab anni tempore Cap.XX fol.114
De indicatione ſumpta à regione, & maximæ cuiuſdam contradictionis in Galeno explicatio. Caput XXI. fol.116
Indicationis à conſuetudine ſumptę maximam eſſe vim, & quæ ex ea in ſanguinis miſſione ſumenda ſit. Caput XXII. fol.119
Conſuetudinem indicare quatenus ad temperamentum refertur: non ad proprietatem naturalem, & de indicatione, quæ ſumitur ab arte. Caput XXIII fol.120
Quod quamuis vnum ſit, quod verè indicat miſſionem ſanguinis, ſcopi tamen ſunt plures. Caput XXIIII. fol.121

Index Capitum libri Quarti.

Calidam intemperiem non indicare ſanguinis miſſionem Caput primum. fol. 123
A cachochimia non indicari ſanguinis miſſionem, Io. Fernelij opinio examinata. Caput ſecundum fol.128
Quibus rationibus in Cachochimia venæ ſectionem vindicari medici nouatores dixerunt. Cap.tertium. fol.132

Quomodo venæ ſectio vniuerſalis ſit euacuatio, quodque hac de cauſa non conueniat Cachochimiæ. Caput quartum fol. 133
Quid nomine ſanguinis vitioſi intelligat Auicenna. Caput quintum. fol. 136
Reuulſionem aliquando fieri medicamento purgante, & aliquando venæ ſectione. Caput ſextum fol. 137
An in phrænetide conueniat ſanguinis miſſio. Caput ſeptimum. fol. 138
An in letargo conueniat miſſio ſanguinis. Caput octauum fol. 141
An ſaluberimum ſit in omni febri putrida ſanguinem mittere. Caput nonum fol. 142
Qua ratione ab Auicenna ſit dictum, in putridis febribus venam eſſe incidendam, licet non ſit neceſſarium Caput. X fol. 148
Quam ob cauſam Galenus octauo methodi capite quarto venæ ſectionem propoſuerit in curatione febris diariæ ab obſtructione. Cap. X I fol. 149
An Cauſus id eſt ardens febris recte curetur per miſſionem ſanguinis: aliorum opiniones reprobatæ. Cap X I I 151
An in ardente febre conueniat venæ ſectio ex Augenij ſententia. Cap. X I I I fol. 153
An in crudorum humorum copia ſanguinem mittere oporteat. Cap. X I I I I. fol. 155
An in Apoplexia, vertigine, & morbo commitiali conueniat ſanguinem mittere. Cap. X V fol. 156
Verborum Hippocratis quarto libro de ratione victus in morbis acutis explicatio. Cap. X V I fol. 157
Quomodo Galeni ſententia quarto libro methodi medendi capite ſexto ſit interpretanda. Cap. X V I I fol. 158
Quæ contra Auicennum obijci ſolent: quod humoris bilioſi uacuatione facta per venæ ſectionem non efferueſcant. Cap X V I I I. fol. 159.
Reprobatio opinionis huius, qua oſtenditur bilioſos humores ex venæ ſectione intempeſtiua efferueſcere. Cap. X I X. fol. 160
Venæ ſectionem aliquando excalefacere, & crudos homores gignere, Caput. XX. fol. 163.

Index libri quinti.

Summa explanantur capita ad quantitatem ſanguinis vacuandi pertinentia. Caput primum fol. 165.
Quid nam quantitatem euacuationis generatim indicandi poſlet, item habeat. Caput ſecundum fol. 166
Quid indicet quantitatem ſanguinis uacuandi ex Galeno, & quæ circa illius opinionem dubitationes adſint. Caput tertium 169

Quan-

Quantitatem ſanguinis mittendi primo indicari ab incremento ſcopi uerè indicantis ſanguinis uacuationem. Caput Quartum. fol. 170.

Quantitatem vacuandi ſanguinem contraindicari primum, & per ſe à quantitate ſiue à latitudine robuſtarum uirium. Caput quintum fol. 171

De Dictorum ſcoporum cumparatione interſe, De ſcopis ſecundo loco indicantibus, aut contraindicantibus quantitatem: & de Galeni ſententiarum explanatione. Caput ſextum. fol. 172

Quantum ſanguinis vacuari debeat exquiſitè neque dici, neque ſcribi poſſe. Caput ſettimum. fol. 174

Quæ ſanguinis quantitas ſufficiens ſtatuenda ſit. atque vtrum virtus ita ſit imbeccilla quæ nullam ferat ſanguinis vacuationem Caput octauum fol. 176

Quid indicet vacuationem vſque ad animi deliquium. Auerrois rationes contra Hippocratem, & Galenum declaratæ. Recentiorum etiam contra eoſdem opinio propoſita. Caput nonum. fol. 178

Quid ſit græcis ἔκλυσις, λυποθυμία, λυποψυχία, συγκοπὴ *Cap. X. fol.* 179

Quid pro veritate huius diſputationis ſentire debeamus. Caput XI. fol. 181

Quæ obſeruationes tenendæ, ne pro animi deliquio mors accidat. Caput XII. fol. 182

In quibus affectibus venam incidere liceat vſque ad animi deliquium. Caput XIII. fol. 182

Maximè periculoſam eſſe vacuationem ad animi deliquium medicamento purgante Caput XIIII. fol. 184

Dubitationum explicatio, quæ contrarium ex Hippocrate perſuadent. Caput XIIIII fol. 185

Reſponſio ad rationes Auerrois, & quomodo ars imitetur naturam. Caput. XVI fol. 186

Humores malos dici multipliciter: non dari vacuationem, quin ducantur boni humores, aut ſpiritus. diſſoluuntur rationes triueri. cap. XVII fol. 187

Quibus de cauſis venæ ſectio ſit repetenda. Cap. XVIII. fol. 188

De interuallo in ipſa iteratione obſeruando dubitationes. cap. XVIIII. fol. 189

Quæ circa interuallum obſeruari debeant præcepta gratia euacuationis ex Augenij ſententia. Caput XX. fol. 191

Quæ præcepta ſint obſeruanda in iteratione facta reuulſionis gratia. cap. XXI. fol. 193

De modo obſeruando in iteratione: ad quot dies debeat in ſummum extendi iteratio: locorum difficilium in Galeno & alijs actoribus expli-

d catio

catio. Caput XXII. fol.194

An in omni tempore vniuerſali faciunda iteratio ſit. An eaſdem venas perpetuo incidere oporteat: An vna pro alia ſit ſubſtituenda. Caput XXIII. fol.196

Leonardi Giachini De iteranda venæ ſectione aduerſus Galenum, & Auicennam ſententia. Caput. XXIIII fol.198

Impugnatio opinionis ſupradictæ. Cap. XXV. fol.199

Quibus ſignis ſanguinis vacuandi menſuram ipſo in opere decernere valeamus. Cap. XXVI fol.200

Qualis ſanguinis mutatio circa colorem, & conſiſtentiam obſeruari debeat in particulis, phlegmone obſeſſis. Caput XXVII fol. 201.

Magnæ dubitationis explicatio, quæ inſurgit contra ſententiam Hippocratis, & Galeni. Caput XXVIII fol.204

An ſemper expectanda ſit mutatio in colore & in conſiſtentia in Pleuritide, omniique inflamatione. Caput XXIX fol.205

De Aliorum erroribus circa ſanguinis colorem, & conſiſtentiam. Cap. XXX fol. 205

Quod ſignum erit ſufficientis vacuationis, ſumpto inditio à ſanguine, vbi particula phlegmone minimè laborauerit. Caput XXXI. fol. 207

Dum ſanguis mittitur non ſolum pulſus mutationem in paruitatem, & inæqualitatem, ſed etiam in magnitudinem eſſe obſeruandam Cap. XXXII fol. 208.

Index libri Sexti.

DE quibus in hac tractatione agendum ſit Caput primum. fol.209

Vtero gerentibus conuenire venæ ſectionem acuto morbo obſeſſis. cap ſecundum fol.210

Quæ venæ, Quo tempore, in quibus mulieribus & affectibus incidendæ ſunt. Cap. tertium fol.211

Quæ contra hanc opinionem obijci ſolent, & eorum explicatio. Caput. quartum fol.213

An vtero gerentes præſeruari poſſint, ne faciant aborſum, diſputationis ordo explicatus. Caput Quintum. fol.215

Quæ ſuppoſita ponat hæc tractatio ex aliorum ſententia. Cap. VI. fol. 215

Rationes, quibus recentiores probare conantur aborſum prohiberi non poſſe venæ ſectione. Caput VII. fol.218

Quibus de Cauſſis aborſum fieri contingat. Caput. VIII fol.219

Vtero gerenti plenitudine præſente ratione vacuationis conuenire venæ ſectionem. Caput VIIII fol.223

Mulieres plenitudinis affectu laborantes poſſe vtero concipere cap. X. f. 225

Venæ

Venæ ſectionem vtero gerentibus etiam conuenire ratione Reuulſionis. cap. X I. fol. 227
Cum remedia multitudinis multa ſint, cur ad venæ ſectionem accedendum in vtero gerentibus. Cap. XII. fol. 228
Fœtum ne ſuffocetur a multitudine periclitari, quomodo pro deuitando periculo ad ſanguinis miſſionem ex cubito ſit accedendum. cap. X I I I fol. 230
Vtero gerentibus mittendum eſſe ſanguinem, vbi immineat fluor ſanguinis ex vtero. cap. X I I I I fol. 233
Reſponſio ad omnes rationes coutrarium perſuadentes. cap. X V. fol. 237
Reſpondetur auctoritatibus aduerſariorum, & contrarium perſuadetur illuſtrium Medicorum decretis. cap. X V I. fol. 241

Index libri Septimi

DE Reuulſionis definitione cap. I fol. 244
Quid nomine contrarij ſit intelligendum ſecundum recentiorum Medicorum ſententiam. cap. I I. fol. 245
Propoſitæ opinionis impugnatio, atque primum quòd Hippocrati, Galeno alijſque Græcis contradicat. cap. I I I fol. 247
Humores moueri a dextris ad ſiniſtras partes, & e contra, propterea ab his reuellendum. cap. I I I I. fol. 248
Reuulſiones nunquam fieri debere in affecta particula, atque in pleuritide non fuiſſe miſſum ſanguinem ab Hippocrate, & Galeno in eodem latere ratione reuulſionis. cap. V. fol. 250
Noua Pleuritidis origo, & peripneumoniæ ab eiſdem propoſita refellitur eorumdemque rationes perſoluuntur. cap. V I fol. 252
Quid ex Galeni ſententia nomine contrarij ſit intelligendum ſecundum autoris opinionem. cap. V I I. fol. 255
Nunquam confluxis, ſed ſolum confluxuris, aut confluentibus humoribus deberi reuuolſionem. cap. V I I I. 257
Quando in reuellendo trahere debeamus ad ipſius confluxionis originem cap. V I I I I fol 258
An reuellendo ad maximè diſtantes partes attrahere oporteat humores. Variæ authorum proponuntur ſententiæ. Mathæi Curtij, & Laurentij Iouberti opiniones declaratæ. cap. X fol. 261
Impugnatio opinionis Curtij: eaſdem venas pro præſeruatione, & pro curatione ſecandas. In inflammationum, & fluxionum principijs ad partes maximè diſtantes reuellendum. Cap. X I. fol. 263

Explanatio ſententiæ Hippocratis, quæ præcepit dolorum cauſa proſſimum ventrem eſſe incidendum. cap.XII. *fol.265*

Impugnatio opinionis Iouberti. cap.XIII. *fol.267*

Confirmatio opinionis noſtræ ex varijs Galeni & antiquorũ authoritatibus: oſtenditurque in prinicipio inflammationum ad diſtantes partes reuellendum. Caput XIIII. *fol.268*

In Reuellendo prius aliquando mitigandum; aliquando autem non mitigandum eſſe dolorem Contrariæ, quæ videbuntur Galeni ſententiæ, explanatæ. Cap.XV. *fol.270*

An in Reuulſione latitudinis oppoſitio ſit obſeruanda: an ſolius longitudinis: Recentiorum opiniones propoſitæ. Cap. XVI *fol.273*

Ioannis Manardi, Curtij, & ſequacium opinionis de reuulſione breuis impugnatio. Cap.XVII. *fol.275*

Ioannis Fernelij opinionis impugnatio. Cap.XVIII. *fol.276*

Rationibus Io. Argenterij reſpondetur. Cap.XIX. *fol.277.*

Reuulſionem fieri debere per venas communes, & quid venarum, communium nomine intelligendum ex authoris ſententia. Caput XX.fol.278

De venarum communitate aliorum opinionis impugnatio. Caput. XXI. fol. *280*

Aliquando venam magnam, aliquando paruam pro reuulſione ſecandam eſſe. Cap.XXII *fol.282*

Reuulſionem, & Deriuationem fieri debere ſecundum Rectitudinem, Cap.XXIII. *fol.283*

Petri briſotti Curtij, Ioannis Fernelij opinio de rectitudine. Cap.XXIIII fol. *284*

Quid Altimarus contra briſſottum ſcribat: atque eiuſdem Briſotti defenſio contra Altimarum. Caput XXV *fol.285*

Quid Argenterius contra opinionem briſotti dicat: Atque briſotti contra illum defenſio. Caput XXVI *fol.286.*

Impugnatio opinionis briſſotti, & Curtij, & Fernelij ex propria Authoris ſententia. Cap.XXVII *fol.288*

Opinio Io. Argenterij de Rectitudine examinatur. Caput. XXVIII fol. *289*

Dubitationum quarundam propoſitio quodque rectitudo eſt duplex. cap XXIX *fol.290*

Rectitudo pro deriuatione, & vacuatione obſeruanda quid ſit, & quas habere debeat conditiones. Caput XXX. *fol.291.*

Rectitudo pro reuulſione obſeruanda quid ſit & quot habeat conditiones Caput XXXI. *fol.292*

Dictorum confirmatio ex antiquis autoribus & propoſitarum dubitationem

tionum explicatio. Cap. XXXII. fol.293
Quid ſit Deriuatio ſecundum opinionem Mathei Curtij, quæ reprobatur. Cap. XXXIII fol.294
Deriuationis definitio ex ſententia Authoris exponitur. Cap. XXXIIII fol. 295

Index libri Octaui.

Summa tractationis de tempore vacuandi per venæ ſectionem in quibus potiſſimum conſiſtat. Caput primum fol.297
Explicatio eorum quæ circa vniuerſalia morbi tempora controuerſiam facere videntur. Cap. ſecundum fol.298
Venæ ſectionem pro reuulſione factam ſemper conuenire in inflammationum, fluxionumq; principijs. Atque dubitationum quarundam propoſitio. cap. tertium fol.300
Aliud exiſtere principium inflammationis: aliud fluxionis; & de conſideratione latitudinis principij, in qua uaria conueniunt remedia. Cap. quartum fol.301
Sanguinis miſſionem factam ratione vacuationis, & deriuationis aliquando conuenire in principio, aliquando in alijs temporibus, Caput quintum fol 303
In putridis febribus, in quibus venæ ſectio conuenit eam duntaxat in principio fieri debere Cap. VI fol.305
Sanguinis miſſionem duntaxat fieri ratione multitudinis vacuandæ in putridis febribus. Cap. Septimum fol. 307
Quid agendum ſi ob medici incuriam, aut ægroti timiditatem: aut alia de cauſa prætermiſſa in principio fuerit venæ ſectio: Galeniq́ue ſententia contra recentiores medicos explanata. Caput octauum. fol. 308
In acutis morbis die decimaquarta vigere non poſſe indicationem de ſanguine mittendo multo minus vigeſima, & alijs deinceps diebus. Caput nonum fol.309
De repetenda venæ ſectione in augumento, & in ſtatu putridarum febrium aliorum opinio. cap. X fol.311
Repetitionem in putridis febribus neque in ſtatu, neque in augumento conuenire contra medicos recentiores. cap. XI. fol.312
Opinionis noſtræ confirmatio ex Galeno, & Hippocrate. caput XII fol. 314
Reſponſio ad rationes eorum, qui contrarium contendunt. Caput XIII fol. 315

In

In vacuandis humoribus non ſolum obſeruandum eſſe citam vacuationem, ſed magis an tuta futura ſit vacuatio; cap. 14 fol. 316

Morbo recrudeſcente periculumque minitante in augumento vel in ſtatu haud neceſſario conuenire venæ ſectionem. cap. 15 fol. 317

Quid Io. Fernelius contra Auicennæ ſententiam ſcripſerit de mittendo ſanguine ante morbi coctionem. Cap. 16. fol. 318

Quid pro Auicennæ defenſione dici poſſit Cap. 17 fol. 320

An ſanguinis detractio fieri debeat in die motus ægritudinis. Cap. 18. fol. 323

Qua hora ſanguinem mittere expediat. cap. 19 fo. 325

De anni temporibus, in quibus magis tuta ſit venæ ſectio. Caput. 20. fol. 326

De quibus agendum ſuperſit; quoue ordine & in quibus conſiſtat præparatio corporum ad ipſam Phlebotomiam neceſſaria. Cap. 21. folio 273

Quomodo aluus aſtricta ante venæ ſectionem ſit emollienda, atque de vſu enematum ante venæ ſectionem quorundam medicorum opinio reprobata. Cap. 22 fol. 328

De ventriculi cruditate ex cibis nondum concoctis emendanda. cap. 23 fol. 330

De nimia ſenſibilitate oris ventriculi, & imbecillitate ante venæ ſectionem corrigenda. Cap. 24 fol. 332

De malorum humorum qui in prima corporum regione continentur, ante phlebotomiam expurgatione. Cap. 25. fol. 333

Non nulla purgationum exempla proponuntur. cap. 26. fol. 334

Quibus rationibus Mattheus Curtius putauerit Deriuationem Reuulſioni fore proponendam. cap. 27 fol. 335

Reuulſionem factam non ſolum venæ ſectione, ſed etiam aliis remediis proponendam eſſe Deriuationi, quando vtroque indigeamus remedio contra Matthei Curtii opinionem. cap. 28 fol. 337

Quomodo Matthei Curtii rationibus ſatisfaciendum ſit. cap. 29. fol. 340

Quid indicet vtrumque præſidium venæ ſectionem, & purgationem ſimul. cap. 30 fol. 341

Cachochimiam primarum venarum ante purgandam eſſe, quàm ad ipſam phlebotomiam accedamus. cap. 31 fol. 343

De vacuanda Cachochimia venarum plenitudini coniuncta ex Auicennæ ſententia & quæ dubitationes ſeſe offerunt contra eius opinionem cap. 32 fol. 343

Quid in hac controuerſia ſentiendum ſit ex authoris ſententia, qua omnes dubitationes contra Auiccennam dilucidantur. cap. 33. fol. 345

Quomodo rationibus contra Auicennam ſatisfaciundum ſit. cap. 34. fol. 374

Index Capitum libri noni.

VEnarum nomine intelligendas eſſe etiam arterias ex veterum conſuetudine, quid inuicem diſtent venæ, & arteriæ. cap.primum fol.349

De venis quæ in cubito, & manu ſecantur: Quæ Securius incidatur & quis in ſectione locus debeat obſeruari. cap.ſecundum. fol.350

Quid agendum ſi incidendæ venæ non apparuerint. cap.tertium fol 351

Quomodo cognoſcendum neruum fuiſſe punctum & arteriam diuiſam. cap. quartum fol.352

Quibus affectibus ſectiones venarum cubiti opitulentur. Caput quintum. folio.353

Quem vſum paruarum afferat venarum in manibus inciſio. Caput ſextum fol.355

Quæ venæ in cruribus, pedibusque ſecantur. Cap.ſeptimum fol. 357

Quàm vtilitatem præſtet venarum in pedibus ſectio. caput octauum fol. 358

De venis quæ in capite, & in aliјs partibus inſidi conſueuerunt. Caput nonum. fol 361

De vſu ſectionis harum venarum. cap.10 fol.362

Quam ob cauſſam arteriarum ſectio rarò fieri debeat. Cap. 11 fol.364

Galenum arteriarum ſectionem primũ omnium conſuluiſſe cap. 12.fol. 365

Quæ arteriæ ſecandæ ſint, & in quibus conueniant affectibus. Cap. 13 fol 366

De varietate nodorum ſecundum quos inciditur vena, & de ſectione obliqua tranſuerſali, & recta Cap.14 fol.371

Quæ venæ magis vna, quàm alia ſectionis figura gaudeant. Cap. 15. fol. 372

Quibus de cauſis ampla ſectio fieri conueniat. cap.16 fol.373

Quibus de cauſis anguſtior venæ ſectio fieri debeat. cap. 17. fol.374

Quid ipſo ſectionis tempore ſit faciundum ratione corporis ægroti. cap. 18. fol.378

Quid ipſo ſectionis tempore ſit faciundum ratione miniſtri. caput 19 fol 379

Quam diligentiam circa vincula adhibere oporteat miniſtrum. cap. 20 fol. 381

De Inſtrumentorum varietate pro vena incidenda. Cap. 21. fol.381

Quid medicum agere oporteat ipſo ſectionis tempore. cap.22. fol.382

Quo

Quomodo poſt venæ ſectionem regendus ſit ægrotus. cap. 23. fol. 383
Quæ obſeruationes fieri debeant & ſanguine emiſſo. cap 24. fol. 384
Quomodo ſucurrendum ſit accidentibus in & poſt venæ ſectionem contingentibus. cap. 25 fol. 386

Index libri decimi.

Epilogus eorum, quæ ſuperioribus libris dicta ſunt, & quid hoc poſtremo libro dicendum ſuperſit & quo ordine. cap. primum fol. 388
De Hirudinum electione, & de præparatione, qua vtebantur antiqui cap. ſecundum fol. 389
De Hirudinum præparatione noſtris temporibus aſſueta: de loci præparatione, quodque duntaxat præparatis vtendum aduerſus Mundellam Caput tertium fol. 390
Quid agendum vbi Hirudines fuerint applicatæ, & quid poſtquam deciderint cap. quartum fol. 391
Non eſſe verſendam frigiditatem ab hirudinibus impreſſam contra Galenum & de compeſcendo ſanguinis fluore. cap. quintum. fol. 392
De hirudinum vſu ex Galeno. cap. ſextum fol. 394
Hirudines quibus applicandæ partibus, Cap. 7. fol. 394
An hirudo morſu venas aperiat. cap. 8. fol. 395
An hirudines magis vacuent ſanguinem cutaneum an profundiorem, an magis craſſum quam tenuem. cap. 9 fol. 396
An hirudinis vſus conueniat pro phrenetide. Cap. 10 fol. 397
An hirudines venis hemoroidalibus applicandæ à quo morbo curare & à quibus proſeruare dicuntur. cap. 11 fol. 398
Quid Galenus de Cucurbitulis, & illarum vſu ſentiat. cap. 12. fol. 401
Qui effectus ab ipſis cucurbitulis fiant. cap. 13 fol. 403
De cucurbitulis quæ ex authore tractanda proponuntur. cap. 14. fol. 405
De cucurbitularum de defferentijs. cap. 15 fol. 405
Cucurbitulæ quomodo euacuent. cap. 16 fol. 410
An Cucurbitulis vtendum non vacuato corpore, aliorum opinio propoſita cap. 17 fol. 411
Impugnatio opinionis huius. cap. 18 fol. 413
Propria Authoris opinio de vſu cucurbitularum ante totius vacuationem cap. 19. fol. 414
Vbi indigeamus vacuatione totius, & cucurbitulis, illam continuo præcedere. cap. 20. fol. 416
Quibus partibus, & propter quos vſus conueniat applicari cucurbitulas.

las. cap.21 fol.419
Cucurbitulæ quem ſanguinem vacuent. cap.22 fol.425.
An in febre peſtilenti cucurbitulis, non ſanguinis miſſione vtendum ſit cap.23 fol.425
An cucurbitulis vtendum in pulicari morbo. cap.24 fol.426
De ſcarificatione. cap.25 fol.427

INDEX CAPITVM DISPVTATIONIS
Aduerſus A. Mercenarium.

PRæfatio qua diſputationis occaſio explanatur. cap.I. fol.429
Summa rerum capita in diſputatione explananda proponuntur & quis ordo in diſputatione ſit obſeruandus. cap.II. fol.432
Maximè difficilem eſſe tractationem de quantitate remedij, & quid illam indicet. cap.tertium. fol.432.
Explanatio primi problematis an æqualibus in gradu remedijs vtendum ſit ex augeni ſententia. cap.quartum fol.435
Mercenarium quædam falsò impoſuiſſe Augenio. cap. quintum fol.436
Quomodo quod eſt æquale ſua natura quo ad aliquid poſſit nuncupari ſupe rius & inæquale contra mercenari ſententiam. cap. Sextum fol.438
Naturæ nomen multiplicem habere ſignificationem, & de qua ſit in propoſita diſputatione intelligendum. cap.ſeptimum fol.440
An natura & eſſentia rei animatæ, ſiue inanimatæ per ſe vim habeat alterandi ex Mercenarij ſententia. Cap.Octauum. fol.442
Rei naturam pro temperamento, & calore naturali habere per ſe vim alterandi: cap. 9 fol.143
Rei naturam pro forma ſubſtantiali habere vim alterandi.cap.10.fol.448
Quomodo ignis agat vt calidus, non vt ignis, & quomodo alteratio primis qualitatibus referatur. Caput 11. fol.451
Remedium validiorem agendi poteſtatem acquirere opera ipſius naturæ contra Mercenarij ſententiam. cap.12 fol.453
Rei tam inamatæ, quàm inanimatæ naturam agere aliquando ſupra vires primarum qualitatum. Cap.13 fol.454
Dubitatio Mercenarij contra ſecundam ſolutionem primi problematis ab Augenio conſcriptam.Cap.14 fol.459
Remedium æquale in gradu contemperando morbum corrumpere aduerſus Mercenarium. cap.15 fol.459
Quid ſit reſiſtentia ex Augenij ſententia.cap.16 fol.461

Mercenarij opinio de reſiſtentia contra Augenij ſententia. cap. 17. fol. [illegible]6

Reſiſtentiam non eſſe propie reactionem atque Mercenarium paſſim in ijs quæ de reſiſtentia dixit aberaſſe. cap. 18 *fol. 464*

Qua via & methodo competum ſit in igne præter calorem ſiccitatem inueniri ex Augenij ſententia. cap. 19 *fol. 267*

Rationes Mercenarij nihil concludere contra Augenij ſententiam de ſiccitate ignis. cap. 20 *fol. 468*

Cur præter calorem ſiccitatem in eſſe in igne inuentum fuerit ex Mercenarij ſententia, quæ reprobatur. cap. 21 *fol. 470*

Cur elementa binas habeant qualitates ex Augenio. cap. 22 *fol. 472*

Mercenarium in hoc problemate aberraſſe. cap. 23 *fol. 478*

Finis Indicis omnium capitum huius libri.

INDEX COPIOSISSIMVS OMNIVM RERVM MEMORABILIVM,

Hoc toto libro contentarum.

A

ABORSVS cauſæ variæ ex recentioribus medicis 216 E.
Aborſum fieri ex magna i venis obſtructione 216 E.
Aborſus ſignum eſt mamas gracileſcere.216. G.
Aborſus propriæ cauſæ ex Augenij ſententia. 219. D.
Aborſum facientium cauſarum extrinſecarum ordo triplex.220. F.
Aborſus cauſæ internæ multiplices. 221. B.
Aborſum fieri ab Eriſipellate & inflammatione vteri .221. D.
Aborſum non faciunt accetabulorum affectus ex neceſſitate.222. E
Aborſus quomodo fiat a cibis mali ſucci 222. G.
Aborſum fieri poſſe a multitudine ſuffocante.222 H.
Aborſum non fieri per ſe a miſſione ſanguinis. 237. B
Acutorum morborum natura duplex. 232. G.
Alui profluuium cur faciat aborſum,& quando.249. A.
Auxilium morborum quod dicatur. 224. G.
Authores qui vtero gerentes pro aborſus præſeruatione conuenire venæ ſectionem dixerunt,242. G.
Aueſio quid ſit.244. H.
Anginæ cur conueniat venæ ſectio in cubito exteriore.254. G
Archigenis ſententia reuellendum ad partes maxime diſtantes 269. D.
Arreteum admittere reuulſionem ad partes diſtantiſſimas. 170. E.
Argenterij opinio de reuulſione ad omnes oppoſitiones 274 G H.
Argenterij rationibus reſpondetur de oppoſitione dextri ad ſiniſtram & è contrà. 277.D.
Affectus locus indicat, per quam viam tentari debet euacuatio 179. C
Altimarum opinionem Briſotti de rectitudine redarguere.285. B.
Augenius defendit Briſottum contra Altimarum.285. D.
Argenterium arguere opinionem Briſotti de rectitudine. 286. C.
Augenius tuetur Briſottum contra Argenterium.286 H.
Augenius refellit opinionem Briſotti, Curtij & Fernelij de rectitudine. 288. E.
Argenterij opinio de rectitudine examinatur. 289. D
Anguſta ſectio non conuenit in humoribus craſſis. 375. A B.
Anguſta ſectio conuenit in omnibus delirantibus.375. C.D.
Ampla ſectio vtilis vacuationi 374 F.G.
Anguſta ſectio vtilior virtuti 374. H.
Anguſta ſectio quibus de cauſis fiat. 374. H.
Ampla ſectio fit in humoribus craſſis. 374.E.F.
Ars medica eſt coniecturalis potiſſimum propter quantitatem remediorum. 165. C.
Auerroes medicorum ſtimulus 178. F.
Auerrois rationes contra Hippocratem & Galenum de phlebotomia vſque ad animi deliquium 178. G.H.
Aegrotis conueniunt periculoſa remedia. 184 G.H.
Artem naturam vnitati quomodo dicatur.186. G.

Artem aliquando plus poſſe quam naturam.386.H.
Abuſus medicorũ in mittendo ſanguine in pleuritide.192. H.
Alterationem & vacuationem deberi diuerſis morborum generibus 124. E.
Affectus rheumaticos non continuo venæ ſectionem poſtulare.126. E.
Auicennæ loci explanatio de mittendo ſanguine in temperie calida.127 B.
Augenij opinio de mittendo ſanguine in Cacochimia 130.H.
Aſclepiades negauit venæ ſectionem conuenire in trenetide. 139. B.
Augenij explanatio quomodo in omnibus putriditis conueniet venæ ſectio. 145. H.
Auicennæ loci explanatio in putridis febribus 148.E.F.
Ardentes febres omnes poſtulant venæ ſectionem 153.C.
Apoplexia, vertigo & epilepſia quando vetant phlebotomiam.156.G H.
Acuti morbi, qui & quando poſtulant venæ ſectionem 157.C.D
Affecto capite An magis tenellendum ex cubito. an ex cruribus.173. A.
Augenij propoſitum in ſcribendo librũ de miſſione ſanguinis.2.E.
Abuſus medicorum in ſanguine mittendo.2 E.F.
Aſſentire, vbi de omnis agitur vita maximè impium 3.A.
Ariſtotelem Non ſemel reprehendiſſe Platonem.3.D.
Auenroem reprehendiſſe Galenum 3.D
Argumentationem ſecludendam eſſe ab indicatione.11 D.
Argenterij laus.14 F.
Aetius Elephantiaſin maximum vocat morbum.78.G.
Auicennam cum Galeno conſentire de indicantibus phlebotomiam.93. D.
Animalis & naturalis facultatis robur & imbecillitas quomodo cognoſcenda. 101.C.
Aetatem non indicare venæ ſectionem ſed limitare quantitatem.17. A.B.
Aetatem non indicare venæ ſectionem 26.E.F.
Aetatis florentis nomine quid audiendum.26.F.
Aetatem florentem non indicare curationem.27 B.
Antiquos multum ſanguinis vacuaſſe. 28.E.
Auenzoar phlebotomaſſe puerum ſuum trimum.30 E.
Abundantiam eſſe genus plenitudinis. 52.G H.
Accidentia ſupraueniantia cur non indicent vacuationem 110.E.
Aetates quæ inhibeant aut admittant venæ ſectionem 112 F.
Anni tempus quam indicationem præbeat.114 E.F.
Anni tempus quod magis aptum ad vacuationem 114.F G.
Aeris indicatio an ſit ſimilium an autem contrariorum.117.D.
Ars quam indicationem præbeat. 120. H.
Artis nomine quid Auicenna intelligat.121.A.
Acuti morbi die decima quarta, & vigeſima non poſtulant ſanguinis miſſionem 309 B.C.
Antiquorum dicta amicè ſunt interpretanda.320.G H.
Auicenna defenditur a calumnijs Fernelij.321.A.B.
Auicennæ difficilis textus exponitur. 322.E.F.
Andreas Cratiolus vir doctiſſimus. 322. F.G.
Aſtrologorum opinio de hora accommodata pro ſanguine mittendo. 326.E.
Anni tempora quæ tutiora pro exercenda phlebotomia. 326.H.
Aluus ad ſtricta metodo Emollienda ante venæ ſectionem 328 H.
Aloes ſtercorarium farmacum ibidem.
Arterias nuncupatas etiam fuiſſe venas.349.C.D.
Arteriæ & venæ quomodo differant ibidem.
Arteriam ſectam quomodo conoſcamus

mus.351 H.
Arteriarum ſectio cur rarò fieri debeat non prohibetur.364 B F.
Arteriæ corpus diuiſum, licet ægrè con ſolidari tamen poſſe.364.G.
Arterias ſine aneuriſmate ſanari non poſſe.365 D.
Arteriæ paruæ duntaxat incidendæ, & quas ob cauſas.366.F.
Aegrotis non eſt incidenda vena niſi ſupinis.378.G.H.
Accubitum Supinum ægroti diligunt. 378. H.
Aegrotus quomodo extendere debet brachium.379.A.
Aegrotus quomodo regendus, poſt venæ ſectionem.383.C.D.
Aeger vt alendus a venæ ſectione. 384.E.
Arenulæ in ſanguine quid indicent 385.C.D.
Arabes diligentius tractaſſe de hirudinibus.389.B.C.
Aloiſij Mundellæ de hirudinum præparatione.390.G.H.
Acetum compeſcere ſanguinem vndecunque manantem 393.C.
Augeni) opinio de vſu Cucurbitularum non vacuato corpore.415.A. & deinceps vſque ad 416.F.

B

Bilis flauæ afluxus ad ventriculum quomodo coercendus fol. 322.H.333.A.
Biliosi humores quomodo efferueſcant poſt ſanguinis miſionem.159.C.D.& 161 per totam.
Bilioſis morbis non conuenire venæ ſectionem.31.B.C.

C

Cacochimiam purgationem, pectoram phlebotomiam indicare.8.G.
Contraindicare quid recentioribus medicis.14.G.
Contraindicare dicitur, quod aliquid non prohibet.14.G.
Contra indicationis ſignum duplex. 15.A.
Contraindicare eſt contrarium indicare, quòd à primo indicante ſignificabatur.15.C.
Continentem cauſam a Galeno finſſe vocatam eſſentiam morbi.82 H.
Cardialgiam non poſtulare venæ ſectionem.22.H.
Cotyla quid ſit.28.E.F.
Cornelium celſum pueris & vtero gerentibus ſanguinem miſiſſe.29.A.
Cruditatem non ſemper facere Cachochimiam.45.D.
Cruditas duplex.45.D.
Cacochimiam omnem contraxiſſe vitioſam qualitatem.47.C.
Cliſteres non ſemper faciendi ante phlebotomiam.329.A.
Conuulſio quomodo venæ ſectionem inhibeat.111.B.C.
Cane vigente, quot diebus abſtinendum a purgatione.115.B.C.
Canis quo tempore exoriatur.115 B.D.
Conſuetudinis indicationem maximam habere vim.119.B.
Conſuetudo qua ratione ſuam præbeat indicationem.120.F.
Conſuetudo ad quæ referatur. 120.F.G.
Concoctionis cruditatem retardare venæ ſectionem.331.A.B.
Cachochimiam primarum venarum antea purgandam quam phlebotomandum.343.A.B.
Cachochimia & plenitude quem ordinem exigant in vacuatione. 243.D.
Cachexiam & hydropem non poſtulare valida remedia expurgantia.167.C.
Contraindicantes ſcopi venæ ſectionem corpore purgato non adſunt 177.A.B.
Cornelij celſi ſententia explanata 166. F.
Curatio exacta cui debeatur intemperature.123.D.
Cacochimia an venæ ſectionem indicet

cet.128.H.
Cacochimiam non indicare ſua natura ſanguinis miſſionem.130 B F.
Cacochimia exquiſita, & non exquiſita 131.A.B.
Cacochimia quibus rationibus poſtulet phlebotomiam ex medicis recentioribus.132.G.
Cornelius Celſus refellit Aſclepiadem circa venæ ſectionē in pleuritide.139. C.
Cauſi nomen eſt ambiguum 151 D.
Cauſus notus non exigit venæ ſectionem 154.B.
Cauſum exquiſitiſſimum ſemper poſtulare venæ ſectionem,155.A.
Crudorum humorum nomine ſignificari aliquando ſanguinem pituitoſum 155.C.
Crudi humores cum febre non ferunt venæ ſectionem.156.D.
Conſultationes medicorum in ancipiti caſu deſiderari.213.A.
Curatio tuta a medico perpetuo eligenda eſt 217 D.
Conceptionis tempus accommodatum quod inſtituendum,227.B.
Crudos humores non impedire phlebotomiam,ſed retardare.241.A.
Contrarij nomine quid intelligendum in reuulſione ex aliorum ſententia 245.C.
Contrarij nomine Galenum intelligere locos contrarios.247.B.
Capite vulnerato cur pars oppoſita conuellatur 248 G.H.
Contraria pars quæ dicatur. 255.B.
Contrarietatis rationem eſſe duplicem 255.C.
Curationem eſſe duplicem vnam coactam, aliam ordinariam. 271.B
Curtij & Manardi ſententia de reuulſione ad omnes oppoſitiones 273 B.
Contraria verè quæ ſtatuantur. 276 F.
Communes venæ quæ ſunt ex aliorum ſententia 278.H.
Communes venas non debere, tum recipientem, tum mandantem partem vacuare.279.B.
Communes venæ ex Augenio quæ ſint. 279.C.
Communitatem venarum eſſe duplicem, aliam conſpicuam, aliam inconſpicuam ex aliorum ſententia. 280.H.
Communitas omnis venarum habet conſpicuum conſenſum cum affecta particula 291.A B.
Communitas venarum non conſiſtit quod deducantur ex communi trunco.281.C.
Curtij opinio reprobata de deriuatione.294 H.
Conſtrictionem violentam eſſe a Chirurgo euitandam dum phlebotomat. 379.C.D.
Chirurgus quam diligentiam circa vinculа adhibere debeat 381.B.
Color ſanguinis quid ſignificet.385.C.
Cucurbitulæ poſitæ in poſteriori Capitis parte quem vſum afferant. 419. C.
Cucurbitularum vtilitas pro uarietate locorum 420.E.
Cucurbitulæ an conferant in phrenetide 402.G.
Cucurbitularum vtilitates ex Galeno expoſitæ.403 A.
Cucurbitulis pro vacuatione & pro reuulſione vtendum. 403 D.
Cucurbitulæ cum, & citra ſcarificationem, quam humorem vacuent. 404.F.
Cucurbitularum differentiæ quàm plures 405.C.
Cucurbitularum materia. 405.C.D.E.
Cucurbitularum figuræ variæ. 406.E.
Cucurbitularum modus applicandi multiplex.406.G.
Cucurbitularum applicandarum tempus varium ibid.H.
Cucurbituralum affigendarum ſcopus multiplex.407.A.
Cucurbitulas vacuare ratione vacui 410.E.
Cucurbitulæ ſine igne quo modo vacuent.411.A.
Cucurbitulis nunquam vtendum ante

vacuationem totius corporis. 416.G.
Cucurbitulæ quibus partibus & ob quos vſus applicantur. 417 F. G.
Cucurbitulæ in anteriori capitis parte non ſunt adhibendæ.417.H.
Cucurbitulæ pro phrænetide & letargo vbi applicandæ.418 H.
Cucurbitulę in phrenetidę & letargo quā do applicandę 419.A.

D

DOLORES vehementiſſimos poſtulare venæ ſectionem.8 E.
Deriuatio quid. 71.A.
Deriuatio quibus humoribus debeatur 71 F G.
Deriuationem factam ſanguinis miſſionem quid indicet.73.C.
Deriuatio quæ debetur phlegmoni quo modo fiat in principio, & in alijs temporibus.313 B.
Diem acceſſionis aliquando admittere phlebotomiam.324.F.
Diaria febris ab obſtructione cur venæ ſectionem poſtulet.149 C.
Diaria ex obſtructione non omnis phlebotomiam poſtulat 160.F.
Dolor an prius mitigandus, quàm ſit reuellendus.270.G.
Dolorum quoſdam eſſe vehementiſſimos.271 B.
Dolorem non eſſe mitigandum ſi non fuerit vehemens 271.C.
Dolor prius mitigandus, quàm reuellendū, ſi fuerit vehementiſſimus 271. D.
Doloris mitigatio, non eſt doloris curatio. 272 F.
Dolor virtutem maxime imbecillem reddit 271.F.
Dolorem mitigantia quæ 272.G.
Dolorem prius mitigandum ſi fuerit cauſatus à ſtatu vel alia occaſione non poſtulante venæ ſectionem.272. G.H.
Dextrum opponi ſiniſtro cubito contra Fernelium demonſtratur. 276 D.
Deriuationis definitio ſecundum Curtij ſententiam.294.H.
Deriuationis definitio ex Argentij ſententia.295.D.
Deriuationem & reuulſionem à Galeno confundi.296.B.

E

EPHEMERA ex obſtructione venæ ſectionem admittit.7 C.D
Eſſentia aliud eſt a propria eſſentia. 82. H.
Efficientia non eſt a ſolo calido initio. 98 E.
Explanatio ſententiarum Galeni de Plenitudine quoad vires.43.D.
Exercitiorū varia genera exercenda pro varietate plenitudinis.64 G H.
Euacuatio quid.71 A B
Empirici refelluntur in indicatione de Sanguine mittendo. 74 G.H.
Explicatio eorum, quę circa vniuerſalia morbi tempora in phlebotomia exercenda faciūt d fficultatem 298.E.
Euacuatio quando vniuerſim, & quando Senſim fieri debeat.166.G.H.
Extenuatiſſimæ mulieri Galenus ſanguinem miſit.171.D.
Ἔκλυσις quid. 179.D.
Ἔκλυσιν diſtingui à λειποθυμία 180 E.
Ἔκλυσιν aliquando confundi cum animi deliquio.180.G.
Epiſinellas non poſtulat venę ſectionem ſi fuerit Sinterus. 140.H.
Epilenſia non facit aborſum. 221. C.
Explanatoris munis præcipuum quid ſit,248.F.
Eadem venæ Sectio non poteſt reuellere, atque deriuare contra medicos recentiores.251.D.
Extra quius fieri reuulſionem exquiſitam.256 E.

F

FACVLTATIS animalis, an naturalis magis requiratur robur ad miſſionem ſanguinis 263.D.
Facultates conſiderari poſſe dupliciter

Ane moderatione vitæ, alio ratione ſani a:is 104 F.
Fernelium, in pueris ſanguinis miſſionem conſuluiſſe.230 F.
Fernel.j ſententia de temperamento calido & humido redarguitur.166 G.H.
Fernelium Auicenna arguere de humorum bilioſorum de feraeſcentia.106. E.F.
Fernelium primum negaſſe a dextris ad ſiniſtras & e contra fieri reuuiſiones. 449.D.
Fernel.j ſententia de reuulſione ad omnes oppoſitiones reprobata . 274. E.F.
Fernelij ſententia ab augenio reprobatur de humorum efferueſcentia propter miſſionis ſanguinis 160 H.
Fluor alui quomodo inhibeat vacuationem.120 G.H.
Franciſcus Strozhus illuſtris in Vmbria medicus.124.G.
Febris ardens quando non admittat venæ ſectionem.153.D.
Febres periodicæ quomodo fiant ex Galeno.154.F.
Frigidæ potus potiſſima curatio eſt ardentis febris 154 G.H.
Flaua bile copioſa in ventriculo exiſtente facta venæ ſectio illos efferueſcere facit.161.B.
Fœtum multis de cauſis priuari propriè alimento 220 F.
Fluoris ſanguinis nomine quid.220.G.
Fœtus quibus de cauſis in vtero moriatur.220 H.
Fluxionis cauſæ multæ.235.C.
Fœtus in vtero ſuffocatur non propter attractationem illius naturalem, ſed ob fluxionem.230.H.
Fluxiones reuellendas ad principium & originem ſuam ex aliorum ſententia.245.D.
Fœtor in ſanguine quid indicet.375.D.
Frigiditatem ab hirudinibus impreſſam non eſſe verendam.393. A.
Franciſci Valleriolæ opinio de vſu cucurbitularum non euacuato corpore non admittitur. 411.D. vſque ad.414.
per totum.

G

GALENVM de ſanguinis miſſionis multa ſcripſiſſe. 1. C.
Galenum non perſcripſiſſe omnia quæ ad medicinam pertineat.11. D.
Galenum non ſemel repræhendiſſe Hippocratem.3 D.
Galenum fuiſſe confuſum in docendo quid magnus ſit morbus ex aliorum ſententia.78 H.
Galeni locus exponitur 4.meth. C.6. 81.D.
Galeni locus exponitur, 70. meth. C 21. 82.F.
Galeni locus explanatus libro de totius morbi temporib.C.5.82.H.
Galenum nunquam miſiſſe ſanguinem pro vacuatione niſi plenitudo adſuerit.91 A B.
Gracilliſſimis corporibus Galenum ſanguinem miſiſſe.98.H.
Galeni definitio plenitudinis altera per tenditur, & non admittitur. 40. G.
Genera plenitudinis quæ 40. B.
Grauitatis ſenſus & motus imbecillus quomodo ad plenitudinem quo ad vires referatur. 44.F.
Gracilis habitus quotuplex. 107. A.
Gracili habitui Galenus ſanguinem miſit.108. H.
Galeni opinionem ſuſpectam de tarditate coctionis in relatione ad phlebotomiam.331.C.
Galenum primum omnium conſuluiſſe arteriarum ſolutionem per inſomnium admonitum.365 B.
Galenum ſemper conſona ſuis principijs ſcripſiſſe.172 E.
Galeni contextus emendatus & expoſitus primo Aphoris.23.185.C D.
Galeni verborum explicatio de nutratione ſanguinis celoce.203.A.
Gentilis Fulginatis opinio de phlebotomia in phrenetide. 136.C D.
Gentilis Fulginatis opinio reprehenditur

tur de venæ ſectione in phrenetide. 141.F.

Galenum nunquam ſanguinem miſiſſe in Diaria ex obſtructione a ſolis vitioſis humoribus.150.H.

Galenum admittere ſententiam Hippocratis 4 aphorum.C.19.157.D.

Galenum vereri in ſanguine mittendo bilis efferueſcentiam 162.E.F

Gallarum combuſtarum uros. 393.C.

Garioponium adhibere Hirudines occipitio.295.A.

Galeni ſententia de Cucurbitulis exponitur 401.C.D.

Galenum, & eo Antiquiores vt plurimum ſi ficcis uſos fuiſſe Cucurbitulis.402.F.

Galeni ſententia non admittitur de uſu cucurbitularū ꝑ phrenetide, a pro letargo.418.F.

H

HVmeros crudos poſtulare venæ ſectionem 7 A

Hydropem ſanare venæ ſectione nemo eſt auſus.8.H

Hippocrates diſtinguit morbum acutum a vehementi.84 H

Humores venenatos gigni à cauſa interna.102.G

Hydrops quæ, & quando poſtulat venæ ſectionem.22. H

Humores quantitate peccantes poſtulare purgationem: at quantitate venæ ſectionem.23. A

Humorum iuſta in venis proportio quæ. 39.B

Habitus corporis quomodo coindicet, aut contraindicet vaeuationem.108 F

Hora ad phlebotomiam accommodata, quæ cenſeri debeat 325.C.D

Hora duplex in phlebotomia electa, & coacta.326.G.H.

Hippocratem & Galenum vti eneruatis ſolt phlebotomiam.329 B C

Humores in prima regione ventriculi contentos prius purgandos, quam vtendum phlebotomia 333.C

Hippocratem non ſemper in pleuritide vſum phlebotomia.337.D

Humores affluentes duobus modis vacuari.340 H

Hieremiæ Triuerij opinio de vacuatione vſque ad animi deliquium 179 C

Hippocratis ſententiæ explicatio de mutatione ſanguinis in phlegmone contenti 202 H

Hippocratem non meminiſſe phlebotomiæ in febre ardente.154 G.H

Humoribus crudis vel in venis, vel aliis partibus aliquando conuenire venæ ſectio.155 B C

Humeris & ex illis inflammatis non eſſe incidendas venas eiuſdem cub ti contra Fernelium.354 H

Hippocratis ſententiæ de mittendo ſanguine in utero gerentibus explanatio. 214 G

Hippocratem & Galenum haud omnia agnouiſſe præſidia pro morbis pulſandis.225 A

Humores quomodo trahuntur in contrarium.244 H.

Humores non e i à dextris partibus ad ſiniſtras, & è contra 248.F

Hirudinum electio & præparatio, quæ ſit apud antiquos 389.A.B

Hirudinum venenoſorum notæ. 389. C.D.

Hirudinum præparatio noſtris temporibus ſlueta 390. F.G

Hirudinum præparatio ex Auicenna. 390.E.F

Hirudinem facilius luto adhæreſcit. 391.A

Hirudinibus applicatis quid agendum. 391

Hirudinibus decedentibus quid agendū. 392.F

Hirudinum uſus. 394.B

Hirudines cutaneis affectibus prodeſſe. 394.F

Hirudinum vſus pro cucurbitulis. 394. G

Hirudines quibus in partibus applicandę.394.H

Hirudines non ſemper pro locali remedio-

medio applicari.395.D
Hirudines venarum ſindere tunicas. 395 D
Hirudines aliquando vacuare ſanguinem profundiorem 396 H
Hirudines vacuare ſanguinem tenuem & craſſum.397 B
Hirudinum vſus pro phrænetide an admittendus.397.D
Hirudines venis hæmorrohidalibus applicatæ, quos vſus afferant. 398.H. & 399.A.& deinceps
Hirudines applicari poſſunt partibus omnibus.395.B

I.

INdicationis definitiones tres, & quæ potiſſima 10.G.H
Indicationem habere medium locum inter ea, quæ ſunt nota ſenſui & intellectui.12.B
Indicare quid ſit. ibid.
Indicans duplex & indicatio duplex. 12.G
Indicantium natura quę.12 H
Indicans per ſe ſemper indicat.16.G
Impugnatio opinionis recentiorum circa definitionem plenitudinis.38.H
Indicatio reuulſionis à quo indicetur. 70.G
Inueteratus affectus quid ſit.72.H
Impugnatio opinionis Fernelij de temperamentis.106.H
Inflammationes quo tempore venæ ſectionem exigant.300.E
Indicationem vltimã in inuentione primam eſſe in executione.306.E.F.
Iteranda non eſt venæ ſectio eum natura coctioni & criſi incumbit.314.G.H
Ioannis Fernelij ſententia contra Auicennam proponitur de mittendo ſanguine exiſtente morbo.319.A
Iterationis neceſſitas vnde petenda. 172.H
Iteratio ſectionis cur ſit maxime neceſſaria 176.G
Interuallum in vena ſecanda quod ſtatuendum ſit.189.C.D
Iterationis terminus non tranſeat diem quartum.195 B C
Iteratio ratione curationis ſemper non eſt eodem die facienda.196.B
Iteratio ſemper facienda ſi ſemper vrgeat ſcopus iterationem indicans. 196.H
Iteratio an poſtulet eaſdẽ venas, an aliæ ſubſtituendæ.197.C.D
Iterationem meliorem eſſe ſimultanea vacuationis.199.D
Iterationem utendam etiam cum ad animi deliquium vſque vacuare uolumus 200.E.F
Intemperiei ſine materia, quæ curandi methodus conueniat.123.C D
Intemperiem ſimplicem nullam poſtulare euacuationem.123 D
Intemperies ſine materia qua ratione poſtulet vacuationem.128.E.
Ioannis Fernelij opinio de mittẽdo ſanguine in eachochimia exponitur. 129.A
In vacuationibus conſiderandum non ſolum quid vacuetur, ſed etiam an tutò vacuatio ſiat.135.D
Ioannnis Mat hæi de gradi opinio de phlebotomia in phrenętide 140 H
Impugnatio opinionis Ioannis Mathęi de gradi de phlebotomia in phreneticde.141 A.B
Impugnatio opinionis Leonardi Giacchini.145.D
Indicationum quaſdam eſſe communes, & quaſdam proprias.148.F.G
Impugnatio opinionis Petri Apponenſis de phlebotomia in ardente febre, 152.H
Indicans pro naturã ſua ſemper indicat. 125.B
Iſciadicus affectus, quando venæ ſectionem poſtulet.360 F.G
Indicatum remedium non ſtatim executioni demandandum.210.G
Iterationem phlebotomiæ conuenire maximæ in utero gerentibus.128.B
Inediam periculoſiorem eſſe phlebotomia in utero gerentibus.228 F
Inediam non æque omnes habitus corporis

poris ferunt. 238. H.
Inedia maxime obeſt naturis billioſis. 238 H
Inflammationes quomodo fiant a cauſis externis ex Galeno.253. A.B
Inflammata extrema manu non conuenire phlebotomiam ex eodem cubito contra Ioubertum.268.E
Impugnatio opinionis Curtij & Manardi de reuulſione ad omnes oppoſitiones.275. A B
Ioannis Ferueli opinionis impugnatio. 276. B
Impugnatio opinionis huius. 379. A.B
Inſtrumenta quot ſint excogitata pro incidenda vena.281.D
Io. Baptiſta Cucinus medicus inſignis. 437 B

K.

Κακοηθείας nomine quid intelligendum.82.F
Κακοχυμία quid.36 H
Κατυλλωσις quid. 222.F

L.

Lypothymia quatuor de cauſis contingit a purgante medicamento. 168.F
Λειποψυχία ab ipſa λειποθυμία diſcrimen ex Triuerio qui reprobatur. 180. G. H.
Λειποθυμία καὶ λειποψυχία idē ſignificant. 180.H
Λειποθυμίας ab ipſa Syncopi diſcrimen ex Galeno.180.H
Leonardi Giacchini de iteranda venæ ſectione aduerſus Auicennam & Galenum opinio.198.F.G
Loci Auicennæ difficilis in 4. primi duplex explanatio.137.A.B
Lethargum poſtulare venæ ſectionem. 141.D
Leonardi Iacchini opinio vtrum in omnibus putridis venæ ſectio conueniat. 145. A.B
Laſſitudo vlceroſa non admittit venæ ſectionem.162.G.H.
Locus, in quo ſecandæ ſunt venæ in cubito.350. H
Laurentij Iouberti opinio de reuulſione ad partes maxime diſtantes. 261.F
Laurentij Iouberti opinionis impugnatio de reuulſione ad partes diſtantiſſimas.267.D
Laurentij Iouberti opinio de communitate venarum & illius reprobatio.283. E.F
Loci præparatio ab hirudine mordendi. 391.B
Letargum non iuuari cucurbitulis in capite poſitis.418 B
Ludouicus Augenius medicus clariſſimus. 429.

M

Magnitudinem morbi indicare magnum auxilium.21.B
Magnum præſidium non eſt unicum. 21. D.
Magnitudinem morbi habere ſe indifferenter ad omnia magna remedia. ib. d.
Magni morbi ex humorum corruptela non ferunt venæ ſectionem.21.F
Magnitudinem a materia calida non indicare venæ ſectionem.31 B
Magnis morbis ab atra bile non conuenire venæ ſectionem.32 B
Motum omnem non pertinere ad facultatem animalem 44 G
Miſſionem ſanguinis ut præſidium vacuatiuum quid indicet.74 E F
Medicamenta purgantia cuius qualitatis. 117.B.C
Medicamenta quæ aluum emoliant. 328. G.H
Medicamenta quibus purgantur humores in prima ventriculi regione contenti. 334 F.
Matthæi Curtij opinio de ordine reuulſionis & deriuationis.339.D
Magnitudinum morbi utrum reſpectu nullum uſum adferre in medicina. 86. G.
Magnitudo morbi ſeſe hēt ind.ffe.enter ad utrūq; ſectionē & purgationē.86.H

Magnitudo morbi quibus ſignis deprę-hendatur 87.B.
Magnitudo antecedentis cauſa quomodo depræhendatur 87.D
Magnus morbus cum parua plenitudine, an venæ ſectio exigat 89 B
Magnum eſſe morbum & exiguum plenitudinem non poſſe.89.D
Magnum morbum in potentia idem indicare tam morbo in actu.90.F
Magnitudo morbi quomodo indicet venę ſectionem.93.A
Magnitudinem morbi non indicare ſanguinis miſsionem.21.B
Menodoti opinio circa ſanguinis miſsionem.2 H
Medicos recentiores repræhendiſſe Galenum.4.B
Medicorum recentiorum opiniones de ſcopis mittendi ſanguinem.5.C
Magni morbi ſignificatio multiplex ſecundum recentiores medicos.77.C
Morbi naturæ quid proprium & inſeparabile.77 D
Magnum & paruum in comparatione ad mediocre dici.78.B
Magnus morbũ virium reſpectu qui dicatur.78.F.
Magnus morbus pro periculoſo.ibid.
Magnus morbus & malignus non eſt idẽ recentioribus.79.C
Magnum aliquid eſſe,non eſt idem,quod eſt maius.79.D
Magnum morbum dici, qui ſupra æqualitatem eſt.ibid.
Mediocritatem in morbis inueniendi ratio.80.F
Morbi naturam duo conſtituere 80.G
Magnus & paruus morbus qui ex Augenij ſententia.80.H
Magni & parui latitudo quæ. ibid.
Magni morbi indicatio quæ 81.B
Morbus magnus Galeno triplex, & quā ob cauſam.81.D
Morbus in relatione ad vires cur nuncupetur maior, non magnus.83.B.C.
Morbum in relatione ad uires proprie magnum non dici.83. A.B
Magni morbi differentiæ tres.83.D
Magnum morbum & vehementem Galeno non eſſe idem contra recentiores medicos.84.F
Morbi ſinguli habent ſuam magnitudinem.84 H
Medium in eodem genere contineri in quo extrema.86.B
Malum minus ſemper eligendum.181.C.D
Malus humor quot modis dicatur.187.B.C.
Mutatio ſanguinis in triuiorem ſubſtantiam indicat ſupprimendam vacuationem nota contra omnes recentiores medicos.202.H
Magna remedia multiplicia ſunt.126 H.
Magnus morbus magnum indicat rememedium in genere.127.A.B
Moiſes Hebræi medici interpretatio loci Galeni in 11.meth. capit.15.144.G H
Magni morbi à pituita ferunt venę ſectionem.155 B
Menodoti Empirici de eo quod indicat venæ ſectionem.158.H
Manus nomine quid intelligendum.352.F
Manus aliud, aliud extrema manus Galeno.352.F.G
Mēſe quid 222.F
Mulieres plethoricas euadere poſſe.222.H.
Matthęi Curtij opinionis impugnatiō de reuulſione ad partes maxime diſtantes.265.C
Malleoli exterioris vena cur incidatur.358.H
Miniſter pro phlebotomia efficienda quas obſeruare debet regulas.379.B.C
Medicus fluente ſanguine debet pulſum in manibus tenere.383.A
Michael columbus Gentalenſis.430 G
Manardi opiniones reprobatæ 436.437.438.439 443 444.445.445 447.448.

Noceu-

N

Nocentis vocabulo quid intelligendum in definitione indicationis. 1. A B.
Naturale temperamentum indicat curationem & ſui conſeruationem. 13. B. C.
Naturalium virium robur magis quam vitalium ad concoctionem humorum. 104. G
Nominibus vtendum ut placuerit. 37. B. C.
Natura non ſemper eſt in omnibus imitanda. 325. A B
Nocte phlebotomandi volunt ut plurimum, anguſtam ſectionem. 376. G. H.
Naturam vacuare aliquando vſque ad animi deliquium 187. A
Nullum morbum excepta laſſitudine poſtulare repetitionem venæ ſectionis. 189 B
Neruus punctus quomodo cognoſcatur. 352. H
Nam aliquando ferre ſimplicem affectum non ferre compoſitum. 214 H
Notandum contra imperitos medicos. 386. E
Natura & eſſentia rei animatæ, aut inanimatæ non habet vim alterandi ex Mercedario. 431. B

O

Opiniones aliorum refellere ingenioſi hominis eſt, & de propria arte bene merentis. 3. C
Odioſum eſt immutare quæ multis ſæculis confirmata ſunt. 4. G
Ordo in hac tractatione obſeruandus. 5. A B.
Obſtructionis cauſæ tres. 7. D
ὀμέτριον quid. 39. D
Obeſum corpus quomodo indicet vacuationem. 109. A. B
Oris ventriculi nimiam ſenſibilitatem retardare & aliquando impedire venæ ſectionem. 332. G
Oris ventriculi ſenſibile exiſtente, quæ conueniant præparationes. 332 H
Obſeruationes tenendæ ne pro animi deliquio mors accedat. 181. D
Opinionis Leonardi Giacchini de iteranda venæ ſectione, impugnatio. 199. B.
Opinionis recentiorum impugnatio, quod non conueniat miſſio ſanguinis in intemperie. 125. A. B
Opinionis Fernelij de mittendo ſanguine in cachochimia impugnatio. 129. B C
Obſtructio & putredo non curantur venæ ſectione. 143. C. D
Oribaſium per contrarium intelligere locos contrarios. 247. D
Originem fluxionis non ignorari 264 H
Obſeruationes faciendæ poſt ſanguinem miſſum. 384. G
Operatio omnis eſt à forma. 443. E

P

Primæ opinionis de ſcopis ſanguinis mittendi fundamenta. 5. D
Plenitudinem indicare venæ ſectionem, quibus rationibus per ſe adeant recentiores medici. 9. A. B
Plenitudinis ſpecies quot ſint. 49. A. B.
Purgationem deberi humoribus ſua qualitate peccantibus 91. C
Purgationem virium robur exigere 93. C
Plura non poſſunt indicare per ſe & propriè. 18 E
Pharmaca purgantia magis periculoſa venæ ſectione. 19 B
Phlebotomia an maius robur virium deſideret ipſa purgatione. 19. D
Phlegmonis incipientis curatio exigit aut purgationem, aut ſectionem 22. B
Putredinis remedia quæ ex Galeno. 22. G
Pueris cur ſanguis non ſit mittendus ex Galeno. 28 E
Pueris ſanguinem mittendum quæ oſtendant ex authoris ſententia. 28 G
Pueris nunquam ante annum ſextum ſanguinem miſiſſe Augenium. 29 B

Phle-

Phlebotomiæ vſus ſuſpectus in pueris.29 C.
Pueris mittendum ſanguinem ex Galeno 29.D.
Plenitudinem non inducere venæ ſectionem 31.G
Plenitudinem multiſ modis curari. 32.H
πλησμονὴ quid.35.D
[illegible] quid 36.B
πλῆϑος quid.36.F.G
πληϑώρα quid Eraſiſtrato & Galeno. 36.G
Plenitudo quo nomine apud Græcos nuncupetur.37.A
Plenitudinis definitio eiuſque explanatio 37.D
Plenitudo quando adſit in ſanguinis augmento 39 C
Plenitudinis variæ definitiones ex Galeno explanatæ.39 D.
Plenitudinis definitio à Galeno tradita inſufficienter docere illius naturam. 40.G
Plenitudo quoad vaſa quid & quomodo ab Eraſiſtrato vocata.41.C
Plenitudinem quo ad vaſa reperiri poſſe in rebus animatis & inanimatis 41.D
Plenitudinem quoad vires haud neceſſario vires reſpicere.42 F
Plenitudo ad uires, ad quas referatur. 42. F.
Plenitudinem ad uires non referri neceſſariò ad ſenſitiuam facultatem ex Augenij ſententia.42.G H.
Plenitudinem quoad vires referri ad uires naturales, non ſenſitiuas contra omnium ſcriptorum ſententiam.43.A
Plenitudinis tertium genus additum ab Augenio 44 H
Plenitudinem non quantitatis ſolum, ſed etiam qualitatis complecti vitium. 45 C.
Plenitudo ex recentibus cruditatibus Galeno.45 B
Plenitudinem permiſceri poſſe cum vitioſis humoribus 45 G H
Plenitudo cur nũcupetur affectus in quãtitate Galeno.47 B
Plenitudinis utriuſque cõuenientia.47.D
Plenitudinem particularem à Galeno in omnibus medicis admitti.48 F.G
Plenitudinem primo eſſe affectum venoſi generis ſecundo habitus corporis. 48 H
Plenitudinis ſpecies quot ſint.49 .A B.
Plenitudinis differentiæ.52 G
Plenitudinem admiſceri cum cachochimia poſſe.53 C
Plenitudinem quoad vires nunquam cũ inanitione vaſorum conſiſtere poſſe. 59.C.D.
Plenitudinis permixtæ ſigna.61.E.F
Plenitudinis cum cachochimia ſigna. 60.G H
Purgationis & Phlebotomiæ comparatio.165 D
Paruam vacuationem adhibere ſemper tutiſſimum eſt 166. H
Purgationem ſuſpectam eſſe ſanis corporibus.167.A
Paulum Aeginetam diſtingure exolutionem ab animi deliquio.181.F
Pauli Aeginetæ ſententiæ cuiuſdam explanatio.195.A
Pulſus mutatio & ſanguinis fluor tabeſcens a quibus cauſis contingat dũ ſanguis erit liber.200.H
Phlegmonis nomen ambiguum. 204 H.
Phlegmonis generatio quæ 202. F
Pulſus mutationem certiſſimum eſſe ſignum ſufficientis vacuationis.207. C.
Pulſus mutatio a paruitate ad magnitudinem ſufficientem vacuationem indicare 208.F G.
Plenitudine ſecundum quid curatio ur differat à plenitudine abſoluta 132.E.F.
Purgantia cur ſic fuerint appellata.134. G
Plenitudini per ſe conuenit vacuatio. 134.H
Plenitudo quæ purgationem poſtulet. 135. A
Phlebotomiam non vacuare humores ſecretos, ſed cum ſanguine confuſos. 136 F
Phrenitis quomodo fiat 138.C
Phrenitis quid.138.H
Phrenitis à quo fiat ſanguine. 139 A

Putri-

Putridam febrem non poſtulare phlebotomiam, neque ut febris, neque ut putrida.143 C
Putridus humor expurgationem poſtulat 143 D
Putridas omnes febres poſtulare venæ ſectionem indicatione ſumpta à cauſa, 147.B
Phlebotomiæ neceſsitas in putridis febribus ſumitur à plenitudine.148.H
Phlebotomiæ indicatio ſumitur a communibus indicationibus. 149.A
Petri Apponenſis opinio de venæ ſectione in ardente febre 152.G
Purgationem & phlebotomiam ſimul quid indicet.342 E F
Phlebotomia & purgatio in quibus differant, & conueniant 211.I
Præſeruatio propriè quid ſit, & quibus debeatur.217 B
Præſeruatio fit eiſdem remedijs, quibus curatio.232.H
Partem affectam eſſe duplicem, quam reuulſionem aliam que curationem poſtulat.250.H
Pleuritidem non poſtulare venæ ſectionem in eodem latere propter reuulſionem exquiſitam. 251.
Pleuritidis noua origo à recentioribus propoſita refellitur. 252.F
Pleuritis quid ſit, quomodo generatur. 252 G.
Pleuritidem non fieri a cerebro duntaxat excalefacto, & refrigerato.252 H
Peripneumoniæ vera generatio quæ ſtatuenda ſit contra recentiores.253.D.
Peripneumonia fit ab angina: & pleuritide.254.E.
Purgationes, quibus vtiles exiſtant.257 A
Præſeruatio eaſdem ſecari venas poſtulat, quas curatio.263.D.
Palladi ſententia de incidendo proximo ventre.267.A
Petri Briſſotti, Curtij Ioannis Fernelij opinio de rectitudine.284.F.
Purgatio quando venæ ſectioni, & contra, ſit præponenda.345.B
Purgationem non eſſe remedium locale 347 C
Purgatio vniuerſalis purgatio particularis 347.D
Pleuriticis non ſemper incidenda eſt vena 354 E.F
Pedum venæ quam ob cauſam ſecari debeant 358 G
Phreneticis non ſemper conuenit ſectio anguſta.376.F
Præparatio Hirudinum ex Galeno. 389. D
Phreneticidem non ſemper ſanari uſu Hirudinum.398.E

Q

QVartum librum acutorum non eſſe Hippocratis.6.F
Qui magnus morbus indicet ſanguinis miſsionem.88.F
Quantitas ad qualitatem refertur impropriè, ſed tamen vſitate. 36. E.
Quantitatem vacuationis quid indicet. 166. F.
Quantitatem ſanguinis vacuandi quid indicet ex Galeno. 169 B
Quantitas ſanguinis detrahendi quomodo inducitur à ſcopis indicantibus phlebotiam.169 C.D.
Quantitatem ſanguinis mittendi quid indicet ex Augenio.179 F.
Quantitas vacuationis indicatur à quantitate vacuatione indicantis ſcopi.170 G.
Quantitatem vacuandi contraindicare à latitudine robuſtarum virium. 171.B
Quantitas ſanguinis vacuari exquiſite debeat neque dici, neque ſcribi poſſe. 174.F
Quantitas quæ maior, quæ minor ſtatuenda ſit in phlebotomia ex aliorum ſententia.174 G
Quantum ſanguinis quis habeat ſecundum naturam & præternaturam ſciri non poteſt.175.B C.
Quantitas vacuationis à duobus pendet. 175.D.
Quantitas ſex librarum maior eſt in phlebotomia.176.F.

Quotuplex

Quomodo lex ſit rectitudo.290.H
Quid ſit rectitudo ex aliorum ſententia. 284 F
Quid rectitudo vacuatiua 291 B
Quid rectitudo reuulſiua.292.H
Quantitas remedij cur faciat artem maximè coniecturalem.432.H
Quantitas determinata remedij à quo indicetur.433.B

R

Recentiores medici redarguunt Galenum de magnitudine morbi differentem.79 A
Recentiorum opinio de differentijs plenitudinis non admittitur 49.C.D
Reuulſio quid 70.F.G
Reuulſio quibus humoribus debeatur.70 H.
Reuulſio quid. 71 A
Reuulſionem humoribus etiam quieſcentibus deberi 71 C.
Reuulſionem fieri multiplici materia.7. C.D.
Reuulſionem per ſanguinis miſſionem quid indicet.71.D.
Regio quam indicationem præbeat.116. E F.
Repetitionem in putridis non conuenire in augmento, neque in ſtatu. 312. E. F
Recrudeſcẽte morbo num conueniat venæ ſectio.317.A.B
Reuulſionem ſemper præponendam eſſe deriuationi contra Matthæum Curtiũ. 337.A.
Reuulſione haud ſemper vtendum.337. D.
Reuulſionem fieri ad partes longinquas, deriuationem ad propinquas 339 B.
Reuulſorijs præſidijs nõ ſemper inſiſtendum 341. B
Recidiui morbi quomodo fiant 166 G
Repetitionis venæ cauſæ tres.188.F
Repetitionis venæ diagnoſis noua.190. G.
Repetitionis interualli præcepta ab Augenio declarata 191 A.B
Repetitionis venæ gratia reuulſionis quę præcepta ſint obſeruanda.193.C
Repetitio venæ ad quod dies debeat extendi.194 G H
Repetitioné in omni vniuerſali morborum tempore faciendam executionem quorundam opinione.196.G
Recentiorum medicorum conſuetudo reprobata de mutatione caloris in ſanguine.206.H
Reuulſionem aliquando fieri purgatione aliquando venæ ſectione 126.G.H
Reuulſionem aliquando fieri medicamento & aliquando venæ ſectione.137 D.
Rationes contra Auicennam, quod humores biliosi non efferueſcant ſanguine miſſo.159. C.D
Recentiorum errores circa uenas paruas in manum mouendas.356.G.H
Rationes præbentes abortum præſeruari non poſſe venæ ſectione ex recentiorum ſententia 218.F
Regulæ obſeruandæ in reuulſione in vtero gerentis per phlebotomiam. 227 D
Reuulſionis definitio ex Galeno nuſquã explanata.244 H.
Reuulſionis definitio ex Augenio. 245. A
Reuulſionem nunquam fieri in eadẽ particula, quæ fluxionem recipit aut ſit receptura.250.F
Renes inflammati quando magis ex cubito,& quando magis ex malleolo vacuationem poſtulent.254 H
Reuulſio ante tertio non fit exquiſita. 255.B
Reuulſionem exquiſitam fieri intus extra & è contra aliquando non ſemper.255. D.
Reuulſionem ſolum confluentibus, aut confluxuris humoribus deberi. 257.D
Reuellendo ſemper eſt obſeruãda fluxionis origo.258 H
Reuellendo aliquando trahimus ad originem fluxionis materiam aliquando minimis.259.A
Rectitudinis deriuatiuæ definitio 292.B
Rectitudo pro reuulſione quot habeat conditiones 292.G

Rectitudinis pro reuulſione definitio ib. H.
Rectitudinis nomine Galenum intellexiſſe licitum in omnem oppoſitionem.293.A
Rectitudo maior quæ.293.D
Reuulſionem non ſemper fieri ad maxime diſtátes partes ex Curtij ſententia.261.D
Reuulſio non adhibetur leuibus fluxionibus 264 F
Reuulſio ad diſtantiſſimas partes fit; cum prius nobilis afficitur.264 G
Reuulſio fieri debet ſemper a longinquis partibus.269.A
Reuulſionem fieri per cões venas.278 G
Reuulſionem poſtulare ſectionem magnarum venarú, & aliquando paruarú.282.G
Reuulſionem & deriuationem fieri per rectitudinem.283.C D
Reuellere & ex eiſdem venis euacuare non poſſumus.291.A
Rectitudinis conditiones cú euacuare volumus.291 D
Remedio æquali, & inſtrumento æquali, & quomodo vtendum.434.F

SAnguinem augeri ſupra mediocritatem contingit tripliciter.49.B
Sanguis non augetur an augeantur aliæ illius partes.50.F G
Sanguinis incrementum fieri poſſe tripliciter.51 A
Signa plenitudinis communia.56.E F
Signa plenitudinis quoad vaſa non fuiſſe bene diſtincta à recétioribus medicis 56.H
Signa ppria plenitudinis quoad vaſa.58.E F
Signa plenitudinis quoad vires.59 A B
Sanguini omnino putrido non conuenire venæ ſectionem 62.F G
Sanguinis miſſionem eſſe duplicem, reuulſiuam & euacuatiuam.69 D
Scopos eſſe plures ſanguinis miſſionem indicantes.121.B.C
Sanguinis miſſionem pro vacuatione aliquando conuenire in augmento & in ſtatu phlegmonis.304. G.H
Sanguinis miſſionem in putridis febribus conuenire ſolum ob multitudinem.307 C.
Sanguinis miſſio an fieri debeat in die motus ægritudinis.223.A B
Succos omnes acidos conuenire in ore vacuandi imbecillo.333.A
Scytas venas iugulares ſibi incidere ſolitos.
361.D
Scopi tres neceſſarij ad ſanguinis miſſionem.6.E
Sanguinis vitium indicare phlebotomiam, qua ratione demonſtrari poſſit.9. D
Sanguinem augeri ſupra mediocritatem contingit tripliciter 49.B
Sanguinem mittere volenti quæ capita tenenda ſint ex Galeno 90 H
Sanguinis miſſionem non conuenire frigidis affectibus 91.F
Sanguinis miſſionem nõ conferre in humoribus à ſanguine diſtantibus.92.G
Singulorum morborũ enumeratio, quibus conuenit venæ ſectio 98 E
Sãguinis miſſionẽ cõtraindicãtia quę 94. H
Signa virium imbecillium per diſſolutionem.101 D
Spiritus ab aer peſtilenti maximè labefacta.ri.102.F
Scopi minus principales ad ſanguinis miſſionem ſunt recto.105 B
Sanguinis miſſionem non indicari à magnitudine morbi, uirium robore, à ætate conſiſtente ſimul ſumptis.16.F
Senectutem prohibere venę ſectionẽ.26. G,
Sanguinis miſſionem non eſſe annorum numeris perfiniendam.27.C.D
Sanguinis vitium non indicare phlebotomiam.33.D
Sanguis vitioſus quę poſtulat remedia.34.E
Succorum nomine quid intell.gendũ.37.D,
Sanguinis ad muſtũ & adhuc cõparatio.ibi.
Sanguinis nomine quid intelligendũ in definitione plenitudinis.38.G
Sanguis quomodo ſit idem cum omnibus humoribus.39.A
Sanguinis miſſio per ſe humores trahit à centro ad circumferentiam: ex accidenti verò trahit ex vaporis mole.163.A
Scopi indicantes ſanguinis miſſionem quantitatem indicare poſſint quãtitatẽ.173.C
Saluatella vena non eſt ſubſtituenda magnis venis.197.D
Sententia Auicennæ explicatio de iteranda phlebotomia 199 C
Sanguinis aliquid relinquendum in phlebotomia, non totus vacuandus.199 C.D
Sanguinis mutatio à colore & conſiſtentia ſignum eſt vacuationis ſufficientis.201.D
Sanguinis mutatio in phlegmone, & in ſubſtantia,

ſtantia, tū in calore quibus de cauſis contingat. 202.
Sanguis in phlegmone quomodo deducatur. 204. F
Sanguinem extrauenatum non vacuari ſanguine miſſo. 204. G.
Sanguinis mutationem in robore a conſiſtentia non ſemper expectandam. 205.
Sanguinem fuiſſe miſſum in pleuritide ab Hippocrate, vt vacuetur ſanguis contentus in phlegmone. 205.
Sanguinis mutationem in colore non in affectum citra phlegmonem. 206. B
Sanguinis mutatio in colore an ſit expetenda in morbis ſiue phlegmone. 206. G.
Sanguinem optimum aliquādo vacuandum 207. A
Sanguinis miſſionem non conuenire ſimplici intemperiei. 124. F
Sanguinis miſſionem conuenire in calida intemperie, quibus rationibus probent recentiores quidem medici 124. H
Sanguinis miſſionem per ſe non refrigerare 125. C. D
Sanguinis miſſionem non conuenire in intemperie pro reuulſione. 125. D.
Sanguis putreſcens duplici affectum poteſt eſſe præditus. 131 C
Sanguis vitioſus qui nuncupetur Auicennæ 136 H
Sanguis nunquam mittendus, ſi humores à natura ſanguinis diſtauerint. 143. A. B
Scopi ad Hippocratis propoſiti. 4. acutorum non ſunt indicantes phlebotomiā. 158. B
Sanguinis miſſionem utero gerentibus pro præſeruatione ab abortum non conuenire, ex aliorum ſententia. 215 D.
Sanguinis miſſionis ſcopi duo. 217. A
Sectus adhærere perniticioſum 265 D
Sanguinis hæmorrhagiam non poſtulare venæ ſectionem diſtantiſſimæ. 268 F. G.
Saphenæ quam ob cauſam incidatur. 359. C
Sectio obliqua. 371. B. C
Sectio venæ ampla quib. de cauſis fiat. 373 D
Sanus ferre poteſt venæ ſectionem ſedens. 378. F. G
Scalpellum quomodo manibus à Chirurgo tenendum. 380. F
Scalpelli cuſpis quā oleo intingenda. 380. H
Sectionis venarum tempore quid agendum a medico. 382. H
Somnus an conueniat à venæ ſectione. 383 D
Subitā in ſanguinis miſſi quid iudice. 384 H
Serum ſanguinis quid ſignificet. 385. A.
Spuma ſanguinis quid induteat. 385. B
Symptomata ſuperuenientia phlebotomiæ quomodo corrigenda. 386. G H.
Sanguis nimium effluens quomodo ſiſtendus. 386 H
Sanguis nimium effluens ex hæmorrhoidibus quomodo ſiſtendus. 393 B
Spongiæ combuſtæ uires. 393. D.
Sanguinem immoderatò fluere poſſe, etiam ſi orificium fuerit exiguum 396 E
Sanguinem prouocare ex hæmorrhoidibus cum aliqua re aſpera non eſſe tutū. 400. B
Scarificationibus quibus de cauſis utendum ſit. 427. C. & 428
Summa capita diſputationis inter Argentū & Mercenarium. 432. E
Sanatio qual. 433. G

T

Tiremor quomodo curetur venæ ſectione 91 D
Temperamētū nomine quid audiendū 96. F.
Temperamētū ſumi pro tota ſubſtātia 96. G
Temperamentum indicās curationem non ſumitur pro ſubſtātia ſed pro accidēte. 97. G.
Temperamētū ſūptū pro accidente. 97. C. D
Thucididi & Homero quid ſignificet [illegible] 36 G
Tenſio, & tumor non eſt ſignum certum plenitudinis. 57. A B
Tumor & tenſio venarum quomodo ſigna propria eſſe poſſint. 58 G. H
Temperamentum qua ratione indicet vacuationem, aut admittat. 106. C
Tempus accommodatum pro putridis febribus ſanandis in miſſione ſanguinis. 305. B
Tempus in mittendo ſanguine accommodatum ſi ob aliquam cauſam prima occaſio fuerit prætermiſſa. 308. E
Tutū ſemp fieri debere curationē. 316. F. G
Tempus phlebotomiæ duplex, liberum, & coactum 324. G. H
Triduum dierum ſpatio Galenum quinquies ſanguinem miſiſſe. 195. D
Temperamentum habere vim per ſe alterandi. 433. A

V

Vires ad morborum curationem neceſſariæ ſunt. 13 B

Virum indicare plura quo eſt inguis 13 C
Vinu nomine quid intelligendum. 95 D
Vires & corporis temperamentum eſt idem ex Galeno: 66 B
Vires validæ ſimpliciter q̃ ſtatuantur. 98. G
Vires imbecillæ quæ. 98. G
Vires validæ ſecundum quid, & imbecillæ ſecundum quid 98 H
Vires imbecillæ per oppreſſionem non ſunt eædem cum viribus imbecillis per reſolutionem 99. D
Vires oppreſſas quo cognoſcimus. 100 E
Vires oppreſſæ poſtulant vacuationem; languidæ non admittunt. 100. E. G
Venam aliquando incidendam, etiamſi nullus adſit pulſus. 101. A
Viriū ſtatus qua ratione cognoſcatur. 101 B
Vitalis facultatis robur & imbecillitas, quibus ſanguis cognoſcatur 101 B C
Vacuationem omnem immoderatam plurimum diſſipare ſpiritus 102. H
Veneris vſum immodicum plurimum diſſoluere vires. 103. B
Virium robur ad phlebotomiam non æquale deſideratur. 103. C
Vnam naturā habentia, vnum indicāt. 6 F
Vires an validæ requirātur ad ſanguinis miſſionem. 17 D (18. F G.
Vires ad purgationē eſſe maxime neceſſarias
Vires an magis deijciantur a pharmacis, quā à phlebotomia. 18. H (guinis. 20. G
Vires validas exiſtere ſiue multitudine ſan-
Vires in cachochimia non eſſe validas ad phlebotomiam cur contingat 23. D
Vires validæ dupliciter intelliguntur. 23 D
Vires quomodo diuerſorum collatione ſint dicendæ validæ, aut imbecillæ. 24. F
Vires nō indicare miſſionē ſanguinis. 24 G
Vires indicare ſemper ſui cuſtodiam. 24 H
Vires non indicare curationem neque remedium 25. A
Vires neque ex ſe, neque ex aliorum connexione indicare auxilium 25. C
Virium ſubſtantiā in quibus conſiſtat. 107. A
Venæ ſectio quo conueniat pro reuulſione ſemp a principio inflāmationis. 302 G H
Vires non eſſe validas in acutis morbis poſt 14. aut 20. diem vt tutò ferant venæ ſectionem. 320. E. F
Ventriculi cruditates corrigendas ante phlebotomiam. 330. F
Venarum cubiti ſectio quibus opituletur morbis. 353. C
Venæ ſugillatæ incisæ non inducunt ſterilitatē ex Gal contra Hippocratem. 362 B
Venas in venere exiſtentes nunquam incidi vidit Augenius. 362. G
Venæ paruæ in capite exiſtentes quas ob cauſas incidantur. 362. H
Venæ quoq; modis ſecentur. 371. A
Venæ quæ magis vna quā alia ſectionis figura gaudeant. 372. F. G
Venæ maiores quo ſecari debeant. 372. H
Vacuationes extremæ oēs deuitandæ. 167. D
Virium validarum ordines tres exiſtere, & quid ſinguli indicent. 171 B
Vacuationum nulla maior quam facta vſq; ad animi deliquium. 172. G
Viriū exactā habere notitiā nō poſſe. 175. D
Vacuationis modum in omnibus definire non licet. 176. B
Vacuatio ſufficiens ſanguinis bona quæ & quotuplex. 176. H
Vacuatio ſufficiens ratione virtutis, q̃ 177. B
Vires nunquā imbecillas eſſe ita quin ferant inutilem vacuationem ſanguinis. 177 G
Vacuatio duplex vtilis & inutilis. 177. D.
Vacuationum vſque ad animi deliquium, quid indicet. 178. F
Vacuatio bono quæ. 178. H
Vacuationes periculoſæ nō ſunt admittēdæ 179. A
Vacuatio ē mala ad putredinē pparās. 179. B
Vacuando nunquam vſque ad ſincopen ducendos eſſe ægrotos. 181. B
Vacuando vſq; ad ἔκλυσιν aut λειποθυμίαν duci poſſe ægrotos. 181. G
Venam incidere vſq; ad animi deliquiū, quibus in morbis & affectib⁹ cōtingat. 182. E
Vires validas poſſe conſiſtere, cum vacuatione vſq; ad animi deliquium 183. D
Vacuationem vſq; ad animi deliquium factam purgāti pharmaco periculoſam. 184. F. G
Vacuatio omnis ſimul cum periculo grauiter lædit bonum hominem 187 C. D
Venæ ſectio quibus de cauſis repetenda. 188. E
Venā eligendā eſt vicina phlegmonæ cum illam vacuare volumus. 193. F
Venæ ſectio grā ia vacuādi ōnē non ſemper eodem die repetenda. 193. A. B
Vacuatio in repetitione q̃ ēnabeat in quantitate ordinem. 194 H

Vacuandi ſanguinis menſuram quõ cognoſcimus ipſo in opere. 200. G. H
Vires defecturas in ſanguinis miſſione quibus ſignis cognoſcamus. 201. B. C.
Venæ ſectio gratia reuulſionis adhibita quõ poſtulat mutationẽ coloris & pulſus mutationem. 207. D
Venæ ſectio quomodo refrigeret. 127. B
Vacuationis indicationem deſumi à multis. 127. D
Venæ ſectio quõ ſit morb' vniuerſalis. 133. D
Venę ſectio quo ordine totum corpus euacuat. 134. E
Venæ ſectionem conuenire etiã ſi nulla adſit plenitudo ratione reuulſionis. 140. G
Venæ ſectio quæ refrigeret. 142. G
Venæ ſectionem non conuenire in omnib' putridis febribus. 142. H
Venæ ſectio non conuenit in terciana exquiſita & quotidiana. 144. E. F
Venæ ſectionem quid ind. cet ex Galeno cõtra Menodorum. 159. A. B
Venam non eſſe incidendam vbi crudi humores in ventriculo continentur. 161. D
Venę ſectionẽ aliquãdo excalefacere. 163. C
Venę ſectio oĩs recte adhibita refrigerat. 163
Venæ ſectionem crudos humores gignere aliquando. 164 B
Venarũ nomine quid intelligendum. 349. C
Venæ quæ in cubito & manu ſecanẽ. 350. G
Venarum cubiti, quę tutius incidanẽ. 350. H
Vena vpieo ictu eſt ſecanda. 351. B.
Venis nõ apparẽtibus quid agendũ. 351. C.
Venarũ paruarũ inciſio ĩ manib' cur fiat. 355
Venæ in cruribus & pedib' q̃ ſecanẽ. 357. D
Venę paruę in capite quot incidanẽ. 365. A
Vtero gerẽtes an venę ſectionẽ amittãt. 209
Vtero gerentibus acuto morbo obſeſſis conuenire venæ ſectionem. 210. F
Vtero gerentes purgandæ a quarto vſq; ad ſeptimum 210. H
Venæ ſectionem tutiorẽ purgatione. 211. B
Vtero gerentes non ferunt ſectionem venarum inferiorum partium. 212. E
Vtero gerentibus venæ ſectio nõ conuenit niſi ĩ primis mẽſib. rariſſiũ & ĩ al. 212. F
Vtero gerẽtes q̃ ſe ſtãt venæ ſectionẽ. 212. G.
Vtero gerentes non poſtulant venæ ſectionem quouis morbo obſeſſæ, ſed duntaxat acuto. 212 H
Vtero gerentes exiguam ferre poſſunt inædiam. 213. G
Vtero gerentes miſſo ſãguine ex incurſitate non abortire. 213 D
Vtero gerens miſſo ſanguine quando faciat aborſum. 214. B
Vtero gerens primis menſibus tutò purgari poteſt ex vtero. 214 F
Vtero gerentibus morbo acuto obſeſſis quæ victus ratio conueniat. 215. A
Vtero gerentibus eriſipellas in vtero lethales 216. G
Vterum plenitudine laborare poſſe 223. A
Vtero gerentes plenitudine affectas multis periculis fore ſubiectas. 223 D
Vtero concipere poſſe mulieres tum plethoricę, tum cachochimia affectę 226. F
Vtero nõ gerunt mulieres quę nunquam ex purgantur. 227. A
Vtero gerentibus conuenire phlebotomiã ratione reuulſionis. 227. D
Vtero gerentibus non conuenire balneum, neque exercitationem. 228. H
Vtero gerentibus non cõuenire frictionem neque inediam 229 A
Vtero gerentibus phlebotomiam eſſe tutiorem purgatione. 229. B
Vtero gerentibus pro preſeruatione quando ſit utilis phlebotomia. 231. D
Vtero gerentibus conuenire phlebotomiã imminente fluore ex utero. 233. C
Vtero gerentes ſingulis menſibus purgatę ſaluos peperiſſe fœtus. 233. D
Vtero gerentes aliquando uſque ad ſextum menſem tutò purgari ex utero. 234. E
Venę ſectionem non ſemper facere alimenti defectum. 237. D
Venę ſectio in fronte cur iuuerit dolorem capitis in poſteriori parte conſiſtens. 258. G
Ventrẽ proximũ quã ſecare conueniat doloris cauſa. 263. B
Venę proximę ſecantur quando amplius nõ vrget fluxio. 266. F
Vacuationem inſtituere ſecundum rectitudinem, & reuellere indirecti cohærere non poſſunt. 290. H
Vtilitates maiores non afferre phlebotomiã, quã pharmaciam. 348. D
Venis maioribus nõ apparentibus, quas incidere debeat artifex. 379. D. (gũ. 380. H
Venę pedũ phlebotomãdę quas regulas exigũ.
Vacuatio vehementior an fiat per cucurbitulas, quàm per Hirudines. 397. A

FINIS.

HORA-

HORATII AVGENII
DE MISSIONE SANGVINIS
LIBER PRIMVS.

DE NECESSITATE, DIFFICVLTATE, ORdineq; tractationis huius. Caput primum.

ANTEAQVAM propoſitum negotium aggrediar: primùm cauſam explicabo, qua motus hoc de argumento poſt alios autores conſcripſerim. nam fore quam plurimos arbitror, quibus hæc mea tractatio diſplicebit. Quorum ſanè quidam ſupervacaneam eſſe iudicabunt: quoniam (vt alios taceam) Galenus, vir profectò admirabili præditus ingenio, tribus libris, atque alibi paſsim, de miſsione ſanguinis, adeo diligenter, perfecteq; diſſeruit, vt nihil, quod in eo autore deſideretur, inueniri poſsit. Quorſum igitur repetenda, quæ olim veteres perfecte conſcripſerunt? Alij verò prouinciam hanc tanquam nimis temerariam culpabunt: nam putare me noſtri temporis medicos ferè omnes circa propoſitam diſceptationem fuiſſe deceptos; neminemq; hactenus (excepto duntaxat Galeno) id explicaſſe, quod verè indicat miſsionem ſanguinis; inſolens quidem & arrogantiæ plenum videbitur. Poſtremò autem nonnulli putabunt odioſum eſſe, noſtris hiſce temporibus ea innouare velle, quæ multis ſeculis, veluti firmiſsimis apud omnes ſtabilita ſunt legibus: ac potiſsimum cum is, qui eiuſcemodi onus aſſumit, homo ſit nouus, ac vt dici prouerbio ſolet, vix inter proprios lares cognitus: qui enim tum alios refellere, tum nouas opiniones promulgare deſiderat; hic non infimæ autoritatis, & exiſtimationis apud homines eſſe debet: Hæc ſunt, quæ fortaſſe obijci poſſent, quibus breuiſsime ſatisfaciendum duxi. Quamuis ego nunquam huius opinionis fuerim, Galenum perfeciſſe omnia, quæ ad medicinam pertinent, & hunc nullibi erraſſe: homo enim fuit, proq; omnium hominum natura & conſuetudine, non ſemel deceptum fuiſſe ſcio: medicinamq; ipſam, vt reliquas artes omnes in dies incrementum ſuſcipere, & ſummam perfectionem adipiſci. Hoc tamen dubiò procul affirmo, me hoc ſcribendi onus minimè ſuſcepiſſe, vt Galeni doctrinam refellerem, eiuſq; libros ex hominum manibus eri-

perem; ſed certè potius, vt arduas illius ſententias interpretarer: eiuſq; viri E doctrinam perperam, & cum ingenti alioquin humanæ vitæ diſcrimine, à quibuſdam medicis, & magni quidem nominis, perceptam fuiſſe; demonſtrarem: atque ſimul vt eorum errorem patefacerem, qui nimium ſunt in ſanguine mittendo temerarij: nam dum Galenum legunt dicentem, Saluberrimum eſt in omnibus febribus non continuis modo, ſed in omnibus, quas putreſcens humor concitat, ſanguinem mittere. ac dum ait, Miſsionem ſanguinis refrigerare vniuerſum corporis habitum: & alibi. hoc generoſo præſidio omnes humores euacuari tradit. Adeò quidem in hoc exercendo præſidio ſunt audaces, vt paſsim in febribus, & continuis, & intermittentibus, ſiue à calidis, ſiue à frigidis humoribus ortum habeant, ac in omni corporis habitu venæ ſectionem conſulunt: quinimo in refrigerando hæpate, aut alia quapiam corporis parte nullum eſſe vtilius præſidium ſanguinis miſsione contendunt: & non in febribus ſolum, verum etiam in omnibus materialibus morbis idem auxilium admittunt. Tantum autem hodie peruerſa hæc viget conſuetudo, vt ſi quis hoc præſidium prætermittat, dum ſcilicet in ægrotantium curationē incumbit, hunc ſanè Medicę artis parum omnino peritum iudicant: huic honores, & præmia deſunt; atque aliquando pro meritis haud exigua vitæ pericula imminent. Sciunt medici ferè omnes huiuſce noſtræ prouinciæ; quantæ olim contra clariſsimum quendam medicum concitatæ fuerint turbæ, dum ſcilicet ipſo iudicante in morbo hominis cuiuſdam nobiliſsimi, venæ ſectionem fieri non debere; eamq; propterea omittente: alius quidam inſurgens dixerit, miſsionem ſanguinis fuiſſe citra rationem prætermiſſam; hominemq; non potuiſſe hac de cauſa ſanitati reſtitui. Iam quintus agitur menſis, cum ego tutelam cuiuſdam optimi, ac docti ſenis accepi: oſtendens oblatranti medico, rectè quidem factam fuiſſe, & optimè ſaluti ægrotantis conſultum, quod morbo non poſtulante miſsionem ſanguinis; auxilium prætermiſſerit: ille verò tandem rationibus conuictus, publicè confeſſus eſt, quæ dixiſſem omnia, veritatem continere: at nihilominus notandum eſſe medicum, quod pro conſuetudine iam multis annis confirmata, venam minimè ſecauerit. Vide corruptum iudicium: quaſi quod peſsimi abuſus, & humano generi lætales obſeruari debeant. Verùm quemadmodum hi temeritatis nomine non immeritò damnantur; ſic profectò neque apud antiquos, neque apud recentiores medicos defuerunt, qui temeritatem vitare fortaſſe cupientes; incontrarium vitium peruenerunt; perſuadentes nunquam mittendum eſſe ſanguinem citra plenitudinem: huius opinionis primus fuit Menodotus empiricus, contra quem Galenus tum libro de plenitudine; tum de ratione curandi per ſectionem venæ, & in methodo medendi paſsim inuehitur. Atque inter neotericos quidam Auicennæ interpretes eandem opinionem inuexerunt. Hanc igitur rem cum ego diligenter contemplarer, ac eam mihi ab ineunte ætate viuendi legem propoſuerim, vt & alijs prodeſſe; & me ipſum honeſtè exercere poſſem: cogitare cœpi an peruerſam hanc, & periculoſam medendi conſuetudinem, quæ paſsim viget apud quoſdam noſtræ huiuſce regionis medicos; extirpare poſſem, & hanc medendi partem præſtantiſsimam quidem, ac maximè neceſſariam ab hoc errore expurgare, &

quoad

quoad eius fieri poſſet, illuſtrare. Impium enim videbatur mihi, & magnopere deteſtandum; conniuere, & aſſentire; vbi de hominis agitur vita: quamuis vbi de leuiſsimis rebus agitur, aliquando conniuere abſurdum fortaſſe non fuerit. Hæc autem mihi diu noctuq; meditanti, duas potiſsimas cauſas offendi; quæ in eiuſcemodi errores ducere potuerunt: harum prima, & præcipua fuit; quod ignorauerint, quid verè indicat miſsionem ſanguinis: cum ſcilicet vnuſquiſque hac in indicatione explicanda, nón parum, vt infra docebimus, deceptus fuerit: Altera verò, quod Galeni verba malè perceperint. Nam illi, qui hoc noſtro ſeculo doctiores habiti ſunt, & Galenum ducem ſequuntur; illius verbis, & ſententijs muniti proprias opiniones tueri conantur: cum tamen interim malè Galenum percipiant: vt clariſsimè poſt hac docebimus. Propter hanc igitur cauſam tractationem libenter conſcripſi; in qua hoc mihi fuit præcipuum, docere, quid verè indicat miſsionem ſanguinis: atque primum aliorum opinionibus explicatis, & reprobatis; quid pro veritate ſentiendum ſit, euidentiſsimè, niſi meum me fallit iudicium, expono. Quod verò ad Galenum pertinet, difficiles eius viri ſententias explico, & quæ oppoſitæ proprijs principijs videntur, à me citra difficultatem componuntur; & quo magis noſter hic labor medicinæ ſtudioſis ſatisfaceret, nihil que amplius eſſet, quod facere dubitationem poſſet, eius librum de ratione curandi per miſsionem ſanguinis commentarijs illuſtrauimus; quos vita ſuperſtite; breui admodum tempore in lucem ædemus. Itaq; ſi nón ſunt repetenda, quæ olim veteres perfectè conſcripſerunt: eſt tamen humano generi conſulendum; ſunt abuſus extirpandi; & Galeni ſententiæ, quæ errandi occaſionem dederunt, ac difficultatem habent interpretandæ. Porrò autem aliorum opiniones refellere, tantum abeſt, vt ego temerarium ducam; vt potius ingenioſi hominis munus, atque de propria arte optimè merentis officium eſſe exiſtimem. Hæc enim antiqua fuit apud probatiſsimos quoſque authores tum docendi, tum ſcribendi conſuetudo, vt vnuſquiſque liberè, nullaq; ſcriptoris ratione habita, id quod verum aut falſum eſſe arbitraretur, explicaret. Sic legimus Ariſtotelem Peripateticorum principem acerrimè antiquiores repræhendiſſe: quinimmo neque etiam Platoni pepercíſſe; dum illum ſcilicet nunc abſurda, nunc aliena à ratione, nunc verò etiam minus probabilia, quàm alij, quos ineptiſsimos iudicauit, tradidiſſe commemorat. Galenus antiquiores, atque etiam ſui temporis medicos; philoſophoſq; admodum inſignes, maximè verò vnum Ariſtotelem arguit. Sed quid hos memoro? cum aliquando Hippocratem, quem alioqui medicinæ parentem, & omnium bonorum autorem nuncupat, repræhendat. Hunc enim non obſeruatæ proprietatis, obſcuritatis, non exactæ narrationis, mendacij, ſuperfluitatis, diminutionis, ineptitudinis, negligentiæ, erroris, obliuionis, non ſeruati ordinis, atque improprij ſermonis arguit. Auicenna maximus medicus, & philoſophus ab Ariſtotele diſſentit: Galenum verò, cuius tamen ſeſe profiteur interpretem, haud rarò erroris inſimulat. Auerrois autem Galenum frequenter arguit: & paſsim contra Auicennam inuehitur. Eadem etiam docendi libertate vſi ſunt recentiores medici, qui labore ſuo medicam facultatem illuſtrauerunt; ac vt alios ſexcentos taceam: prætermittere tamen non poſſum

Vueſſalium, qui proximis annis admirabile illud opus de re anatomica conſcripſit, vbi paſsim aliorum omnium, tum verò vnius Galeni errores patefacit. E An propterea Ioannem Fernelium, poſt Hippocratem, Galenum, & Auicennam, omnium medicorum (me iudice) facilè principem, arguemus; quòd aliquando non ſolum contra alios medicos, ſed etiam contra Galenum ſcribat? Quis non maximas habebit gratias Argenterio, qui contra Galenum de morbis, ſymptomatis, horum cauſis, ſignis, & de medici officio diſertiſsimè diſputat? Alios quidem in medium afferre poſſem, ſed hi ſufficiant pro multis. Hæc, quæ à me hactenus dicta ſunt, eò pertinent, vt doceam non eſſe temerarium alios refellere, ſed munus ingenioſi hominis, ac eius, qui de propria arte benè mereri deſiderat. Itaque ſi ego alios refello, & hæc præter aliorum opinionem ediſſero, non alia quidem cauſa id facio; niſi quod cum in F alicuius magiſtri verbis minimè iurauerim; ac propterea abſurdum eſſe duxerim citra rationem ſcriptoribus adhibere aliquam fidem; antiquiorum, & recentiorum exemplo liberè veritatem ipſam patefacere conſtituerim. Et qua libertate alios arguo, eadem ſanè perlibenter patiar, ab alijs omnibus repræhendi, quinimmo maximam ſum gratiam habiturus; ſi ab alijs factus aliquan do doctior, palinodiam recantabo. non enim aliud eſt laboris, & conſilij huiuſce mei inſtitutum, quàm veritatem docere, & alijs prodeſſe. Quamobrem medicos omnes etiam, atque etiam obſecro, obteſtorq́ue, vt hæc æqui, boniq́ue conſulentes; tractationem hanc meam, ſi veritatem edocuerit, libenter approbent: ſin minus, vt liberè arguant: id quod ſum, vt dixi, in maximam gratiam habiturus. At verò illis, qui dicunt, odioſum eſſe, ea immutare velle, quæ multis ſeculis confirmata ſunt; id equidem ego veriſsimum eſſe G dico, atque profiteor in omni ætate contigiſſe. Galenus enim dum contra Methodicos Romæ diſputaret, ac ſcriberet; adeò magnum contra ſe ipſum concitauit odium, vt profectò illinc diſcedere fuerit coactus; & niſi quidam impedimento fuiſſet, à quodam Aſclepiadeo, alioq́ue ſophiſta; vt is teſtatur, occidebatur. Noſtris verò temporibus quid Patauij Vueſſalio, atque Montano contigerit; dum ſcilicet vnuſquiſque methodo ipſa, pro more maiorum, liberè veritatem patefacere conabatur; certius eſt, quàm quod in præſentiarum explicari debeat. Hi tamen ſcribere minimè deſtiterunt, ſed omni ſpreto periculo, nihil aliud curarunt, quàm proprijs laboribus publicæ vtilitati conſulere. Poſtremum autem, quod inquiunt, non decere homines nouos H veterum opiniones refellere: id equidem non ſolum caret omni probabilitate, ſed etiam, vt liberè dicam, ridiculum eſt. Non enim Galenus, dum Romæ medicinam faceret & contra Theſſalum, atque alios celebratiſsimos medicos ſcriberet, nouus homo fuit? Cuius famæ, atque exiſtimationis credimus Ariſtotelem extitiſſe, dum contra antiquiores diſſereret? Equidem admodum exiguæ fuiſſe puto. nam vix cœpit poſt annos quadringentos, aut etiam fortaſsis, vt alijs placet, ſexcentos, in pretio aliquo haberi: dum tamen interim diuinus Plato plurimum vigebat. Hoc vnum poſſum dubio procul affirmare, rarum quidem eſſe, & ferè inauditum, vt dum ſcriptores viuunt; magnam authoritatem conſequantur: id enim vt plurimum poſt mortem conſequi videtur. Cæterùm quis hanc tractationem non maximè difficilem iudicabit,

cum

um mihi negocium inſtitutum ſit contra clariſſimos medicos; quorum iu-
licium, atque ingenium, tum alij ferè omnes; tum ego præſertim obſeruare
oleo, & admirari. Difficultatem auget, quod Galenus adeò varius; ſibiq; con
raria, ac ſuis principijs repugnantia dicere videtur; quod fortaſſe quibuſdam
mpoſsibile videbitur eius ſententias componere, & à contradictionis no-
nine vindicare. Porrò quod ad ipſum ordinem pertinet, talem in hac tra-
ctatione obſeruabimus. Quia explicari veritas nequit, niſi primum aliorum
opiniones explicentur, atque in his oſtendatur veritatem ipſam minimè con-
ineri, idcircò in prima tractationis noſtræ ſectione docebimus quid alij ſen-
iant, & ſigillatim omnes opiniones reprobabimus. In altera verò parte, quid
oro veritate ſentiendum ſit, enarrabimus; noſtramq; opinionem Galeni prin-
ipijs maximè conformem exiſtere, demonſtrabimus. Sed quoniam hoc ex-
licaſſe non ſufficit, niſi omnes dubitationes perſoluamus, quæ his dictis ac-
idunt: propterea in poſtrema operis ſectione, omnes difficultates perſolue-
nus: atque ita quidem nihil amplius reliquum erit, quod facere dubitatio-
em valeat. ſed hæc ſatis præfati, ad rem ipſam accedamus.

RECENTIORVM MEDICORVM OPINIO. Caput ſecundum.

HOc igitur loco tradituri, quid verè indicet miſsionem ſangui-
nis, aliorum opiniones primum afferemus. Quatuor itaq; ſunt
opiniones circa propoſitum negocium: quidam enim indicari
miſsionem ſanguinis à magnitudine morbi, virium robore, & æ-
tate conſiſtenti, nullo amplius adhibito diſcrimine, dixerunt:
acq; ratione modo ſcopi iam propoſiti ſint præſentes in ſingulis morbis ve-
æ ſectionem conſulunt. Alij verò non in omnibus vniuerſaliter magnis af-
ectibus, ſed in his duntaxat, qui à calidis humoribus concitantur, hoc ge-
erosſum præſidium admittunt: Indicarique à tribus illis ſcopis, non tamen
ndiſcriminatim, ſed hac diſtinctione habita, quod inquam calidorum hu-
norum vitio ingens ſit morbus: porrò quia calidi duo ſunt, bilis, & ſanguis;
n horum redundantia, aut etiam vitio, aut mala qualitate venæ ſectionem
dmittunt. Rurſus autem alij à ſola plenitudine indicationem hanc deſumi:
acque præſente ſemper, abſente verò nunquam mittendum eſt ſanguinem
dixerunt. Poſtremo aliqui putantes falſas eſſe opiniones propoſitas, arbitran-
ur ſanguinis vitium venæ ſectionem inſinuare. Hæc quidem ſumma eſt opi-
nionum omnium, quas recentiores medici circa propoſitam diſputationem in
uexerunt. Sed præſtat has ipſas cumulatius, & clarius ſingularum rationibus
dhibitis, explicare. Itaque quoniam ſanguinis miſsio generoſum, & ma-
gnum eſt præſidium; adhiberi non debet, niſi magnus fuerit morbus; nan-
que vt extremis morbis extrema præſidia optima ſunt, quemadmodum cen-
ſet Hippocrates: ſic equidem magnis magna, & paruis parua conueniunt:
ſed quia vires imbecillæ non ferunt magna præſidia; cum ab eiuſcemodi re-
medijs humani corporis facultates labefactentur, in hoc exercendo opus eſt
vires validas eſſe; at verò hoc minimè ſufficit, quoniam aliquando vires va-
lidæ

lidæ ſunt, morbusq; magnus, haud tamen neceſſaria eſt miſsio ſanguinis: E hoc autem euenit, cum innata quædam euacuatio in ſubiecto corpore continetur, vt in puerili ætate contingit: qui propter ſubſtantiæ mollitiem, atque fluxibilitatem non patiuntur miſsionem ſanguinis; propterea alter ſcopus adhibendus eſt, nempè ætas conſiſtens. Quamobrem hi tres ſoli, & præcipui ſcopi obſeruandi ſunt, quibus præſentibus, aut duobus, aut horum altero, nunquam nobis indicatio de mittendo ſanguine ſuggeritur; nullumq; amplius adhiberi diſcrimen oportet, modo conueniant hi tres ſcopi; quin ſtatim ſanguinem mittamus. Cæterùm multa ſunt, à Clariſsimis medicis conſcripta, quæ propoſitam opinionem confirmant.. Atque in primis Maximus Hippocrates opinionem tuetur his verbis libro quarto de ratione victus in mortis acutis. In acutis morbis ſanguinem mittes, ſi vehemens morbus videatur, flourueritque ægrotanti ætas, & virium adfuerit robur]. Galenus verò, quàmuis eum librum non eſſe Hippocratis dicat, ſed vel Pelopis, vel alterius diſcipuli diuini illius hominis; eam tamen ſententiam admittit: atque Hippocrate dignam iudicat, admiraturque cur eam inter aphoriſticas ſententias non repoſuerit: eamq; non ſolum eodem commentario optimè exponit, approbatq; : ſed etiam in methodo medendi libro potiſsimum quarto confirmat his verbis. Quando ſi valens morbus ſit cum virium robore, nemo eſt, qui ſanguinem non mittat, qui vtique in artis operibus ſit exercitatus] & paulo infra inquit. Ex quo patet non hoc eſſe, quod mittendum ſanguinem indicat, ſed magnitudinem morbi cum virium robore, exceptis tamen à ſermone pueris] idem confirmauit libro de ratione curandi per miſſionem ſanguinis dum ait. Rectè ergo admonemur in ijs, quæ exempli gratia in libro de ratione victus acutorum proponuntur, ſanguinem mittere ſi morbus ſit magnus, & æger iuuenili ſit ætate, roburq; adſit] & capite decimo tertio eiuſdem tractationis inquit. Morbi itaque magnitudo cum virium robore primi erant mittendi ſanguinis ſcopi: ille quidem, quæ facienda ſunt indicans: hic tanquam illud haud prohibens; id quod contra indicare iuniorum medicorum quidam appellant] Magnus ille Oribaſius libro primo ſinopſeos inquit. Si morbus magnus expectetur; ſanguis omnino mittendus erit, etiam ſi plenitudinis ſigna non adſint, habita tamen ratione ætatis, anni temporis, & virium] & infra eodem capite. An ſtatuendum omnino eſt, vt in omnibus magnis morbis neceſſe ſit venæ ſectionem confeſtim adhiberi?] Hic notare oportet ea verba [in omnibus magnis morbis] quandoquidem ex his apparet nullum amplius adhibendum eſſe diſcrimen, modo ſint præſentes illi tres ſcopi. Confirmatur præterea ex ratione curandi, quam Galenus adhibet in omnibus febribus putridis, in quibus neceſſariam eſſe miſsionem ſanguinis docuit; at verò putridæ febres fiunt, tam à calidis, quàm à frigidis humoribus: non eſt igitur opus adhibere diſcrimen an morbus magnus à calidis; an autem, contra à frigidis humoribus originem ducat; Galeni verba in hunc modum habent. Saluberrimum autem, vt prædiximus, eſt in febribus venam incidere non continuis modo, verum etiam alijs omnibus, quas putreſcens humor concitat: vbi præſertim nec ætas, nec vires prohibeant; leuata namque quæ corpus noſtrum regit natura; exonerata que eo,

quo

A quo veluti ſarcina premitur, haud ægrè quod reliquum eſt vincet; itaque proprij muneris haud oblita, & concoquet; quod concoqui eſt habile, & excernet; quod poteſt excerni.] Amplius in crudorum humorum copia Galenus conſuluit miſsionem ſanguinis: Quid igitur fiet ubi humores fuerint calidi, qualis eſt flaua bilis, & ſanguis? in his nanque nullam habere difficultatem uidetur, quod ſanguinis miſsio ſemper conueniat. Quamobrem malè ab Auicenna dictum eſſe concludunt, in venarum ſectione cauendum, ne ægrotantes ad bilioſorum humorum efferueſcentiam; aut ad crudorum copiam deducamus. Quod autem vbi crudorum humorum adfuerit copia, hoc remedium adhibendum ſit, docet Galenus libro vndecimo methodi medendi; quo loco explicans rationem curandi lethargum, ſic inquit. Cum ergo
B humor qui in capite redundat frigidus eſt: inſenſibilitas immobilitasq; hominem arripit: cum verò calidus eſt perpetuus potius motus vnà cum rationis noxa. Accidit enim veluti demonſtratum in libris de his eſt, ex frigore ſegnitia; ex calore immodicus motus: ex humoris verò vitio dementia: itaque incidenda eſt in talibus affectibus vena ſtatim ab initio.] & in libro de ratione curandi per miſsionem ſanguinis rem euidentius expoſuit, dum ait. Vbi ergo multa euacuatione eſt opus, verum vires ſunt imbecilliores, in his euacuationem partiri expedit, vti nimirum & me feciſſe vidiſtis in ijs, in quibus inerat crudorum humorum copia: nam pauculo ſanguine detracto protinus mellicratum exhibeo probè coctum cum incidentium medicaminum quopiam veluti iſopo, origano, & interim etiam nepita, aut certe cum mel-
C licrato oximel, aut oxiglixi, & ſic rurſus ſanguinem diminuo, vel ipſo eodem nonnunquam die; interdum die poſtero: in quo rurſus exhibito propoſitorum medicaminum quopiam, iterum de ſanguine quid aufero, ac rurſus tertio die ſimiliter bis.] Deinde extant alia Galeni verba, quibus idem videtur efficaciſsimè perſuaderi; nam docens rationem curandi febrem ephemeram ex obſtructione ortam à craſsis humoribus ſic habet. Quippè niſi vitioſus ſuccus penitus tranſpiret, neceſſe eſt putrefiat. Ergo vt tranſpiret maiore auxilio iam eſt opus: ac ſiquidem vel puer, vel ſenex ſit, ſanguinem detrahere non licet: inter has ætates vbi ægro robur non deeſt ſecanda vena eſt, etiam ſi plenitudinis ſigna non adſint: præſtat enim vitioſi ſucci maiori parte emiſſa ad detergendas obſtructiones accedere, cum alioquin metus ſit, ſi obſtructionibus liberandis, priuſquam liberaueris, ſtudeas, ne ipſas magis impingas.] Ex his quidem verbis maximum argumentum colligitur ſectionem venæ præſtantiſsimum auxilium eſſe pro obſtructionibus liberandis à quacunque cauſa originem duxerint: tres enim ſunt cauſæ, vt idem auctor exponit. Vna humoris multitudo: ſecunda eiuſdem craſsities; poſtrema tenacitas, & lentor. In hac diaria febre antequam ad detergendas obſtructiones citra plenitudinem accedat; ſanguinem mittendum eſſe primum conſuluit: ergo neceſſarium eſt obſtructionem à craſsis, aut viſcidis humoribus originem traxiſſe. Afferri etiam poteſt in huiuſce opinionis confirmationem, quod Galenus, dum proſequitur rationem curandi per miſsionem ſanguinis libro huic tractationi dicato, docet; Epilenſiam, Apoplexiam, Vertiginem; rectè curari per ſectionem venæ; at verò hi affectus ſunt, omnium iudicio, à frigiditate geniti.

geniti. Quin etiam in vehementiſſimis doloribus; qui fieri ſolent tam à calidis, quàm à frigidis excrementis, non ſolum voluit ſanguinem eſſe mittendum, ſed hoc remedium vſque ad animi deliquium adminiſtrandum eſſe conſuluit: quo etiam loco in ardentiſsimis febribus quas flaua bilis putreſcens concitat, idem auxilium exercendum, præcipit. Poſtremò autem in omnibus materialibus morbis modo magni fuerint, alijs duobus ſcopis præſentibus tradunt neceſſariam eſſe miſsionem ſanguinis hac ratione: quod ea ſit vniuerſalis euacuatio, qua ſucci omnes æqualiter educuntur: quicunque igitur is humor fuerit, qui peccauerit; is commodè ſecta vena educi poterit. Porrò non ſolum vbi morbi præſentes fuerint, ſed etiam vbi expectentur mittere ſanguinem expedit. itaque magnitudo morbi, & præſens & futura obſeruari debet, quemadmodum Galenus paſsim admonuit. Ex his igitur colligunt in omnibus magnis morbis, ſiue à plenitudine fuerint geniti, ſiue à malis ſuccis græci κακοχυμίαν vocant; atque ſiue hi fuerint calidi, ſiue frigidi; uirtute, & ætate annuentibus miſsionem ſanguinis ſaluberrimam eſſe. Alij verò quibus, hæc opinio non ſatisfacit, indicationem de ſanguine mittendo ab his tribus ſuggeri docuerunt; non tamen, vt illi tradunt, nullo amplius adhibito diſcrimine, à quibus inquam, humoribus generentur; ſed hoc eſſe præcipuè obſeruandum in ſanguine detrahendo, vt anteaquam ad ſcopos accedamus, prius humorum peccantium conditionem examuſsim cognoſcamus; & ex horum varietate pendere auxiliorum varietatem: ſi enim corpus plenitudine quam græci πλῆθοραν vocant, laborauerit, mittendus vtique ſanguis eſt; verum ſi citra plenitudinem vitioſi ſucci abundauerint; & qualitate peccauerint (nam in qualitate vitium Galenus vocat κακοχυμίαν, quemadmodum πλῆθοραν humorum in quantitate errorem) fruſtra adhiberi miſsionem ſanguinis; ſed neceſſariam eſſe purgationem: Hincq; tradunt deductum eſſe commune illud apud omnes medicos axioma; quod paſsim Galenus affert, humores qualitate peccantes, purgandos: quantitate autem, euacuandos. Non minores autem fautores habet propoſita opinio; quàm ſuperior; nec Galeni ſententijs deſtituta videtur, quibus confirmatur; oſtendatq; ex illius principijs, atque fundamentis deſumptam. Primum verò illud maximè perſuadet, quod Galenus poſtquam præcepit euacuandum eſſe vſque ad animi deliquium, adhibendam eſſe diſtinctionem docuit, an mittere ſanguinem: an autem purgare oporteat. ſed quam ob cauſam Galenus diſtinctionem adhibet ſi propoſiti illi tres ſcopi ſufficiunt nullo amplius adhibito diſcrimine? Deinde verò idem autor libello huic tractationi dicato ſtatim in principio antequam doceat ſcopos circa miſsionem ſanguinis obſeruandos, prius admonuit contemplandum eſſe, an affectiones curari ſoleant per miſsionem ſanguinis, nec ne: prius nanque videndum eſt, an morbus curari debeat per euacuationem; deinde autem, quia euacuationum differentiæ multæ ſunt, perpendendum quali euacuatione indigeat morbus: at poſt quam conſtauerit eam poſtulare, quæ ſit ſecta vena, ſcopi conſiderandi veniunt: hæc igitur methodus eſt Galeni. Et confirmatur, quia hidrops magnus eſt morbus, atque vt plurimum inſanabilis; hanc tamen nemo nunquam auſus eſt ſanare per miſsionem ſanguinis; vt Galenus teſtatur libro quarto de ratione victus in morbis acutis: Vires tamen ualidæ ſunt,

vtpută

eputâ quæ ferunt ualidiſsima medicamenta : hæc ſanè, & alia quam pluri-
ma, de quibus nos infra, dum priorem opinionem impugnabimus, mentionem
aciemus, in confirmationem opinionis huius adduci poſſunt: Verum quia ſa-
's de hac opinione diximus ; reliquum eſt, vt ad alteram opinionem acceda-
mus. Tertia opinio fuit quorundam medicorum, qui olim in gymnaſio Ro-
mano medicinam fecerunt, ac publicè profeſsi ſunt : cuius tandem hæc ſum-
ma eſt, quod ſanguinis miſsio non indicatur, niſi à plenitudine, ſiue ea ſit, quo
d vaſa Græci κατὰ τὸ ἔγχυμα vocant, ſiue quo ad facultates, & uires huma-
um corpus regentes. hac uerò potiſsimum ratione utebantur, dum hac de re
ublicè diſputarent. Illud, quod per ſe, & primo à miſsione ſanguinis eua-
uatur: dicitur primo, & per ſe indicare ipſum remedium: nam, ut Galenus
n methodo medendi docuit, abſurdum eſt dicere; aliud curari, aliud uerò
ſſe, quod curationem indicet: ſic profectò abſurdum fuerit putare, euacuari
er ſe multitudinem ſanguinis miſsione ; & aliud eſſe à multitudine, quod
oc generoſum præſidium indicet. Deinde uerò ſi indicatio eſt agendorum in-
nuatio ; aut eius quod ſequitur, ut idem autor teſtatur, id quod agitur indi-
at actionem faciendam eſſe. porro ſanguinis miſsio primum plenitudinem
uacuat; quamobrem ſequitur plenitudinem ſectionem uenæ indicare. Quod
erò multitudinem (liceat hoc loco promiſcuè uti nomine in eodem ſignifi-
ato, plenitudinis, ac multitudinis) euacuet miſsio ſanguinis, unum ex illis
ſt, quæ apud omnes euidentiſsima ſunt; ſic enim Auicenna phlebotomiam
efinit, dum dicit, eſſe multitudinis euacuationem: ſic paſsim Galenus tum
n Aphoriſmorum commentarijs, tum etiam in methodo medendi hoc nobis
nculcat mittendum eſſe ſanguinem, cum fuerit corpus plenitudinis paſsio-
ibus obnoxium: contra uerò purgandum, ſi corpus uitioſis humoribus fue-
it refertum; &, quod dicere ſolet, qualitate peccauerit. Præterea idem Ga-
enus libello de ratione curandi per miſsionem ſanguinis, uelle ſe explicare
ollicetur, qui morbi eam euacuationem deſiderant, quæ fit miſſo ſanguine;
tq; ſolos morbos, qui fiunt ab vtraque plenitudine recenſet. Sic Maximus
Hippocrates habitum Athletarum confeſtim ſoluendos eſſe præcepit miſſo
ſanguine. Tandem autem, vt ad ipſum Auicennam redeamus, is videtur
iligenter, & clariſsimè totum negocium explicaſſe, dum inquit. Phlebo-
omia eſt euacuatio vniuerſalis, quæ multitudinem euacuat : Multitudo au-
em eſt humorum augumentum ſuper æqualitatem ipſorum in venis, & nemo
uidem eſt phlebotomandus, niſi vnus duorum ; vnus eorum eſt ægritudini-
us præparatus, qui cum ipſius ſanguis multiplicatus fuerit, cadet in eas: al-
er eſt cadens in eas: vnuſquiſque autem eorum, aut phlebotomatur propter
ſanguinis multitudinem additam, aut propter ipſius malitiam, aut pro-
pter vtrunque.] Hæc Auicenna: ex quibus manifeſtò colligere eſt, vnam
plenitudinem ſanguinis miſsionem indicare: & citra plenitudinem nunquam
accedendum ad eiuſcemodi remedium. Poſtremò autem alios quoſdam au-
diui, qui ab his omnibus longe diſsident. Si quidem putant à ſanguinis
uitio indicari miſsionem ſanguinis : nam cum nos aliquando citra plenitu-
dinem ad hoc præſidium accedamus, vt confluentem à naribus, à mariſcis,
aut alia quappiam parte ſanguinem compeſcamus, nullam penitus dubitatio-

B nem

nem habet, quod hoc auxilium ſanguinis multitudo non indicat. Nunquam E tamen mittitur citra aliquod ipſius vitium: quia dum reuellimus, aut etiam deriuamus ſanguis peccat: quoniam nimis profluit. & hoc dicebat Auicenna admonens phlebotomiam fieri, aut propter multitudinem, aut ſanguinis malitiam, aut propter vtrunque. Similiter etiam in omnibus febribus putridis ſaluberrimum eſt ſanguinem mittere, vt Galenus admonuit in methodo medendi, at non omnes putridæ febres fiunt à multitudine ſanguinis. Præterea pro omnibus obſtructionibus liberandis conuenit venæ ſectio, non tamen in omnibus obſtructio fit à plenitudine. at verò nunquam fit obſtructio, quin aliquod adſit ſanguinis vitium; quia ſcilicet non euentatur. Ergo quia, & in plenitudine, & citra plenitudinem ſanguis mittitur, plenitudo non indicabit. quia verò nunquam citra ſanguinis uitium, hoc planè illud erit, F quod nobis eiuſcemodi indicationem inſinuabit; hocque præſertim ex Galeno confirmatur; qui agens de ſanguinis miſsione teſtatur, hanc non ob aliam cauſam adhiberi, quàm ſanguinis euacuandi gratia. oportet igitur in ſanguine cauſam eſſe, quæ indicet ſectionem venæ. ſed de aliorum opinionibus hæc ſufficiant.

QVID INDICATIO, CONTRAINDICATIO, quæue natura ſit eorum quæ indicant. Caput Tertium.

AGe verò quoniam in hac tractatione noſtra haud rarò indicationis, & contraindicationis facere mentionem oportebit, G ne ignotis nominibus utamur, priuſquam propoſitas opiniones ſigillatim refellamus; quid ſit indicatio, & contraindicatio, quæue natura eorum quę indicant, docere primum inſtituimus. Hæc enim tractatio non eum dumtaxat, quem dixi, uſum afferet, ſed etiam erit, optimum maximumq; fundamentum diſputationis noſtræ. Tres igitur apud Galenum indicationis definitiones inuenio: duas in libello de optima ſecta ad Tranſibulum: alteram uerò in ſecundo methodi medendi. Harum definitionum reliquis prætermiſsis unam ſolum exponemus. Ea quidem in hunc modum habet. Indicatio eſt perceptio rei iuuantis ſimul cum perceptione nocentis adueniens ſine obſeruatione, & ratiocinio. Quotieſcunque affectus præter naturam nobis innoteſcunt; ſtatim H percipitur illud, quod iuuat, & vtile eſt: vt cognito affectu aliquo in frigida intemperie: ſtatim ſeſe nobis offert, calida admouenda eſſe præſidia, quæ contraria ſunt citra omnem obſeruationem, analogiſmum, aut argumentationem. Sed hæc uerba (cum perceptione nocentis) quomodo intelligi debeant non paruam difficultatem habet. quoniam nonnulli ex recentioribus medicis, atque ex eorum numero, qui Galeni doctrinam profitentur putant intelligere Galenum materias nocentes, & cauſas morbificas | in hunc ſenſum. Indicatio eſt perceptio rei iuuantis] ideſt remediorum, quæ proſunt pro morbis abigendis; & rei nocentis] ideſt; illius materiei, quæ nocet: quia cognito vno contrariorum nullo negotio cognoſcitur etiam & reliquum: quod enim iuuat primo cognoſcendum eſt, & eadem ratione po-

ſtea

A ſtea quod nocet depræhenditur: quæ itaque (addunt) per indicationem compræhenduntur, & inueniuntur; in natura rei ſunt deſignata. percepta enim natura eius, quod nos ad agendum mouet, & molliendum aliquid impellit, protinus etiam vnà cum eo, quid agendum ſit, & quid fugiendum, quaſi digito oſtendit. Vnde ἐνδεῖξεως, id eſt indicationis nomen ductum eſſe intelligitur, rem exemplis proſequuntur, quod febricitantibus frigida conueniat, ita indicante febris natura cognoſcimus: contra calida illis obeſſe ſcimus, quod hæc contraria ſit ijs, quæ prodeſſe morbus indicauit. Ego verò, quamuis hanc opinionem à Clariſsimis præceptoribus meis confirmatam audiuerim, puto tamen aliter ſentiendum; Galenum inquam nocentis vocabulo non intelligere materias nocentes, ac in vniuerſum ipſa, quæ adhibentur auxilia,
B ſed intelligendos eſſe affectus præter naturam; id, inquam, quod nocet, & noſtras actiones offendit: quam rem poſſumus hiſce rationibus perſuadere: atque primum omnium, quod indicatio, ſic definiente Galeno libro ſecundo methodi medendi, eſt inſinuatio eius, quod agendum eſt: porrò id quod agere oportet eſt id, quod iuuat; id autem quod obeſt minime: eſt enim hoc euitandum, non agendum. Et confirmatur, quia libro de optima ſecta ad Tranſibulum dicebat. Iuuantia enim per indicationem pateſiunt.] & addebat. quandoquidem ipſa nocentia quid expediat, manifeſtant.] quibus verbis per nocentia ſignificauit, atque clariſsime expreſsit, morbos, ac in vniuerſum affectus præternaturam. Rurſus nihil indicat, quod ſibi nocet: Omne enim quod indicat, id inſinuat quod prodeſt. Poſtremo quodcunque indicat, aut
C ſui conſeruationem, aut ablationem ſignificat: at verò vtraque actio obiri ſolet cum his, quæ proſunt: & nunquam cum materijs nocentibus. Itaque per nocentia non poſſumus intelligere nocentes materias: ſed, vt diximus, affectus præternaturam. nam quamuis cognito vno contrariorum cognoſcatur etiam reliquum; id quidem, quod ad ipſam indicationem pertinet ex accidenti congruit, vt perbelle recentiores medici adnotarunt. Quamobrem cognito affectu præternaturam, atque illius natura perſpecta ſtatim ſeſe nobis offert adhibendum eſſe remedium, quod corpori proſit, morbumque propulſare valeat. Sed quid ſibi volunt ea verba, quæ in definitione addidimus. ſine obſeruatione, aut ratiocinio?] Quoniam, vt Galenus inquit, aliud eſt per indicatione n inuenire; aliud verò per experientiam, & obſeruationem.
D qui enim per indicationem inuenit, hic quidem dogmaticus, & rationalis eſt; qui verò per experientiam inuenit; obſeruator, & Empiricus dicitur. eſt enim hoc inſtrumentum Empiricorum proprium: ſiquidem nunquam dicent Empirici hoc, illudue indicari ab altero: ſed ſic obſeruaſſe alijs profuiſſe, affirmabunt. Argumentationem preterea ſecluſimus, quia indicatio non indiget aliqua cogitationis ope. Intercedit enim quædam proportio ipſi indicationi cum ijs, quæ tum ſenſui; tum intellectui manifeſta ſunt. ſtatim enim cognita affectuum præternaturam ſubſtantia, & quidditate citra omne ratiocinium apparet nobis quid agendum ſit; atque quod vtile fuerit pro morbis propulſandis. quare (dicebat Galenus) quod in apertiſsimis, & ſine controuerſia conceſsis reperitur id, nimirum, & in perceptis ex indicatione contingit; cum illis mens noſtra propter euidentiam citra negocium aſſentiatur. Quinetiam

ſunt ſenſui manifeſta aliquando, quæ per indicationem innoteſcunt, vt album, & nigrum: quod Galenus exemplis explicans dicebat. Animalia ratione carentia æſtum, algorem, ſimulque omnia nocere valentia, quo ad eius fieri poteſt vitare conantur, ſimul videlicet eo, quod iuuat ſeſe offerente.] Additque. Paxillo enim aut aliquo alio in membrum defixo, nulla cogitatione præmiſſa reuellit.] Poſtremò ſciendum eſt indicationem longè ab analogiſmo differre: quia analogiſmus eſt comparatio, & perceptio cauſarum iuuantium per ſimilitudines: percipitur autem ex eo iuuans, quando cauſa quidem deliteſcit, nullaque obſeruatio habetur; ſed affectus quàm ſimillimus ex caſibus eſt: quia analogiſmo vtentes tranſimus à ſimilibus ad ſimillia: quamuis Empirici ſecus; atque nos rationales eiuſcemodi tranſitum vſurpent. itaque quoniam indicatio maximam habet ſimilitudinem cum ſenſu, atque etiam cum ijs, quæ noſtro intellectui notiſima ſunt, nullam requirit ratiocinationem; neque præterea obſeruationem, quoniam hæc non ſequitur naturam rei & non continentur in affectuum eſſentia; de quibus medicæ actiones inſtituuntur: ex his profectò patet, quid ſit indicatio. Porrò indicans, ſiue illud, quod indicat; eſt affectus corporis; quod vtile, ſeu iuuans poſtulat: quodq; requirit id, quod fieri expediat. Indicatum verò eſt illud vtile poſtulatum ac iuuans quod ab ipſo indicante ſuggeritur. Sed animaduertere oportet, quod non vna eſt eorum, quæ indicant differentia: quædam enim primò, ac per ſe hanc vim habent; quædam verò ſecundo loco, hæc ſane propriè dicuntur coindicare, & indicationes, quæ ab his capiuntur græce συνενδειξεις latinè coindicationes rectè nuncupabuntur. ſunt autem coindicantia, quæ ſimul cum ipſis primò indicantibus iuuantia, atque vtilia exigunt. Nos igitur in hac præſenti tractatione, qua vt præfati ſumus id conabimur explicare, quod miſsionem ſanguinis indicet, de ijs perpetuo ſermonem habebimus, quæ propriè primo, atque per ſe vere indicant; quibus poſitis, ponatur de ſanguine mittendo indicatio: & remotis omnis indicatio prorſus amoueatur. Verum quo ea, quæ infra dicturi ſumus clariora appareant obiter doceamus, quæ ſit natura eorum, quæ indicant, & quid in Galeni doctrina per contraindicantia intelligendum ſit, quia nos non ſemel in hoc opere contraindicantium mentionem faciemus. Quoniam itaque indicatio à natura rei deſumitur; neceſſarium eſt vnumquodque indicare pro natura ſua, & qualis natura fuerit eius, quod indicat, talis eſt indicatio, quæ ab eiuſcemodi natura deducitur: ſi enim ea ſimplex fuerit, ſimplex emanat indicatio: at verò ſi compoſita ſimiliter compoſita indicatio deſumitur: eodem etiam modo ſe res habet in communibus naturis; ac in particularibus & iudiuiduis: quia communium naturarum communis eſt; particularium verò indiuidua, & ſingularis indicatio. neque hoc profectò mirum eſt, quia cum unius rei vna ſit natura, oportet vnam indicationem ab eo quod vnum eſt deduci. Ergo vnum vnam de ſe continuo indicationem promet, vnumque perpetuò indicabit: & qua ratione unum ſemper indicat, impoſsibile eſt quod ab vno primò, atque per ſe plura indicentur. Præſtat autem hęc, quæ diximus, Galeni verbis confirmare; nam quamuis veriſsima ſint, nullam tamen dubitationem habebunt apud eos, qui aſſueti ſunt omnia huius uiri monimentis corroborare: is igitur libro nono methodi medendi ſic

inquit.

A inquit. Porro vnum ſemper eſt, quę ab hac pręſtatur conferentis indicatio, veluti etiam reliquorum omnium: nam quicquid pro natura ſua indicat, id vnum ſemper indicabit, ceu quod vnam habeat naturam: atque id vnum, ſi quod indicationem facit ſimplex eſt, ipſum quoque ſimplex erit; ſin illud eſt compoſitum, hoc quoque erit compoſitum: ſanè quędam ſui cuſtodiam indicant, quędam ſui ammotionem; ſiue autem hanc indicent, ſiue illam, quod ſimplex eſt ſimplicem quoque indicationem habet, quod non ſimplex, etiam non ſimplicem.] Hęc Galenus. Verùm habet hoc loco non contemnendam dubitationem, quod dictum eſt, à Galeno, atque ab omnibus medicis paſſim confirmatum; quòd ſcilicet ab vno vnum, & non plura perpetuò indicentur: quia vires vel ipſius Galeni teſtimonio ad morborum curationem maxi-
B mè neceſſarię ſunt, & illam dicuntur indicare: tamen habent vires aliam indicationem peculiarem, nempè ſui cuſtodiam: quod ab ipſo Galeno paſſim tanquam proprium ipſarum virium admittitur: quamobrem non ſemper vnum indicat vnum; cum aliquando vnum indicet plura. Deinde confirmatur, quia naturale corporis temperamentum ſui cuſtodiam, & conſeruationem indicat, nihilominus aliam etiam de ſe ipſo indicationem promit, cum indicet curationem, & pręſidiorum menſuram, & quantitatem pręfiniat, vt Galenus animaduertit. Quid igitur ad hęc? nonne videntur id principium ſubuertere? quod nos tanquam axioma ſupra poſuimus; ſcio equidem nodum hunc ferè inextricabilem videri recentioribus quibuſdam medicis; qui cum ipſam veritatem propius attingere non valerent; Galenum reprehendere au-
C ſi ſunt; quod ſua non obſeruans principia, proprię doctrinę parum ſit memor. Ego verò quod illis maximè obſcurum eſt, ſic tandē breuiter explico. Nihil ſanè impedit, quin vnum plura indicet modò inter hęc ordo ſtatuatur, vt ſcilicet aliquid ſit primum, & per ſe indicatum: aliquod verò ſecundo loco, at impoſſibile eſt plura eiuſdem ordinis indicari: vtputa fieri non poteſt, quod idem indicet primo & per ſe curationem, ſuique remotionem; & indicet ſui cuſtodiam: non enim idem eſt morbus, & ſanitas: nec idem eſt affectus pręternaturam; & naturale temperamentum, ſiue affectus ſecundum naturam. Vires itaque primo, ac per ſe conſeruationem indicant, vt infra dilucidius dicemus; minime verò aliud primo demonſtrant: ſic naturale temperamentum primo ſui cuſtodiam indicat. Quid igitur prohibet, quin
D hęc aliud quidpiam ſecundo loco indicare poſſint; cum potiſſimum indicatio poſtrema ſit inſtituta, quo facilius poſſit prior indicatio executioni demandari? Vt temperies indicat menſuram pręſidiorum, qua poſſint ipſę vires facilius conſeruari. Cęterum quod ad vires pertinet, hoc vnum ſciendum eſt, neceſſarias illas eſſe in omni curatione, & conſiderari oportere, non tanquam ea, à quibus deſumatur indicatio curatiua (cum ſit indicatio, quam ſuggerunt vires, non curatoria, ſed vitalis; vt ait Galenus nono methodi medendi) ſed tanquam indicatio ſalubris: hoc itaque conſtanter affirmandum nunquam vires indicare curationem, nec Galenum hoc aliquando dixiſſe; vt nos alibi multo ſubtilius diſputauimus. Reuerſi igitur vnde noſtra diſceſſerat oratio; concludimus ab vno, vnum per ſe & primo perpetuò indicari, & non plura; Axioma quoddam medicę artis eſſe, quod à nemine

venit refellendum. Diximus de eorum, quæ indicant, natura; dicamus modo E
de contraindicationibus, atque contraindicantibus. Recentiores quidam medici, quibus ego in Gymnaſio Piſano præceptoribus olim ſum vſus, contraindicare nihil aliud eſſe dicunt, quàm prohibere quod ab ipſo indicante primum ſuggeritur, demonſtraturque: Horum quidem opinionem Fucſius in ſuis inſtitutionibus, quas crebrò tranſcribit nunquam prioribus contentus, vt de Olimpico tradit Galenus; inſecutus eſt. Horum ſanè ſententiam admittere non poſſum; quoniam apud Galenum alium eſſe vſum huius vocabuli reperio, atq; idcirco ſit Fucſium maximè erraſſe; vtpote qui inſtitutionem ſcribens ſecundum Galeni placita, non viderit, quid hac de re idem autor clariſsimis uerbis tradidit. Quòd uerò ad alios pertinet, ex quibus Fucſius tranſcripſit, quamuis opinionem non admittam; fortaſſe ij reprehenſione digni non ſunt: quoniam cum de ijs rebus ſcribere aggreſsi ſint, nullum ſibi, F
quem imitarentur, autorem propoſuerunt, nec iurantes in magiſtri uerba, ſola methodo ipſa pro ueteri medicorum, & philoſophorum conſuetudine, id tandem explicare conati ſunt, quod methodo reſponderet; non quod hic, aut ille autor dixerit. Quamobrem hi ſunt hoc nomine plurimum laudandi. ſed ad propoſitum reuerſi doceamus propter quam cauſam contraindicare non ſit prohibere. Atque primum id quod aliquid non prohibet contraindicare dicitur; vtputa vires cum ſanguinis miſsionem admittunt, eamq; fieri non prohibent, contraindicare dicuntur: quaſi dixeris idem remedium indicare, quod ab indicante ſuggeritur, contrario tamen modo. hoc Galenus libro de ratione curandi per miſsionem ſanguinis hiſce verbis adnotauit. Morbi itaque magnitudo cum virium robore primi erant mittendi ſanguinis ſcopi, ille quidem, quæ facienda ſunt indicans: hic tanquam illud haud prohibens; quod contraindicare iuniorum medicorum quidam appellant.] Et in alio opere inquit. Sed quod appetit facultas, ſi ab aliquo ſumi impediatur, illud contrarij indicantium, ſeu contraindicans; haud iure quis appellet.] G
Præterea confirmatur eiuſdem verbis libro de ratione victus in morbis acutis, quæ ſic habent. Rurſus & hoc in loco remediorum indicationem ab affectu corporis accepit, ſimulque virtutem conſiderauit, neque tanquam remediorum vſum aliquando indicantem; ſed tanquam contraindicantem, ſeu contrario indicantem modo, interdum autem & prohibentem.] Quid apertius dici poſsit, ad probandum, quod contraindicare non ſit prohibere, ego H
quidem non video. Amplius quæ fieri aliquid impediunt, quemadmodum inter indicantia nequeunt connumerari: ſic etiam neque inter contraindicantia ponenda ſunt, quia hæc re ipſa, & genere idem ſunt inter ſeſe, & quod indicat, aliquando contraindicat. & econtra. quam rem Galenus eodem libro de optima ſecta tradit his verbis: Quamobrem id, quod aliquid poſtulat, quoniam eius, quod poſtulatur propoſitum eſt, quod nos poſtulatum ſumere impedit, propoſitum non erit.] Poſtremo ſi id quod vtile, aut remedium fieri impedit contraindicans dicendum ſit, vtique morborum tempora contraindicantia diceremus, ægrotantium timiditatem, & aſsiſtentes, qui aliquando impediunt fieri aliquid, eſſent contraindicantia, & poſtulata; quod ſanè habere veritatem non poteſt, vt omnibus vel tantillum in

arte

A arte medica exercitatis manifeſtum eſt. itaque quoniam contraindicare non eſt prohibere, doceamus, quid ſecundum Galeni doctrinam nomine contraindicantium intelligere oporteat. Ego itaque, quantum apud hunc autorem obſeruare potui, duplicem inuenio ſignificationem vocis huius: harum prima eſt, quod contraindicare ſit, idem ſignificare, quod ab ipſo indicante, fuit primo indicatum, ſed tamen modo quodam contrario: cum igitur ſit aliquod idem admittens vtile, & poſtulatum, quod ab indicante poſtulabatur, ſed tamen modo contrario, vt dixi, illud ſanè nuncupabitur contraindicans. Hac ſignificatione vſus eſt Galenus, tum libro primo de ratione victus in morbis acutis: tum libro de ratione curandi per miſsionem ſanguinis: quibus locis contraindicare dicebat non prohibere remedium, quod B ab indicante primum ſuggeritur, & ſignificatur. Exemplo res fiet illuſtrior. ſit aliquis corporis affectus cum maxima plenitudine: hic ſanè poſtulat euacuationem affatu dignam ſiue per miſsionem ſanguinis, ſiue per purgationem, ſiue per vtrunque præſidium. ſed ſi fuerint cum eiuſcemodi affectu vires validæ adeò quod hanc ferre euacuationem poſsint, non erunt impedimento, quin ſtatim fiat euacuatio: quinimmo eandem indicabunt, contrario tamen modo, affectus primo, atque, quod dici ſolet, per ſe: vires autem ſecundo loco; vt conſeruentur: quia exoneratæ eo, quo veluti ſarcina premebantur; multò melius in poſterum habebunt. Altera eſt ſignificatio, cum per contraindicans intelligimus contrarij indicatiuum, cum exigunt contrarium eius, quod ab ipſo indicante ſignificatur. hac ſignificatione vſus eſt C Galenus libro decimotertio methodi medendi cum dicebat, Interdum contrarias incidere agendorum indicationes: & libro nono eiuſdem operis. contraindicationes indicationum: & libro vndecimo methodi dicit, contingere aliquando contrarias indicationes, & inuicem pugnantes: & in eodem decimotertio.cū ſimul contrariæ indicationes cōueniunt dicebat; Hoc itaque modo dicimus contraindicantia ea eſſe, quæ indicantibus ſunt contraria; aduerſæ quoque ſunt indicationes, quæ ex eiſdem proficiſcuntur, indicata etiam contraria: quæ res poterit hoc exemplo appoſitiſsime confirmari. Morbus à multitudine mali ſucci, purgationem indicat. Vires admodum imbecillæ, hanc renuunt, contrariumq́; indicant. eſt quidem morbus contrarius viribus, vt Galenus dicebat vndecimo methodi medendi; Indicatio contraria eſt indi- D cationi: quia morbi indicatio eſt pro ſui ſublatione: at virium pro ſui conſeruatione; ſunt porrò ablatio, & cuſtodia ſibi inuicem contraria: Deinde verò indicatum eſt indicato contrarium. Siquidem exigit morbus remedia contraria, nam ſunt contraria contrariorum remedia: vires autem & humani corporis facultates poſtulant ſimilia; ſimilia enim ſimilibus conſeruantur. His quidem modis apud Galenum ſumuntur contraindicantia. Nos verò in hac noſtra tractatione Galenum ſimiliter imitati modo vna, modo autem altera ſignificatione vtemur. Explicauimus igitur hucuſque quid ſit indicatio, & coindicatio: quæ natura ſit eorum, quæ indicant, nempè quod ab vno vnum perpetuò indicatur, & non plura: quid per indicantia intelligere oporteat: quibus expoſitis reliquum eſt, vt falſitatem propoſitarum opinionum oſtendamus.

QVOD

QVOD MISSIO SANGVINIS NON INDICATVR à magnitudine morbi, virium robore, atque ætate conſiſtenti. E
Caput quartum.

PRIMVM verò illorum opinionem euertamus, qui dixerunt in-
dicari miſsionem ſanguinis à tribus illis peruulgatis ſcopis, ma-
gnitudine, inquam, morbi, virium robore, atque ætate con-
ſiſtenti: hæc enim præterquàm quod ex omnibus maximè com-
munis eſt, inuentores quidem, atque fautores habet clariſsimos
viros, inter quos præcipuum fuiſſe Matthæum Curtium doctiſ-
ſimum ſanè medicum; & maximi nominis audiuimus. Explicaturus itaque
propoſitæ opinionis falſitatem, primum docebo, quod ab illis tribus ſcopis F
ſimul ſumptis, nulloq; amplius adhibito diſcrimine indicari nõ poſsit ſanguinis
miſsio: deinde verò particularius declarabo, quid ſinguli ex propoſitis ſcopis in
dicẽt: atque ſic obſeruabimus methodum. Prima itaque ratio, qua hæc opinio
validiſsimè refellitur in hunc modũ habet. Quorum vna eſt natura, illa vnum
dumtaxat indicandi vim habent: quia ea, quæ non habent unã naturam, vnum
indicare non poſſunt: nã quodcunque indicat, pro ſui natura, & ſemper indicat
ſiue illud fuerit ſimplex, ſiue compoſitum, prout fuerit natura eius, quod in-
dicat, aut ſimplex, aut compoſita, quemadmodum capite ſuperiori demon-
ſtrauimus. porrò hæc tria propoſita non habent communem naturam, in qua
conueniant, & ex qua curationis indicationes deſumere oporteat; quomodo
igitur vnum aliquid, vtputa, miſsionem ſanguinis indicabunt? perſuadent
hæc nullam vim indicandi habere; tantum abeſt, vt ſectionem venæ inſinua- G
re poſsint: quod verò horum trium communis aliqua natura non ſit, adeò ma-
nifeſtum eſt, vt nullam penitus difficultatem habeat, cum hoc etiam pariter
conſtet, vel tantillum in Dialecticis diſciplinis exercitatis, ne habere quidem
ſolum commune nomen aut æquiuocum, aut analogum. quamobrem, ſi ve-
rum eſt, quod ſanè veriſsimum putatur, quod id quod indicat pro ſui na-
tura indicat; hæc tria cum vnam naturam non habeant minimè indicabunt.
Præterea, quodcunque indicat pro ſui natura ſemper indicat; quia natura ex
qua indicatio proficiſcitur, ſemper adeſt. Sed his tribus præſentibus ſcopis
non ſemper adeſt de mittendo ſanguine indicatio: non itaque indicabunt.
quod verò res ſic habeat, hinc colligito: quod hi ſcopi ſunt indifferentes pro
miſsione ſanguinis, & pro purgatione exercenda, vt Galenus teſtatur libro H
quarto methodi medendi, ex magni Hippocratis ſententia. Ergo ſi æquali-
ter vnum, & alterum diuerſum præſidium poſtulant, quomodo ſemper vnum
indicabunt? cum potiſsimum ſint hæc duo præſidia longè diuerſa, & diuer-
ſis morbis adhibeantur, vt infra docebimus. Præterea confirmatur, quia cum
præſeruationis gratia ſanos homines, ne ſcilicet in morbos cadant, expurga-
mus, quod potiſsimum fit verno tempore, vt admonuit Hippocrates. ne-
minem quidem futurum arbitror, qui validas vires non eſſe, ſit affirmatu-
rus. Adeſt itaque vnus ſcopus, adeſt præterea ſecundus, ſcilicet magnitu-
do morbi, quia ad eiuſcemodi præſidia, quæ magna ſunt, nunquam accedi-
mus, niſi fuerit magnus morbus: præſentibus igitur hiſce duobus ſcopis, ſi illi

verè

A verè indicant, oporteret ſemper ſanguinem mittere. quod tamen falſiſſimum eſſe docet Hippocrates hiſce verbis. quibuſcunque venæ ſectio, vel purgatio cum medicamentis conuenit, his verè purgare, vel venam incidere oportet.] Et Galenus in Commentario ſic loquitur: hos enim oportet, vt anticipemus euacuare vere adueniente, vel per venæ ſectionem, ſi plenitudinis paſsionibus ſubijciuntur; vel per purgationem ſi ijs, quæ ex humorum corruptela proueniunt.] Amplius ſi ab his tribus indicatur ſanguinis miſsio, vtique ſi ex ſupradictis ſcopis aliquis defuerit, nunquam aderit, de ſanguine mittendo indicatio: at verò morbo magno exiſtente cum virium robore, citra conſiſtentem ætatem, vtpote in ipſis pueris, tutò ſanguinem mittimus: quemadmodum nos infra pluribus edocebimus. minus enim, dicebat Galenus, quòd B ad ætates pertinet, in pueris detrahimus. Ergo puerilis ætas non ſemper indicat abſtinendū à ſanguinis miſsione; ſed potius eius quantitatem limitat: itaque ſi illa indicare dicuntur miſsionem ſanguinis: vtique non tria ſunt, ſed duo, cum hac in re ætas conſiſtens nullam vim habeat, vt ſuo loco dicemus. Et hoc clariſsimè docuit Galenus libro de ratione curandi per miſsionem ſanguinis docens, quot ſcopi obſeruari debeant in ſanguine mittendo duorum duntaxat meminit, virium roboris, & magnitudinis morbi: ipſamque morbi magnitudinem indicare ſectionem venæ: virium autem robur non prohibere, quod contraindicare medici recentiores vocant. En igitur, quod Galenus meminit ſolius magnitudinis morbi, tanquam indicantis hoc auxilium. aliorum autem ſcoporum non meminit; qui propriè indicare non poſ- C ſunt: ſed non prohibere, quod eſt contraindicare, vt docuimus. Hic certè locus maximè refellit horum hominum opinionem: quoniam cum in verba magiſtri iurauerint, nullum habere poſſunt refugium, quo Galeni verba modo ſuo interpretari valeant. ſed hic obiter afferamus, quid ad haſce rationes huius noſtræ prouinciæ medici quidam celeberrimi reſpondendum putant, atque huiuſce rei per litteras me ipſum certiorem fecerunt. Primum quidem, quo priores rationes euitarent, dixerunt, minimè abſurdum eſſe in Galeni doctrina, quod plura vnum indicent: atque in huius opinionis confirmationem afferunt, quod paſsim à noſtro Galeno profertur, nempe naturale corporis temperamentum, & morbum curationem indicare, cum tamen non habeant communem aliquam naturam. Deinde verò virium robur non D eſſe neceſſarium ad purgationem, ſed ad miſsionem ſanguinis duntaxat, atq; propter hanc cauſam quarto methodi Galenum ſolius magnitudinis morbi meminiſſe, cum de purgatione agit, viresq; prætermiſiſſe affirmant, tanquam minime neceſſarias. Adde his, aliquos extitiſſe, qui dixerunt, neceſſarias eſſe validas vires in exhibitione medicamentorum purgantium; non tamen perinde, atque in ſanguine mittendo: in quo maius virium robur poſtulatur: viresque ipſas propterea magis deijci euacuato ſanguine; quàm corpore per ipſa medicamenta expurgato. Nec defuerunt, qui dixerint, nunquam vires validas exiſtere citra ſanguinis multitudinem; & ſemper ſanguinis copiam neceſſariò ualidas uires indicare: cum malitia autem ſuccorum ſemper eſſe imbecillas: hæc quidem potiſsima ſunt, quæ recentiores medici pro reſponſione in medium afferunt; quibus nunc ſigillatim ſa-

tiſfaciendum eſt. Primum verò illud conſtat, tum apud Galenum, tum verò apud omnes claſsicos autores, falſum eſſe, quod plura vnum indicent per ſe, & propriè: addidimus quidem per ſe, & proprie: quoniam non eſt abſurdum, quod duo vnum quoddam indicent, ratione tamen diuerſa: vtputa vnum quidem per ſe; alterum verò per accidens, & quod dici ſolet ſecundo loco. vt naturale temperamentum per ſe indicat ſui cuſtodiam: at verò per accidens indicat contrarietatis menſuram; ideſt contrariorum remediorum, quæ pro morbis remouendis adhibentur, quantitatem, & menſuram: hoc verò non alia ſanè ratione, niſi pro ipſius naturalis temperamenti conſeruatione: quemadmodum alio loco diligenter docuimus, ſanatio enim nihil aliud eſt, quàm temperamenti præternaturam mutatio in naturale temperamentum: quoniam verò hæc permutatio fieri non poteſt, niſi quis cognouerit, quantum diſtent inuicem hæc temperamenta, & qua menſura contrarijs præſidijs vtendum ſit; quandoquidem metus eſt, ne hac menſura incognita contrarium morbi genus inducamus; & propter hanc cauſam; menſura remediorum ſemper indicatur à naturali temperamento, vt ſcilicet conſeruetur: & non inducatur contrarius aliquis morbus. Ergo nullam habet difficultatem quod vnum, perpetuo vnum indicat; ceu, quod vnam habet naturam, aut ſimplicem, aut compoſitam, vt capite ſuperiori demonſtrauimus: Porrò quod aliqui dicunt, vires non eſſe ad purgationem neceſſarias; falſiſsimum eſt, totoque cœlo aberrant: Nam omnia purgantia medicamenta, quibus Hippocrates, & Galenus vtebantur; deleteria ſunt, ignea, atque toto genere humanis corporibus obnoxia, quæ ſanè nunquam humores educunt niſi è potentia ad actum deducantur; deduci autem non poſſunt, ſi vires non fuerint validæ. Præterea purgatio magnum quoddam eſt auxilium, vt ſæpè diximus, quemadmodum etiam venæ ſectio: magna verò exerceri nequeunt præſidia, niſi vires fuerint validæ: quoniam, vt morbis paruis exiſtentibus parua adhibita remedia, ne minimum vires lædunt; ſic profectò magna remedia vires ipſas maximè proſternunt. His adde, quod Hippocrates in Aphoriſmos non ſcripſiſſet, confert, & facile ferunt ſi talia purgantur, qualia purgari oportet, ſin minus contra: perinde enim eſt, ac ſi dixiſſet; ſi euacuantur illi humores, qui debent euacuari, vires validæ conſeruabuntur optimè ferentes eiuſcemodi purgationem: at ſi purgantur humores, qui purgari debent, vires non erunt ferendo talem purgationem: dum itaque ad purgationem faciendam accedimus conſulendæ ſunt vires, atque nunquam purgandum, niſi validæ extiterint. ſed pudet amplius immorari in re tam aperta, ac dilucida; quæ omnibus iam iam in hac arte initiatis apertiſsima eſt. Potius autē illud inquiramus an magis à purgantibus medicamētis deijciantur vires, an autē magis à miſsione ſanguinis. Putant enim recentiores quidam magis à ſanguinis euacuatione deijci; quàm à purgatione; & idcirco in illa virium robur eſſe neceſſarium; in purgatione autem minimè; arbitrantur. Hic ego breuiter dicam, quid ſentio. Primum quidem illud ſupponere oportet; nempè, quod cum de medicamentis purgantibus ſermo inſtituitur, non intelligere nos de ijs medicamentis, quæ à medicis lenientia nuncupantur (hæc enim ne minimum quidem vi-

res

A res ipſas debiles reddunt) nec ſtatus ferè aliquis eſſe poteſt, qui commodè eiuſcemodi medicamenta non ferat; horum igitur relatione habita venæ ſectio magis proſternit vires, quàm purgatio ſed loqui nos de validis medicamentis, & electiue, vt aiunt, educentibus: de his ſanè dicimus, quod ſi verè inter ſe conferri poſſint hæc præſidia (fortaſſe enim non poſſunt, cum circa diuerſos morbos, & diuerſos humores, & diuerſa morborum tempora, ſanguinis miſsio, & purgatio exerceri ſoleant) longè maius virium robur neceſſarium eſſe pro medicamentis purgantibus exhibendis, quàm pro miſſione ſanguinis, quam rem hac validiſsima ratione demonſtramus. id auxilium poſtulat validiores vires, quod cum maiori periculo exercetur; quod enim citra periculum adminiſtratur, vt linimenta, cataplaſmata, atque id
B genus alia non poſtulat validas vires: Omnis enim corporis ſtatus eiuſcemodi remedia ferre poteſt. At verò cum periculo maiori exhiberi medicamenta purgantia, quàm phlebotomiam Galenus hiſce verbis teſtatur. Adde quod & medicus huiuſce ſolius euacuationis liberam habet facultatem ſiſtendæ quandocunque illi placuerit; aliarum autem nullius: nam vbi propinatum ſit aliquod medicamentum prima exhibitio in tua poteſtate ſita eſt: cætera verò fortuna adminiſtratrice obtingunt: ingens prætera in propinationibus pharmacorum periculum eſt, cum vel non commouecatnr purgatio, vel quod in aluum attractum eſt, non facile excernitur: vel cum dolore torminibus, refrigeratione, pulſus euaneſcentia, ac animi deliquio exprimitur, vel cum corpus vehementer perturbatur; interimque parum admo-
C dum euacuatur, aut euacuatio modum excedit, id quod ſæpius ceu extremum malum contingit, neque enim, vt uenæ inciſæ fluxum mox digito ſuper poſito ſiſtes, ſic ſiſtere alui profluuium poteris.] & in alio opere collationem faciens ſecuritatis horum præſidiorum pulcherrimè totum negotium confirmat dum inquit. Nempè & ſi minus quidem auxilium, quàm per purgationem ſequatur, ſecurius tamen multo exiſtit, imo nullum ex eo, quod per ſectionem uenæ ſit periculum impendet, eo diſcrimen maximum ſubeunte, quod per purgationem tentatur, & potiſſimum ſi laborantis naturam expertus quis non fuerit: nempè alij difficulter natura purgantur, alij modico aſſumpto medicamento purgantur copioſè. c.] Vides igitur maius multò imminere periculum in pharmacorum purgantium exhibitione, quàm in ſan-
D guinis miſsione: atque propter hanc cauſam id poſtulare ualidiores uires. Sed aliquis fortaſſe dubitabit maius robur uirium deſiderare φλεβοτομίαν quàm purgans medicamentum, quòd illa euacuet ſanguinem à quo naturalis calor conſeruatur, ut dicebat Galenus libro de ratione curandi per uenę ſectionem: uacuenturque ſimul ſpiritus optimi in ſanguine conſiſtentes. at purgatio educet humores excrementitios, à ſanguinis natura plurimum diſtantes. Reſpondeo, rationem hanc à Criſtophoro à Vegha propoſitam libro ſecundo de arte medendi non concludere: quandoquidem, ſi ſola materia reſpiceretur uacuanda, utique maior fieret uirium ex ſanguinis, quæ ex humanorum excrementitiorum uacuatione diſſolutio, at reſpiciendo rem cum qua, & modum quo fit eiuſcemodi uacuatio, alio modo rem habere cognoſcimus. Nam pharmacum deleteriam habet facultatem, à qua plurimum uirtus red-

ditur imbecilla: mox vacuat cum magna totius corporis agitatione: ex qua E multorum ſpirituum ſequitur diſſolutio. Adde his, quod ſi venam incidimus ratione vacuationis, cum hoc remedium non fiat, niſi præſente plenitudine, illa ſanguinis vacuatio onus naturæ ſubleuans maximè prodeſt, nullam faciens imbecillitatẽ humore ſcilicet euacuato, quo veluti ſarcina præmebatur. Si verò ratione reuulſionis mittatur ſanguis, vires etiam aliqua ex parte imbecilliores repetitam ferre poſſunt vacuationem. de qua dicebat Galenus agens de fluxu ſanguinis ex naribus, quod ſi æger reſolutus non fuerit mittendum eſſe ſanguinem. Secus omnino res habet in exhibendis medicamentis purgantibus, hæc enim licet noxium euacuent humorem: ſecum tamen magnam ſemper optimorum ſpirituum copiam ducunt: vt oſtendit vacuatio aquæ intercutim, facta ſectione, aut vſtione in abdomine: vt etiam contigit in abſceſſus uacuatione: & in omni ſuperpurgatione: atque in vniuerſum inanitione F facta à pharmaco verè expurgante. Quàm magna verò ſit differentia reuulſionis factæ venæ ſectione, & purgante medicamento nihil eſt, quod hic afferam in medium, cum lyppis, & tonſoribus, vt in prouerbio eſt, notiſſimum eſſe cenſeam. Quamobrem ſiue poſtulet purgatio validiores vires, quam venæ ſectio; ſiue æquæ ualidas, aut etiam, vt illis id vltrò concedam, aliqua ex parte imbecilliores exigat, hoc vnum conſtat, vires ad purgationem validas deſiderari: atque propterea nihil habere medicos nouatores noſtri temporis, quod poſſit nobis ſatisfacere. Nunc verò reliquum eſt, vt videamus, quem euentum habere poſſit illorum ſubterfugium, qui dixerunt, vires nunquam eſſe validas citra ſanguinis multitudinem. Vel enim per ſanguinis multitudinem intelligunt redundantiam ſanguinis ſupra alios humores; quæ res G potiſsimum accidit in ſanis corporibus, in quibus maior adeſt ſanguinis portio; quàm aliorum humorum, vt alibi diximus. Verùm ſi hoc modo intelligamus vires in omnibus erunt validæ; quia in ſingulis ſanguis copioſior inuenitur: tam igitur in malorum ſuccorum abundantia, quàm alijs affectibus vires cum ſint validæ, ſanguis tutò mitti poteſt: quod tamen his hominibus minimè ſatisfacit. Vel audiunt multitudinem pro ſanguinis abundantia, ſupra mediocritatem, & ſani corporis conditionem veteri ſeruata proportione; tunc ſanè ſequetur Galenum male paſsim docuiſſe tum libro huic tractationi dicato, cum in methodo medendi, atque libro de plenitudine, ſanguinem aliquando citra plenitudinem mitti oportere, perperamq; Menodotum obſeruaſſe illam plectoricam ſindromem. Præterea conſequens fuerit nunquam vi- H res eſſe validas in cacochimia; atque falsò tradidiſſe omnes medicos morbi magnitudinem; roburq; virium ad purgationem eſſe neceſſarium. Amplius plurimum aberrant, dum colligunt, ibi plus adeſſe virium, vbi plus adeſt ſanguinis, putantes robur virium neceſſariò inſequi multitudinem ſanguinis, contra quos audire oportet Galenum ſic dicentem. Libro de multitudine cap. 11. Actionum ſi quidem fortitudo ad virium robur conſequitur, ſicut & virium robur fortitudinem comitatur functionis: at à ſanguinis multitudine conſecutio nulla neceſſario eſt futura; cum neque ſi is maiori ſit copia, quàm antea ualidior ſit homo ex neceſsitate futurus: neque ſi minori imbecillior; ſicut neque ſi æqualis ſit, neceſſe eſt illum uiribus eodem ſe habere

A bere modo: liquet itaque actiones ualidas propriam eſſe, ac inſeparabilem uirium uigentium notham; ſanguinis autem aucti nequaquam.] Hæc Galenus; ex quibus uidetur mihi, horum hominum opinionem adeò euidenter impugnari; ut nihil magis; ad reliqua igitur accedamus.

MORBI MAGNITVDINEM NON INDICARE missionem ſanguinis. Caput quintum.

QVONIAM hactenus in uniuerſali docuimus miſsionem ſanguinis non indicari à magnitudine morbi, uirium robore, & à
B conſiſtenti ætate: nunc particularius expendamus, quid ſinguli ex propoſitis ſcopis indicare ualeant, exorſi ab ipſius morbi magnitudine: ubi enim hoc diligenter explicuerimus, facilè patebit ab illis neque in genere, neque ſigillatim de ſanguine mittendo indicationem ſuggeri. Morbus itaq; quoniã eſt aliquid præternaturam (eſt enim conſtitutio corporis præternaturam) ſui ablationem indicat: quia quod eſt, ſecundum naturam, cuſtodiam, & conſeruationem ſignificat, quod uerò præternaturam remotionem indicat. At uerò; quoniam id, quo morbi abiguntur, præſidium dicitur, factum eſt, ut uniuerſaliter a medicis dicatur morbum præſidium indicare. Porrò quemadmodum ſunt morborum differentiæ quàm plures, ſic etiam non una eſt auxiliorum differentia; nam ut genus auxi-
C lij à morbi genere; ita differentia auxilij à morbi differentia inſinuatur: ſi quidem proportione inuicem reſpondent, morbus, & auxilium. Ergo paruus morbus, paruum auxilium; magnus uerò magnum; mediocris uerò medio ſe habens modo auxilium indicat. Hoc profectò illud eſt, quod magnus Hippocrates admonuit in Aphoriſmis, dum inquit, extremis morbis extrema præſidia optima ſunt.] Quid igitur indicabit morbi magnitudo? nihil quidem aliud, quàm magnum auxilium: Hæc propria eſt indicatio, quam natura magni morbi de ſe profert, nec aliam unquam inuenies. Quomodo concludemus indicare miſsionem ſanguinis? quia, inquies, magnum eſt præſidium. fateor. ſed non eſt unicum magnum hoc præſidium. rectè enim, atque neceſſariò concluderetur, ſi alia non inuenirentur magna præſi-
D ſidia, quàm ſanguinis miſsio: quia uerò non eſt unum magnum auxilium; idcirco non rectè concluditur, unicum ex magnis præſidijs à magnitudine morbi indicari. Supponamus autem in præſentiarum, eſſe duo magna præſidia, uenæ ſectionem, & purgationem: magnitudo morbi ad hæc duo ſeſe habebit indifferenter, non unum magis, quàm alterum indicans. quia uerò contingit aliquando magnum affectum curari ſola ſectione uenæ, aliquando ſola purgatione: aliquando autem utroque, opus eſt quandã eſſe cum morbo magno naturam, quæ aut unum, aut alterum, aut ambo ſimul inſinuet: qualis uerò hæc natura ſit, ſuo loco explicabitur. Interim uerò ne aliquid huic noſtræ tractationi deſit, quod facere dubitationem poſsit, potiſſimum apud noſtrates medicos, qui nunquam, niſi auditis Galeni uerbis, acquieſcunt, doceamus admirabilis huiuſce hominis autoritate rem ſic ſe habe-

re,

re, vt propoſuimus. Phlegmon magnus eſt morbus; incipientis tamen phleg- E
monis curationem exorditur Galenus aut miſsione ſanguinis, aut purgatione:
ſic enim inquit libro de ratione curandi per miſsionem ſanguinis. Sed illud
prius videndum eſt, quid ſit, quod in illis aceruetur: ſi quidem nonnullis
amaræ bilis ſuccus plus cæteris colligitur; quibuſdam bilis atræ, aut pituitę,
alijs ex æquo omnes in quibus ſanguis abundare dicitur: Hos ergo omnes e-
uacuabis: ſicuti etiam podagricos, & artriticos veris principio exhibito vide-
licet aut medicamento purgante, aut ſanguinis diminutione.] Turgente ma-
teria morbus non ſolum eſt magnus, ſed etiam maximus; nemo tamen fuit
adeò temerarius, qui in hiſce affectionibus, in quibus humores turgent ſan-
guinem mitteret. ſed omnes vnam dumtaxat purgationem conſulunt. Con-
cocta enim medicari, & mouere non cruda, niſi materia turgeat, plurima F
verò non turgent, dicebat in Aphoriſmis Hippocrates. Opinionem præte-
rea confirmat, quod multi ſunt ex humorum corruptela morbi magni, in qui-
bus pernicioſum eſt mittere ſanguinem: contra verò ſaluberrimum vti medi-
camentis purgantibus: ſic enim Galenus inquit in nono methodi medendi.
Porrò in ijs continentibus febribus, quę ex ſtipatione meatuum accendun-
tur, quoniã valida plerũque eſt virtus, citra periculũ euacuatio adhibetur: in a-
lijs verò morbis maximè eſt pericula, veluti ſi ea fortè incidit in corruptela hu-
morum.] propter quam verò cauſam in his affectibus ſanguis mittẽdus non
ſit, Galenus alibi exponens, in putredinem tanquã in cauſam recurrit: quia pu-
tredo quatenus putredo non corrigitur miſsione ſanguinis. Verba Galeni
ſic habent. Verum quoniam nec obſtructio, nec putredo, curari per ſan- G
guinis miſsionem poteſt; vt quæ alia remedia; ceu prius eſt monſtra-
tum deſiderent, reponi ſanguinis aliquid ad curationis ſpatium debebit,
quo minus intempeſtiue nutrire neceſsitate vlla cogamur.] Quæ autem ea
ſint remedia, quæ neceſſaria ſint pro putredine, quatenus putredo eſt, remo-
uenda; eodem libro recenſuit, dum inquit. Ita vtique & putredinem, quæ
in viuis eſt orta, ſanabimus; id ſcilicet, quod iam corruptum eſt omni ra-
tione vacuantes, quod reliquum eſt moderatis motibus, & refrigerante per-
ſpiratu ad exactam ſimmetriam reducentes: ac vacuationem quidem illius
per vrinam deiectiones, uomitum, ac ſudores molliemur; poſt hanc dimo-
tiones mediocres cum ambientis bona temperie adhibebimus.] Præterea
quidam ſunt magni morbi in quibus ſaluberrimum eſt medicamentis pur- H
gantibus vti: contra verò pernicioſiſsimum ſanguinem mittere: vti eſt febris
cum dolore ſtomaci, potiſsimum oris eius, (græci καρδιαλγίαν vocant) &
quibus nimio ſenſu præditum eſt oſtium ventriculi: ſi enim in his venam in-
ciderεmus; maxima imminerent pericula: ſi verò ſtatim purgabimus, illicò
ſanitas aduenit, vt Galenus meminit in medendi methodo. Amplius inter
morbos magnos quidam ſunt à frigidis humoribus orti, quos nullus equidem
permiſsionem ſanguinis euacuare tentauerit, exemplo ſit Hydrops maximus
morbus; de quo ſic legimus apud Galenum, quarto de ratione uictus in
morbis acutis. Nempè hic ſolus (agit de Hydrope hypoſarca, quæ fit à
multitudine ſanguinis) cum incipit indiget interdum miſsione ſanguinis:
cum ſcilicet ex retentione vel hemorrhoidis, vel muliebrium, vel ex qua-
piam

A piam quæ ita plectorica ſit cauſa, inceperit. Timpaniam autem, & Aſcitem nullus per ſanguinis miſsionem ſanare eſt auſus.] Poſtremum verò in confirmationem eorum, quæ diximus, illud afferri poteſt, quod ſuperiori capite ex Hippocrate tradidimus, de purgatione, & venæ ſectione præſeruationis cauſa. Atque etiam commune illud artis medicæ principium, quo admonemur humores qui ſua qualitate, quod eſt dictu, κακοχυμία peccant; purgatione indigere: & quantitate peccantes, euacuatione per miſsionem ſanguinis: eſt enim purgatio, vt rectè Galenus definit, humorum ſua qualitate infeſtantium euacuatio. Ex his manifeſtum fecimus, quid indicet magnitudo morbi: quodq; vim non habet aliquam propriè indicandi miſsionem ſanguinis. Sed duo ſunt, quæ hoc loco dubitationem non contemnendam B faciunt; primum, quod Galenus libro de ratione curandi per ſectionem venæ docens, qui nam ſint ſcopi in ſanguinis miſsione obſeruandi: duos dumtaxat recenſuit: magnitudinem inquam morbi, & robur virium: atque magnitudinem ipſam indicare miſsionem ſanguinis: robur virium contraindicare; Alterum verò, quod dubitationem facit, eſt: quòd recentiores medici quo priores rationes effugiant, rurſus ad ipſas vires concurrunt: dicentes in his affectibus idcircò non conuenire miſsionem ſanguinis: quia vires ferendo non ſunt: at ſi validæ eſſent facultates, vtique oporteret hoc generoſum præſidium admittere; hoc equidem eſt noſtrorum medicorum ſubterfugium. Quod itaque ad primam dubitationem pertinet; nihil venit hoc loco dicendum; quoniam nos infra omnes Galeni locos, qui videntur noſtram opinio-C nem euertere, diligenter exponemus: oſtendemusq; illam Galeni doctrinæ eſſe maximè conſonam; verùm hoc non poſſunt recentiores medici negare, locum hunc maximè vrgere illos, cum contendant tres ſcopos indicare miſsionem ſanguinis: cum tamen Galenus fateatur quidem illos eſſe ſcopos, non tamen indicantes: ſed vnum dumtaxat indicare; memor ſui principij, quod vnum ab vno indicatur, & non à pluribus: de quo principio ſupra locuti ſumus: quamobrem prætermiſſa hac difficultate, ne idem bis repetatur, reliquam perſoluamus. Vires (inquiunt) non ſunt validæ; fateor hoc quidem, ſed non ſimpliciter; quod autem ego dicere volo hoc eſt. Virium robur duobus modis conſiderari, atque expendi poteſt: Vno modo ſimpliciter, & ſecundum ſe: altero modo ad opus collatæ: cum nos vires validas D dicimus, tales perpetuò conſideramus relatione habita ad opus, & quod pertinet ad noſtram tractationem, non ad quodcunque opus, ſed ad miſsionem ſanguinis, & purgationem: Rurſus autem alio modo diſtinguendum eſt. Vires validæ ad opus, vel intelliguntur tales relatione habita ad opus proprium, quod ſcilicet morbus exigit: vel relatione ad id opus, quod ipſe morbus minimè poſtulat. rem exemplo in hunc modum declaro. ſit aliquis affectus, qui ſolam ſanguinis miſsionem exigat, minimè autem purgationem, vt extremus athletarum habitus: ſit præterea alter quidam affectus, qui ſolam purgationem poſtulet; minimè autem ſectionem venæ. His ſtantibus explicent recentiores medici; an ſi mittimus ſanguinem vbi purgandum eſt; aut contra purgamus, vbi miſsione ſanguinis indigemus, an inquam vires ferendo ſunt eiuſcemodi euacuationem nec ne? Reſpondebunt vires non eſſe fo-

rendo;

rendo: quia in neutra euacuatione humor is educitur, qui peccat, ac expur- E
gari debuerat: & merito quidem; quoniam ſi talia purgantur, qualia purgari
oportet, confert, & facilè ferunt, ſin minus contra: ſic & vaſorum inanitio
ſi talis fiat, qualis oportet; confert, & facilè tollerant, ſin minus contra, vt
in Aphoriſmis admonuit Hippocrates. Sed quorſum hæc (inquies) dicta
ſunt? vt oſtendam, quanto in errore medici recentiores verſentur; & potiſ-
ſimum quidam clari in hac noſtra prouincia nominis; qui in morbis magnis,
quorum ſupra meminimus, non conuenire miſsionem ſanguinis, ſed ſolam
purgationem dixerunt; quia vires id remedium ferendo non ſunt. nam non
ea cauſa eſt propter quam non inciditur vena; ſed quia morbus curari non
poteſt per eiuſcemodi remedium; ſed aliud poſtulat, quo ſanè prætermiſſo,
ſi ad alterum accederemus; vtique non eſſent ferendo, atque imbecillæ eſſent F
merito dicendæ. Ergo in ijs morbis magnis in quibus purgamus, vires ſunt
ad opus validæ, nempè ad ipſam dumtaxat purgationem, ſunt autem imbe-
cillæ ad miſsionem ſanguinis: quia ſectionem venæ non poſtulant eiuſcemo-
di affectus. Vides igitur quomodo dictum fuerit aliquando à clariſsimis me-
dicis, non eſſe mittendum ſanguinem in his affectibus, quia vires ſunt im-
becillæ; nempè relatione habita ad id opus, quod morbus minimè poſtu-
lat. ſed quoniam hæc videntur mihi notiora, quàm quod explicari debeat,
concludimus cum utroque habitu, plectorico quidem & cacochimo, virium
robur poſſe reperiri. & hæc ſatis.

VIRES NON INDICARE MISSIONEM ſanguinis. Caput ſextum. G

POrrò quod ipſæ vires non indicant miſsionem ſanguinis, ſatis
meo quidem iudicio, euidenter, propria virium indicatio de-
clarat. Ea verò eſt cuſtodia, & conſeruatio. Igitur quicquid
vires ipſæ indicabunt, pro hoc fine conſequendo indicabunt, &
citra hunc nihil penitus: neque id profectò mirum. Cum enim
uires conſeruantur, & cuſtodiuntur uitam ipſam ſeruamus: nanque, vt ait
Galenus, idem eſt noſtri corporis facultates conſeruare, quàm vitam tueri.
ſiquidem ipſum uiuere nobis conſtat ex harum cuſtodia: utpote, cũ uitã, aut
ipſas eſſe uires, aut earundem actiones oporteat. hæc igitur cum ita ſint, mi- H
nimè curationem indicabunt, quoniam curatio actio quædam eſt conſerua-
tioni contraria, illa enim fit adhibitis contrarijs: hæc uerò ſimilibus: nam
contraria contrarijs curantur; & ſimilia ſimilibus conſeruantur: idcirco pri-
ma omnium indicationum, quæ in curandis præternaturam affectibus ſpecta-
tur, eſt ea, quæ à uiribus deſumitur, ſed non tanquam indicatio quædam cu-
ratoria, ſed conſeruatoria: neque enim ut ualeamus (dicebat Galenus) ne-
que ut a morbis liberemur ab eis quicquam deſumimus: ſed ut uiuamus;
quapropter uirtutis indicatio ex uitalium, ſeu quæ ad uitæ cuſtodiam perti-
nent, numero exiſtit, & non curatricium. itaque ſi curationem in uniuerſa-
li non indicant uires; quanto minus in particulari unam ſanguinis miſsio-
nem indicabunt? quę ſanguinem atque ſpiritus uacuando aliquid ſemper de
ipſarum

A ipſarum virium ſubſtantia diminuit? hæc ſanè mihi nullam habere difficultatem videntur. ſed quo fiant clariora vnum, aut alterum Galeni locum addendum putauimus, pro dictorum confirmatione, atque vt medici noſtrates maiorem fidem adhibeant. Is itaque quod vires non indicent curationem, neque auxilium; præterquam quod nono methodi, & vndecimo eiuſdem tractationis libro, rem clariſsimis verbis expoſuit, in libro de optima ſecta ad Tranſibulum euidentiſsime ſignificauit his verbis. Cæterùm ob id fortaſſe quiſpiam facultatem conferens nuntiare crediderit, ſed ex his nullum remedium à facultate indicari cognoſcat; nam ſi conſtans vis remedium indicat: in ſanis quoque quoniam conſtat, remedium indicabit: ſed in ſanis remedium non indicat: ergo neque etiam in ægris modum ſeruans facultas remedium B indicabit: quamobrem, ſi vbi facultas indicare deberet, auxilium non admittens, ideò iam in confeſſo eſt nihil opem ferens à facultate demonſtrari: opus eſt enim propoſitum demonſtrare præſentia: ſed quod requiritur prohibere ne recipiatur, vt ſupra dixi, facultas valet: remedij verò propoſitum nequaquam.] hæc ille. rurſus verò in libro de ratione curandi per ſanguinis miſsionem ſic inquit. Duo ſunt primi ſcopi in miſsione ſanguinis obſeruandi: magnitudo morbi, & virium robur: ille, ceu indicans: hic verò haud prohibens, quod contraindicare recentiores quidam medici appellant.] quid igitur clarius dici, aut excogitari in meæ opinionis confirmationem poſsit, ego quidem non video. Sed ſunt hoc loco etiam moleſti recentiores medici: nam aſſerunt, vires ex ſe non indicare curationem, neque auxilium: at C verò annexæ ſimul cum alio habere vim indicandi miſsionem ſanguinis. ſed hoc profectò ſubterfugium eſt, quod nequit conſiſtere: Vnde enim quæſo te, ab hac virium complicatione cum magnitudine morbi vires poteſtatem ſumunt indicandi remedium? an fortaſſe propriam naturam ammittunt, quàm ſemper conſeruationem, & tutelam indicare ſignificauimus? aut cu n hanc retineant aliam etiam naturam adipiſcuntur? horum ſanè alterum neceſſarium eſt: quoniam quod indicat pro ſua natura indicat, neque aliquid indicare aliquando poteſt, quod pro modo naturæ ſuæ non indicet. Deinde verò non eſt uera connexio, & complicatio; ſed rerum diuerſarum vnio quædam ſecundum conſiderationem noſtri intellectus, qua res in ſe naturam non mutant, neque nouam aliam acquirunt. Tandem cauſam explicent, pro-D pter quam, cum Galenus inuicem hoſce ſcopos connexiſſet: illud manifeſtiſsime ſignificauit, ex propoſitis ſcopis unum indicare miſsionem ſanguinis, nempe morbi magnitudinem; alterum verò minimè, nempè virium robur: quas dixit, non prohibere, & contraindicare? Quorſum igitur Galenus hanc adhibuiſſet diſtinctionem? ſed pudet profectò me ipſum in hoc maniſeſtiſsimo negotio amplius immorari: illud igitur ſtatuamus vires, nunquam per ſe indicare curationem, remedium, neque in particulari miſsionem ſanguinis: ſed continuo victum, & ſui cuſtodiam inſinuare. hęc de viribus ſufficiant.

D AETA-

AETATEM NON INDICARE MISSIONEM E
ſanguinis, quodque ante annum decimumquartum tutò vena ſecari poteſt. Caput ſeptimum.

DICTVM eſt hactenus, quid indicare valeat magnitudo morbi,
viriumque robur: nunc verò quòd ad tertium ſcopum attinet
ſimiliter agendum eſt. In acutis morbis (inquit Hippocrates
quarto de ratione victus in morbis acutis) ſanguinem mittes,
ſi vehemens morbus videatur, floruerítque ægrotanti ætas & vi-
rium adfuerit robur.] florens igitur ætas vnus eſt ex tribus ſcopis ab Hip-
pocrate propoſitis. Porrò vt prætermittam hoc loco, quæ de florentis æta- F
tis ſignificatione dici poſſent; Galenus, atque paſsim omnes medici audiunt
hoc nomine, omnem ætatem intermediam ab ipſa, inquam pueritia, quæ
terminatur ab anno decimoquarto, vſque ad eam ſenectutis partem, quæ an-
no incipit ſexageſimo. in oratione addidi [ſenectutis partem] quoniam vt a-
libi diximus, tres conſtitui ſolent ſenectutis gradus; inter quos primum,
aut etiam alteram ſecundi partem, florens ætas complectitur. quæ igitur æ-
tates extremæ ſunt abnegant miſsionem ſanguinis: cauſa tamen, atque ratio-
ne haudquaquam pari. Vltima quidem ſenectus à ſanguinis miſsione ſeclu-
ditur, quia cum calidi innati maxima portio exhauſta iam ſit, generoſum
hoc auxilium ferendo non eſt. at pueritia, quæ virium ſubſtantia abundat;
(nam quæ creſcunt corpora plurimum habent calidi innati, vt dicebat Hip-
pocrates) alia quidem cauſa non admittit: ea verò eſt, quia habet inſitam G
quandam euacuationem ab ipſa natura inſtitutam; qua illorum ſubſtantia te-
nuis, atque mollis per cutaneos meatus continuò difflatur, atque diſcutitur:
non eſt autem neceſſarium natiuæ alicui euacuationi aliquam artificialem ad-
dere: Arcendi ergo ſemper ſunt pueri propter hanc cauſam à miſsione ſan-
guinis. Hanc opinionem ex Galeni verbis confirmant, quibus id paſsim
teſtatur: & quamuis hic ego locos omnes non afferam (nimis enim eſſet for-
taſſe tædioſum) non potui tamen vnum, aut alterum prętermittere; ex qui-
bus maximè poteſt recentiorum opinio confirmari. Nec pueris (inquit Ga-
lenus) venam ſecabis, vſque ad quartum decimum ętatis annum, poſt quem
ſi multus congeſtus ſanguis appareat, tẽpuſque anni vernũ fuerit, regio natura
benè temperata, & pueri natura bene ſanguinea, ſanguinem minues; idque mul- H
to magis, ſi aut peripneumonię, aut anginę, aut pleuritidis, aut alterius acu-
ti, grauiſque morbi periculum immineat.] hęc Galenus. ex quibus mani-
feſtum fecit nulla ratione pueris ante annum decimum quartum conuenire
miſsionem ſanguinis; atque elapſo eodem anno, neque temere accedendum
eſſe; quatuor enim pręcepit eſſe diligenter animaduertenda; regionem vide-
licet temperatam: Anni tempus vernum: ſanguineam temperaturam: po-
ſtremò autem morbi ſpeciem. cauſam verò propter quam venam ſecare non
expediat, idem author hiſce verbis expoſuit. Ergo puerorum ſubſtantia om-
nium facillimè digeritur, ac diſsipatur, propterea quod eſt omnium humi-
diſsima; nulla verò frigidior: fit autem profectò ut propter calidam, ſic-

A camque regionem ; & tempus æſtiuum, & ſtatum cœli impensè calidum, & ſiccum notabilis per cutim vacuatio ; itaque etiam huius cauſa ijs, qui ſanguinis detractione egent, aut prorſus venam non ſecabimus, aut parum detrahemus.] & multo quidem apertius alibi rem ipſam expreſsit dum inquit. At ſi in puerum incidat, qui quartumdecimum annum non attingat; mitti illi ſanguis non debet: propterea quod tantillis cum præſertim calidi, & humidi ſint, plurimũ corporis ſubſtantia continuò digeratur: itaque quod ex incidenda vena moliendũ nobis fuerat:id vltro nobis ex curandi corporis natura præſtatur.] hæc ille. patet igitur ex his non licere pueris etiã ſi aliquo acuto morbo præhendantur ſanguinem mittere. Sed ſi voluerimus hoc diligenter perpendere illud quidem inueniemus, ætatem ipſam nullam habere vim in-

B dicandi curationem. multoque minus euacuatorium auxilium, nempè miſſionem ſanguinis: Deinde verò licere etiam pueris citra periculum aliquod ante annum decimumquartum ſanguinem mittere cognoſcemus. quod ego docere iamiam aggredior. Primùm hoc manifeſtiſsimè opinionem euertit; quod ſi florens ætas curationem indicat, oporteret quidem ſemper indicare: quoniam (ſi vera ſunt ea, quæ ſupra poſuimus principia) quod indicat pro ſui natura id facit: quod verò ſecundum naturam propriam aliquid indicat; illud perpetuò indicabit. Falſum autem eſt, & à ratione alienum florentem ætatem indicare curationem, quandoquidem hac ratione ſana corpora ſemper indigerent curatione: at ſi dixeris non habere hoc florentem ætatem, niſi propter morbos: huic ſanè venit dicendum ex accidenti ha-

C bere vim indicandi non per ſe; quia quod vni competit propter aliud, quod non ſit de illius eſſentia, dicitur conuenire per accidens, deinde verò non indicabit ſecundum naturam, quam vim habere debent ea, quæ indicant. Præterea hoc etiam vrget, quod quæ ſunt ſecundum naturam, vt ætas, corporis temperamentum, atque id genus alia curationem indicare non poſſunt, ſed ſolam conſeruationem, quæ fit adhibitis ſimilibus: His adde, quod ſanguinis miſsio non eſt annorum numeris præfinienda: omnes enim ætates videntur aliquando ferre hoc generoſum auxilium, vt poſt hac docebimus: quomodo igitur poteſt hoc peculiariter florenti dumtaxat ætati conuenire? quod ſi dixeris; habere vim coindicandi; hoc vtique fatebor; naturalis tamen temperamenti interuentu: (hoc enim modo nos ſoliti ſumus Galeni

D ſententiam interpretari.) At verò hoc ipſum facit multo magis coniecturam quantitatis, quàm generis auxilij, vt alibi fortaſſe docebimus. Itaque quoniam florens ætas non ſemper indicat ſectionem venæ, qua exiſtit ſecundum naturam, atque etiam quia citra florentem ætatem minuendus eſt ſanguis; ſtatuamus ipſam non indicare miſsionem ſanguinis. Atque interim doceamus, quod citra periculum pueris ipſis incidenda ſit vena. Propoſitam itaque tractationem expoſituro, illud mihi commodiſsimum videtur principium, vt doceam, quomodo veteres venæ ſectione vtebantur: hoc enim non ſolum lucem præbebit ad ea, quæ infra ſumus dicturi; ſed etiam Galeni ſententias interpretabitur: deinde verò eam cauſam, quam Galenus affert, oſtendemus in pueris non inhibere miſsionem ſanguinis: Atque poſtremo loco totum negocium illuſtrium medicorum autoritatibus, quinimo

D 2 fortaſ-

fortaſsis ipſius etiam Galeni confirmabimus: quod igitur ad primum pertinet, ſciendum, eſt antiquiores medicos largiſsima ſanguinis euacuatione vſos fuiſſe: nam frequenter vſque ad animi deliquium ſanguinem mittebant, vt paſsim apud Galenum legitur. quæ res poteſt pręterea optime confirmari, quia pueris poſtquam annum decimumquartum prægreſsi fuerint, vbi acuto aliquo morbo teneantur, ſanguinem mittit, primo quidem die vſque ad vnam cotylam; altero autem die ad dimidiam. Eſt autē Cotyla (vt autor eſt Lacuna libello de ponderibus & menſuris) quædam menſura continens nouem vncias; prima igitur vice, qua Galenus pueris poſt annum decimumquartum ſanguinem mittit, libram vnam, aut etiam amplius exhauriendam eſſe voluit: hoc ſanè Galenum tradidiſſe eius teſtantur verba libro de ratione curandi per miſsionem ſanguinis, quæ nos ſupra recenſuimus. quamobrem cum hæc ſic habeant, quid mirum, ſi pueris ante annum decimumquartum ſanguis mittendus non eſt; innatam enim habent euacuationem, quoniam per cutaneos meatus illorum caro mollis, & late patens, plurimum difflatur, atque diſſoluitur: cuius cauſa, quod fuerat à nobis molliendum, id ſanè vltro præſtatur ab ipſa natura: quæ maximas illas euacuationes (pro veterum conſuetudine) minime ferre poſſet. Quid autem dicendum, ſi hac exiſtente corporis natura, euacuatio quædam artificialis proponatur, exigua quidem, nec modum excedens? Putandum profectò fuerit, eam cauſam non inhibere miſsionem ſanguinis: nam ſi artis medicæ munus eſt naturam ipſam benè operantem imitari, videamusque in pueris morbo aliquo acuto tentatis naturam ſæpè copioſiſsimas emolliri vacuationes per ſudores, per fluorem alui, per fluxum ſanguinis ex naribus, hocq; viribus admodum conſtantibus fieri; naturaque morbum penitus propulſante; cur non audebit medicus ad illius imitationem vbi oportuerit aliquam ex his euacuationibus tentare? Atque potiſsimam miſsionem ſanguinis, quæ (vt inquit Galenus) in noſtra poteſtate eſt; utpotè quam, vbi libuerit, ſiſtere ſine aliqua difficultate poſſumus? Pueris quidem audemus exhibere medicamenta purgantia; id quod ab omnibus medicis paſsim exerceri ſolet; & non audebimus interim ſanguinem mittere, quod ſane fit maiori cum ſecuritate, quemadmodum nos ſupra ex Galeno demonſtrauimus? Audendum igitur pueris ſanguinem mittere ante annum decimumquartum. Confirmatur præterea, quia in dies obſeruamus pueros vulnerari ſanguiniſque hæmorragiam fieri, & copioſiorem; quàm ſi nos ſecta vena eam euacuationem moliremur. At verò natura optimè fert eiuſcemodi vacuationem: cur igitur non licebit nobis ſimilem aliquam, minorem tamen facere? Deinde verò hoc vnum compertum eſt experientia apud clariſsimos quoſque medicos, ſaluberrimum eſſe præſidium pueris aliquo graui affectu tentatis; vnam, aut etiam duas hyrudines venis hæmorroidalibus apponere; aut in ipſis naribus; maximo quidem & certiſsimo ægrotantium commodo. Poſtremum omnem videtur litem dirimere, quod non eſt numerus annorum in ipſis ſenibus præfinitus, ac limitatus: cum quidam ſexagenarij non ferant miſsionem ſanguinis; alij autem annos nati ſeptuaginta optimè tollerant. Cur itaque hæc limitatio, atque annorum præfinitio in ſolis pueris obſeruabitur? cur inter pueros non

A aderunt, qui ſanguinis miſsionem ferent anno ætatis decimo, & duodecimo: & alij annos nati ſexdecim non admittant? quamobrem non oportet annorum numeris hoc negocium pręfinire: quæ nos de ſenibus diximus; Galenus hiſce verbis confirmat. Itaque non numero ſolummodo animum aduertes, quod quidam faciunt, ſed corporis habitui, nam ſunt, qui ſexageſimo ætatis anno venę ſectionem non ferant, cum quidam, qui ſeptuaginta nati ſunt annos, perferant.] hęc ille, quam rem optimè declarans Cornelius Celſus; libro ſecundo ſic ait. Intereſt enim non quę ętas ſit, aut quid intus in corpore geratur, ſed quę vires ſint: firmus enim puer, & robuſtus ſenex, & valida mulier vtero gerens, valens tutò curantur.] ex his puto iam docuiſſe ante annum decimumquartum poſſe nos ſanginem mittere. B ſed hoc loco duo obiter notanda ſunt. Primum quidem, quod nos nunquam in pueris auſi ſumus euacuationem per miſsionem ſanguinis ante annum ſextum: nam venę ante id tempus vix videntur conſpicuę: Alterum verò eſt, quod nos ſanguinem mittentes venas phlebotomo non incidimus, niſi tranſacto octauo, aut decimo ætatis anno: ſed brachium puerulí ſecundum conſuetudinem fricantes ligantesque; ei venę, ex qua haurire ſanguinem volumus duas hyrudines admouemus: atque ita quidem maxima facilitate, & non minore vtilitate ſemper ſanguinem mittimus. Licet in puerulis dura carne, & denſa pręditis id non ſuccedat. Cauſa verò propter quam ſemper ſuſpectus mihi fuit vſus phlebotomi; eſt, quia propter carnis molliciem nimis altè penetrat: & quoniam olim expertiſsimum quendam hominem co- C gnouerim in ſanguine mittendo, pueros duos peſsimè tractaſſe; quorum alter continuò conuulſum brachium habuit, alter acuta inflammatione humoreque ad ſuppurationem perducto, non niſi longo tempore potuit liberari. Porrò obſeruandum eſt, quod non in omnibus pueris hoc generoſum pręſidium admittimus, ſed in ijs dumtaxat, qui ſunt pleno corporis habitu, ſanguine redundent; neque ſint nimium alba, & molle carne prædití: in his audacter accedendum ad miſsionem ſanguinis: in alijs abſtinendum. Itaque ſi Galenus hoc pręſidium negaſſe in pueris videtur, ſciendum eſt, illum inhibuiſſe dumtaxat pleniorem euacuationem; qua paſsim vtebatur; non autem ſimpliciter miſsionem ſanguinis; an autem hoc veritatem habeat necne, allatis Galeni verbis iam docebimus, quę eius ſententiam D optimè interpretantur: quam rem nos loco poſtremo facturos pollicebamur. Minus (inquit Galenus) detrahimus, quàm plenitudo poſtulat, quod ad ętates attinet, in pueris, quod ad corporis habitum in candidis, & quibus mollis, teneraq; caro eſt.] Vides igitur Galenum non inhibere pueris hoc remedium? ſed pueritiam quantitatem potius limitare, ac pręfinire; quàm ſimpliciter negare? Alter etiam extat locus in libro de ſectis, ex quo idem poteſt confirmari, nam ſic ait. Cum experientia didicerint, nec ſenectute confectis, nec idem admodum pueris, etiam ſi laborent plenitudine, venam ſecandam eſſe.] notes, quod hic habet Galenus. [admodum pueris] hoc enim perinde eſt, atque ſi diceret: non conuenire miſsionem ſanguinis puerulis, ijs inquam, qui nati ſunt annos tres, aut quatuor, aut quinque: iſti enim rectè nuncupari poſſunt admodum pueri; & qui hoſce annos iam

effugere, non ſunt admodum pueri; ſed ſunt ſimpliciter pueri. Ego quidem E
vt hunc autorem à contradictione vindicarem, & oſtenderem non tradidiſ-
ſe eum præcepta contra rationes, & experientias; ſic eius verba interpræ-
tari ſoleo. Relinquitur modo, vt doceam, alios etiam autores hanc rem
animaduertiſſe. Inter antiquos autores atque præcipuos, Auenzoar maxi-
mi nominis inter omnes Arabas medicus, filio ſuo trimo, vt Auerroes
tradidit in collectaneis, miſit ſanguinem: quamuis ego hanc actionem pro-
pter ætatem admodum tenellam haudquaquam probem. Dixi autem ſic A-
uerroem tradidiſſe, quoniam in omnibus eius viri operibus, quæ hodie le-
gimus, hoc minimè ab ipſo Auenzoar ſcriptum fuiſſe obſeruauimus. Quod
verò pertinet ad recentiores medicos, quamuis multi ſint, qui eandem opi-
nionem habent, inter omnes tamen Clariſsimus Fernelius vir profectò om- F
nium medicorum ſui temporis facilè princeps, totum negotium diligentiſ-
ſimè hiſce verbis expoſuit. Puerorum ætas virium quidem ſubſtantia abun-
dat: cæterùm quia corpus calidum, & humidum obtinet; molle, tenerum,
ac patens; quod ſponte ſua aſsiduè digeritur, ac deffluit; ſanguinis miſsio-
nem tutò non feret; quantum enim ex incidenda vena vacuandum fuerat,
id vltro ex vacuandi corporis natura præſtantur: has ætates nullis annorum
finibus Hippocrates circumſcripſit: at Galenus neque ante annum decimum
quartum: neque poſt ſeptuageſimum ijs, quas protuli cauſis adductus venam
pertundit. Quod profectò de pleniore illa, veteribusq; aſſueta vacuatione au-
diendum: nã moderatam, quæ tum viribus, tum plenitudini, aut par, aut
inferior ſit, vtrique pro eo ipſo quantulocunque præditi ſint modo, facilè G
ferent. Sic Razes ætate decrepita, quæ vrgente pleuritide, vel peripneumo
nia torquebatur, ſanguinem emiſit. ſic Auenzoar filio ſuo trimo ſe vtiliter
venam ſecuiſſe commemorat. Hoc & ipſi plerunque experimur quinto, aut
ſexto ætatis anno tres ſanguinis, quatuorve vncias pleuritim, interioreſque in
flammationes; hiſque grauiores morbos finiuiſſe. Sponte natura tum pueris,
tum infantibus lactentibus ſanguis interdum abundè prodit è naribus nulla
corporis, & virium iactura. Suis viribus, ijſque validis prædita eſt puero-
rum ætas, cur igitur ad illarum proportionem euacuare non poſſumus: cum
præſertim euſarchus eſt puer, plenè ac liberaliter educatus, cui amplæ venę
puro, beneque cocto ſanguine tument? Ad extremum verò donemus virium
robur lædi, vtrum magis optandum fuerit, vel, vt puer ſeruata plenitudine, H
atque ſucci copia intereat; vel, vt ea imminuta offenſiſque quodammodo viri
bus, a morbo vindicetur?] hæc Fernelius. Videor igitur hactenus
docuiſſe, pueris mittendum eſſe ſanguinem, & nihil ab æta-
te, quod ad indicationem ſpectat circa venarum inciſio-
nem præſtari poſſit. Atque illud etiam diligenter ex
plicaſſe primum quidem in genere: deinde autem
ſigillatim non indicari miſsionem ſanguinis
à magnitudine morbi, virium robo-
re, atque conſiſtenti ætate. Quam-
obrem de prima opinione
hæc ſufficiant.

NON

A NON ESSE MITTENDVM SANGVINEM *in omnibus morbis magnis à ſanguine, aut bile proficiſcentibus, ſecundæ opinionis impugnatio. Caput octauum.*

IAM verò omnes rationes, quas contra primam opinionem attulimus, hanc etiam videntur funditus euertere: in hoc enim vno dumtaxat à priori diſcrepat, quod magnitudinem affectus diſtinguit, miſsionemque ſanguinis non ab omni morbo magno indicari, ſed ab eo magno morbo, quem humores calidi, atque
B mordaces concitauerint: quoniam autem calidus humor eſt ſanguis: mordax, & acris bilis genus omne, ad hæc pituita ſalſa, idcirco in morbis vehementibus, quando ab illis humoribus originem habent, miſsio ſanguinis adhibenda eſt: at in alijs omnibus pœnitus reſpuenda: cum igitur in hoc vno differant, manifeſtum eſt ſuperius poſitas rationes hanc ſimiliter euertere. Verùm particulariter contra hanc opinionem facit, quod ardens febris magnus eſt morbus, & à flaua bile concitatus: nihilominus, ſi Galeno credimus, non ſemper admittit miſsionem ſanguinis, ſed purgans medicamentum exigit, vtputa cum humores turgent, de qua re primo Aphoriſmorum ait nullũ maius inueniſse præſidiũ in ardentibus febribus, atque in doloribus vehementiſsimis, quàm vſque ad animi deliquiũ vacuare, adhibita tamẽ diſtinctione,
C an purgare, an autem contra mittere ſanguinem expediat. Cur igitur adhibendam eſſe diſtinctionem voluit, ſi omnes calidi affectus venæ ſectionem poſtulant, indicantque? Dici autem fortaſsis poſſet, præcepiſſe Galenum adhibendam eſſe diſtinctionem, an vacuatio vſque ad animi deliquium fieri debeat: non quod dubitet in ardenti febre, & vehementiſsimis doloribus venam eſſe incidendam. Scio quoſdam noſtri temporis medicos locum hac ratione interpretari: ſed eam non conuenire contextui, hæc manifeſtum faciunt, quæ nunc addo. Si in vehementiſsimis doloribus omnibus φλεβοτομία indiſcriminatim conuenit: in colico igitur à flatuoſo ſpiritu, à pituita vitrea, à vermibus proficiſcente hoc vſurpabitur remedium: atqui hoc abſurdiſsimum eſſe ſciunt omnes, vel mediocriter in artis operibus exercita-
D ti. Eadem eſt ratio de alijs doloribus factis ab humoribus à ſanguinis natura maximè diſsidentibus. Deinde verò Galenus remittit lectorem ad ea, quę ſcripſit in libro de ratione curandi per venæ ſectionẽ: in quo docuit quando purgandum, & quando venæ ſectione vacuandum: nunquam verò explicauit quando liceret venam incidere, aut purgare vſque ad λιποθυμίαν Solum docuit nonnunquam vſque ad animi deliquium φλεβοτομίαν exerceri poſſe. Cæterùm quod pertinet ad ardentem febrem, multa huic propoſito conuenientia docebimus infra diligenter, cum dubitationibus à fautoribus huius ſententiæ propoſitis, ſatisfaciemus. Præterea falſum eſt, & à ratione prorſus alienum, omnes morbos bilioſos curari miſsione ſanguinis, dolores enim colici, aut etiam cardiaci, aut quomodocunque ventriculi paſſiones nuncupare voluerimus, nunquàm ſanantur miſſo ſanguine: quinimmo

cane peius & angue, vt in prouerbio eſt, hoc remedium euitari debere, te- E
ſtantur probatiſsimi quique medici, qui in hiſce morbis curandis ne ver-
bum quidem illius fecerunt. Ad hæc verò quis aliquando in omnibus
morbis ab atra bile creatis ſanguinem mitteret? quis in ijs, quos pituita ſal-
ſa producit? Amplius magnus quidam morbus eſt eriſipelas, huius tamen
curationem Galenus pertractans purgans medicamentum admiſit, miſsionem
verò ſanguinis reprobauit; quomodo igitur ſtatuendum eſt omnes bilioſos
morbos indicare miſsionem ſanguinis? Galeni verba, quibus hoc ipſum edo-
cet in hunc modum habent. Non tamen ex vena in talibus ſanguis mitten-
dus eſt, ſed uentrem tantummodo expurgare ſufficit, dandum autem medi-
camen quod bilem flauam educat. } ſed quoniam nos de hac re plura dixi-
mus eo loco, quo ſententiam Auicennæ ſumus interpretati: qua is admonuit F
cauendum eſſe in miſsione ſanguinis, ne ad alterum duorum ægrotum per-
ducamus, aut bilioſorum humorum efferueſcentiam, aut ad crudorum co-
piam; hoc loco contra præſentem opinionem nihil aliud addere conſtituimus.

QVOD PLENITVDO NON INDICAT miſſionem ſanguinis; tertiæ opinionis impugnatio. *Caput nonum.*

NVNC verò doceamus falſum eſſe, quod tamen quibuſdam re-
centioribus medicis maximè placuit, plenitudinem indicare
miſsionem ſanguinis. Propoſita enim opinio habere veritatem G
non poteſt; ſiue miſsionem ſanguinis, ut reuulſorium præſidium,
ſiue ut euacuatorium conſideremus. non me hercle tanquam
euacuatiuũ præſidium: quia in omni plenitudine mittere ſanguinem oporteret:
quod falſiſsimũ eſſe tũ ratio, tũ experientia teſtantur. Plenitudo enim quate-
nus plenitudo eſt, nihil aliud per ſe indicat, quàm euacuationẽ: porrò euacua-
tionũ differentiæ cũ ſint multę, ab vna plenitudine, vt plenitudo eſt, indicari
non poſſunt. ſed prout fuerint plenitudinis differentiæ aut gradus, ſic euacuatio-
nis differentiæ, & gradus indicantur. Aliquando enim pro curanda multitudine
ſatisfacit frictio: aliquando balneum: aliquando inedia: aliquando purgatio:
aliquando venæ ſectio: & nonnunquam omnia ſimul adhibenda ſunt: Igi-
tur aliud adeſſe oportet ab ipſa plenitudine, quod miſsionem ſanguinis in- H
dicat: Præterea nunquam ſanguis mittetur citra plenitudinem, ſi ea indi-
cat eiuſcemodi remedium: at verò non ſemel ſanguinẽ exhaurimus citra a-
liquem plenitudinis affectum, vt cum fluorem ſanguinis ex naribus, ex ma-
riſcis, aut vndelibet confluentem reuellere cupimus, cum vulneratos, ne in-
flammatio adueniat, ſecta vena curamus: cum aliqua dolente particula ab ea
ſanguinem fluentem auertere cupimus, nulla quidem adeſt plenitudo, ſan-
guis tamen mittitur. Amplius hæc opinio cum Empiricorum opinione, cu-
ius autor fuit (teſte Galeno) Menodotus maximè coincidit: ſiquidem di-
cebant nunquam eſſe mittendum ſanguinem abſque plenitudine; perpetuoq́;
obſeruandam plectoricam illam ſyndromem; ideſt plectoricorum ſignorum cõ-
geriem; quibus pręſentibus ſemper mittendus ſit ſanguis, abſentibus autem

nunquam:

A nunquam: Hanc tamen opinionem Galenus tum libro de Plenitudine, tum alibi paſſim refellit. Cæterùm præſtat vnum, aut alterum Galeni locum in eorum gratiam referre, qui nihil verum putant, niſi quod fuerit illius verbis confirmatum. Quarto methodi medendi ſic inquit. Neque hoc dico propterea, quod purgatio vacuatio ſit, quam redundantis ſanguinis concurſus non indicet: ſed quod etiam tametſi redundantis ſanguinis concurſus non adſit, ad ipſam tamen ſanguinis miſsionem interdum ſit confugiendum.] & parum infra. Nam & alia ratione; ſi quis etiamnum ſanus, nec adhuc quicquam læſus in ſanguinis redundantis concurſu ſit; non ſtatim huic mitti ſanguinem eſt neceſſe. Immo alijs ſatisfacit inædia; alijs cibi parcitas; alijs ſoluta aluus; vel purgatio, vel ſequens balneum; alijs ſola exercitatio,
B vel multa frictio ſatis abundè fuit.] & in eodem opere. Ergo (inquit) plectora tum ſanguinis miſsione curatur, tum frequenti balneo, tum exercitatione, tum frictione; præterea digerentibus medicamentis, & præter hæc omnia inædia.] & libro de ratione curandi per miſsionem ſanguinis ait. cæterùm non contemnenda venæ ſectio eſt, tanquam ſit auxilium reuulſorium, cum me ſæpenumero conſpexeritis in valida ſanguinis è naribus eruptione, eo vſum, repente fluxionem ſedaſſe.] & ſupra eodem libro. Rectè ergo admonemur in ijs, quę exempli cauſa in libro de ratione victus acutorum proponuntur, ſanguinem mittere, ſi magnus ſit morbus, & æger iuuenili ſit ætate, roburq; adſit: perperamq; Menodotus in ſola ſyndrome plectorica, ſeruari venæ ſectionem inquit. Contra enim ſanguinis mittendi
C ſcopi, primum in ſe plenitudinem non comprehendunt, ſed fientis, vt ſic dicam, paſsionis ſuſpicionem: nam ſi eam magnam fore apparet, omnino ſanguinem mittemus; etiam ſi nulla exiſtat plenitudinis nota.] Ex his quidem Galeni locis (alios enim qui ſexcenti ſunt, ſtudio breuitatis prætermittimus) manifeſtum eſt à plenitudine, quatenus plenitudo eſt, non indicari miſsionem ſanguinis.

QVOD SANGVINIS VITIVM NON INDICET miſsionem ſanguinis, quartæ opinionis impugnatio. Caput decimum.

D PORRÒ haud minores difficultates patitur ea opinio, quam olim quoſdam de hoc argumento publicè diſſerentes ſuſtinuiſſe audiui, nempè indicari miſsionem ſanguinis à vitio ſanguinis: quandoquidem ſi intelligunt illi, vitio ſanguinis omnes, qui in ipſo ſanguine adueniunt errores, ſenſus hic admodum communis eſt, nec propriè poteſt ad vnam venæ ſectionem coarctari, ſi quidem tum alteratio, tum putredo, tum tenuitas, tum craſsities, & viſciditas, tum abundantia, atque defectus ſub ſanguinis vitio contineri videntur; quorum ſanè neutrum; quantum ſit merito ſui, vim habet indicandi miſsionem ſanguinis: Nam ipſæ intemperies hoc præſtare non valent; quoniam per contrarias temperaturas corriguntur: calida quidem frigidis; frigida, calidis; humida, ſiccis; ſicca, humidis; atque ſimiliter de

E com-

complicatis dicendum eſt. ergo ſanguis aliquam habens intemperiem, alterationem indicat per contrariam qualitatem, at verò miſsionem ſanguinis nunquam; Putredo autem, quatenus putredo, non curatur ſectione venæ, ceu quæ alia remedia deſiderat, vt alio loco ex Galeno adnotauimus. quandoquidem, ſi hanc vim haberet, ſemper, atque omnis putredo indicaret miſsionem ſanguinis. Primum verò ab omni ratione alienum eſt, quod ſemper putredo indicet venarum ſectionem; vt diximus in noſtra tractatione de febribus, quo loco rationem curandi docuimus putredinem, quatenus putredo eſt. Deinde, ſi in aliqua putredine mittere ſanguinem expedit, id quidem contingit, non vt putredo eſt, ſed alterius annexi ratione, vt in eodem opere declarauimus. Poſtremò nec in omni putredine, ſed in aliqua mittitur ſanguis, ergo putredo, ut putredo non indicat miſsionem ſanguinis: ſed hæc alibi diligentius docuimus; atque fortaſſe in ſequentibus, ſi occaſio dabitur explicabimus. Tenuitas verò ex omnium medicorum ſententia ſuum contrarium poſtulat, nempè craſsitiem: quemadmodum hæc, tenuitatem exigit: hæcque propria eſt indicatio, quæ ab his ſuggeritur. Cæterùm quid indicet plenitudo ſuperiori capite demonſtrauimus, quo docuimus ab ipſa plenitudine non indicari miſsionem ſanguinis, ſed euacuationem dumtaxat. quod ſi hoc à plenitudine minimè poteſt præſtari, multò ſanè minus ſanguinis defectus, & atrophia venæ ſectionem indicabit: hæc enim exhaurit ſanguinem: illa verò ſanguinis abundantiam indicat. igitur ſi hæc vera ſunt, quemadmodum putantur, conſtat ſanguinis vitium non indicare miſsionem ſanguinis.

Libri primi de miſsione ſanguinis, Finis.

HORATII AVGENII DE MISSIONE SANGVINIS, LIBER SECVNDVS.

DE QVIBVS AGENDVM SIT HOC LIBRO. *Caput primum.*

QVONIAM itaque hactenus propoſitarum opinionum falſitatem oſtendimus; reliquum eſt modo, vt ipſam veritatem doceamus: Cæterum, quia hæc minimè doceri poteſt, niſi prius cognoſcamus, quid ſit plenitudo, quot plenitudinis genera, & differentiæ ſint; & quibus ſignis cognoſcatur; atque tandem niſi rationem curandi multitudinem, exponamus; propter hanc cauſam accedendum eſt ad propoſitæ tractationis, quæ ſemper apud omnes medicos maximas difficultates habuit, abſolutionem; antequam doceamus, quid ſit id quod verè indicat miſsionem ſanguinis.

DE QVORVNDAM NOMINVM EXPLANATIONE, quibus in hac de plenitudine tractatione vtendum eſt. *Caput ſecundum.*

EXPEDIT autem prius quorundam nominum aperire ſignificationem, anteaquam ad plenitudin:s definitionem accedamus: hac enim ratione futurum ſpero, vt vnuſquiſque multò facilius, atque dilucidius, quæ ſim dicturus, percipiat. Nomina verò dilucidanda hæc ſunt. *πλησμονὴ. πλεονεξία, πλῆθος, πλήθωρα, κακοχυμία.* Eſt autem *πλησμονὴ* propriè alimentorum ſatietas atque ingurgitatio: Id enim ex nominis vi deducitur. At vero Hippocrates ad humorum redundantiam nominis notionem diuertit cum in Aphoriſmis inquit: *Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γίνεται, κενώσις ἰῆται, καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος, πλησμονὴ. καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις.*] Quandoquidē cū eiuſcemodi affectum vacuatione ſanari dicat: negari quidem non poteſt, quin eam vocem pro communi genere multitudinum vſurpet. Id enim erat eius authoris inſtitutum, docere methodum, qua ſanari poſsit, non omnis modo cibo-

rum ſatietas, ſed etiam humorum multitudo, & κακοχυμία. Aliquando E
videtur mihi multò contractius ſumere, pro multitudine, quoad vires: vt quando in libro de plenitudine capite quarto, plenitudinem quæ ad quatuor vires refertur, & quæ in venis, & arterijs, & qualibet corporis parte conſtat πλησμονῆς nomine vocauit. πλεονεξία verò ſignificat alijs plus habendi, acquirendive cupiditatẽ immodicam, auaritiã circunſcribentẽ, quæ ſibi partẽ maiorem iuſto præcidit, & vitium eius, qui in omni re præcipuum quippiam habere vult: opponitur ei ὁ μάλιστα δίκαια ciuilis iuſtitiæ conſeruatrix. Medicis autem denotat multitudinem, & redundantiam, & in hac ſignificatione propriè vtuntur. Galenus & alij antiqui, licet hoc nomen per ſe quantitatem ſolam complectatur, aliquando tamen ſolent etiam efferre illud de qualitate: vt quando Galenus agens de ſebri magna & calore, quo plurimum ægroti conflictantur, dicebat conſiſtere illum in πλεονεξία caloris. Sed F
hoc factum eſt impropriè, quia nomen quanti non poteſt commodè ad qualitatem referri, vt Galenus ait cum primo Aphoriſmorum, & primo de febrium differentijs, tum alijs in locis admodum frequenter: licet idipſum ex omnium antiquorum conſuetudine verborum ſignificationibus abutentium contigerit. At πλῆθος Euſtachio multitudinem πρὸς τὴν δύναμιν ſignificat: Ego verò nomen commune, & genericum eſſe arbitror, quo vtraque plenitudo comprehendatur: Sicque non modò à Galeno in libro de plenitudine & alibi vſurpatum fuiſſe ſcio: Sed etiam à veteribus ſcriptoribus Thucidide, & Homero: Ille quidem ſic ait: πλήθει βιαζόμενοι ἢ συγχαζον.] Ille verò illud υ. ἕκτωρ μηκέτι τὰ μέγα Ἀχιλλῆϊ πρόμαχ' ἵζεο ἀλλὰ κατὰ πληθὺν τε χαὶ ἐκ G
φλοίσβοιο δέδεξο.] Porrò πληθώρα ſecundum Eraſiſtratum ſic referente Gal. lib. huic tractationi dicato, vnam dumtaxat plenitudinis ſpeciem ſignificat, qua vaſa ipſa tenduntur: neque perperam, vt ego ſentio, nam ἀπὸ τοῦ πλήθειν.] hoc eſt præter modum creſcere, & abundare nomen deductum fuiſſe ſuſpicor. Galenus in gratiam Eraſiſtrati hanc admittere opinionem videtur, tum libro de cauſis procatarcticis, tum libro aduerſus Iulianum, in quo ſic ſcriptum legimus. At vero ſi eatenus ſanguis augeatur, vt venas nondum diſtendat, adhuc Plectora non eſt.] At quando ex propria loquitur ſententia, eo nomine vtitur tanquam genere ad plenitudinem quo ad vaſa, & quoad vires: etiam libro de febrium differentijs primo hæc habet. Nihil igitur mirum ſi ex Plectoris febres eueniant: etenim obſtructiones multæ H
fiunt, atque vniuerſum corpus in huiuſmodi affectibus malè difflatur: Sicuti ſanè in altera multitudine, quæ ratione potentiæ dicitur citò ad corruptionem humores deueniunt.] Vides hîc, vtramque plenitudinem πληθώρα nuncupaſſe, eo vſum nomine tanquam genere: quod etiam ex eo colligitur, quod libro de multitudine capite vndecimo vtramque plenitudinem eadem deffinitione complexus videtur, cum ait. Nunc verò, non de ijs, ſed de illa, vt ſupra diximus, multitudine ſermo eſt, quæ πληθώρα dicitur, conſiſtente in corpore toto immodica humorum portione.] Cæterum κακοχυμία non eſt propriè humoris abundantia, vt placuiſſe quibuſdam ſcio: ſed eſt vitioſitas ſucci, quicunque ſit: nominis enim Ethimologia hoc ſignificat: cum hoc autem humoris uitio abundantia poteſt aliquando complicari:

A plicari: vt libro de κακοχυμία demonſtratum à nobis fuit. Explicatis in hunc modum hiſce nominibus, conſequens eſt, vt doceamus, an plenitudo, de qua inſtituta tractatio eſt, ſub horum aliquo contineatur. In primis certiſsimum eſſe arbitror, hunc affectum non eſſe κακοχυμίαν: quandoquidem toto, quod dici ſolet cœlo, inter ſe differunt: Eſt autem propriè is affectus plenitudo, quem Græci πλῆθος, & magis familiariter, vt cum Ariſtotele loquar πληθώραν vocant, vtemur nos perpetuo vtroque vocabulo: multò tamen magis poſtremo: Cum nobis conſtet idem etiam feciſſe antiquos medicos. πλησμονὴ verò, & πλεονεξία videntur veluti genus: quoniam omnem complectuntur ſuæ ſignificationis ambitu, multitudinem: ſiue fuerit vitio malorum humorum, ſiue ſanguinis, & eorum, quæ cum ſanguine ne-
B ceſſario continentur, procurata. Dixi veluti genus eſſe: non autem propriè genus: quia habet vtrumque nomen nonnihil (niſi tamen fallor) quod impedire videtur, verum, & vt logici loquuntur, vniuocum eſſe genus. πλησμονὴ ad ſatietatem, ingurgitationemque refertur. πλεονεξία ad qualitates: at neutrum huic poteſt conuenire. Idcircò ſum non parum anceps an hoc, an illo vſi fuerint Græci in definitione plenitudinis nomine, tanquam genere: Si quiſpiam autem dixerit vtrunque aptari poſſe, non reclamabo, nec mordicus contendam, modò ille mihi viciſsim concedat, tum vtendum nominibus, vt placuerit, tum etiam me cum latinis agentem poſſe dilucidius illius definitionem afferre: quod nunc experior ſumpto in hunc modum tractationis meæ principio.

C

PLENITVDINIS. DEFINITIO EXPLICATVR; IN qua obiter aliorum omnium errores, manifeſtantur. Caput tertium.

EGo itaque plenitudinem definire in hunc modum ſoleo. Plenitudo eſt ſanguinis ſupra mediocritatem abundantia. Humorum, qui in humano ſunt corpore, alij vtiles ſunt, atque ſimul alendo corpori idonei: alij verò ſuperuacanei, non tamen inutiles: illi propriè vocantur ſucci: hi autem, humores, aut excrementa: illis venas tanquàm receptacula dedit natura: his ventricu-
D lum pro pituita: chyſtim in hepate, pro flaua bile; lienem pro melancolia conſtituit, Plenitudo in his minimè conſiſtit; ſed propriè eſt affectus ſuccorum corporis. Porrò ſuccos nuncupamus quicquid in venis continetur pro nutriendo corpore idoneum. at verò in venis nihil aliud ſecundum naturam continetur, quàm ſanguis, ac illius partes; quas aliquando excrementorum nomine, pro eorundem ſimilitudine nuncupamus. Tenuiorem enim illius partem flauam bilem: craſsiorem, melancoliam; crudiorem pituitam recepto nomine vocamus: at verò pars temperatior, ſanguis dicitur. Nec eſt quod abſurdum alicui videatur ſanguinem ex tot conflari partibus, ſeu in vnam ſubſtantiam partes quatuor conuenire. quoniam hoc idem in muſto, in lacte, alijsque ſuccis manifeſtè conſpicitur. Atque, vt de alijs taceamus, in muſto certè eſt aliud, quod grauiſsimum exiſtit, aliud quod

leuiſ-

leuiſsimum; aliud tertium, quod toti muſto permiſtum eſt, in eoque fer- E
uet: adhuc quartum ipſum videlicet puriſsimum, ac ſinceriſsimum; cuius reliqua tria ſunt velut excrementa. Quippe poſtquam muſtum recens ab uuis expreſſum, coniectumque in dolia fuerit, ab innato ſibi calore efferueſcit, mutatur, & coquitur: cumque excrementa, quæ prius quidem confuſa inerant, apparere incipiunt; atque cum primis concoctionis vi ſecernuntur, & ſecedunt: alterum ſanè grauius magiſque terreum, quod in fundo ſubſidens fæcem appellant: alterum leuius, magiſque aereum, quod per ſumma innatat, & flos vini dicitur: porrò vbi muſtum à fæcibus, & à ſpuma fuerit expurgatum: tamen crudis adhuc partibus viſum effugientibus præditum eſt, quas tandem dierum numero vini calor euincit, & concoquit, idque ſincerum & purum, quod remanet vinum nominatur. Quamobrem, vt om- F
nes muſti partes vnius muſti, vinique nomine nuncupantur; ſic ſanè omnes ſanguinis partes, quas nomine excrementorum propter ſimilitudinem nuncupari diximus, ſanguinis vocabulo nuncupantur: Igitur duo per ſanguinem intelligamus: alterum quidem congeriem quatuor partium, ſiue quatuor humorum in venis conſiſtentium: alterum verò quartam partem à tribus imaginatione, non re ipſa ſecretam omnium temperatiſsimam. Itaque cum plenitudinem eſſe ſanguinis ſupra mediocritatem abundantiam definimus, quam ſignificationem audimus? Omnes recentiores medici putant, ſanguinis nomine intelligendum eſſe, humores omnes, qui in venis conſiſtunt, ſiue ſecundum, ſiue præternaturam: idque probant; quia nunquam ſanguis in venis ſincerus eſt, atque impermiſtus: ſed ſemper continet pituitam, & vtran- G
que bilem: deinde quia Galenus quotieſcunque ſanguinem dicit, intelligere ſemper omnium humorum congeriem ſolet. ſic enim is auctor inquit. fieri haud poteſt, vt vnquam in venis tam exquiſitus, ſincerusque ſanguis contineatur, vt nihil vel bilis, vel pituitæ, vel ſeroſæ humiditatis inſeratur: vnde & ego in ſuperioribus idem intelligendum eſſe volui, ſiue humores, ſiue ſanguinem abundare dicerem; quippe immiſtus, & ab alijs humoribus ſincerus ſanguis nunquam in venis continetur.] hæc Galenus. verum propoſita opinio mihi nunquam, vt liberè dicam, ſatisfecit; quoniam non ſolum ſanguinis appellatione omnes humores intelligere oportet; ſed etiam puriorem, atque ſinceriorem eius partem: nam, vt rationes prætermittam, quæ hoc ipſum perſuadent, de quibus ego infra ſigillatim dicam, H
cum differentias plenitudinis proſequar, Galenus huic opinioni clariſsimè reclamat; dum ſcilicet plenitudinem definiens libro de Compoſi. med. loc. 2. cap. dicebat eſſe, cum omnes humores æqualiter augentur, aut etiam ſolus ſanguis. quibus verbis diſtinguit plenitudinem cum omnes ſucci æqualiter, veteri tamen ſeruata proportione adaugentur; ab ea, cum non omnes, ſed ſolum purior ſanguinis portio ſuper reliquas adaugetur. Hæc enim dictio [aut] ſemper eſt dictio diſiunctiua; & hæc dictio altera [ſolius] diſtinguit puriorem partem ab alijs omnibus humoribus: ſed quia hæc infra clarius explicabuntur à nobis, accedentes ad reliqua, ſtatuamus in plenitudine ſemper augeri ſanguinem, ſiue quod humores omnes à quibus ſingulæ partes nutriri poſſunt, æquabiliter augeantur; ſiue quod temperatior, & ſuauior

A uior illius pars dumtaxat increſcat. Quod verò ad ipſum Galenũ attinet affirmantem idem eſſe dicere ſanguinem, quod omnes humores: dico diuerſis rationibus, conſiderationibusque ſanguinem eſſe cum illis idem, & diuerſum. Si puriorem eius partem dumtaxat nomine ſanguinis intelligas, humorumque appellatione excrementitios, qui à ſanguinis natura diſtinctam habent ſubſtantiam; manifeſtiſsimum hic apparebit diſcrimen: Aderit etiam diuerſitas, cum vtroque nomine ſanguinem audies, purior enim pars longè diſtat perfectione, & vſu ab alijs partibus ſanguinis minus perfectis, & abſolutis. At verò eſt omnino idem ſpecie ſanguis cum alijs humoribus, v bi ſanguineam maſſam audiamus, qualem ſupra muſti, & lactis exemplo declaraui, communis autem natura in hoc potiſsimum conſiſtit: quod omnes
B partes extrauenatæ concreſcunt; quod omnes fibras habent: quod omnes nutriant; denique quod omnes eodem colore præditæ ſunt, differentia dumtaxat exiſtente in eo quod magis, & minus: bilem igitur ſanguini permiſtam vocabimus ſanguinis portionem tenuiorem, pinguiorem, magiſque feruentem: pituitam, crudiorem: melancoliam, craſſum, & terrenum exiſtere ſanguinem dicemus. Hæc ſubſtantiarum permiſtio non prohibet, quin vna dumtaxat augeri poſsit, alijs minimè ad auctis. Sed expendamus quæ iuſta ſit in venis humorum proportio, quoniam vbi fiat ſuper hanc incrementum plenitudo eſt, ac dicitur. in homine bene temperato, & optimè ſano minus eſt, flauæ bilis, quàm melancoliæ: minus huius, quàm pituitæ: & pituitæ minus, quàm ſanguinis puri. Iuſta illa, & conueniens omnium humo-
C rum proportio conſentanea, & naturalis eſt æquabilitas: atque is ſanguis optimus & benignus cenſetur, qui ex quatuor ſuccorum naturalium æquabilitate conſtat, non ſic quidem, vt is parem habeat omnium portionem, ſed pro ratione, quàm dixi, cuique idoneam. Cum igitur ſecundum proportionem expoſitam, vel omnes humores augentur: vel ſi non omnes purior ſanguis: vel cum purioris ſanguinis incremento vnus, vel duo ex alijs ſuccis incrementum aſſumunt, tunc ſanè adeſſe plenitudinem dicimus: nam hiſce tribus modis contingit augeri ſanguinem, vt loco ſuo declarabimus. Verùm, vt ſatisfaciamus recentioribus medicis aliorum definitiones explicemus. Galenus itaque non vno modo definire mihi videtur plenitudinem. Quoniam primum ſic definit libro decimotertio methodi medendi, cum inquit,
D ὥταν, ἐν ὁμότιμως ἀλλήλοις αὐξηθῶσιν οἱ χυμοί, πλῆθος τοῦτο καὶ πληθώραν ὀνομάζουσι.] ideſt cum æqualiter inter ſe ſucci adaucti ſunt, id & plenitudinem, & plectoram nominant. Alibi verò ſic definit. πλεονεξία καὶ ἐστὶ τὸ πλῆθος τῶν καθ' ὅλον τὸ σῶμα συ'ξουσι χυ'μων.] quod eſt. Plenitudo eſt humorum in animantis vniuerſo corpore redundantia. Et in alio quoddam opere ſic definit. πληθώρα γίνεται, τῶν τεσσαρῶν χυμῶν ἀνάλογον αὐξηθέντων, ἤ τοῦ αἵματος μόνου] Plenitudo (inquit) generatur quatuor humoribus proportione auctis; aut ſolo ſanguine. Quid igitur ſibi vult hæc definitionum varietas? cur non vno, atque eodem modo ſemper ipſam plenitudinem definit? Ego quidem puto Galenum uarias definitiones attuliſſe, ut uarias plenitudinis differentias complecteretur. Pro primæ autem definitionis intellectione primum ſcire oportet, hanc vocem. [ὁμοτίμως] quam [æqualiter] interpretamur: nihil

aliud

aliud ſignificare, quàm proportionabiliter: Falſum enim eſt, eſſe plenitudinem cum æqualiter (ideſt, vt tanta ſanguinis, quanta aliorum ſuccorum ſit quantitas) aucti ſunt ſucci: nam hic affectus potius eſſet cachochimia. Opus enim eſt, vt libro de plenitudine idem autor ſignificauit ſanguineã partẽ ſupra alios ſuccos abundare, vt vera conſiſtat plenitudo. quamobrem eſt intelligenda ea vox ſecundum ſenſum à nobis in noſtra definitione propoſitum, atque, vt idem autor ſignificauit libro de compoſ. medic. ſec. loc. Veteri ſcilicet ſeruata proportione: quam nos ſupra declarauimus. Deinde verò opus eſt animaduertere propoſitam definitionem non complecti ſpecies omnes plenitudinis; ſed vnam dumtaxat, cum ſcilicet omnes ſucci veteri ſeruata proportione adaucti ſunt: aliæ verò minimè ſub definitione continentur; cum videlicet ſolus ſanguis auctus eſt, reliquis minimè auctis: vel cum ſanguine aucto vnus, aut duo ex tribus humoribus ſimul cum ipſo ſanguine increuerint; de quibus nos loco ſuo dicemus: noſtra verò definitio omnes complectitur differentias; Cur verò Galenus vnam tantum differentiam, ſiue ſpeciem complectatur, quamuis difficile ſit diuinare; nec ego is ſim, qui plurimum in autoribus componendis laborem; tamen dicerem, id ipſum feciſſe, quia hæc vniuerſalior eſt plenitudo: atque quia in communi vſu fortaſſe ſic fuit eo tempore plenitudinem definire. Quod verò ad ſecundam definitionem pertinet multa ſunt; quæ mihi parum ſatisfaciunt. horum primum eſt, quod poſſunt humores in vniuerſo corpore abundare citra plenitudinem: cuius natura, & eſſentia hoc ipſum poſtulat, vt ſemper ſanguinea pars adaugeatur: hac igitur non aucta; humoribus alijs increſcentibus, eodem autore confirmante libro de plenitudine non eſt plenitudo, ſed cachochimia: Deinde verò leucophlegmatia, icterus; humores habent per totum corporis habitum adauctos, citra tamen plenitudinem: Rurſus non explicat definitio modum particularem augumenti, an ſcilicet veteri ſeruata proportione, an autem citra hanc intelligatur. Adde quod, qui dicit plenitudinem eſſe humorum incrementum non diſtinguit plenitudinem ab aliqua ſpecie cachochimiæ, qua cum adeſt humorum incrementum. Amplius, quia plenitudo non ſolum eſt vniuerſalis, cum ſcilicet per omnes venas continetur: ſed etiam aliqua eſt particularis; vt nos infra declarabimus; cum inquam, omnes ſucci veteri ſeruata proportione aucti ſunt indeterminata quapiam particula, vt in capite, omnes humores veteri ſeruata proportione augentur: quæ certè differentia in propoſita definitione non continetur. Poſtremò ad modum vitioſa videtur mihi eiuſcemodi definitio: quia definiens ille πλεονεξίαν affectum multò vniuerſaliorem πληθώρας, καὶ πλήθους, vt ſuperiori capite declarauimus: non potuit vti nomine πλῆθον tanquam genere: quoniam ſpecies ingredi non poteſt definitionem generis: dicit enim πλεονεξία ἐστὶ πλῆθος] ideſt. Pleonexia eſt plenitudo] cum id ſemper verum non ſit: poteſt enim eſſe κακοχυμία. Perinde enim eſt, atque ſi diceremus animal eſt homo. Multò quidem rectior eſſet oratio huiuſcemodi. πλῆθος vel πληθώρα eſt πλεονεξία. quamuis hoc genus mihi videatur ambiguum: hæc certè manifeſtum faciunt Galenum non infrequenter abuſum fuiſſe nominibus: ac de rebus omnibus nõ ſemper accuratiſſimè ſcripſiſſe. Cæterum longè videtur melior

A lior poſtrema definitio, vtpotè, quæ duas complectatur differentias plenitudinis, vt ego interpretor: atq; unã dũtaxat omittat. Primã continet, cum inquit [quatuor humoribus proportione auctis] ſecundam verò cum inquit [aut ſolo ſanguine] quamuis recentiores medici dum hæc poſtrema verba interpretantur, toto, quod aiunt, cœlo, decepti ſint: vt ſuo loco infra docebimus. hæc quidem, quod pertinet ad Galenum: de recentioribus autem medicis in præſentia nihil venit dicendum; quoniam ij in magiſtri verba iurantes, Galeni definitiones afferunt.

DE GENERIBVS PLENITVDINIS.
Caput quartum.

B

Porrò duplex eſt in vniuerſum ſimplex plenitudinis genus: Alterum quidem dicitur plenitudo, quo ad vaſa: alterum vèrò plenitudo quo ad vires; his tertium genus addimus ex vtroque extremo permiſtum, quo ád vires ſcilicet, & vaſa ſimul; quod ſanè plurimum admiror, neminem hactenus ex recentioribus medicis animaduertiſſe. Plenitudo quo ad vaſa eſt, quando venæ corporis propter nimiam ſanguinis abundantiam tument, &. adeò quidem vt maximum tenſionis ſenſum inuehant: periculumque non mediocre immineat, ne homines, aut ſubito ſuffocentur, aut ipſa vaſa rumpantur: Vocata eſt ab Eraſiſtrato. κατὰ τὸ ἔνχυμα: quoniam, vt idem ſcripſit Galenus.
C κατὰ τοὺς ἐγκεχυμένους τοῖς ἀγγείοις χυμοὺς συνίσταται καὶ νοεῖται] ideſt infuſis per vaſa humoribus conſiſtit. atque intelligitur: de qua ſic loquitur Hippocrates in Aphoriſmis. Habitus Athletarum, qui ad ſummum bonitatis attingunt, periculoſi, ſi in extremo conſtiterint; neque enim poſſunt in eodem permanere, neque quieſcere; cum verò non quieſcant, neque poſsint proficere in melius, reliquum eſt igitur vt decidant in deterius.] & Galenus in eius loci commentario; Cum enim vaſa (inquit) cibis, & potibus fuerant ſupra modum repleta, periculum eſt ne diſrumpantur, aut calor natiuus ſuffocetur, aut extinguatur.] hæc igitur de qua nunc loquimur plenitudo reſpicit vaſorum capacitatem, minimè autem neceſſario ipſas vires; quæ validę cum hoc affectu plerunque permanent; vt patet athletarum exem-
D plo. de hac ſic Galenus loquitur libro de plenitudine: quando propter multitudinem aliquod diſtenditur, aut diſrumpitur affectus is ad continentia vaſa pertinet, & non ad aliquas vires.] & in nono methodi medendi; Plenitudine (ait) exiſtente, quo ad vaſa dum copia bonitatem ſuam ſeruat, pariter augeri cum robore virium eſt nata; ita ſi quando has grauat, nec de cætero augebitur, tunc naturæ bonitatem amittet.] hęc ille. Plenitudo, de qua loquimur indifferenter reperiri poteſt in rebus animatis, atque inanimatis: videmus enim vtres, atque alia vaſa adeò repleri, ut periculum immineat ne diſrumpantur. Plenitudo autem quo ad uires minimè vaſorum capacitatẽ per ſe reſpicit: in hac enim quamuis abundantia ſit ſanguinis ſupra mediocritatem; non tamen eſt tanta, ut uaſa diſtendat: ſed hæc neceſſario reſpicit uires, & facultates noſtri corporis. ſæpè igitur mediocris plenitudo

infirmiori naturæ, & facultati moleſta eſt, & grauis, ideoque meritò plenitudo quo ad uirtutem dicitur: hæc humores, ubi diu perdurauerit ad corruptelam ducit, & fluxionem in particulis imbecillioribus proritat, ut docuimus in commentarijs noſtris in Galeni librum de ratione curandi per miſsionem ſanguinis. Verùm habet hoc loco dubitationem & meo iudicio minimè contemnendam, cum tres ſint facultates humani corporis: naturales inquam, uitales, & animales; quarum uirium reſpectu eiuſcemodi plenitudo ad uires dicatur. Huic ex communi omnium medicorum conſenſu reſpondetur dici relatione ad uires animales ſenſitiuas, quam rem perbelle expreſſit Galenus libro huic tractationi dicato, dum inquit. Dicamus igitur quotieſcunque præ multitudine aliquid nimis diſtenditur, aut diſrumpitur affectum talem ad continentia vaſa ſpectare, non autem ad aliquas uires. Cum verò grauatur ad ſenſitricem potentiam: nam neque idipſum omnino ad vires pertinet omnes, cum naturalis potentiæ hæc grauitas affectus non ſit.] hæc Galenus. ex quibus illud etiam colligere eſt eorum ſententia; hanc plenitudinem non aduenire indifferenter rebus animatis, atque inanimatis, vt ſuperior plenitudo: quoniam inanimata cum ſenſu prædita non ſint, non poſſunt eiuſcemodi grauitatem ſentire: in ijs igitur dumtaxat reperitur; in quibus ſenſitiua ineſt facultas; & quo maiori ſenſu præditæ ſunt particulę, eo magis huic plenitudini obnoxiæ ſunt. Quamobrem tametſi vaſa non tument, nec copia diſtenduntur, plus tamen continent ſanguinis, & alimenti: quàm à natura regi, gubernarique poſsit. Ego vero, licet turpe videatur ab aliorum ſententia diſcedere, in gratiam veritatis, qua nihil charius habeo multò aliter ſentiendum eſſe puto: quam rem breuibus aperiam, expectans, alios acutiori præditos ingenio, diſtinctius explanaturos, aut etiam me ipſum erroris (ſi ita contigerit) admonituros. Oſtendo primum ipſa, quæ premuntur à plenitudine grauante vires, ſenſitiuam ex neceſsitate non habere potentiam, atque ſi habent, ad eam non pertinere eiuſcemodi affectum. Certiſsimum eſt plantas à rebus grauibus non mediocriter lædi: quæ tamen moleſtiam illam minimè ſentiunt. Quandiu illæ vigent, & florent, propriam ſeruare figuram cernuntur: at ſi ob aliquampiam cauſam imbecilliores redduntur, protinus declinant, concidunt, atque franguntur. Etiam illud fidem facit, quod nos videamus ramulum fructibus quampluribus onuſtum optimè illos continere, atque ferre, quandiu natura regens ſeſe bene habuerit: at ſi legantur, & filo appendantur ramulo, is continuò deprimetur, & fractus in terram concidet. Cur, quæſo te, id contingit? non alia de cauſa, niſi quod natura illa, qua uiuit planta, animat eos fructus, regit, continetque: atque tunc illi non ſunt admodum graues: vbi verò amplius regere non poteſt: aut ſinit eos ſponte decidere, aut continentes partes rumpuntur. Quis hîc dixerit grauitatem hanc pertinere ad ſenſitiuam animalem potentiam? Sed nè plantarum exemplo hoc dilucidare videamur: in animalibus idem contingere Galeni teſtimonio doceamus: Hic afferenda eſt eius ſententia, cuius etiam ſecundo capite tractationis huius meminimus, ex libro de febrium differentijs primo, quæ ſic habet. Nihil igitur mirum, ſi ex Plectoris febres eueniant: etenim obſtructiones multæ ſiunt; atque vniuerſum corpus

A pus in huiuſmodi affectibus malè difflatur: ſicuti ſanè in altera multitudine, quæ ratione potentiæ dicitur, citò ad corruptionem humores deueniunt: quoniam non benè ſuperantur, neque concoquuntur, cum ea, à qua conficiuntur, uis inualida exiſtat] videntur mihi hæc verba multò clariora, quàm dici poſsit. Vis (inquit) non eſt valida (cuius relatione plenitudo dicitur quo ad vires) propterea ſanguinem concoquere & tranſmutare non poteſt: hincque ſuccedit putredo. Sed eſtne facultas ſenſitiua, quę concoquit, an autem naturalis? Amplius libro de multitudine capite decimo, ſanguinem dicit multum eſſe non ſolum ob tentionem vaſorum, ſed etiam ob commoditatem naturæ: verum, quam hic intelligit naturam? non certè animalem, at potius vegetatiuam, atque naturalem. Huc etiam referenda ſunt quæ ſe-
B cundo Aphoriſmorum decimoſeptimo comentario dicebat, multitudinem, tum ad vaſa, tum ad naturam, quæ nos gubernat, comparari. At quæ nos gubernat virtus non eſt ſenſitiua: ſed uis eſt in omnibus partibus contenta, quæ omnes regit, omnes viuificat, quam Hippocrates proprio nomine vocauit naturam: & Galenus aliquando calidum innatum. Præterea multò apertius idem videtur mihi docuiſſe libro de multitudine, quando proponit, multitudinem ad vires quatuor naturales comparatam cognoſci non poſſe ex grauitate: & idcirco alia inquiri debere ſigna: quaſi quod ipſum percipere moleſtiam rei greuantis, ad concoctricem, retentricem, expultricem, & attractricem facultatem pertinere non poſsit: quæ tamen grauantur, & multitudinem quo ad uires patiuntur. Ideo inquit ſi in arterijs conſtiterit, ex pul-
C ſu peti debere ſigna: ſi in venis nullum putat ſignum adeſſe, quo queat depræhendi: niſi forte in ijs, qui exquiſitiſsimo ſenſu præditi ſunt, obſcura quædam, & profunda grauitas in vaſis percipiatur. Poſtremò quemadmodum ſeſe habet ſatietas, & alimentorum ingurgitatio in relatione ad ventriculum: ita ſeſe habet plenitudo in reſpectu ad venas, & arterias; quæ continent ſanguinem, materiam alioquin propriam huius affectus. At qui ſatietas illa nulla ratione pertinet ad virtutem animalem, ſed contra potius ad naturalem: ſic venarum hãc ſatietatẽ ad eandem facultatem pertinere ſtatuemus: quia certè ſi propriè loqui volumus, nihil eſt aliud vaſorum plenitudo, quàm eorundem ſatietas. Ex his patere arbitror, haud rectè ab alijs fuiſſe dictum, hanc ad ſenſitiuam animalem facultatem pertinere. Cæterùm
D quod pertinet ad Galenum, cui innituntur: dicerem, primum quidem illum non fuiſſe locutum de omni plenitudine quo ad vires, ſed de illa dumtaxat, quæ in partibus reſidet ſenſu exquiſito præditis: cuius rei ſignum ſatis euidens videtur mihi, quod plenitudinem admittens in reſpectu ad facultates naturales, ex rei grauantis moleſtia, & perceptione illam multitudinem non ſignificari ſcribat: Addo quod neque etiam in illis, quæ ſenſum exquiſitum habent, id per ſe contingit, ſed qua natura conſtant. Si verò placuerit dicere ad ſentientem pertinere facultatem, nec reclamabo; ſi tamen admittunt illi, qui mordicus litigare volent de hac re, dari quendam ſenſum naturalem in ſingulis partibus alterius naturæ, quàm ſit animalis ſenſus: hunc Galenus dum agit de fame naturali ſenſum alimenti nuncupat: de quo ſic ſcribit libro de cauſis Symptomatum primo cap. 7. Exi-

ſtuntque in totum quinque Symptomata ordine quodam ſeſe deinceps ſe- E
quentia, quorum primum vacuatio eſt: ſecundum vacuatorum appetentia naturalis: Tertium ventris ſuctus: quartum eius ſenſus: quintum appetentia eius animalis, quæ omnium eſt vltima.] Quemadmodum igitur naturales partes proprio deficiente alimento ſuctionis ſenſum habent: ſic eædem habebunt ſenſum, quo percipient rem aliquampiam grauantem: qui ſenſus minimè ad animalem attinebit facultatem. Porrò faciunt dubitationem quædam Galeni verba lib. de multitudine capite octauo, in quo dicit, grauiores fieri, & ægrius moueri eorum eſſe proprium, qui multitudinem, quo ad vires patiuntur. Si enim id verum eſſe ſtatuatur, non ſolum ad ſentientem facultatem pertinebit affectus, verùm etiam ad motiuam: hanc enim animalem eſſe conſtat. Hoc quamuis multum vrgere nos videatur, tamen facilem (niſi meum me fallit iudicium) ſolutionem recipit. Quod autem animo concipio tale eſt. Nempè ægrius moueri non pertinere protinus ad F
facultatem animalem: Sed etiam ad naturalem facultatem: ventriculum enim & arterias moueri cernimus: non tamen mouentem habent facultatem voluntariam: mouetur vterus, ac etiam, ſi placet, venæ quando contrahuntur, dilatantur, & in longius ducuntur: ac ſi rebus grauibus offenduntur, afficiuntur moleſtia: at motus iſti non fiunt voluntatis imperio: Quid de cordis motu dicam? an hunc voluntarium eſſe ſtatuemus? hæc volui dixiſſe circa propoſitam diſputationem: meliora cogitabunt alij. Non poſſunt autem hoc loco diſſimulare recentiorum medicorum errorem; qui dicunt idem eſſe plenitudinem quo ad vires, quod humorum qualitate peccantium G
defectum; qua re videntur malum ſuccum græci κακοχυμίαν vocant, ſimul cum plenitudine confundere: quod ſanè adeo falſum eſt, vt nihil magis. Eſt enim Cachochimia, quotieſcunque humor aliquis, aut excrementum abundat citra ſanguinis augumentum, aut etiam malam qualitatem adipiſcitur: neque aliud medici antiquiores nomine qualitatum audiuerunt, cum ſcilicet dixerunt, purgationem humoribus deberi ſua qualitate peccantibus. Verùm plenitudo non eſt horum abundantia, ſed ſuccorum, qui in venis continentur, ea ratione, quam ſupra nos ipſi diligenter expreſsimus. Sed de Cachochimia plura diximus libro de purgatione, & quædam etiam dicentur infra, hac de cauſa ne idem bis repetatur; ad eum locum lectorem relegamus. His duobus extremis generibus addere oportet alterum ex vtro- H
que permixtum; poteſt enim eſſe plenitudo tum quo ad vaſa, tum quo ad vires ſimul. Pone athletarum habitum, qui plenitudinem habet reſpicientem vaſa, in ſinochum putridam incidere; ſanguis donec ſuam bonitatem ſeruat, quamuis vaſa diſtendat naturam tamen non grauat; tum verò putrefactus eſt grauitatis ſenſum affert. Quid igitur eſſe impedimento poteſt, quin ſimul hæ duæ plenitudines complicentur? ſi plenitudo quo ad vires dicitur, quæ vires premit, aggrauatque; cur vires premere nequit ſanguis adeò auctus, ut uaſa ipſa diſtendat? Obſeruauit quidem meo iudicio hoc plenitudinis genus Galenus, dum nono methodi medendi capit. quinto dixit, plenitudinem quo ad vaſa poſſe amittere bonitatem ſuam; & vires aggrauare; Vides hic, quod hæc multitudo, ſiue plenitudo, ea ratione quatenus va-

A ſi diſtendit dicitur vaſorum reſpectu: quatenus verò hæc copia ſuam bonitatem amiſit, & vires premit, poteſt meritò nuncupari plenitudo virium reſpectu & hoc ſimiliter obſeruauit maximus omnium medicorum poſt Hippocratem, & Galenum, Auicennas, dum inquit, & cum repletio ſecundum virtutem eſt ſimplex, non ſunt venæ adeò inflatæ] quid ſibi volunt hæc verba. [repletio ſecundum virtutem eſt ſimplex] nihil aliud, vt ſentio; niſi quod poteſt ſuperuenire plenitudini quo ad vaſa, plenitudo quo ad vires, quo caſu venę erunt maximè tumidæ: ſed ſi fuerit ſimplex plenitudo, quo ad vires, non apparebit eiuſcemodi tumor in venis. Hoc eſt illud plenitudinis genus à recentioribus medicis prætermiſſum.

B IN PLENITVDINE NON SOLVM QVANTITATIS *incrementum, ſed etiam vitium qualitatis reperiri. Atque in Cachochimia adeſſe peccatum in quantitate. Caput quintum.*

EX ijs, quæ hactenus dicta ſunt à nobis facilè poteſt vnuſquiſque percipere, cur plenitudinem ipſam affectum in quantitate vocauerit Galenus: & qui poſt Galenum de rebus medicis ſcripſerunt, vnanimi conſenſu vſque ad hanc diem admiſſere. Nam ſi vtraque plenitudo incrementum ſanguinis in vaſis denotat, C quantitatem adauctam eſſe oportet: atque idcirco nunquam conſiſtet Plenitudo cum humorum inopia, copiam abundantiamque ſupponens. Non ita tamen audiendum eſt, quin manente plectorica diſpoſitione, vitium in qualitate ineſſe nequeat: propterea grauiter aberrare videntur mihi, & à ratione, atque experientia diſcedere: quicunque idipſum in plenitudine non admittunt: Ego enim nullum ineſſe in κακοχυμίᾳ vitium inuenio, cuius capacem πλήθωραν non eſſe ſciam. Intemperiem inquam omnem, craſsitiem, viſciditatem, agitationem, defluxionem, permiſtionem flatus, ac mali ſucci; tandem verò putredinem. Quis enim inficias ire audebit in ſinocho febre, quę ex πλήθωρα proficiſcitur, ſanguinem calida intemperie non eſſe præditũ? ſi feruor ineſt in ſanguine, cur frigiditatis etiam incrementum adeſ- D ſe nequibit temperatum? Hic ego admittere non poſſum recentiorum quorundam opinionem putantium, tunc affectum naturam amittere plenitudinis, generata cruditate: ac non eſſe amplius boni ſucci copiam. Duplex enim cruditas eſt: vna, quæ ſequitur mali ſucci vitium, quàm putredinem non immeritò vocabis: de qua dicebat Hippocrates concocta medicari, & mouere non cruda: alia quæ ex diminuta coctione fit. Illam rectè ſtatuemus eſſe κακοχυμίαν: hæc verò nomen & naturam adhuc plenitudinis retinere aliquando poſſe minimè inficiari poteſt: quandoquidem licet huiuſmodi cruditas nondum abſolutam, omnibuſque numeris perfectam ſumpſerit formam ſanguinis: ab illius natura minimè tamen deſtituitur: cum ſit ſanguis diminutè concoctus: qui ex neceſsitate naturæ, non ex illius vitio, propter frigidarum humidarumque partium nutrimentum generari oportuit.

hoc

Hoc animaduertiſſe mihi videtur Galenus priori libro ad Glauconem do- E
cens curationem febrium putridarum cum Symptomatis, quando ſic inquit:
Agè enim febricitet quis, & adſit plectorica diſpoſitio, verum ex recentibus
cruditatibus ſit. c.] Vides hic Galenum profiteri plectoricam diſpoſitionem
ex recentibus cruditatibus adeſſe. Hanc eandem πληθώραν audiuit libro de
ratione curandi per venæ ſectionem, quando modum docet huius vacuatio-
nis in crudorum humorum copia. Oratio illius in hunc modum habet.
Vbi ergo multa vacuatione eſt opus, verùm vires ſunt imbecilliores, in his
euacuationem partiri expedit, vti minimum, & me feciſſe vidiſtis in ijs,
quibus crudorum ineſſet humorum copia. Nam pauculo ſanguine detracto
protinus mellicratum exhibeo probè coctum cum incidentium medicaminum
quopiam, veluti hiſopo, origano, & interim etiam nepita, aut pulegio, F
aut certè cum melicrato oximeli, aut oxiglici: ac ſic rurſus ſanguinem mi-
nuo. c.] At ſi quiſpiam diceret eiuſcemodi cruditatem minari putredinem, &
eſſe veluti incoatū quoddam vitium, & nondum abſolutam κακοχυμίαν. Di-
cerem primum id non fore neceſſarium, quia coctione poteſt emendari cru-
ditas: mox autem ſi id contingeret, non video, cur à natura plenitudinis ar-
ceri debeat affectus: nam πληθώρα πρὸς τὴν δύναμιν pari ratione diceremus eſ-
ſe κακοχυμίαν, quia ipſa etiam non minus, quàm cruditas, immo multò ma-
gis putredini obnoxia eſt: itaque negari non poteſt cum plectorica diſpoſi-
tione frigidam complicari poſſe intemperiem. eadem ratione quid uetabit
eundem ſicciorem, aut humidiorem fieri ſine permiſtione aliorum excremen-
torum? hoc dicebat Galenus libro de multitudine capite vndecimo, cum
ſanguinem ob ſolam intemperiem humidiorem factum, maiorem copiam ex- G
crementorum aquæ ſimilium in ſeipſum aggregare: eamque affectionem ſim-
plicem ſanguinis intemperiem eſſe, non autem κακοχυμίαν aſſeuerauit. Por-
rò craſsitiem, & viſciditatem recipere quis dubitat? aut ex medicis quis ali-
quando expertus non eſt? Permiſceri autem poſſe cum vitioſis humoribus,
etiam patet: idque duplici modo, aut quod duplex affectus ſit, mixtus in-
quam ex κακοχυμία καὶ πληθώρα: quem rectè diceres, Plenitudinem, aut
Cachochimiam notam, pro maiori aut minori bonorum, aut malorum ſuc-
corum abundantia. aut quod illis paululum egredientibus modum, plenitu-
dinis ratio permaneat. neque enim quælibet excrementitiorum humorum
permiſtio, cum abundantia ſanguinis Plenitudinis naturam tollit: ſed ſolum,
quæ magna fuerit. Putrefieri autem ſanguinem poſſe manente adhuc pleni- H
tudine ex Galeni doctrina non eſt ambiguum: vtputa qui de hac materia
libro ſecundo Aphoriſmorum fuerit hiſce verbis locutus. Nunc verò hoc
tantum ſufficiat adiungere ijs, quæ prius à nobis ſunt ennarata, quod inci-
pere quidem poteſt ea, quæ ad vires refertur multitudo, abſque corruptione,
verùm non poteſt bona permanere: nam omnino neceſſe eſt, vt ſecundum
qualitatem tranſmutetur, & proceſſu temporis corrumpatur. Verùm etſi illud
fiat, interim multitudinem ipſam nominabimus donec ex ſuperflui vacuatio-
ne reſiduum bonum fieri poſsit. Quod enim in vinis accidit aceſcentibus,
tale quiddam & in ſanguinis alteratione contingit: quod autem in vinis ac-
cidit tale eſt: vbi ex toto acida facta ſunt, non redeunt rurſus ad vini na-

turam:

A turam, paruo autem in ipſis facto momento, ita vt acidū quidē habeant ſaporem, nondum tamen acetum ſint, multa multoties ex his priſtinam naturam recuperarunt. Hoc idem in ſanguine euenit: nam & ipſe, vbi magna in eo ſit facta corruptio, non redit amplius ad habitū naturalem: Si verò pauca contingerit: vbi id, quod eſt ſuperfluum, fuerit vacuatum, quod reſiduum exiſtit, ad ſuam naturam reſtituitur. Equidem conſuetum eſt huiuſmodi diſpoſitionem non corruptionem, ſed multitudinem nuncupare: illa (ut dixi) ſola vocata corruptione, quæ tam affatu dignam habet eam, quæ ad id, quod præternaturam eſt, euerſionem, vt non poſsit iterum ex naturæ coctione ad primam humoris redire bonitatem] hæc Galenus, qui rem de qua diſputare propoſui, adeo manifeſtam facit, vt manifeſtius ferè nihil poſsit inueniri.

B Cur verò (inquies) ſi res ita habet nuncupatur Galeno πλη'θωρα, affectus in quantitate? quia denominationem (inquam) ab eo fieri oportere conſtat, quod rebus ineſt ſecundum eſſentiam: non autem ab accidentaliter inhærentibus. Quantitas neceſſariò aucta eſt in omni multitudine: in ea, quæ vaſa reſpicit, ſenſibiliter: in alia verò multò obſcurius. At certè non eſt neceſſarium ſubire ſanguinem eas mutationes in qualitate, quas prædiximus. Res in hoc affectu haud ſecus habet, quàm in κακοχυμία, in qua licet aliquando mali ſucci adaugeatur quantitas, non tamen dicitur peccatum in quantitate: ſed in qualitate. Quia omnis κακοχυμία contraxit vitioſam aliquampiam qualitatem: haud tamen neceſſariò quantitatis peccatum ſupponit. Bilis enim (quod exempli gratia propono) quamuis adaucta non ſit, putredinem ta-
C men, & venenatam recipere qualitatem poteſt, quemadmodum cætera excrementa. Huic igitur nomen affectui imponendum fuit id exprimens, quod illi ineſt ex propria natura, non ex accidenti: Nullumque potuit aptius excogitari nomen: cum (Galeno & alijs probatis authoribus) qualitas, tum rei formam, tum vitium ſignificent: vt in libro huic tractationi dicato explanauimus: ſed de plenitudinis generibus hæc ſufficiat dixiſſe.

IN QVIBVS VTRAQVE PLENITVDO CONVENIAT, & de plenitudine particulari. Caput ſextum.

D INTERIM verò doceamus, in quibus vtraque plenitudo conueniat: Primum autem in hoc vno conueniunt, quod vtraque tam in ſanis, quàm in ægrotantibus eſſe poteſt; quod teſtantur Galeni verba libro de plenitudine dum ait. De plenitudine demonſtratum eſt bifariam, & fieri, & dici plenitudinem: nempè vno ſignificato vt ad vires: altero, vt ad continentium humores vaſorum laxitatem, quod quidam vocant κατὰ τὸ ἔγχυμα: vtrique vacuatione eſt opus, ſiue in homine valetudinario, ſiue valente euenerit; ſanè quemadmodum qui onus geſtat, non protinus vbi grauatur, ac fatigatur iam cecidit, ac victus ab eo eſt: ad eundem modum, ſi virtus à plenitudine grauatur, fieri poteſt, vt nondum homo ægrotet.] hæc ille. animaduertere autem oportet hoc loco, quod quamuis plenitudo quo ad vires in ſano corpore poſsit conſiſtere, diu tamen, vt ſupra docuimus perdurare non poteſt; nam

vel

vel humores putreſiunt, vel fluxiones concitantur. Commune rurſus eſt vtriuſ- E que plenitudinis, quod poſſunt non ſolum venæ humorum, ſuccorumq; copia repleri: ſed etiam corporis habitus: quamobrem non oportet vtraque corporum genera ſemper in quauis plenitudine repleri: ſed modò hoc, modò illud. Tertio conueniunt, quod vtraque fit ab eiſdem ſuccis, nempè aut ab omnibus humoribus ſimul adauctis, aut à puriori ſanguine excreſcente; aut ab aliquo ex ſuccis ſanguineis vnà cum puriori ſanguinis parte, nam fieri plenitudinem citra ſanguinis abundantiam eſt impoſsibile. Poſtremò conueniunt; quia aliquando totum corpus afficiunt, aliquando autem determinatam eius particulam: illam quidem vniuerſalem plenitudinem: hanc verò particularem, localemque nuncupamus. Sed quia recordor, dum ego hac de re cum quodam clariſsimo medico diſputarem, eum dixiſſe mihi nunquam Galenum admittere plenitudinem particularem; ſed vniuerſalem dumtaxat: confirmare hic oportet, ea quæ diximus illius autoritate: rationem quidem non afferam, quoniam compertum eſt omnibus eundem affectum, qui in toto gignitur corpore, poſſe etiam in determinata quapiam particula generari. Is itaque dum de plenitudine diſſerit, hæc habet. Cauendum præterea erit, ne particula illa decliuis fuerit: neuè paulo ante cęteris vehementius mota.] declarauerat prius venarum tumorem indicare plenitudinem quo ad vaſa; ſed monet, ne particula quæ plenitudinem pati dicitur, fuerit decliuis: quia propter decliuitatem tument venæ; neuè vehementius mota, quia ſimiliter mota facit eundem tumorem: cur igitur ſi non admittitur particularis plenitudo, inquit, [ne particula illa fuerit decliuis?] G & parum infra ait. Plenitudinis autem ſpecies, vbi in vniuerſum illa corpus diſpergitur, his notis ſunt diſtinguendæ.] ſed quam ob cauſam ſi à Galeno non admittitur niſi plenitudo vniuerſum corpus occupans; dixit. [ſi in vniuerſum corpus diſpergitur?] hæc enim verba manifeſtiſsimè indicant aliquam adeſſe plenitudinem: quæ non diſpergitur in vniuerſum corpus, & ſupra docens, quomodo grauitas ſit nota plenitudinis vires reſpicientis, clariſsimè ſignificauit localem plenitudinem admittendam eſſe. ſic enim ait. Nam ſi in aliqua particula, quæ ſenſu prædita ſit, ulla humorum multitudo aggregetur, in ea ſtatim grauitatis ſenſus quoque excitatur: nam quotieſcunque pondus loco alicui inſederit, ibi etiam humorum multitudo aggregabitur. Alij quidem eſſent loci, quibus hoc ipſum confirmare poſſem, H ſed quoniam in re manifeſtiſsima amplius immorari pudet, pro multis hi ſufficiant. Potius autem id obiter adnotemus, quomodo dixerimus plenitudinem eſſe communem affectum tum venarum, cum habitus corporis? dicimus igitur, quod plenitudo primo, ac principaliter eſt affectus quidam venoſi generis: ut colligere eſt ex definitione plenitudinis, quam ſupra declarauimus. ſanguis in venis primum abundat; & hæ primum copia tument, diſtenduntur, diſrumpuntur, aggrauantur: ab his tamen ſecundo quodam ordine eſt habitus corporis: Poriò cum in hoc ipſo conſtiterit plenitudo, pręſupponit plenitudinem adeſſe primum in venoſo genere: quæ verò in venis, aut totius corporis, aut determinatæ particulæ conſiſtit, non ex neceſsitate ponit plenitudinem habitus corporis.

A

DE DIFFERENTIIS, ET SPECIEBVS PLENItudinis. Caput ſeptimum.

AGAMVS nunc de ſpeciebus Plenitudinis, quæ ſanè parum rectè à medicis recentioribus explicatæ ſunt. Sciendum eſt itaque tot eſſe ſpecies plenitudinis, quot ſunt modi quibus contingit, ſanguinem ipſum ſupra mediocritatem augeri. Porrò autem hoc tripliciter accidit, vno equidem modo cum omnes humores veteri ſeruata proportione adaugentur; quem ſanè modum omnes medici admittunt: eſt enim modorum omnium communiſsimus; atque diuulga-
B tiſsimus, & nunquàm à Galeno cum de plenitudine agit prætermiſſus. quamuis multoties alios ſub ſilentio pertranſeat. hic ille eſt vniuerſaliſsimus plenitudinis modus, de quo ſupra ex eius viri autoritate in methodo medendi, in libro de plenitudine, ac de compoſitione medicamentorum localium locuti ſumus. altera verò eſt, quotieſcunque purior ſanguinis portio ſupra mediocritatem ſuam, naturæ limites iam egreſſus nimium abundauerit, reliquis autem tribus partibus eodem modo ſeſe habentibus. nam quemadmodum poteſt aliquiſpiam humor citra ſanguinem augeri; ſic profectò nihil impedimento eſſe poteſt, quin ſola purior pars ſanguinis, reliquis ne minimum quidem auctis, increſcat. Hunc ſanè plenitudinis modum Galenus expoſuit libro de compoſitione medicamentorum local. cum ait. fit autem plenitudo
C quatuor humoribus ex æquo auctis: aut etiam ſolo ſanguine: nam cum alius quiſpiam humor redundauerit, veluti eſt pituita, flaua bilis, itemque nigra, eiuſmodi auctionem, ſiue redundantiam non plenitudinem, neque ſimpliciter multitudinem; ſed cum appoſitione pituitæ, aut flauæ bilis, aut nigræ in corpore factam multitudinem dicunt.] hęc ille. Non admittunt hunc plenitudinis modum recentiores quidam medici in ſuis inſtitutionibus: eundem enim eſſe putant cum ſuperiori: illorum uerba ſic habent. Neque eſt cur aliquem turbet, quod hoc loco plenitudinem etiam eſſe tradat, vbi ſolus ſanguis ſupra modum, aut proportionem augetur: nam, ut paulo ante eſt commemoratum ſanguinem venarum intelligit, qui purus non eſt, & ſimplex; ſed alios etiam humores ſibi permiſtos obtinet. Quod planè confirmat,
D quæ ipſemet Galenus in libro de plenitudine ſcribit, vbi inquit. fieri haud poteſt, vt unquam in venis tam exquiſitus, ſincerusq; ſanguis contineatur, vt nihil vel bilis, vel pituitæ, vel ſeroſæ humiditatis inſeratur; vnde & ego in ſuperioribus idem intelligendum eſſe volui ſiue humores, ſiue ſanguinem abundare dicerem; quippe immiſtus, & ab alijs humoribus ſincerus ſanguis nunquam in venis continetur.] hæc illorum verba, & opinio. quæ profectò mihi nunquam ſatisfecit; primùm quia, vt iam diximus, cum Galenus inquit. [aut ſolius ſanguinis] manifeſtiſsimè ſegregare videtur puriorem ſanguinis partem, à maſſa ſanguinea; quatenus pro humoribus omnibus intelligitur. Demum verò, quemadmodum poſſunt aliç ſanguinis partes, vt bilis flaua, pituita, & atra bilis, non adaucto ſanguine increſcere; cur ſimiliter non poterit purior pars ſanguinis incrementum capeſcere, alijs humori-

bus permanentibus intra limites naturæ ſuæ? Cæterùm poſſe augeri alios E
humores in venis non aucto ſanguine, vnũ ex ijs eſt, quæ manifeſtiſsima ſunt
apud omnes, & ex Galeni verbis, quæ infra referemus clariſsimum fiet.
Item cauſam non aſſequuntur, propter quam non ſit plenitudo, cùm ſanguis
purior dumtaxat augetur: quia, inquiunt, ſimplex in venis, atque impermi-
ſtus non eſt ſanguis. fateor, quid tum poſtea? non poterit purior ſanguinis
pars augeri reliquis non adauctis, aut ſi poterit, non erit plenitudo? hoc
equidem ſequi non videtur: nam mihi ſimiliter dabitur ratiocinandi locus
contra Galenum, atque contra experientiam ipſam; quia ſcilicet, flaua bi-
lis, aut tenuior ſanguinis pars nunquam in venis eſt impermiſta, & ſimplex,
atq; augeri non aucto ſanguine non poterit? ac idẽ eſſet de reliquis humoribus
iudicium. Quid, inquiet fortaſſe aliquis: hæc eſt Galeni ratio libro de ple- F
nitudine: ego verò inquam cognoſcere me Galeni rationem; & quamuis ab-
ſurdum non fuerit hunc auctorem aliquando repræhendere; hac tamen in
parte recipimus, & approbamus. Sed eius ſententia in hunc modum ha-
bet: quod idem ſignificat, ſanguinem dicere; atque omnes humores: quia
ſanguis non eſt ſimplex, impermiſtus, & ſincerus in venis; ſed ſemper cum
tribus humoribus confuſus. Harum igitur propoſitionum idem eſt ſenſus.
Sanguis auctus eſt: omnes ſucci aucti ſunt. At non eſt idem ſenſus harum
propoſitionum. Omnes humores aucti ſunt: ſolus ſanguis auctus eſt. quia
dictio hæc [ſolus] & dictio diſiunctiua [aut] qua Galenus vtitur, diſtin-
guunt puriorem ſanguinis partem à maſſa ſanguinea, quod autem hæc fue-
rit mens Galeni ex ipſiusmet verbis infra clariſsimè docebimus. Sed hæc G
ſatis de ſecunda ſpecie plenitudinis. Quod autem ad alteram pertinet ſcien-
dum eſt poſtremam eſſe, cum vnus quiſpiam humor ex ijs, qui in venis
conſiſtunt; ſupra veterem proportionem auctus fuerit, ſed non ſolus; verùm
ſimul cum ſanguineæ partis incremento: quod dixi de vno ſimplici humo-
re; idem ſanè de duobus intelligendum venit; eſt enim idem in vtroque ca-
ſu iudicium. hunc plenitudinis modum medici ferè omnes recentiores igno-
rauerunt; quem tamen manifeſtiſsimè Galenus expreſsit his verbis. Sed
cum, aut cuncti pro veteri proportione aucti fuerint, aut vnus ex eis bre-
uem quendam cœperit exceſſum: poteſt ergò ſanguis in plectoricis diſpoſitio-
nibus exceſſum ampliſsimum adipiſci: nullus aliorum poteſt: humorum enim
prauitas id genus, non etiam multitudo, neque plectora nominatur.] & pau- H
lo infra. Opus tamen eſt, vt in ſingulis horum humorum, ſimul ſanguis
augeatur: alioquin non plenitudo, aut plectora; ſed cachochimia potius di-
cenda venit.] His quidem verbis clariſsimè ſignificauit tertium hunc ple-
nitudinis modum; cum ſcilicet vnus quiſpiam humor mediocriter ſupra ſuam
proportionem auctus fuerit. Cauſam verò addidit, cur is [mediocrem ex-
ceſſum] dixerit: quoniam hi nimirum augeri nequeunt, & ſuam quam à
natura bonitatem habent, conſeruare: ſecus autem dicendum eſt de puriori
ſanguinis parte; quoniam is poteſt maximum aſſumere incrementum. Verùm
quia humores dupliciter augeri in venis poſſunt: vno quidem modo citra
ſanguinis auctionem, quod in cachochimia potiſsimum contingit: alio mo-
do cum ſanguinis incremento: hic modus eſt plenitudinis à nobis declara-

tus.

A tis. Ergo quoniam plenitudo eſt ſanguinis ſupra mediocritatem incrementum, hoc verò fieri tripliciter poteſt, vel cum omnes humores æqualiter augentur; vel cum ſola purior eius pars increſcit alijs non adauctis: vel cum ſimul cum ſanguine aliquiſpiam humor mediocrem exceſſum cæperit, idcirco ab hiſce tribus incrementi modis tres emanant, vt dictum eſt, plenitudinis ſpecies. Hoc autem loco addere oportet, quid recentiores quidam medici, qui noſtro tempore floruerunt, & artem medicam ſuis laboribus non parum illuſtrarunt; de hiſce plenitudinis ſpeciebus tradiderint. Hi duplicem eſſe plenitudinem dixerunt: aliam ſanè ſimpliciter dictam; aliam verò ſecundum quid. Priorem vocant cùm omnes ſucci æqualiter augentur; aut etiam ſolus ſanguis: Poſteriorem autem cum aliquiſpiam humor augetur ſi-
B mul cum ſanguine: hanc verò denominationem deſumere à prædominanti humore: prout is fuerit, aut bilioſus, aut melancolicus, aut pituitoſus ab horum nomine eſſe plenitudinem ipſam nuncupandam. Verùm profectò hic multa ſunt, quæ mihi parum ſatisfaciunt, quamuis admittam diſtinctionem ab illo propoſitam de plenitudine exacta, & nota ſiue ſecundum quid. primum quidem, quia vbicunque ſanguis ſupra veterem proportionem auctus fuerit, ſemper plenitudo exquiſita eſt, ac dicitur: ſiue ſolus ſanguis adauctus fuerit, ſiue ſimul cum alijs humoribus: permiſtio enim aliorum humorum cum ſanguine non facit, quod plenitudo ſit ſecundum quid: ſiquidem ea, quæ ſimpliciter (eo autore) dicitur, eſſet uocanda plenitudo ſecundum quid, & cum additione. Præterea ſi audiunt incrementum humorum cum ſanguine,
C quod ſcilicet illi dumtaxat aucti ſint, ſanguis autem minimè; ſed tamen ſint ſimul cum ſanguine confuſi; ea quidem non eſt dicenda plenitudo ſecundum quid; ſed malus ſuccus, & Cachochimia, vt Galenus auctor eſt tum libro de plenitudine, tum libro decimotertio methodi medendi. At verò ſi intellexerint ſanguinem etiam cum aliquo ex prædictis ſuccis adauctum; opus eſt, vt hanc ſimul cum alijs plenitudinem ſimpliciter uocemus; quæ res confirmatur, quia Galenus, quem tamen is auctorem ſequitur, ne minimum quidem habet in confirmationem opinionis huius; placet hic referre eius verba, vt propoſita tractatio careat omni difficultate, ſic enim inquit. Nihil eſt igitur, quod neque tumorum ſigillatim ſpecies; neque Cachochimiæ, hoc ſermone cupias audire; ſed cum aut cuncti pro veteri portione aucti
D fuerint, aut vnus ex eis breuem, quendam cęperit exceſſum.] deinde verò declarans cur dixerit. [breuem quendam exceſſum] addit. poteſt ergo ſanguis in plectoricis diſpoſitionibus exceſſum ampliſsimum adipiſci: nullus autem aliorum poteſt: humorum enim prauitatis id genus, non plenitudo, neque plectora nuncupatur: eam ob rem pulſus quoque in Cachochimijs proprij adamuſsim ſunt humorum notæ, in ſupradictis verò multitudinibus non perinde euidentes ſeruant differentias, quoniam ſuperfluens humor omnino cum copioſo ſanguine eſt.] hæc Galenus. ex quibus colligere eſt differentiam aliquam eſſe veræ plenitudinis (non ſecundum quid dictæ) cum vnus humor breuem exceſſum acceperit ſimul cum ipſo ſanguine. Verùm quia dixerat plenitudinem eſſe cum aliquiſpiam humor breuem quendam exceſſum acceperit, ne plenitudinem, & Cachochimiam inuicem confundere videre-

tur; voluit explicare: quomodo vnius humoris abundantiam intelligat, ſic E
enim inquit. Porrò ſingulis ijs, quos enumerauimus iuxta ſanguinem quoque oportet augeri: nam ſi flaua bilis aliquando ſola, vt in ictericis, ſuperauerit, talis affectus, non plenitudo, aut abundantia; ſed Cachochymia: hoc eſt, humorum vitium eſt, idem quoque in atra bile, & pituita.] Non conturbent autem nos Galeni verba, quibus is diſtinguens ſigna differentiarum plenitudinis, videtur ſolum in medium afferre ſigna, quæ dominium ſignificant ſimplicis humoris citra ſanguinem. Verba in hunc modum habent. Verùm ſpecies multitudinis cum ſcilicet in totum corpus porrecta eſt, diſtingui hac ratione conuenit. Ruborem præſefert ſanguinis copia: flaua bilis pallorem; pituita, vbi dominatur ad albidius, quàm natura poſtulat, vt ſi potior ſit atra bilis, ad nigrius declinat.] Nam his verbis voluit diſtingue- F
re ſpecies plenitudinis à ſignis proprijs, quæ hoc modo ſunt intelligenda. Primum verò omnium hoc ſciendum eſt; quod in hoc conueniunt omnes plenitudines, vt ruborem præſeferant, niſi humores altè occubuerint; verùm hic rubor aliquando magis, aliquando minus apparet; magis quidem euidens eſt in ea, in qua omnes humores fuerint æquabiliter aucti; atque in ea ſimiliter, in qua ſolus ſanguis redundauerit. In alijs minus apparet, in ea, in qua ſanguis ſimul cum pituita abundat, color ad albidius vergit: ideſt apparet quædam rubedo ad albedinem decliuis. & flaua bile cum ſanguine redundante ſeſe offert nobis rubedo permiſta cum palliditate: & melancolico ſucco ſuperante alios humores, rubedo quędam conſpicitur permixta nigredini. Hic certè ſenſus eſt verborum Galeni. hucuſque igitur dixi- G
mus, quid ſit plenitudo, quot plenitudinis genera, quomodo fiat. Cæterùm ne quid tractationi noſtræ deſit, methodo diuiſiua omnes differentias, atque ſpecies plenitudinis inuenire conſtitui à ſummo genere in hunc modum exorſus, Statuamus vniuerſaliſsimum genus latinis eſſe Abundantiam: græcis verò πλησμονὴν aut πλεονεξίαν. Hæc igitur in vniuerſum eſt duplex: quędam eſt mali ſucci redundantia, quam græci, vt ſæpe diximus, vocari ſolent κακοχυμίαν; de qua nihil eſt agendum hoc loco, cum ad noſtrum inſtitutum non pertineat. Alia eſt abundantia boni ſucci: hanc græci vocant, vt prædiximus. πλήθωραν καὶ πλῆθος. Solus autem ſanguis boni ſucci nomen per eccellentiam meretur. Duplex afferri ſolet eius genus: vnum, quod exacta dicetur plectora: aliud autẽ notha, atque illius etiam genus duplex eſt, unũ ad va- H
ſorum capacitatem relatum, quod vocant πρὸς ἀγγεῖα. Aliud ad facultatem, & virtutem, dictum ab eiſdem πρὸς τὴν δύναμιν Ex quibus tertium etiam eſt à nobis conſtitutum ex vtroque mixtum. Porrò horum ſingulum primum diuiditur in ſpecies tres: prout ſunt tres modi, quibus contingit ſanguinem adaugeri: horum vnus eſt, quando omnes ſucci in venis conſiſtentes veteri ſeruata proportione adaugentur: qui modus tum à Galeno, tum ab omnibus græcis frequentiſsimè recenſetur: alius, quando purior ſanguinis pars, ſupra tres reliquas incrementum ſumit: tertius verò, cum ſimul cum ſanguinis ſincerioris incremento vna ex alijs partibus, aut duæ ſanguinis increſcunt. Ex hiſce autem ſpeciebus quælibet aut totum corpus inuadit: ac propterea vniuerſalis dicitur, eſtque maximè propria plenitudinis ratio, aut determina-
tam

A tam aliquampiam partem, vt cerebrum, iecur, phlegmonemuè alicuius loci. Rurſus quædam aut in ſolis conſiſtit vaſis; vt venis & arterijs: aut etiam ſimul habitum corporis obſidet, vt carnes. in hunc modum habere videtur mihi diuiſio plenitudinis exactæ: Quæ verò non exacta dicitur eſt, quæ fit ex Plenitudine, & Cachochimia ſimul: quando igitur aut in venis, aut extra venas (ex quo duæ reſultant differentiæ plenitudinis nothæ) malus ſuccus permiſcetur ſanguini, aut alibi continetur, duplex affectus adeſt ſpecie diuerſus. Nuncupatur plenitudo ex maiori ſanguinis abundantia: non exquiſita verò ob malum ſuccum: qui ſi ſanguinem ſuperaret fieret notha κακοχυμία, vt alibi diximus. Hinc dici ſolet aliquam plenitudinem eſſe bilioſam: aliquam melancolicam, aliquam pituitoſam; Quando ſcilicet humores excre-
B mentitij in venis fuerint cum ſanguine permiſti: Permiſtio hæc non eſt ſanguinearum partium, vt dictum fuit: ſed humorum à ſanguinis natura diſtantium, à quibus tanquam à propria materia Cachochimia procreatur: idem faciundum eſt iudicium, ſi extra venas malus abundauerit ſuccus. Sed ne videar nouam afferre in medium complicationem horum affectuum ſpecie inter ſe diuerſorum: id perſuadere volo Galeni auctoritate: Hic habet libro quarto de ſanitate tuenda capite ſecundo hæc verba. Tertium autem laboris geſtus Phlegmonodes ſcilicet, in Plectora ſimul cum prædicta fit Cachochimia] hic locus eiuſcemodi complicationem apertè docet: quando Cachochimia extra venas conſiſtit. Quod verò poſsint mali ſucci in venis etiam adaugeri ſimul cum plectorica diſpoſitione, eſt (meo iudicio)
C adeò notum, vt nulla indigeat explanatione. Hoc Galenum voluiſſe ſcio in quarto libro methodi medendi capite ſexto, quando dicebat: plenitudinem aliquando ſanari Balneo, aliquando frictione, nonnunquam digerentibus medicamentis, & aliquando purgatione: vt in quadam epiſtola ad Iulium Pichinum medicum apprimè doctum, ſcripſiſſe memini. Porrò Plenitudines omnes iam ennarratæ magnam habent in eo quod magis, & minus latitudinem: etenim cum omnis plenitudo ſupponat quantitatis incrementum: non eſt hoc ipſum in vna quaque ſpecie æquale. Idcirco quædam erit plenitudo parua, quædam magna, quædam mediocris: rurſusque in vnaquaque ſua aderit latitudo: vt magna plenitudo dicetur tripliciter: quædam enim eſt magna ſimpliciter; quædam maxima, quædam mediocris.
D Ad hæc verò plenitudo πρὸς τὴν δύναμιν, cum virtutem imbecillam ſupponat, quæ à leui copia maximè grauatur: hic etiam aderunt ſuæ differentiæ penès gradus & latitudinem imbecillæ virtutis, & grauitatis: quas, vt omnibus notiſsimas, minimè proſequor. Addo tamen, tanquam maximè vtile noſtræ huic tractationi, multitudinem duobus adhuc modis conſiderari poſſe, vno quatenus eſt in actu: alio quatenus poteſtate futura eſt, actu quidem aliquando talis nuncupatur; cum humores actu in venis, aut habitu corporis, aut alia qualibet particula ſupra naturalem mediocritatem redundauerit. Aliquando plenitudo facultate, & potentia dicitur; vt cum ex ſuppreſsis mariſcis, vel menſtruali ſanguine, vel alia conſueta euacuatione plenitudinem certò expectamus. aut etiam cum humoribus omnibus fluentibus ad determinatam particulam veremur loci illius plenitudinem; ſed de propoſito negocio ſatis diximus; quæ placet in ſequenti ſchemate in iuniorum gratiā deſcribere.

Abundantia

- *Abundantia, quam græci dicunt πλησμονὴν vel πλεονεξίαν eſt duplex.*
  - *Boni ſucci propriè uocatur illis πλήτωρα, vel πλήτος latinis plenitudo.*
    - *Exacta ſiue ſimpliciter dicta huius genera tria ſunt: duo ſimplicia vnum mixtum.*
      - *Ad vaſorum capacitatem: & triplex eſt, aut*
        - *Solo ſanguine aucto.*
          - *Vniuerſalis*
          - *Particularis*
          - *In ſolis vaſis*
          - *In vaſis & carnibus*
        - *Omnibus humoribus auctis*
          - *Vniuerſalis*
          - *Particularis*
          - *In ſolis uaſis.*
          - *In vaſis & carnibus.*
        - *Sanguine puro aucto cum uno, aut duobus ex alijs.*
          - *Vniuerſalis*
          - *Particularis*
          - *In ſolis vaſis*
          - *In vaſis & carnib.*
      - *Ad vires quæ pariter eſt triplex.*
        - *Solo ſanguine adaucto.*
        - *Omnibus humoribus æquè adauctis.*
        - *Solo ſanguine cum uno aut duobus ex alijs.*
          - *Vniuerſalis.*
          - *Particularis.*
          - *In ſolis vaſis.*
          - *In vaſis & carn.*
      - *Ad vaſa & uires ſimul.*
        - *Eadem cum ſuperiori differentias recipit.*
    - *Non exacta, ſiue notha plènitudo, de qua ſequēti pagina hoc aſteriſtico **
  - *Mali ſucci κακοχυμίαν græci uocāt: de qua ui de librum noſtrū de Cachochimiæ curatione.*

Dominantibus bonis ſuccis: vocabitur plenitudo ſecundum quid & eſt duplex

- *Cum cacochimia extra vaſa.*
  - *Bilioſa*
    - *Vniuerſalis*
    - *Particularis*
    - *In ſolis vaſis*
    - *In vaſis & carnibus.*
  - *Melancolica.*
    - *Vniuerſalis*
    - *Particularis*
    - *In ſolis vaſis*
    - *In vaſis & carnibus*
  - *Pituitoſa.*
    - *Vniuerſalis*
    - *Particularis*
    - *In ſolis vaſis*
    - *In vaſis & carnibus*
- *Cum cacochimia intra vaſa, quæ eaſdẽ recipit diuiſiones.*
  - *Ab humoribus*
  - *A partibus.*

** Non exacta, ſiue notha plenitudo eſt quæ miſcetur cũ cacochimia: id contingit aut.*

Dominantibus malis ſuccis vocabitur cacochimia ſecundum quid

Hæc ratione plenitudinis eaſdem recipit differentias: ratione autem cacochimiæ diuerſitatem recipit ab ijs fontibus petitam, de quibus libro de cacochimia ad plenum diximus.

DE COMMVNIBVS SIGNIS PLENITVDINIS. Caput octauum.

EXPLANATIS omnibus, quæ ad naturam, genera, differentias, atque ſpecies plenitudinum pertinebant: nunc ad ſignorum tractationem accedamus: quia verò ab vniuerſalibus exordiri oportet: doceamus primum ſigna plenitudinis in genere: mox autem ſigillatim de reliquis pertractabimus. Statuendum eſt itaque communia ſigna ſumi à cauſis plenitudinis, atque etiam à quibuſdam Symptomatis cauſæ rationem ſubeuntibus. Quia diximus omnem plenitudinem eſſe incrementum ſanguinis: quæcunque inueniri poterunt cauſæ ſanguinem adaugentes, eæ quidem tanquam ſigna reputanda ſunt, ſi tamen fuerint conſpicua: hoc enim poſtulare naturam ſignorum conſtat. Primo loco eſt conſulenda victus ratio, quæ ſi fuerit euſarca, & liberalis, alimentorum ſcilicet optimum, & copioſum ſimul ſanguinem generantium, ſtatim opus eſt in ſuſpicionem incidere, hominem affectum pati à plenitudine genitum: præſertim verò ſi continenter, nullaque fame cogente vſque ad ſatietatem ſeſe ingurgitare conſueuerit. Quibus accedit vita iners, & ocio dedita: balnei vſus immoderatus, præſertim à cibo: Hominis optima conſtitutio: vt temperamentum calidum, & humidum, aut etiã temperatum: naturæ quædam proprietas ad ſanguinem gignendum accomodata: anni tempus vernum, regio, & cœli ſtatus æqualis, temperataque: hæc enim vbi ſimul cum ijs adfuerint, videbuntur coniecturam certiorem facere. Sed inter ſigna communia duo ſunt multò magis certa: horum unum eſt excrementorum ſuppreſſa vacuatio: non quorumcunque, ſed dumtaxat eorum, quæ ſub ſanguinis ſpecie educuntur: vt ſi menſtruæ purgationes ante ſtatutum tempus fuerint retentæ, aut conſuetæ hæmorroides fluere deſtiterint: aut ſanguis ex naribus amplius non ſtillauerit: ſatis euidens eſt coniectura, ſanguine ſuppreſſo, qui conſueuerat vacuari, multitudinem fuiſſe adauctam. Aliud eſt, ſi membrum aliquodpiam fuerit mutilatum afflatu dignum: ut brachium, aut crus: opus eſt ſanguinem in reliquum corpus non mediocriter augeri: cum enim eadem generetur quantitas, quæ prius, tamen non eadem fiat diſtributio, oportet plurimum eius in reliquis partibus cumulari. Sed quia hæc in vniuerſali explicaſſe non ſufficit, de particularibus agamus.

ADVERSVS EOS QVI PARVM RECTE DISTINxerunt ſigna plenitudinis quo ad vaſa. Caput nonum.

EXPEDIT incipere à plenitudine quo ad vaſa: cuius inueſtigantes nonnulli ſigna, dixerunt duo eſſe certiſsima: vnum eſt tumor corporis totius: aliud venarum tenſio. Sed videntur mihi ſcripſiſſe de hac materia ſatis inconſideratè, quia neutrum eſt huius, de qua agimus, plenitudinis proprium. Non tumor, quia nihil prohibet, vt etiam indies experientia manifeſtum facit, carnes, adipem,

& quæ

A & quæ græci parenchymata dicere ſolent, intumeſcere citra venarum ſaciatatem: quinimo videbis quamplures perpingues, in quibus venæ admodum ſunt exiles, ita vt parum ſanguinis contineant: quæ res indicat corpora eiuſcemodi eſſe frigida, & exanguia. Neque rurſus tenſio proprium ſignum ſtatuendum eſt. quia vbi artus tenduntur ex labore, ſanguis inuadit ambientes partes, etiam in ijs, qui modico ſanguine abundant. Conſtat ex his neq; tumorem corporis, neque tenſionem ſignum eſſe certum huius plenitudinis. At fortaſſe dicent tumorem vaſorum, eorundemq; tenſionem indicare hunc affectum. Sanè multò rectius ſentirent: ſed neque ſic benè ſentiunt, niſi diſtinctionem adhibeant: quemadmodũ nunc ex Galeno ſum oſtenſurus. Ponamus partes interiores, & earum vaſa plurimum incaleſcere: partes B exteriores, aut eodem modo ſeſe habere, quo prius: aut etiam redditas eſſe frigidiores: quæ in conſpicuo partes ſunt nullum quidem in vaſis tumorem, nullamque tenſionem oſtendent: Solum aderit tenſio & tumor in vaſis occultis. hoc igitur in caſu quod ſignum multitudinis apparebit? Rurſus etiam ponamus contrario modo affectas eſſe partes: nempè externas aut exercitatione, aut balneis, aut aere calidiori, aut aliqua eiuſcemodi cauſa vehementi eſſe præter naturæ modum calefactas: neceſſarium fuerit ad illas ſanguinem copioſum confluere, venas intumeſcere, & tenſionis moleſtiam pati: cum in internis nihil horum contingat: quæ res eſt contra naturam plenitudinis, quæ poſtulat æquale incrementum in omnibus vaſis: Hæ duæ ſunt Galeni ratiocinationes, quibus vult oſtendere ex ſimplici tumore, ac tenſione vaſo-C rum non eſſe colligendum corpus plenitudine laborare. Addit præterea aliam in capite octauo & decimo libri de plenitudine: nempè quòd etiamſi in vniuerſi corporis vaſis adſit æqualis tumor, & tenſio, haud tamen ſufficienter demonſtrari poſſe multitudinem: quoniam cum fieri poſsint à flatuoſa ſubſtantia ſanguine ob caloris æſtum diffuſo, aut etiam ab humiditate ſeroſa: nihil certi poſſumus colligere ex hiſce duobus Symptomatis: cur enim magis à ſanguine, quàm à flatu habere originem dixeris? Porrò in eorum, quę ſupra diximus confirmationem audire oportet Galeni verba, quæ ſic habent. Hallucinantur etiam, qui inter plectorica inditia carnis tumorem reponunt.] & parum infra dicebat. Carnis autem, & adipis moles eorundem multitudinem indicabit, non tamen plectoricæ plenitudinis, quæ deſideret euacuationem ſignum exiſtet.] Adde quæ libro de D curatione per miſsionem ſanguinis dicebat, corpora ſcilicet pinguia exiguum ſanguinem habere, & venas admodum exiles. Quamobrem conſtat neque ex tumore ac tenſione: aut corporis, aut vaſorum, citra diſtinctionem colligi poſſe adeſſe multitudinis affectum.

DE PROPRIIS SIGNIS PLENITVDINIS πρὸς ἀγγεῖα. Caput decimum.

NVnc verò quibus diſtinctionibus vtendum ſit ſecundum Galeni doctrinã explicemus. Primo loco eſt à nobis conſiderandus color, tanquam ſignum quoddam proprium, & inſeparabile vniuſcuiuſque plenitudinis: niſi tamen humores altè accubuerint. Cutis enim color indicat humores corporis, vt Galenus teſtatur in commentarijs Aphoriſmorum & libri de humoribus: poſſunt tamen tam profunde contineri, vt ab hoc ſigno niſi alia conueniant, aliquid certi nequeat deſumi: quia igitur ſanguis rubeus eſt, colorem adeſſe rubeum oportet. F Atque hic denuo diſtinctione indigemus: Dupliciter contrahi poteſt rubedo: vel à cauſis internis: vel ab externis, vt à ſolis æſtu, à balneo, ex immoderata exercitatione, ex calore, ex ira, ex verecundia, & ex alijs eius generis cauſis. Si externæ concurrant cauſæ ſignum neceſſarium non eſt: at ſi ab internis dumtaxat proficiſcatur rubedo, qua totum corpus æquabiliter ſit affectum, euadet tunc ſignum ſanguineæ multitudinis. Hic etiam communia ſigna ſupra explanata in memoriam ſunt reuocanda: ex quibus iam certiores facti ſumus ſanguinis ipſis in vaſis adeſſe incrementum, cum horum omnium Syndrome, ſed ſi tumorem addideris venarum conſpicuum, & inſignem, atque tenſionem iam amplius nullus dabitur tibi dubitãdi locus. Haud ab re diximus tumorem conſpicuum, & inſignem] quia ſic diſtinguitur à plenitudine ratione potentiæ. in qua adeſſe tumorem aliquem oportet in venis; G quia ſanguinis incrementum ſequitur, vt dictum fuit. Nequit autem ſanguis augeri ſupra mediocritatem, quin intumeſcant venæ: ſed in hac plenitudine non adeſt tumor conſpicuus, neque tenſio ſenſibilis. at in ea, quæ reſpicit vaſa ingens adeſt: immo quanto fuerit maior, tanto magis hanc ſignificabit plenitudinem. Tumor igitur atque tenſio ſunt ſigna plectorica, vbi corpus ita ſe habuerit, vt neque interna externis, neque hæc illis caleant magis: neque præterea calor immodicus vniuerſum corpus detineat. Cauendum etiam erit ne particula decliuis exiſtat: neue paulo ante cæteris vehementius mota: in ſumma vero, indicatur vaſorum plenitudo, ſi omnes corporis partes eandem conſtitutionem obſeruauerint, idque cum mediocri calore: & alia ſimul ſunt hic animaduertenda, quorũ ſupra ex Galeno meminimus. H Quibus adhuc addere conuenit venarum amplitudinem: Namque ſi ſanguinem immodicum coaceruant, venæq; multum tenduntur opus eſt amplas venas exiſtere: qui enim fieri poſſet, vt tantam ſanguinis copiam poſſint recipere? Pulſus etiam motio digna eſt conſideratione ob mutuum conſenſum, quem habent ſimul venæ, & arteriæ. eſt enim pulſus pleniſsimus propter ingentem ſanguinis copiam: eſt velox & maximus, ob virtutem ualidiſsimam: cum hæc plenitudo vires neceſſario minimè reſpiciat.

A

SIGNA PLENITVDINIS. πρὸς τὴν δύναμιν.
Caput vndecimum.

DOcEAMVS nunc ſigna plenitudinis quo ad vires: pro qua co-
gnoſcenda illud primum facere fidem videtur: grauitatem, &
ad motum pigritiem ab ægroto percipi. Non tamen propterea
quotieſcunque pondus alicui loco inſideat, ibi etiam conſequi-
tur hanc humorum multitudinem aggregari: quandoquidem ſi
facultas ſit imbecillior, poterit vel ex ipſiſmet ſolidioribus membris grauaa-
ri: quemadmodum in corporibus reſolutis fieri cernimus: in quibus propter
B paraleſim imbecillioribus redditis muſculis perpetuò inſignis grauitas percipi-
tur: ita tamen vt reſolutus muſculus ſibiipſi minimè grauis videatur. Quo-
circa minimè poteſt exquiſitè dignoſci, quid ſit id, quod primum grauet,
niſi in primis ſciatur id, quod primùm in nobis vnamquamque mòuet par-
ticulam. Ad quod quidem (ait Gâlenus) uir tum in diſcernendis potentijs,
quæ nos gubernant peritus: tum in anatome exercitatus deſideratur. Verùm
contemplari etiam oportet an ſimul cum grauitate adſint eę cauſæ, quæ ſan-
guinis incrementum oſtendunt: nam quamuis in hac non ſit neceſſarium va-
ſa in tumorem attolli, ſenſibus conſpicuum, atque maximam pati tenſionem
ego tamen ſine aliquo tumore, & aliqua tenſione fieri hanc non poſſe, vix
mihi perſuadere poſſum: quoniam ſanguinis cum adſit multitudo ſupra
C mediocritatem, opus eſt venas aliqua ex parte intumeſcere, & tendi:
licet aliquando ſit adeo obſcurum, vt ſenſibus percipi non poſsit: cum hoc
tamen ſtat, mea ſententia, vt aliquando etiam aliquem conſpicuum tumorem
liceat obſeruare. Propterea nunquam potui illorum opinionem admittere,
qui dixerunt, in huiuſcemodi plenitudine venas exinanitas eſſe, ac in ſeip-
ſas veluti contractas: id enim naturæ rei adeò repugnat, vt mihi videatur
ſuperuacaneum, refellere. Statuamus igitur non eſſe a rei ſubſtantia alienum
in plenitudine quo ad vires aliquando tumorem in venis aliquempiam ac mo-
deratam tenſionem apparere poſſe. Hac de cauſa præcedent, quæ copiam
ſanguinis adaugent, licet non multę cauſæ, neque multum ualidę. Aliud
poſtremò notandum eſt, non inſequi plenitudinem quo ad vires morſum,
D & acrimonię ſenſum in corpore perceptũ, hic enim ſenſus vlceroſus à
Galeno nuncupatur, nam hic affectus continuò imitatur malum
ſuccum: & nunquam eſt cum plenitudine coniunctus: quan-
do plenitudinem ſimplicem intelligimus. Iure igitur
libro de plenitudine cap. ſexto Galenus arguit
Eraſiſtratum ex ſenſu vlceroſo indicari ple-
nitudinem ad vires aſſeuerantem: atque
hęc pauca volui dixiſſe de propoſito
argumento: plura enim mihi non
ſuppetunt in re tam obſcura, de
qua pauca admodum ſcripſe-
runt antiquiores.

 E

SIGNA ALIARVM PLENITVDINVM.
Caput duodecimum.

QVi cognouerit plenitudinem ad vaſa, & ad vires, hic etiam fa-
cilè cognoſcet permixtum ex utraque affectum : Eam, in qua
adaugentur ſinguli humores cum abundantia ſanguinis, præter
communia ſigna, de quibus hactenus diximus, color apertiſsi-
mè oſtendit. In ſanguinea color adeſt admodum rubeus: in
billioſa rubeus flaueſcens apparebit: Pituitoſam albeſcens: melancolicam nigri-
cans atteſtabitur rubedo. Quibus per vniuerſum corpus apparentibus, vni-
uerſalem adeſſe plenitudinem: in determinata verò parte, particularem ſigni F
ficabitur: quemadmodum contingit in phlegmone cerebri, iecinoris ventri-
culi, renum, aliarumque partium tam internarum, quàm externarum. Fit
enim phlegmon ex confluxu ſanguinis vberioris, quàm ex vſu ſit in affecta
particula. Non conturbet autem nos Galenum dixiſſe in libro de plenitudi-
ne particulares tumores non indicare plenitudinem, eius verba ſic habent.
Neque igitur particularium tumorum, neque vitioſi ſucci ſpecies in hoc
ſermone audire deſiderandũ eſt: ſed cũ vniuerſi iuxta priſtinã proportionẽ in-
creuerint, vel exiguum quendam exceſſum vnus inter eos cœperit.] hæc
ille. Vides igitur, quod extra plenitudinis aleam, & particulares tumores,
qui in varijs partibus accidunt, & vitioſi ſucci redundantiam reijciendam
eſſe. ſoluemus autem præſentem dubitationem dicentes, particulares tumo- G
res non poſſe indicare plenitudinem vniuerſalem; quam Galenus pa-
rum ſupra definiuerat, dum ait. Plenitudo eſt humorum in animantis vni-
uerſo corpore redundantia: nihilominus poſſunt denotare plenitudinem par-
ticularem. Secundò dicimus, quòd plenitudo particularis non indicatur
ab vnoquoque tumore: quia non ab Eriſipelate, non ab herpete, non à
ſcirro, non ab oedemate: ſed ab vno dumtaxat tumore: ab eo inquam, qui
concitatur à ſanguinis vberioris confluxu. Plenitudo verò Cachochimiæ per-
miſta indicabitur ab ijs ſignis à quibus mali ſucci abundantia, aut cruditas
aut pernicies demonſtrari ſolet: de quibus hic non ago; quia non eſt huius
inſtituti: Quæ autem non ſolum in vaſis conſiſtit omnibus, ſed etiam in
habitu corporis, demonſtrabitur ex mole optimę carnis, cum venarum am- H
plitudine, tumore, & tenſione. & hic animaduertendum eſt, me dixiſſe
carnem, non adipem, aut pinguedinem: quia vbi hæc abundauerint frigi-
ditatis ſignum eſt euidens, atque paucum abundare ſanguinem ſignificatur.
Verùm hic Galeni verba facere videntur dubitationem, quæ in hunc mo-
dum habent. Hallucinantur etiam, qui inter plectorica inditia carnis tu-
morem reponunt] & parum infra. Carnis autem (ait) & adepis moles eo-
rundem multitudinem indicabit: non autem plectoricæ diſpoſitionis, quæ
deſideret euacuationem ſignum exiſtet.] Huic dubitationi ſatisfacientes, di-
cimus, carnis molem non indicare plenitudinem ſimpliciter: ſed conſiſten-
tem dumtaxat in habitu corporis. Cuius rei cauſa eſt, quia citra venarum
plenitudinem moles carnis inueniri poteſt: vt nos quotidie obſeruamus,

Duobus

A Duobus enim modis fieri poteſt carnis incrementum: uno modo cum ſanguinis copia in omnibus uaſis; alio modo citra venarum Plectoriam: carnis itaque moles cum rubore, & cum venarum ſatietate mixtam, plenitudinem indicat tum vaſorum, tum habitus corporis: idcirco dictum à nobis ſupra fuit, ex venarum multitudine haud ſequi ex neceſsitate plenitudinem totius habitus. At hæc nunquam eſſe poteſt ſine vaſorum multitudine. Plenitudinem actu inſinuat nobis, cum adfuerint actu ea ſigna, de quibus mentionem fecimus ſupra. Potentia verò cum ſuppreſſæ fuerint ſolitæ quędam euacuationes ſanguinis: vt ſuppreſsis menſibus; mariſcis, narium fluore, ac id genus alijs. Verùm ſatis hæc de plenitudinis ſignis.

B *DE PLENITVDINIS CVRATIONE.* *Caput XIII.*

EXPLICATVRVS hoc libro, quid verè indicat miſsionem ſanguinis in primis nonnulla in mediũ afferemus de curatione plenitudinis; quæ huic negotio maxime conducunt. Itaque ſciendum eſt vtrique plenitudini, tam videlicet ei, quæ vaſorum capacitatem reſpicit; quàm ei, quæ vires pręmit aliquando conuenire miſsionem ſanguinis. nam plenitudo, quæ vires aggrauat, premitque venæ ſectione curatur; quia cum vires eam humorum copiam ferre non poſsint, eorundem cuſtodiam deſtituunt, atque propter hanc ra-C tionem neceſſariò computreſcunt: rectè igitur præcautum fuerit, ſi anteaquàm ad putredinem acceſſerint, prius vacuentur. nam opus eſt continuò putredinem ſequi, vbi talis fuerit plenitudo, vt Galenus in ſecundo Aphoriſmorum tradidit. Alia eſt quinetiam cauſa propter quam hoc idem præſidium adminiſtramus, nempè ratione reuulſionis: ſolent enim aggrauatæ vires illos ad imbecilliores partes protrudere, ſicq; fluxionem facere, vt traditum eſt à Galeno locis ſexcentis, potiſsimum verò libro ſecundo de humana natura, ſed afferamus in huiuſce rei confirmationem eius autoris verba nono methodi medendi, quæ ſic habent. poteſt ſanguis, vel ita multitudine creuiſſe, vt aut vires premat; aut tum venas, tum arterias, vel diſtendat, vel findat, vel obſtruat: ac in his quidem miſsio ſangui-D nis vtilis eſt ceu euacuantium præſidiorum vna: in alijs ceu, quod humorum vehementiorem impetum ad diuerſam partem reuocet, aut per propinqua deriuet.] hæc ille. ex quibus liquet in plenitudine quo ad vires neceſſariam eſſe miſsionem ſanguinis tum ratione reuulſionis, tum deriuationis quibus nos addimus, conuenire propter euacuationem, vt inhibeatur imminens putredo. In plenitudine autem quo ad vaſa venæ ſectio adminiſtranda eſt ratione, vt dixit Galenus, euacuationis. hoc enim pacto nullum amplius imminebit periculum, vel diſruptionis venarum, vel repentinæ ſuffocationis. quam rem docuit Galenus his verbis. Ac illud vel me tacente conſtat, ijs præſertim qui librum de plenitudine ſtudiosè perlegerunt, quanquam & nunc quoque à me dicetur, non eſſe nunc nobis de ea abundantia ſermonem, quæ ad virtutem comparatur (quippè quæ non ſic obſtruit vena-

rum

tum ora, vt refrigerationem prohibeat, nec tunicas earum diſtendit, nec E
ruborem, nec tumorem inuehit, multoque minus, vel carnis, vel cutis tranſpirationem moratur.) verum de ea, quæ contineri à vaſis vltrò non valet, quæq; ob id ipſum tum prærumpere vaſa, tum recludere ſolet; obſtructionem, diſtinctionē, tumorem & c.] & paulo poſt curationem doceus enumeratis eius ſymptomatis inquit. Ergo feſtinare ad ſanguinem detrahendum oportet, quo venarum natura ex tranſpirando, ventilandoq; naturalem temperiem ſeruans, humoribus eo, quo inter initia modo dominetur, quando ſi ad intemperiem verſa laborabit, metuendum eſt ne hi putreſcant.] hæc ille. Poteſt etiam in hac plenitudine ſecari vena propter reuulſionem: ſi quidem hæc eandem poteſt in partes decumbere, tumores efficere, atque apoplexias demoliri, vt à Galenò libro de ratione curandi per miſsionem ſan- F
guinis ſcriptum legimus. Habet autem dubitationem hoc loco magnam, quid agere expediat, vbi non ſolum ſanguis multitudine creuerit; ſed etiam tali affectus putredine fuerit, quod impoſsibile ſit amplius ad priſtinam naturæ ſuæ bonitatē redire. Ego ſanè ex proprijs principijs dubitationi in hunc modum ſatisfacio: nulla ſcilicet ratione conuenire miſsionem ſanguinis; quia non eſt amplius plenitudo, ſed humorum vitium, cui debetur purgatio; neque verò hoc admirandum eſt, quoniam ſanguis exquiſitè putrefactus naturam ſanguinis non ſeruat: ſed tranſit in alienam ſpeciem. Eius enim tenuior pars in flauam bilem degenerat, (quæ prima mutatio eſt) craſsior autem in melancoliam vertitur: vt à Galeno traditum eſt libro ſecundo de febrium differentijs: idcirco vti debemus purgantibus medicamentis. Secus autem G
dicendum eſſet vbi ſanguinis putredo non fuerit admodum intenſa; ſed leuis, & vt ſic dicam, in ipſi fieri: quæ videlicet poſsit corrigi, vt Galenus admonuit aceſcentium vinorum exemplo libro ſecundo Aphoriſmorum. tunc enim quoniam adhuc multitudo eſt, neque in cacochimiam degenerauit, ſanguis mittendus venit. Verùm de ſanguinis putredine, & de ea febre, quam eius putredo concitat multa diſputauimus præter aliorum opinionem libris noſtris de febribus. Docuimus hactenus cuique plenitudini conuenire miſsionem ſanguinis; nunc verò conſequitur, vt doceamus, an ſemper hoc præſidium adminiſtrare conueniat: quod etiam ſimiliter non mediocrem affert propoſitæ tractationi vtilitatem.

H

QVAM OB CAVSAM IN PLENITVDINE ſanguinis continuo mittendus non ſit. Caput XIIII.

ID autem cognoſcere potiſsimum licebit ex vnius quæſtionis diſſolutione, quam Galenus proponit. Eiuſmodi autem quæſtio eſt. An in ijs hominibus, qui adhuc præſente affectu plenitudinis ſolita obeunt negotia venæ ſectionem ſemper adhibere debeamus. An autem eatenus abſtinere donec morbus aliquiſpiam magnus generetur. Quæſtioni ſatisfacerent empirici, & præſertim Menodotus illius ſectæ cultor diligentiſsimus, ſemper multitudine præſente ſanguinem detrahendum nulla amplius adhibita diſtinctione. At Galenus id minime

A nime pronunciandum citra diſtinctionem voluit, nam quæſtioni reſpondens dicit, aut morbum aliquem magnum expectari: aut non expectari, in priori caſu ſtatim ad miſsionem ſanguinis eſſe accedendum: ſic enim morbi euentum præcauebimus optima ſanè ratione. at in poſteriori, diſtinguere multitudinis qualitatem oportere: nam vel fit à ſanguine haud multum abundante, quique mediocrem habeat conſiſtentiam (talem nuncupat, qui neque admodum craſſus, neque admodum uiſcidus exiſtit) vel à ſanguine craſsiori, vel ab humoribus crudis. Si temperatus efficiat ſanguis plenitudinem non oportebit accedere ad venæ ſectionem, ſed leuiora præſidia ſufficient, vt balneum frictiones, exercitationes, & inedia. At ſi fuerit craſſus melancolicuſq; ſanguis, cum per halitum digeri non poſsit, venam incidere ſaluberrimum eſt.
B Crudis exiſtentibus humoribus non item: quandoquidem opus eſt amplius percunctari, an multum crudi ſint, an parum crudi: & in vtroque caſu conſiderandum quantum valeant robuſtaq; ſit virtus. ſi multum à ſanguinis natura receſſerint, abſtinendum ab eiuſcemodi præſidio: ſi parum, valida exiſtente virtute venæ ſectio adhibenda. Sed cur id ipſum in ſanis, non in ægrotis inquirendum Galenus propoſuit? An quia ſatis videtur manifeſtum quid ſit agendum vbi adfuerit plenitudo cum magnitudine morbi: non ita manifeſtum, ſi citra magnitudinem morbi, ſola adfuerit multitudo: Quando Empirici dicerent protinus ad venæ ſectionem accedendum, quod tamen abſolutè pronunciatum veritatem non habere diximus: Propterea ſanguinis miſsio ſuadenda eſt, tum podagricis, tum artriticis, tum morbo co-
C mitiali obnoxijs cum à ſanguinis vbertate naſcuntur. Ad hæc melancolicis, quique ſanguinem ante expuiſſent: Aut in thorace ſtructuram ſortiti eſſent ad id malum idoneam. Præterea vertiginoſis, quique aſsiduè corripi ſolent angina, peripnerimonia, pleuritidibus, Hepatidinibus, ophtalmijs vehementibus aut (vt in ſumma dicam) magno quopiam morbo: nam in illiuſmodi omnibus neceſſarium eſſe remedium ſanguinis miſsionem arbitror confeſtim adhibitam, poſt habitam virium, atque ætatis rationem; hæc ſi forte aliquando non dicantur, intelligere oportet. At qui nihil eiuſcemodi aliquid perpeſsi fuerint, omniumq; partium corporis inculpatam ſortiti conſtructionem me geminam uacuationis uiam proponere noſtis. Per euacuationem quidem, ſi in uictu ſint intemperantes: citra hanc, ſi temperantes. licet enim
D frictionibus multis balneiſq; & ambulationibus, ut diximus, alijſq; eius generis celeriter plenitudinem exhaurire: ſi utique uidebitur non eſſe craſsi ſanguinis abundantia. Talis eſt, ut plurimum, maximeq; melancolicus: rarò verò crudorum, quos uocant, humorum. Quocirca in redundantia humoris melancolici, aut ſanguis mittendus eſt, aut purgante utendum medicamento. Propterea utilis eſt ijs, quibus ex ſuppreſsis hæmorrohidibus multus in corpore ſanguis extiterit, etiam, ſi antea grauem experti morbum non fuerint: fieri enim poteſt ut apti quidē ad aliquem huiuſmodi fuerint, cæterum ob hæmorroidum inanitionem nondum perpeſsi. Porrò, ſi quæ illis partes prauam ſortitæ ſtructurā appareat, ac potiſsimū in thorace omnino eis ocyſsimè ſanguinem detrahes. Quia uerò diximus intemperantibus uacuationem conuenire, ſciendum eſt intemperantiam (quod attinet ad propoſitam tractationem),

nem) eſſe duplicem. Vna cum quiſpiam utatur cibis multis, multumq; & E
optimum ſuccum generantibus, hæc intemperantia multitudinem ad ſum-
mum augere poteſt, ut in habitu athletarum contingit, qui cum non poſsint
in melius proficere, & non poſsint quieſcere, neceſſarium eſt, ut in deterius
decidant: nam aut uaſa præ copia ſanguinis diſtenduntur, ita ut rumpantur:
aut calor naturalis ſuffocatur: aut interceptis uenis, & arterijs attoniti, apo-
plecticiq; moriuntur. Propterea hunc habitum ſtatim ſoluere conuenit ue-
næ ſectione adhibita. Alia deinde in uictu eſſe poteſt intemperantia, ut ſci-
licet alimentis mali ſucci ueſcantur, ex quibus cachochimia generetur: fiat-
que affectus duplex, ex diſpoſitione plectorica, & ex cachochimia: cui du-
plex conuenit remedium. Venę ſectio ratione plenitudinis: & purgatio pro-
pter cachochimiam: hæcque ambo fiunt, ſi ægrotus medico paruerit: & par F
utriusque extiterit exceſſus: aut horum alterum fiet, ſi φλεβοτομίαν admitte-
re noluerit: aut cachochimia fuerit multò maior, quàm plenitudinis affectus.
At in temperatis utimur frictionibus mollibus: nam minimè poteſt qualibet
frictio multitudinem diſcutere, ſed mollis dumtaxat, non dura: de quibus
frictionibus Hippocrates libro tertio de ijs, quæ in medicatrina fiunt, ſic
ait. Dura frictione corpus ligatur: molli uerò ſoluitur.] Ad hæc uerò eiuſ-
ſcemodi multitudo diſſoluitur etiam Ambulationibus. Quia pro conditione
uaria multitudinis uaria poſſunt adhiberi genera exercitiorum. Ambulatio
non poteſt magnam diſcutere plenitudinem: ſed exiguam poteſt in corpori-
bus molli carne prædictis albis, atque teneris, in quibus laborioſus motus
colliquaret. Hic ego nomine ambulationis non idem tum exercitatione in- G
telligo: ſed quidpiam diſtinctum audio: quandoquidem propriè omnis exer-
citatio laborioſus eſt motus: ideo dicebat Hippocrates. Labor cibum præ-
cedat] exercitationem nomine laboris denotans. At ambulatio omnis non
eſt eiuſcemodi motus. Adde his, quod ambulatio excipiebat exercitationem,
nam poſtquam corpora ad ſufficientiam fuerint exercitata deambulatione ute-
bantur, hæcque uocabatur à medicis apotherapeutica, ut Galenus teſtatur
libris de ſanitate tuenda: licet me non fugiat nomen aliquando genericum
eſſe: ſed hoc loco ſumi ſpecificè perſuadet mihi primum Galenus, qui libro
de ratione curandi per uenæ ſectionem, docet rationem curandi exiguam
multitudinem in corpore temperato uictu utente: in quo ambulatio medio-
cris poteſt optimè ſatisfacere. Aliud etiam fidem facit, nempè quod ille ad- H
dat poſtea, alijsq; motibus] quaſi quod dicere uelit, in quibuſdam ſatisface-
re ambulationes, in alijs uerò motus alij neceſſarij ſunt ualidiores, quam ſit
ſimplex deambulatio. Cæterùm quomodo balneum digerens inunctio, inæ-
dia, eiuſque generis alia multitudinem emendare poſsint, non doceo: tum
quia de hac materia ſcripſimus in methodo medendi, & in epiſtolarum me-
dicinalium prima parte: tum etiam quia Hieronymus Mercurialis medicus
hac noſtra ætate clariſsimus ſuis libris de arte gymnaſtica uidetur mihi om-
nem mouiſſe lapidem. Hoc ſolum concludo uariã exiſtere medendi ratio-
nem conuenientem plenitudini: quoniam uarij ſunt illius gradus, & qualita-
tes: nam aliquando maxima eſt in utraque ſpecie multitudo; aliquando mini-
ma; aliquando medio quodam modo ſe habet: Rurſus etiam aliquando eſt

ſimplex,

A ſimplex, & exquiſita: aliquando cum cachochimia permiſta, uariaſq; recipiens differentias, tum à uaria ratione permiſtionis, tum ab eo quod magis & minus: ſecundum horum graduum uariationem, uaria præſidia adhibenda ſunt: nam affectibus magnis, magna; minimis, minima, medijs uerò media ſunt auxilia accomodanda. nam inuicem proportionantur, morbus, & auxilium. Ergo ſi aliqua tibi offertur exigua plenitudo ſatis fuerit, uel inædia, uel exercitatione ipſam corrigere. at uerò ſi maior fuerit, frictiones balnea, atque digerentia medicamenta in uſum uenient: at ubi maxima, fruſtra quidem tentantur hæc leuiora præſidia, ſed his relictis ad ea accedere neceſſum eſt, quę magna ſunt. Sunt autem magna præſidia quamplura: in præſentiarum ſtatuamus cum Galeno libro ſecundo aphoriſmorum coment. 29. duo exiſtere, B uenæ ſectionem & purgationem: at uerò ſimplici exiſtenti plenitudine & exquiſita: cum minimè conueniat purgatio (Auxilium enim hoc debetur humoribus ſua qualitate peccãtibus) neceſſario ſequitur accedendum eſſe ad ſectionem venæ. ſic ſanè Hippocrates bonum athletarum habitum cum in extremo bonitatis conſtiterint, & in melius proficere non poſſit venæ ſectione tollit. Quamobrem vbi multitudo magna fuerit, modumq; & mediocritatem exceſſerit, ſemper viget indicatio de mittendo ſanguine.

QVOMODO INTENSIVA PLENITVDINE NVLLO diſcrimine, magis etiam in phlegmonode ſanguis ſit mitttendus. Caput XV.

C

CAETERVM, quia dictum à nobis fuit in plenitudine quo ad vaſa non eſſe protinus mittendum ſanguinem, explananda eſt dubitatio ex Galeni verbis emergens: Ac etiam diſtinctius docendum, cur dixerimus, in multitudine quo ad vires, non ſemper venæ ſectionem conuenire. Quod pertinet ad plenitudinem quo ad vaſa Galenus cãuſam dubitandi dedit, quia libro de ratione curandi per venæ ſectionem dixit. Vbi ergo extantibus Plenitudinis ſignis valentes facultates fuerint, venam incides: videlicet ſi tenſiua quidem fuerit affectio nullo diſcrimine: magis etiam ſi phlegmonode] in his verbis nullam D facere exceptionem videtur. Reſpondeo, quòd quando Galenus in tenſiua plenitudine venam eſſe incidendam conſuluit, eo in genere haud omnem intelligit, ſed affatu dignam: hac enim de cauſa in ſuperioribus admonuit cognoſcendam eſſe quantitatem multitudinis: Porrò idem eſt dicere magnam plenitudinem, atque magnum morbũ à plenitudine: quia ſi non ægrotet ad huc quiſpiam, tamen periculum imminet proximum, ſuſpicioq; adeſt futuri mali ſatis euidens: Nullo itaque diſcrimine in plenitudine quo ad vaſa vbi magna fuerit, venam incidito. Alioquin niſi hoc modo interpræteris contextum, vix poteris à contradictionis notha Galenum vindicare: nam quarto methodi capite ſexto, & alibi admonuit non ſemper ſanguinem mittendum eſſe in plenitudine quo ad uaſa (de hac enim ſindromes illa Menodoti intelligebatur) ſed ſufficere quibuſdam inediam, alijs frictionem, nonnullis digerentia

præſidia, atque alia leuiora, de quibus ſuperiori capite tractauimus. E
Sed quid ſibi volunt hæc verba? magiſque etiam in phlegmonode?] an quod phlegmonodes plenitudo omnium maxima eſt. nam hæc vaſa magis implet, magisq; tendit; quàm plenitudo ſimplex ten ſiua? additurq; præterea alter affectus, vlceroſa ſcilicet laſsitudo cuius cauſa periculum non mediocriter augetur. Hac de re præcauere oportet, quàm citiſsimè, vt immunem ab imminentibus malis ægrotum reddamus: idcirco venæ ſectio ad animi deliquium vſque exerceri debet, vt Galenus libro quarto de ſanitate tuenda manifeſtum fecit his verbis. Sed ad reliquum & tertium laſsitudinis genus cum ſponte oritur, tranſeundum: quod in ſuperioribus phlegmones ſimilitudinem repræſentare diximus, & propter doloris magnitudinem, & quod cum euidenti calore etiam muſculos in maiorem molem attollat. hæc laſsitudo ne F
paucis quidem horis, ne dum duobus tribuſue diebus eodem tenore conſiſtit, prout Eraſiſtrato placet, ſed ſtatim febrem accendit vehementiſsimam, niſi ſanguinis detractione malo prius ſit occurſū: quin etiam calidiſsimus eſt in huiuſmodi laſsitudine ſanguis, eiuſq; plurimum detrahi poſtulant, qui ea premuntur ferè omnes: non pauci verò eorum febricitant, etiáſi ſanguinem detraxeris: itaque nec cunctari, nec parum detrahere conuenit, ſed & mature educere, & niſi quid aliud uetat ad animi defectum uſque, optimum verò fuerit bis eodem die, ſi fieri poteſt, detrahere, ac primum quidem ita mittere expedit, vt animi defectum homo non adeat, ſecundo verò, ne defectus quidem ipſe eſt formidandus: quippe qui, priore detractione reſolutus eſt ſecundam ſubſtinere haud poterit: in hac verò ſi quid tale homini contige- G
rit facile reuocabitur. qui verò ſic affecti ſanguinem non miſerint, ij ſi euaſerint vtique fortunæ beneficio id acceptum feret: ſed nec euadent, niſi alia quapiam ratione leuentur aut ſanguinis è naribus profluuio, aut largo ſudore effuſo] hæc ille. quæ loci huius dilucidationem afferunt, adeo conſpicuā, vt alia interpretatione non indigeat.

CVR IN PLENITVDINE QVO AD VIRES NON ſit protinus mittendus ſanguis. Caput XVI.

DIXIMVS crudis humoribus exiſtentibus haud ſemper accedendum ad venæ ſectionem: verùm adhibendam eſſe diſtinctionem H
an multum, an parum fuerint crudi: & in vtroque caſu conſiderandum, quantum ualeat robuſtaq; ſit virtus. Hæc verba de plenitudine, quo ad uires intelligenda ſunt: de qua Galenus hoc modo locutus eſt. Sin infeſta ſit degrauans plenitudo haud ſemper ſanguinis mollienda detractio eſt: fieri enim poteſt, vt crudus per corpus collectus ſit ſuccus, in quo aduertendum diligenter eſt, quantum valeat robuſtaque ſit virtus, & quatenus humor ipſe ſit frigidus. Nam exoluta ab id genus affectibus uirtus adhibita ſanguinis miſsione in extremum malum incidere ſolet, ut nequaquàm poſtea reſtitui poſsit. Quod vbi euenit periculum non leue conſequitur, potiſsimum ſi febris accedat ſtatu æſtiuo, ſtomacoque malè affecto, aut toto adeo corpore natura molli, & temperie humido: eiu ſcemo-

A ſcemodi enim hominibus multa accidit per habitum digeſtio, repentinum-
que animi deliquium etiam ſi febris haud magna inuadat.] Horum verbo-
rum ſententia eſt, vbi fuerit magna plenitudo quo ad vaſa; aut quo ad vires,
ſimplex nulla affectione alia concomitante: cum magnum aliquem fo-
re morbum liceat ſuſpicare, nihil poterit eſſe impedimento, quin ſtatim ad
uenæ ſectionem accedamus. At ſi non fuerit ſimplex eiuſcemodi plenitudo,
ſed crudorum humorum copiæ permiſta, non ſemper conueniet. Nam aut
uirtus ualida eſt, ac humores non multum refrigerati ſunt: aut imbecilla
virtus eſt, humoreſque à natura ſanguinis plurimum diſtauerint: in priori
caſu negabit nemo præſidium: in ſecundo autem admittet nemo. Animad-
uertendum, humorum crudorum nomine varia intelligi poſſe, ſed ne ſin-
B gula proſequar; dicuntur crudi humores pituitoſi à ſanguinis natura pluri-
mum diſtantes: dicitur etiam crudus ſanguis pituitoſus: qui etſi abſolutam
habeat naturam ſuam, quæ talis ſanguis eſt: tamen adhuc abſolutiorem ha-
bere poteſt. Adhæc verò pituita dulcis crudum excrementum eſt; ſed non
ita crudum, vt à natura ſanguinis omnino recedat: eſt enim veluti ſemico-
ctus quidam ſanguis. Ponamus igitur cum ſanguinis abundantia virium re-
ſpectu, adeſſe copiam ſanguinis pituitoſi, aut ſaltem pituitæ dulcis, qua cum
virtus conſtare poteſt, vt potè humoribus non multum refrigeratis: tunc qui-
dem conueniet venæ ſectio, vt Galenus in crudorum humorum copia ali-
quãdo declarauit. At ſi pituita vitrea, quæ verè cruda dicitur, aut acida, aut ſalſa
plurimum in toto corpore abundans appareat, viresq; non ſint validæ, nemi-
C nem eſſe putauerim in artis operibus vel tantillum exercitatum, qui phlebo-
tomiam conſulere audeat. Hoc igitur eſt, quod hiſce in verbis dicere vo-
luit. In quo aduertendum diligenter eſt, quantũ valeat robuſtaq; ſit virtus,
& quatenus humor ipſe ſit refrigeratus.] Quæ verò poſtea ſequuntur verba.
Nam exoluta ab id genus affectibus virtus] referuntur ad humores uerè cru-
dos: qui ob frigiditatem, humiditatemq; ſpiritus influentes incraſſant, ob-
tunduntq; ita, ut facile admodum ſubſtantiam mutent, ac temperamentum:
neque enim illi humores, aut carnoſum genus, aut ſolidum alterant, diſſol-
uuntq;. Si horum abundantia excrementorum febrem concitauerit æſtiuo
cœli ſtatu, ſtomacoq; malè affecto, totoq; corpore molli, & humido, quis
auderet uenam incidere? iam quidem à calido cœli ſtatu, vt regione, anni
D tempore, & conſtitutione particulari magna fit diſſolutio ſpirituum; propte-
rea magna in corpore imbecillitas: ruſusq; diſſolutio adaugetur in molli-
bus corporibus alga modo teneris, uti ſunt pueri, & mulieres, & eunuchi:
in quibus nullo quidem tempore non diſcutitur magna portio ſalutaris hu-
iuſce ſubſtantiæ, maximè ſtomaco malè affecto: cum hiſce circunſtantijs etiam
ſi febris haud magna inuadat, quin etiam ſi nulla febris adſit, uenam incide-
re non leue periculum eſt ob digeſtionem ſpirituum, quæ fit per halitum,
& repentinum animi deliquium. Hæc quæ hoc loco ſcripta ſunt eo perti-
nent, ut doceamus in morborum curatione ſemper inuicem comparandas eſ-
ſe contrarias indicationes: procurandumq; diligenter, ut ſi quando inuicem
conſpirauerint, illi magis incumbamus, cuius maior fuerit uis dignitaſq;
in indicando. Hæc regula ſemper à generoſo medico debet obſeruari. Di-

guitas verò indicationum penès quid attendi debeat explanatum à nobis fuit E in commentarijs in quartam ſectionem primi libri canonis Auicennæ : ad quem locum lectorem ipſum relegamus, ne idem ſępius repetere cogamur. Sed quid agendum eſt, ſi non adfuerit febris, neque ſtatus cęli fuerit æſtiuus, aut ſtomacus malè affectus, aut corpus natura molle, ac temperie humidum? Galenus reſpondet à venæ ſectione abſtinendum in contrarijs etiam diſpoſitionibus, nempè ſi hyems fuerit frigida, & regio eiuſdem temperamenti, hominiſque natura frigidior, illius oratio ſic ſcribitur. Sin verò horum nihil ſit, cæterùm hyems fuerit regioúe natura frigida, tum natura quoque hominis frigidior. ijs per ſanguinis miſsionem, & totum corpus grauiter refrigeratur, & accidunt nonnulla, quæ ad grauem ſequuntur refrigerationem ſymptomata. Quocirca qui ſic affecti ſunt eos ſanguinis miſsione va- F cuare non conuenit: ſed frictionibus mediocriterque calefacientibus vntionibus, tum potionibus humorum craſsitudinem incidentibus, ac modicè calfacientibus. Nam quæ valenter calfaciunt, nimis ſubito uires deijciunt, ut in reliquam curationem non ſufficiant: ſæpè etiam febres auxere: itaque & inde viribus noxa aduenit: quapropter humorum incidentes craſsitudinem tum cibi, tum potus mediocres ſunto in excalefaciendo facultatis.] Iam non ſemel à nobis dictum fuit, omnem immoderatam intemperiem, uirtutem imbecillam facere: calidā quidem diſſoluendo ſpiritus: frigidam verò hebetando, ad actioneſque ſegnes, atque torpidos reddendo: ac etiam illorum generationē prohibendo imbecillitatis cauſā eſſe: aliquando etiam calorem naturalem ſuffocando. Hac de re perniciosiſſimum eſt ſecare venam, qua vacuantur multi ſpiritus, corpuſque neceſſario refrigeſcit, vt non immerito dixerit Auicen- G nas fidus alioquin interpres Galeni in vena ſecanda cauendum eſſe, ne deducamus ęgrotum, aut ad bilioſorum humorum efferueſcentiam, aut ad crudorum abundantiam: quæ verò ad refrigerationem ex uacuatione immodica ſequantur ſymptomata à Galeno explanatum eſt elegantiſsimè his verbis. Quin etiam aliqui in morbos inciderunt longos, poſtquàm immodica innanitione reſoluta naturalis uis fuit: Alijs cum immodicæ vacuationis noxam ſarcire non potuiſſent in omne reliquum uitæ tempus totius corporis temperamentum redditum eſt frigidius. Ex qua refrigeratione facilè ex quauis occaſione læſi alij decolorati, ac malo corporis habitu uixerunt: alij ex eo ipſo in morbos inciderunt exitiales, aquam intercutem, & ortophneam, & iecinoris, ac uentriculi imbecillitatem, & apoplexiam, & deliria.] atque in duo- H decimo methodi agens de ijs, qui crudorum humorum putredine incidunt in febres dicebat capite tertio. Nulli talium ſanguis mitti ſine maximo diſpendio, cum tamen uacuationem deſiderent. Verùm nec ſanguinis miſsionem, nec purgationem ſubſtinent, ut potè quos ſine his ſincope ſubito adoritur.] Et quarto de ſanitate tuenda inquit. Quibus bonus ſanguis exiguus eſt, crudi autem humores plurimi, his ſanguis mittendus non eſt: nam inciſa vena bonū ſanguinem emittit (is nempè facilè fluit,) malū, qui in primis maximè venis circa iecur colligitur in totum attrahit corpus.] Porrò cum vacuatione indigeant, quæ ſic affecta ſunt corpora, & abſtinendum ſit à venę ſectione, quid agendum eſt. Hic duplex ſeſe offert indicatio, vna eſt vacua-

tio,

A tio, quam poſtulat copia, tum ſanguinis, tum crudorum humorum: alia virtutis conſeruatio, quæ quoniam cum eiuſcemodi circunſtantijs eſt imbecilla vacuationem à copia indicatam ferre non poteſt. Hac de cauſa vtrique incumbendum, vrgentiori tamen magis, nempè viribus. Vacuabimus igitur, ſed neq; venæ ſectione, neque purgatione: hæc enim duo cum magna ſint præſidia, nequeunt tutò adminiſtrari, niſi vbi uires validæ fuerint, verùm frictionibus emmolientibus illis quidem, atque digerentibus, quales fiunt cũ oleo amigdalarum dulcium, aut camomelino, addita etiam ad robur partium vini portione, inunctiones etiam citra frictiones propponit, potioneſque humorum craſsitudinem incidentes, & leuiter calefacientes. Nam quæ vehementer incidunt, vbi crudorum humorum in primis venis adeſt copia, illos vio-
B lenter in totum attrahẽdo corpus obſtructiones procreãt, & ſi quæ ſunt in viſceribus, aut in alto corpore conduplicãt. quæ validè calefaciunt ſpiritus diſſipant, & ſæpè febrem efficiunt, hincque imbecillitatis virium cauſa duplex. Quamobrem tum cibi, tum potus, tum etiam medicamenta habere debent mediocrem facultatem incidendi, calefaciendique. Sunt hæc à nobis in vndecimo methodi, atque in commentarijs libri de ratione curandi ad glauconem copioſe declarata, atque hæc de plenitudine, quantum ad præſentem tractationem pertinet, dixiſſe ſufficiat.

DE DVPLICI MISSIONE SANGVINIS, REVVLſiua, & euacuatiua. Capvt. XVII.

HVic quod nos proximè iecimus fundamento, alterum haud profectò minoris momenti addere oportet: hoc autem eſt ſolere nos duplici ex cauſa ſanguinem mittere: harum altera eſt vt ſanguinẽ reuellamus: Altera verò, vt ſanguinem euacuemus. Igitur quamuis in ſectione venæ educatur ſanguis, non tamen continuò educitur, propterea, quod is euacuationem indicet; ſed aliquando quoniam debet ad alias partes transferri. Nos clarioris doctrinæ gratia duplicem ſtatuemus eſſe miſsionem ſanguinis, alteram reuulſiuam, alteram euacuatiuam. Quarum Galenus in nono methodi medendi capite quinto meminit hiſce verbis. Memineris verò mihi ad ea, quæ dicenda ſunt, quorum
D gratia venæ ſectio petitur: Nam quoniam hæc ſanguinis euacuandi gratia adhibetur; ſanguis autem vtilis naturæ eſt, vtique hanc probè adminiſtrari conueniet, ſic ut quod inutile naturæ ſit emittat. fit autem ſanguis naturæ inutilis bifariam; vel cum propriam qualitatem ad unguem non ſeruat, nec amplius, ſicut prius cum vtilis eſſet, nutrire poteſt: vel ita multitudine creuit vt aut vires premat, aut tum venas, cum arterias vel diſtendat, vel findat, vel obſtruat: ac in his quidem miſsio ſanguinis vtilis eſt ceu vacuantium præſidiorum vna: in alijs ceu, quod humorum vehementiorem impetum ad diuerſam partem reuocet, vel pro propinqua deriuet.] & in alio opere. Cæterùm (ait) non contemnenda venę ſectio eſt, tanquam ſit auxilium reuulſorium, cùm me ſæpenumero conſpexeritis in valida ſanguinis è naribus eruptione eo vſum repente fluxionem ſedaſſe.] Quoniam igitur nos propoſuimus.

mus docere , quid verè indicet miſsionem ſanguinis primum docebimus , E
quid indicet venæ ſectionem tanquam reuulſiuum: deinde uerò quid indicet tanquam euacuatiuum auxilium: quibus expoſitis , iam omnia videbor enaraſſe, quæ iudicari poſſent pro præſenti tractatione neceſſaria:nihilq; amplius relinquetur,quàm ijs quæſtionibus ſatisfacere, quæ propoſitas opiniones tueri videntur.

QVID INDICET SANGVINIS MISSIONEM TANquam reuulſiuum præſidium . Caput XVIII.

QVIA docere non poſſumus , quid indicet ſanguinis miſsionem tanquam reuulſiuum præſidium: niſi prius doceamus, quid ſimpliciter ipſam indicet reuulſionem , & quibus humoribus debeatur: propterea primum de hac vniuerſali pertractabimus indicatione. Sunt igitur qui dicunt reuulſionem indicari ab humoris motu violento, & affatim irruente: quia ſic videtur natura reuulſionis oſtendere: Eſt enim reuulſio in contrarium retractio, in contrarium verò humores trahi debent, cum fluunt: ſicq; ſi deorſum tendant , ſurſum & è contra: ſi à dextris ad ſiniſtras, ſi ante retro, ſi intus extra trahendi ſunt: vt admonuit Oribaſius libello de reuulſione, cucurbitulis , & ſcarificatione : & Galenus libro quarto, & decimotertio methodi medendi. Verùm licet dum reuellimus humores continuò moueamus motu quoddam contrario, quàm ferantur : atque etiam in contrariam partem: nihilominus indicatio reuulſionis non ſumitur à motu humoris, ſed ab affectę particulæ poſitione & conſenſu: G
quam rem Galenus explicauit libro decimoquarto methodi cùm inquit. Quod autem in priapiſmo vomitorijs medicamentis potius, quàm ſubducentibus ſit utendum, in linguæ uitio contra, id ex partium ſitu indicari manifeſtum eſt. Nam auerſionis in contrarium (quæ ab Hippocrate ἀντίσπασις dicitur, non à ſubſtantiæ, ſed à curandi membri poſitu inuentio præſtatur] idem Auicenna Galenum (vt ſolet) immitatus in quarta ſectione primi libri explanauit, dum proſequitur indicationes ſumptas à ſitu hiſce verbis uſus. Nonnunquam etiam obſeruare locum , & communionem ſimul ſummopere conducit: velut cum materia iam perfecte fluxerit ad membrum , quidnam agere conueniat: itemq; ubi adhuc confluit. Nam ſi materia adhuc in fluxu fuerit, eam à ſuo auertemus loco quatuor tamen conditionibus prius a- H
nimaduerſis.] Hæc ille, quæ ſi vera ſunt, manifeſtum faciunt ab humoris motu non peti eiuſcemodi indicationem, ſed à ſitu partis, illiuſq; conſenſu. Animaduertere quidem oportet partes affectas duobus modis conſiderari poſſe: uno quatenus ſunt ſimilares: alio modo quatenus organicę: ſumitur indicatio à temperamento partis, conſiderantes eam, vt ſimilaris: vt à ſitu, à forma , à figura , à poſititione, à conſenſu ſumitur indicatio à parte, ut inſtrumentalis eſt: Nam hæc complectuntur naturam partium organicarum: vt diximus in noſtris commentarijs ad eum Auicennæ librum. Poſtquam igitur docuimus quid indicet reuulſionem : nũc quibus illa humoribus debeatur explicemus. Humoribus qui iam fluunt; & qui non fluunt, ſed propter corporis aliquem affectum , aut humorum qualitatem fluxioni parati ſunt ,

debetur

A debetur reuulſio. Triplex enim eſt humor. alter qui in partis ſubſtantiã iã ſparſus: alter qui in venis eius partis cõtinetur: atque tertius, qui ad affectũ locũ mouetur, & niſi ſiſtatur affectũ auget, aut moueri aptus eſt. Hinc triplex à medicis excogitatũ eſt remediũ, ei qui fluuit, aut impetum facturus eſt, reuulſio ſimpliciter adhibenda eſt: illi, qui continetur in venis partis, deriuatio, alteri autem ab ipſamet læſa parte euacuatio adhibenda. ſic quidem tum apud omnes medicos, tum autem maxime apud Galenum obſeruatum legimus; dum docet, genu fluxione, & inflammatione laborante venam ſecari oportere in ipſo cubito ad fluxionem reuellendam. nulli autem dubitationem facit, ſectionem, quæ fit in brachio, educere non poſſe ſanguinem, qui in venis genus continetur; quamobrem is non eſt, qui reuellitur, ſed qui ab alijs partibus confluit actu, B aut potentia. Quæ ſi vera ſunt, manifeſtum faciunt Matthæum Curtium, virum alioquin doctiſsimum, non parum in hac tractatione aberraſſe, dum contendit, eundem humorem eſſe, qui reuellitur, & qui deriuatur: cum tamen, vt prætermittam Arabes medicos, Galenus paſsim contrarium admoneat: nempè in inflammationum principio humores prius eſſe reuellendos: deinde autem deriuandos. ſed hæc, aliaque maximi momenti contra hunc hominem, alibi diligenter proſecuti ſumus; nunc verò ad propoſitum reuerſi ſtatuamus deberi reuulſionem fluentibus humoribus. Deberi etiam & quieſcentibus, dum tamen ſolent fluere ad affectam aliquam partem: vt Galenus libro de venæ ſectione teſtatur. vbi ſcribit eaſdem venas ſecandas eſſe in præſeruatione, quæ in inflammationum principio ſecantur. idque optima ſanè ratio- C ne. idem enim eſt humor, qui in præſeruatione, & præſente iam affectu reuulſionem poſtulat. differunt autem, quòd in vno caſu non fluant, in altero verò iam moueantur. itaque ſi in vtroque fluxionem intercipere volumus, & hunc præcipuum ſcopum habemus idem remedium reuulſiuum adhiberi debebit. ſed quia omnia, quæ ad reuulſionem pertinent, infra ſumus abunde proſecuturi; hic tantũ dixiſſe ſufficiat, quantum noſtro expediat propoſito; quæ hic deſiderantur, ibidem legere oportet. Reuertamur nunc ad inſtitutam diſputationem: ſciendum eſt igitur reuulſionem poſſe multis modis exerceri. nempè cucurbitulis, ſcarificatione, frictionibus, deligaturis, enematis, purgatione, venæ ſectione, atque id genus alijs: quamobrem, quid ipſam reuulſionem indicat hactenus videmur explicaſſe, at verò nondum exploratum, D quid reuulſionem per miſsionem ſanguinis: id igitur venit in præſentia docendum. Memoria id principium repetamus, de quo etiam ſupra mentionem fecimus, nempè venæ ſectionem magnum quoddam eſſe præſidium: quod equidem adhiberi non debet, niſi morbus fuerit magnus: quamobrem non qualiſcunque ſanguinis fluxio generoſum hoc remedium poſtulat: aliquando enim pro fluxione intercipienda ſatisfacit frictio; aliquando cucurbitulę: quandoque autem ſcarificationes; ut putà ſi leuis ſanguinis motus fuerit, & corpus plectoricum non extiterit. verùm ſi fluxio fuerit affatu digna, aut certè vereamur ne talis fiat, ſtatim profectò ad ſectionem venę confugimus. ſic quidem in uehementibus ſanguinis fluxionibus, ab utero, a mariſcis, a naribus, a uulnere, aut undelibet erumpentibus, quamuis nullum ſit in corpore plenitudinis indicium venam pertundimus: quo ſanguinis motus ad con-

tra-

trariam regionem feratur: atque idem in inflammationibus externis, & inter E nis accidit; vt Angina, Pleuritide, Peripneumonia, Phrænetide, Hepatide, Nephritide, & id genus reliquis. nam in harum principio fluente ſanguine vtiliter ipſa ſanguinis miſsione pro reuulſione vtimur. Porrò idem eſt iudicium de inflammationibus, quæ futuræ ſuſpicantur: tales verò fiunt, aut propter calorem, aut dolorem: hæ enim duæ ſunt fluxionis cauſæ: aut etiam ſi aliqua ſit pars imbecilla, corpus verò ipſum plectoricum fuerit, præſertim quo ad uires; tunc vereri oportet ne fiat inflammatio; atque huius cauſa tutò venam pertundimus. Ergo, vt rem ipſam unico expediam verbo, ubi magnus fuerit fluentis ſanguinis impetus, aut talis timeatur, tunc reuulſionis cauſa præſens eſt de mittendo ſanguine indicatio, quam affecta pars ſuggerit fluxione liberanda. F

QVID INDICAT MISSIONEM SANGVINIS tanquam deriuatiuum præſidium. Caput XVIIII.

PORRÒ autem quibus humoribus debeatur deriuatio non facilè eſt explicare: in hac enim materia anceps nonnullis uidetur Galenus; is enim ſcribit decimotertio methodi deriuandum eſſe humorem, qui inflammationem facit: ſiue quod clarius docet libro ſecundo ad Glauconem, humorum, qui iam obſederunt membrum, deriuationem medelam eſſe. At verò alibi idem auctor ſcribit inueteratos affectus deriuatione tolli: qua ſententia conſtat nunquam utendum G eſſe deriuatione in recentioribus morbis: at poſſunt recentes exiſtere affectus, in quibus humor in partis ſubſtantiam iam inſederit. At Mattheus Curtius putat fluentibus humoribus deriuationem deberi; hancque perpetuò reuulſionem præcedere. Sed utrunque profectò, maximo errore arbitratus eſt. Primum enim, quod proprium eſt reuulſionis, vt ſuperiori capite docuimus, id ipſum ad deriuationem pertinere non poteſt. Deinde verò ſi humoribus, qui iam impacti ſunt in partis ſubſtantiam, vt Galenus docet, deriuatio debetur, quomodo fluentium humorum remedium eſſe poteſt? atq; præterea ſi inueteratis affectibus in quibus humores vix confluunt, aut certè non uiolenter mouentur competit deriuatio, qui poteſt adhiberi humoribus maximè fluentibus? His addo falſiſsimum eſſe deriuationem prius exercendam, quàm reuulſionem: Clariſsima enim eſt ſententia Galeni, tum decimotertio methodi medendi, tum lib. ſecundo ad Glauconem, inflammationes in earum principio prius reuulſionem exigere, demum verò deriuationem ipſam. Sed quid ego hic Galeni ſententiam affero, cum euidentiſsimum ſit axioma apud omnes cuiuſcunque factionis medicos, in quò non parum admiror, virum hunc, alioquin de arte medica optimè meritum toto, quod aiunt, cœlo aberrauiſſe. Quid ergo in hac re dicendum ſuppetit? nēpè rectè Galenum ſenſiſſe, deriuationem deberi humoribus in inflammatione contentis, atque in affectibus inueteratis: quæ res venit diligenter explicanda, quoniam difficultatem non mediocrem habet. Primum quidem ſciendum eſt, affectum aliquem inueteratum dupliciter dici: vno modo vt tempore H

pore

A pore diuturno perdurauerit, atque nihil penitus confluat in affectum locum: alio modo pro affectu in quo humores non adhuc vehementiori impetu mouentur; ſed magnus ille fluxionis impetus iam reſtiterit, aliquid tamen adhuc confluit, moueturq́;. quamuis maior ſit pars humorum, qui confluxerunt. Deinde autem notandum eſt: humores in affecto loco contineri ita quidem vt amplius, ne minimum quidem illorum fluat, aut ita, quod quamuis pars aliqua fluat, ſit tamen exigua ad fluxam collatione habita. His in hunc modum ſeſe habentibus dicendum eſt, deriuationem eſſe quandam reuulſionem, ſic autem diximus, & non ſimpliciter reuulſionem, quia eſt particularis & localis reuulſio, ut ſupra demonſtrauimus. Statuamus ergo humoribus fluentibus deberi ipſam reuulſionem, ſiue ſimpliciter dictam, ſiue ſecundum quid,

B quoniam verò humores dupliciter fluunt, vel enim maximè mouentur, quod in inflammationum principio contingit, vel parum fluunt, vt in alijs temporibus, tunc ſanè cum impetus maximus eſt adhibenda eſt reuulſio: cum verò is maiori ex parte reſtitit, tunc ſanè præſtat deriuare per loca vicina: hoc enim inuicem differunt: quòd illa ad partes diſtantes, hęc verò ad propinquas deducit. ſic ſanè uteri affectus per veſicam deriuamus, atque huius paſsiones per vterum: ſimiliter deriuamus affectiones inteſtinorum per locos muliebres, aut veſicam: ergo leuiorum fluxionum proprium auxilium eſt deriuatio. Hæc, quæ vniuerſaliter diximus de ipſa deriuatione opus eſt, vt particulariter ad miſsionem ſanguinis retrahantur, de qua diſputatio eſt. Putamus itaque partem leui ſanguinis fluxione tentatam, & ſanguinem plenam

C deriuationem indicare, modo tamen pars affecta, habeat canales, ac riuulos vicinos, per quos eiuſcemodi deriuatio commodè fieri poſsit. non enim, quamuis deriuatio ſemper fiat per partes vicinas: omnis fit per ſectionem venæ. ſi quidem non omnes affectus habent venas proximas, per quas humores deriuari poſſunt. Ergo deriuandum per ſectionem venæ, tum, cum ſanguis leuiter confluit, tum etiam cum affectus locus venas habet propinquas, per quas ceu per canales poteſt ſanguis deriuari, ex his, quæ hoc loco diximus, patet deriuationem non deberi humoribus, qui iam tenaciter impacti ſunt in affectam particulam. ſed ijs, qui leuiter mouentur, quorum tamen portio locum inflammationis ſubijt: deinde verò conſtat quomodo Galeni ſententiæ interpretandæ ſunt, atque po-

D ſtremò quid deriuationem indicat per miſsionem ſanguinis. Cæterùm quia hæc, quæ diximus de deriuatione habitura ſunt non mediocrem dubitationem apud clariſsimos quoſdam medicos, velim, vt hoc loco ſupponantur: quoniam cum de reuolutione & deriuatione in hac noſtra methodo tractabimus, totum hoc negocium diligentiſsimè abſoluemus.

 E

QVID INDICAT MISSIONEM SANGVINIS, *ut euacuatiuum præſidium. Caput XX.*

DOCEAMVS modo, quid indicet miſsionem ſanguinis tanquam
euacuatiuum auxilium; quod totius inſtitutæ diſputationis reli-
quum eſt. Itaque vbi plenitudo magna fuerit, modumque, &
mediocritatẽ exceſſerit, ſemper viget indicatio de mittendo ſan-
guine: hac ipſa multitudine præſente, ſemper adeſt indicatio;
abſente verò abeſt. Quamobrem ſi vera ſunt, quæ diximus, venæ ſectio-
nem tanquam euacuatiuum præſidium, ſemper modum excedens multitudo
indicabit. Poſſumus autem dupliciter multitudinem contemplari: vno mo- F
do quatenus eſt citra morbũ: alio modo quatenus eſt cũ aliquo affectu præterna
turam. vtroque modo ſemper indicabit miſsionem ſanguinis. verùm quo-
niam hæc habent nonnullas difficultates opus eſt, ut de his agamus diligen-
tius. Primum igitur ſciendum eſt, ueterem quæſtionem fuiſſe an à multitu-
dine venæ ſectio indicetur. Nam empirici ſemper, vbi illa ſignorum ſyn-
dromes apparuerit (ſic enim vocant concurſum, atque congeriem ſignorum,
quæ plectorica ſunt) continuò mittendum eſſe ſanguinem tradiderunt. Con-
tra quos tamen validiſsimis rationibus æſtuat Galenus; docens conuenire mul-
tis ſectionem venæ, in quibus non adſunt ſigna plectorica; atque tandem
plenitudinem ipſam non indicare miſsionem ſanguinis, eo potiſsimum argu-
mento perſuadet, quod pleriſque ſanguis mittatur ipſorum etiam empirico- G
rum teſtimonio, reuulſionis cauſa, in quibus minimè conſiſtit plenitudo.
Cæterùm meritò quidem empirici refelluntur: primum, quia in ſanguine
mittendo fuerunt temerarij: non enim ſufficit, vt ſanguis commodè mitta-
tur plenitudinem adeſſe, ſed amplius venit diſtinguendum an maioribus,
an autem minoribus auxilijs veniat vtendum, quæ res innoteſcit nobis ex
varia plenitudinis differentia, vt ſupra declarauimus. Deinde verò quia ſco-
pum non attigerunt, reprehendendi ſunt; ſi enim res hoc modo haberet,
ſanguis nunquam eſſet detrahendus, niſi habentibus plectoricam ſyndromen,
quod tamen falſiſsimum eſſe, nemo eſt, vel tantillum in arte medica exer-
citatus, qui non cognoſcat. Nos verò qui plenitudinem eſſe verum ſcopum
ſignificamus, longè diuerſi ſumus ab horum hominum ſententia. nam hi in H
ſola plenitudine quo ad uaſa mittendum eſſe ſanguinem conſuluerunt; nos
verò non ſolum in hac; ſed etiam in altera, quæ vires reſpicit. illi in om-
ni plenitudinis differentia quo ad vaſa generoſum hoc præſidium admiſerunt:
nos verò in ſanis, ægrotiſue utimur cum plenitudo eſt magna, quæ ſcilicet
alijs facilioribus, mitioribuſque præſidijs arceri non poſsit. empirici citra ple
nitudinẽ nunquã ſanguinẽ mittunt. Nos verò in plenitudine quidem admittimus
euacuationis cauſa; Citra plenitudinẽ autẽ reuulſionis ergo, ut ſupra declara-
uimus. Empirici ſolam plenitudinem in actu conſiderandam duxerunt: nos
verò eam etiam, quæ futura eſt. Tandem empirici ſolam admittere viden-
tur vniuerſalem plenitudinem: nos verò uniuerſalem, & particularem eſſe ne
ceſſariam tradimus. Rurſus autem quemadmodum morbus magnus, tum apud
Gale-

A Galenum, cum apud alios auctores dupliciter dicitur; uel actu, vel po tentia: ſic plenitudo ſimiliter aut actu, aut potentia dicitur. actu cum omnes partes ſanguinis abbndantia turgent; potentia cum aut uniuerſum corpus, aut eius determinata particula recipere multitudinem debet, ut puta cum reten to ſanguine, qui, è mariſcis, aut ab utero fluere conſueuit, veremur ne totum corpus plenitudine laboret; aut cum propter dolorem, & calorem ad aliquam ſedem confluit ſanguis inflammationem facturus. qua de re optimè quidem noſter Galenus conſuluit ſyndromen ſignorum non eſſe obſeruandam in ſanguine mittendo, cum non rarò eadem abſente uenam ſecare oporteat, tum euacuationis cauſa, cum futuram aliquam plenitudinem, ſiue vniuerſalem, ſiue particularem timemus: tum etiam propter reuulſionem, ſan-
B guine nimium confluente. His equidem diſtinctionibus adhibitis primum clariſſime apparet quomodo Galenum interpretari debeamus: deinde verò quantum noſtra hæc opinio ab opinione empiricorum differat. ergo ſanguinis miſsio ſemper adhibetur propter hanc cauſam, vt euacuetur ſanguis: ſauguinem verò euacuamus, aut cum is nimium confluxerit: aut cum multitudine maximè creuerit: nam cum ſanguis qualitate peccat, is ſanè vel purgatione, vel contemperamento corrigitur.

Libri ſecundi de miſsione ſanguinis, Finis.

HORATII AVGENII
DE MISSIONE SANGVINIS,
LIBER TERTIVS.

QVID ACTVM SIT SVPERIORIBVS LIBRIS, ET quid agendum hoc libro quiue ſit agendorum ordo. Caput Primum.

POSTQVAM igitur nos libro huiuſce tractationis primo, G
enarratis opinionibus medicorum noſtri temporis, diligenter & in vniuerſali, atque in particulari docuimus non indicari miſsionem ſanguinis à morbi magnitudine, virium robore, atque ætate conſiſtenti: deinde neque à multitudine, neque à ſanguinis vitio idem auxilium demonſtrari, declarauimus. In ſecundo libro, vt veritatem multo magis dilucidam redderemus: agendum ſtatim de plenitudine duximus: dumq; eius naturam, genera, differentias, ſpecies, ſigna, & curationem docebamus, obiter notauimus, quid ab alijs benè, & quid non benè dictum fuerit. Tandem hoc poſito principio, aliud etiam iecimus noſtri ædificij fundamentum: Nempè ſanguinis, miſsionem duplici de cauſa fuiſſe inſtitutam: tum in gratiam reuulſionis ſimpliciter dictę, ac etiam localis, quam uocari deriuatio- H
nem diximus: tum vt ſanguinis plenitudinem vacuemus. Poſtremò demonſtratum à nobis fuit, indicari generoſum hoc præſidium, qua uacuatiuum erat, in ſanis quidem à plenitudine affatu digna: in ægrotis verò à ſanguinei morbi magnitudine. Reuulſionem affectum locum valida fluxione tentatum: Deriuationem eundem quatenus fluxum humorem iam recepit, leuemque fluxionem patitur. Nunc conſequens eſt, vt doceamus quid ſit intelligendum nomine magni morbi: quandoquidem hoc ignorato oportebit etiam ignorari indicationem de ſanguine mittendo; Deinde confirmanda veniunt, quæ ſuperiori libro diximus, Galeni, & Auicennæ ſentētiis: cum in principio noſtræ lucubrationis polliciti fuerimus Galenum dumtaxat cognouiſſe quid indicet venæ ſectionem. Ad hæc verò enumerandi ſunt morbi quibus præſentibus, aut imminentibus venæ ſectio conueniat: Vltimo agemus de

con-

A contraindicantibus: ideſt de ipſis uiribus: ex quarum obſeruatione non mo-
do cognoſcetur mittendum eſſe, aut non mittendum ſanguinem, ſed etiam
quantum mittere oporteat, vt ſuo loco diligenter docebo.

QVID MAGNVS SIT MORBVS EX ALIORVM ſententia Caput ſecundum.

HABET Galenus libro de ratione curandi per venæ ſectionem
duos ſcopos præcipuos in venæ ſectione eſſe obſeruandos: Ma-
gnitudinem ſcilicet morbi, & uirium robur. Illamq; indicare
ipſum remedium: has verò non prohibere, quod contraindica-
B re nuncupare conſueuerunt. Quibus verbis, quemadmodum
etiam in ſuperioribus admonuimus, clariſsimè ſignificauit, unum eſſe præ-
cipuum ſcopum indicantem venæ ſectionem: memor ſuorum principiorum,
quorum ſupra meminimus. Verùm quia cognoſci non poteſt, quomodo hæc
indicatio ex magnitudine morbi exhauriatur, niſi cognitum, exploratum quę
ſit, quid nomine magnitudinis morbi intelligendum, & qua ratione eiuſce-
modi indicatio ab illa deſumatur: ea propter hic agemus de hoc argumen-
to maximè difficili propoſita primum recentiorum medicorum opinione.
Putant igitur magni morbi ſignificationem exiſtere multiplicem. Quoniam
cum magnum, & paruum comparatione ad mediocre dicantur, magnus me-
ritò uocabitur morbus communi omnibus ratione, qui mediocritatem exce-
C dit: vnde quot ſunt media ad quę morbus refertur, tot ſanè morbi magni erunt
differentiæ: totque modis magnus morbus dicetur. Atque in vno quoque ge-
nere, in quo exceſſus, & defectus notantur, media quædam ſtatuuntur, ad
quæ exceſſus, & defectus referentes ſimpliciter tales iudicamus eſſe, quod in
ſuo genere maximè excedit. Hoc igitur modo morbos magnos eos vocabi-
mus: qui inter morbos naturam morbi maximè retinent, & in ſuo genere
prępollent. Eſt porrò naturæ morbi proprium, & inſeparabile, quod affli-
gat, moleſtetque corpus, unde qui uehementer id faciunt vehementes appel-
lantur: ut idem ſit morbus magnus, & vehemens, quod etiam Galeno au-
thore facilè licet comprobare. Etenim libro 4. methodi medendi, ubi ma-
gnitudinem morbi ſanguinis ablationem indicare ſcribit, pro magno grauem,
D ualidumq;, & uim magnam habentem uſurpant: quod etiam primo, & ter-
tio de criſibus in hunc modum habet: ſiue magnum, ſiue uehementem mor-
bum dicas, nihil refert: Eſt autem uehemens morbus, qui validè, & tempo-
ris paruo ſpatio affligit: quo fit, ut idem ſit hoc modo magnus morbus, &
acutus; quemadmodum ſæpè à Galeno vſurpatur: ut cùm in aphoriſmis pri-
mi libri maximum, extremum, & acutiſsimum pro eodem ſumit, & acutum
vehementemque definit, qui valida infert accidentia: & citatum velocemq;
habet motum: hoc ſanè modo (inquiunt) magni morbi nomen vſurpamus,
cum ab eo ſanguinis miſsionem indicari tradimus: Cum enim validus ſit,
velociterque moueatur, valido, & velociter ſuccurrere potenti, cuius morbi
eſt uenæ ſectio, remedio opus habet. Vna eſt hæc magni morbi ſignificatio,
quæ & vera eſt, & maximè propria Galeno: qua etiam metimur morbos

magnos.

magnos, qui in una quaque ſpecie inueniuntur. Nam quemadmodum in E ipſo genere morborum medium quoddam ſtatuitur, ſic in vnoquoque genere, qui maximè excellunt, vel infra medium ſubſiſtunt, magni, paruique eſſe dicuntur: quomodo magnam febrem, inflammationem, & paruam ad id, quod mediocre in febribus, & inflammationibus eſt reſpicientes appellare ſolemus. Alia verò eſt ſignificatio, & differentia, quæ reſpectu virium ſumitur: cum enim vires noſtri corporis morbum ferant, & cum eo contendant: qui eas excedere videtur morbus magnus dicitur: Qua ratione morbus magnus vſurpatur à Galeno, cum eos magnos uocat, qui principem partem occupant, vel maligni exiſtunt, vel ſuapte natura in uniuerſo morborum genere magni. Et namque hæc latiſsima morbi magni ſignificatio, cum magnum pro eo, qui plurimum à naturali mediocritate recidit, tunc uſurpamus: quo pacto ſcribit Galenus primo ad Glauconē ad tātā magnitudinē morbum perueniſſe, quantum unuſquiſque à naturali ſuo ſtatu receſsit: quo ſignificato magnus pro periculoſo capitur: periculoſus enim eſt, qui plurimum à natura ſua hominem diſtrahit, qualis ut plurimum eſt, qui in membro nobili conſiſtit, & qui ſuaptè natura magnus eſt: qui malignus, quique facultates noſtrum corpus gubernantes, aut præſtantes, præcipuaſque actiones labefactat. quippe cum natura eiuſmodi morbos non facilè euincat, ſed ſæpius illis diſſoluto robore ſuccumbat. Cæterùm uirium nomine non ſolum corporis. ſed etiam medicinæ vires intelligere oportet in his ſcilicet morbis, qui non tam naturæ opera, quàm artis noſtræ beneficio curantur. Eos nanque morbos magnos optimè uocabimus, quemadmodum Aetius Elephantiaſim maximum morbum appellabat, eò quod omnium remediorum vim contemneret, & excederet. Tandem ſuam opinionem concludentes addunt morbi magni naturam paulo latius ſeſe extendere, quàm acuti: ſi quidem oſsium craſsiorum fracturas inter morbos magnos ſtatuimus, qui tamen acuti eſſe nequeunt: nimirum quod anteaquam perfectè ſanentur, acutorum terminum excedunt. quare magnos uocandos cenſent, qui uim magnam habent: ſiue citò, ſiue tardius ſoluantur: etſi ut plurimum cum magnitudine celeritas coniuncta ſit. Alioquin ſi magnos eos morbos vocemus, qui ſimul inſigniter, & paruo temporis ſpatio infeſtant, differentia ea prætermittitur, qua magni continentur, qui validè, & nullo tempore præſcripto affligunt: præſertim cum Galenus ita quoque ſumere videatur. Hæc ſumma eſt opinionis horum hominum: Ad quam ſcribendam duabus de cauſis motos fuiſſe dicunt: primum quia ab alijs nihil de hac materia perſpicuum traditum fuerit: Deinde verò, quòd Galenus in hac materia maximè varius exiſtat: nec doceat quid res ipſa ſit, nec qua ratione magnus aliquis morbus cenſeri debeat. Quæ de Galeno dicunt multis rationibus comprobant. Atque in primis cum morbi magnitudinem detractionem ſanguinis indicare ſcribit, alio modo intelligit magnitudinem morbi, quàm cum dicit malignitate præditos affectus magnos eſſe: aut etiam illos, qui nobilem aliquam partem obſederunt: non enim omnis malignus morbus, aut præcipue alicuius partis affectus, miſsione ſanguinis curatur. Adde, quod quarto methodi medendi ob partis præſtantiam, vel ob cacoethiam, vel propter ipſius morbi eſſentiam morbos magnos

Margin letters: F, G, H.

gnos

A gnos fieri ſcribat. Septimo autem eiuſdem operis libro, ex læſa actionis præſtantia, propria affectus eſſentia, & facultate, quæ læſum corpus gubernat morbi magnitudinem extimari tradit. quibus verbis de vna & eadem re non ſemper eodem modo locutum fuiſſe, manifeſtum fit. Tertiò in Galeno probare non poſſunt, quòd cum ille in quarto methodi de venæ ſectione agat, & eam morbi magnitudinem quærere deberet, quæ ſanguinem demendum indicet, quæ ſcilicet ex propria eſſentia morbi ſumitur: de alia etiam mentionem faciat, quæ uirium relatione dicitur: nec diſtinguat, qui nam ex morbis magnis eo remedio opus habent, verùm abſolutè pronunciet morbi magnitudinem id eſſe, quod venæ ſectionem indicet. Quartò in eo etiam Galenum arguunt, quòd non omnia enumeret, quæ morbum magnum red-
B dunt: neque enim ſolum ob partis præſtantiam, malignitatem, & magnitudinem affectus, ſed etiam ex cauſarum ui, ac efficientia morbi magni fiunt: quemadmodum cum multitudine humorum quiſpiam laborauerit, illius cauſa periclitare dicetur. Præterea quod magnum ſua natura morbum ex vrinis oleaceis, ſputis pernicioſis, ac denique ſignis alijs lætalibus dignoſci ſcribat libro de temporibus morborum: quæ non magis eum, qui ſuapte natura, quàm qui virium ratione magnus eſt, aut malignum oſtendunt. Poſtremò eos vocare magnos, qui ex cacoethia conſiſtunt, eſt magnum cum maligno confundere: quos inter ſe diſtinguere plurimum refert. Hæc illi de magnitudine morbi, & contra Galenum diſputant.

C *QVID MAGNVS SIT MORBVS EX AVGENII ſententia. Caput Tertium.*

QVIA noſtrum propoſitum eſt in ardua materia docere, & quoad eius fieri poteſt, illuſtrare veritatem, à Galeno præſertim cognitam, prius inuenire oportet viam, & rationem aliquam, quæ nos manuducat in cognitionem eius, quod quæritur: mox reliqua proſequemur. Ea verò eſt, ut cum Galeno ſtatuamus vnãquanq; rẽ cũ eiuſdẽ generis rebus collatã, vel paruam, vel magnam dici: abſolutè nihil. Atque hoc quidẽ intereſſe inter maius, & magnũ: quod maius omni minore poſſit dici maius, magnũ uerò nõ quolibet maius: ſed tantũ eis,
D quæ ſunt eiuſdem generis. Eadem de minore, & paruo diſtinctio eſt; nec nõ de celeri, & celeriore: nec ſecus de tardo, & tardiore: ſiquidem equus quiſpiam tardus dicatur, & formica velox. Simili ratione alia cuncta uidebis appellata eſſe per totam medicinam, & herclè per totam mortalium uitam, durum durius, molle mollius, crebrum crebrius, breuiter alia id genus omnia, partim cum altero quolibet comparata: partim cum ijs tantum cum quibus conueniunt genere. Quid igitur ſummam ne adhuc totius negotij ſumus aſſecuti: an verò etiam amplius diſtinctione indigemus? mihi quidem ita uidetur. Neque enim ſi cũ omnibus, quæ ſunt eiuſdem generis magnum comparemus ſtatim ſic nominamus. Neque enim ſimul Acchiles, & Aiax dicentur magni. Nec Polydamas, & Milo. Siquidem Aiace Acchilles, & Milone erat maior Polydamas. Sed planè cum medio, & mediocri, atque mo-

moderato, quod vocant, uno quoque in genere, veluti cum regula, arbitroq; cætera conferemus. Tum quæ illud excedunt magna eſſe dicemus omnia: quæ contra parua. Id quoque vſu venit in omni vita, in artibus quidem vtique maximè, nam ad moderati omnes examen referuntur: atque hoc ſuppeditare ſcientijs, in quibus uerſantur, ſtudent. Ac multum cibi dicit medicus ſumpſiſſe quempiam, vbi corporis naturam nutriendi excedat: rurſus parum, vbi infra eiuſdem mediocritatem exiſtat. Nam ea ratione Athletæ duas heminas carnis parum eſſe dicimus, & frequenter ægroto interdicimus cremoris ptiſſanæ peluim exorbere; ut ſupra mediocritatem: ita ſanè magnum etiam, & paruum pulſum dicimus, qui à mediocritate deflectit: atque huius utriuſque magnum numerum eſſe: moderatum vnum, qui indagandus nobis, & ob memoriam ponendus, omnibusque alijs applicandus eſt, F veluti menſura quædam æqua ab ipſa conſtituta natura. Nunc igitur quomodo magnitudinem morbi inuenire valeamus, reliquum eſt, ut conſideremus: nam eo tota oratio properat, cuius quidem nomine retulimus, quicquid antea dictum eſt. Quoniam itaque magnum id eſſe omni in re definiuimus, quod collatum cum mediocri, & temperato eiuſdem generis illius mediocritatem excedit: docendum venit, quæ nam ſit in ipſo morbo mediocritas: quam facilè, rei natura conſulta, inueniemus. Eſt enim morbus Διάθεσις, ideſt conſtitutio aut affectus præternaturam actiones ſenſibiliter lædens. Duo ſunt in eiuſcemodi definitione: quorum unum eſt affectus; aliud eſt ſenſibilis actionum læſio. In hiſce duobus eſt ipſa mediocritas, quam inquirimus, conſideranda: quæ metrum erit atque regula magnitudinis, & paruitatis morbi. Protinus enim cum affectum præternaturam dicimus, rem in latitudine pronunciamus, cuius differentiæ ſatis magnæ ſunt in eo, quod magis, ac minus conſtitutæ: porrò vbi magis, ac minus adeſt, ibi etiã adeſt æquale. Eadem eſt ratio in actionibus læſis: ſtatuamus itaque affectum præternaturam mediocrem: actiones etiam ſenſibiliter læſas, mediocriter ſe habere. Horum collatione magnum inueniemus morbum & paruum: magnum nuncupabimus illum, qui fuerit affectus ſupra mediocritatem: & qui actiones ſupra mediocritatem læſerit. paruum autem cuius conſtitutio erit infra mediocritatem conſtituta: & cuius actiones minus quàm mediocriter læſæ apparebunt. Cæterùm quando affectum ſiue conſtitutionem dicimus, duo ſolemus intelligere: formam ſcilicet, atque materiam: quæ duo conſtituunt eſſentiam rerum. Omnis enim affectus præternaturam, aut ſine materia conſiſtit, qua- H lis eſt intemperies ſimplex: aut cum materia: in illis eſſentia ſine materia eſt: in his autem utrunque complet eſſentiam & naturam affectus. Hinc tres in vniuerſum exultant ſpecies magni morbi: (parum hic referat ſiue ſpecies, ſiue differentias, ſiue genera nuncupemus) una penes eſſentiam ſimplicem: alia penes materiam, tertia penes actiones: vt quando affectus natura aut immediatæ, & eſſentialis cauſæ, aut actiones læſæ ſupra mediocritatem apparuerint. Quamobrem in vno quoque morbi genere, quodcunque illud exiterit magni, & parui exceſſus inueniri poterit: nulluſque morbus erit, ſiue in intemperie conſtitutus, ſiue in partium organicarum conſtitutione, ſiue in ſolutione continui, qui hanc magni & parui latitudinem ſuſcipere non poſſit.

Dixi

A Dixi latitudinem, quia differentiæ ſunt ferè infinitæ in utroque morbo, magno inquam, & paruo: ut ſupra dicebamus: cum una dumtaxat ſit mediocritas, tanquam regula, & menſura. Hoc pacto magnam dicimus intemperiem, & paruã collatione ſcilicet facta ad mediocrem intemperiem: magnã, & paruam caliditatem, frigiditatem, humiditatem, ſiccitatem: magnam, & paruam febrem. Vulnus magnum, & paruum: Luxationem magnam, & paruam. Fracturam magnam, & paruam. Obſtructionem, plenitudinem, cachochimiam, uiſciditatem, craſsitiem, malignitatem, dolorem, fluxum humorũ, uigilias, atque alia id genus ſexcenta magnum, & paruum ſuſcipiunt. Qui hoc animaduertere non uult fundamentum, huic neceſſe eſt incognitam eſſe medendi rationem: quæ ex eorum, quæ diximus uarietate, proficiſcitur. Ma-
B gnus morbus ſua natura nihil aliud indicat niſi magnum adhibendum eſſe præſidiũ (præſtat enim in iuniorum gratiã repetere) ſed non quodcũq; magnũ præſidiũ: ſed quod proportione reſpõdeat magnitudini: magna intẽperies habet cõtrariũ indicatũ, magnã alterationem, in calido, humido, frigido, ſicco, aut in contrarijs qualitatibus, magna febris indicat magnam frigiditatem, magna obſtructio magnam deterſionem, magna plenitudo magnam uacuationem: ingens malignitas potens alexipharmacum: magna cachochimia inſignem purgationem, & ſic de reliquis tum cauſis, tum actionibus, tum ſymptomatis. Hæc ſi uera ſunt, manifeſtum faciunt in unaquaque morborum ſpecie inueniri magnum, & paruum, hic ego non excipio tertianam exquiſitam, non ephemeram, non quartanam, non quotidianam, non hecticam: in quibus ma-
C gnum, & paruum inueniri ex menſura, atque regula ſuperius explanata, neminem eſſe arbitror, qui neſciat.

EXPLANANTVR GALENI VERBA DE IPSA magnitudine morbi, declaraturq; Galenum maxime conſona ſuis principijs tradidiſſe. Caput quartum.

PErlustremus modo Galeni verba, oſtendamusq; noſtram hanc opinionem maximè illius doctrinæ conformem eſſe. In quarto methodi medendi cap. 6. ſic habet. Nam cum triplici genere morbus quiſque ſit grauis, aut propter præcellentiam par-
D tis: aut propter affectus magnitudinẽ: aut propter ipſius cachoetiã: omniũ horum meminit Hippocrates, vbi de purgatione egit] hiſce verbis tria illa à nobis explanata morbi magni genera admodũ apertè proponit. Cũ enim dicit, aut propter præcellentiam partis] indicat affectus magnitudinem ob actionum læſionem ſupra mediocritatem factam, nam partes præſtantes habent præſtantes actiones: quæ ubi ſupra modum læſæ apparuerint ſenſus iudicio, ſignificabunt ea in parte magnum exiſtere morbum: ex harum partium ſimilitudine iudicandum eſt de aliarum partium læſionibus: cum verò ait. aut propter affectus magnitudinem] intelligit affectum, quo ad ſuam formam dumtaxat ſecluſa materia, humoribns ſcilicet facientibus morbum, aut factum fouentibus, & conſeruantibus: poſtremò quando inquit, aut propter ipſius cachoetiam] ſignificat magnitudinem morbi ratione cauſæ: quia uerò ſunt multa cauſarum genera pro exemplo proponit cachoetiam, ideſt malitiam: quia

huius proximè fecerat mentionem, cum de purgatione tractaret: quod E
verò de hac ipſa dicit malitia humorum: idem intelligi debet de vno quoque exceſſu ſupra mediocritatem in humoribus, ut de multitudine ſanguinis, de craſsitie, de uiſciditate, de putredine, alijſque id genus, quando magnitudinem ſuſceperint excedendo ſupra mediocritatem. Cæterùm nomine κακοήθειας duo intelligimus: unum malignitatem, atque ſummam perniciem tota potiſsimum ſubſtantia nobis infeſtam: Secundum quam ſignificationem vlcera vocantur κακοήθεις. aliud verò in communi omnem malitiam, & uicioſitatem omnium humorum ſiue tota ſubſtantia, ſiue à manifeſtis qualitatibus ortam: ſiue cum putredine, ſiue citra putrediné: hanc ſecundam ſignificationem hic admittimus: quia quicunque humor committat morbum, ſemper hac ipſa ratione malus eſt: primus igitur hic Ga- F
leni locus nullam habet difficultatem: at maiorem certè habere uidetur alter in ſeptimo method. cap. 12. in quo ſic inquit. Ea triplex eſt, alia quæ ex læſæ actionis pręſtantia ſpectatur: alia, quæ ex propria affectus eſſentia: & tertia præter has, quæ ex facultate, quæ lęſum corpus gubernat extimatur] hęc verba ſi quiſpiam ea diligenter contempletur, haud ſunt diuerſa ab alijs quo ad ſenſum: nam quando dicit, alia quæ ex læſę actionis præſtantia ſpectatur] morbum magnum ſignificare uidetur mihi penès magnitudinem, & formam affectus: quia quo fuerit hæc maior, ea ſanè actiones præſtantes magis læduntur: idcirco ex effectu, cauſę rationem ſubſcribit hanc explanationem perlibenter admitto, tum quia ſatis conſona eſt rationi, tum etiã quia Alexandrino Archiatro Cęſareo placuiſſe ſcio. Cum uerò dicit poſtea. Alia G
quæ ex propria affectus eſſentia] explanat morbum magnum ratione cauſæ continentis, atque proximę: quam hic propriam uocauit morbi eſſentiam: quemadmodum etiam in arte medica, cum ait. Facta autem ægritudo curabitur ſolutá ea diſpoſitione, à qua primum ea, quę ſecundum naturam eſt, læditur operatio: quam quidem & ipſam morbi eſſentiam dicimus eſſe] certiſsimum eſt hoc loco loqui Galenum de cauſa coniuncta: à qua morbus factus eſt: quicquid alij ſomnient. Conſtat continentem cauſam vocari hic eſſentiam morbi: & hic notabis, Galenum dixiſſe propriam eſſentiam] & nõ ſimpliciter eſſentiam] quia qui profert eſſentiam, totam profert eſſentiam: materiam, & formam: qui verò propriam dicit, partem eſſentiæ pronunciat. Quando poſtremò dicit. Quæ ex facultate, quæ læſum corpus gubernat exti- H
matur] magnitudinem morbi ſignificauit ex actionum præſtantium læſione: quam differentiam exprimere illi placuit per proximam cauſam ipſarum operationum: quæ cauſa eſt facultas: etenim poſita facultate ponitur actio; remota facultate remouetur: ita ut adſit actio ibi adſit facultas, & è contra. idcirco mirum non eſt, ſi ex facultatum principum læſione, voluerit eum modum declarare, ſecundum quem dicitur magnus morbus ratione magnitudinis actionum læſarum. Supereſt explanandus alter locus ex libro de totius morbi tẽporibus cap. quinto in quo in hunc modum ſcribit, itaque morbi ſinguli ex ſua quidem natura magnitudinem quandam poſsident: melius enim ſic eſt dicere claritatis gratia. Hæc morbo magnitudo vel ſupra vires eſt, vt eas grauet: vel è contrario uiribus ægri imbecillior, ut ab illis ſuperetur omnibusq; probè euenientibus: Proinde cum ſupra uires fuerit, homo prorſus

morie-

A morietur] hæc ille, Ex quibus conſtat magnũ morbum dupliciter dici: vno modo ratione ſuæ ſubſtantiæ: alio ratione virium: ſicq; non eſſe tres differentias morbi magni ut quarto, & ſeptimo methodi ſcribit. Verùm hic locus apertiſsime confirmat opinionem noſtram: pro qua re ſciendum eſt, Galenum nunquam dixiſſe morbum in relatione ad uires propriè magnum nuncupari: ſed potius contra maiorem: vt eius verba manifeſtum faciunt, quæ eodem capite ſic habent. Nam quod ægrotantis perniciem continet in hoc ſitum eſt: quippe dum nec ſeruari quis poteſt, niſi natura morbum ſuperauerit: neque perire, niſi natura uicta ſit, morbusq; ea ſuperior euadat: Hinc eſt, quod nonnulli unum ex magno morbo, qui ad aliquid relationem habet ſignificari arbitrantur: ignorantes interim, & ſic magnum morbum dici, B quemadmodum ſi maiorem etiam diceremus, cum ſupra uires noſtras fuerit] in his verbis repræhendit illorum opinionem, qui morbum magnum in relatione ad vires uocarunt: ignorantes (inquit) interim, & ſic ab illis morbum magnum dici, qui ſupra vires noſtras fuerit, atque ſolemus maiorem morbum vocare. Admiror autem plurimum, quomodo nouatores hæc non animaduerterint, merito primum nuncupatur maior, non magnus ſimpliciter: quia qui exiguus morbus eſt, & qui mediocris hac ratione magnus ſtatuitur: ideſt ex accidenti: non equidem natura propria: & ex collatione cũ eo quod in morbis eſt mediocre, ſed accidentaria quadam ratione: ſic leuiſsima febris hominem occideret, aut morbus quicunque paruus. Quid verò differat magnum dicere, & maiorem à Galeno explanatum fuit libro de dignotione ex pulſibus, ſecundo & alibi paſsim. C Sic igitur concludo morbum in relatione ad vires maiorem dicendum eſſe, non autem ſimpliciter magnum. Quin addo locum illum noſtram opinionem vel maximè confirmare: Quid enim volunt hæc uerba? itaque morbi ſinguli ex ſua quidem natura magnitudinem quandam poſsident?] an ambigua ſunt hæc? porrò hæc magnitudo morbi aut uires ſuperare poteſt, aut non poteſt: cum ſuperat, moriundum eſt ægroto: cum non ſuperat, ſanandus. Neque hic putes diuidi a Galeno magnũ morbum, in eum, qui reſpicit vires, & in magnum, qui ſuperat uires. At ſcopus illius eſt diuidere morbum re uera magnum in ſalubrem, & in lętalem: illum uocat mortalem, cuius uehementia à uiribus ferri non poteſt: ſalubrem verò, qui ſuperatur à uiribus: vt omnes facilè iudi D cabunt, qui ſententiam verborum Galeni perpendere diligenter uoluerint. Quamobrem in Galeno nihil adeſt, quod rectè dictum non ſit, quodq; ſuis principijs non maximè conueniat. Redigentes verò in breuem ſummam, quæ hic de magno morbo diſseruimus: tres illius exiſtere differentias dicimus: una eſt cum morbi forma ſupra mediocritatem affectus præternaturam fuerit conſtituta, qua ſignificatione dicere ſolemus, obſtructionem, tumorem, uulnus, fracturam, luxationem, intemperiem, febrem, alioſq; id genus morbos magnos exiſtere. Secundò magnus dicitur ex cauſæ magnitudine, aut ex propria eſſentia, vt Galenus dicit in ſeptimo methodi, quàm libro quarto eiuſdem tractationis cachoetiæ nomine exempli gratia inſigniuit: cum ſcilicet materia maligna eſt uitioſa, plurimum putrida, aut peſtilens, & venenata, aut adeò multa vt uaſa diſtendat, ſuffocationemque minetur calo-

tis naturalis. Tertio magnus dicetur ex ſymptomatũ vehementia, magnitudineq́; : ut doloris, ſitis, languentis appetentiæ, vigiliarum, & aliorum id genus. Nunc propius ad illorum expendendam, examinandamq́; opinionem accedamus. E

OPINIONIS SVPERIVS POSITAE IMPVGNAtio. Caput quintum.

CVM horum opinionem contemplor, multa ſeſe offerunt mihi, quæ non mediocrem difficultatem pariunt: primo autem loco illud, quod ſcribant magnum morbum, & vehementem, & acutum, idem apud Galenum ſignificare. Etenim me non fugit Galenum aliquando id pronunciaſſe: præſertim verò libro de criſibus, & libro primo aphoriſmorum cum inquit. Magnitudo, & vehementia febris duo ſunt apud medicos vſitata nomina, ipſaq́; ſæpe de eadem re pronunciant] nihilominus id animaduertere debebãt, quod magnus morbus abuſiuè quidem pro uehementi ſumitur, non propriè. idcirco Galenus inquit, quod ſæpè de una re uſurpantur: nec dixit ſemper. differunt inuicem, tanquam commune à particulari: vt genus à ſpecie. Si quidem omnis morbus uehemens magnus eſt: non tamen omnis magnus vehemens: quam rem illorum etiam ſententia facilè probare poſſumus. Morbus magnus eſt, qui à mediocritate plurimum excedit, quod tum in genere, tum ſigillatim veritatem habet: at morbus vehemens eſt, qui validum habet, velocemque motum: ex quo poſſumus ſic ratiotinari contra eos homines. illi affectus inuicem differunt, quorum diuerſæ ſunt definitiones: magnus itaque morbus à vehementi differt. Quis enim diceret omnem magnum morbum uelociter moueri & ualidè? Quis admitteret moueri, & mediocritatẽ excedere idẽ eſſe? rurſus verò quis diceret morbum magnum, & acutum eſſe idem? iam ſi magni morbi notio illa vera eſt, quomodo acuto conueniet? erit in ſpecie magnus morbus, ut ephemera, quartana, quotidiana, hectica, quibus acuti morbi rationem conuenire non poſſe multò certius eſt, quàm quod hoc loco debeat explicari. Morbi (inquit Galenus) ſinguli ex ſua quidem natura magnitudinem quandam poſſident: melius enim ſic eſt dicere claritatis gratia. At ſi hoc ueritatem habet, quod illi pariter admittunt, erunt ne ſinguli morbi uehementes, & acuti? Quin Hippocrates etiam diſtinxit morbũ acutum à vehemẽti, cum quarto de rat. uict. in mor. acutis ait. In acutis morbis ſanguinem mittes, ſi vehemens uideatur morbus, floruerit ægrotanti ætas, & uirium adfuerit robur] atque hic primus illorum error videtur mihi. Secundus eſt multò maior; quando dicunt magnum morbum pro vehementi, & pro acuto ſumptum indicare venæ ſectionem: Nam ſi indicatio huiuſcemodi ſumitur à morbo acuto, & uehementi: omnis utique acutus morbus, & vehemens indicabit hoc generoſum præſidium: quod enim indicat id pro ſua natura indicat, quod pro ſua natura indicat, id ſemper indicare ſcribit Galenus 9. meth. medendi. Sed cholera acutiſsimus, & vehementiſsimus morbus nunquam venæ ſectionem indicat: morbus à turgente materia conci-

F

G

H

cita-

A citatus acutus eſt, huic tamen conuenit purgatio Hippocratis, & Galeni teſtimonio minimè autem uenæ ſectio. in vehementiſsimis doloribus admonuit Galenus primo aph. 23. adhibendam eſſe diſtinctionem an purgare an venam incidere oporteat: prætermitto alia à nobis alio in opere explanata. Quin affirmare morbum magnum abſolutè ſumptum, etiam ſi non ſumatur pro uehementi, & acuto: indicare venæ ſectionem error eſt: nunquam illi oſtendent Galenum id pronunciaſſe. Nam locus hic, cuius interpretationis cauſa tot à nobis dicta ſint, quàm parum illis faueat, ea manifeſtum faciunt, quæ in explanatione primi capitis dicta ſunt à nobis: & quæ rurſus diximus, dum affectus proſecuti ſumus uacuationem poſtulantes per uenæ ſectionem. Quæ verò ex quarto meth. cap. 6. proferunt, contra Menodotum B empiricum dicta ſanguinem eſſe mittendum citra plenitudinis affectum oſtendunt: vbi eo indiguerimus remedio tanquam reuulſorio præſidio: quoniam morbi magnitudo à ſanguinis, aut multitudine, aut motu ſemper phlebotomiam indicat, vel tanquam vacuatiuum, vel tanquam reuulſiuum præſidium vnaque magnitudo morbi abſolutè ſumpta non ad phlebotomiam modo, ſed etiam ad purgationem deſideratur. Cæterùm cum de ſecunda ſignificatione magnitudinis morbi in relatione ad uires diſputant, mihi etiam non mediocriter diſplicent: primum quia, ut expoſuimus uirium relatione grauis morbus haud rectè dicetur magnus, ſed maior. Deinde verò, quòd hoc modo ſumi à Galeno putant, cum in quarto methodi, & alibi magnum morbum eſſe ſcribit ratione præcipuè partis; aut malignitatis, ſiue cachoetiæ. Hic C enim multiplex apparet error. Quis aliquando intemperiem cerebri, iecinoris, cordis teſtium, aut earum partium, quæ magna cum illis affinitate, coniunctæ ſunt, aut etiam quæ exquiſitum ſenſum habent, uocare audebit morbum magnum in relatione ad ipſas uires? Iam illud citra omnem controuerſiam conſtat, quod deſperata eſt omnino ſalus, vbi morbus ſupra uires magnus extiterit. Quis igitur, aut ex dolore, aut ex intemperie illarum partium liberabitur? Deinde mala materia (cui ratio conuenit cachoetiæ) quotidie circa præcipuas partes inhæreſcit, aut ad illas attrahitur, aut gignitur citra labem: cor putridos humores per febres, humores malignos, & atros per palpitationes: iecur bilioſos humores cuiuſcunque ſpeciei extiterint: cerebrum pituitam ſalſam, bilem quinetiam ipſam generat, ac recipit citra dam-D num aliquando ullum, aliquando verò exiguum, aut certè non lætale. Præterea in hoc etiam aberrant, quando dicunt morbum in uniuerſo genere magnum ſic à Galeno nuncupari in relatione ad uires. Nam ſi hunc virium reſpectu magnum dicimus, qui erit magnus ſuapte natura? collatione inquã facta ipſo in genere ad id, quod mediocre eſt? Proponant illi morbum magnum in vniuerſo genere, illico percipient non ſemper magnum dici illum reſpectu virium: ſed natura ſua, quæ conſiſtit in receſſu a mediocritate morbi: cuius receſſus cauſa magna conueniunt remedia, à quibus liberantur. Amplius morbus magnus non debet metiri à naturali mediocritate, ſiue ſtatu ſecundum naturam, vt illi dicunt: quandoquidem regula, & menſura magnitudinis morbi ſumi debet ab eo quod mediocre eſt, ſed non a quocunque, verùm ab illo quod exiſtit in eodem genere. Opus eſt igitur collatio-

nem.

nem fieri ad mediocrem morbum; non ad mediocritatem naturalem: aut ad E
ſanitatem. Rem in hunc modum habere hæc ratio demonſtrat. In eodem genere continetur medium, in quo extrema continentur: iam quidem in hac re duo ſunt extrema: ut paruus morbus, magnus morbus: medium igitur cu ius collatione hic paruus, ille non magnus dicitur, in eodem genere morborum contineri debet. at naturalis mediocritas, ſiue ſtatus naturalis eſt alterius generis. Rurſus illorum etiam teſtimonio: morbus magnus dicitur qui mediocritatem excedit: paruus verò qui eſt infra mediocritatem. At verò nunc ſupponamus, collationem fieri debere ad ſtatum naturalem, quis erit quæſo ſtatus morbi parui infra mediocritatem naturalem? quod ſomnium narrant mihi, dari morbum infra ſanitatem? non ne hoc ſubuertit vniuerſæ medicinæ principia? Admitto in illorum gratiam libenter morbum magnum F
dici, qui plurimum diſtat à naturali mediocritate: ſed hoc illis negandum eſt, naturalem hanc mediocritatem eſſe metrum, regulam, menſuram, vt cum Galeno loquar, qua morbi magnitudinem metimur: Quid fuerit naturalis ille ſtatus, cum Galenus primo ad Glauconem ſcribit ad tantam magnitudinem morbum perueniſſe, quantum unuſquiſque à naturali ſuo ſtatu receſsit? eſt inquam menſura, qua cognoſcimus remedij quantitatem: quoniam tot debemus alterare gradibus, quot fuerint ſupra ſtatum naturalem adaucti: ut diximus in methodo medendi. Adde quod neque protinus ſequitur, quod ubi morbus à naturali ſtatu multum recedat, ibi uires morbo imbecilliores exiſtere. nam illud multum recedere latitudinem quandam habet: quæ magis, ac minus continet: quemadmodum ſupra dicebamus docen- G
tes, quomodo magnitudo morbi quantitatem phlebotomiæ indicabat. Poſtremum addo magnitudinem morbi in relatione ad vires nullum omnino vſum afferre in medicina: quandoquidem omnis morbus per quam exiguus, mortalis eſſet, ut putà ſenibus decrepitis, & puerulis, aut alia ratione imbecillis corporibus: quod à medico non debet conſiderari. Magnitudo enim morbi magna indicat præſidia in ſuo genere: ut uel phlebotomiam, vel phar macum purgans, vel potum frigidæ, vel cauterium, vel ſectionem, uel uſtionem, vel quid aliud. at magnus virium reſpectu eiuſcemodi indicationem non profert: quia nulla ad morbum, aut certè admodum exigua uertitur curatio: omnis verò ad uires diligentia ſit adhibenda: ſi modo ſpes aliqua ſalutis futura ſit. Hæc & alia quàm plura inſequuntur hanc opinionem abſur- H
da: Cæterùm, quod attinet ad illorum rationes, quibus contendunt demon ſtrare Galenum ſibi ipſi non conſtare; neque docere, qui morbus ſit magnus: arbitror me iam manifeſtum feciſſe illos tota aberraſſe via, dum præſertim demonſtrauimus, qua ratione Galeni ſententiæ, quæ diuerſæ videbantur, ſint interpretandæ. Illud nunc ſubijcio, Galenum in quarto methodi meden di cap. 6. docuiſſe omnem magnitudinem morbi indifferenter ſe habere ad venæ ſectionem, & purgationem. Nam ſiue fuerit magnus morbus ratione formæ, ſiue ratione materiei, ſiue ratione ſymptomatum, phlebotomia indicabitur, modo exiſtat ex illorum numero morbus, qui curari, & ſanari valeat venæ ſectione: contra indicabit purgationem, ſi fuerit ex illis, quibus opitu latur pharmacia: reliquas rationes ſigillatim non perſoluo, quia & ſupradi-

ctis

A ctis facilem explicationem habent. Atque hæc de magnitudine morbi.

QVIBVS SIGNIS MAGNITVDO MORBI DEPRAEhendatur, ex quorum obſeruatione mittendum, aut non mittendum eſſe ſanguinem cognoſcimus ex aliorum ſententia. Caput ſextum.

DISCVTIENDVM proponunt recentiores medici doctiſsimi quidem uiri, quibus ſignis magnitudo morbi depræhendatur, ex cuius indicatione mittendum eſſe ſanguinem colligimus: de qua
B re in hunc modum elegantiſsime ſcripſerunt. Morbus autem ſiue factus omnino, ſiue incipiens, ſiue impendens magnus dicitur aut ex ſe, aut ex ſua continenti cauſa; quæ in humoribus conſiſtit, aut ex ſymptomatis cuiuſdam ſeuitia: Ac primum quidem magnus, vehemenſque intelligitur ex ſuo genere, nam cuiuſcunque partis ſit phlegmone, grauior, deteriorque cenſetur: quam ſimplex eiuſdem intemperies. Deinde ex partis uſu, atque præſtantia, ſi ex principum partium eſt ordine, ut cor, vt cerebrum, & iecur: aut ſi contra inter partes abiectas, & ignobiles cenſetur. Præterea ex ipſarum ſitu, nam aliæ principibus affinitate iūguntur, ut pulmones, latera, uentriculus, & lien: aliæ verò longiore interuallo diſiunctæ ſunt, ut inteſtina, renes, ueſica, artus, aliæq; in extremo corporis poſitæ. ex
C ipſo denique partis ſenſu, qui aut acer, acutúſue eſt; aut hebes. At cauſæ magnitudo ex humoris, qui in affecta ſede congeſtus eſt, & continens ſit morbi materia, conditione, & natura ſpectatur: quod nempè benignus ſit, vel uitioſus, vel putridus, uel pernicioſa qualitate contaminatus, iſque aut multus, aut paucus. Hinc enim quicquid pernicioſum eſt, atque malignum magnum etiam nuncupare conſuemuimus. Ex vaſorum etiam, & viſcerum totiusq; corpori plenitudine, vel exinanitione antecedentis cauſæ magnitudo depræhenditur: itemque ex humorum ibi conceptorum puritate, & uitio: ſyptomatis magnitudinem ex vehementia, aut remiſsione eorum, quæ incidunt, metimur: nempè doloris, ſitis, languentis appetentiæ, uigiliarum & cęterorum, quæ vires imminuunt, & attenuant. Itaque ſi praua quædam mor-
D bi ſpecies, ueluti inflammatio, iecur, cerebrum, vel partes cordi uicinas, atque connexas occupauerit, cuius uis latè ſe fundat: ſitque humor putridus, & uenenatus quali & corporis uaſa conferta appareant, adeo ut inde magna concitetur corporis agitatio, mala appetentia, ſitis, dolor acerbus, & vigiliç hunc profecto in maximorum, grauiſsimorumque morborum numero reponemus: cui & maxima conuenit uacuatio. In quo autem morbo diuerſa compareat omnia, is certe pro leuiſsimo, minimóque ducendus eſt: & qui fortaſſe nullius euacuatione indigeat: inter hos non pauci interiecti ſunt medij ordines, qui pro maioris, minoriſque ratione, aut abundè, aut parcè vacuandum denunciant.

QVI

 E

QVI MAGNVS MORBVS INDICET VENAE ſectionem ex Augenij ſententia. Caput ſeptimum.

HAEC quamuis tum eleganter, tum conſideratè dicta uideantur,
nonnihil tamen ingerunt mihi dubitationis: Quandoquidem
morbi magnitudo uenæ ſectionem indicans, non eſt abſolutè
ſumenda: ſed prius ſupponit morbum ex eorum eſſe numero,
qui vacuationem poſtulet per uenæ ſectionem: verùm quia
non protinus in eiuſcemodi affectu ad remedium accedimus, propterea ſco-
pi conſulendi ſunt: inter quos unus eſt morbi magnitudo, magnum auxi-
lium poſtulans in eo genere auxilij, quod indicat morbi natura: rem prius F
ex Galeni uerbis explanemus. Hic enim dicit in libro huic tractationi dica-
to ſtatim in principio, oportere eum, qui de ſanguinis emiſsione ſpeculari
voluerit, unum ſibi primumque proponere: nempe, ut quæ corporis affectio
nes euacuatione indigeant, conſideret. Ac deinde alterum, quæ nam ea,
quæ ſanguinis fit detractione: nam multi ſunt affectus, qui alia quapiam eua
cuatione quidem indigeant, ſed non ſanguinis miſsione.] Vides hic, quod
primum habere ſuppoſitum debeat, qui de hac tractatione agere uoluerit.
Verùm contemplatio de ſcopis hanc non modo ſubſequitur, ſed ultimò ferè
loco ponitur à Galeno, ſic enim ille inquit. Porrò hac quoque ſpeculatio-
ne abſolutè ſuccedit de ſcopis, ſeu intentionibus oratio, quibus uidelicet
quis animum attendens uacuationis menſuram coniectura queat aſſequi.] & G
hac de re egit Galenus de ſcopis in cap. duodecimo illius libri. Hoc ita-
que primum eſt quod in hac ipſa contemplatione animaduertendum eſt, co-
gnoſcere, num curandus affectus poſtulet uacuationem: ſecundò an exigat
uacuationem per uenæ ſectionem: quibus cognitis, magnitudo morbi poſtea
eſt perpendenda: qua poſita ſtatim ponitur, & qua remota remouetur indi-
catio de ſanguine mittendo. Sumus infra multò diligentius explanaturi, quę
ad hoc argumentum pertineat: interim verò non eſt prætermittendum, quod
ſi in omni morbo magno ſanguinis mittendi uigeat indicatio, in cerebri, ie
cinoris, cordiſq; intemperie, quæcunque ſit conueniet remedium: quod ab-
ſurdiſsimum eſſe, nemo eſt, qui neſciat. Quis præterea in partium affectu,
quæ conſentiunt cum principibus: quis in omnibus exquiſito ſenſu prædi- H
tis: Quis in omni putredine, Quis in omni uehementi cachochimia: Quis
in malignis humoribus uenæ ſectionem conſuleret? Adeo enim malè con-
ſultum foret humano generi, ſi hoc admitteremus, ut nihil peius. Neque
putandum eſt doctiſsimum illũ virũ hæc præcepiſſe nulla adhibita diſtinctio-
ne: ut eius uerba ſignificare uidentur illis, qui attento animo non legunt:
quia tum in ſuperioribus capitibus id manifeſtiſsimum feciſſe uidetur, cum
docet, quæ humorum uitia phlebotomia uacuet ex uenis: tum præſertim hoc
ipſe capite, quando ſic inquit. Cuicunque affectui conuenit uenæ ſectio: ea
protinus adhibenda, ſi magnus is eſt, uireſq; conſentiunt.] Cæterùm hunc
non diſtinguere morbum magnum ea ratione, qua Galenus diſtinxit, multò
notius eſt, quàm quòd debeat explanari: utra verò potior ſit diſtractio alio-
rum

Arum ſit iudicium. Quæ nam igitur eſt ratio magnitudinem morbi cognoſcendi (dicet fortaſſe aliquis) ſi ea uſque quaque non placet ? ea (inquam) eſt magnitudo morbi perſpicienda, quæ ſanguinis abundantiam (ſi uacuatio proponatur) aut ſanguinis fluorem (ſi reuulſioni incumbere ſtatuimus) plurimum vrgere demonſtrabit : id verò accommodatis fiet ſignis, quæ uel plethoricam diſpoſitionem, vel ſanguinis fluentis impetum arguent: ſunt ſanè illa in ſuperioribus libris explanata : hæc verò cum de reuulſione ſermo erit inſtitutus, proſequemur.

AN IN MAGNO MORBO CVM PARVA PLENItudine venæ ſectio conueniat. Caput octauum.

B

DICEBAMVS in ſuperiori libro venæ ſectionem indicari à plenitudine magna: nunc quæritur, an eadem uigeat indicatio, ſi plenitudo aliqua ſit parua, morbus autem magnus. Cauſa dubitationis eſt: quia Galenus ſolam magnitudinem morbi, tanquam indicatricem huius remedij admittere uideatur in libro de ratione curandi per uenæ ſectionem, ut prædiximus ; & 4. methodi medendi capite ſexto dicebat: quod ſi magnus fuerit morbus cum uirium robore, nemo utique eſt, qui ſanguinem non mittat, qui fuerit in artis operibus exercitatus.] Hæc ſi vera ſunt noſtris aduerſantur principijs, cum dixerimus à magna plenitudine hanc deſumi indicationem de ſanguine mittendo. Ad
C hæc verò diximus idem eſſe dicere magnum morbum, & magnam plenitudinem, quod verum non eſſe conſtat ex Galeni uerbis libro de uenæ ſectione, qui ſupponens magnum eſſe morbum, inquirendam poſtea præcipit quantitatem plenitudinis: ac non protinus in omni plenitudinis affectu hanc exerceri debere uacuationem. Quod ad hanc difficultatem pertinet duo veniunt dicenda. Primum eſt magnum exiſtere morbum, exiguum verò plenitudinem videri mihi quidem impoſsibile. Morbus enim magnus ille dicitur, qui à magna concitatur cauſa: quemadmodum è contra paruus, qui à parua. Quamobrem dicere affectum aliquempiam eſſe magnum: cauſam verò concitantem exiguam implicare non mediocrem contradictionem uidetur mihi. Niſi fortaſsis dixerit quiſpiam, non ratione plenitudinis, ſed propter
D vitioſum ſuccum affectum nuncupari magnum. quod quemadmodum admitto, ſic etiam illud aſſeuero duplicem affectum exiſtere, tum ſcilicet plethoricum, tum cachochimium: qui quoniam ſpecie inuicem differunt, diuerſa etiam indicabunt remedia: plenitudo quidem uenæ ſectionem, uel, ut rectius dicam, vacuationem: cachochimia uerò, mali ſucci expurgationem : quę duo diuerſis aliquando fiunt remedijs: dixi aliquando] quia non eſt inconueniens cum vterque affectus fuerit exiguus, frictionibus, inunctionibus digerentibus, balneis, inedia, alijſque id genus ſanari poſſe: at cum adeo magnus fuerit, ut vacuatio leuioribus hiſce præſidijs tentata, proficere nihil poteſt, maioribus vtendum, phlebotomia, & medicamento purgante. Quod ſi unus affectus fuerit magnus, alius uerò paruus: magnum adhibere oportebit remedium pro magni extirpatione, leuioribus interim præſidijs contenti pro exigui curatione.

ne. Quæ res in propoſito accidit caſu: in quo magno exiſtente morbo non E à plenitudine cauſato, ſed à cachochimia nulla ratione conueniet phlebotomia: ſed purgans pharmacum protinus erit exhibendum: quo verò poſtea exiguam illam extirpemus plenitudinem ſatisfaciet frictio mollis, aut cibi paucitas, aut inædia, aut digerens inunctio, aut balneum, aut ſoluta aluus, aut etiam fortaßis nihil horum, cum natura ipſa ex ſe poſsit ſufficere. Deinde verò dicendum eſt plenitudinem exiguam poſſe nuncupari magnam in relatione ad uires: quæ ferendo non ſint, tuncque ſi forte ſuſpicabimur, tendere illam ad corruptelam, anteaquam id accidat incommodi, venæ ſectio poterit adminiſtrari, aut ante pharmacum, aut poſt pharmacum, prout fore neceſſarium medicus iudicioſius exiſtimauerit: Secus autem abſtinere omnino debet, ut prædiximus. Conſtat ex his morbum magnum à plenitudine F genitum eaſdem proferre indicationes, quas habet magna plenitudo. hęc licet abſit morbus actu, eadem eſt indicationis ratione cum magnitudine morbi in potentia. Etenim indicare morbi magnitudinem uenæ ſectionem notiſsimum eſt: ſed hæc indicatio fit à morbo præſenti, & futuro, ut alibi docuimus. Porrò Galenus nunquam admiſit magnum morbum ab exigua plenitudine: Verùm quod ille dicit, hoc modo habet. Poſita plenitudine tanquam baſi, ſine qua ad hoc generoſum accedere non licet remedium, inquirendum eſt, an ſemper phlebotomia conueniat: tuncq; inquit adminiſtrandam, cum morbus adfuerit magnus, aut expectetur: Neutrum autem continget niſi plenitudo affatu digna fuerit.

G

CONFIRMATIO EX GALENO, ET AVICENNA corum quæ dicta ſunt. Caput nonum.

VERVM vt hæc, quæ diximus, omni careāt difficultate, potiſſimum apud eos medicos, qui niſi aduocatis teſtibus fidem aliquam adhibent, confirmemus ea, tum Galeni, tum Auicennæ ſententijs. Atque in primis hunc campum ingrediatur Galenus, Is itaque ſtatim in principio libri de ratione curandi per miſsionem ſanguinis proponit hęc rerum capita ſe ueſtigaturum circa propoſitam diſputationem: horum primum eſt, ut cognoſcantur affectiones, quæ euacuationem deſiderant: deinde uerò alterum ſuccedit, nempè, qui affectus H poſtulent miſsionem ſanguinis: Tertiò autem dijudicare oportebit, quæ corpora hanc euacuationem ferre poſsint. denium ex qua vena ſit neceſſarium mittere ſanguinem. Poſtremum verò caput docet ſcopos, & intentiones, quibus habitis conueniat ſanguinem detrahęre; & an ſemel repenteque euacuandū: an autē partiri euacuationē conueniat. Cum hęc igitur in hunc modum habeant, ſingulum quoque caput expediens Galenus, docenſque affectiones, quæ vacuationem exigunt, omnium meminit, quę tum à plenitudine, tum à cachochimia originem habent: mox autem explanans affectus qui curantur uenæ ſectione, mentionem dumtaxat eorum facit, qui concitantur à ſanguinis abundantia, aut fluxione, tum ratione vacuationis, tum ratione reuulſionis: quæ res clariſsimè apud omnes patet legenti caput quintū & ſextum

Alibri de ratione curandi per miſsionem ſanguinis; quo loco proponit venæ ſectionem tanquam euacuatiuum præſidium: & confirmatur, quoniam ſequenti capite docens miſsionem ſanguiuis non modo præſentibus morbis, ſed etiã futuris utilem eſſe inquit. Sed illud prius uidendum quid ſit id, quod in illis aceruetur; ſiquidem nonnullis amaræ bilis ſuccus plus cæteris colligitur, quibuſdam bilis atræ, aut pituitæ, alijs ex æquo omnes in quibus ſanguis abundare dicitur. hos ergo omnes uacuabis: ſicuti etiam podagricos, & artriticos veris principio exhibito ſcilicet aut medicamento purgante, aut ſanguinis miſsione:] Capite verò decimoquinto, decimoſexto, ac ſequentibus explicans quibus affectibus pro reuulſione uenæ ſectionem adhibere debeamus, eorum mentionem facit, qui ſanè à ſanguinis fluore originem habent: Ex his igi-
B tur Galeni opinio ſatis euidens uidetur. ſed alios etiam eius uiri locos afferamus. libro quinto de ſanitate tuenda inquit. Itaque etiam vere tales naturæ maximè ijs morbis patent, qui ex plenitudine oriuntur: quales ſunt ſinanche, deſtillationes, quos catharros uocant, hæmorroides, ſanguinis profluuia, articulares morbi, ophtalmiæ, peripneumoniæ, laterum compunctiones, reliqui denique omnes quorum genus eſt phlegmone; quare etiam anticipare per ueris initium ſanguinis detractione oportet, aut per inciſam uenam, aut ſcarificatis malleolis.] & libro ſexto eiuſdem operis ait. At ſi ſanguinis quidem abundantiam corpus accumulauit, mittendus is eſt: ſin uitioſum ſuccum, uacuandus hic eſt medicamento, quod ſuperantem humorem purgat.] in Aphoriſmorum autem Commentarijs, ut ſexto Aphoriſmorum
C commentario quadrageſimo ſeptimo, eandem ſententiam confirmat his verbis. Nos enim oportet, ut anticipemus euacuare uere adueniente, uel per venæ ſectionem, ſi plenitudinis paſsionibus ſubijciantur: uel purgatione ſi eis, quæ ex corruptione proueniunt.] & parum infra. Venæ itaque ſectio (inquit) commune eſt earum, quæ ex plenitudine fiunt diſpoſitionum; purgatio verò ſiquidem ſecundum genus inaudias unum quoddam auxilium exiſtit, non tamen ſecundum ſpeciem.c.] Præterea tum primo Aphoriſmorum, tum paſsim alibi, purgationem definiens, dicebat eam deberi humoribus ſua qualitate peccantibus; euacuationem autem, ſi quantitate peccauerint: porrò per uitium in qualitate hominem intelligere malum ſuccum: in quantitate autem plenitudinem, cert.us eſt, quàm quod explicari debeat. Afferamus in
D confirmationem horum, quæ diximus, quomodo Hippocrates mulierem quandam tremore corporis totius correptam, perſanauerit. Ancilla Eſtemargo erat (inquit) cui à puerperio puellę ſanguis nullus fluxerat: matricis os ei conuerſum eſt ad iſchia: doluit cruribus iuxta malleolum phlebotomata ualuit: & quidem toto corpore tremebat.] Galenus verò hunc locum enarrans ait. Quid iſte enigmaticè aliud inſinuet, quàm quod alius tremorem frigidum affectum ratus, ſanguine calido exiſtente eam non phlebotomaſſet? non enim in affectu calidis egente, quiſnam ſanguinem detrahere audeat: ſed auſus inquit ego ſum, & rationem reddit, dicens ad cauſam ueniendum eſt, & impetum ipſius: quod infeſtabat (inquit) noueram, & cauſam moleſtię, ſanguinis copia infeſtabat. Cauſa, uteri conuerſio ad iſchiam quo mulliebria defecerant. Enimuerò quem uacuari ſanguinem oportuit, non ua-

M 2 cua-

euacuus, ſed corpore pererrans erat naturæ onerosus; quamobrem ſanguinis E copiam eſſe tremoris cauſam cognoſcens, & cauſæ impetum uteri affectioné; ad hęc plenitudinem indicationem euacuationis dare, locum autem affectum vnde ſit euacuandum demonſtrare; his ambobus iunctis uenam pedis ſecuit: phlebotomiam quidem, quod ſanguinem uacuare volebat: á pede quod maximè afficeretur uterus: quod autem redundantę ſanguine, ſit detrahendus ſanguis, cenſeo cuiuis eſſe apertum, cum á uenis ſanguis complectatur.] ex his quidem colligendum eſt: Primum, in affectionibus frigidis non conuenire ſanguinis miſsionem: Deinde quod nunquam accedere ad phlebotomiam oportet, niſi fuerit ſanguinis abundantia. Poſtremó plenitudinem indicare miſsionem ſanguinis: quod ſanè venit intelligendum, cum fuerit plenitudo affatu digna; cuius cauſa magnus aliquis morbus factus fuerit, aut immineat, F vt iam declarauimus; quibus addere eſt, hanc non eſſe uniuerſalem plenitudinem, ſed particularem: nempè ſolius vteri. Alter eſt etiam locus Galeni in methodo medendi, quo optimè noſtra opinio confirmatur. ſic enim ait. Memineris verò mihi ad ea, quæ dicenda ſunt, etiam quorum cauſa venæ ſectio petitur: nam quoniam hæc ſanguinis euacuandi gratia adhibetur; ſanguis autem utilis naturæ eſt; utique probè hanc adminiſtrare conueniet, ſic, ut quod inutile naturæ ſit emittat: ſit autem ſanguis naturæ inutilis bifariam: vel cum propriam qualitatem ad unguem non ſeruat; nec amplius nutrire, ſicut prius cum utilis eſſet poteſt: vel ita multitudine creuit, ut aut uires premat, aut tum uenas, & arterias, vel diſtendat, uel findat, uel obſtruat: ac in his quidem miſsio ſanguinis utilis eſt ceu uacuantium præſidiorum una: in alijs autem, ceu quod humorum uehementiorem impetum ad diuerſas partes G reuocet, vel per propinquas deriuet.] Huc etiam pertinent, quæ libro quarto de ſanitate tuenda de ſanguinis miſsione hiſce uerbis conſcripſit: ubi paululum, vel citra ſanguinem reſtitutum, uel ultra progreſſum eſt: audacter mittendus ſanguis eſt: vbi plus conſideratius agendum: ubi plurimum in his nullus mittendus eſt: inſpicere verò & quantitatem conueniet, ut uerbi gratia ſi bonus ſanguis exiguus ſit, reliquus verò ſuccus plurimus: utique in his abſtinendum á detractione ſanguinis eſt. ſin is quidem exiguus, ſangnis verò copioſus audacter incidenda vena eſt.] hæc ille. quæ nobis demonſtrant ſanguinem non eſſe mittendum ubi mali ſucci abundauerint, quod eſt in ipſa, vt Græci dicunt κακοχυμία. Poſtremum verò idem Auctor libro de ratione curandi per miſsionem ſanguinis explicans præcipuos ſcopos in ſanguinis miſsione obſeruandos, duos recenſuit, dum ſic loquitur. Primum verò H ſcire conuenit dum propoſiti ſcopi huius præſidij augentur maiorem indicari euacuationem: dum verò exoluuntur tantum detrahendum de ſanguinis miſsione, quanto illi minores euaſerint. Morbi itaque magnitudo cum uirium robore primi erant mittendi ſanguinis ſcopi: ille quidem, quæ facienda ſunt indicans; hic tanquam illum haud prohibens: id quod contraindicare iuniorum medicorum quidam appellant.] Ex hac verborum ſerie euidentiſsimè conſtat, unum ſolum eſſe, quod indicat miſsionem ſanguinis: Nempè morbi magnitudiné. Verum non poſſumus nos ſimpliciter magnitudinem affectus intelligere, quandoquidem ut expoſuimus priori libro, hæc nihil aliud

de

A de ſe indicare poteſt, quàm magnum præſidium: addere igitur magnitudini oportet, quod ſolam indicet uenæ ſectionem: quid verò hoc eſt, quod in præſentiarum addendum ſit? cauſam nempè à qua fit morbus magnus in hunc modum. Magnitudo illius morbi, qui fit à ſanguinis plenitudine, aut fluxu perpetuò indicat miſsionem ſanguinis: magnitudo morbi à plenitudine tanquam euacuatiuum auxilium: à fluxu verò, tanquam reuulſiuum & deriuatiuum præſidium. ſic quidem interpratandus eſt Galenus, ut ſupra diximus atquè. ſic nullam penitus difficultatem habent eius verba: patetque, quod unũ perpetuò unum indicat prout fuerit natura eius quod indicat. Poſtremò hic afferri uolo quædam ex libro Galeni in Hippocratem de humoribus primo, in quo noſtrum opinionem appertiſsimè confirmat: eius verba ſic habent. ſi
B enim morbus ualens ſit, uireſque ægroti robuſtæ, nemo erit, qui in medicina facienda ſit exercitatus, cui non eſſe mittẽdũ ſanguinem videatur. Ac quemadmodum ſanguis propter ipſius copiam, &, morbi magnitudinem mittitur: ſic purgatio propter alterius cuiuſpiam humoris redundantiam, & virium robur adhibebitur] & parum infra de purgatione ait. Hac autem opus habent ægroti, non modò quia humorum redundantia, quæ noxia eſt expurgetur: ſed etiam ut auertatur, & euacuetur.] Tria hic colligo unam purgationem non deberi multitudini ſanguinis. Aliud purgationem virium robur exigere: Tertium purgationem adhiberi ratione reuulſionis: quæ tria non admittunt medici quidam noſtri temporis, quorum opiniones ſupra reprobauimus. Rurſus eodem commentario ait. Hoc igitur nobis conſilij dat
C Hippocrates, ut purgemus, ac redundantem humorem uacuemus, idq; modo ſanguinis detractione, ſi is uincit cæteros humores: modo medicamento purgante, cum aut flaua, aut atra bilis, aut pituita redundat: præſertim verò, ſi malitia humorum adiuncta ſit] & nonnullis interpoſitis inquit. Quocirca ſtatuendum eſt purgationes eſſe perutiles, & cum morbi magni ſunt & cum quibus permagna eſt humorum iuncta redundantia] Hæc Galenus. ex quibus uideor iam ſatis ſuperque explicaſſe, quod plenitudo modum excedens; aut magnus morbus à plenitudine (idem enim ſunt hæc inter ſe) indicat miſsionem ſanguinis pro euacuatione facienda: partem verò affectam à ſanguinis fluxione, aut motu: aut magnus affectus à ſanguinis motu indicat reuulſionem, aut deriuationem per ſectionem venæ. Nunc uerò reliquũ
D eſt, ut Auicennam eandem opinionem habuiſſe oſtendamus. Is igitur in quarta primi capite de phlebotomia ſic ait. phlebotomia eſt euacuatio uniuerſalis, quæ multitudinem euacuat: multitudo autem eſt augumentum humorum ſupra æqualitatem ipſorum in uenis.] & paulo poſt declarans, quibus debeatur uena ſecari addit. & nemo quidem eſt phlebotomandus, niſi unus duorũ: unus eſt eorum, ægritudinibus præparatus, qui cũ ipſius ſanguis multiplicatus fuerit cadet in eas: alter eſt cadens in eas.] ideſt nemo quidem indiget euacuatione per ſectionem uenæ, niſi ægrotus fuerit propter ſanguinis multitudinem, aut uereamur, ne propter ſanguinis copiam, aut fluorem facilè in morbus incidat: verum quia multi ſunt Auicennæ loci, quibus videtur aſſeuerare flebotomiam conuenire in κακοχυμία eos, quomodo debeant interpretari docebimus ſequenti libro. de ſcopo qui verè indicat miſsionem ſanguinis hæc ſufficiant. SIN-

SINGVLORVM MORBORVM ENVMERATIO quibus uenæ ſectio debetur. Caput decimum. E

NVnc verò quod generatim hactenus proſecuti ſumus id ipſum
particularius doceamus inductione facta in ſingulis morbis, qui-
bus uenæ ſectio debetur. horum enim explicatio manifeſtum
faciet hoc generoſum præſidium nunquam adhibendum eſſe ni-
ſi aut ſanguinis abundantia, aut eiuſdem fluxio morbos procrea
uerit. ergo primum omnis inflammatio, quam Græci phlegmone uocant tu-
tò ſanguinis miſsione curari ſolet. ſic profectò ea ſelicisſime utitur in phræ-
netide, in hepatide, nephritide, pleuritide, parotidis, peripneumonia, angi-
na, ophtalmia, aurium inflammatione, atque in uteri, pudendorum, ingui F
num, alarum, brachiorum, crurum, articulorum, & omnium tam interna-
rum quàm externarum partium phlegmone. His addere eſt cum euidẽtes cau-
ſæ fluxionem proritant, ut contuſio, dolor, ardor: atque eiuſdem generis alię.
Capitis dolor, letargus, uertigo, morbus attonitus, Epilenſia: non tamen ſem
per, ſed cum à ſanguine originem traxerint, uenæ ſectionem poſtulant, &
cordis quædam palpitatio. Poſtulant autem idem remedium, Carbunculus,
furunculus, ſcabies omnis humidior, omnisque rubor per corporis ſumma
efflorefcens, & quicunque ad iſtorum naturam conditionemq; accedunt. Om
nis præterea ſanguinis violenta eruptio, eodem curatur auxilio, ut ipſo fluen
te ex naribus, auribus, mariſcis, utero, inteſtinis, aut alijs partibus inflictis
vulneribus, aut alijs cauſis venis ipſis ruptis, uel exæſis, uel apertis. Quod G
autem pertinet ad febres iam quidem illud citra omnem controuerſiam pa-
tet omnes ſinochos tam bilioſas, quam ſanguineas putridas, atque non putri
das curari per ſectionem venę; quandoquidem in omnibus ſanguis ſupra me-
diocritatem abundat, ſiue ipſa uaſa diſtendendo, ſiue uires grauando. At
uerò in reliquis febribus ſiue continuis, ſiue intermittentibus abſtinendum eſt
à miſsione ſanguinis: non quod is aliquando ſalubriter non mittatur in hiſce
febribus: ſed eo ſanè conſilio abſtinendum, quod quantum ſit de harum fe-
brium natura ſanguis minimè redundat, nec ad aliquas particulas uehemen-
ter agitatur, ac mouetur, ſaluberrimum tamen in omnibus fuerit ſecare ve-
nam, cum cachochimiæ plenitudo permixta eſt: aut cum ueremur ne ſym- H
ptomatis cuiuſpiam ratione ſanguinis plenitudo fiat: aut fuerit ſanguis con-
fluxurus: ſed hęc infra diligentius docebimus.

QVID CONTRAINDICAT MISSIONEM ſanguinis. Caput vndecimum.

IAm quid miſsionem ſanguinis indicet hucuſque, niſi fallimur, diligenter explicauimus, nunc verò ſupereſt, ut doceamus, quid contraindicare uenę ſectionem dicatur. Igitur uires ipſę dicuntur contraindicare tam priori, quam poſteriori contraindicationis notione intellecta: virium autem nomine omnes intelligimus facultates naturales, uitales, animales: Atque idcircò illi perperam tradi de-

A derunt, qui dixerunt ſolo pulſui tanquam ſigno minimè fallaci attentos eſſe de uiriũ robore indicaturos: id certe magnũ quippiã, at nondũ ſatis eſſe iudico, quandoquidem pulſus ferè inconſtans, incertuſque eſt, & externarũ compluriũ rerum interuentu perturbatur, mutationemque ſuſcipit. Deinde ingens, copioſaque euacuatio alias uires non minus, quàm uitalem concutit; atque earum occaſu haud ſecus emorimur, atque ſi uitalis intercideret: quare uidetur aliarum etiam facultatum obſeruatio ad uacuandum neceſſaria: ſi quis enim uehementi, & diuturno morbo, ut lienteria, atrophia, maraſinoue extabuit, huic profectò non fuerit ſanguis mittendus, etiam ſi nunc exiſtit plenus, & validus: quocirca non vnius, ſed trium uagarum, & influentium facultatum, neque harum ſolum, ut rectè concludit Galenus, uerumetiam in-
B ſitarum, quibus actio uitæ continetur ad ipſam euacuationem, quæ fit per miſſionem ſanguinis validitas & infirmitas obſeruanda eſt. ſi enim validæ fuerint contraindicare dicentur ea ſignificatione, qua dicebamus, idem inſinuari modo tamen contrario, quod ab indicante ſuggerebatur: qua ſignificatione vſus eſt Galenus libro de ratione curandi per miſsionem ſanguinis, nam admittunt, neque repellunt ſectionem uenæ; non eo modo quo affectus pro ſui curatione indicat, ſed modo contrario pro ſui conſeruatione: curatio enim & conſeruatio contraria ſunt: quemadmodum morbus & ſanitas: morbus indicabit euacuationem pro ſui ablatione: uirium robur eandem indicabit modo contrario, quod eſt contraindicare, pro ſui ſcilicet præſeruatione. At uerò ſi uires fuerint imbecillæ, contraindicabunt: quia non idem indicabunt,
C oſtendentque: ſed potius contrarium, ut quia morbus poſtulat uacuationem, & inædiam: uires poſtulant refectionem, & uictum: itaque cum illius contrarium indicet, non poterunt admittere ſanguinis miſsionem: hæ igitur primo loco dicentur hoc auxilium contraindicare: at ſecundo quoddam loco anni tempus, regio, cæli ſtatus uacuationes modum excedente, quęcunque fuerint, maximè autem ſanguinis, & alia id genus quamplura de quibus infra ſigillatim tractabimus.

QVID VIRIVM NOMINE SIT INTELLIGENdum. Caput XII.

D QVONIAM hic multa ſeſe offerunt dilucidanda, operepręcium eſt, vt de illis diſſeramus, ne uideamur in rebus maximè ſerijs iunioribus medicis, quibus hæc potiſsimum ſcribimus, defuiſſe. Primum uero explanandum occurrit, quid nomine uirium intelligere oporteat: deinde, quę uires ſtatuendæ ſunt ualidæ, atque imbecillę: aut abſoluto ſermone, aut ſecundum quid: Quomodo pręterea differant vires per oppreſsionem imbecillæ, ab ijs, quę languidę ſunt per diſſolutionem, & quibus ſignis cognoſcendę, hęc & aliud id genus explanabimus plurimum huic tractationi neceſſaria. Aggredior itaque ad primum. Facultatum ſubſtantiæ, quibus corpus regitur, atque gubernatur, eſt ſecundum Galeni ſententiam, totius corporis temperamentum: aut, quemadmodum aſſerit libro de plenitudine capite tertio, quædã ipſius temperamenti proprietas.

Eius

Eius dictio in hunc modum habet. At in libro de elementis iuxta Hippo- E
cratem oſtendimus, ſubſtantiam eorum omnium quæ generationi, & interi-
tui obnoxia ſunt, à quatuor qualitatibus immutari per totam: humore inquam
ſiccitate, calore à frigore. & ex harum certa quadam temperatura, omnium
corporum ſubſtantiam, & proinde etiam uirium earum, quę corpus noſtrũ
gubernat, conſtare, quippe quę non ſit niſi ipſius temperamenti quædam pro-
prietas.] Rurſus in libro prima de ſimplicium medicamentorum facultati-
bus dicebat. Quare & nos, quia in libro de elementis ſecundum Hippocra-
tem ex calido, frigido, ſicco, & humido cum aliorum omnium corpora, tum
animantium conſtare oſtendimus: has effecticium facultatum eſſentias, tum
in alijs omnibus, tum in medicamentis ſtatuemus] quod etiam tum libro
primo, tum ſecundo de præſagione ex pulſibus apertiſsimum fecit, & alijs F
locis quamplurimis. Cum verò temperamentum dico, nihil aliud audio, quàm
tum ſimilimum partium, tum organicarum optimam conſtitutionem: licet di-
ſtinctionis gratia, ſimilarium temperies ſtatuatur illarum natura: quemad-
modum inſtrumentalium, dicatur natura, & ſubſtantia, accommodata earum
forma, & figura ad functiones obeundas accommodata: at quoniam hic lo-
cus ambiguus eſt, amplius aliqua diſtinctione indiget. Temperamentum ſumi-
tur aliquando medicis pro tota ſubſtantia ex qua corpus conſtitutum eſt: à
qua cum actiones prodeant, illa dicetur facultas corporis: tanquam facultas
aliud non ſit, quàm proxima actionum cauſa, aliquando hoc nomine utun-
tur pro diſpoſitione accidentaria ad formę introductionem accommodata:
quę exiſtit qualitas quædam, & διάθεσις: Illius quidem tum Ariſtoteles, tum G
Galenus, tum Alexander aphrodiſeus, tum multò antea Hippocrates men-
tionem fecerunt: atque ut ab hoc exordiar: in libro de humana natura pri-
mo adeo clarè docet temperamentum eſſe naturam corporis, ut nihil clarius
dici poſsit: & Galenus huius imitatione calidum innatum uocat naturam pri-
mo aphoriſmorum commentario 14. Philoſophus autem libro primo de ge-
neratione, & corruptione in contextu 84. ſic inquit. Videntur enim ea, quę
miſcentur, prius ex ſeparatis conuenientia, & poſsibilia ſeparari rurſus] in quo
aſſerit, miſcibilia eſſe, quę prŏpriè ſeparari poſſunt, & per ſe ſubſiſtere: ni-
hil autem ſubſiſtere per ſe poteſt, niſi ſubſtantia: idcirco paſsiones inter ſe
nequeunt ſeparari, nec paſsiones cum ſubiectis miſceri non poſſunt, cum à
ſubiectis eadem de cauſa miſceri poſſunt: neque rurſus formæ ſubſtan- H
tiales miſcentur, cum per ſe à materia ſubſiſtere non poſſunt: neque
pręterea materię miſceri dicuntur, quia nunquam ſunt in actu ſine for-
mis: illę dumtaxat ſubſtantiæ ad mixtionem ueniunt, temperamentumque
conſtituunt, quę per ſe ſubſiſtere, & locum occupare poſſunt: qualia ſunt na-
turalia corpora ex materia, formaque conſtantia: ut perbelle Alexander apho
rodiſeus libro de mixtione explanauit: Galenus certè frequenter ſic tempe-
ramenti nomen vſurpauit: ut cum primo de uſu partium capite nono dice-
bat, temperiem eſſe cauſam omnium actionum; & eſſe partium ipſarum eſ-
ſentiam, unde caro eſt caro ſcilicet ob certam quandam quatuor elemento-
rum temperiem; ſic neruus eſt neruus, atque alię partes id ſunt, quod ſunt,
ob certam temperiem. Hoc adeo frequenter in eius libris ſcriptum inuenies,
vt ferè nihil frequentius: ſed ex multis locis vnum prętermittere non poſ-
ſum

A ſum huic tractationi maximè accommodatum ex libro undecimo methodi capite primo: quo loci declarans, ex quibus conſiſtat ſubſtantia noſtrarum uirium hęc habet uerba. Natura verò per ſe ipſa. Ea ex tribus his partibus complectur: ex ſpiritu, & partium, quę uerè dicuntur ſolidę, ſubſtantię, quas alibi ex ſemine genitali conditas eſſe demonſtrauimus, & tertia ab his carnoſa, quę cuique particulę eſt ſua, ſingulę autem iam dictarum trium propriam pro natura ſua tum qualitatem habent, tum quantitatem: ac qualitas quidem earum ex congrua temperie humidi, ſicci, calidi, frigidiq; conſiſtit: Quantitas uerò ſolidarum partium par ſemper manet, ſed ijs, qui adhuc nau gentur, numero duntaxat; qui uerò abſoluti iam ſunt etiam magnitudine. Carnoſę verò ſubſtantię magnitudo uariatur, etiam ſi pręterea non augea-
B tur animans. Pari modo & ſpiritus ſubſtantia tantum non quolibet momento, tum minor, tum maior conſpicitur. Ergo etiam ſupra ea, quę indicationes pręſtare prius diximus, uirtus uel ſola in ijs tribus ſubſtantijs, quas modo comprehendimus, ſimul enumeratis additur: vel ſi temperies ſeorſum ſit diſcreta, in ipſa. Atque hęc rurſus bifariam quoque, ut oſtenſum eſt, ſcinditur: & in originalem naturam, & in acquiſititium affectum.] ex quibus conſtat uirium ſubſtantiam conſiſtere in temperamento illarum trium ſubſtantiarum quando tum qualitate, tum quantitate fuerint optimè contemperatę: Eſt autem hic animaduertendum, quod quando Galenus temperamentum curationem indicare ſtatuit in nonô methodi medendi capite 14. cum ait. Medicatorię indicationes à tribus deſumuntur: à naturali temperamen-
C to, à morbo, & ab ambiente nos aere. nomine temperamenti, non intelligit harum ſubſtantiarum κρᾶσιν atque permiſtionem: Sed proportionem illam accidentariam, & qualitatem ab Auicenna primo libro ſuę medicinæ ſic definitam. Temperies eſt qualitas reſultans ex mixtione & paſsione primarum qualitatum in elementis repertarum. Hęc temperies, quatenus concors eſt cum cauſis morbificis, aut diſcors ab eiſdem, eatenus à Galeno alijsq; medicis ſtatuitur cauſa ſalutaris, uel morbifica. Hinc libro ſecundo de temperamentis ab eodem authore ſcribitur aliam eſſe intemperiem ſanitatis, & aliam morbi: uocatque morbificam intemperiem à media temperie longiſſimè diſtantem: ſanitatis, quæ paulum. Et libro primo de temperamentis, qualitas aliqua ſi in ipſa temperatura exuperet, intemperies: ſi amplius mor-
D bus, ſi plurimum mors eſt, & libro quinto de ſanitatę tuenda. Intemperies, quæ inter ſanitatis limites ſunt emendandæ, nempè contrarijs, ſi in otio ſunt; Similibus, ſi in negotio: & undecimo methodi cap. tertio ait. Qualitatem verò ex ipſa temperie indicari: conſimilis verò qualitas in conſeruatiua: in curatiua uerò indicatione, contraria ſemper indicatur qualitas. Hęc haud alia de cauſa à nobis copioſius fortaſsis, quam oporteret, non tamen ab re: neque inutiliter propoſita fuerunt, ut docerem temperamentum curationem ex Galeno indicans, non eſſe illud, quod idem cum ſubſtantia virium exiſtere ſupra declarauimus: quam rem ſi diligenter fuiſſent contemplati medici quidem recentiores, non fuiſſent auſi Galenum repręhendere. Verùm oportet non ſolum inſitas uires, facultatesque contemplari: ſed etiam influentes, quę ex tribus principijs proficiſcuntur: Corde, Iecinore, Cerebro, ex quibus

N ſpiri-

ſpirituoſa ſubſtantia, veluti ex perenni fonte proficiſcuntur ad operationes E
totius & partium obeundas accommodatiſſimę. Neque enim calidum innatum in ſolidarum partiū ſubſtantia inhęreſcēs, & inſitus in illis ſpiritus, habent ſola efficiendi poteſtatem ſufficientem, niſi accedant ſpiritus influentes, qui excitēt illas uires, & ueluti de potentia ad actum deducant: ex utriſque ſimul iunctis actiones fiunt: idcirco vtrarumque debemus naturam contemplari. Quia verò principes partes ſunt tres: Cor, Iecur, Cerebrum: Hinc tres uires ſtatuuntur medicis, influentes: Vitalis ex corde: Naturalis ex iecore: Animalis ex cerebro producta. Tres item inſitæ, in illis primis principijs, mox autem in reliquis ſolidis partibus, ut libro de calido innato manifeſtum fecimus.

F

QVAE VIRES STATVENDAE SVNT VALIDAE *atque imbecillæ, aut abſoluto ſermone, aut ſecundum quid. Caput XIII.*

NVnc docendum ſupereſt, quæ uires ſint ſtatuendæ validæ, aut imbecillæ; vel abſoluto ſermone, uel ſecundum quid. Nam quæ validæ ſunt cum non prohibeant uenæ ſectionem, pro ſcopo haberi debent in hoc generoſo exercendo pręſidio: imbecillæ verò nunquam admittent remedium. Sint igitur uires validæ, quando tria illa genera, in quibus conſiſtere illarum ſubſtantiam diximus G
benè ſeſe habuerint tum in qualitate, tum in quantitate: eruntq; ualidiſſimę ſi carnoſa ſubſtantia, ſpirituoſa, & verè ſolidæ partes fuerint optimo temperamento prædita, eamq; habuerint ſubſtantiæ molem, quam ſingulorum natura poſtulauerit. Imbecillæ autem in extremo dicentur quando ſingulę ſubſtantiæ tum ratione qualitatis, tum quantitatis fuerint intemperatę. Hæ dicuntur validæ abſoluto ſermone, atque imbecillæ. At ſecundum quid, cum haud omnes benè, maleúe habuerint. Validæ nuncupabantur quando ſolidarum partium, & ſpirituum temperamentum naturę limites obſeruauerint: ſed carnoſa ſubſtantia, qualitate, & quantitate naturalem exceſſerit modum. Qua ratione duæ in unum ſalubre conſpirant temperamentum, ea dicuntur validę: qua uerò unum genus malè habet: abſoluto ſermone tales minimè H
nuncupari poſſunt, at ſecundum quid: ſimiliter imbecillę dicentur, quando ſolidum genus, & ſpirituoſum ſimul naturę limites exceſſerint, carnes verò benè habuerint. In illis uenę ſectio admittitur: in his minimè omnium, multoque magis remedium fiet, ſi omnes benè, & ſecundum naturam habuerint: maximèque remedium debebit prohiberi, quando omnes pręternaturam fuerint conſtitutæ. Declaremus quę de viribus validis ſecundum quid, Galeni uerbis, quę hoc modo habent libro ſexto epidemiorum. Iam multi haud modica ſanguinis copia redundant: graciliſſimi tamen ſunt. Sicut alij è contrario craſſi: ſed paucum habent ſanguinem. Atqui ego cuidam mulierculę iam octo menſes purgationis menſtruę ſuppreſſione laboranti, extenuatiſſima cum eſſet: aut exiguo detracto ſanguine, breuiſſimo tempore totum ha-

A bitū reſtitui: ſicut & alias nō paruas eodē modo ad ſanitatē reduxi. Sed quod illi mulieri accidit (neque enim erat ignobilis) fuit valde celebre, ipſi quidem reſciſa uena; & medicis ex eo remedio futuram utilitatem conſtanter polliceri verentibus. Quinetiam nonnulli mihi aduerſari audebant, non ſolùm propter mulieris maciem: ſed etiam propter inappetentiam, ex venæ ſectione ſecuturam eſſe noxam affirmantes.] Hæc ille, mihi quidem eiuſcemodi hiſtoria digna commemoratione uiſa eſt: primum quia illa mulier habebat imbecillitatem magnam in carnoſo ſolū genere: in alijs autem duobus minimè: propterea Galenus uenam incidere uoluit. Deinde patiebatur inappetentiam: cuius cauſa uideri forſan poſſet, non eſſe vtilem uacuationem per uenæ ſectionem humoribus crudis in uentriculo abundantibus; etenim
B ſanguine miſſo facilè ſolent humores crudi in naturalibus partibus abundantes in uenas attrahi: & ideo Galeno libro quarto de ſanitate tuenda maxime ſuſpecta eſt uenæ ſectio, humoribus crudis in uentriculo exiſtentibus. Neutrum ueritus, ſanguinem miſit Galenus copioſum. Verba ſic habent. In muliere ſanè, quam memoraui primo die ſanguinis ſexquilibram detraxi: rurſus poſtridie libram: tertiò verò non multo plus ſelibra: erant enim unciæ octo] Cauſam uerò affectus, & cur ille in hanc opinionē uenerit, ſubdit. Medicus verò, & quæ alia ſigna præter cohibitos menſes, uenæ ſectionem indicent, ſcire auebit. Illa igitur, & ego recenſebo, ſophiſtis, vt ualeant, nuncians, ſcilicet ipſius venæ eminebant ſanguinis plenæ, colore liuidæ: reciſo autem uaſculo liquidæ pici, & colore, & craſsitudine ſimilis ſanguis emanabat:
C ob idipſum ſanè multo magis viſus fuit largiter eſſe uacuādus. Hæc quidem à nobis obiter rectè mederi cupientibus dicta ſunto] & parum infra quæ de virium imbecillitate diximus in relatione ad carnoſum genus apertiſsimè docet hiſce verbis uſus. Nonnunquam igitur debilitata carnoſi generis facultate, & uitioſo ſanguine in arterijs venisq; incluſo, attenuatio fit: plerunque autem ex contrarijs craſsitudo, ut in uaſculis quidem paucus remanſerit in carnium nutricationem diſtributus: illę uerò benè habitæ ſint: & per eas totius corporis moles increuerit. c.] ex his arbitror me abunde explanaſſe, quomodo ualidæ, ac imecillæ vires dici debeant, aut abſoluto ſermone, aut ſecundum quid. expendamus nunc quæ relinquuntur tractationis huius.

D *VIRES IMBECILLAS DICI TVM PER OPPRESſionem, tum per diſſolutionem, & quid inter vtraſque differat. Caput XIIII.*

Sed non ſatisfacit hoc docuiſſe, niſi etiam illud conſtiterit, imbecillas uires dupliciter dici: nam quædam ſunt imbecillę, quia ab humorum multitudine opprimuntur: quędam, quia diſſoluuntur. Oppreſſę uires in propria eſſentia nihil patiuntur: Quid quid uerò illis accidit incommodi: id potiſsimum contingit, aut ex infarctu, aut ex immoderata copia, quā ferendo non ſunt. Perinde res habet, atque in baiulo: qui cum uires habeat ualidiſsimas pondus tamen li-

brarum mille ferre non poteſt: eo depoſito ſtatim ad priſtinum reuertitur ſta E
tum. at qui natura ſua imbecillus eſt, neque centum portare valebit libras. Cognoſcimus uires opprimi, quando nullę pręceſſerunt cauſę illarum diſſolutionem mollientes: quas infra proſequemur diligenter, adſint uerò illæ à quibus maximè premi conſueuerunt: quemadmodum multitudo pręſertim quo ad uaſa: atque ab hac ipſa procreata obſtructio: ſiue fuerit ſimplex, ſiue compoſita ab humoribus uiſcidis & crudis, aut cum alia cachochimia. Plethorica diſpoſitio, qualem Athletæ patiuntur, ſolet non modo innatum calidum ob copiam extinguere, ſed etiam venas, & arterias rumpere, propterea confeſtim huiuſmodi habitum ſoluendum eſſe præcepit Hippocrates in aphoriſmis. Obſtructio uerò aut in cerebri finibus facta, aut in pulmonibus, aut in uenis, & arterijs, aut denique in toto corporis habitu prępedito F
vſu uitæ neceſſario, calidum innatum non infrequenter ſtrangulare ſolet, & extinguere. Eſt autem neceſſarium cognoſcere an uires ſint vno, an alio modo imbecillæ, ad hanc quam docere inſtituimus artem uacuandi per uenę ſectionem. Quia uires ratione oppreſsionis imbecillæ non modo uacuationem ſed etiam copioſam aliquando admittunt. Placet rem illuſtriorem facere ex Hippocratis, & Galeni teſtimonio. Hippocrates quarto libro acutorum textu 23. habet hæc uerba. Quid autem quis repente obmuteſcat, id venarũ interceptiones, occluſionesq; faciunt: ſi ſano abſque occaſione, uel forti alia cauſa id contigerit] Galenus in commentario dictionem illius explanans inquit. Venarum ἀπολήψεις idest interceptiones appellat oppletiones, quę à copia exoriuntur. Cum igitur ſupra modum oppletę fuerint uenę, grauari G
virtutem eſt neceſſe: atque in extinctionis agi periculum natiuam caliditatem, quæ ob copiam ſuffocationis quipiam ſimile patitur. Oriuntur ſiquidem Epilenſię, Apoplexię, & Syncopè Cardiacę. Nempè vno communi ἀφωνίας, id eſt uocis carentię ſymptomate, ſymptoma huiuſmodi ſignificauit] hęc Galenus. ex quibus colligo: tum plenitudinem quoad uaſa, referri etiam poſſe ad virtutem: quia dicit ſupra modum venas repletas grauare uirtutem tum etiam Epilenſiam, Apoplexiam, atque Syncopem oriri ex ſanguinis multitudine: uireſque imbecillas exiſtere propter aggrauationem à copia factam, non propter diſſolutionem. Audiamus modo qualem hiſce ſymptomatis curandi adhibeat rationem Hippocrates in cõtextu uigeſimoquarto, & alio ſubſequẽti. Venam igitur (inquit) brachij de- H
xtri internam ſecare oportet: ſanguinemque auferre inſpecta ſecundum habitum, ætatemque pluris, minoriſq; ratione.] Galenus verò, velociſsimè (ait) & plurimum ex ijs, quę principes ſunt partibus, uena ea corpus uacuat: atque ob id in acutiſsimis morbis ad eam ſeſe confert.] Rurſus in contextu 26. inquit. Quamplurimis autem horum accedunt hę faciei rubores, oculorum conſtantiæ, manuum porrectiones, dentium ſtridores, oculorum pulſus, maxillarum contractio, refrigeratio extremorum, & ſpirituum in venis interceptiones, Galenus orationem declarans in fine commentarij dicit. Quod autem in fine dictionis apponitur, ſpirituum in uenis interceptiones id, vt de pulſus carentia (ἀσφυξίαν gręci uocant) dicatur probabile eſt. Nam ueteres arterias venas appellabant. Spirituum ſanè interceptiones, quaſi inclina

tio-

A tiones, & quietes ab authore dici poſſunt] hęc Galenus, ex quibus illud deduci poſſe certiſsimè iudico, Venam tutò ſecari poſſe etiamſi nullus omnino adſit pulſus: ut quando à multa materia arterias oppleri contingit, & caliditatem innatam breui ſuffocationis periculum ſubituram, uereamur.

DE SIGNIS COMMVNIBVS ET PROPRIIS QVIbus virium ſtatus cognoſcitur, & quarum facultatum maius robur deſideretur. Caput XV.

B MOrbo igitur venæ ſectionem poſtulante protinus accedendum eſt ad remedium, ſi uires conſentiant, valideq̃ue fuerint. Illarum autem robur, atque imbecillitatem ex communi omnium medicorũ ſententiæ cognoſcemus ex proprijs earundem operibus. Tres enim exiſtere facultates diximus: Animalem, Vitalem atque Naturalem: quarum proprias functiones, ſi benè fiant, optimè habere uires, ſi malè prętęr naturam affectas eſſe indicant. Vitalem facultatem cognoſcemus imbecillam ex pulſu languido, obſcuro, paruo: ſimiliter ex reſpiratione parua, difficili, atque crebra: ex uoce exili, & languida, quę neque pulmonum, neque pectoris vitio fuerit procreata. Horum contraria robur, & firmitudinem oſtendunt. Animalem verò facultatem debilem eſſe demonſtrant, motus, ſenſusquè læſio, uigilię, deliria, alięque perturbatę principes C actiones: quemadmodum, quæ contraria ſunt eiuſdem validum robur exiſtere ſignificant. Cęterùm urinę, & alui excrementa cruda, (ſic uocentur, quę tenuia ſint, & aquoſa) aut loturę carnis quàm ſimilia, eorundem retentio, & alia quæuis ob lęſa functio, naturalem virtutẽ nõ bene habere denuntiant: quę contrario modo fuerint diſpoſita robur eiuſdem indicant. Verùm non protinus iudicandum eſt imbecillam eſſe facultatem in propria eſſentia, atq; vires diſſolutas ubi eiuſcemodi apparuerint ſymptomata: poſſunt enim contingere ex oppreſsione, ab humorum multitudine, aut obſtructione, ut proximo capite diximus; quę res uacuationem admittit, at cognoſcendum eſt diligenter, quando fuerint imbecillę per diſſolutionem: idque notum fiet ex ijs cauſis, à quibus contingit illas diſſolui, diſsiparique. Quandoquidem ſunt illę cauſę & ſigna: qua ratione diſſoluunt ſpiritioſam ſubſtantiam, hu-D midum primigenium diſsipant, adipem, & carnes colliquant: eæ cauſę ſunt: qua verò euidentes ſunt, ſignorum naturam adipiſcuntur. In primis itaque ſtatuamus ardentiſsimas febres in corpore, calido & ſicco, & gracili habitu prędito humidum primogenium adeo alterare, atque diſſoluere, ut poſtea facilis exiſtat tranſitus in hecticam, torridumque maraſmum, ut Galenus dicebat octauo libro methodi medendi capite ſecundo: omnes prętcrea cauſę vehementiores, quęcunque ſolidas partes immodicè calefaciant, exiccant, humectant refrigerant, natiui caloris, & uirium intemperiem alterant: quemadmodum alterant, atque ſubſtantiam diſsipant longiſsimi morbi, ex quibus corpus contabeſcit, & in atrophiam incidit. Ad hęc alterari ſpirituum ſubſtantiam inuenio quatuor de cauſis: una eſt aeris nos ambientis occurſus: alia

uerò eiuſdem venenata qualitas: Tertia eſt uiſcerum mala conditio: quarta E
eſt humorum deprauata qualitas. Aer igitur impensè calidus, non ſolum qua extrinſecus ambiens, per cutaneos meatus penetrat: ſed etiam qui intus attrahitur per reſpirationem ſpirituum vitalium temperiem permutat, alteratque adeo, ut primum in pulmonibus accenſus, mox cor viſcus præſtantiſsimum feriens, febrem inducit. Quin non ſolum temperies mutatur, ſed etiam rariore facta ſubſtantia ſpirituum eoſdem diſsoluit, minuitque ſubſtantiam. vtrunque igitur patiuntur ſpiritus ab huiuſcemodi alteratione aeris, tum ſcilicet mutationem ſubſtantiæ, alterationemque, tum diminutionem. In aere autem frigidiori temperies quidem mutatur: at copia non diſsoluitur: verùm extinguitur, aut ſaltem ita redditur debilis, imbecillaque uis caloris, vt omninò generoſum hoc, de quo agimus admittere non poſsit remedium. F
Maximam certè labem recipiant ſpiritus ex aere peſtilenti, aut ex uenatarum beſtiarum ictu, non quod manifeſtis qualitatibus noxam inferat: ſed quia totius ſubſtantiæ proprietate naturam quandam, habet deleteriam, & toto genere calori naturali, ſpiritibusque inimicam, aut ſi id manifeſtis etiam de cauſis facere dicatur, ut quibuſdā placuit, et nos aliquādo demonſtrauimus, tamen obeſſe non dicetur aer peſtilens, niſi tota ſubſtantia. Animalia uenenata, ut phalangius, Scorpius, aut rabidus canis, & quæ ſunt eius generis alia, nunquam manifeſtas cauſas inſequuntur, quemadmodum ego ſentio: quoniam habent quandam occultam antipathiam cum naturali calore, & ſpiritibus; quæ ſola experientia, & euentu cognoſci poteſt. Illarum verò triū partium principum diuturna intemperies, ſpiritus generare non poteſt, niſi intēperatos proportione correſpōdētes propriæ intēperiei. G
Poſtremò humorū uitiū ſpirituoſā alterat ſubſtantiā: Bilis enim præterrida videtur ſpiritus ferè adurere: & ſi aliquando ad oſtiū appellit uētriculi ingenti caliditate multa infert incommoda: præſertim καρδιαλγίαν. Qui maximè crudi ſunt humores ſpiritus conſopitos, nimiumque refrigeratos faciunt, ventriculo negotium magnum, præſertim ſyncopem inferre ſolent. Accidit etiam aliquando, ut memoria proditum eſt à Galeno libris de locis affectis, humorum uenenatam qualitatem recipere ab intrinſeca diſpoſitione omnino ſimilem illi, quam reciperet, ſi toxicum ſumpſiſſet: quę res in ſemine præter naturæ ordinem retento, in ſanguinis grumo, ac in alijs humoribus contingit: ex hiſce cauſis in ſpiritibus accidit alteratio, mutatioq; temperamenti. Diſſolutionem autem, atque H
diminutionem quantitatis efficiunt corporis habitus facile diſsolubilis qualem ſupra dum de contraindicantibus ſermonem habuimus, declarauimus: His additur aeris feruidioris occurſus: uacuatio modum excedens: exercitatio immoderata: Vigiliæ, & animi pathemata, atque dolor. Quia de aere iā diximus, de reliquis nunc agamus, Omnis immodica humorum vacuatio, licet ſint excrementitij, & inutiles corpori vel ad nutritionem, uel ad alium uſum ſpiritus non mediocriter diſsipat in uniuerſum corpus diffuſos. Neminem eſſe arbitror, qui aliquando non obſeruauerit omnem immodicam aluui profuſionem, ſiue natura contigerit, ſiue arte, ut in lienteria, diaria, diſenteria, tum exquiſita, tum hepatica, magnam copiam ſpirituum diſsipari. Idem contingit in Diabete, qua urina profunditur extra naturæ modum. Qui præterea

A terea ſecantur in abdomine, ut aqua educatur hidropem faciens, aut in thorace, ut pus empijma creans educatur, aut etiam in abſceſſu: ſi pus affatim, & ſubdito, multum effluat, ingentem contrahunt imbecillitatem ſpiritoſi generis, à qua uix poſſunt aliquando recreari. Quid contingere arbitrabimur, ſi ſanguis effluat copioſior ex utero, ex naribus, ex maricis, ex uulnere? in quo ſanguine conſeruari calorem naturalem à Galeno dictum fuit libro de ratione curandi per ſanguinis miſsionem, & à nobis eſt demonſtratum libro de calido innato. Debet etiam hoc loco referri immoderatus ueneris vſus: qui enim luxuria, & effrenata libidine vitam degunt, ijs ipſis (inquit poeta) frigent effetæ in corpore vires. Namque ex ſeminis profuſione adeo redduntur imbecilli: ut poſtea tabidi intereant. Quantum inediæ frangant
B vires notiſsimum eſt omnibus: quia non ſolum alimentum diſſoluitur in ſimilarium partium ſubſtantia ſitum, ſed etiam impeditur ne nouum regeneretur. Labor, ut etiã exercitatio modum excedens quæcunque ſit, ſpirituum ſubſtantiam euacuant, quemadmodum infra dicemus, cum de arte ſermonem habebimus. Atque multo magis proſternuntur vires ex dolore uehementi: quem lenire, antequam curationem aggrediamur, uirium conſeruandarum cauſa debemus, ut in libro de reuulſione declaratum à nobis fuit. Vigiliæ potiſsimum ſpiritibus animalibus faciunt negotium. Quemadmodum animi paſsiones, à quibus calor naturalis nonnunquam obruitur, ſuffocaturque: ut in timore, ac mæſtitia: nonnunquam diſsipatur, ac diſſoluitur, ut in gaudio, & lætitia. ex his quidem ſtatum virium cognoſcimus. Virtus igitur, aut ua-
C lida, aut imbecilla eſt: ſi valida vacuationem admittit: ſi imbecilla, aut omnino prohibet, aut limitat: Quocirca ad uenæ ſectionem exercendam virtutum naturalium, vitalium, animaliumq; deſideratur robur, ac non æquale. Namque maxima eſt dignitas uitalis, proxima huic ſuccedit naturalis, poſtrema omnium animalis. Huius ipſius tantum quidem robur cupimus, quantum fuerit neceſſarium pro reſpiratione, ut alibi ex Galeno demonſtratum eſt à nobis: id verò exiguum eſt propterea eligimus in curandis ægrotis aliquam introducere in facultate animali imbecillitatem, quam in vitali, vel maxime debemus vitare: id quod Galenus libro ſeptimo methodi medendi capite vltimo teſtatur, & magnus Auicenna dum inquit. Pariterque imbecillitas cuiuſlibet trium facultatum omnino prohibet euacuationem aliquando tamen
D præeligimus debilitatem alicuius facultatis potius quàm noxam, quæ ex vacuationis ommiſsione ſequi poſſet, præſertim in ſenſibus, & motibus facultatibus modo confidamus cuilibet periculo poſſe ſuccurrere, ſi fortè acciderit, itidemque in cunctis alijs.] Sed duo ſunt, quæ hic faciunt dubitationem: horum unum eſt. Auicennam in quarta ſectione libri primi capite primo animalem facultatem præpoſuiſſe naturali: habent eius verba in hunc modum. Cor verò inter omnia membra maiorem conſeruationem meretur, mox cerebrum, deinde iecur.] Aliud autem multo maius eſt, quandoquidem Galenus tum contra ſua decreta, tum Auicennæ naturalem facultatem præponere videtur facultati vitali: verba illius ſic habent in vndecimo methodi medendi capite nono. Neque pulſus dumtaxat vires ad eiuſcemodi agenda firmas requirimus, veluti nec eius facultatis, quæ voluntarium motum

præ-

præſtat, ſed ſicuti eſt dictum potius concoctricis] nota hoc verbum ipſius potius concoctricis] quod aperte ſignificat, maiorem in curandis morbis habere dignitatem facultatem ipſam naturalem, quàm uitalem, & animalem. E
Pro explicatione prioris difficultatis ſciendum eſt nos de hiſce partibus præcipuis duobus modis loqui poſſe: tum ſcilicet quatenus conferunt ad vitæ cuſtodiam: tum quatenus ad ſanationem morborum conducunt. Sub priori ratione poſt cor ipſum debet cerebrum ſubſtitui: vt ſub poſteriori, vltimum locum tenet. Ratio eſt, quia ſpiritus principaliter à corde pendent: mox quantum ad uitam, à cerebro: ab hoc enim proficiſcitur vis reſpirandi, ſine qua vita permanere non poteſt. Nam ſpiratio à uita, & vita à reſpiratione ſeparari non poteſt, Ariſtotelis teſtimonio libro de reſpiratione, & Galeni libro ſexto de locis affect. cap. 4: Quod verò attinet ad morborum propulſationem non indigemus tanto robore facultatis animalis, quanto indigemus facultatis naturalis: Satis enim eſt, ut ſufficiens conſeruetur pro vita reſpiratio. iecinoris autem opus per neceſſarium eſt omnibus partibus, vt Galenus docet hiſce verbis. Maxima igitur, & cordis officij dignitas, atque ægrotantibus maximè omnium neceſſaria. Cerebri verò ad uitam quidem par eſt momentum: non tamen par robur eius in ægrotis requirimus: cum neceſſe omnibus non ſit neruorum ac muſculorum opera vti: itaque abundè fuerit, ſi tantum eius ſeruatum ſit, quo reſpirationis munus ſit obeundum] hæc ille: quæ aperte ſolutionem confirmant: Quod verò ad alium attinet difficultatem repetenda eſt Galeni intentio in eo capite, cum non parum huic propoſito conducat. Pro curandis putridis febribus Galenus proponit balneum, rarefacientia medicamenta, & potum frigidæ: Quando ſcilicet con coctionis notheę ſeſe offerebant, alioquin ab illis abſtinendum. In hoc itaq; ſpeciali caſu multò magis virtuti concoctricij attendere debemus, quam pulſatili. Hæc enim ad concoquendos humores putridos nihil facit: idcirco à pulſatili facultate ſigna coctionis ſumi non poſſunt, neque cognoſci quando debeamus vti balneo, aut rarefacientibus medicamentis, aut potu frigidæ. Hac de cauſa dicit Galenus ad huiuſmodi agenda magis firmas requirimus] Quid ſibi uolunt hæc uerba, ad huiuſmodi peragenda] niſi quod caſum quen dam ſpecificant, in quo concoctrix facultas magis valeat, quàm pulſatrix. Sed ne quid deſit, expendamus, quid agendum ſi virtus fuerit imbecilla, corpus verò indiguerit vacuatione. Sanè tunc aut omnino non eſt uacuandum, aut parum. Si enim virtus fuerit maximè imbecilla, ita vt nullum genus vacuationis ferat abſtinendum: ſi verò non tantum fuerit imbecilla pro illius imbecillitatis modo eſt illa admittenda, ea tamen conditione, quam Galenus declarauit nono methodi capite decimo, ſic ſcribens. Si quidem affectus vacuandum eſſe præcipit idque vel vena inciſa, vel purgatione, harum autem neutrum ferent imbecillæ vires: Quoniam igitur in omnibus huiuſmodi repugnantijs incerta ſucurrendi ratio eſt, alias inſanabilis omnino affectus relinquitur, aliàs ſpacio & ægrè: idque ſi magnum nactus ſit medicum ſanari poterit: oportet namque vbi indicationes ita ſibi aduerſantur paulatim quod vitioſum eſt vacuare, & paulatim inuicem, quod ſalubre eſt repórere: vocant Medici eiuſmodi vitioſi ſucci curationem græci ἐπικρασιν] ideſt con temperamentum] ſed hæc de viribus ſcripſiſſe ſufficiat.

F (margin, beside "propulſationem")
G (margin, beside "proponit")
H (margin, beside "uacuandum")

QVA

A

QVA RATIONE TEMPERAMENTVM SECVNDO loco indicet, aut contraindicet vacuationem: vbi Fernelij ſententia perpenditur. Caput XVI.

DIXIMVS hactenus abunde, quæ neceſſaria videbantur circa præcipuos ſcopos venæ ſectionem indicantes: nempè magnitudinem morbi à plenitudine, aut ſanguinis motu, & virium robur: Nunc relinquitur, vt agamus de ijs, qui minus præcipui ſunt. Octo enumerantur à Galeno libro ſecundo de rat. curan

B di ad Glauconem Philoſophum, & de curatione per ſanguinis miſsionem: & ab Auicenna libro primo ſuæ medicinæ ſectione quarta capite tertio, ſcilicet. Temperamentum, Accidentia ſuperuenientia, Habitus corporis, Anni tempus, Aetas, Regio, Conſuetudo vacuationis, & Ars, de quibus iam dicere incipio, & docere quam vim habeant in indicando, aut contraindicando vacuationem, exordiamurq; ab ipſo Temperamento. Calidum igitur, & ſiccum non ſine graui noxa vacuationem fert: itemq; frigidum, & humidum, vt puta caloris expers, aut certè languidum poſsidens: calidum verò, & humidum plenam ſine vlla moleſtia vacuationem ſubſtinet. Etenim, quæ corpora calidam habent ſiccamque temperaturam modum excedentem ſpiritus habent maximè tenues, qui facile difflabiles non ferunt aliquam ex

C magnis, integriſque uacuationibus: in quibus ſemper fit magna ipſorum ſpirituum iactura. Hæc ea ſunt, quæ facilè incidunt in febres hecticas incipientes, ut Galenus docuit octauo methodi cap.2. & primo de febrium differen. cap. 12. & aliquando ex ephemeris ab ira cauſatis, alijſque id genus externis cauſis incidunt in hecticas; atque in torridum maraſmum: præhenduntur que eiſdem de cauſis ardentibus febribus. Conuenit hiſce naturis, vt Hippocrates docuit ſexto epidemiorum, & Galenus in eius loci commentario, atque præſertim 8. metho. cap. 2. quies, refrigeratio, aquæ potus: maximè ad uerſa res eſt inædia, & ueneris vſus: tandem magis gaudent alterantibus, quam euacuantibus primo ad Glauc. cap. 7. Porrò haud eſt cognitio difficilis temperaturæ calidæ, & ſiccæ: nam quibus ſiccum præualet humido, &

D calidum frigido, ijs corporis habitus gracilis, hirſutus, & nigrior eſt, ac reliquis tribus intemperamentis, quæ hoc ſunt minus calida, tactu calidior ſentitur: plurima quoque his flaua eſt bilis, urinaque, & deiectio bili ſatura, & pulſus magni, & ſomni leues, & mores animi ad iram, atque cogitationes propenſi. Vocamus autem calidam, ſiccamque naturam non ſolum, quæ à primo ortu talis ex proprio temperamento ſit: ſed etiam, quæ poſterius ex calido, ſiccoque victu, & plurima dimotione, & vigilia, & cura, & triſtitia, & regione calida, ſiccaque, & tempore eſtiuo, & cæli ſtatu calido ſiccoque eſt acquiſita, vt Galenus teſtatur decimo meth. Hoc temperamentum refertur ad vires: quia fieri non poteſt, ut abundè calidum, ſiccumque corpus, cum febricitet, uires valentes habeant, eiuſdem authoris teſtimonio. Sed tamen haud ita imbecillas vires habent, quin ferant vacuationem pro-

portionatam temperamento, quæ ſcilicet leuiter uacuantibus cachochimiam fiat, vt manna, attramento caſsiæ, diapruno ſimplici, atque id genus aliis: quorum mentio à nobis fiet in curationibus particularium morborum. Ad eaſdem etiam vires refertur temperamentum frigidum, & humidum: ſed ne hoc ipſo in negocio aliquis ſubſit error: animaduertendum eſt: quod temperamentum eiuſcemodi duobus modis conſiderari poteſt: vno modo quatenus cum calore natiuo admodum imbecillo conſiſtit: alio modo, quatenus cauſis præternaturalibus acquiſitum adhuc omnium ſolidarum partium calor non modo abſumptus non eſt, ſed vegetus adhuc, & validus permanet. in priori caſu vacuationes non conueniunt: quæ res potiſsimum accidit in vltima ſenecta, in qua imbecillis adeó eſt caloris vitalis poteſtas, vt iam morti proximi ſint: natiuum temperamentum eſt frigidum, & ſiccum, acquiſititium verò propter caloris imbecillitatem, concoctionisq; probæ defectum frigidis, ac humidis excrementis continuò, genitis, frigidum, humidumque: quis igitur in eiuſcemodi natura vacuabit? at verò ſi partium ſolidarum nondum mutatum temperamentum eſt, ut in cachexiæ, ac principio hydropis contingit, vacuationes exerceri poſſunt: quinimo ſi quiſpiam morbus eſt, qui valida medicamenta expurgantia poſtulet: hic vnus eſt præcęteris: de quo minimè quidem loquitur Auicennas: Habet autem difficultatem magnam, quod loco poſtremò de temperamento calido, & humido diximus: quandoquidem Fernelius alio modo uidetur ſentire: Ego certè ſum opinionis huius, vt putem nullum exiſtere genus temperamenti, quod ferat æquè integram vacuationem, quàm propoſitum, tum quia in hoc ineſt abundantia ſanguinis, tum etiam quia vires validiſsimæ ſunt. Fernelius verò ſecus putat habere negocium. inquit enim libro ſecundo terrapeutices cap. s. Quod calidum, humidumq; corporis temperamentum in propria ſolidarum partium ſubſtantia ſitum, quoniam vi inſiti caloris aſsiduò plurimum diſsipatur, ac diſsoluitur, non perindè copioſam ferre vacuationem, atque quod ab illo plurimum diſſidet frigidum, & ſiccum. & addit poſtea, quodcunque corpus humidum appellant, quod multo humore abundet in venis recondito, id facillimè vacuationem tolerare] hæc ille. Sed videntur mihi rationi primum, deinde verò Galeni doctrinæ parum conſona. Refragatur illi ratio, quia vbi vires validæ ſunt, atque ſanguinis adeſt abundantia, ibi viget de vacuando indicatio. Qui plurimo ſanguine abundant, venas latas habent, euſarchos vocant græci; ij ſanè alio, quam calido, & humido temperamento præditi eſſe non poſſunt: Hanc naturam temperatam vocarunt antiqui: de qua Galenus hæc ſcripſit libro 6. de ſanit. tuen. cap. 3. Quod ad temperamenti rationem pertinet, qui maximè ſunt humidi hi maxime ſunt longæui: ijdem & ſanitate vbi corpus ad robur peruenit plus cæteris fruuntur: & cæteris qui parem ætatem agunt, valentiores ad extremum vſque ſenium ſunt] his deinde addit antiquorum de quibus diximus teſtimonium dum ait. Ideoque fermè medicis omnibus, tum philoſophis qui corporis elementa diligenter inueſtigarunt, temperamentum id laudatum eſt: immo verò etiam vnum id proinde ſecundum naturam ſe habere quibuſdam eſt viſum] quàm verò ſint vires validæ illud indicat apertiſsimè: quod tum à venere minimè læduntur, tum etiam famen

A men, ac ſitim multò magis perferunt, quam qui calido, & ſicco ſunt temperamento. Quod ſanè non leue eſt, vt inquit ipſe Galenus, virium valentium inditium. Præterea ſubſtantiam virium conſiſtere in hiſce tribus ſubſtantijs demonſtratum eſt à nobis ſuperioribus libris: nempè in ſpirituoſa ſubſtantia: in ſolidis partibus; atque in carnoſo genere: at uerò quæ calida, humidaque ſunt corpora hæc equidem harum trium ſubſtantiarum ubertatem habere, neminem eſſe arbitror, qui neſciat: habent enim carnoſas, muſculoſaſque omnes partes, membra ſolida procera, craſſa, ac firma: quo fit, vt Galenus non rarò admonuit, vacuationes copioſas ferre: cum non vereatur ille ſanguinem mittere uſque ad animi deliquium in febribus ſinochis, quæ non adueniunt niſi in corporibus ſanguineis, & cum virtute valida, vt
B idem dicebat vndecimo methodi cap. 14. ſed hic fortaſsis dicet Fernelius opinionem hanc ſuam ſumpſiſſe illum ex Galeni uerbis libro 9. meth. c. 17. in quo ſic ait. At quę humida, calidaque ſunt eorum ſubſtantia celerrimè in ambientem diſsipatur: alias in halitum ſenſibilem ſoluta; alias in per ſpirationes, quæ viſum fugiunt, ſed ratione depræhendantur] & parum poſtea. Ergo puerorum ſubſtantia, inquit. omnium facillimè digeritur, ac diſſipatur: proptera quod eſt omnium humidiſsima: nulla verò frigidior, quo minus vacuantis præſidij eget, cum habeat ex ſe ipſa, vnde naturaliter vacuetur.] Verùm non cogit quicquam hic locus: quia aliud eſt humidum, & calidum temperamentum: aliud calidum, & humidum: illud enim dicit humiditatis dominium: hoc autem caliditatis. Ratio enim propter quam facilè
C cilè diflétur ipſæ ſubſtãtiæ, eſt humiditas: quæ poſtea tãto prõptius, atque facilius diflatur, quanto cum caliditate fuerit coniuncta: rem ſic habere Galeni verba declarant in 9. meth. cap. 5. quæ ſic habent. Propenſi autem ad digerendos corporis ſuccos ſunt, quicunque natura ſunt humidi: magiſque ſi accedat caliditas.] ex qua loquendi ratione uidetur caliditatem conſideraſſe tanquam aſſeclam, & concomitantem humiditatem, non aũt ut præcipuò dominantem. Hæc quæ diximus, aperiunt cauſam ob quam in pueris non mittitur ſanguis: quia habent ſubſtantiam humidiſsimam: maxime mollem, atque vt cum Galeno loquar, algæ modo teneram: cui poſtea accedens caliditas maiorem facit diſsolutionem. Nos verò, quando de calido humidoque temperamento loquebamur, intelligebamus illud quod à prædominio
D erat calidum, at à ſubdominio humidum benè tamen cum ſicco proportionatum. Quod verò ille dicit ſecundo loco frigida, & ſicca temperamenta magis ferre vacuationem, eſt adeò abſurdum, vt admirer maximum philoſophum in peruerſam hanc opinionem veniſſe. Etenim illud certum eſt, temperamentum indicare vacuationem duplici ratione: una quatenus ad uires refertur, alia ut ad plenitudinem; iam verò conſtat cum frigido, & ſicco vires conſiſtere non poſſe: cum illud ſit ſenium, & mors: vita verò in calido, humidoque cohæret, vt Ariſtoteli, atque omnibus philoſophis placuit. Si verò conſideramus temperiem, quatenus eſt notha humorum, quod frigidũ & ſiccum eſt omni videtur humore expers, idcirco nihil habet, quod ſit vacuandum. Cæterùm quod aſſerit poſtremo loco non eſt ad propoſitum: quia alia eſt indicatio ſumpta ab humore in venis contento: alia à temperamento:

O 2 ille

illa enim vacuationem indicat: hoc verò admittit vacuationem ratione vi- E
rium, vt docuimus.

CORPORIS HABITVS QVOMODO COINDICET aut ſecundo contraindicet vacuationem Stephani Athenienſis opinio reprobata. Caput XVII.

QVARTÒ animaduertendus eſt corporis habitus: per habitum
corporis intelligimus corporiſ conſtitutionem aut gracilem, aut
obæſam, raram, aut denſam, atque inter haſce mediam quan-
dam conſtitutionem: cum quædam ſit, quæ neque obęſa, neq; F
gracilis, neque rara, neque denſa, ſed omnino mediocris. Gra-
cilis, & rara conſtitutio uacuationem impedit: quia uires illam ferre non poſ-
ſunt præſertim uenæ ſectionem: duæ enim cauſę ſunt imbecillitatis, quarum
una eſt carnoſę ſubſtantiæ penuria: alia verò eſt magna ſpirituum diſſolutio:
ex tribus igitur ſubſtantijs conſtituentibus naturam virium, duæ ſunt imbe-
cillæ: unà fortaſsis ualida, quæ eſt ſolida ſubſtantia: Verùm duę magis poſ-
ſunt in indicando, quàm una: idcirco ſi ſolidæ partes admittunt uacuatio-
nem, omnino illam impediunt duæ, nempè carnoſa, & ſpirituoſa ſubſtantia.
At uerò ſi fuerit corporis habitus gracilis, ſed denſam carnem habuerit, mi-
nimèque difflabilem ad illius differentiam, quæ iam explanata eſt à nobis,
fert uacuationem copioſam: quia duę ſubſtantiæ ualidę ſunt, ſolidum genus, G
& ſpirituoſum: ut potè quod non ſinat propter denſitatem cutis effluere ſpi-
ritus. imbecillitas dumtaxat eſt ratione carnis: in hoc habitu venæ latæ ſunt
& ſanguinis non mediocris reperitur copia. Galenus hęc perpendens in qua
dam muliere admodum gracili ſanguinem miſit copioſiſsimum: cuius hiſto-
riam retulit illę libro ſexto de morbis uulgaribus ſect. 3. commentario autē
29. De qua nos alibi diligenter ſpripſimus: præſertim ſupra cum de uiribus
validis, & imbecillis differebamus. Statuamus itaque in habitu gracili cor
poris in quo uenæ ſunt exiles, caro mollis, & alba a uacuationibus, pręſer-
tim à uenæ ſectione abſtinendum: at in habitu gracili cuius venę pateant,
denſamque carnem habeat minimè prohibendam. At uerò cur graciles ab
euacuatione repellat arduum eſt, dignumque inquiſitione (inquit Stephanus H
Athenienſis philoſophus) cum ipſe pronunciet ſępè numero graciles magis,
quàm cęteros ſanguine plerunq; abūdare: magiſque quantū ad hoc ſpectat con
fertas vacuationes tolerare. Dicimus (inquit ille) graciles hic ab ipſo dici nō
qui parum, ſed qui ſupra modum ſunt graciles: hoc enim in oratione po-
nitur: ac profectò craſsi quidem ab euacuatione lęduntur, quia refrige-
rantur, graciles uerò quia exciccantur.] Verùm hæc non ſatiſfaciunt mihi:
quia Galenus mulieri cum eſſet extenuatiſsima, ſanguinem copioſim detra-
hendum curauit: quemadmodum ſupra manifeſtum fecimus: Conſtat enim
diligenter conſideranti Galeni verba diſſolutio propoſiti problematis, quia
gracilia corpora non protinus habent imbecillas uires, neque ſanguine de-
ſtituta ſunt: aut enim venas habent amplas, aut exiles; quę amplas habent
ſangui-

A ſanguinem copioſum continent, quæ tenues minimè: in illis incidenda, in his non incidenda vena eſt. Vires quidem ſubſtantiam habent in carnoſo genere in ſpiritibus, atque in ſolidis partibus: a quibus illarum eſſentia tota dependet: vt Galenus docuit libro vndecimo methodi capite primo. Hæc tria ſimul conſpirantia, vt ſupra dicebamus; uires conſtituunt validiſſimas; at ſi conſpirent duo, vnum reluctetur: quod in propoſita hiſtoria contingit, validæ ſuut vires, ſed non ſimpliciter, atque abſolutè. Habebat mulier carnis penuriam, quia illæ imbecillæ attrahere ad ſeſe ſanguinem non poterant, at ſpiritus, ſolidæque partes benè conſtabant. Quando Galenus in gracili corporis habitu venæ ſectionem inhibere videtur, non eſt locutus de omni, ſed de eo dumtaxat habitu; in quo tenues erant venæ, & ſpiritus facilè diſſol-
B uebantur. Obæſum uerò corpus recipit eaſdem ferè diſtinctiones: nam quod multa pinguedine abundat, quodque venas habet admodum tenues capillis ferè ſimiles non fert vacuationem vena ſecta: quia exiguus calor in venis exiſtens ferè ſuffocari periclitatur ob concidentiam horum vaſorum pinguium. At ſi obæſum nuncupamus in quo emineant venæ, caroque ſit abundans, haud poteſt impedire phlebotomiam, purgationemque: quę mediocri modo ſe habent corpora, ad uacuationis indicationem habent mediocriter. De hoc habitu corporis libro primo ad Glauconem capite decimoquarto ſic locutus eſt Galenus. Eodem modo & qui ſupra modum craſſi ſunt, uel graciles: nam & his tum venam ſecare cauendum eſt: tum reliquas vacuationes confertas cauere oportet.] Craſſos certè hic dicit non qui carnoſi ſunt, ſed copia pin
C guedinis tectos: quandoquidem frigidum temperamentum generare ſolet eiuſmodi craſſitiem. Hos ſi confeſtim, multumque uacuaueris ad extremã frigiditatem perduces: præſertim quia contingit uacuato ſanguine carnes venis ſuperiacentes, vbi ſupra ipſa deciderint venarum illa Συ'μπτωσις, ideſt concidentia, ſuffocationẽ caloris naturalis efficere: ut etiã teſtatur lib. ſecundo de Temperamentis capite quinto. Verùm quid agendum eſt, ſi cum habitu gracili, & uenis tenuibus multa bilis abundet? nam ex habitu indicatio viget de corroboranda virtute, ex copia verò de purgando excremento: dico quod vtrique indicationi ſatisfaciendum eſt: illi quidem priori, quatenus à purgatione, validaque vacuatione abſtinemus: huic verò quatenus purgamus copiam bilis vrinam leuiter mouentibus, quæ refrigerent, & humectent, deter-
D gantque leuiter: ut ſeminibus frigidis maioribus, & minoribus, radice glicirizzæ, & graminis, capilis ueneris, pollitricoque: abſtinebimus prorſus ab ijs quę uerè diuretica ſunt, quia caliditatem habent inſignem, atque multò maiorem, quàm habitus corporis ferat. quę hic diximus de tenui habitu, idem volo intelligi debere de ijs, qui propter conſuetudinem aſſueti ſunt inædiæ, & victu parco exquiſitoque: in his magis refrigerantibus, & nutrientibus, quàm humores purgantibus vtendum eſt: & tamen cum purgationis maxima viget indicatio leuiter expurgantibus pharmacis vtentes auxiliamur opportunè. Habitus corporis coindicat ſimul cum uiribus, & cum plenitudine: cum viribus, quia denſus ad validas, ut quod habet uenas ſatas: rarus ad imbecillas vires refertur: ut obęſus habitus pinguis frigiditatem multam repræſentat: carnoſus verò ualidiores uires. Denotat ſecundo humorum abundantiam

vt bilis,

ut bilis, aut ſanguinis, aut pituitę: aut horum penuriam: ideo ſanè indicat habitus corporis non in propria virtute, ſed aut plenitudinis, aut vitium. E

ACCIDENTIA SVPERVENIENTIA, QVA Ratione non indicent vacuationem: præſertim aluui profluuium & conuulſio. Caput XVIII.

QVINTVS eſt ſcopus in euacuationis arte perpendendus, ſymptomata ſuperuenientia: ut aluui profluuium ſuperueniens, & conuulſio vacuationem uetant: ſi enim vbi aluum ducere libuerit, aluui profluuium ſuperueniat ab euacuatione prorſus abſtinebimus, quoniam in aluui profluuio, aluum ducere periculoſum eſt: procliuitas etiam ad huiuſmodi affectus ſuſcipiendos, tanquam ſymptoma quoddam habeatur. Quæ de hiſce ſymptomatis dicta ſunt à nobis, idem etiam de reliquis omnibus dicendum eſt, de quibus tranſigit Galenus primo ad Glauconem. cap. 14. & 12. methodi medendi. Quod verò attinet ad fluorem aluui audire oportet Galenum, & Hippocratem pulcre admodum ſic ſcribentes. Galenus quidem. Quod ſi fuerit febris cum aluui profluuio etiam ſi non ſit pro multitudinis ratione, neque purgare, neque ſanguinem mittere oportet: quicunque enim ijs plus adimere neceſſariū fore putantes, aut ſanguinem mittere, aut purgare uoluerunt, in grauiora pericula ægrotum deduxerunt.] Hippocrates verò. Aluuo fluente ſanguinem non mittito: nam ſi poſt venæ ſectionem fluor perſeuerauerit, uirtus imbecillior redditur.] Verùm eſt animaduertendum fluorem aluui duobus modis conſiderari poſſe: vno modo quatenus per ſe inuadit: alio modo quatenus ad alios ſubſequitur morbos: in priori reſpectu intercidenda non eſt purgatio, atque venæ ſectio: at verò interdicenda eſt in poſteriori conſideratione: nanque in fluxu diſenterico venam aliquando incidi oportere manifeſtum fecimus in epiſtolis medicinalibus: conuenireque ſtatim non in hoc modo fluore aluui, ſed etiam in diarrhæa uti purgante medicamento ex omnium medicorum communi conſenſu demonſtratum à nobis fuit. Hic igitur de his non agitur. Sed de fluore aluui ſubſequente alios morbos: tanquam ſymptoma, quod uirtutem imbecillam reddere plurimum poteſt: hac enim ratione, in methodo medendi à nobis demonſtratum fuit à ſymptomate mutari aliquando curationem, & medici diligentiam ad ſymptomata conuertendam. Conſideranda ſunt hæc verba Galeni, etiamſi non ſit pro multitudinis ratione] quibus uidetur contradicere ſententiæ aphoriſticæ, qua pręcepit ſenex, euacuandum eſſe per eam regionem, per quam natura tentat: ſic enim ait. quo natura uergit per loca conferentia eo ducere oportet] Galenus uero in commentario loci huius dicit, ſententiam eſſe intelligendam de vacuationibus imperfectis: quando natura non perfectè iudicante morbum, prudens medicus ſupplere illius imperfectionem deſiderat. Talem uidetur Galenus motum ſupponere imperfectum, cum dicat. etiam ſi non ſit pro

multitu-

A multitudinis ratione] non uult tamen adiuuandam eſſe naturam per conuenientem regionem. Nos verò dicimus alio modo rem habere: haud enim præcipit ille naturam non eſſe adiuuandam: ſed quod iuuari non debet dum ipſa mouet: etenim quæ iudicantur, & iudicata ſunt integrè neque innouare, neque aliter irritare, ſed ſinere oportet: duo hic dicit: unum, quæ iudicantur] aliud verò. quæ iudicata ſunt] illud enim indicat motum naturæ: hoc autem finem motus reſpicit: dum uatura iudicat morbum quorſum mouere debemus, aut mouentem irritare? an fortaſsis, quia ſegnem facit motum? Sed hoc ipſo in opere non eſt iudicandum: cum aliquando natura ſegniter incipiat, mox autem poſtea validioribus uiribus agreſſa opus, quod incoauerat perficit: multò ſanè magis expedit expectare terminationem motus incepti,

B quàm temerariè aggredi quicquam: præſertim quia non debemus incumbere ſymptomati, niſi illud vires imbecilliores faciat: tum enim cauſæ rationem ſubiens diligentiam ad ſeſe conuertit medici, & aliquando curationis indicationem mutat. Vbi verò perfectum fuerit opus naturæ, ſi omnino integra facta fuerit iudicatio, tunc ſanè ab omni abſtinendum opere: ſi uerò integra non fuerit, quia, quæ relinquuntur in morbis recidiuam facere conſueuerunt, tunc ſupplere oportet vacuando per eam regionem, per quam natura tendit, humoreſque pronos cognoueris: Hanc Galeni fuiſſe ſententiam declaratum fuit à nobis libro tertio noſtrorum commentariorum ad Galeni librum de ratione curandi ad Glauconem: Cæterùm quod de ipſa conuulſione diximus, id pariter ab eodem explanatum fuit eodem capite decimo-

C quarto, in quo inter alia ſymptomata proponit conuulſionem: nam vires in eo motu laborioſo maximè labefactantur: ſic enim ait. Sed neque ſi quis ſimul & diſtentione neruorum laborauerit, & ſanguinis eguerit miſsione huic tantum ſemel mittere oportet, quantum exigit morbus: Sed aliquid etiam accidenti eſt relinquendum, cuius cauſa ſæpè ſudores adueniunt, & vigiliæ moleſtant, & vires ægroti debilitantur,] quibus uerbis conſtat, non ſimpliciter inhibere uacuationem: ſed quantitatem limitare. Eadem ratio eſt de ijs, qui aut diarrhæa, aut diſſenteria, aut etiam coliricæ paſsioni ex quauis cauſa vel leuiſsima ſolent incidere: in his enim aut non eſt vacuandum, aut admodum parcè uacuatio inſtituenda eſt. Hanc rē pulchrè videtur mihi declaraſſe Auicenna dum ait. Symptomata etiam mala, ut puta Aluui profluuium, & Conuulſio vacuationem uetant. Si enim vbi aluum ducere libuerit, aluui profluuium ſuperueniat, ab euacuatione protinus abſtinebimus: quòniam in aluui profluuio aluum ducere periculoſum eſt. Prochuitas etiam ad huiuſmodi affectus ſuſcipiendos tanquam quoddam ſymptoma habeatur.]

QVAE

E

QVAE AETATES INHIBEANT, AVT LIMITENT *euacuationem præſertim verò phlebotomiam: atque an pueris inhibeatur venæ ſectio propter imbecillitatem virium. Caput XIX.*

SEQVITVR ætas. Circa quem ſcopum duæ extremæ inſpiciundæ, ac exactè conſiderandæ ſunt diſpoſitiones: una eſt corporum, quę nondum ad perfectam peruenerunt magnitutinem: alia verò eorum, quæ iam extremè declinant: ſed in vtraque diſpoſitione ſua latitudo eſt ſatis magna in eo quod magis, ac minus diſtincta: extremæ illæ duæ non ferunt vacuationem aliquam, aut certè ſi admittunt, eius limitant quantitatem: ſenectus quidem vires habet imbecillas, ob caloris naturalis defectum, paucitatem ſpirituum, & ſanguinis: pueritia verò, quia inſitam quandam habet à natura vacuationem, artificialem aliquam vacuationem non fert. Haſce ætates à venæ ſectione excludit Hippocrates, aut quiſquis author fuerit libri quarti de ratione uictus in morbis acutis cum dicit. In acutis morbis ſanguinem mittes, ſi vehemens morbus uideatur, floruerit ægrotanti ætas, & virium adfuerit robur. Admittit dumtaxat ætatem conſiſtentem: qua voce intelligit ille omnem ætatem intermediam, excipit pueritiam, & ſenectutem: de qua re ſupra ſatis locuti ſumus. Hic autem videmur etiam excipere adoleſcentiam: quoniam vſque ad annum vigeſimumquintum contingit argumentum fieri, pro qua re ſciendum eſt: quod ejuſcemodi ætates in relatione ad ętates intermedias uacuationes non admittunt: at conſideratæ ſecundum ſe aliquando admittunt, & aliquando prorſus renuunt: ſenes decrepiti ab omni uacuationum genere alienandi ſunt: qui uiridi ſenecta ſunt prædici ferunt tutò uenæ ſectionem, & purgationem, vbi morbi natura poſtulauerit. Puerilis uacuatio non conuenit, pręſertim verò lactentibus: at uerò non lactentibus conuenit lenis purgatio: uenæ ſectio in euſarcho puero benè lauteque educato, denſiori cute prædicto uenæ ſectio mediocris conuenit: ut demonſtratū eſt a nobis libro primo tractationis huius, at vbi decimumquartum ætatis annum fuerint pręgreſſi audactius ſanguis vacuandus uſque ad cotylam unam, & cotylam dimidiam alio die. Adoleſcentes verò multò facilius ferent uenæ ſectionem, & alias uacuationes. Sed petierit hoc loco fortaſsis quiſpiam, quid agendum ſi puerulo lactanti morbus adueniat purgationem indicans? Rurſus an pueris vires ualidę ſint ad euacuationem, præſertim ad uenę ſectionem: nam ſi Galeno credimus, tum in commentarijs in quartum librum de ratione victus in morbis acutis, tum in libro de venę ſectione, validas vires habent, ob euacuationem tamen inſitam non ferunt venę ſectionem: hac de cauſa dixit additum fuiſſe ab Hippocrate illud verbum. Et floruerit ęgrotanti ętas] & ipſe alibi dum loquitur de hac re dicit, ſemper exceptis ab oratione pueris] enumerans ſcopos in venę ſectione obſeruandos. Reſpondeo, puerulis lactentibus aliquod purgationis genus admitti aliquando poſſe ex reubar-

F

G

H

A barbaro, ex manna, ex agarico, & (quemadmodnm nos facere conſueuimus) ex ſirrupo de cicorea cum reubarbaro, & de Euparorio: Vel etiā quod multò tutius eſt purgantia medicamenta exhibentes nutrici, puerorum comodis ſubuenimus, quę uacuationis ratio ab Hippocrate primum inuenta, experientiaque comprobata in vſu eſt apud omnes medicos. Sic enim ſcribit Hippocrates ſexto epidemiorum ſectione quinta, textu 35. Pueri purgantur, ſi mulier, aut capra cacumerem ſiluestrem edat] eſt ex hoc loco apertè colligendum, facultates alimentorum reſeruari in ipſo ſanguine ex illis procreato. Qui talis euadit, qualia ferè ſunt, quę comoduntur, bibuntuque. Obſeruatum enim eſt (ut Galenus commemorat in eius contextus commentario) verno tempore, quando capre ſcamoneę germiua depaſta fuerint, pur-
B gatorium lac ipſas generare: idemque contingere, ſi titimalo veſcantur. In Doride preterea Bœotia, & Theſſalia omnibusque finitimis regionibus multi ex coturnicum eſu muſculorum diſtentionibus correpti ſunt, cum ille veratro veſcerentur: hoc idem quibuſdam Athenis contingiſſe nouit Galenus, qui coturnicibus ſeſe uimis largiter impleuerunt. Quod verò ad ſecundam quęſtionem attinet, putauerim pueros habere vires imbecillas ad uenæ ſectionem, atque etiam ualidas: quomodo autem utrunque poſsit contingere, & qua ratione Galenus contrarium ſentiens debent interpretari breuiter doceamus. Habere illos uires validas poteſt facilè demonſtrari ex ſententia Hippocratis, qua admonuit: quod qui creſcunt plurimum habent calidi innati: ubi magna eſt huius copia, ibi uires validas exiſtere, non eſt ambigen
C dum. At uerò ex alia ex parte cum illorum corpus maximè humidum ſit, rarum, ac patens, annexamque cum humiditate inſigni habeat calorem, fit maximam quotidie fieri per cutaneos meatus euacuationem, diſsolutionemque ſubſtantię ſalutaris, prę ſertim uerò ſpirituum: cuius euacuationis cauſa illi ferre non poſſunt nouam uacuationem, maxime venę ſectionem: qua educitur pabulum calidi innati: Hinc imbecillū illorum corpus eſt ad uacuationem eiuſcemodi rectè obeundam. Quamobrem ſi conſideremus ſtatum præſentem validæ ſunt uires in pueris: ſi conſideremus futurum, imbecillæ. Contrario modo res habet in ſenibus: in quibus languidę ſunt uires tum pro præſenti, tum multò magis pro ſtatu futuro. Propterea quando Hippocrates dicebat. Virium adfuerit robur] ſolū excluſit ſenes ab ipſa oratione: non
D pueros, qui dumtaxat ſecluduntur illis verbis. Florueritque ęgrotanti ętas] nam ille, eiuſque imitator Galenus pręſentem dumtaxat ſtatum conſiderarunt: hęc ſecundum eius principia ſtatuenda ſunt: Nos verò, qui pueris incidendam venam eſſe arbitramur, longè aliter ſentimus: Nempè ualidas in pueris ineſſe vires tam pro pręſenti, quàm pro futuro ſtatu: ideoque ferre tutò phlebotomiam. Sed de ætatis indicatione ſufficiat hęc dixiſſe: nam in noſtra methodo uidemur omnia explicaſſe ad hanc materiam pertinentia.

P QVAE

 E

QVAE INDICATIO PRAEBEATVR AB ANNI tempore. Caput XX.

INdicatio ſumpta ab anni tempore, & à regione fit in virtute ambientis nos aeris. Tres enim exiſtere ſcopos indicantes curationem à Galeno ſcriptum fuit libro nono methodi medendi capite decimoquarto: ad quos alij omnes rediguntur, eodem auctore, tanquam ſpecies ſub proprijs generibus: nempe ad morbum: ad naturale temperamentum: & tertio ad ambientem aerem. Ad morbum referuntur indicationes omnes ſumptæ ab affectibus præternaturam: ut colligitur ex libro de optima ſecta ad tranſibulum, & nos demoſtrauimus in diſputatione an morbus indicat curationem. F Ad naturale temperamentum refertur ætas, habitudo corporis, conſuetudo, & alia id genus. Ad aerem verò anni tempus, particularis conſtitutio, & regionis natura: quę tria vnum faciunt cœli ſtatum, de quo iam dicere incipio exorſus ab anni temporibus. Quatuor ſunt anni tempora, in quibus non æqualiter uacuādū eſt: nam in æſtate, & in hyeme aut non eſt uacuandum, aut temperatam facere uacuationem oportebit: in autumno, & in uere tutius: Ver præcæteris omnibus maximè accomodatum eſt: quia temperatum cum ſit, ut Galenus ait primo de temperamentis capite quarto, uirtutes tunc omnes ualidiores ſunt, ita ut ferre poſsint citra laborem uacuationes, præſertim uerò, quæ fiunt detractione ſanguinis: hoc ipſo in tempore, neque vereri oportet reſolutionem G ſpirituum, quæ fit in ætate, neque coloris natiui ſuffocationem, quam minatur hyems. Deinde humores in uere nec ita inhærent tenaciter, quemadmodum in hyeme, nec ita ſunt agitati, ut in æſtate. Proximè ſequitur autumnus: qui in relatione ad æſtatem uires habet validiores: cum frigiditate temperata ſuperueniente vires aliqua ex parte incipiant recreari, ſpiritusque multò minus diſſolui, quàm in æſtate contingebat: non tamen ſunt uirtutes ita validæ, quemadmodum in uere, propterea minus uacuandum eſt. In æſtate quidem multò minus: potiſsimum verò quando maximè uiget æſtas, vt in cane, & ante canem: ut Hippocrates quarto aphoriſ. inquit his verbis. In cane & ante canem ſuſpectę ſunt purgationes] ubi notandum eſt, quod ſuſpectas eſſe dicit: qua uoce intelligit, vacuationes haud omnino impediri H debere: ſed cum præmeditatione exercendas: etenim urgente neceſsitate nemo eſt vtique, qui canicula vigente, non mittat ſanguinem, aut medicamentum purgans non exhibeat: tamen acuratam in purgando adhibere diligentiam debemus. quia tunc exuſta natura eam, quæ medicamentis ineſt purgantibus, non fert acredinem: quia & plures hoc tempore purgati incidunt in febres, & natura ex æſtu imbecillis magis purgatione diſſoluetur: & quidem purgatio hæc pauca fiet, cum calor aeris ambientis in partem trahat extrinſecam contrariam ei, ad quam medicina ducit humores: ſicut enim balneæ calidæ natura aptæ ſunt obſiſtere purgationibus, ſic & calor æſtatis, & tum pręcipuè cum ſe ipſo vehementior extiterit. Hoc idem diligenter proſecutus eſt Galenus primo ad Glauconem capite 14. & quarto de rat. vict.

in

A in morb.acut.com. 19. Hæc quidem, ſi diligenter conſiderentur, haud impediunt omnes vacuationes: ſed ualidis medicamentis factas, quibus potiſsimum antiqui utebantur. noſtro ſeculo cum non deſint pharmaca mitiſsima: quæ aut non calefaciant, aut parum, multò magis tutus uſus purgantium medicamentorum, quàm antiquorum tempore extiterit. In hyeme verò parum conuenit vacuatio contrarijs de cauſis: una eſt, quia humores ſunt adeo uiſcidi, & tenaciter inhærentes in partibus; ut ab illis uix diuelli queant, præſertim quia ambientis frigiditas impedit liberum tranſitum coanguſtando meatus: alia cauſa eſt, quod tunc ſpiritus pauci ſunt, at in vacuationibus, ſpiritus ipſi diſſoluuntur non mediocriter: ita ut timor non exiguus adſit, ne corpus nimium refrigeretur: ſic igitur ſuſpectæ ſunt uacuationes in animi tem
B poribus maximè calidis, & frigidis: in vere autem & autumno tutiores, vt Hippocrates ſignificauit ſexto aphoriſ. 46. cum ait. Quibuſcunque venę ſectio, uel purgatio cum medicamento conuenit, hos vere purgare uel uenam incidere oportet] & Galenus in commentario. Purgo igitur ipſum non uere tantum (inquit) ſed etiam autumno.] Ad hæc uerò eſt obſeruandum vigente cane abſtinendum à purgatione ſpatio dierum quinquaginta: ſic enim loquitur Hippocrates libro de medicamentis purgantibus, quando inquit. Tempore æſtatis à canis ortu per dies quinquaginta uitare oportet, & non dare medicamentum, ſed infuſis per cliſterem.] Eſt poſtremo animaduertendum canem, & caniculam non eſſe idem. Nam canis eſt illud ſidus ſeu aſtrum græcis nuncupatum κύων in centro cœli medio exoriens, quod omnino de-
C cem & nouem ſtellis conficitur: quarum quæ in eius ore eſt Sirius, ſiue canicula vocatur: hæc alio nomine vocatur græcis προκύων ideſt antecanis: & à latinis canis minor dicitur. Quantum ad ortum utriuſque canis ſciendum eſt, canem minorem, ut Higinius author eſt, cum leone ſydere exoriri: cui conſentit Plinius libro ſecundo cap. 40. cum ait. Ardentiſsimo æſtatis tempore exoritur caniculæ ſydus ſole primam partis leonis ingrediente: qui dies eſt 15. ante Auguſti calendas hoc eſt 17. Iulij, quod clarius fecit his verbis. Decimoſexto calendas Auguſti procyon oritur: deinde poſtridie ferè vbique confeſſum inter omnes ſydus indicabis, quod canis ortum vocamus, ſole primam partem leonis ingreſſo, hoc fit poſt ſolſtitium 23. die: nunc autem citius ſol ingreditur leonem, & canicula exoritur. 13. Iulij. Canis maior cum
D cancro exoritur, id quod fit. 11. Iunij.] hæc Plinius libro 18. cap. 28. Cuius ſyderis ac ſtellæ quanta ſit uis idem explanat his verbis libro ſecundo, cap. 40. feruent maria eo exoriente, & cum leone ſupra terram delata fluctuant in cellis vina, mouentur ſtagna: canes toto eo tēpore maximè in rabiem aguntur. c.] Sed hæc ſatis de anni tempore: in quibus illud potiſsimum conſtat, eiuſcemodi anni tempora extrema non prohibere ſimpliciter uacuationem, ſed magis quantitatem limitare: niſi tamen cœli ſtatus in vnum aeris temperamentum calidum, ſiccumque conſpirauerint: tunc enim ob maximam diſſolutionem ſpirituū ab euacuatione ipſa abſtinendum. Atque præterea calidiſsimum cœli ſtatum, frigidiſsimumq; diuerſo modo impedire euacuationem.

P 2 DE

E

DE INDICATIONE SVMPTA A REGIONE: & maximæ cuiuſdam contradictionis in Galeno explicatione. Caput XXI.

POSTQVAM igitur de anni temporibus abundè diximus, nunc relinquitur, ut de regionis indicatione noſtra tranſigat oratio. De qua in hunc modum locutus eſt Auicenna. Adhæc regio meridionalis admodum calida non parum obſtat, cum etiam purgantia medicamenta maiori ex parte ſint acria, & calida: coniunctio autem duorum calorum intollerabilis eſt. c.] Sciendum eſt itaque ex varia ipſarum regionum natura, tum uarios mores, tum uarias corporum habitudines, tum demum varia morborum genera proficiſci: quæ omnia contingunt ex ijs, quæ in regionibus illis naſcuntur, aquis, fructibus, telluris conditionibus, ac ex aere illorum cauſa alterato; ut de hac re differit Hippocrates libro de Aere, locis, & aquis. Verùm quod attinet ad hanc tractationem prætermiſsis alijs omnibus agere dumtaxat de regionibus, debemus, quatenus harum cauſa intemperatus aer conſtituitur aut in qualitatibus manifeſtis, aut in tota ſubſtantia: nam ut prædiximus, regio una eſt ex cauſis conſtituentibus cœli ſtatum. Quod attinet ad qualitates manifeſtas conſiderandum eſt, an aer illius regionis ſit maximè calidus, vel frigidus: maximè calidum perhibent eſſe aerem meridionalem: in quo uenti auſtrales potiſsimum dominantur. Frigidum uerò aerem conſtituunt ſeptentrionales regiones, ex qua perflantur venti frigidiſsimi: Duo hæc ſunt extrema diligenter contemplanda: quia ſi fuerit regio multum calida, multa fiet diſſolutio caloris naturalis, & ſpirituum diſsipatio: quæ reddet ea corpora imbecilla, & ferè exanguia. Certè inter omnes regiones, nullam fortaſsis inuenies, quę habeat corpora adeo debilia, & gracilia; quàm meridionalem plagam calidiſsimam, & ſicciſsimam incolentia: idcirco non ferunt hæc uacuationem ſaltem morbo reſpondentem. Ad venæ ſectionem inępta ſunt, quia ſanguine minimè abundant, ſed humoribus prætorridis: ideo ſanguine uacuato magnum imminet periculum ne ſpiritus diſſoluti inreparabile damnum faciãt. Ad purgationem verò multò minus idonea ſunt: quia medicamenta purgnantia ſunt plurimum calida, & acria: à quibus calor intus coercitus ab ambiente, adeò adaugeretur, vt maximum periculum minaretur ſummæ diſſolutionis virium: nequit enim natura ipſa ferre duas caliditates excedentes: quoniam ſi omnis immoderata intemperies vires deijcit, hic verò duæ ſunt intemperaturæ modum excedentes, vna ex medicamento, alia ex aere, merito purgationem ferre non poterunt eiuſcemodi corpora. Quibus præterea addendum eſt: aerem illius regionis calidum, & ſiccum uires facere laxas, & imbecillas propter diſſolutionem ſpirituum per cutaneos meatus: attractio enim fit à centro ad circunferentiam ſpirituoſæ ſubſtantiæ: At medicamenta purgantia motum efficiunt contrarium ſcilicet à ſuperficie ad centrum: porrò natura minimè quidę ferre poterit duplicem hanc attractionem, atque

con-

A contrariam: cum una poſsit impedire aliam, fietque inter ipſas veluti quædam pugna, qua plurimum virtus reddetur imbecillior. Porrò ſeptentrionalis regio eandem prohibet: ſed non eiſdem de cauſis: nam magna frigiditas aeris humores reddit maximè inhabiles ad euacuationem: cum illi propter craſsitiem, & uiſciditatem ex locis uix poſsint remoueri: neque propterea viæ, per quas fieri debet tranſitus, apertæ ſunt, atque conuenienter præparatæ: ad de quod ſpiritus etiam craſsiores, atque frigidiores redditi maximè iuſtam vacuationem impediant. Sed hic notanda ſunt quædam: primum, regionē aut conſpirare cum anni tempore, atque cū conſtitutione particulari: aut non conſpirare: ſi in unum conueniant, magis abſtinendum eſt: ſi non conueniant vacuatio exercenda quidem, ſed quæ modum minimè tranſcendens, inferior B etiam ſit, quàm morbi poſtulet conditio: de qua re ſic Galenus in primo ad Glauconem capite 14. locutus eſt. Igitur neque in calidis, neque in frigidis ſupra modum regionibus ſanguinem mittere audemus. Quod ſi regioni temporis conditio reſpondet, omnino abſtinebimus. At ſi non conſentit, uacuamus quidem, ſed longè minus, quàm ſi neutrum uetaret.] quod repetit libro de rat. cur. per uenæ ſectionē, & ſecundo methodi medendi & ſeptimo, capite quarto. Secundo loco obſeruandum, medicamenta purgantia ferè omnia calida & ſicca exiſtere, ut dicit Hippocrates libro de facul. med. purg. & Galenus primo aph. 24. & 4. apho. primo, & tertio, & libro cum quibus quos, & quando purgare oporteat: Verùm quę noſtris temporibus uſurpantur pharmaca expurgantia, hæc inquam, frigidorum medicamentorum permi-C ſtione optimè contemperata ſunt: quamuis etiam quædam ſint caliditate ferè omni ſpoliata, aut certè haud magnam habeant: quemadmodum Tamarindorum fructus, mirabulanorum genera ſuccus roſarū, & uiolarum, mixaria, caſsia arabum, manna; ſyrupus uiolaceus, et roſaſceus laxatiui, Diaprunon ſimplex, atque alia id genus plura: quorum ratione noſtra hęc ætas longè ſuperior eſt antiquitate: his profectò poſsumus uti multò tutius, quam pharmaticis ab Hippocrate Galenoque uſitatis. Poſtremo loco dilucidanda eſt magna quædam difficultas ex Galeni placidis deriuata. Is enim libro nono methodi capite 14. dicit aerem eſſe ſcopum curatiuum tanquam cauſa ſine qua non poteſt ſanitas introduci: aliorum enim dicebat materia in noſtra poteſtate ſita eſt: non ſic autem ea, quam prębet aer: quia velimus, nolimus re-D ſpirare cogimur: addebat quod ſi aeris temperatura fuit concors cum ipſo morbo, tunc oriri indicationem mutandi illum in contrarium: propterea inquit, domus eligimus ſubteraneas, locos frigidos humidoſque paramus ad propulſandam febrem, quando tales non fuerint: at ſi fuerit diſcors, cum inſignis materiei locum habeat, pro ſumma gratia habendum eſt. tunc enim morbo contrarius exiſtens non debet immutari. Sed contra hanc ipſam doctrinam idem auctor uidetur ſcripſiſſe in libro octauo methodi medendi, in quo aperte admodum dicit: quod ſi quis febricitauerit in aere frigido, quod tunc ambientis frigiditas in contrarium eſt corrigenda: præberiq; indicationem de ſimilibus, non contrarijs febri remedijs: ita quidem videbitur calefaciendum & exiccandum in aere frigido, & humido indicatione de ſumpta ab aeris intemperie. & certè maxima uidetur contradictio à nemi-

ne,

ne; (quod ego ſciam) hactenus animaduerſa: Augetur præterea, quia dicit E
ſtatim in principio illius cap. 14. noni methodi, omnes indicationes curatiuas dictas, ac dicendas reduci ad illas tres indicationes ſumptas à morbo, à temperamento naturali, & ab aere: poſtea verò explicans eos ſcopos, qui referuntur ad naturalem temperiem dicit, quod aer ad ipſam temperiem reducitur: hac ratione non erunt tria prima genera indicantium curationem, ſed duo. Pro ſolutione harum controuerſiarum ſcire oportet, aerem duobus modis conſiderari poſſe: uno modo abſolutè, ac ſimpliciter: alio verò in comparatione. Abſolutè conſideratus, ut cauſa ſine qua non, eſt unus ex tribus ſcopis indicantibus curationem; ſed non eſt principale indicans, ut in tractationibus uniuerſalibus manifeſtum fecimus: & hac ratione locutus eſt Galenus in nono methodi cum unum eſſe dicit ex tribus ſcopis indicantibus F
curationem. At in comparatione ſecus dicendum eſt. Poteſt autem aer comparari cum duobus: uno modo cum ipſa virtute: alio modo cum temperatura: atque ex hac uaria comparatione factum eſt Galenum vario modo fuiſſe locutum. Dum enim comparat aerem ambientem virtuti, ceu morbum præcipuè propellenti, atque vitam cuſtodienti, tunc autem ſi temperatus fuerit uirtutem maximè conſeruans nulla ratione debet permutari: at verò ſi fuerit intemperatus debet in contrarium mutari, quia uirtuti plurimum obeſt: propterea ſi fuerit aer frigidus & humidus, & quiſpiam febricitet, dico quod ille aer etiam ſi non noceat febri, tamen nocet plurimum uirtuti: quia verò prima atque præcipua medici diligentia ad uirtutem eſſe debet, propterea mutandus eſt eiuſcemodi aer, ac contemperandus aliqua ex parte, ita ut non noceat febri: hac præcisè ratione conſiderauit aerem in octauo methodi capi- G
te ultimo, hac de re cæteris partibus in hyeme non debemus uti refrigerantibus, & humectantibus, eo modo, quo uteremur ipſis in æſtate. Verùm aer conſideratus in relatione ad ipſam temperaturam, idem indicat, quod ipſa temperies naturalis, quia ipſius cauſa eſt: hæc relatio facit, ambienté non conſiderari ut indicans curatorium, & ut cauſa ſine qua non: quemadmodum quando conſiderabatur in nono methodi capite decimoquarto, ſtatim in illius capitis principio: ſed quemadmodú temperatura indicationem profert: ſic eandem indicat aer eius cauſa: quandoquidem cauſa temperaturæ eſt conſuetudo, aer, ætas, ut ille dicit his uerbis. Si quidem corporis temperies, quæ illo tempore fuit, quo ægrotare id cæpit, quæque ad inuenienda remedia H
eſt vtilis ex natura, ætate, conſuetudine, & ambiente nos aere ortum habet] in hunc igitur modum ſoluitur maxima hæc contradictio: quam cum abundè proſecutus uidear, nunc relinquitur, ut de conſuetudine ſermonem inſtituamus.

INDI-

A

INDICATIONIS A CONSVETVDINE SVMPTAE *maximam eſſe vim, & quæ ex ea in ſanguinis miſſione ſumenda ſit. Caput XXII.*

Consvetvdines, vt uile quoddam theorema, nonnulli medicorum deſpiciunt, nullam ab ipſis indicationem, quæ medelam commutet, fieri arbitrantes. At alij non contemnunt quidem, à prauis verò conſuetudinibus, quoſdam ad contrarias ſubito traducere conantes, non mediocri errore tenentur: quan-
B doquidem neque ipſas negligere, neque ſubito traducere conuenit: ſed paulatim & ipſos quieſcere permittendo. Conſuetudinis certè tanta uis eſt, in omnibus, quæ ad medicinam ſpectant, ut ea aduentitia natura à maximis medicis fuerit appellata. Videaturque ipſe etiam Hippocrates inter maximè neceſſaria eam conſtituere: eique ſecundam, poſt naturam uidelicet, indicationis uim tribuere. Propterea in libris de ratione victus in morbis acutis non ſemel magnam illius eſſe uim tradit Hippocrates. Nam ſi quis ſemel modo cibum aſſumere ſingulis diebus conſueuerit, velis autem eum bis alere, non mediocriter lædes: ſicut etiam contra, ſi abſtineas. Præterea, quæ conſueta ſunt, lædere minus ſolent: ut etiam in ſecundo Aphoriſmorum idem auctor teſtatus eſt. Hæc de cauſa ipſam debemus in hac methodo conſuetudinem
C contemplari, quatenus ad euacuandi rationem pertinet. Qui enim euacuationibus aſſueti ſunt, facilè admodum ferunt uacuationem: qui verò non ſunt aſſueti, aut illas non admittunt, aut certè vſum illarum modificant, ut ſic loquar: quę res tum in venæ ſectione, tum in purgatione eſt obſeruanda, de qua re Galenus libro de ratione curandi ad Glauconem hoc modo locutus eſt. Et conſuetudo quoque non parui momenti eſt, tum ad omnia alia, tum uel præcipuè ad euacuationis indicationem. quidam enim nunquam fuere vacuati: neque unquam euacuationem integram pertulerunt, & multis cibis uſi ſunt: nõnulli contra neque multis cibis vſi fuerant, & euacuationibus ſunt aſſueti: hos igitur intrepidè uacuare oportet, quando, & reliqua etiam conſentiunt: cæteros verò nec ſi alia omnia id ſuaſerint.] Idem repetit Ori-
D baſius libro cum quibus quos, & quando purgare oportet, capite quarto. Qui enim multis cibis aſſueti ſunt à uacuationibus maximè læduntur: quia corpus non fert repentinas mutationes à multitudine ad ipſam inanitionem: maximè ſi alias vacuationes non admiſerit: contra verò, qui parcè ſobrieq; uiuunt ferunt facilius uacuationes. Hoc præceptum obiter notabunt recentiores, quidam uulgareſque medici, qui putant eò copioſiores fieri debere vacuationes, quò magis copioſè lauteque comedere conſueuerunt: quæ res cum ſit in multorum conſuetudine, & in humani generis perniciem excogitata, omnino venit extirpanda. Hinc enim mala quàmplura contingunt, & non ſine artis dedecore: quæ poſtea corrigi vix poſſint.

E

CONSVETVDINEM INDICARE QVATENVS refertur ad temperamentum, non ad proprietatem naturalem, & de indicatione, quæ ſumitur ab Arte. Caput XXIII.

CAETERUM conſuetudo ipſa ſuam prębet indicationem quatenus ad temperaturam refertur: cum ex conſuetudine generetur: vt nono libro methodi medendi Galenus dicebat: quamuis etiam poſsit ad naturalem proprietatem referri, ut idem auctor teſtatur libro de aſſuetudinibus capite ſecundo. Mirum autem fortaſſe quibuſdam uidebitur: qui fieri poſsit conſuetudinem ad hęc duo referri poſse: quandoquidē naturalis eſt proprietas incognita nobis: at verò quod eiuſmodi eſt, illud nullam omniuo poteſt de ſeipſo indicationem præbere: F quia ut diximus in principio tractationis huius ex Galeni ſententia, indicatio eſt compręhenſio iuuantis ſimul tum compræhenſione nocentis adueniens: idcirco neceſſarium eſt ipſam indicantis rei naturam eſſe antea cognitam: naturalis autem proprietas nulla cognoſci ratione poteſt. Quamobrem licet ſtatuendum ſit conſuetudinem ad illa duo referri poſſe: tamen non indicat curationem, vel euacuationem, niſi eo modo, quo ipſa indicat ætas: nempè temperamento interueniente: ut enim illa relationem habet ad naturalem proprietatem, ſiue etiam ad aſcitiam non indicat uacuationem, vel aliquod remedium curatorium: ſed dumtaxat indicat materiam remedij, ut Galenus G admodum apertè ſignificaſſe videtur mihi libro de aſſuetudinibus capite ſecundo; Hic ego non declaro quomodo conſuetudo, ſit ſignum & cauſa temperaturę: ſignum temperamenti naturalis, cauſa temperamenti acquiſitij: quemadmodum etiam ſignum ſit, & cauſa utriuſque proerietatis tum acquiſitię, quàm naturalis: hęc enim explanata ſunt à nobis in uniuerſali methodo: quam pręſens tractatio ſupponit. Neque etiam doceo, an conſuetudo ita indicet interueniente ipſo temperamento quemadmodum ætas, vt Galenus aſſeuerauit in nono methodi: ita ut ſemper indicatio ſimilium à conſuetudine prębeatur: quandoquidem non ſunt explicanda hoc loco, quæ ad methodum uniuerſalem pertinent: ſed non poſſum prætermittere, quæ Galenus H de conſuetudine proponit libro huic tractationi dicato capite ultimo ad hanc materiam pertinentia. Dicit enim ibi conſuetudinem non indicare ſimpliciter uenam eſſe incidendam, aut purgans medicamentum exhibendum: quia illa nullo modo uacuationem indicant: Sed ut ſignum diſpoſitionis, ac temperaturæ corporis cum materia, aut cum plenitudine, aut cum cachochimia coniunctæ uacuationis indicationē præbere. Hinc medici iuniores colligāt nō eſſe temerè accedendū aduacuanda corpora: ſed prius oportere conſuetudinē ipſam animaduertere: Hæc de pręſenti argumento uolui dixiſſe: Nunc ſupereſt, ut de Arte tranſigamus, de qua ſic ait Auicenna. Ars etiam qua multa fit uacuatio, ſicut ſeruiendi in Balneo, & onera dorſo deferentium ab ea prohibet, & ad ultimum omnis ars laborioſa.] Artis quidem nomine intelligi-

A telligimus exercitationis, genus quo quis continuò incumbit: nam hoc ipſum
docebit num uacuandum, an contra ab euacuatione abſtinendum, qui enim ar-
tes eas exercent, in quibus magna fieri ſolet reſolutio, vt qui balneis ſubmi-
niſtrant, aut onera ferunt, ab euacuatione prohibendi ſunt: & in ſumma in
omni exercitio laborioſo abſtinendum eſt ab euacuatione. Nam habent ex
ipſa arte, undenam excrementa corporis uacuentur, ſi quæ in illis cumulan
tur pauca enim omnino cumulari oportet, vbi magnæ exercitationes ſunt:
hęc igitur ea ſunt, quæ principaliter indicant, vel non indicant uacuandum
eſſe: atque ſecundo loco eandem indicationem exhibent.

QVOD QVAMVIS VNVM SIT, QVOD VERE
B *indicat miſsionem ſanguinis, ſcopi tamen ſunt plures.*
Caput XXIIII.

VERVM quia non ſtatim ad opus accedendum eſt, vbi id quod
indicat inuentum fuerit, multa enim impedimento eſſe poſ-
ſunt, quæ contrarij indicatiua ſunt, idcircò ſanè in omni ope-
re medico non ſolum id, quod indicat expendere oportet, ſed
etiam contrarias indicationes animaduertere, & obſeruare de-
bemus, illasque inter ſeſe diligenter conferre, atque ad id accedendum, cuius
indicatio uires maiores habuerit. Sed rem exemplo declaremus. Frigidam
C quidem omnibus febribus vtilem eſſe docet febris ipſius natura: hæc enim af
fectio eſt ignea calida ſcilicet & ficca; quamobrem prima indicatio eſt de
adhibenda frigida. hęc igitur prępoſitio veritatem habet. febris ſem-
per indicat frigidam. Hæc autem falſa eſt; in omni febre exhibenda eſt
frigida. Vnde igitur hoc diſcrimen? Cur itaque habita indicatione ſtatim
non accedimus ad opus? quia contrariæ indicationes aliquando magis va-
lent: ſi enim harum fuerit vis maior, hebeſcunt ſtatim primæ indicationes:
ſi enim putredo frigidos humores inuaſerit, ſi obſtructio in uiſceribus fuerit
notabilis, ſi imbecillo fuerit ægrotus ipſe uentriculo, ſi puer aut ſenex, ſi in-
ualido corporis habitu; atque ſi non aſſuetus frigidæ, abſtinere debemus ab il
lius potu: quemadmodum ſi adfuerint contraria, accedendum eſt ad illius
D vſum. Id igitur, quod indicatur non fit ſemper: ſed aliquando exercetur
opus contrarium. Quamobrem, ſi quis rectè voluerit frigidam exhibere, is
profectò ad omnes ſcopos neceſſarios animum adhibeat, vt ſcilicet, quòd fe-
bris ſit ardens à calidis humoribus genita: quòd æger validas habeat vires:
quòd in viſceribus non adſit phlegmon aut obſtructio, quòd habitus corpo-
ris non ſit minimum gracilis, atque id genus alia, quæ nos docebimus in
tractatione de febribus. Hæc ſanè omnia uocantur ſcopi neceſſarij ſine quo-
rum obſeruatione non debemus accedere ad potionem frigidæ. Vides igitur
vnum eſſe, quod remedium hoc indicat, plures tamen ſcopos obſeruandos
eſſe, ut tutò ad opus accedamus, ſic profectò res habet in miſsione ſangui-
nis; nam quamuis multitudo, aut ſanguinis impetus id remedium indicet,
non tamen ſemper his pręſentibus uenam incidimus, ſed tunc cum nihil ſit,

Q quod

quod repugnet. Quamobrem antiquiores medici, dum hac de re agunt, multos enumerant ſcopos neceſſario conſiderandos anteaquam ad hoc auxilium E accedamus: quos tamen omnes admirabilis Galenus ad duos præcipuos, maximosque redegit: quibus præſentibus ſemper accedendum eſt ad opus, abſentibus autem nunquam. Hi verò ſcopi ſunt, magnitudo morbi à ſanguinis multitudine, uel motu: & uirium robur: illa tanquàm indicans miſsionem ſanguinis: hic verò ceu admittens, quod contraindicare medici nuncupant. ergo ut ſtatim accedamus ad ipſum opus, duo ſunt ſcopi, qui id nobis oſtendunt, non tamen ambo, ut indicantes id auxilium; ſed ut neceſſarij ad ipſius indicati executionem. Vides hic quàm falſa ſit recentiorum quorundam noſtri temporis opinio, qui ſtatim inferunt: ſcopi in mittendo ſanguine obſeruandi duo ſunt, aut tres, ergo duo ſunt, aut tria à quibus indicatio de ſanguine mittendo præſtatur: non rectè ſanè colligentes ab operis F executione ad indicationem ipſam: Vnum eſt, quod indicat opus, at opus non fit ſtatim habito eo, quod indicat; ſed cum ea, quę impedimento eſſe poſſunt inuicem conſpirant, & idem opus admittant, minimeque prohibeant. Ergo ſcopi ſunt compoſiti ex vere indicantibus, atque ex contraindicantibus: quibus in unum conſpirantibus ſtatim ad operis executionem accedimus. hęc ſanè quę hoc loco à nobis declarata ſunt quemadmodum nullam habent difficultatem apud eos, qui Galeni doctrinam callent: ſic profectò ignorantiam quorundam noſtri temporis medicorum, manifeſtiſsimè arguunt.

Libri Tertij de miſsione ſanguinis, Finis.

HORATII AVGENII
DE MISSIONE SANGVINIS,
LIBER QVARTVS.

CALIDAM INTEMPERIEM NON INDICARE ſanguinis miſsionem. Caput I.

C NVnc ſatisfaciamus ijs, quæſtionibus, quas pro ſuæ opinionis confirmatione contra Galeni ſententiam hactenus declaratam, medici quidem recentiores propoſuerunt. In primisque illud doceamus an ſimplex intemperies venę ſectionem indicet: mox an Cachochimiæ ita conueniat remedium, ut in hac ipſa nullo amplius adhibito diſcrimine, conſentientibus uiribus continuò debeat exerceri: hæc enim illorum potiſsima videntur fundamenta: quibus examinatis dabitur poſtea additus ad alia. Exordior ab intemperie. Si adfuerit mala quędam temperies ſine materia, tum ipſam intemperantiam permutare, & alterare dumtaxat debemus: at ſi cum aliqua materia coniuncta fuerit: hanc primum vacuare, deinde uerò intemperiem corrigere oportebit: licet plerunque ſatisfaciat ſola

D humoris vacuatio: quando ſcilicet intemperies non fuerit in partibus tenaciter impreſſa: remouetur enim tunc illa ex procreantis humoris vacuatione: at ſi fuerit impacta, poſt uacuationem ſequi debet alteratio, qua in contrarium ſtatum mutetur. Hic etiam pręſtat recenſere intemperiem varijs modis remoueri: Vel enim facta eſt, & confirmata: vel futura eſt, uel partim facta, partim futura: quæ facta eſt ſimplicem, & exactam curationem exigit: quę fit, curationem prophilace permiſtam deſiderat: vt exempli gratia, curatio ſimpliciter eſt, cum febrem in habitu balneo humectante, & refrigerante ſanamus: aut febris ardentis torridam illam intemperiem potu frigidæ curamus. Curatio uerò cum pręſeruatione facta eſt, quando in quartana utimur medicamento expurgante atram bilem, & in tertiana bilem flauam ſcamoneo purgamus: nam ex hoc futuram occaſionem prohibere intendimus. Hæc ſi uera ſunt, patet intemperiem ſimplicem minimè poſtulare ſua natura uacuationem aliquam, nedum illam, quæ fit venę ſectione. Si enim nullus humor ſubeſt à quo fouetur illa, cur uacuatione

vtendum eſt? quæ ſanationis ratio eſſe poteſt, ſi uacuetur, quod in corpo- E
re expediret retineri? Aliud ſanè remedium eſt vacuatio: aliud Alteratio:
illam ſemper indicat copia, hanc autem qualitas: qui hæc non diſtinguunt,
errore turpi medicæ artis fundamenta confundunt. Quicquid ab alio indi-
catur, id ſemper indicatur pro natura indicantis: quia igitur naturæ indican
tes diuerſę ſunt, atque contrariæ, ut abundantia, & inanitio: indicata etiam
erunt diuerſa: abundantiam ſanat inanitio: inanitionem curat abundan-
tia. Qui ergo imaginabimur intemperies ſine humoris præſentia ſanari
poſſe vacuatione? Hæc in uniuerſali oſtendunt, nullam intemperiem
ſimplicem poſtulare vacuationem: in particulari verò ſanguinis miſſio-
nem non conuenire intemperiei calidæ, hæc demonſtrabunt. Primum nulla
eſt intemperies calidior ipſa febre, ut quæ maximè uideatur referre naturam
ignis, ut ex Galeno demoſtrauimus libro primo noſtræ tractationis de febri- F
bus. Huius morbi indicationes dum Galenus proſequitur libro octauo me-
thodi medendi, & alijs in libris frequentiſsimè, dicit indicari dumtaxat re-
ſrigerationem, & humectationem: propterea aquam frigidam eſſe perpetuum
remedium febris, quatenus febris eſt: nunquam verò ab illo ſcriptum fuiſſe
memini, remedium eſſe uacuationem: ac multò minus remedium eſſe venæ
ſectionem: Alioquin conueniret in omni febre in habitu: in qua tamen abſti
nendum eſſe ab hoc remedio adeo uerum eſt, ut nihil uerius. Cur præte-
rea non mittitur ſanguis in omnibus ephemeris? Cur Galenus eos deridet,
qui in omni febre phlebotomiam exerceri debere voluerunt: Verba illius ſic
habent libro aduerſus Eraſiſtrateos Romæ degentes. Sed qui noſtra tempe-
ſtate febres cunctas in principio venæ ſectione indigere putant, non medio- G
cri hercle noxa ægrotos afficiunt] hæc ille. Quæ ſi clariſsimè demonſtrant
non conuenire venæ ſectionem in omni febre: multò certè apertius oſten-
dunt neque in alijs intemperiebus calidis conuenire. Scribamus hoc loco, quid
Franciſcus Cirochus Fulginas illuſtris in umbria medicus, & mecum mul-
tis amicitiæ officijs coniunctiſsimus, putauerit reſpondendum. Sentit ille
non eſſe mittendum ſanguinem in omni intemperie calida, ſed in ea dum-
taxat, quæ magnus ſit morbus, ut putà quæ in ſuo genere maximè excedat:
admittens nunquam uigere indicationem de ſanguine mittendo, niſi morbus
extiterit magnus: Ad hęc uerò non indicare intemperiem eiuſcemodi va-
cuationem prima quadam indicatione, ſed ueluti ex accidenti: quatenus
vim habet refrigerandi. Ergo indicari ab intemperie φλεβοτομίαν aſſeuerat, H
vt magnum quoddam auxilium, ac refrigerans: additque præterea uenæ ſe-
ctionem in hoc morbi genere inſtitutam nuncupandam eſſe euentatiuam:
Noſque non benè diſtinxiſſe in partes duas uenæ ſectionem: cú dicebamus
aliquam eſſe vacuatiuam, aliquam reuulſiuam: quoniam euentatiua illis ad-
di, & numerari debebat. Poſtremò etiam aſſerit in intemperie admittendā
venę ſectionem reuulſionis gratia: quia ad omnem calidam intemperiem
humores facilè attrahuntur: ne id contingat uenæ ſectione anticipare oporte
bit: Galenumq; & Auicennam huic opinioni non aduerſari oſtendere qui-
dem conatur. Quandoquidem ille in nono methodi, & alibi etiam ſatis fre-
quenter uenæ ſectionem refrigerare dicit, nam agens de uacuatione vſque ad
animi deliquium ait, totum corporis habitum ſtatim refrigerari, & in con-

tra-

A trarium ſtatum deduci. Hic verò in quarta ſectione primi libri habet eiu-
ſcemodi uerba in capite uigeſimo. Ad eundem modū, & qui membra inter-
na imbecillia ex calida intemperie obtinent: his enim uere ineunte ſangui-
nem detrahere expedit: licet nullum plenitudinis ſymptoma appareat.] Qui-
bus verbis apertiſsimè docet in intemperie ſine materia venę ſectionem ad-
miniſtrandam. Hæc ille ſuis ad me literis. Liceat nunc mihi veteri ſeruata
inter nos amicitia, liberè, pro mea alioquin conſuetudine, & pro more maio-
rum, ſcribere, quid ſentiam. Si intemperies indicat uenæ ſectionem, aut id
habet quatenus eſt intemperies, aut quatenus magna: ſi, ut intemperies, om-
nis itaque eandem habebunt indicationem: neque enim maior de una, quàm
de alia ratio eſſe debet, cum uniuocè dicantur: ſi, ut magna eſt, hanc indi-
B cationem habet, omnis magna intemperies eandem habebit: non igitur ca-
lida magis, quàm frigida, humida, quàm ſicca ſanguinis indicabit miſsionē:
deinde magnum, & paruum ſunt differentiæ rei: cum de intemperie loqui-
mur, erunt differentiæ intemperiei: Quamobrem indicabunt differentiam ge-
neris indicati: eſt autem genericum indicatum in ipſa intemperie, Alteratio:
differentiæ alterationis, erunt magna alteratio, parua alteratio: alteratio cale-
faciens, refrigerans, humectans, ſiccans; aut complicatis qualitatibus facta:
Præterea quod indicat aliquid, illud pro ſui natura ſemper indicat: vt ſupe-
rioribus libris dictum fuit: ſi calida intemperies magna indicat uenæ ſectio-
nem, eam ſemper indicabit, quomodocunque indicet, ſiue principaliter, ſiue
ex accidenti: at non ſemper hæc deducitur indicatio, ut febrium exemplo ſu-
C pradiximus: quæ res in alijs etiam calidis intemperaturis ueritatem habere,
nemo inficiari poteſt. Alioquin cur Galenus dum cauſas proſequitur dolo-
ris capitis à ſimplici intemperie proficiſcentis, nunquam venæ ſectionem pro
poſuit. Intemperies magna ſupponitur, ſimptoma plurimum acerbum, mo-
leſtumque, tamen neque ratione uacuationis, neque ratione reuulſio-
nis aliquando ſanguinis miſsionem proponit; quem auctorem inſequun-
tur omnes unanimi conſenſu. Amplius neque conuenit hoc remedium
ut refrigerans: Nam uenæ ſectio remedium non eſt refrigerans: ſed
eſt materia remedij uacuantis: quæ aliquando etiam excalefacit, ut parum
infra docebimus: aliquando refrigerat ex euacuatione ſanguinis, & ſpirituum.
At hac ratione refrigerat etiam reubarbarum, aloe, abſinthium, ſcamoneum,
D ac id genus quàm plura uacuantia humorem biliosum: idcirco intemperies
calida non magis ſanguinis miſsionem, quàm purgationem indicabit: cum ſi
rectius eſt ſentiendum, neutrum indicat: quandoquidem non indigemus re-
frigeratione facta ex humorum uacuatione: quorum copiam abeſſe profite-
mur ex Theſi, verum eam præcipuè exoptamus, quę fit medicamentis alte-
rantibus, & determinatè contrarijs ſanandæ diſpoſitioni: quia omnis morbus
ſuam habet determinatam contrarietatem. Adde, quòd neque ratione reuul-
ſionis conuenire poteſt: nam ubi ſupponamus indicationis huius neceſsitatem,
ſtatim etiam ponimus intemperiem non eſſe ſimplicem. Reuulſio enim, vt
diximus libro huic tractationi dicato, remedium eſt pro humorum fluxione
excogitatum: hac de re, haud amplius dum reuulſioni operam damus, in-
cumbimus ſimplici intemperaturę. Deinde verò ponamus etiam uenæ ſectio-

nem

uem id præſtare: non benè colligitur eam eſſe neceſſariam: poteſt enim ſubueniri purgatione, ut Galenus docet libro de ratione curandi per uenæ ſectionem. quando agens de reumaticis affectionibus dicebat conſiderandum eſſe, qui nam humores coaceruentur: in ijs enim in quibus ſanguis confluit venę ſectio, in alijs uerò purgatio adhibenda: Verba illius in húc habēt modum. Meritò igitur his curandis ſcopus eſt, non euacuatio, ſed corporis totius roboratio: quamquam tamen curationis initium illis à miſſo oriatur ſanguine: Si verò excrementa qualitate praua fuerint, purgationem adhibemus] & nonnullis interpoſitis verbis inquit. Eadem ratione in ijs, quibus pars quæpiam grauiter icta eſt, aut vt cunque aliter incipientem habet phlegmonem: eam, ſi magnam fore ſuſpicamur, curationem ab inanitione auſpicamur, aut purgatorio medicamine exhibito: aut uena inciſa, prout nimirum alterum al- tero magis conuenire iudicamus.] Sed quomodo ſi ſcopus in his non eſt euacuatio, ſed corporis totius roboratio, principium curationis exorditur ab euacuatione, aut ſanguine miſſo, aut purganti exhibito medicamento? an quia loci affecti corroboratio primus eſt ſcopus in inuentione, in executione non eſt primus: quia hanc ſemper præcedere debet neceſſario ſcopus euacuationem decernens. Verùm loci huius explanatione prætermiſſa; non poteſt ab aliquo negari, quin aut purgatio, aut ſanguinis miſsio debeatur gratia reuulſionis pro uaria humorum confluentium conditione: atque ideo non poſſe concludi in calida intemperie magis uenę ſectionem, quàm purgationem conuenire gratia reuulſionis. Dicent fortaſsis id contingere quando humores iam fluere incipiunt, ut quando nondum fluunt, ſed fluxuri ſunt ratione pręſeruationis incidendam eſſe uenam. Hoc autem, quàm ſit abſurdum, neminem latere arbitror, qui in artis operibus fuerit vel mediocriter exercitatus; ut qui ſciat eaſdem pro præſeruandis corporibus, quas pro curandis, venas incidi debere, ut etiam nos docebimus libro ſeptimo tractationis huius. Sed locum prætermittere Galeni non poſſum pulcrum, & in hac materia, ut ſic dicam, irrefragabilem, in quarto methodi medendi capite ſexto, in quo ex propoſito de reuulſione humorum agens. ita ſcriptum reliquit. Quinetiam ſi ijs, quæ iam dixi, illud quoque adijcias, nempè quod ipſum, qui redundat ſuccum uacuandum eſſe Hippocrates ſuadet, aliàs ſanguinis detractionem adhibendo, cum uidelicet is uincit: aliàs pharmacum, quod ad bilem flauam, uel atram, vel pituitam educendam uim habeat dabis. Illius interim in omnibus ijs non immemor, non eſſe ulceris, qua vlcus eſt, ullam id genus curationem, ſed uel uitioſi, qui coniunctus eſt ſucci, vel redundantię, vel phlegmonis, vel herpetis, vel eius generis alterius] hęc ille. quæ ex induſtria proferre uolui in medium, ut unuſquiſque perciperet in ipſa intemperie, ſi aliquando ſanguis mittitur, id non fieri ratione intemperiei, ſed ratione multitudinis ſanguinis, aut fluoris eiuſdem: atque hac de cauſa indicationem vacuationis ſumendam à multitudine: reuulſionis verò à particula fluxione tentata. Poſtremò uidere non poſſum, quomodo valeat hæc ratiocinatio: calida intemperies magna remedium magnum exigit: itaq; ſectionem venæ indicabit: quaſi quod alia magna remedia non ſint. magnum remedium eſt purgatio, magnum potus frigidæ, balneum frigidæ, crudelis chirur-

A chirurgia membrum amputans, aut candenti ferro corpus adurens, ſectio abdominis pro uacuatione hidropicorum excogitata, aut in Thorace pro empijmate expurgando, uictus tenuiſsimus aut ſimpliciter, aut in extremo, & ſi qua ſunt eius generis alia. cur igitur vnam uenæ ſectionem magis indicabit diſpoſitio hæc immaterialis, quàm aliud magnum remedium, vel omnia ſimul? A magno morbo indicatur magnum remedium in genere, at nullum ſpeciatim, niſi magnus conſideretur morbus ſecundum propriam naturam: ut primo de libro tractationis huius declaratum fuit. Cæterùm quod attinet ad Galenum, qui refrigerare totum corporis habitum à uenæ ſectione dixit: eius ego ſententiam, ut ferè omnes, admitto libentiſsimè. ſed ea refrigeratio non fit, niſi poſt euacuationem multitudinis: quam ob rem non B ſupponit ſimplicem intemperiem, ſed cum materia: noſtra verò diſputatio eſt de intemperie, ſine humoris præſentia. Videbitur fortaſſe difficilior locus Auicennæ: uerùm neque hic aliquam habet difficultatem, ſi eius ſententia intelligatur, ut debet. Docebo hic breuiter, quid ſit ſentiendum. Nunquam putauit Auicenna in ſimplici intemperatura vacuationem conuenire per uenæ ſectionem: ſed tunc cum intemperies adeſt cum materia aggrauante, & opprimente uires. Etenim ſupponit ibi imbecillitatem adeſſe uirium: hic ego petierim, quam imbecillitatem audiat: num eam, quæ fit ex diſſolutione ſubſtantiæ uirium, an quæ fit ex aggrauatione earundem: minime priorem intelligere poteſt imbecillitatem, quia huic non debetur uacuatio aliqua, nedum ea, quæ fit venæ ſectione: quæ enim imbecillitas gignitur à diſſolu-C tione ſpirituum, hanc ſanat plenitudo: ut dicebat Hippocrates in ſecundo aphoriſmorum. at ſi ſecundam audiat, iam quidem concluſum eſt hanc ipſam eſſe intemperiem cum materia, non ſimplicem, quemadmodnm ille ſupponebat: Rurſus qnia adeſſe calidam dicit intemperiem: materiamque grauantem uires, eam ſanguineam eſſe oportet: quandoquidem à biliosis excrementis ob tenuitatem ſuę ſubſtantiæ, facilemque diſsipationem non aggrauantur uires; neque fieri ſolet imbecillitas ratione aggrauationis. Hinc ſequitur neceſſariò adhibendam eſſe phlebotomiam: qua uacuatur ſanguis, exonerãdo naturam eo quo ueluti ſarcina præmebatur: ex ijs deduco propoſitum contextum illi, ne minima quidem ex parte, fauere, ſed omnino noſtram opinionem confirmare. Alia etiam poteſt eſſe explanatio loci huius ſatis acco-D modata, nempè ut ſtatuamus Auicennam loqui de intemperie ſimplici (hoc enim ego perlibenter admittere uolo in earum gratiam) cui uenæ ſectio cõueniat ratione præſeruationis indicatione ſumpta non à morbo facto, ut ab intemperie, ſed à morbo futuro, nempè à materia, quæ illam intemperiem adaugere, & fouere poſſet. Pro dilucidatione ſolutionis huius eſt animaduertendum aliquando indicationem in euacuatione ſumi à materia morbum efficiente, aliquando autem ab ea, quæ licet morbum non faciat, nihilominus adaugere, & fouere poſſet: Hanc rem illuſtremus accomodatiſsimo exemplo. Sit intemperies calida in cerebro contracta ab inſolatione, non adſit adhuc materia illam fouens, aut adaugens in cerebro: ſed tamen maxima ſuſpicio ſit, ne confluat: quod coniectabimur primum ex vehementia caloris, & doloris contracti ab extrinſeca cauſa: deinde ex totius corporis pleni-

tudine:

tudine: tunc, quamuis adſit ſimplex illa intemperies in capite, nihilominus E
conueniet venæ ſectio ratione præſeruationis, ne ſcilicet attrahatur ad caput
imbecilllum ob intemperiem contractam ſanguinis copia, fluere alioquin pa-
rata, aut ob totius plenitudinem, aut ob imbecillitatem loci, aut ob calorem,
& dolorem: Verùm eiuſcemodi indicatio non ſumitur ab intemperie ſimpli
ci, ut talis eſt: at à totius plenitudine, atque ab eo, quod futurum eſt: ſic
ſanè indicatio non eſt niſi ex humore, aut fluente, aut parato ad fluxionem
potenda: Demus hic aliud exemplum. Sit Socrates, qui patiatur à natura,
aut ex aliqua accidentaria cauſa calidam in ventriculo imbecillitatem ſine ali-
qua materia. Confluat poſtea ad eam ſedem bilioſum excrementum à ieci-
nore calidiore, ut ſępe fit, indicatio etſi refrigerandi calidam intemperiem
ſimplicem uigeat ratione morbi contracti: nihilominus tamen executioni de- F
mandari non poteſt, niſi prius affluxum inhibeamus humorum ad uentricu-
lum: quę res fiet vacuatione accommodata, aut picra, aut reubarbaro, aut
alio eiuſdem facultatis: hęc medendi ratio non pertinet ad intemperiem, ut
intemperies eſt, ſed ad futura mala pręcauenda indicatione petita à ma-
teria confluente, aut confluxa: à qua augetur maximè intemperies, aut ſaltem
non mediocriter fouetur. Hunc caſum multò antea à Galeno libro ſeptimo
methodi medendi fuiſſe propoſitum ſcio. Res in hunc modum habet in
propoſita re: nam ſi fuerit intemperies calida cum imbecillitate quarundam
partium, vereamurque ne ad locum affectum confluat materia ſanguinea in-
flamationem factura, aut ſaltem augumentatura, venę ſectionem ratione prę
ſeruationis adhibebimus, atque ſiue hoc, ſiue alio modo interpræteris, opi- G
nio à nobis propoſita nullam difficultatem habebit. Adde pręterea commu
nem eſſe omnium explanatorum conſenſum, Auicennam ibi minimè locutum
fuiſſe de intemperie ſimplici: ſed de intemperie cum materia grauante parti
culas; neque ex multis eius loci explanatoribus inuenies aliquem aliter ſen-
tientem: hęc uolui dixiſſe ſic poſtulante inſtituto noſtræ tractationis, & in
gratiam ipſius veritatis, qua nihil aliquando prius apud me fuit, non autem
vt amiciſsimi hominis opinionem redarguerem.

A CACHOCHIMIA NON INDICARI SANGVINIS *miſsionem: Ioannis Fernelij opinio examinata.* *Caput II.* H

SED longè difficilior eſt alia diſputatio, an ſcilicet in cacho-
chimia ſanguinis detractio conueniat, tum quia Galenus non
uidetur ſibiipſi (ut quidam recentiores medici dixerunt) undi-
que conſtare, tum etiam quia recentiorum, qui hoc tempore
uigent, non una opinio eſt. Ita ut illud rectè in hac materia
dici poſſe uideo, adhuc ſub ipſo iudice lis eſt. Quamobrem propoſitis primũ
aliorum opinionibus, & diligenter noſtra conſuetudine examinatis, cona-
bimur oſtendere ueritatem, atque præſertim Galenum ſemper fuiſſe in hoc
argumento ſibi ipſi maximè conſentientem. Ioannes itaque Fernelius propo-
ſitæ

A ſicæ, quæſtioni ſatisfacit his verbis. Simplicem venarum cachochimiam ſecta vena minuere tutum eſt ac utile, copiæ tamen ac virium ratione ſuſcepta: licet enim in hac dum vena ſecatur omnes humores æquabiliter prodeant, ea demq́ue,ac ante reſtet humorum portio: quoniam tamen detracta oneris portione, quo natura premebatur vires nihilo imbecilliores, ſed alacriores plerunque euadunt, quod reliquum eſt facilius ferunt, minoreq́ue negotio demunt, atque conficiunt. Ita ſanè per continuas febres cum humorum ſumma etiam num cruditas, & putredo in uenis eſt, plerunque miſſo ſanguine, urinæ quę rubeæ craſſæ, & perturbatæ fuerant, mox puriores apparent, concoctionisque notas exhibent. Ita quidē ex artis principijs iſthęc præcepta duci uidentur, atque ſtabiliri, ut in ſecanda uena perinde atque in B diiudicandis litibus, facti quàm iuris quæſtio ſæpè fit obſcurior.] & parum infra addidit. Itaque ex ijs ſolum notis, quæ vniuſcuiuſque humoris exuperantiam denunciant, venæ ſectio tutò decerni poteſt: hęc una omnium humorum, qui in venis maioribus conditi ſunt uitio expeditè ſucurrit, eoſque liberat: ſi illinc, non autem ex malè affectis u ſceribus originem habet: tum enim (vt aliquando plenius exequemur) prę ſtantior accomodatiorq́ue expurgatio] hæc ille. Quæ limitationem, atque maiorem (mea quidem ſententia) dilucidationem poſtulant. Si enim per cachochimiam uenarum intelligit plenitudinem quo ad uires, nihil eſt, quod faciat difficultatem: ſi uerò abundantiam illius humoris cum ſanguine audire uult, qui à natura ſanguinis diſſideat: id utique non uidetur mihi habere veritatem. nam primum C ſubuertitur illud commune medicorum omnium decretum, quo paſsim non Galenus modo, ſed alij in vniuerſum utuntur: humores quantitate peccantes venæ ſectione; qualitate verò purgatione corrigendos: at hic proponitur ſimplex cachochimia in venis exiſtens. Addito his, uideri mihi ex hac opinione ſubuerti indicationē curandi. Nam vbi in uenis bilis excrementitia contineatur (ſic ponamus) ſanguini permiſta; ſcopus medici non eſt euacuare ſanguinem, cum illius cauſa nullum adueniat malum, at bilem purgare: ſic enim ſanguis redditur purior, atque ſincerior. Verùm quia permiſta eſt ſāguini, opus eſt illam ſegregare: quæ res fieri non poteſt uenę ſectione, ut potè quæ confuſos omnes humores euacuet: ſed hoc munus ſolius eſt purgationis, vt à Galeno traditum eſt libro de facultatibus purgantium medicamentorum, D & à nobis in commentarijs illius libri declaratū. Deinde urget, quòd ſi verum eſt, quod talia purgare oportet, qualia debent purgari, ut frequēter admonuit Galenus & Hippocrates: in hac actione, quæ fit uenæ ſectione humores uacuamus, qui educendi non ſunt: quinimo multò maior eſt quantitas humorum, qui boni cum ſint uacuantur; quàm portio humoris peccantis: una ſiquidem bilis conſiſtit in venis expurganda: nos verò huius educendæ cauſa ſimul euacuamus ſanguinē, in quo quatuor inſunt ſucci, ſiue partes ſanguineæ humano corpori maximè utiles; cum nutriant ſingulas partes, & calor naturalis à ſanguine perſeuerantiam habeat, ut rectè à Galeno dictum fuit. Con ſimili argumentandi ratione utitur ille aduerſus Eraſiſtratum proponentem inędiam pro vacuatione ſanguinis confluentis ad phlegmonem: inquit ille. Inędia totum corporis habitum æqualiter euacuat, & carnes colliquat: ſed iſtud

R (inquit)

(inquit) nequaquam conuenit: cur enim quis id euacuet, quod euacuatio- E
ne opus non habet? aut cur eliquet carnes, cum ſanguinem ſubtrahere
liceat? ſic pariter ego inquam, cur ſanguinem euacuas, ſi bilis purganda
eſt? cur eum nacuas humorem, cuius conſeruatio in corpore maximam
utilitatem affert? ob has cauſas, ac etiam alias, quas explanabo in-
fra, hæc Fernelij opinio ſuſpecta uidetur mihi. Sed certè plurimum dete-
ſtanda eſt aliorum ſententia, qui contendunt in omni cachochimia, quocun-
que loco adſit, venæ ſectionem conuenire, modo tamen magnus exiſtat mor-
bus. hi quidem nullam amplius adhibendam eſſe diſtinctionem conſulunt;
ſed ſtatim confugiendum ad generoſum hoc præſidium, ſiue fuerit cachochi-
mia ab humoribus calidis, ſiue ab humoribus frigidis procreata: hæc ſanè
adeò abſurda opinio eſt, ut hactenus abſurdiorē fortaſsis inuenire nō licuerit: F
itam qui in omnibus magnis morbis emiſsionem ſanguinis admittunt, quan-
do calidi, acreſque humores faciunt negotium, ſiue in uenis, ſiue extra ue-
nas contineantur, modo tamen uires ualidæ ſint, quamuis aberret à ſcopo;
tamen probabiliorem habuiſſe opinionem uidentur: Verùm quia horum opi-
nionem reprobauimus libro primo tractationis huius, hoc loco non eſt plu
ribus redarguenda. Quandoquidem de eo argumento amplius nolo differere,
quod ſemel à me acuratè pertractatum fuit, cum ſciam ſuperuacaneam lo-
quacitatem eſſe eadem eiſdem de rebus inculcare, in quod uitium recentio
res medici quidam non modo bis, teruè; ſed quater, uel etiam ſæpius in mul
tis commentarijs, & libris eadem de eiſdem iterantes, incurrerunt, ego ve-
rò cum quid ſemel rationibus firmaui, eo poſtea in alijs libris utor: eiuſque G
ſummatim facio mentionem: & me id alibi oſtendiſſe commoneo. Quid igi
tur ſentiendū? Nempè in cachochimia exquiſita ſiue, ſit in venis, ſiue extra ue-
nas non conuenire venæ ſectionem: at in ea, quæ non ita ſit exquiſita (quam
etiam haud imeritò plenitudinem ſecundum quid uocare poſſumus) inutile
non eſſe remedium: utrunque declarandum ex Galeni placitis, ne in hac re
tanti alioquin momēti ſtudioſæ iuuētuti deeſſe uidear. Libro ſexto de ſani-
tate tuenda ſic ſcribit. At ſi ſanguinis quidem abundantiam corpus acumu-
lauit, mittendus is eſt, ſin uitioſum ſuccum uacuandus hic medicamento eſt,
quod ſuperantem humorem purget] & quarto eiuſdem tractationis libro, ex-
timandū eſt(ait) cū ſanguinis ne copia, an cū crudis humoribus, an per ſe ſolus
cōſiſtat uitioſus ſuccus, qui laſsitudinē creat: nā ſi cū ſanguinis copia, aut vena in H
cidēda, aut aliquid quod tantundē ualet, agēdū. ſanè tantundem poſſunt hæc.
Quibus hæmorroides ſunt retentæ, ſi has emiſeris: ſi mulieri menſtrua con-
ſuetudo ceſſauerit, hanc prouoces: ſi quibus horum nihil eſt, ſi malleolos
ſcalpello incides: poſt hæc aluus eo medicamento deijcienda eſt, quod ma-
ximè accomodatum malo ſucco ſit. quod ſi uitioſi tantum ſucci, hique citra
ſanguinis copiam ſubſint, purgatio petenda eſt, quæ infeſtanti excremento ſit
accommoda] atque rurſus in decimotertio methodi medendi de miſsione ſan
guinis hoc modo locutus eſt: has uacuationes indicat ipſa copia: ſicut etiam
ſuccorum uitium redundantis ſucci purgationem] & alibi rurſus. Nam quo
niam (inquit) alij prius, quàm ad exactum ſanguinem nutrimentum perue-
nit, veluti ſemicocti ſunt. alij prorſus incocti, crudique: alij paulo abſunt
à ſanguinis forma: rurſus alij ſanguinis faciendi, ſeu (ut ita dicam) ſanguifi
catio-

A cationis ueluti ultima pars, qui utique exceſſu caloris proueniunt (quorum alij paululum, alij plus, alij plurimum à ſanguine receſſerunt) ubi paululum, vel citra ſanguinem reſtitum, uel ultra proceſſum eſt, audacter mittendus ſanguis eſt, ubi plus conſideratius agendum: ubi plurimum in his nullo modo mittendus eſt. Inſpicere uerò, & quantitatem conuenit, ut verbi gratia, ſi bonus ſanguis exiguus ſit, reliquus uerò ſuccus plurimus, utique in his abſtinendum eſt à ſanguinis detractione, ſin is quidem exiguus, ſanguis verò copioſus, audacter incidenda uena eſt.] Alios prætermitto Galeni locos cum hi mihi ſint ſatis ad comprobandam primi pronunciati ueritatem: Cęterùm quod attinet ad ſecundum animaduertendum eſt, cachochimiam exquiſitam dici, quando humores excrementitij nimium abundant, ſiue in uenis, ſiue B extra uenas: atque ſiue putrefacti ſint, ſiue non ſint putrefacti, ut alio in opere à nobis demonſtratum fuit. Non exquiſita verò, quando citra purioris partis ſanguinis incrementum, aliqua ex tribus ſuperabundat: ut ſanguis bilioſus pituitoſus, & melancolicus. Dicitur hæc cachochimia, quia multitudo non eſt, quoniam neque omnes ſucci venarum ueteri ſeruata proportione adaugentur: neque unus aliquis, aut duo increſcunt cum puriori ſanguinis parte: Porrò ut prior affectus uitioſi ſucci, ſic hic poſterior duplex ſtatuitur: aliquando enim ſucci putreſcũt: aliquando in uenis citra putredinẽ increſcunt: vbi ſãguis putrefieri incipit, magis refert affectus naturã cachochimiæ: vbi uerò id non patitur, ad plenitudinis naturam proximius accedit. Hunc igitur rectè vocabimus miſtum, quatenus humor à ſanguinis natura non diſtat, catenus C cachochimia ſimpliciter non eſt. Quatenus non eſt adaucta purior ſanguinis pars, ſimplex multitudo nuncupari non debet. Putreſcens uerò ſanguis dupliciter poteſt affectus eſſe, aut putredine incipiente leui, quidẽ illa, qua cum adhuc bonitas naturæ conſiſtit, hæcque adhuc dicitur plenitudo (inquit Galenus libro ſecundo aphoriſmorum decimoſeptimo) aut putredine ſordida, & conſumata: hæc amplius dici non poteſt plenitudo, ut potè quæ in exquiſitam cachochimiam degenerauit. Igitur hæc plenitudo ſecundum quid, ſiue cachochimia non exquiſita ſanguinis emiſsione tutò admodum corrigetur; Cauſa eſt huius rei, quòd uenæ ſectio alia de ratione inſtituta non eſt, niſi ut uacuetur ſanguis: at uacuandus eſt cum redditus eſt naturæ inutilis: fit inutilis dupliciter: uno modo cum putreſcit, alio modo cum adaugetur: ut Ga D lenus docuit nono methodi capite undecimo. Ars ipſa, cum ſanguinis partes in uenis adaugentur, aut a natura ſua mutari iam incipiunt, non inuenit aliud oportunius præſidium uacuationis ipſa ſectione uenæ: non enim datur pharmacum ſanguinem expurgans: & per inferiorem partem colliquans: præſidio igitur oportuniori deſtituta, ubi ſanguinis aut bilioſi, aut melancolici, aut pituitoſi abundantia in venis conſiſtat, protinus corrigenda eſt uena inciſa. hac ratione in ardentiſsimis febribus, quarum fomes eſt ſanguinis tenuiſsimi, & bilioſi abundantia ſemiputreſcentis (Nam ebullitione, & caliditate magis, quàm putredine facit negotium) tutò uenam incidimus: ſic in quartana ſi ſanguinis melancolici, & craſsi adfuerit plenitudo Galenus hoc genus admittit præſidij: admonetque abſtinendum, ſi pro craſſo, & nigro; tenuis, & flauus apparuerit primo ad Glauconem capite duodecimo. In letar-

go in quo pituitoſus increuit ſanguis phlebotomiam exercendam eſſe docuit E
libro decimotertio methodi capite primo: quamuis id ratione reuulſionis factum fuiſſe ſcribat. Hoc diſtat huius plenitudinis ſecundum quid curatio à plenitudine abſoluta: quòd hæc maiorem quantitatem ſanguinis euacuari poſſe indicat: illa verò minorandam inanitionem ſuadet: quia in ſuperiori æqualis vacuatio ſuccorum omnium excedentium fit: in alia non fit æqualis: ſed ſimul cum una parte, in qua ineſt uitium, aut in mala qualitate, aut quantitate; uacuatio fit aliarum trium ſecundum naturam optimè habentium: admittenda eſt tamen quoniam alia non datur uia, qua commodè ſanginem illum ex uenis uacuare liceat. Alia eſt præterea plenitudo ſecundum quid, affectus inquam permiſtus ex malo ſucco, & abundantia ſanguinis, in quo utroque indigemus remedio purgatione, & phlebotomia, unum F
que ſubſtitui poteſt loco alterius, ſi fortè contigerit uenæ ſectionem fuiſſe prætermiſſam: ut Galenus docuit libro quarto de tuenda ſanitate.

QVIBVS RATIONIBVS IN CACHOCHIMIA VEnæ ſectionem indicari Medici Nouatores arbitrentur. Caput III.

QVA ratione in malorum ſuccorum abundantia conueniat uenæ ſectio ſuperiori capite demonſtratum eſt à nobis. Nunc doceamus, quibus rationibus moti medici quidam noſtri temporis G
contrarium ſentiendum eſſe probauerint. Vbi enim illorum fuerint difficultates explanatæ, iam nihil amplius reliquum habebit prima hæc pars noſtra methodi, qua inueſtigare conamur quid uerè indicet uenæ ſectionem. Itaque arbitrantur in Cachochimia venę ſectionem conuenire, primum qua phlebotomia eſt euacuatio uniuerſalis, qua omnes humores educuntur è uenis: ſi in illis continebitur præternaturam aut biliosum, aut melancolicum, aut pituitoſum, aut ſeroſum excrementum ſanguini permixtum, cur aperta uena unà cum ſanguine non profluxerit? Quid impedimento erit huic vacuationi? deinde verò Auicenna in capite uigeſimo ſectionis quartæ primi libri aſſeruit: Venę ſectionem conuenire, aut propter ſanguinis quantitatem, aut ſanguinis uitium, aut utriuſque cauſa: eius uer- H
ba habent in hunc modum. Præcipuè uerò ſecanda eſt uena duplici hominum generi: nempè uel morbis obnoxijs, ut qui in eos currunt, ubi ſanguis exuperet: uel ijs qui in eos iam inciderunt: ijs enim omnibus vel propter ſanguinis exuperantiam, uel eius uitium, vel utrunque ſanguis detrahitur.] At verò ſanguinis vitium id eſt cachochimia. Præterea conuenit in febribus putridis uenæ ſectio: etiamſi non ſit neceſſaria. at illas à malis ſuccis concitari adeò certum eſt, ut certius nihil eſſe poſſit. Auicenna in eodem capite id expoſuit, cum dixit. Nonnunquam etiam in ipſis febribus fit uenæ inciſio, licet ea opus non ſit, ut materia imminuta, reliquum natura facilius euincat: præſertim ubi habitudo, ætas, uires, & reliqua conſentiunt.] Quam rem multo antea dixerat Galenus libro undecimo methodi medendi capite

A capite decimoquinto. Ad hæc uerò Nouatores quidam noſtri temporis in hunc ferè modum ratiocinantur. Phlebotomia tunc eſt neceſſaria, cum adſunt ſcopi venæ ſectionem indicantes: at qui in ſimplici cachochimia adſunt eiuſcemodi ſcopi: in ea igitur Phlebotomia neceſſaria eſt. aſſumptio nullam habet difficultatem: Minor probatur ex duplici ſcopo, qui ad remedij uſum requiritur, magnitudine ſcilicet morbi, et uirium robore. Etenim quod magni morbi à cachochimia fiant adeò certum eſt, quàm quod certiſſimum: vires autem validas exiſtere, quæ proximè diximus, apertum faciunt. Confirmant præterea à ſimili. Nam quemadmodum in plenitudine non ſolum conuenit venæ ſectio, ſed etiam purgatio Galeni teſtimonio quarto methodi ſexto, & quinto de ſanitate tuenda: Sic etiam in cachochimia vtrun-
B que remedium tutò poterit adminiſtrari: huic cachochimiæ conuenire purgationem, ſed mordicus negant ſolam conuenire. Putantque præterea Galenum hoc paſſim docuiſſe, cum diſputans aduerſus Eraſiſtratum, vt illi dicunt, oſtendit: Venæ ſectionem perperam in ſola ſindrome plectorica obſeruari: cum multoties ſanguis mittatur ſine plenitudine: atque etiam haud ſemper plenitudine præſente liceat uenam ſecare. Deinde uerò ſi humores à ſanguinis natura diſtauerint, atque fluxerint ab una parte ad aliam ratione reuulſionis uenæ ſectionem conuenire, minimè autem purgationem contendunt. Idcirco in phrænetide, in letargo, in crudorum humorum copia, alijſque id genus quàplurimis affectibus à ſola cachochimia procreatis phlebotomiam admittendam eſſe omnes probati auctores vnanimi conſenſu vo-
C luerunt. His etiam addere oportet illa, de quibus primo libro mentionem fecimus. Sed iam cum his diſputemus.

QVOMODO VENAE SECTIO VNIVERSALIS ſit vacuatio: quodque hac de cauſa non conueniat cachochimiæ. Caput IIII.

POSTVLAT hic locus, ut primum in genere doceamus, quomodo venæ ſectio uniuerſalis nuncupetur vacuatio: atque utrum ex hoc principio rectè deducant conuenire illam in cachochi-
D mia. Cum igitur profluens, liquidusque ſit ſanguis, quiſquis ſecto loco vicinior exiſtit, primus exilit, deinde qui illi iunctus continuatuſque eſt: deinceps uerò totus, non modo è uenis, & arterijs, verùm etiam ex uiſceribus, & ex habitu corporis emanat: Eſt enim admirabilis quædam continuatio, ſerieſque venarum, per quam ſanguis ſic totus transfunditur, ut patente uia uniuerſus plerunque cum anima excedat. fit autem ſanguinis per uenas, & arterias tranſmiſsio, dum toto corpore analogia quædam & æquabilitas fit. nam innanitæ, & indigentes partes fibris obliquis trahunt è plenioribus, & pleniores illi ſubſidio ueniunt, copiaque grauatæ in uacuas illas onus ſuum deponunt. Adde quòd fuſus, & liquidus humor ſponte ſua decliuiores, inaneſque regiones conſequitur in eaſque procumbit. Hac igitur ratione corpus uniuerſum euacuans, & omnes humores educens, ex quibus conſtituitur natura ſanguinis, uniuerſalis euacuatio non immeritò nuncu-

nuncupabitur. At certè non æqualiter educit omnes humores, totumque E
corpus vacuat; cum enim partes ordine quodam conſtitutæ ſint: prius & magis è propinquis, quàm è diſtantibus, cumque aliæ venæ in alias propagentur partes; celerius, atque validius ab ijs, quæ è directo, quàm quæ ex tranſuerſo ſitæ ſunt, hauriet. Verùm putant quidam phlebotomiam non eſſe vniuerſalem yacuationem hac ſolum ratione moti, quia dumtaxat à uenis ſanguinem euacuat, non à toto corpore. at inediam, & motus animi, & corporis propriè nuncupari uniuerſales, quia tum venas, tum etiam partes ſolidiores uacuant. Sed hæc mihi minimè ſatisfaciunt; quia primum uniuerſalis dicitur vacuatio, quòd uniuerſaliter uacuet omnes humores in venis exiſtentes: mox autem etiam quia totum corpus: quum per totum corpus uenæ, & arteriæ conſiſtant, à ſolidis etiam partibus uacuare dicitur: quia circa il- F
las uenæ adſunt minimæ capillareſque: quę in ſanguinis profuſione immoderata inanitionem patiuntur, ita ut, ſolidę partes ſuo deſtitutæ nutrimento dicantur meritò uacuari. Motus corporis primum muſculos, & articulos: dein quadam ſucceſsione alias partes vacuat; animi, prius cerebri ſpiritus, mox alios: ſic phlebotomia primum venas, dein arterias illis anaſtomoſi coniunctas, poſtremum capillares in ſolidarum ſubſtantia cohærentes exhauriet.

At verò inquiunt, ſi hæc uera ſunt, ſi magnus fuerit morbus à cachochimia procreatus cur hunc venæ ſectio non ſanabit? quia, inquam, vacuabitur ſimul ſanguis, quem in venis conſeruaſſe conueniebat. Qui nam quæſo potiſsimus uſus eſt medicamentorum purgantium? ſanguinem ſcilicet purum reddere ab omni cachochimia? attrahente pharmacum virtute determinatos G
humores mouet, educitque non modo è uenis, ſed ex toto corpore & ex ipſis artubus: licet cum alijs non mediocriter permiſti ſint: non trahit alios propria natura, quia cum illis non habet familiaritatem, ſubſtantiæque ſimilitudinem: attrahitque facilius illos, quòd natura adiuuet hunc motum expellendo noxios humores: vt in tractatione de purgantium medicamentorum facultate diximus. Audiant æquò animo quid Galenus ſcriptum reliquerit. Nam quæ purgant, purgantia idcirco nuncupantur paſsim, quod ſanguinem ab ante dictis humoribus purum conſtituant.] Purgare igitur erit, ſanguinem à cachochimia purum conſtituere: Quemadmodum triticum lolio, auena, ſegala, & alijs id genus coinquinamentis permiſtum purgare dicimus H
frequenti cribellatione: ſic ſanguinem bonum alioquin humorem, humano generi maximè ſalutarem coinquinatum aliorum permiſtione, purgamus, ſeparantes illa à ſanguine pharmacis attractorijs exhibitis. Alioquin dicant ij mihi, cur pro vno humore faciente negotium expurgare uolunt omnes? cur non deſiderant in corpore illum retineri, qui morbum facere breuiorem poteſt, & magnam toto corpori vtilitatem impartiri? Iam hæreſis illa inſurgit antiquorum dicentium à pharmaco omnes humores uacuari; ex qua illud ſequi rectiſsimè dicit Galenus, nihil referre ſiue quis purget, ſiue venam incidat. Sic nouatores pro uno humore pernicioſo, & malo, ſiue in uenis, ſiue extra uenas conſiſtat, vacuare uolunt omnes in uenis contentos: at ſummum hoc certè detrimentum eſt inquit. quod ipſa etiam experientia teſtatur. Porrò plenitudini conuenit per ſe vacuatio, qua omnes humores va-

A cuantur: qualis eſt uenæ ſectio: ſi ita fuerit exquiſita, vt aliorum humorum à ſanguinis natura diſtantium, permiſtionem non habuerit. Verum quæ ſimplex non eſt, haud ſolam exigit phlebotomiam; ſed ſimul etiam purgationem. idcirco utroque gaudens remedio, utrunque fieri oportebit vrgente neceſsitate: ut ſupra docebamus, ſi uenæ ſectio prætermittatur ob timiditatem, purgatio ſupplebit, quamuis non pari fælicitate: Hac ratione aluus ſoluta plenitudinem exiguam, ſpuriam tamen, emendare ſolet: & pharmacum purgans, quo liberaliter ſoluatur aluus, in magna plenitudine cachochimię permiſta poteſt opitulari: Diximus de hoc argumento alia in epiſtolis medicinalibus ad Pichinum. Somnium uerò mihi narrant iſti, quando dicunt Galenum contra Eraſiſtratum de plectorica ſindrome diſputaſſe. Hic locus
B oſtendit, ne ſummis quidem labijs eos Galeni libros deguſtaſſe. Quæ fuerit Eraſiſtrati, & Eraſiſtrateorum opinio de adminiſtrando generoſo hoc pręſidio ſequentibus libris docebimus. Interim admoneo lectores, prò Eraſiſtrato, Menodotum Empiricum intelligendum eſſe: qui ſindromen plectoricam obſeruandam eſſe perpetuò in uenę ſectione dicebat, ut ſupra declaratum fuit. Verùm hoc argumentum eſſe admodum inane ex eo potiſsimum conſtat fundamento, quòd licet Galenus paſsim contra Menodotum inuehatur; nunquam tamen uenam ſecandam eſſe conſuluit, niſi aut ratione uacuationis, aut reuulſionis: utrunque præſidium ſub uenæ ſectione complectitur, ut in annotationibus in Methodum diximus. Nunquam uerò pro uacuatione remedium eiuſcemodi adhibeat, niſi plenitudo adfuerit: quemadmodum pro re-
C uulſione ſiue ſimpliciter dicta, ſiue deriuatiua, quin ſanguinis motus adſit: in ſimplici cachochimia citra multitudinem ſanguinis, aut motum, nunquam ſanguinis uacuationem conſuluiſſe certiſsimum ſit, ita ut magnus ſit error, & meo iudicio, non ferendus, tum in artis operibus eam admittere in cachochimia medendi rationem, tum etiam Galeno tam apertè falſitatem imponere. Cauſa uerò erroris fuit, ut ſentio, quòd antiquitatem odio proſequantur, ex quo tanquam ex fonte tum alia quàm plura emanarunt abſurda, tum hoc imprimis, de quo nunc ſermo inſtitutus eſt. Rurſus verò inſtabunt: aperta uena omnes foras effluunt mali ſucci, ſiue bilis, ſiue melancolia, ſiue pituita, ſiue ſerum in uenis contineatur; id ultrò fateor: ſed non debemus conſiderare dumtaxat, qui humores effluant à uenis: ſed an tutò aducan-
D tur: eſt enim munus medici tutò ſanare ægrotum: at eiuſcemodi uacuatio tuta non eſt, uerùm, ut ego ſentio, periculorum plena. Si enim in uenis flaua bilis contineatur putrefacta, qua cùm ſanguis contineatur exiguus, cur, quæſo, ut illius aliquam uacuemus portionem, & fortaſsis exiguam, ſanguinem uacuare uolumus, atque ſpirituoſam ſubſtantiam cum ſanguine vagantem; quam alioquin conſeruare in corpore decebat, pro nutrimento partium, & pro naturalis caloris conſeruatione? Deinde funditus euertuntur præcipua medicæ artis fundamenta; ſi talia purgentur, qualia purgari debent, conferunt & facilè ferunt: at ſi talia non uacuentur, non mediocriter lædunt: Cur igitur melancolia excrementitia faciente negotium: ſanguinem educemus? qui tum humiditate, tum familiaritate naturę omne illius excrementi uitium poſſet corrigere? Si præterea ea uirtus eſt purgātiū pharmacorum, ut ex venis, aut etiā ex alijs partibus corporis etiā diſtantiſsimis, proprios humores eligant, attra-

hantq;

hancq; : Cur quæſo pro illorum uacuatione uolumus promiſcuè bonos cum E
malis uacuare? quæ nã ratio dicetur peruerſi huiuſce dogmatis? Natura qui-
dem prauos humores primum concoquit, illorum malitiam, & malignitatē
ſuperando: mox concoctos ſegregat a bonis: ſegregatos, facto morbi iudi-
cio, expellit. Cum uero ob aliquampiam cauſam expellere non poteſt, in
ſubſidium ars uenit exhibendo purgans medicamentum, quo bonum à malo
commode ſecernatur: at qui uenæ ſectione id facere conatur, cribro, ut in
prouerbio eſt, aquam haurit: Ea enim uacuatio non educit humores iam ſe-
cretos, ſed confuſos, atque permiſtos: atque ita quidem agitat illos, ita per-
miſcet: ut qui prius erãt à natura ſeparati, maximo damno ægroti pernicio-
ſiſsimè confundat. Rurſus dicant, quæ ratio perſuadeat humores extra ue- F
nas contentos, aut in corporis habitum, aut in centro, poſſe aperta uena ua-
cuari? quomodo ij aditum habebunt ad uenas? Dicent uacuationem immo-
deratam id facere, hanc trahere à centro ad circumferentiam, & à circum-
ferentia ad centrum: idcirco Galenum vereri ne ſanguine miſſo in crudo-
rum humorum copia in præcordijs, cruditas illa maius faciat in uenis nego-
tium: atque agens de laſsitudine phlegmonode aſſeuerat ex habitu corporis
duci humores ad uenas: Id admitto lubens: ſed quẽadmodum prior maxi-
mè periculoſa eſt attractio in uenis, ſic periculoſiſsima erit attractio bilis, alio
rumque excrementorum, quorum alioquin natura magis deterior eſt, quàm
crudorum humorum: Mox ubi ſunt attracti, ſanguine permiſti, qui certi eſ-
ſe poſſumus, eos uacuari pari facilitate, qua ſunt attracti. Sic profectò po-
ſterior attractio ſolius eſt ſanguinis, (hunc enim caſum ponit Galenus libris G
de ſanitate tuenda, ut ſupra meminimus) quem tutò cum ſanguine alio ua-
cuare licet. At ſi excrementitij, & corrupti haberentur humores in uenis,
quę inde contingeret commoditas? hæc & alia quàm plura ſequuntur abſur-
da opinionem Nouatorum: ex quibus conſtat veterum placita eſſe obſeruan-
da; nihilque tutius in medendo, quàm patrum traditiones imitari. Dixi
quomodo phlebotomia ſit uniuerſalis uacuatio, quodq; ex hoc fundamento
antiquorum opinio minimè ſubuertitur.

QVID NOMINE SANGVINIS VITIOSI INTEL-ligat Auicenna. Caput V. H

AVICENNA mittendum eſſe ſanguinem triplici de cauſa ſigni-
ficauit: quarum una ſanguinis eſt abundantia, ſecunda eſt ſan-
guinis vitium, Tertia eſt affectus ex vtroque mixtus. Putant no
mine uitioſi ſanguinis intelligendum eſſe cachochimiam. Sed
toto aberrant cœlo. Quandoquidem ſanguis poteſt aliquodpiam
vitium contrahere, quo cum adhuc plenitudo conſiſtat: quemadmodum ſi le-
niter putreſiat. Nemo utique fuerit, qui ſanguinem eum optimum nuncu-
pare audeat: propterea meritò vitioſum nuncupabit: non tamen affectum
cachochimia: quandoquidem leui facta in ipſo mutatione poteſt ad prio-
rem naturæ ſuæ bonitatem reuerti: ut à Galeno ſcriptum fuit libro ſecundo
Aporiſ-

A Aphoriſmorum commentario decimoſeptimo, quem locum in ſecundo huius tractationis libro declarauimus agentes de plenitudine: ſanguis igitur leui putredine affectus, quo cū adhuc multitudinis natura cōſiſtat, nūcupabitur ſanguis uitioſus: quamuis ſi imaginemur putredinem in eo conſumatam, cuius cauſa amiſerit propriam formam, & iam degenerauerit in alienam naturam, ſecus omnino ſit ſentiendum: nam in hoc affectu non conuenit uenæ ſectio, ut ſupra diximus, & in libris de febribus demonſtrauimus indicatione tamen ſumpta ab humore prorſus corrupto: in alio verò ſalubrem exiſtere phlebotomiam tum à Galeno traditum eſt, tum ab omnibus firma experientia comprobatum. Ergo ſanguis mittitur propter ipſius abundantiam ſimplicem, ut in habitu Athletarum contingit: vel Secundò propter plenitudi-
B nem quo ad uires, qua cum leuis conſiſtit putredo: vel Tertio propter utrunque affectum, plenitudinem quo ad uires, & quoad vaſa ſimul: Sic ego ſoleo hunc locum interpretari. Alia etiam, atque meo iudicio ſatis accommodata explanatio eſſe poteſt loci huius: Nempè ut dicamus, per ſanguinis uitium intelligendum eſſe illius motum, hoc ſenſu. Sanguis mittitur aut ratione vacuationis, quam indicat illius plenitudo: aut ratione reuulſionis, quam indicat ſanguinis motus: aut propter utrunque motum, ac plenitudinem ſimul: quoniam ſanguis aliquando fluit ſine plenitudine, irritatus ab acrimonia ad motum: aliquando verò cauſa motus, & fluoris eſt illius acrimonia ſtimulans, & ingens copia exonerans, aggrauanſque naturam. Ergo phlebotomia fit, uel propter plectoricam diſpoſitionem, cum uacuatio propoſita eſt:
C vel propter malitiam ſanguinis ſtimulantem ad motum, uel propter vtrunq;. Quomodocunque locum hunc interpræteris ſatis bona, & contextui, & rei naturæ conueniens explanatio eſt.

REVVLSIONEM ALIQVANDO FIERI MEDICAmento purgante, & aliquando venæ ſectione. Caput VI.

D NON eſt vniuerſaliter uerum omnem reuulſionem pro magna cuiuſpiam humoris confluxione excogitatam potiſsimum fieri uenæ ſectione, nunquam uerò huius indicationis explendæ gratia purganti pharmaco indigere: primum quia ſi humores excrementitij extra uenas fluere parati fuerint, fruſtra uenarum ſectionem adhibemus, per quas confluxio illa nullo modo poteſt intercipi: Deinde etiam ſi fluxio per uenas fit neceſſaria eſt utique phlebotomia, ſed non ita, ut eam ſolam conuenire ſtatuamus: Cum enim ſanguinem confluentem uacuauerimus, præſtat poſtea vti medicamento purgante ad cachochimiæ fluxionem inhibendam, locum ſupra ex libro de humoribus propoſui, & adnotaui, in quo apertiſsimè Galenus purgationem reuulſionis gratia deſiderat. Hæc uelim ſupponi hoc loco: quoniam quando de reuulſione ſermo erit inſtitutus, proſequemur omnia ad hoc argumentum pertinentia. Cæte-

rùm quod aſſerunt in putridis febribus aliquando ſanguinem fore mittendum, etiã ſi aliqua non adſit neceſsitas huius auxilij: ſimile eſt illæ decantatæ ſententiæ apud omnes ferè medicos. Saluberrimum eſt in febribus non continuis modo, ſed etiam omnibus quas putreſcens humor concitat ſanguinem mittere, exonerata enim eo, quo veluti ſarcina præmebatur, & concoquet, quod concoqui eſt habile, & excernet, quod debet excerni. Propterea quando ſermonem de hac inſtituemus materia, quomodo uterque locus debeat interpretari, explanabimus. E

AN IN PHRAENITIDE CONVENIAT SANGVINIS *miſsio. Caput VII.*

F

QVICVNQVE igitur in malorum ſuccorum præſentia, aut abundantia ſanguinis miſsionem conſulunt, nobis curationem phręnitidis obijciunt: in qua non modo Galenus, uerùm etiam omnes medici uenæ ſectionem admittunt, cum tamen à cachochimia, ut illi ſentiunt originem habeat: nempè à flaua bile in ipſius cerebri ſubſtantiam putrefacta. Tria hoc loco dicenda ſuppetunt mihi, primùm rectè quidem illos colligere, in omni phręnetide detractionem ſanguinis eſſe non parum oportunam: deinde uerò, quòd malè concludunt, propterea in cachochimia ſimplici quidẽ illa & citra plenitudinem generoſum hoc auxilium conuenire: Poſtremò falſum eſſe, quòd arbitrentur curationem phrænetidis noſtris principijs opponi. Quamobrem poſito eo fundamento, G in quo nos ipſi conuenimus; reliqua doceamus. Principium autem inſtitutæ tractationis hoc ſit, nempè ipſam phrænetidem fieri à ſanguinis particulari multitudine, quæ ſcilicet in ipſum congeritur cerebrum, & non fieri à flaua bile, ſola, & ſincera, quatenus habet naturam ab ipſo ſanguine diſtinctam: ſed quia nos de hac re diſputationem conſcripſimus, in qua omnia, quæ ad eſſentiam phręnitidis pertinent ſumus diligenter proſecuti, capita dumtaxat propoſitæ diſputationis afferemus, ex quibus clariſsimè conſtabit; nihil pęnitus habere medicos recentiores contra opinionem noſtram. In venis ſecundum naturam actu non continentur humores excrementitij à ſanguinis natura diſtantes: ſed in potentia, quia ex ſanguine tenuiori, calidiori, pinguiori poteſt facile generari flaua bilis: ex craſſo uerò melancolia: H Continentur ſolum ſanguinis partes in uenis, quę partes, ob ſimilitudinem humorum excrementitiorum nomine donantur. Ex huius ſanguinis confluxu fit phręnitis, ut plurimum verò à ſanguine biliofo, cum tamen etiam melancolicus, temperatuſque hunc affectum concitare poſsit: bilis excrementitia ſola nunquam phręnetidem facit: quia licet principium fortaſſe, & occaſionem dederit inflãmationi, nihilominus ob calorem, ob dolorem ſemper noua fit ſanguinis confluxio. Eſt phręnitis inflammatio cerebri, aut membranarum intrinſecus eius ſubſtantiam ambientium. Quia eſt aliquando tumor præter naturam in ipſis meningibus conſiſtens: aliquando uerò cerebri ſubſtantiæ intemperies calida, ſiccaque, cum humoris affluxu: nam huiuſcemodi

ſub-

A ſubſtantia uix inflamari poteſt genito in ea tumore præternaturā: quamuis for-
taſsis non ſit abſurdum quędam ſumere poſſe principia. Cum uerò diceba-
mus Phrænitidem fieri à ſanguine intelligimus ſanguinem putrefactum, non
putrefactum, tenuem, craſſum, temperatum mediocremq; conſiſtentiam ha-
bentem. Hæc igitur ea ſunt, quæ nos in eo opere conſcripſimus, quæ pro-
fectò manifeſtiſsimam fidem faciunt, in ipſa phrænitide duo adeſſe, quę ſe-
cundum noſtra principia ſanguinis detractionem indicant. Horum primum
eſt ſanguinis motus, & fluxus ad principaliſsimam partem; cuius cauſa indi-
catio de reuulſione admodum uiget. Alterum verò ſanguinis abundantia &
multitudo particularis in cerebrum, aut eius meninges congeſta; quę venæ
ſectionem indicat tanquam euacuatiuum pręſidium. Pręſtat autem hoc loco
B aliorum opinionem afferre, poſtquam explicaui, quid pro veritate ſit ſen-
tiendum. inter antiquos ſcriptores Aſclepiades negauit in phrænetide conue-
nire miſsionem ſanguinis hoc potiſsimum argumento. quod neque inſania eſ-
ſet, niſi febre intenta, neque febre non remittente ſanguis rectè mitteretur
, pinde dicebat in principio phrænetidis ſanguinē mittere, nihil aliud eſſe, quàm
ſi ægrotantem trucidaremus. Hunc optimè refellit Cornelius Celſus his ver-
bis. Sed ipſe in his ſomnum multa frictione quęſiuit, cum & intentio fe-
bris ſomnum impediat, & frictio non niſi in remiſsione febris vtilis ſit: ita-
que hoc quoque auxilium debuit præterire. Quid igitur hoc eſt? multa in
præcipiti periculo recte fiunt, alias omittenda, & continuata febris habet
tempora, quibus etſi non remittit, non tamen creſcit: eſtque hoc, ut non
C optimum, ſic tamen ſecundum remedij genus, quod ſi ægri vires patiantur,
ſanguis quoque mittendus eſt.] hæc Cælſus. febris igitur intentio non pro-
hibet miſsionem ſanguinis; tum quoniam maximum periculum imminet, nè
ægrotus moriatur: at imminenti periculo multa rectè fiunt, quę aliàs eſſent
omittenda, tum quoniam nos poſſumus ſanguinem mittere in phræneticis eò
febris tempore, quo ipſa, etſi non diminuitur, non tamen creſcit. Sed præ-
termiſſo Aſclepiade quid alij ſenſerint inſpiciamus. Gentilis Fulginas me-
dicus quidem, ut eius teſtantur monumenta ſubtiliſsimus, aſſeruit venæ ſe-
ctionem non conuenire in omni phrænetide, duas enim ſpecies phręnetidis
conſtituit, quarum alteram biliosā dicit; quæ ſcilicet ſit à flaua bile à na-
tura ſanguinis diſtincta: Alteram verò ſanguineam à ſanguine eam concitan
D te, nuncupat. In hac poſteriori miſsionem ſanguinis conuenire, in altera
autem minimè. quàm rem probare nititur hiſce rationibus: & primum, quia
vbi humores a natura ſanguinis diſtauerint, a ſanguinis detractione abſtinen
dum eſt: ut Galenus teſtatur libro quarto de ſanitate tuenda; ſed flaua bilis
a natura ſanguinis plurimum diſtat. Deinde uerò, quia id præſidium eſt o-
mittendum, quod periculoſum eſt; eſſet autem maximè verendum, ſi mitte-
remus ſanguinem flaua bile dominante, ne flaua bilis excandeſceret, moue-
retur, atque uehementer per uniuerſum corpus fureret: vt Auicennas admo-
nuit. his præterea addidit rationem a ſimilitudine: nam quemadmodum eri-
ſipelas, quæ fit a flaua bile non curatur per miſsionem ſanguinis, ſed per me
dicamentum purgans, ut Galenus teſtatur: ſic phrænitis bilioſa non poſtulat
ſectionem venæ, quoniam ab eiſdem humoribus originem ducit. Huic ſuæ

concluſioni alteram adiungit, nempè quod in phrænitide ut plurimum venam E
incidere ſaluberrimum eſt: nam raro aduenit fieri hunc affectum: niſi a ſanguine, aut ab humore ſanguini permiſto: atque hac diſtinctione illorum ſententias interpretatur, qui dixerunt in omni phrænitide mittendum eſſe ſanguinem: quòd videlicet hoc vt in pluribus, intellexerunt, aut de phrænitide a bile ſanguini permiſta. Hæc ſumma eſt huius hominis opinio. Sed pro fectò, vt verum ingenuè (pro mea conſuetudine) fatear, pueriliter lapſus eſt. Primum quidem falſiſſimum eſt, aliquam phrænetidem fieri à flaua bili ſincera citra ſanguinis miſtionem, aut fluxum, quoniam omnis fit à ſanguine vel tenui, vel craſſo, vel mediocrem conſiſtentiam habenti, aut etiam a bile excrementia ſanguini permiſta, quemadmodum ſupra admonuimus, atque in noſtra tractatione de phrænetide clariſsimè demonſtrauimus. Deinde verò F
poſita huiuſce fundamenti veritate, adhuc nihil rectè concludit ſanguinem mittendum non eſſe; quoniam propter imbecillitatem particulę, & calorem, & dolorem fiet maxima omnium humorum ad caput attractio, uel tranſmiſſio, qua inflammatio plurimum augebitur: quod enim humores ad motum incitat, quodque eos attrahit, id quidem in phrenitide contingit: dolor nempè & calor: Confluente autem flaua bile ſincera circa meninges cerebri, impoſsibile eſt, quin maximi dolores fiant; atque etiam, quoniam humor eſt omnium calidiſsimus, & ſicciſsimus, ingens circa læſam partem æſtus adueniet. hæc eſt igitur cauſa propter quā in phrænitide quamuis biliosa, & in corpore malo ſucco abundanti aduenerit, mittitur ſanguis; nempè, vt humorum fluentium impetum reuellamus; particularemque plenitudinem euacuemus: & quia ſanguis eſt, qui fluit; & copia aggrauat cerebrum, fluxioq; G
fit per venas, is meritò reuellendus eſt, & euacuandus ſecta vena. hinc rectè admonuit libello de ratione curandi per miſsionem ſanguinis, quod incipientes inflammationes reuulſione euacuare oportet. Hæc ſimiliter eſt cauſa propter quam in ijs, qui recenter vulnerati ſunt, aut ex alto ceciderūt, etſi nulla in toto corpore conſpiciatur plenitudo, ſanguinem tamen mittimus ita indicante multitudine particulari futura in læſa particula propter confluxionem ſanguinis. Amplius in eo eſt error, quod putat flauam bilem excandeſcere, & furere miſſo ſanguine: hoc enim ſimpliciter veritatem non habet; vt ſuo loco docebimus, ſed tunc dumtaxat, cum flaua bilis circa pręcordia nimium exæſtuat: hęc enim fuit Auicennę ſententia, ut dicemus. Quòd verò in eriſipelate non ſit ſanguis mittendus, id vtique veriſsimum eſt, ſed tamen de ſincero intelligendum eriſipelate, non de phlegmonode: nam hoc poſtulat id remedium: phrænitis autem nunquam eſt ſincerum eriſipelas. quod H
verò ex Arabibus quidam huius opinionis fuerint, ſcilicet non conuenire miſsionem ſanguinis, id quidem nos vltro negligimus; cum ſit multo melius cum Gręcis ſentire, qui contrariam opinionem habuerunt: deinde verò neque omnes in hanc opinionem venerunt, nam Auicennas, cuius eſt præcipuus interpres Gentilis in omni phrænetide conſuluit detractionem ſanguinis. Cæterùm ſentit multò melius Ioannes Matthæus de gradi uir quidem, vt eius commentaria in nonum Raſis, & in Auicennam, atque medicinalia conſilia teſtantur, circa hoc negocium. Nam in omni phrænetide phlebo-

A botomiam eſſe neceſſariam conſuluit, quod in hoc affectu ſanguinis miſſio futuræ inflammationis incrementum inhibet; humores ad contrariam partem quàm ſponte ferantur, deducens: non euacuationis igitur cauſa, ſed præſeruationis à magnitudine apoſtematis in phrænitide ſimpliciter bilioſa expedit ſanguinem mittere. Rectè quidē concludit Matthæus, ſtante ſuppoſito, quòd admittenda veniat phrænitis, quæ ſimpliciter fiat à flaua bile; in quo ſuppoſito ut ſupra demonſtratum eſt error; Amplius in hoc etiam toto, quod aiunt, cœlo deceptus eſt, putans in omni phrænitide phlebotomiam exercendam, quia magnus eſt morbus, & quia refrigerat corpus: non enim ratio qua ſanguis mittitur, eſt morbi magnitudo, ut multis libro primo declaratum eſt à nobis; ſed plenitudo affatu digna, aut ſanguinis motus generoſum
B id præſidium inſinuat, ut libro ſecundo tractationis huius diligenter narrauimus. Præterea quod pertinet ad refrigerationem corporis, dicimus id nunquam uſu venire: quoniam & ſi ab omni ſanguinis miſsione, (vt hoc concedamus) quæcunque tandem ea ſit, corpus refrigeretur: tamen non fit ſectio venę illius cauſa: ſi quidem refrigeratio per accidens ſequitur miſsionem ſanguinis: at remedium ab eo, quod eſt per accidens indicari non poteſt: nam ſi verum eſt illud axioma, quod tamen ueriſsimum eſſe omnes medici confirmant, indicationes deſumi à rei natura; id quod per accidens ab ipſo remedio ſequitur, non poteſt ab aliquo indicari: at per accidens ſequitur totius corporis refrigeratio: per ſe autem ſanguinis euacuatio, aut reuulſio. Deinde in hoc, me iudice, deceptus eſt, quod putauerit omnem venæ ſe-
C ctionem refrigerare: cum id quidem verum non ſit, aliqua enim eſt, quæ calefacit, quam rem infra diligenter dum Auicennæ ſententiam contra recentiores medicos habere ueritatem demonſtrabo; clariſsimè docebo, ſed de propoſita quæſtione hæc ſufficiant.

AN IN LETHARGO CONVENIAT MISSIO ſanguinis. Caput VIII.

D PERQVIRAMVS hoc loco cauſam, propter quam in lethargo mittere ſanguinem conueniat: quoniam ex huiuſce affectus curatione non leue argumentum deſumi uidetur contra opinionem noſtram. Fit enim lethargus à pituita in cerebri ſubſtantiam putrefacta, quæ medicamento purgante educenda eſt, non autem venæ ſectione, cum nec adſit plenitudo, nec ſanguinis impetus: ita quidem ſecundum noſtra principia dicendum uidetur. Omnes tamen medici, uno dumtaxat excepto Meſue, ſanguinis miſsionem præceperunt: hinc verò factum eſt, latinos interpretes, cum ignorarent cauſam propter quam in hoc affectu ſanguis educitur, putaſſe, non conuenire detractionem ſanguinis: ſed iam in quanto fuerint errore doceamus. Sciendum eſt igitur in lethargo nulla ratione ſanguinem mitti indicat one habita ad morbum iam inceptum fieri, ſcilicet ab ipſo lethargo: quoniam cum fiat à phlegmate non debet educi ſectione venæ, ſed purgatione: uerum indicatione habita ad mor-

bum ſuturum, ſemper niſi aliquod ſit quod prohibeat, ſanguinem mittere debemus. Cauſa eſt, quoniam propter caliditatem in cerebro exiſtentem, & dolorem, atque ipſius imbecillitatem recipitur in cerebrum, attrahiturque ab eodem multus ſanguis, potiſsimum verò tenuis, qui primus omnium ſem per confluit. Quamobrem ne hic confluat in cerebro, ad quod ſponte paratus eſt, néue membra tranſmittant, opus eſt diminuere ſanguinem: ita enim compeſcemus fluxionem, & membra in retinendo reliquo ſanguine aua ra fient. ſed hoc loco dubitaret fortaſſe aliquis, hanc miſsionem ſanguinis futuram potius detrimento, quàm iuuamento; tum quia euacuando ſanguinem totum corpus magis refrigeratur, ideoque humoris pituitoſi copia magis augebitur: cum etiam quoniam confluens in cerebrum ſanguis, incommodi nihil affert; primum, quia ſua caliditate pituitæ frigiditatem temperabit: ſecundò, quoniam tenuitate viſcidam pituitam incidet. ſed nos reſpondentes dicimus neutrum vſu venire: non primum, quoniam ſtultum equidem eſſet id medici iudicium, ſi conſiderata corporis qualitate, non metiretur quantitatem detrahendi ſanguinis: tantum videlicet ſanguinis demendo, quantus pro ſuo propoſito conueniat, ita ut vniuerſum corpus minimè refrigeretur. Non enim qualibet ſanguinis miſsio refrigerat, ſed ea dumtaxat quæ copioſiſsima eſt. Verum quantum ad alterum pertinet, id notabimus, quòd confluens ſanguis quamuis fortaſſe frigiditatem pituitæ temperabit; ob eſſe tamen quantitate multò magis aptus eſt, quàm prodeſſe qualitate: at verò nos ſanguinem detrahimus non propter qualitatem, ſed propter quãtitatem: atque idcircò dicimus multitudinem in hoc affectu indicare miſsionem ſanguinis, in ipſo ſcilicet cerebro adfuturam, niſi ars ipſa præuiderit. Adde etiã, quod cũ in cerebro ſit ignea caliditas, confluentem ſanguinem magis inflamare, periculumque minari maximum, ne fiat mixtus quidam affectus ex phrænitide, & lethargo. Patet igitur ex his, quæ diximus, quod conſtante virtute in lethargo ſemper mittimus ſanguinem. Vnum tamen lectorem hic obiter admoneo, quòd ubi lethargus ad alios ſequitur affectus, nunquam opus eſt venã incidere. tum quia ſignum eſt calorem naturalem nimis refrigeratum eſſe ex præcedentium affectuum curatione: tum verò, quia probabile eſt uires nimium à morbi diuturnitate fuiſſe labefactatas: At verò ubi ex ſe incœperit lethargus, tunc continuò ſanguis mittendus eſt.

AN SALVBERRIMVM SIT IN OMNI FEBRE putrida ſanguinem mittere. Caput IX.

SED enim hoc loco communem medicorum ferè omnium noſtri temporis errorem aperiamus; nam in omni febre putrida ſanguinem eſſe mittendum conſulunt, non equidem ratione alia moti; quàm peſsimè intellectis Galeni uerbis, quæ in hunc modum habent. Saluberrimũ autem (ut prædiximus) eſt in febribus uenam incidere non continuis modo, verò etiam alijs omnibus, quas putreſcens humor concitat. Leuata nanque quæ corpus noſtrum regit natu-

ra,

A ra, exonerataque eo, quo velut ſarcina premitur, haud ægre, quod reliquum eſt uincet: itaque proprij muneris haud oblita, & concoquet, quod concoqui eſt habile, & excernet, quod poteſt excerni.] hæc Galenus. Duo igitur hoc loco docenda veniunt: horum primum ſit miſsionem ſanguinis putridis omnibus febribus minimè conuenire: Alterum uerò, quomodo propoſita Galeni ſententia interpretanda ſit. Quod igitur ad primum pertinet meminiſſe oportet eorum, quæ ſecundo libro ex eodem authore diximus; nunquam videlicet mittendum eſſe ſanguinem, vbi humores à ſanguinis natura plurimum diſtauerint. Pone igitur aliquam febrem ab eiuſcemodi humoribus concitari, in hac minimè ad generoſum hoc præſidium accedēdum eſt. quòd ſi quæſiueris, qui ſint humores, qui à ſanguinis natura & forma plurimum di-
B ſtant: inquam ego ſeroſas humiditates eſſe, humores bilioſos, & quamplures pituitæ ſpecies: quod autem de his humoribus diximus ita uenit intelligendum, cum ſcilicet excrementitij ſunt, qualis eſt bilis, quæ in cyſti fellis continetur, melancolia, quæ in liene reconditur: & pituitæ ſpecies, quæ circa ventriculum & inteſtina continentur: diuerſam enim habent formam, & naturam ab ipſo ſanguine. ſecus autem dicendum eſt de hiſce humoribus, qui in venis continentur: nam partes quædam ſunt ſanguinis, & illius forma continentur, ut in libro de Humoribus diligenter declaratum eſt à nobis. Amplius ſi omnis ſebris putrida poſtulat miſsionem ſanguinis, vel hoc ipſum contingit, quatenus febris eſt, uel quatenus putrida: ſi quatenus febris, omnis itaque febris hoc auxilium exigeret, quod profectò adeo falſum eſt, ut ni-
C hil magis; quis enim aut in omni ephemera, aut in omni hectica, aut in omni peſtilenti tutò accedet ad miſsionem ſanguinis? ſi febri quatenus putrida eſt, hoc genus auxilij competit, hoc illi alia ratione conuenire non poteſt niſi propter putredinem, & obſtructionem: hic duo ſequentur, primum quod putredo, quatenus putredo curetur miſsione ſanguinis: deinde quod obſtructio idem auxilium ſemper poſtulet. vtrunque tamen falſum eſſe Galenus hiſce uerbis libro undecimo methodi medendi exponit. Verùm quoniam nec obſtructio, nec putredo curari per ſanguinis miſsionem poteſt, ut quæ alia remedia, ceu prius monſtratum, deſiderent: reponi ſanguinis aliquid ad curationis ſpacium debebit, quo minus intempeſtiuè nutrire neceſsitate ulla cogamur.] Quòd uerò ad ipſam obſtructionem pertinet, clariſsimum eſt, non
D ſemper curari miſsione ſanguinis: nam cum à tribus cauſis, eodem authore, fiat: ab humorum ſcilicet multitudine, uel craſsitie, uel uiſciditate; horum quodlibet peculiarem poſtulat curandi uiam. Nam craſsities attenuantibus remouetur; viſciditas abſtergentia; multitudo uerò euacuantia poſtulat. quomodo itaque omnis obſtructio ſanguinis miſsione curabitur. His adde indicationem ſumptam à putredine humoris putridi uacuationem indicare, quemadmodum contingere uidemus in putredine eorum, quæ non uiuunt: nam quodcunque putrefactum eſt, id omnino amputantes, abijcimus: reliquum uerò in frigidum aerem ponimus, ne de cætero putreſcat: at humor putridus in uiuis protinus uacuandus eſt per aluum, per uomitum, per ſudorem, per urinas, ut Galenus teſtatur in undecimo methodi capite octauo. Qui uerò nondum putrefactus eſt, perſpiratione, & concoctione conſeruatur. Quamobrem

putri-

putridus humor non indicat venę ſectionem: ſed purgationem: ſemiputridus E
euentationẽ, & concoctionẽ indicat. Deinde verò febriũ curationes, quas ex
propoſito Galenus libro ad Glauconem priore proſequitur, fidem faciunt ma
nifeſtam, in omnibus putridis febribus non eſſe ſaluberrimum venam incide-
re: nam agens de tertianis exquiſitis, & de quotidianis, ne verbum quidem
fecit generoſi huiuſce præſidij: in quartanis autem admittit, ſed diſtinctio-
ne adhibita eiuſcemodi. Si abundantia adfuerit ſanguinis craſsi, & illa qui-
dem uehemens tutò mittendum eſſe ſanguinem: Si uerò abundauerit ſanguis
tenuis omnino abſtinendum. Idcirco de Tertiana nota pertractans admittit
venæ ſectionem, ſi oportuerit.] Quid ſibi vult hoc verbum, ſi oportuerit?]
nihil aliud, niſi, ſi adfuerit plenitudo ſanguinis. Rurſus in eodem priori libro
ad Glauconem agens de curatione febrium continuarum ſic ait. Sanguinẽ F
verò mittere oportet, & ob morbi magnitudinem, & quibus rubor multò
plus, quàm naturæ conueniat: & maior quàm pro conſuetudine totius cor-
poris tumor, & venę eminentes, atque extenſæ. His omnibus auferendus
eſt ſanguis, niſi uires, aut ætas, aut aliquid eorum, quæ ſupra meminimus,
prohibuerint] quæ noſtram ſententiam apertiſsimè confirmant. Ex quibus
patere poteſt, quæ ſit Galeni ſententia circa miſsionem ſanguinis in febribus
putridis. Idem etiam iudicium recentiores Græci habuerunt, qui Galenum
ſecuti de miſsione ſanguinis in tertianis, & quotidianis nihil dixerunt. Satis
diximus, quod non conuenit ſanguinis miſsio in omnibus putridis. quid igi-
tur ad Galenum. Nempè quòd alio modo interprętandus eſt; quàm fiat à re-
centioribus medicis. Quod anteaquam à nobis explicetur, prius dicam, quid G
alij ſenſerint. Viderunt Arabes difficultatem ex Galeni verbis propoſitam,
& in iſtos non infimæ notæ Moiſes quidam; qui etiam ſuo modo in Apho-
riſmis eam ſententiam interprætatur dum ait. Galenus dixit in vndecimo in-
genij, melius eſt, quod dixi, vt phlebotomentur venę non in febribus acutis
tantum: ſed in omnibus febribus accidentibus ex putredine humorum. Ait
Moiſes. dubitat quis in operatione ſua facere operationem in omnibus febri-
bus, quia Galenus inhibuit in particula de phlebotomia, & alibi minutio-
nem in febre phlegmatica pura, in qua humores ſunt crudi, & indigeſti: &
ſimiliter inhibuit minuere in febre quartana pura, niſi accidat ex dominio
ſanguinis: & ſicut mihi videtur diſſolutio huius dubij eſt, quia intellexit per
dictum ſuum in omnibus febribus putridis, ideſt in qualibet febre putrida, H
cuius non humor ſingularis; ſed multiplex eſt corruptus: & redit res, in qua-
libet febre ex putredine ſanguinis accedente: quia cum phlegma, vel melan-
colia putrefit cum ſanguine vtilis eſt phlebotomia; & ſi putrefit phlegma,
vel melancolia tantum phlebotomia eſt prohibenda. quare oportuit etiam di-
cere hoc proprium, & in omnibus febribus accedentibus ex humoribus pu-
tridis.] Hæc Moiſes. Verùm hæc hominis huius interprætatio mihi qui-
dem minimè ſatisfacit: quoniam Galeni mentem non attingit: ait enim Ga-
lenus, ſaluberrimum eſt in omnibus febribus ſanguinem mittere, non ſinochis
modo; ſed omnibus, quas putreſcens humor concitat.] Quibus verbis cla-
riſsimè innuit non loqui ſe de febribus ſanguineis dumtaxat, quę ſunt con-
tinuę: ſed vniuerſaliter de omnibus, quas putreſcens humor concitat. Recen-
tiores

A tiores quidam putant ſaluberrimum eſſe mittere ſanguinem in febribus putridis, propter obſtructionem tollendam, quoniam omnium febrium putridarum cauſa eſt obſtructio: hęcque ſecta vena optimè propellitur de qua re audire oportet Leonardum Iacchinum ſic loquentem. Porrò ſententiam illam adeò ratam, firmamque ueteres voluere, vt fidiſsimus Galeni paraphraſtes Paulus cum primum putridarum febrium curationes aggrediatur; ſtatim ſcribit. Τῶν δυνάμεων ἰσχυρῶν οὐσῶν τὸν ἐπὶ συνεχόνι πυρέττοντα φλεβοτομητέον αὐτίκα χωρὶς ἀπεψίας τῆς κατὰ γαστέρα.] vt igitur uideamus quantum ſecum utilitatis afferat venæ ſectio in eo morbi genere, meminiſſe eorum oportet, quę libro octauo ſcripta ſunt. Curabat eo loco Galenus diarias ex obſtructione, quæ διὰ μηκυνομένων παρακμῶν iam ſuſpectæ eſſe cęperant, in qui-
B bus primo loco venam ſecari iubet, quamuis nulla adſit plenitudo: ſic enim inquit. Plurimus vitioſus ſuccus detrahitur vna cum ſanguine uacuatus: tutòque vti poſſumus ijs, quę obſtructiones ſoluant: eędem profectò rationes ſunt, quamquam mutatis verbis, quas libro undecimo propoſitum monſtrat, quod enim libro octauo plurimum vitioſum ſuccum vacuari ait: hic naturam leuari onere dixit: neque enim oneris nomen ad multitudinem referre oportet, ſed potius ſucci uitium ſignificat. Solét enim quę moleſta ſunt, oneri eſſe dici. Rurſus quod ſcribit libro octauo; & quæ foris ad obſtructiones tollendas admouentur ſuſpecta eſſe, & quę propinantur; hic ait: medij corporis prouidentiam ante vacuationem parum tutam eſſe. Quamquam & alia quoque non exigua commoda in his febribus afferat uenæ ſectio, hæc tamen
C vt quæ excellant, ijs locis tetigiſſe uoluit] & parum poſtea explicans ſcopos quibus præſentibus ſemper, & abſentibus nunquam ſanguis mittendus veniat inquit. Num igitur uniuerſales ſcopos ſemper ſibi proponere debet, qui rite de ſecanda vena conſulat? ſunt autem hi virium robur, magnitudo morbi, ætas florens: nam quibuſcunque adſunt ſiue acuto morbo, ſiue longiori detineantur, ſanguinem mitti expoſcunt.] Deinde uerò cauſam explicans propter quam in febribus intermittentibus venam ſecare oporteat, confugit ad magnitudinem morbi futuram. ſic enim ait. Porrò intermittētes febres, quamuis ſalubres eſſe dicantur, attamen vel ob ægri intemperantiam, aut aeris malitiam, ſiue aſtantium inſcitiam nonnunquam ob naturam laborantis, & continuas, & magnas fieri quid vetat? nec quiſquam eſt; uel mediocriter
D in artis operibus eruditus, qui hæc ſæpè fieri non uiderit: quamquam alia quoque periculi cauſa eſt; eaque non leuis; quæ ex auxiliorum natura ortum habet, vbi obſtructiones præcipuè validiores tollere eſt animus, ſeu intus aſſumantur, ſeu extrinſecus admoueantur. Igitur propter has, atque eiuſcemodi cauſas, Galenus in febribus putridis ſanguinem mitti ſuadebat: quod in omni febre aliqua ex cauſa periculum oriri poterat.] hæc Iacchinus. Sed multa profectò ſunt, quæ mihi in hoc homine parum ſatisfaciunt. Primum, quod non rectè cauſam aſſequatur, propter quam in febribus diarijs ex obſtructione ſanguinem mittendum eſſe Galenus conſulat: de qua re nos loco ſuo diſſeremus. deinde verò, quia putat indiſcriminatim in omni magno morbo ſanguinem eſſe mittendum; in qua re quantum ab ipſa ueritate aberret, ex ijs, quę ſupra diximus, clariſsimè conſtat: nam magnus eſt morbus hidrops,

T quam

quam tamen nemo auſus eſt ſanare per miſsionem ſanguinis, vt inquit Galenus quarto de ratione victus acutorum; magnus eſt affectus colicus dolor; in quo ſi ſemper venam incideremus, maximum ægrotanti incommodum adueniret: in vniuerſali omnis dolor modum excedens magnus eſt morbus; admirabilis tamen Galenus iubet adhibendam eſſe diſtinctionem an mittere ſanguinem, an autem purgare oporteat: hæc quidem, & alia quæ ſuperioribus libris contra communem opinionem diſputata ſunt, huius hominis ſententiam clariſsimè refellunt. Amplius non ſatisfacit mihi ea cauſa, qua mouetur ad perſuadendum in febribus intermittentibus ſanguinem mittendum eſſe: duas enim refert, magnitudinem futuram, & periculum: quòd ad has cauſas attinet, is quidem nunquam perſuadebit exquiſitam tertianam magnum eſſe morbum, & periculoſum; neque etiam in hoc numero quartanam collocabit: quoniam ſunt febres omni vacantes periculo, vt Hippocrates, & Galenus nõ ſemel teſtantur. quod autem ait poſſe magnas fieri propter aeris malitiam, aut ægrotantis intẽperantiã aliáſue cauſas, dicendũ, quòd cũ hoc ex accidenti cõueniat, ab arte cõſiderandũ nõ eſt, quæ ea cõtẽplatur, quę per ſe adueniũt: & ad hoc reſpicientes antiqui medicinæ authores dixerunt tertianam exquiſitam & quartanam periculo uacare: ſecus autem dixiſſent, ſi morbus eſſet magnus futurus vtraque febris. Quod verò pertinet ad quotidianam, quis eſt, qui non videat, nulla ratione in hac febre, quatenus talis eſt, neceſſariam eſſe miſsionem ſanguinis? nonne humor longè diſtat à natura, & forma ſanguinis? nonne illud Galeni præceptum citra omnem controuerſiam veriſsimum eſt, non debere nos mittere ſanguinem humoribus à ſanguinis forma diſtantibus? Quod autem ait, Galenum ſanguinis miſsionem conſulere vbi adſit crudorum humorum copia; id quidem non ſolum veritatem habet, verum etiam noſtram opinionem confirmat, tantum abeſt, vt refellat; de qua re infra diſputabimus, cum eum Galeni locum interpretabimur. Cæterùm quod is, ſimul cum alijs recentioribus medicis ad obſtructionem confugiat, quaſi quòd cuiuſcunque obſtructionis remedium ſit uenę ſectio: ego quidem ridiculum puto: nam cum varię ſint obſtructionum cauſę, varias exigunt medendi rationes, vt cum loquemur de obſtructione, dicemus. Hæc igitur cum ita ſint, quomodo locum hunc Galeni interpretabimur? Ego ſanè breuiter dicã quod ſentio. Quod Galenus inquit ſaluberrimum eſſe in omnibus putridis febribus venam incidere verum quidem eſt: at hoc remedium ſemper conuenire non verum, duo ergo ſunt inter ſeſe plurimum diuerſa. Vnum eſt, in omni putrida febre ſaluberrimum eſt ſanguinem mittere: hoc axioma ueritatem habet. Alterum uerò. in omni febre putrida ſaluberrimum eſt ſemper ſanguinem mittere: non uerum. modum itaque explicemus, quomodo vtile, & non vtile ſit in hiſce febribus venam incidere. Febres omnes putridę ab humoribus putrefactis pendent: hi putrefactionem adempti ſunt, quia prohibita eſt euentatio: prohibetur autem, quoniam adeſt obſtructio: quicunque igitur putridis febribus mederi voluerit; is quidem ad obſtructiones primum admoueat animum: hęc enim ſtatim remouendæ ſunt. ſed inſpiciendę ſunt obſtructionum cauſę: quæ in uniuerſum ſunt tres; multitudo: humorum viſciditas: tertia humorum craſsities, qualis cernitur in melancolicis humoribus.

aut

A aut etiam omnes inuicem complicatæ. Hæ cauſę diuerſas medendi rationes exigunt: multitudo euacuationem poſtulat per ſectionem venæ: viſciditas abſtergentia medicamenta: craſsities autem incidentia requirit. Hæc quæ diximus, vt Galeni fide, & teſtimonio confirmata ſunt, ita ſanè carent omni dubitatione, vt nihil ſit clarius, & certius. Quamobrem his hoc modo conſtitutis dicamus, in omni febre putrida aliquando conuenire miſsionem ſanguinis: iſtud autem intelligendum eſt cum obſtructio ab humorum multitudine ortum duxerit: aut quando complexus adfuerit omnium cauſarum obſtruentium: ut Galenus hiſce verbis ſignificauit libro vndecimo methodi. Nam vbi abundantia humorum eſt, hos vacuabis, vbi craſsi ſunt, & glutinoſi tenues eos, & fluxiles efficies. Si plures cauſæ aliquando coibunt, omnibus per contraria occurres: ſi quidem fieri poteſt, vt & coartatum corpus ſit, & exigui meatus denſati, & multi ſimul ac lenti humores ſubſint. in eiuſcemodi autem cauſarum amplexu, ſi recte quæ prius compræhenſa ſunt, meminimus cæpiſſe à ſanguinis miſsione conueniet: ac abundantia vacuata, tum ad extenuandos humores venire.] & libro octauo methodi idem aſſeuerat, vt loco ſuo docebimus. ergo quacunque exiſtente febre putrida, ſi obſtructio à plectora fiat; ſemper mittendus eſt ſanguis. Nihil in tertiana exquiſita (in qua alioquin tanquam peſtis vitari debet, vt alias explicabo) impedit, quin ſtatim hac præſente obſtructione ſanguinem mittamus: idem quoque iudicium eſto de quartana, & quotidiana febre: ita quidem ſanguinis miſsionem indicat in hiſce febribus, non putredo, quatenus putredo eſt: ſed eius C putredinis proxima, & immediata cauſa, à qua curationem ipſam exordiri conuenit. ſi hoc modo, Galeni ſententiam interpretamur, nihil reliquum eſt, quod facere dubitationem poſsit. Alter etiam eſt exponendi modus nempè vt ſtatuamus in omni febre putrida, quæcunque ea tandem ſit ſaluberrimum eſſe ſanguinem mittere, cum ſcilicet illa in corpus plectoricum inciderit. Quid enim vetat, corpus ſanguine copioſo abundans febrem pati tertianam, quartanam, & quotidianam? nihil quidem, atque in hoc caſu ſaluberrimum eſt ſanguinem mittere pręſeruationis, & præcautionis cauſa: quoniam ueteri opus eſt, ne in magnos morbos eiuſcemodi febres terminentur. quod autem vtraque expoſitio conueniat Galeno, ex eius verbis colligendum eſt. Nam is cauſam exponens propter quam generoſum hoc pręſidium conferat; dixit. Exonerata enim natura, eo quo veluti ſarcina premitur, &c.] hæc verba manifeſto declarant intellexiſſe Galenum in corpore adeſſe plenitudinem: quoniam grauitas ſignum eſt plenitudinis inſeparabile: ſed ſatis de hoc negotio.

B and D margin letters as printed: B (at "nibus per contraria"), D (at "ſidium conferat").

 E

QVA RATIONE AB AVICENNA SIT DICTVM in putridis febribus venam eſſe incidendam, licet non ſit neceſſarium. Caput X.

DEMONSTRATVM hactenus eſt à nobis nou cõuenire venæ ſectio
nem in omnibus putridis febribus, atque quomodo Galenus de-
beat interprætari, qui in cunctis admittere id remedium uide-
batur. Nunc explananda eſt Auicennæ ſententia, qua ſignica-
uit in putridis mittendum eſſe ſanguinem, licet non ſit neceſſa-
rium. Non erit hoc multi laboris negotium, quandoquidem ex ijs, quæ ſu- F
pra diximus facile admodum conſtare poteſt, quid pro loci huius explana-
tione ſentiendum ſit: cum eadem conueniat huic explanatio Auicennæ con-
textui, quæ ſentẽtiæ Galeni cõueniebat. Dicã tamen hic quędã dilucidioris do
ctrinę gratia huic propoſito non mediocriter ſeruientia. Indicationum itaque
curatiuarũ nonnullę ſunt cõmunes, nõnullæ propriæ. Nuncupẽtur cõmunes, quę
ex communi quadam proficiſcuntur natura non magis uni, quàm alijs conue
nienti: Proprię verò deſumuntur ex propria natura rei, conueniuntq; illi,
ita, vt alijs eodem modo conuenire non poſsint. Rem in febribus, de qui-
bus alioquin propoſita tractatio eſt, dilucidemus. Quæ indicationes ſumun-
tur ab humorum multitudine, aut ab ipſa cachochimia, aut à virtute com
munes illæ quidem ſtatuuntur omnes: quia non modo conuenire poſſunt fe- G
bri, ſed etiam cęteris morbis à materia procreatis. Verùm ſumptę à febre,
vt febris, eſt illius proprię ſtatuuntur: quemadmodum etiam illæ, quas ſugge-
rit natura putredinis, quatenus putredo eſt, conuenire dicuntur propriè putri-
dis febrib. Porrò uenæ ſectio non eſt remediũ febris, quatenus febris eſt, quia
omni febri conueniret: neque eſt remedium putredinis, ut putredo eſt; quia
hæc ſanari non poteſt uenæ ſectione, ceu quæ alia remedia deſideret: prop-
tera exactę putredinis remedium eſt expurgatio facta per inferiorem aluum
aut per uomitum, aut per urinas, aut per ſudorem, aut etiam per omnes
haſce regiones ſimul: Si verò putredo exacta non fuerit, illius remedium
eſt, concoctio, atque libera tranſpiratio, ut ex Galeno docuimus libro de fe- H
bribus. Quamobrem phlebotomia non eſt neceſſaria indicatione petita ab
ijs, quę propria ſunt putridarum febrium. Vnde nam igitur emergit illius
neceſsitas? ex Plenitudine corporis. Quandoquidem ſi hæc adfuerit affectio
curare tutò non licet putredinem, neque cauſas illius proximas remouere, ni
ſi prius ipſam multitudinem vacuauerimus: alioquin multò magis impinge-
remus obſtructiones. In ſinocho putrida id contingere Galenus declarauit
in libro undecimo methodi capite decimoquarto, in quo poſtquam venę ſe
ctionem fieri debere ſignificauit, addit, quod miſſo ſanguine, ſi nihil aliud
adeſſet in corpore niſi multitudo, ea uacuata homo protinus ſanitati foret re
ſtitutus: at quia adeſt obſtructio, & putredo, quę ſanari non poſſunt per ve-
næ ſectionem, idcirco accedendum poſtea ad illorum affectuum curationem,
ex quibus illud certiſsimè colligitur phlebotomiam exerceri in ſinocho pu-

trida

A trida indicatione ſumpta à multitudine, non ab eſsentia febris, aut putredinis. Quæ ſi vera ſunt oſtendunt hoc remedium originem habere à communibus indicationibus, non à proprijs: atque hac de cauſa non eſſe abſolutè neceſſarium: licet utile ex iſtat ſaluberrimumque remedium indicatione ſumpta à totius corporis plenitudine. Quam rem animaduertiſſe mihi uidetur Galenus in quarto methodi medendi capite ſexto, ubi docens quando vena ſit incidenda in vlceribus, & quando vtendum purgatione, dicit remedium vtrunque non conuenire vlceri, quatenus ulcus eſt: ſed affectui cum vlcere complicato: quaſi quod dicere voluerit, Venæ ſectionem remedium eſſe multitudinis, purgationẽ cacochimiæ, atque omnium affectuum quatenus originem ducunt, aut à vitioſis humoribus, aut à plectorica diſpoſitione, & non
B conuenire vlceri, qua vlcus eſt: ſic mihi in præſentiarum Auicennam interpretanti liceat dicere, phlebotomiam non eſſe neceſſarium remedium putridæ febris, quatenus putrida eſt: ſed dumtaxat utile, ac ſaluberrimum, quatenus coniunctam habet multitudinem. Sanè hanc explanationem adeò veram eſſe arbitror, ut nullam excogitari poſſe veriorem profitear.

QVAM OB CAVSAM GALENVS OCTAVO METHODI venæ ſectionem propoſuerit in curatione febris Diariæ ab obſtructione. Caput XI.

C LOcvs eſt Galeni libro octauo methodi medendi, in quo proſequitur rationem curandi febres diarias ab obſtructione genitas, qui videtur maximè opinionem communem confirmare, quòd ſcilicet in omni febre putrida ſanguinis miſsio conueniat. Verba Galeni in hunc modum habent. At ſiquidem uel puer, vel ſenex ſit ſanguinem detrahere non licet; inter has ætates ubi robur ægro non deeſt ſecanda vena eſt, etiam ſi plenitudinis ſigna non adſunt; præſtat enim vitioſi ſucci maiori parte emiſſa ad detergendas obſtructiones accedere, cum alioquin metus ſit, ſi obſtructionibus liberandis prius quàm vacuaueris ſtudeas, ne ipſas magis impingas.] hęc Galenus; qui ſupponit obſtructionem à uiſcidis humoribus factam, ſanguinem tamen mittit: quomodo
D igitur hæc coherere poſſunt cum ijs principijs, quæ ſupra poſuimus? Ego quidem, quamuis non me lateat, quàm plurimos eſſe, qui putent Galenum à contradictionis nota vindicari non poſſe. Hanc tamen arbitror ſententiam benè, quemadmodum decet intellectam, minimè nobjs contrariari: atque nullam habere difficultatem. Sed anteaquam de hac re dicere agrediar primum quædam volo ſupponere, quę lucem non mediocrem ſunt allatura huic difficultati: horum unum eſt Galenum in eo capite docere curationem diariæ febris ab obſtructione, cuius varias conſtituit differentias à varietate cauſarum. Etenim ſi obſtructio ſit exigua facile ſoluetur febris, ſi maior maiori ſanabitur difficultate, at ſi maxima fuerit; fieri omnino non poſſe profitetur, eam febrem in numero diariarum conſiſtere; ſed in eas terminari febres, quę plurium ſint dierum facta ſcilicet in putridas, vel ſinochos degeneratione.

Hoc

Hoc Galeni ſuppoſitum hiſce verbis ſcriptum legitur ſtatim in principio ca- B pitis quarti. Etenim ſi propter obſtructionem aliquando (ut dictum eſt) morata tranſpiratio eſt, ſi parua ea ſit, qui recte deterſerit, ſecundam fore acceſsionem vetabit.] in his verbis primam differentiam, ſiue gradum febris huius explanauit: alium verò quando dicit. Sin momentanea non poſſis ita promittere.] Tertiam verò maiorem differentiam quando dicit. Quod ſi & multi, & craſsi, & glutinoſi impacti ſucci ſint, quę hos excipit febris, fieri non poteſt, ut intra fines diariarum conſiſtat: quando ex neceſsitate huic in mali ſucci naturis, quæ ex putredine humorum ſuccedet.] Aliud etiam ſupponendum eſt, obſtructionem eiuſcemodi in corporibus malo ſucco prędiditis ex neceſsitate putridam concitare febrem, quemadmodum proximè dixit: at in alijs corporibus ſinochum febrem procreare, quando ſcilicet, quod F tranſpirare ſolet halituoſum, & benignum ſit: ut hiſce verbis manifeſtum facit. Nam in alijs ſaltem temperamentis, quę in ſequentibus, exponam excitari ex tali cauſa poteſt citra humorum putredinem aliqua continentis febris ſpecies.] Poſtremum ſit, Galenum venę ſectionem admittere non in omni diaria ex obſtructione: ſed ſolum in diaria ex multorum, craſſorum, & uiſcidorum humorum copia procreata: quia certè in huiuſcemodi cauſarum complexu a uenę ſectione conuenit exordiri, ut idem author teſtatur vndecimo methodi medendi capite ſexto. Maiori ſiquidem indigent auxilio, vt accommodata fiat tranſpiratio: maius uerò nullam proportionem habens cum morbo, ipſa phlebotomia inueniri poteſt. Ex his colligo explanationem loci huius, & difficultatis dilucidationem. Nam Galeni propoſitum non eſt cu- G rare ſimplicem febrem diariam ex quacunque obſtructione ortam, ſed ex magna obſtructione, atque ex omnium cauſarum obſtruentium complexu: idcirco uenę ſectionem propoſuit, tamquam remedium magnum proportione reſpondens omnibus cauſis, illarumque magnitudini. Quàm uerò conueniat hæc explanatio: uerba ſuperius poſita apertiſsimum faciunt: & quę etiam in undecimo methodi, & paſsim alibi docuit: Nos verò ſuperioribus libris eiuſdem veritatem patefecimus non ſemel, potiſsimum oſtendentes plenitudinem ſcopum eſſe phlebotomiam indicantem. At verò fortaſsis hic dicet quiſpiam Galeni verba huic explanationi refragari, quia videtur admittere adeſſe obſtructionem ex ſolis uiſcidis humoribus, citra aliquem affectum plenitudinis, quia dicit. Etiam ſi plenitudinis ſigna non adſunt.] Dico, & aſſeuero maxi- H mè erroneum eſſe in hac materia putare Galenum in febre Diaria ex obſtructione ſanguinis miſsionem conſuluiſſe citra affectum multitudinis: quandoquidem uerba ſuperius, à nobis explanata contrarium oſtendunt, ratioque ipſa id, quod illi dicunt, admittere non poteſt. Nam ſi maiori auxilio eſt opus vt tranſpiratio fiat, ſique hęc impedita eſt à multis craſsis, uiſcidiſque humoribus, parua obſtructio eſſe non poteſt, neque imaginari citra multitudinis affectum. Quid igitur ſibi uult in ijs verbis Galenus? uult inquam proponere, quòd etiam paſsim alibi docuit multitudinem non eſſe ſcopum indicantem ſanguinis miſsionem: quoniam citra plenitudinis affectum ſanguis mittitur, vbi propoſita reuulſio eſt. ac etiam quia non ſemper præſente plenitudine ſanguis mittendus eſt, cum aliquando ſufficiant imbecilliora remedia.

A dia. Dicamus itaque hanc ſententiam à Galeno fuiſſe prolatam contra Meno
dotum, & contra Empiricos; qui nunquam accedendum eſſe ad miſsionem
ſanguinis conſulebāt,niſi præſens ſindromes illa plectorica fuiſſet: qua exclude-
bāt plenitudinē quo ad vires, & motū ſāguinis, vt multis explicatū eſt à nobis
ſuperioribus libris. Galenus itaque dicit, mittendū eſſe ſanguinē in obſtructio
ne à uiſcidis humoribus facta, ſi adfuerit plenitudo quo ad uires; etiam ſi
non adſint ſigna plenitudinis quo ad vaſa: quam ſignificabant empirici per
ſindromen illam, congeriemque ſignorum. hæc expoſitio admodum arridet
mihi, & conſona videtur Galeno: quoniam paſsim, ubi de ſanguinis miſsio-
ne pertractat, contra Empiricos inuehitur, admittentes hoc auxilium dum-
taxat conuenire in multitudine quo ad uaſa. Porrò hanc ego interpretatio-
B nem affero, vt oſtendam Galenum ſibi ipſi conſtare, & de vna eademque re-
varia non conſcripſiſſe: quomodo enim aliter interpretabimur? ſi verum eſt,
quod paſsim Galenus tanquàm axioma nobis inculcat, obſtructionem à vi-
ſcidis humoribus ſanari abſtergentibus: ab humoribus craſsis, incidentibus:
à multitudine verò ſectione uenæ? Erit igitur quoddam commune auxilium
ad omnes obſtructiones ſanguinis miſsio? quod quoniam nunquam à Gale-
no traditum eſt, ego ſanè recipere non poſſum: Cæterùm meam hanc expla
nationem confirmant quæ dicemus, dum explanabimus Galeni verba in quar
to methodi capite ſexto.

C *AN CAVSVS IDEST ARDENS FEBRIS RECTE curetur per miſsionem ſanguinis aliorum opinio- nes reprobatæ. Caput XII.*

RVRSVS autem in cachochimia citra plenitudinem phleboto-
miam eſſe neceſſariam contendunt recentiores medici, quia cau
ſus ardentiſsima quidem febris miſsionem ſanguinis poſtulat.
Nos verò ut oſtendamus, neque hoc ipſum, quod afferunt, no-
ſtram opinionem ſubuertere; primum docebimus, quid nomi-
ne cauſi intelligendum ſit, deinde quid alij ſentiant: Poſtremo autem loco
propriam opinionem afferemus. Nomen cauſi eſt ex eorum numero, quæ ve-
D rè æquiuoca ſunt; cum multis febribus conueniat, quæ communem naturam
non habent. Primum quidem hac voce ſignificamus febres intermittentes,
quas putredo bilis concitat, vt Galenus tum libro de febr. differ. tum com-
mentario quarto in librum de ratione victus in morbis acutis, atque paſsim
alibi clariſsimè oſtendit; ſed hæc eſt nimis impropria appellatio; multò au
tem magis videtur ad naturam affectionis accedere ea ſignificatio, qua pro
continuis dumtaxat quibuſdam febribus nomen cauſi intelligitur; hę febres
duæ ſunt continua ex flaua bile: & ex phlegmate falſo: ſed illam non ſolum
proprium cauſum nuncupabimus; ſed etiam exquiſitum: hunc verò proprium
quidem; exquiſitum tamen minimè; at ſpurium, & notum. legitimus igitur
eſt cauſus, qui ex flauę bilis putredine fit, multis autem modis exquiſitum
hunc cauſum fieri contingit. Primus cum bilis ad paruas venas propè cor

exiſtentes attrahitur, aut ab alijs partibus ad eaſdem expellitur; & putreſcit: E
appello autem in præſentia paruas venas prope cor, uenas ventriculi, & eius
oſtij: venas hæpatis, pulmonis, & ieiuni inteſtini: hoc verò contingit cum
hæ venæ nimium exiccatæ fuerint, atque præternaturam affectæ. Aliter etiam
fit cauſus, cum ſanguis linioſus expellitur, aut attrahitur extra venas ad car-
nes ventriculi; hæpatis, & pulmonis, in quibus eriſipelas, vel phlegmon,
quod eriſipelate participet, concitatur. Hi duo cauſi ſunt ex affectione vnius
determinatæ particulæ, quamobrem merito particulares nuncupandi ſunt. Si
quidem alter etiam eſt vniuerſalis cauſus, qui ſcilicet ex putredine conci-
tatur bilioſi ſanguinis in omnibus uenis, aut certè maioribus, quæ ſunt inter
alas, & inguina. differentiæ autem huius ſunt duæ: nam hic ſanguis in illis
venis putreſcit, vel quia ab illis attractus, aut ab alijs partibus ad illas expul F
ſus eſt: atque hic cauſus habet acceſsiones, quales etiam habent a'ij ſuperius
dicti. altera verò longè diuerſa eſt ratio cum ſanguis tenuis acrimonia par-
ticipãs in ijs venis abundans totus ſimul putrefactionem ſubijt præterquam
quod ab illis fuerit, vel attractus, vel expulſus: atque hic non ſolum verus,
& legitimus eſt cauſus, ſed inter legitimos pręcipuus nuncupatur. hic eſt ſi-
nochus illa putrida, quam flaua bilis efficit, omnique acceſsione, & circui-
tu carens: vnam dumtaxat à principio ad finem vſque acceſsionẽ continens.
Porrò hæc, quæ de cauſi appellatione, & ſignificatione hucuſque diximus,
ſupponenda ſunt: quoniam in noſtra tractatione de febribus diligen-
tiſsimè comprobata ſunt: ad quem locum lectorem relegamus. Cum hęc
itaque ſic habeant, accedamus ad explicationem eius, quod ſecundo loco G
propoſuimus. Petrus Aponenſis cognomento conciliator inquit, quod re-
gulariter operando, & frequentiſsimè in cauſo non competit venæ ſectio.
Demum verò addit, quod aliquando per accidens tamen conuenit, vt cum
materia fuerit furioſa ſanguini commiſta: vtrunque autem probat, & primũ
ſanè duplici ratione; quarum vna eſt, quod phlebotomia eſt euacuatio vni-
uerſalis plenitudinem euacuans; at in cauſo non eſt multitudo; quamobrem
curari non poteſt per ſectionem venæ: ſed medicamentum poſtulat colago-
gum, vel phlegmagogum; cum ſcilicet fiat à flaua bile, uel à phlegmate ſal-
ſo. Altera ratio eſt. In cauſo non competit id auxilium, quod ipſum ma-
gis exagitat, commouetq́; at ſanguinis miſsio hoc equidem facit: nam eua-
cuato ſanguine, qui dicitur eſſe fręnum coleræ; hæc facilè turget, H
violenterque mouetur, & non mediocre periculum imminet, ne ad partes
nobiles appellat. Quòd verò rariſsimè, & per accidens conueniat hoc auxi
lium, comprobat; quia cum fit cauſus cum quadam ſanguinis abundantia,
vel cum corruptione ſanguinis, dum ſcilicet tranſmutatur pars eius tenuior in
flauam bilem; tunc vtique euacuando ſanguinem, partem educimus humo-
rum peccantium: & quia tum rarum admodum eſt, tum per accidens, quod
fiat hoc modo cauſus, idcircò per accidens dicitur conuenire ſanguinis miſ-
ſio. hæc quidem conciliator. Sed multa ſunt, quæ mihi parum admodum
ſatisfaciunt: & primum, quia cum cauſi nomen tam latè pateat, is non
diſtinguat de quo ſermonem habeat: alterum uerò, quoniam concluſiones
falſæ ſunt: nam prima, quæ inquit, vt plurimum non eſſe neceſſariam ſan-
guinis

A guinis miſsionem, in vero, & exquiſito cauſo falſiſsima eſt, ut oſtendemus: altera verò non eſt magis uera, cum ait, quod per accidens conuenit venæ ſectio: cum potius contrarium dicendum eſſet, nempè quod per accidens hoc auxilium non conuenit: quod verò ad rationes pertinet, nihil quidem, quod nobis id perſuadere poſsit, inuenio. nam quamuis aſſumptum ſit verum, falſum tamen eſt, quod cauſus omnis fiat mali ſucci uitio. Nam vt demùs hoc in aliqua cauſi differentia contingere, ut in ea, quæ fit à ſalſo phlegmate, id tamen in omnibus euenire omni ratione caret. Deinde autem, quod dicat ſanguinem eſſe frẹnum cholerẹ, & eo euacuato vereri oportere ne biliofi humores turgeant, & in furiam (ut loquar illius conſuetudine) agi tentur; ſimpliciter ſane verum non eſt, de qua re infra loquemur, cum Aui-
B cennæ ſententiam interpretabimur. Alij uerò putant, Galeni ſententiam in Aphoriſmis de miſsione ſanguinis in ardentibus febribus vſque ad animi deliquium, non eſſe intelligendam de febribus bilioſis; ſed de ijs, quas putreſcens concitat ſanguis, quæ ſinochi dicuntur: nam is author in methodo medendi, quo loco harum curationem proſequitur, in eandem opinionem venit; euidentiſsimum inditium utrobique de eiſdem febribus loqui. Quamob rem debet excludi febris ardens à flaua bile: in qua nulla ratione conuenit, quantum ſit merito ſui venæ ſectio. hoc confirmant uerbis Auicennæ in curatione febris ardentis, dum ait. & non phlebotometur, fortaſſe enim inflam mabit eos.] & alibi, & ſummopere tibi caue, ne ægrum ad unam duarum perducas rerum, ſcilicet humorum colericorum ebullionem, & frigidorum
C cruditatem.] hæc illi. Cẹterùm hẹc opinio mihi nunquam ſatisfecit. Primum quia in ardentibus febribus, ut mox dicam, conuenit ſemper ſanguinis miſsio: quamuis non in omnibus. Demum verò falſum eſt per febres ardentes Galenum intellexiſſe ſinochos ab ipſo ſanguine. non enim dixiſſet [adhibita diſtinctione] quoniam in ſanguineis non oportet diſtinguere, an expediat ſanguinem mittere: an autem vti medicamento purgante, ut euidentiſſimè patet ex nono methodi medendi; in quo purgationem prætermittit, ſolam admittens miſsionem ſanguinis, potum frigidæ: ea igitur uerba manifeſtè indicant opinionis huius falſitatem. Prẹterea falſum eſt, quod ſinochus à ſanguine ardens febris nuncupari debeat, quam rem quoniam alij antea explicarunt, hoc loco minimè docebo.
D

AN IN ARDENTE FEBRE CONVENIAT VEnæ ſectio ex Augenij ſententia. Caput XIII.

Reliqvvm eſt modo, ut explicem, quid ſit pro ipſa veritate ſentiendum, quod, ut commodius fiat, eam per capita dilucidare conabimur. Horum igitur ſit primum. In febre ardente quatenus febrem intermittentem ſignificat non conuenit ſanguinis miſsio. Cuius rei cauſa eſt, quia humores extra venas continentur, atque ſunt à ſanguinis natura plurimum diſtincti: idcirco hoc remedium nunquam conuenit intermittentibus febribus ſua natura. Id

autem dixi, quia ex accidenti conuenire poteſt ratione alicuius annexi, vt B
puta plenitudinis, aut ratione cuiuſdam ſæui ſymptomatis inflammationem
minantis, ut contingit in vehementiſsimis doloribus capitis, tunc enim vel
ratione præſeruationis, uel ratione reuulſionis hoc auxilium neceſſarium eſt.
Secundum. In cauſo noto, qui fit ex ſalſi phlegmatis putredine venæ ſectio-
non conuenit. Neque videtur mihi habere aliquam difficultatem, quod di-
cimus: quia natura humoris, à quo concitatur indicationē præbet utendi medi
camento purgante ſalſam pituitam: hæc enim longiſsimè diſtans à ſanguinis
natura exigere non poteſt phlebotomiam. Tertium caput ſit. Cauſus qui fit
venulis tempore æſtiuo arefactis, ac ad ſeſe biliosas humiditates attrahen-
tibus ſanguinis dettractionem minimè admittit. Si quiſpiam uoluerit diligen-
ter contemplari modum generationis huius febris, inueniet hanc omnino exi F
ſtere ex numero intermittentium, vel continuarum, quę circuitum habent,
ſiunt enim hęc ex humorum attractione, expulſione, generatione, & rece-
ptione, quandoquidem ratio periodicationis pendet ab una ex dictis cauſis;
vt declaratum eſt à nobis in tractatione de febribus ex Galeni ſententia li-
bro ſecundo de febrium differentijs. At certè non conuenit uenæ ſectio in
omnibus periodicis febribus: pręſertim in ijs, quæ ſiunt venis innanitis: quo
in numero cauſus hic continetur. Nam Hippocrates dicit venulis arefactis,
& exinanitis. At quo humore exinanitæ ſunt illę? eo inquam, humore quem
continere debent ſecundum naturam, & cuius cauſa à natura ſunt inſtitutę,
is autem humor ſanguis eſt. Ergo ſi innanitio ſanatur plenitudine: hæc verò
inanitione; qua ratione perſuaderi poſsit venæ ſectio, non uideo. Hac de G
cauſa factum putauerim. Auctorem illius libri ne uerbum quidem feciſſe hu
ius remedij: neque etiam Galenum in commentarijs: maximè in eo commen
tario in quo ſummam curationis harum febrium proſequitur, vbi hæc habet
verba. Prætermiſsa itaque uidebitur præcipua Cauſorum ſanatio, frigidæ
ſcilicet potus, quo cauſos perpetuò curauimus, nullo ex his moriente, qui-
bus frigidam propinauimus in tempore oportuno] & parum ſupra dixerat.
Nempe horum duorum de neceſsitate in cauſo ſit, ſi perfectè ſolui debeat:
nam biliosi humores vel perfectè uacuabuntur, vel extinguentur.] Petierit
autem hoc loco quiſpiam, quid agendum ſit, cum paruæ uenæ propè cor
exiſtentes, vt in oſtio ventriculi, in uentriculo ipſo, in ſtomaco, in pulmo-
nibus, in ieiuno inteſtino exinanitę, & præternaturam excalefactæ tenues, & H
acres humiditates ad ſeſe attraxerit: aut ab alijs partibus tranſmiſſas recepe-
rint. uel cum earundem partium carnes eriſipelas, vel phlegmonem eriſipe-
latis participem patiantur: Dicerem in utroque caſu ſaluberrimam eſſe poſ-
ſe venæ ſectionem, ſi in toto corpore adeſſet multitudo. In priori quidem
ratione uacuationis totius, & præſeruationis ne maior fieret affectus ad eiu-
ſcemodi vacuationem accederemus; vereri enim oportet, ne quemadmodum
acres humiditates & ſeroſę attrahuntur, ne pariter attrahatur ſanguis abun-
dantior, quàm partis affectæ conditio ferat. In altero autem conuenit: quia
iam præſens eſt particularis plenitudo: & valdè pertimeſcendum eſt, ne ma-
ximè adaucta fluxione, adaugeatur: at ſi hoc non vereamur, nulluſque adſit
in corpore plenitudinis affectus omnino abſtinendum conſulerem. Vides igi

A tur quantum hęc conueniant noſtris principijs. Poſtremum quod mihi in hac materia dicendum ſuppetit eſt. In cauſo exquiſitiſsimo ſemper incidendam eſſe uenam. Vbi enim ſanguinis efferueſcentis adfuerit plenitudo acutiſsimam procreans febrem ſaluberrimum eſt ſanguinem mittere, atque etiam ſi id ipſum uſque ad animi deliquium feceris modo uires conſentiant, utique id faciendum adhibita ſemper conuenienti diſtinctione earum rerum, quas ſcis. Cauſus enim hic ex numero eſt febriũ ſinochorum, nuncupaturque Galeno, ut prædiximus, ſinochus bilioſa: Cauſa verò propter quam ſemper in hac febre conuenit ſanguinis miſsio, eſt quia nunquam conſiſtit hæc febris ſine plenitudine, ut Galenus libro de ratione curandi per ſanguinis miſſionem apertè ſignificaſſe uidetur.

B

AN IN CRVDORVM HVMORVM COPIA SANguinem mittere expediat. Caput XIIII.

HVMORIBVS crudis, vel in venis, vel in ventriculo alijsque partibus exiſtentibus aliquando ſanguis mittitur, aliquando autem minimè. Tunc enim mittitur cum à ſanguinis natura parum diſtauerint: tunc non mittitur cum plurimum; cum verò medio modo ſe habent inter parum, & plurimum mittitur quidem, verum maiori adhibita cautione. Hæc quæ hoc loco tradidimus ex Gale-

C no deſumpta ſunt libro de ſanitate tuenda. Eo autem pertinent, ut oſtendamus Galenum ſibi ipſi minimè contrarium eſſe, cum aliquando conſulat in crudorum humorum copia mittendum eſſe ſanguinem: aliquando autem minimè: Atque idcircò noſtris principijs non opponi eius ſententiam; quibus confecimus non eſſe mittendum ſanguinem citra plenitudinem. Quid aliud ſignificat in crudorum humorum copia ſecandam uenam ſi parum à natura ſanguinis diſtauerint? nihil meo iudicio aliud quàm crudos humores cum ſanguine in venis dominari, atque illos ita crudos eſſe, ut parum abſint à ſanguine? ſed ſi hæc uera ſunt, ut putantur, hoc nihil aliud eſt, quàm una plenitudinis differentia, quemadmodum nos ex Galeni placitis ſuperiori libro declarauimus. Quid igitur in mentem uenit Iacchino, & alijs iiunioribus

D medicis dum conſulunt in magnis morbis pituitæ copia genitis perpetuò venam eſſe incidendam? cum Galenus hoc clariſsimè inhibeat quarto de ſanitate tuenda? & alibi paſsim idem explicat. Admirorque plurimum hominem hunc Galeni doctrinam profitentem in re omnibus apertiſsima aberraſſe. Nam in libro duodecimo methodi medendi agens de ijs, qui crudorum humorum copia ſebricitantes in ſincopen incidunt non uult mittendum eſſe ſanguinem, aut purgandum. ibi enim ſic ait. Ergo febricitare incipiunt non nulli, ubi magnam crudorum ſuccorum copiam, unà cum oris uentris cruditatibus, uel alia quapiam occaſione congeſſerunt:] curationem uerò paulò poſtea proponens dicit. Nulli tamen talium ſanguis mitti ſine magno diſpendio ſolet, cum tamen uacuationem deſiderent: uerùm nec ſanguinis miſsionem, nec purgationem ſubſtinent, ut putà quos ſine his ſincopę ſubito adoritur.]

titur.] Rurſus in libro de ratione curandi per ſanguinis miſsionem idem E
apertè confirmat his verbis. At ubi crudi ſucci exuperant, anteaquam morbus inuaſerit cautè vacuabis; ſed vbi iam febris ipſa corripuerit, ut antea monui, nequaquam.] Debebat hæc acuratè perlegere, qui pronunciare volebat, ſecundum Galenum in omnibus morbis magnis à pituita conuenire venæ ſectionem. Quomodo quæſo ille contrarios hoſce locos interprætabitur, ſi abſolutè ſic pronunciat? nullam habet interprætandi rationem accommodatam: verùm ſi noſtra uera ſunt principia, de quibus hactenus egimus, hi loci contrarij nullam patiuntur difficultatem. Nam duplex ſeſe offert explanatio ex Galeno petita. vna vt dicamus in methodo medendi locutum fuiſſe Galenum de abundantia crudorum humorum citra aliquem affectum plethoricæ diſpoſitionis: qui crudi humores præcæteris negocium faciant oſtio ventriculi, ex quo oriantur ſincopes. At quando in crudorum, copia vult ſanguinem eſſe mittendum, ſupponit illos adeſſe ſimul cum ſanguinis abundantia. Eſt explanatio alia, vt ſcilicet dicamus, cum humorum crudorum copia adeſſe poſſe febrem, & abeſſe: cum adeſt ab omni vacuatione affatu digna abſtinendum: cum abeſt, uacuandum, ſed magna adhibita præmeditatione, & cautela: in hoc autem potiſsimum præmeditatio conſiſtit, ut conſideremus an humores crudi a ſanguine diſtent, vel non diſtant, atque an plenitudo adſit vel abſit, ſed notiora ſunt hæc, meo iudicio, quàm quod pluribus explicari debeant. F

AN IN APOPLEXIA, VERTIGINE, ET MORBO comitiali conueniat ſanguinem mittere. Caput XV. G

AFFERVNT præterea pro confirmatione recentiores medici; quòd Galenus libro de ratione curandi per miſsionem ſanguinis. præſeruationis cauſa in morbo comitiali, & vertigine; atque etiam pro appoplexia curanda venæ ſectionem conſulat. Maximum quidem, ſi illis credimus, argumentum, quod in omni morbo magno à frigidis, viſcidisque humoribus genito mittere ſanguinem expediat. verba Galeni hunc modum habent. ijs etiam ſi nullum in corpore ſymptoma extiterit, ineunte tamen uere ſanguinem mittere expedit, ſimiliter qui promptè morbum comitialem, aut apoplexiam incurrunt.] verũ H
homines iſti ad pauca reſpicientes facilè enunciant: nam ſi ea, quę eodem capite Galenus conſcripſit diligenter animaduertiſſent, hac prana hæreſi ſpreta, veritatem cognouiſſent: verba Galeni afferenda ſunt. quibus res ipſa clariſsima euadet. ſed illud in primis videndum quid ſit illud, quod in illis aceruetur: ſi quidem nonnullis amaræ bilis ſuccus plus cæteris colligitur, quibuſdam bilis atræ, aut pituitæ; alijs ex æquo omnes in quibus ſanguis abundare dicitur: Hos ergo omnes euacuabis, ſicut etiam podagricos, & artriticos ueris principio exhibito videlicet aut medi-

A medicamento purgante, aut ſanguinis diminutione.] hæc Galenus. ex quibus profectò patet quando his affectibus conueniat ſanguinem mittere; & quando minus. Regula enim eſt, quam non licet præterire: quod mittendus eſt ſanguis cum affectus à ſanguinis abundantia traxerint originem, aut ſanguis plus cæteris abundauerit: Purgandum autem quotieſcunque uitioſi ad fuerint ſucci. Itaque cum epilenſia, & vertigo in corpore aduenerint plectorico, aut cum à multitudine originem duxerint, ſecurè venam incidito: alioquin abſtineas. idem quoque iudicium ſit de morbo attonito: qui non ſolum ſit à pituitoſo humore confeſtim omnes cerebri ventriculos replente, ſed etiam generari ſolet à ſanguinis abundantia. Quemadmodum Galenus teſtatur, libro de ratione curandi per uenæ ſectionem, & in commentario pri-
B mo libri Hippocratis de humoribus.

VERBORVM HIPPOCRATIS QVARTO LIBRO de ratione victus in morbis acutis, explicatio. Caput XVI.

INQVIT Hippocrates libro quarto de ratione victus in morbis acutis. In acutis morbis ſi vehemens morbus uideatur, floruerítque ægrotanti ætas, & uirium adfuerit robur, ſanguinem mittes.] Quæ verba ſatis videntur aduerſariorum noſtrorum opi-
C nionem confirmare. Sed anteaquam doceamus, quomodo hęc verba interpretari debeant, videamus, quid alij ſentiant. Recentiores quidam medici contendunt, eam ſententiam Hippocrate dignam non eſſe, quia non utitur propria dicendi grauitate: & quia impropriè admodum loquitur, ſi enim omnis acutus morbus eſt magnus, ut paſsim Galenus teſtatur; cur autor eius libri inquit? in acutis morbis ſanguinem mittes, ſi vehemens morbus uideatur. Sed leuiſsima eſt horum hominum opinio, primum quia Galenus in eius loci commentario ſententiam admittit tanquam Hippocrate dignam, admiraturque cur eam inter Aphoriſticas ſententias non repoſuerit. Deinde autem falſum eſt, quod omnis acutus morbus, ſit magnus aut vehemens, quoniam variæ ſunt apud omnes antiquos acuti morbi ſignificationes:
D nam aliquando idem, quod breuis affectus denotat, aliquando verò idem cum magno morbo eſt. Quamobrem optimè quidem ab ipſo Polibo, aut ab altero eius maximi hominis diſcipulo factum eſt cum admonet, mittendum eſſe ſanguinē in acutis morbis, ſi uehementes fuerint: quaſi quod dicat: in ſolis magnis id genus auxilij neceſſariò adhibendum eſſe. Nos igitur qui admittimus hanc tanquam dignam maximo Hippocrate ſententiam: quid dicemus, aut quomodo interpretabimur, ut noſtris principijs minimè videatur oppoſita? oſtendemus profectò facilem eſſe loci huius expoſitionem & non ſolum nobis non opponi: ſed etiam maximè ſuffragari, quam rem pauci admodum animaduerterunt. Hoc igitur docere aggredior. Propoſita Hippocratis propoſitio veritatem habere non poteſt, niſi vniuerſalibus quibuſdam Theorematis pręſuppoſitis. hęc verò uniuerſalia Theoremata ſunt:

ſan-

ſanguinis miſsionem nunquam exercendam eſſe niſi morbus originem habue- E
rit à ſanguinis multitudine; vel motu: quicunque enim uoluerit citra errorem hoc generoſum præſidium adhibere; is primum contemplari debet, qui nam ſint ij affectus, qui ſecta uena curantur: quo habito, neque ſtatim etiam vt perbelle Galenus admonuit accedere oportet; ſed tunc quidem cum uehementiam habuerit morbus, & uires fuerint validæ, vehementia morbi neceſſaria eſt; quoniam plenitudo non ſemper poſtulat miſsionem ſanguinis, neque etiam qualiſcunque ſanguinis motus idem exigit; ſed tunc ſane id fieri præſtat cum illa, & hic fuerint affatu digna. Leuis enim plenitudo, ijs quę leuiter euacuant, corrigitur: leuis autem motus, ijs, quæ leuiter auertunt, ac deriuant. Ergo qui ab Hippocrate ſcopi proponuntur non ſunt venæ ſectionem indicantes: cum unus dumtaxat id efficiat, nempè vehementia mor- F
bi à ſanguinis multitudine, uel motu: ſed connexi ſunt ex uerè indicantibus, atque ex contraindicantibus: ut optime Galenus noſter interpretatur. Hinc colligito errorem medicorum noſtri temporis, qui ex hac indefinita propoſitione, uniuerſalem faciunt: quod ſcilicet in omnibus magnis morbis citra eam, quam ſupra dedimus, diſtinctionem, miſsio ſanguinis conueniat: cum in quibuſdam facere id expediat, in quibuſdam uerò minime.

QVOMODO GALENI SENTENTIA QVARTO libro methodi medendi capite ſexto, ſit interpratanda. Caput XVII. G

NVLLA inueniri ſententia in Galeno poteſt, quæ magis Matthei Curtij, & aliorum opinionem confirmet: quàm ſcripta libro quarto methodi medendi capite ſexto, in quo ſic habet. Neq; hoc dico propterea, quod purgatio vacuatio ſit, quam redundantis ſanguinis concurſus non indicet, ſed quod etiam, tametſi redundantis ſanguinis concurſus non adſit, ad ipſam tamen ſanguinis miſſionem interdum ſit confugiendum. Quando, ſi ualens morbus ſit cum virium robore, nemo eſt, qui ſanguinem non mittat, qui utique in artis operibus ſit exercitatus] & parum infra addit. Ex quo patet non eſſe hoc, quod mittendum ſanguinem indicet, ſed magnitudinem morbi, & virium robur H
exceptis tamen à ſermone pueris.] Verùm neque eiuſcemodi verba illi fauent, ſed contra potius noſtram opinionem confirmant. Quam rem explanaturus, prius docebo ſcopum Galeni in ijs verbis, ex quo reddentur omnia maximè dilucida. Opinio fuit Menodoti Empiricæ ſectę cultoris, Venæ ſectionem indicari à plectorica ſindrome ideſt, à concurſu ſignorum, quę plenitudinem præſertim quo ad uaſa indicabant, atque hac de cauſa nunquam accedendum eſſe ad uenæ ſectionem in alijs affectibus. Huius opinionem Galenus eo loco reprobat hac ratione vſus, ut priori libro tractationis huius manifeſtum fecimus. Sanguis mittitur citra plenitudinis affectum ratione reuulſionis: non ſemper ſanguis mittitur in concurſu plectoricu, ut ſi plenitudo fuerit exigua, quæ ſcilicet mitioribus ſanari poſsit remedijs. Igitur indi-

A indicatio de ſanguine mitendo non ſumitur à plenitudine. Hæc ſumma eſt demonſtrationis Galeni. Reprobata in hunc modum opinione Menodoti declarare poſtea uoluit, quid venæ ſectionem indicaret: Dixitque hanc indicationem ſumi à magnitudine morbi & à viribus, ab illa quidē, vt à præcipuo indicante, ab his verò vt à contraindicantibus. Magnitudo morbi præcipuam habet uim indicandi, quia non omnis plenitudo, ſed quæ magna fuerit: neque omnis motus ſanguinis, ſed affatu dignus, hoc generoſum præſidium indicat. Ex quibus patet magnitudinem morbi non ſumi à Galeno in communi, ac nulla adhibita diſtinctione, ſed in particulari, nempè pro magnitudine morbi cauſati à ſanguinis vel multitudine, vel motu. Rem ſic habere duo perſuadent, quæ in eodem capite ab illo dicta ſunt: quorum vnum
B eſt. Magnitudinem morbi, atque virium robur eſſe ſcopos indifferenter indicantes venæ ſectionem, & purgationem: aliud verò, quòd in fine eiuſdem capitis apertè admodum docuit, quibus in morbis magnis venæ ſectio, & quibus purgatio conueniat, cum dicit. Aliàs (inquit) ſanguinis detractionem adhibebis, cum videlicet is uincit: aliàs pharmacum, quod ad bilem flauam, vel atram, vel pituitam educendam uim habet, dabis] hæc ille. Quę ſanè multò ſunt dilucidiora, quàm quòd ampliùs debeant à nobis explanari. Hactenus de Galeni & Hippocratis ſententijs dictum ſit.

QVAE CONTRA AVICENNAM OBIICI SOLENT quod humores bilioſi vacuatione facta per uenæ ſectionem, non efferueſcant. Caput XVIII.

C

QVONIAM verò in bilioſorum humorum abundantia venæ ſectionem eſſe neceſſariam contendunt, & Auicennam erroris inſimulant, dum admonuit, ne deducamus ægrotos vel ad bilioſorū humorum efferueſcentiam, vel crudorum abundantiam; nos qui ſupra, quod ad bilioſorum humorum copiam pertinet, atque in vniuerſum ad malos ſuccos opinionis huius falſitatem oſtendimus: nunc reliquum eſt, ut doceamus quomodo Auicennæ ſententia veritatem habeat: ſed in primis uidendum, quid contra Auicennam afferri ſoleat. Primum igi
D tur, quod miſſo ſanguine flaua bilis non efferueſcat, aut inflammetur; perſuadent, quoniam in febribus ardentibus id maximè contingeret, in quibus ad animi deliquium vſque ſanguinem mittimus: contra tamen fieri videmus, cum ex tali opere nulla pœnitus efferueſcentia inſequatur. Ad hæc verò omnis venæ ſectio refrigerat, quoniam ſimul cum ſanguine, & flaua bile calor etiam diſſoluitur, & totus corporis habitus refrigeratur: nihil autem eſt in morbis bilioſis, utpotè calidiſſimis, quod ipſa refrigeratione magis conueniat: quam rem Galenus teſtatur tum libro nono methodi, tum primo libro Aphoriſmorum. Deinde ſi in venis continetur bilioſus humor ſanguini permiſtus, qui fieri poteſt facta vacuatione omnium ſimul efferueſcere bilem reliquam? cum eadem proportio ſit in venis poſt uacuationem, quæ antea præfuit ipſius bilis: quæ nam igitur hic afferri poſſet cauſa efferueſcentiæ bilis,

maximè

maximè obſcurum eſt, & difficile cognoſcere. Amplius in crudorum humo- E
rum copia ſanguis mittitur, vt ex Galeno iam diximus. qua igitur ratione
poteſt flaua bilis efferueſcere? Poſtremò phlebotomia, licet non ſit neceſſa-
ria, illius authoritate adminiſtrata in putridis febribus iuuat: at iuuare non
poſſet, ſi bilis feruorem induceret. Recenſcere autem oportet hoc loco quid
de hac materia ſcripſerit elegantiſsimus Fernelius libro ſecundo methodi me-
dendi. Inciſa (inquit) vena, idque patente ſatis foramine continendi facul-
tas nequit obliquis fibris tam arcte ſanguinem continere, ac inhibere, quin
is aperta uia decidat defluatque. Immo ſi forte conetur auidius complecti,
atque ſupprimere, contractis venis hunc vberius, è uulnere profundet. ema-
nat autem non quemadmodum in purgatione ſeorſum hic, illeuè humor;
ſed ſanguis uniuerſus, qualem in venis haberi commemorauimus; atque ta- F
metſi moderatus, aut etiã paucus ſit, motu tamen impetuque ſuo prorumpit,
nihil aut minimum protrudente natura. neque per morbos in quibus uitio-
ſa eſt humorum conſtitutio natura poteſt ſic opus moderari, ut aperta vena
id ſolum quod vel redundat, vel uitio contaminatum eſt effundat. in Criſi
(fatear) nonnunquam infeſtum humorem concoctione præparatum ab alijs
ſegregat, ac tandem per uias idoneas excludit: at nihilominus, ſi tum venam
incidere contingat, per eam minimè poſsit tantulo tempore vitiatum humo-
rem ſecernere, atque exigere: Itaque quod Auicennas vetuit, ne ſecta vena
æger, vel ad bilioſorum efferueſcentiam, uel ad pituitoſorum cruditatem, per-
ducatur; ſi de permiſtis venarum humoribus id protulit falſiſsimum eſt, at-
que inconſiderantiæ pleniſsimum. Neque enim ſerum prius quàm bilis, G
neque hæc prius quàm pituita, vel melancolia; neque inutilis; aut deprauа-
tus humor anteaquam integer, & familiaris elabitur, quemadmodum quo-
tidiano euentu manifeſtum eſt: hæc ſummatim dicuntur contra Auicennæ
ſententiam, de qua nunc agamus.

REPROBATIO OPINIONIS HVIVS, QVA oſtenditur bilioſos humores ex venæ ſectione intempeſtiua efferueſcere. Caput XIX.

CAETERVM non debebant contra Auicennæ ſententiam diſputa- H
re, & in dubium reuocare illius mentem, quandoquidem aper-
tiſsima quidem illa eſt, nullaque difficultate prędita, quam rem
nunc breuiter demonſtrabo. Auicenna igitur venæ ſectionem
rectè adminiſtratam nunquam dixit, flauam bilem agitare, mo
uere, ac veluti furentem efficere: at eam dumtaxat id præſtare contendit,
quæ non rectè fit. Quando ſcilicet adhibetur remedium, quod nulla ratio-
ne debebat adhiberi. Eius dictionem afferre placet in medium, quæ hoc
modo habet. Et ad ſummum melius eſt, ut phlebotomiæ vices ſint multę,
quàm vt ipſius quantitas ſit multa. Et phlebotomia quidẽ cum non eſt neceſ-
ſaria, cholerã rubeam ebulire facit, & poſtea aduenit linguæ ſiccitas, & quę
ibi ſimilia ſunt] hęc ille. quæ cũ ita habeant debebat Fernelius animaduerte-
re.

A re, qualis eſſet horum verborum ſenſus, atque nihil certe offendiſſet (niſi tamen me fallit iudicium) nota dignum. ſic certè (vt ſæpè diximus) amicè ſunt interpretandæ ueterum ſententiæ, eorum præſertim, qui nihil ſine magno iudicio ſcripſerunt, in quorum numero vnum eſſe Auicennam reponendum ſemper ſum arbitratus: Accedamus ad explanationem huius ſententiæ. Veriſsimum eſt, id non protuliſſe Auicennam de humoribus permiſtis cum ſanguine: quia flaua bilis ſanguini mixta in venis relicta, ſi antea nõ feruebat, ſanguine miſſo, amplius efferueſcere nõ poteſt, eadẽ omnino proportione in uenis ipſi permanente. Nã (ut exẽplo rẽ doceamus) ſi ſanguinis libræ 4. ſint in venis, & bilis libræ duæ vacuata horũ portione per uenæ ſectionem, eadem prorſus remanebit proportio, ut ſanguinis libra una, & bilis libra ſemis, ſi ita con-
B tingat: quomodo igitur quiſpiam poteſt imaginari bilem efferueſcere: Abſurdum itaque fuit arbitrari magnum medicum peruerſam hanc opinionem concepiſſe. Quid igitur ſibi uoluit? Verendum eſſe ne humores bilioſi in primis venis contenti ſanguine intempeſtiuè miſſo attrahantur in venis, ac in illis efferueſcentes maiorem phlegoſin faciant. Hæc ea eſt efferueſcentia, quam veretur. An fortaſsis eam uereri non debemus? An erit impoſsibile attrahi illos ſuapte natura maximè mobiles tenuiſsimoſque? Cur turgente uentriculo, meſenterio, iecinore ob flauæ bilis, aut uitellinę, aut æruginoſæ, aut alterius conditionis copiam accedemus ad phlebotomiam? atque ſi temerariè id fiet, non mouebitur illa ratione vacui attracta ad venas? non inflammabit uniuerſum ſanguinem? Vidi non ſemel ſanguinis miſsionem in exquiſitis
C tertianis factam ardentiſsimam concitaſſe febrem, à qua nullo poſtea artis beneficio potuit ægrotus recreari: Non eſt, quod dicant, humores hoſce trahi non poſſe in venis: primum quia experientia id non ſemel teſtatiſsimum fecit: Deinde quia natura venulæ arefactæ attrahunt ad ſeſe bilioſas humiditates æſtiuo præſertim tempore: at multò magis fiet eorundem attractio, ſi in calido, ſiccoque cęli ſtatu contigerit magnam acris huius, pernicioſique humoris, & aliquando etiam venenata qualitate præditi copiam in primis uenis contineri: at quid contingere quæſo arbitrabimur, ſi cum eiuſcemodi circumſtantijs, quiſpiam venam incidere temerè auſus fuerit? Poſtremum quia humores crudi, viſcidique quales pituitoſi ſunt, in eiſdem ſedibus recunditi uenæ ſectione adhibita in uenas attrahi poſſunt,
D ne uerò id contingat Galenus non eſſe incidendam venam præcepit: quod ſi verum eſt; quam ob cauſam non poterunt tenuiſsimi, calidiſsimi, acerrimique humores in uaſis attrahi? atque ſi, ut neceſſarium eſt attrahentur, cur non erunt inde magna extimeſcenda pericula? Quæ hic de crudis hiſce humoribus diximus, ea confirmare uolo in obſtinatorum Medicorum gratiam, Galeni verbis. Nam in libro quinto de ſanitate tuenda hęc habet. Quibus bonus ſanguis exiguus eſt, crudi autem humores plurimi, his ſanguis mittendus non eſt, nam inciſa vena bonum ſanguinem emittit (is nempè facile fluit) malum, qui in primis maximè venis circa iecur colligitur in totum attrahitur corpus.] hæc ille. ex qua verborum ſerie id manifeſtum eſt humores per miſsionem ſanguinis agitari, atque moueri, & potiſsimum illos, qui in ventriculo, vel in meſenterio, vel circa iecur conſiſtunt: quod ſi

X de cru-

de crudis humoribus, qui, vt plurimum viſcidi ſunt, & tenaces, ac ſua natura ad motum inepti hoc Galenus contendit, quid putamus tandem ſentire, vbi biliosi humores in primis venis recondantur? His hoc modo conſtitutis doceamus quomodo Galenus uereatur in mittendo ſanguine bilis flauæ efferueſcentiam. Is enim docens ſcopos ſanguinis mittendi, & eos qui prorſus dehortantur miſsionem ſanguinis, habet hæc uerba in libro quinto methodi medendi. Veluti autem in his, qui ad naturalem euacuationem, quæ ſenſu vſurpetur non leuiter attentum eſſe oportet, ita alibi vel ad naturam ipſam, vel ætatem, vel cæli ſtatum. ſunt enim nonnulli ad exhalandos, digerendoſque corporis ſuccos natura propenſi pueri certè propter ætatem perpetuò: cœli verò ſtatus, vbi calidus nimium eſt, & ſiccus: uoco cæli ſtatum ipſam ambientis aeris temperiem, ſub qua, & anni tempus, & reg o compræhenditur: quando horum quoque utrunque ex ambientis indicatione mutuatur: propenſi, autem ad digerendos corporis ſuccos ſunt, quicunque natura ſunt humidi: magiſque ſi accedat caliditas: præterea qui raro ſunt corporis textu: ad hæc quibus os uentris, aut amara bile abundat, aut imbecillum eſt, aut ſupra modum ſenſibile. atque hę quidem indicationes ſunt, quæ ſanguinem detrahendum dehortantur.] Hæc Galenus: quæ ſi diligenter expendas, inuenies illum vereri in miſsione ſanguinis, ne bilis excandeſcat: nam hæc agitatur, moueturque: quamobrem timendum ne ventriculi dolores, atque ſincopem concitet. Præterea quo loco docet rationem curandi laſsitudinem iubet in tenſiua, atque etiam in Phlegmonoſa mittendum ſanguinem, atque eum copioſè extrahendum: in ea verò, quæ ulceris ſenſum facit (hanc flauæ bilis in vniuerſum corpus affluxus excitat) prorſus abſtinendum à miſsione ſanguinis, ſed tunc utendum eſſe medicamento purgante. ſed cur abſtinet à ſectione venæ? certè non ob aliud, quàm quod ſecta vena vereatur bilis efferueſcentiam, ut optimè ait Auicennas. Amplius in eriſipelate, & in erpete; qui affectus fiunt à flaua bile vt ait libro ad Glauconem idem author prohibet miſsionem ſanguinis. Sed ob quam cauſam? aliam ego inuenire non poſſum, niſi quod attraheretur bilis in ipſis uenis, & inflammationem faceret. Idem præterea patet ex ratione curandi cardialgiam; in qua nullus quidem meminit huiuſce remedij: niſi tamen fieret ab inflammatione, & phlegmone oris ventriculi: hæc quidem ſatis perſuadent, quomodo veritatem habeat propoſita Auicennæ ſententia. habet autem hoc loco dubitationem non contemnendam id ſuppoſitum, quod ex Galeno ſupra docuimus, nempè humores à primis venis ad maiores venas attrahi: quoniam idem author contrarium videtur ſentire libro quarto de ſanitate tuenda, quo loco agit de laſsitudine phlegmonoſa, nam ſanguinis miſsionem ab habitu corporis ad venas ſanguinem trahere confitetur: porrò contrarij ſunt motus à primis venis, & à centro; ad ipſam circumferentiam: & à circumferentia corporis ad centrum. Verba Galeni ſic habent. Igitur quoniam in laſsitudine phlegmonoſa ſanguinis multitudo collecta calidi per corporis molem eſt, venæ autem diſſectio humores euacuat, quicunque in venis ſunt, ſatius fuerit poſt priorem euacuationem tantum interponere temporis ſpaciũ, quoad ex corporis mole in venas transferatur aliquid,] hęc ille.

Quid

A Quid itaque ad hanc contradictionem dicemus? Nempè utrobique a Galeno rectiſsimè dictum fuiſſe. Nota igitur, quod ſanguinis miſsio per ſe, & primo humores à cētro ad venas attrahit; quod ſanè accidit duplici ex cauſa: vna eſt propter vacuum: nam maiores venæ à minoribus, & hæc ab alijs donec ad hępar, & ventriculũ fuerit peruentum, fit attractio: altera verò, quia naturalis eſt motus attrahendi venarum à primis uenis, quotieſcunque illæ proprio alimento deſtituuntur. Verum ſecundario atque ex accidenti ex corporis mole fieri poteſt eiuſcemodi attractio: cum ſcilicet copioſus ſanguis ſupra molem effluxerit: inditium quidem quod ex accidenti hoc fiat, ex Galeni uerbis deſumitur. Quia non ſtatim atque miſſus eſt ſanguis à mole corporis ad venas fit ſanguinis attractio: ſed aliqua mora interpoſita: ſtatim tamen fit attractio à primis venis, ut demonſtrauimus ſupra ex Galeno. B Quid igitur impedimento eſſe poteſt, quin duo fiant contrarij motus diuerſa tamen ratione, alter quidem per ſe, alter verò ex accidenti? hęc ſi vera ſunt, nobis manifeſtum faciunt veriſsimam eſſe Auicennæ ſententiam. Rationes verò contrarium perſuadentes, quomodo debeant diſſolui, hic non ſcribimus, quia ex ijs, quæ dicta ſunt à nobis, omnibus arbitror eſſe manifeſtiſsimum.

VENAE SECTIONEM ALIQVANDO EXCALEfacere, & crudos humores gignere.
C *Caput XX.*

QVOMODO probabunt recentiores medici omnem phlebotomiam refrigerare, ſi veritatem habent quæ diximus? Herpes, & Eriſipelas poſtulant refrigerantia remedia: at in his prohibetur ſanguinis miſsio. Sed ſi refrigerat propter quam cauſam non adhibetur? laſsitudo vlceroſa, quæ fit à flauæ bilis affluxu, omnium humorum calidiſsima, & ſicciſsima exigit refrigerantia: Galenus tamen miſſionem ſanguinis negat, maximeque reformidat? Locus hic apertiſsimè (niſi fallor) redarguere videtur mihi eorum opinionem, qui dixerunt in ſimplici intemperie calida venæ ſectionem conuenire, ut refrigerans, magnumque re- D medium. Nam, ſi qui affectus maximè refrigerantia poſtulant remedia, certè Eriſipellas, & Herpes primum locum habent, aut certè inter primos numerandi ſunt: in quibus tamen minimè utendum eſt phlebotomia. Calefacit igitur aliqua ſanguinis detractio: quæ ſcilicet bilem flauam à centro ad venas trahit. At verò omnis venæ ſectio rectè adhibita refrigerat. Rectè adhibitam venæ ſectionem diximus, propter eos affectus in quibus id genus auxilij non competit: in quibus bilis flaua miſſo ſanguine maximè inflammatur. Sed hic animaduertito, quod quamuis refrigerat, hoc tamen ex accidenti contingit, non per ſe euacuatis uidelicet calidis humoribus, qua ratione ſimiliter diceremus ſcamoneum, & reubarbarum refrigerare: quia bilioſos humores educunt. Quamobrem nulla eſt neceſſaria conſequentia, quod vbi ſit refrigerandum, ibi ſit neceſſaria venæ ſectio: ut pueriliter arbitrantur

quidam noſtræ huius prouinciæ medici: ſed hæc in principio libri huius explanata ſunt à nobis. Cęterum quod crudi humores augeantur ex intempeſtiuè miſſo ſanguine nemo eſt, meo iudicio, qui ignoret: ſi quis autem ex omnibus eſt qui neſciat, is Galeni nonum librum methodi medendi diligenter legat, nihil amplius habiturus, quod aliquam facere dubitationem poſsit. Nam exoluta (inquit ille) ab id genus affectibus virtus adhibita ſanguinis miſsione in extremum malum recidere ſolet, nec amplius reſtitui poſsit. Nam & totum corpus grauiter refrigeratur, & accidunt nonnulla, quæ ad vehementem refrigerationem ſequuntur ſymptomata] & alibi ait. Quin etiam aliqui in morbos inciderunt longos poſtquam immodica inanitione reſoluta naturalis uis fuit. Alijs, cum immodicæ vacuationis noxam ſentire non potuiſſent, in omne reliquum uitæ tempus totius corporis temperamentum redditum eſt frigidius. Ex qua refrigeratione facile, ex quauis occaſione læſi, alij decolorati, & malo corporis habitu vixerunt: alij ex eo ipſo in morbos inciderunt exitiales, aquam intercutem, & orthophnæam, & iecinoris, ac ventriculi imbecillitatem, & apoplexias & deliria.] Atque, poſtquam docuimus quid indicet venę ſectionem, omnibusque dubitationibus ſatisfactum eſt, hic quarti libri finis eſto.

[Libri quarti de miſsione ſanguinis, Finis.

HORATII AVGENII DE MISSIONE SANGVINIS, LIBER QVINTVS.

SVMMA EXPLANANTVR CAPITA AD quantitatem ſanguinis mittendi pertinentia. Caput I.

C AGAMVS princeps de quantitate. Nihil æquè in agendo artem medicam coniecturalem efficit, uti cuiuſque remedij quantitas: etenim cum frequenter cõpertum habeamus inſtare tempus exhibendi cibi aut potus, eiuſque aut calidi, aut frigidi, quantum tamen dandũ ſit certò nõ nouimus. Idem vſu uenit in purgantibus medicamentis. Nam quod laboranti præbendum ſit medicamen aut bilem, tum flauam, tum atram, aut pituitam, aut ſeroſum excrementum euacuans facilè nouimus: cæterùm quantum prębere debeat neſcimus. Atqui talis exhibitio corrigi poſtea nequit. Nam quod ſemel in uentre deuoratum eſt medicamentum, quo minus omne deuoratum ſit, fieri non poteſt, neque poſsibile eſt, ubi pluſquã conueniat iam purgetur homo, partem oblati auferre. At in ſanguinis miſſione ſummum id bonum eſt, euacuationem dum uoles poſſe ſiſtere: ac rurſus quo videatur tempore ſinere fluere, quoad vſque rectè habere appareat.
D Verum qui voluerit de hac re diligenter ſpeculari, vnum ſibi primumq; proponat neceſſarium eſt. Nempè quid ipſius vacuationis quantitatem indicet primum quidem in genere, mox autem ſigillatim quid indicet demonſtretq; ſanguinis vacuandi quantitatem. Mox verò quid illud ſit eiuſcemodi quantitatẽ primò contraindicans: id eſt, aut prohibens aut admittens. Sequetur præterea controuerſa illa diſputatio dilucidanda, an aliquando uſque ad animi deliquium uacuare conueniat. Atque ſi conuenit, qui affectus hanc uacuãdi rationem exigant. Deinde quando repetitam facere ſanguinis detractionẽ magis expediat, quàm ſimultaneam: qui affectus iterationẽ poſtulent: quod interuallũ inter vnam, & aliam eſſe debeat: quæ ad ſummum regulæ pro iteratione perficienda ſint obſeruandæ. rurſus verò explanandum, quibus ſignis valeamus cognoſcere, dum ipſo in opere ſumus, quantitatem ſanguinis ſufficientem vacua-

tam fuiſſe. Hæc & alia generis huius docere hoc quinto noſtræ methodi libro aggredimur principio in hunc modum ſumpto. E

QVIDNAM QVANTITATEM VACVATIONIS generatim indicandi poteſtatem habeat. *Caput II.*

CVm igitur iam conſtiterit vacuandum eſſe: atque inuenta fuerit ſpecies ſiue qualitas vacuationis exercendæ, protinus illius quantitatem rectè dimetiri oportet, præfiniendumque diligenter quantum, & quandiu vacuandum ſit. Omnis humor noxius, F vt qui ſit præternaturam protinus expurgandus eſt, ſiue quis pro fligare morbum, ſiue ab illo præcauere ſtudeat. Si portio illius exigua remaneat in corpore, poterit illa quidē naturæ præpotentis beneficio, & optima ratione victus inſtituta, euacuari, totaque abſumi: at verò ſi maior quantitas relinquatur res in tutò conſtituta non eſt. Nam quamuis à morbo ex vacuatione leuatus æger videatur, recidet tamen in morbum, aut citius, aut tardius: aliàs leuius, aliàs grauius pro humoris modo, & malignitate: atque virium ſtatu, & conditione victus. Hoc præcipiebat Diuinus Hippocrates, quando in aphoriſmorum libro ſecundo, dicebat: quæ relinquuntur in morbis poſt iudicium recidiuam facere conſueuerunt.] Quum enim G derelicta humoris portio, totius conditionem referat, quæ omnino erat præternaturam: nunquā ipſa poterit in corporis ſubſtantiam conuerti: ſed tempore ſinceros humores, atque etiam recens alimentum coinquinabit, ac reci diuos morbos excitabit. Hoc ſanè modo contingit, quod impura corpora, quanto magis nutriamus, tantò magis lędamus, ut idem docuit 2. aphoriſ. nono. Itaque hac de cauſa, quicquid noxij humoris continetur in corpore, id totum protinus vacuandum eſt. Sed num eiuſcemodi vacuatio fieri debeat vniuerſim, an per uices hoc nondum conſtat: cuius tamen quia explanatio eſt per quàm neceſſaria noſtro huic inſtituto: hic à nobis determinari debet. Dicimus hanc uacuandi rationem à duobus potiſsimum indicari: nempè ab humorum copia, & à virium ſtatu: atque hæc profectò communis H eſt indicatio in omni uacuatione obſeruanda, ſiue ſanguinem mittere, ſiue purgare conſtituamus. Sint igitur conſtantes uires, materia verò exigua, hanc ſemel, ac universè detrahere licebit: nulla adhibita cunctatione ſi fuerit ſanguis: ſi uerò fuerit humor à ſanguine diſtinctus, ubi concoctus, maturatusque fuerit, aut ſaltem tenuis; ac uiæ ſint in aluum patentes. Sed ſi uires fuerint imbecillæ, exiguaque materia, hanc fortaſsis totam phlebotomia licebit, non autem pharmacia uacuare: quamuis tutius ſit in utroque genere auxilij partitam adhibere uacuatiōnem. Non enim uel in leucophlegmatia, uel in cachexia humor quoquouerſum effuſus in omne corpus poteſt ullius medicamenti ui ex diſtantiſsimis locis per cæcos occultosque ductus uniuerſus in aluum confluere. Atque poſito id valido aliquopiam medicamento

præſtari

A præſtari poſſe, neceſſarium tamen fuerit corpus grauiter concuti: humores variè permiſceri: torſiones inferri moleſtas, ſpiritus ipſos diſſipari, atq; hinc tandem uires ipſas concidere, proſterni, & plerunque exolui. Quæ res accidit in ijs, qui prauo utuntur cibo: & prauis humoribus abundantes, purgante exhauſto medicamento ſtatim ſolent animo deficere: ſcatent enim uitioſis, & corruptis humoribus: ſanguis uerò bonus paucus eſt; purgatio etſi vitioſos deducat humores, ſimul tamen detrahit ſpiritus, qui pauci exiſtentes animi deliquium faciunt. Hæc admirabilis Hippocrates in ſecundo aphoriſ. 36 ſignificauit dicens. Qui corporum ſalubritate ſunt præditi, ij purgante hauſto medicamine ſtatim deficiunt: ut qui prauo alimento utuntur.] Per ſalubritatem corporis intelligit tum ueram ſalubritatem: tum etiam mendoſam, B eſt in utraque ſuſpecta purgatio: in illa, quia purgans medicamentum, familiarem propriumque humorem, exempli gratia bilem alterutram, aut pituitam, aut aqueam ſuperfluitatem nitatur attrahere: ſed eo deſtitutum ſanguinem liquat, & carnes: ut ex ipſis ſibi quicquid proprium familiareque eſt attrahat. in hac verò ſalubritate mendoſa purgatio ſuſpecta eſt ob virium imbecillitatem: cum ſpiritus, ut iam diximus, maximè diſſoluantur: & de ijs dicit Hippocrates, vt qui prauo vtuntur alimento:] & Galenus in commentario, qui uerò prauo, (inquit) alimento ſunt uſi propter uitioſorum humorum copiam, facilè ſoluuntur, & fatiſcunt, ſi quando purgationibus utantur: ſiue autem intra corpus recipienda cibaria, ſiue in ipſo iam contentum uitium dicat, utraque vera eſt oratio. Si quidem praua alimenta prauum gignunt ſanguinem: uitioſa itaque edulia dicentur ad ſanguinem, qui inde gigni debet, reſpectu habito. Hinc repeto, quæ ſuperius dixi de cachexia, & hidrope: quod in eiuſcemodi morbis non debemus validis uti medicamentis expurgantibus cachochimiam, vt quidam ex noſtratibus medicis facere conſueuerunt: ſed uictu accommodato & cæteris attenuantibus paulatim demoliri oportet hunc morbum: neque niſi poſt coctionem, & per magna interualla purgationes exhibendæ ſunt. An fortaſsis dices, id non licere medicamentis ualidis facere; quibus Hippocrates, & omnes illius ſeculi medici vtebantur: ſed cõuenire mitioribus efficere in magna quantitate exhibitis, quæ medicamenta noſtris temporibus paſsim vſurpantur. Sed neque hoc conuenit: quandoquidem uacuationes omnes extremæ deuitandæ ſint: ut primo D apho. tertio, & ſecundo aphor. quinto, dicebat Hippocrates his uerbis. Semel multum, & repentè, uel vacuare, uel replere, uel calefacere, uel refrigerare, uel alio quouis modo corpus mouere, periculoſum, omne ſiquidem nimium naturæ inimicum eſt, paulatim uerò quod fit tutum, cum aliàs tum maximè ubi ab uno ad aliud facienda eſt mutatio] hæc ſenis intelligenda ſententia eſt, non de ſola uirium extrema debilitate morti proxima, ſed de peccantis humoris uacuatione extrema & affatim facta: de qua in alio etiam aphoriſmo locutus eſt libro ſexto ſec. 27. cum ait. Empij aut Hydropici cum vruntur, aut ſecantur, ſi pus, aut aqua repentè & uniuerſim effluxerint omnino commoriuntur.] Hac ratione ſtatuendum eſt, ubi imbecillæ ſint vires, atque multa adſit materia uacuanda. Sed quid agendum ſi materia ſit multa, & uires validæ? copioſa decernenda eſt uacuatio, extrema minimè:

Sed

Sed quæ aliquando uſque ad animi deliquium perducat, ſi morbus poſtula- E
uerit. at in cachochimiæ multitudine non ita quidē fortaſſe ſtatuendū eſt, ſem
per longè tutius fuerit uacuationem partiri, quàm confertim, atque ſemel
purgare. Cum verò admonet Hippocrates: quòd quæ uacuantur multitudine
metienda non ſunt, ſed ſi quæ oportet vacuentur, & facilè ferant: atque
vbi ad animi deliquium educere conuenit, faciendum ſi ægrotus, par eſſe
poſsit] non admittit euacuationes, & purgationes extremas: ut potè quas
reprobauit in tertio aphoriſ. cum dicit: neque compræſsiones ad extremum
ducendæ ſunt, periculoſum enim] Sed de magnis loquitur vacuationibus
morbo, uiribuſque proportionatis. Cæterum in purgationibus quatuor ferè
de cauſis contingere poteſt lipothimia: una eſt acrimonia humorum, inteſtinorumque
torſio, cum ſcilicet agitati humores, aut dolores inteſtinorum, F
aut oris uentriculi morſum concitant. Secunda eſt uapor quidam
maligeus, & acer cordi moleſtiam inferens, aut cerebro. Tertia eſt
pharmaci pernicioſa, & uenenata qualitas: Poſtrema deiectio non ſeruans
modum. Leuiſsima eſt prior, minus leuis ſecunda, omnium grauiſsima quarta
eſt, ad quam nunquam ducere conuenit ægrotos, quod ſi id forte contingat
magna ſemper mala conſequuntur. Semper enim horrendum eſt exanimato
iam ægro mortis imaginem obtrudere. Vt igitur vacuationis terminum
conſequi valeamus, cognoſcendus eſt tenor ipſius uirtutis, num ſcilicet illa ualida
ſit an imbecilla, de qua ratione cognoſcendi ſupra diſſeruimus, quia uirium
obſeruatio ad omnes uacuationes neceſſaria eſt. Sed in hoc differt uenæ
ſectio à purgatione. quod uires illius reſpectu ſolum uacuationis modum G
denotant: uerùm huius collatione non modo indicatur modus, ſed etiam
medicamenti genus præſcribitur, & quàm ualidum ſit exhibendum tutò decernitur.
Tametſi enim morbi ſpecies. humoriſque uacuandi ſedes ualidum
medicamenti genus poſtulent, aliquod tamen ex mitiorum ordine exhibendum
ſuadet uirium imbecillitas. Hæc, quæ hactenus dicta ſunt à nobis, multo
antea ſcripta fuerunt ab Auicenna in quarta ſectione primi libri cap. 3.
dum ait. Quinto uerò ſpectanda eſt quantitas eius, quod euacuatur: quæ
quidem conijcitur ex modo & menſura materiæ uexantis copiæ: uirtutiſque,
& ſymptomatum, quæ poſt euacuationem relinquuntur: Si enim ſymptomata
aliquod euacuationem ſequatur, minus certè, quàm propoſuimus euacuabimus
ratione habita illius, quod pro ſymptomate euacuacuatione H
ſubſequente relinquendum eſt, ut in conuulſione ex repletione fieri ſolet.
] Galenus uerò de ſymptomatis ſuperuenientibus ſic locutus eſt primo
ad Glauconem capite 14. Neque verò ſi quis conuulſus ſit, ſimulque
ſanguinis miſsione egeat, huic ſemel omnino tantum detrahes, quantum affectus
exigit, ſed & aliquid ſymptomati eſt relinquendum.] Auicenna parum
infra eodem capite. Omnis uerò (inquit) euacuatio immoderata ſolet
(vt plurimum) febres inducere. Ideoq; minus detrimentum ſequitur, aliquid
ſuperflui relinquere, quod euacuatione indigeat: quàm exquiſitè uacuare:
ægrumque eo perducere, ut uires exoluantur: natura enim illud reſiduum
ſæpiſsimè reſoluit: ſi tamen humor eius generis fuerit, cuius eſſe debeat: ægrotuſque
benè ferat, ne timeas largam uacuationem: aliquando etiam contingit,
ut ſis coactus uacuare uſque ad animi deliquium; etenim vbi uires
ualidæ

A validæ fuerint, & materia uitioſa nimium exuperauerit, copioſè educi poteſt: ſicuti contra viribus imbecillibus paulatim etiam ſi mali humores redundauerint, euacuare oportet.] De quantitate uacuationis in vniuerſali hæc dicta ſint: nam in particulari loquemur poſtea loco ſuo diligentius.

QVID INDICET QVANTITATEM SANGVINIS vacuandi ex Galeno: & quæ circa illius opinionem dubitationes adſint. Caput III.

B POSTQVAM explanauimus quid in vniuerſum indicet vacuationis quantitatem. Nunc docendum eſt quid indicet eandem in ſpecie: quantitatem ſcilicet ſanguinis vacuandi. De qua Galenus hoc modo loquutus eſt. Indicant autem hæc detractionis quantitatem, non ipſam ſanguinis detractionem, itaque ex Morbo, Aetate, & Viribus eminuendus eſſe ſanguis cognoſcitur. At uacuationis quantitas non ex iſtis modo, ſed ex alijs deprehenditur. Ea ſunt Plectorica uocata ſindrome. Aeris nos ambientis temperies, in tempus, & locũ diuiſa: eaque quæ in anteacta inciderunt uita circa cõmeſſorũ tũ quantitatẽ, tũ qualitatẽ: excretionesque, ac motiones, aut factas, aut nõ factas: ſed quænam ſit in his diuerſitas paulo poſt uiderimus] & parum poſtea ſic ſcriptum reliquit. Primum autem omnium ſcire conuenit, dum propoſiti ſcopi huius auxilij augentur maiorem indicari uacuatiocem: dum verò exoluentur tantum detrahendum eſſe de ſanguinis miſsione, quantum illi minores euaſerint.] hæc ille. Quæ fortaſsis non mediocriter controuerſa videbuntur, præſertim ijs, qui amicè antiquorum ſententias interpretari minimè conſueuerunt. Nam primum illud habere videtur difficultatem ingentem, qua ratione venæ ſectio indicari poſsit à tribus illis diuulgatis ſcopis, nempè magnitudine morbi, uirium robore, & conſiſtenti ætate: ac etiam ſimul ijdem ſcopi indicare valeant quantitatem. Quandoquidem duo diuerſi generis indicari ab una eademque natura non poſſe rationi conſonum eſſe ſuperioribus libris patefecerimus. Iam conſtat illa indicare genus remedij, ut uacuationem factam venæ ſectione; quomodo igitur indicabunt eædem eiuſ-

D dem remedij quantitatem: Sic ſubuerti videtur illud principium, quo tanquam axiomate Galenus paſsim utitur, ab uno ſcilicet vnum perpetuò indicari, & non plura, ceu quæ unam habeant naturam: quo etiam nos principio ſupra uſi fuimus, dum recentiorum opinionem redarguebamus contendentem à tribus illis peruulgatis ſcopis de ſanguine mittendo indicationem ſumi. Vrgetque multò magis difficultas: quia, ut unum indicare ſuapte natura non poteſt niſi unum, ut prædiximus: quomudo quæſo plura diuerſorum generum quantitatem indicare poterunt? qua ratione morbi magnitudo, cum ætate, & cum uirium robore conueniet in vnum, ut quantitatem uacuandi ſanguinem indicet? Quid præterea conferre poterit Plectorica ipſa ſindromes ab Empiricis propoſita? aut Aeris ambientis, Annique temporis

conditio? Quid uita anteacta? quid uacuationes ſuppreſſæ? & alia à Galeno propoſita? Vnam igitur quantitatem remedij cum vnum eſſe debeat propriè indicans: hęc uerò multa ſunt, & admodum ambigua, qua ratione illam indicare poſsint difficile admodum eſt, perſpicere. Dubitationes contra Galeni ſententiam in hunc modum habent: quarum explicatio afferenda eſt in medium, atque diligenter, quo ad eius tamen fieri poterit declarandum, vnum eſſe, quod propriè & per ſe quantitatem indicet, aut contraindicent: plura uerò quæ tum ſecundo loco indicandi, tum etiam contraindicandi poteſtatem habeant. E

QVANTITATEM SANGVINIS MITTENDI primo indicari ab incremento ſcopi verè indicantis ſanguinis uacuationem. Caput IIII. F

REM aperire, atque apertiſsimè dilucidare conabor ex Galeni verbis, in eorum pręſertim gratiam, qui paſsim ſibi ipſi minimè conſentientia ſcripſiſſe commemorant; ab uniuerſali, & communi principio, in quo etiam illum arguunt, exorſus. Eſt autem id principium ab uno vnũ perpetuò indicari, & non plura. Quodnam igitur unum hoc erit, dicet fortaſſe quiſpiam, à quo eiuſcemodi indicationẽ exhauriri poſsit? id ego breuiter explanãs inquã, incrementũ eſſe ſcopi illius, à quo indicatur ſanguinis miſsio: aut, ſi uniuerſalius me loqui uelis, dicã, quantitatẽ ſcopi huius indicare quantitatẽ huius remedij: quę res quomodo habeat, diligenter uenit explananda. In ſanis corporibus magna plenitudo, quę ſcilicet remedijs imbecillioribus ſanari non poterat, uacuationem indicabat ſecta uena: Latitudo magnæ huius plenitudinis, & quantitas indicationem promit de quantitate maiori aut minori huius remedij. Diximus autem in ſuperioribus libris magnam exiſtere in eo quod magis & minus differentiam latitudinis huius: quam tamen dilucidioris doctrinæ gratia in partes tres diſtribuebamus. Etenim aut erat magna ſimpliciter, aut maior, aut maxima. Iam quidem maxima plenitudo (ut ab hac poſtrema exordiar) maximam poſtulabat uacuationem: quia extremis morbis extrema remedia optima ſunt (dicebat Hippocrates in primo libro Aphoriſmorum) vbi verò plenitudo ſit minor maxima, minorem vacuationem adhibere oportebit; atque tantum à maxima vacuatione declinare debemus, quantum plenitudo à maxima deflectebat: eadem ratio eſt de magna plenitudine abſoluto ſermone dicta. Cæterùm ſi ægrota corpora conſideremus, in illis morbi magnitudo pro ſcopo proponitur: qui tamen ſupponit materiam vacuationi huic accommodatam, nempè ſanguinis multitudinem aut motum. Eadem eſt hic obſeruanda latitudo, ut tertio libro dicebamus: quoniam quidam eſt maximus morbus, quidam maximo aliqua ex parte minor, quidam verò magnus dumtaxat abſoluto ſermone nuncupabitur: in hunc modum fluxionem etiam diſtinguimus in gradus tres: nempe in magnam, maiorem, & maximam: idcirco pro reuulſione maxima exiſtente fluxione conuenit venę ſectio, quę plu

A rimum reuellat: in alijs quæ parum minus pro modo determinato fluxionis. Eadem ratio eſt ſi propoſita fuerit vacuatio per uenæ ſectionem. Ex hoc diſcurſu iam patere unicuique arbitror unum eſſe indicans quantitatem ſanguinis detrahendi: quod ſcilicet per ſe hanc vim habeat, non autẽ plura, idemque fiet manifeſtum in alio ſcopo contraindicante, nempè in ipſis uiribus: quod quomodo ſeſe habeat ſequenti capite docebimus.

QVANTITATEM VACVANDI SANGVINEM contraindicari primum, & per ſe à quantitate, ſiue à latitudine robuſtarum virium.

B *Caput V.*

SI vires dicuntur contraindicare, tum ea ratione qua idem remedium admittunt, quod ab ipſo indicante ſuggerebatur, ratione tamen contraria: tum etiam quatenus non prohibet remedium. Conſtat eas ipſas in latitudine conſideratus contraindicare quantitatem ſanguinis detrahendi: Qualis verò ſit uirium robuſtarum latitudo libro tertio planum feciſſe arbitror: præſertim quando demonſtratum à nobis fuit, vires dici ualidas abſoluto ſermone, & dici validas ſecundum quid, & in reſpectu. Ferunt vires validæ utroque modo ſanguinis miſsionem: ſed quæ fuerint abſolutè validæ multò maiorem, quàm
C validæ in comparatione: idcirco dilucidioris doctrinæ gratia idem ſtatuamus de latitudine validarũ uiriũ, quod ſupra ſtatuimus de latitudine plenitudinis, & magnitudinis morbi. Quod autẽ dicere volo tale eſt. Viriũ robuſtarũ ordines exiſtunt tres: primus cõplectatur vires validiſsimas, alter uires validas magis, quàm ſint in cõparatione validæ, & minus quàm validiſsimæ. Tertius ordo ſit virium validarum ſecundum quid. Primi ordinis vires ſunt quando temperamentum, & quantitas ſpirituum tum influentium tum inſitorum, carnoſæ ſubſtantiæ, atque partium quæ uerè ſolidæ ſunt, quales à ſemine generari docuimus optimè adeò habent, ut omnino nihil in illis poſsit ſecundum naturæ ſtatum deſiderari. Secundi ordinis quando una quæpiam ex illis tribus
D ſubſtantijs malè habuerit aut in temperie, aut in quantitate, duæ autem naturæ conditionem ſeruauerint. Tertij verò ordinis validas nuncupabimus, quando una ex virium ſubſtantia tum qualitate, tum mole quantitateúe fuerit malè affecta: duę verò aut bene habuerint prorſus, aut leuè aliquod damnum paſſæ fuerint: ut contigiſſe Galenus commemorauit in libro ſexto Epidemiorum, quando mulieri extenuatiſsimæ ſanguinem miſit: in qua certè carnoſam genus tum in ipſa intemperie, tum in quantitate imbecillum ſtatuebatur: quod ſi ad tantam gracilitatem non perueniat corporis habitus, ſed fuerit modicè gracilis imbecillitatem adeſſe in carnoſa ſubſtantia multò minorem ſtatuemus. Quod hic de viribus validis diximus idem eſt audiendum de viribus imbecillis: cum earum eadem ſit in eo, quod magis, atque minus latitudo: verùm harum conſideratio nullum omnino locum habet in hac

tractatione de quantitate ſanguinis vacuandi. Quamobrem vires validiſsimę E admittent uacuationem magnam, immo etiam ſi ita feret morbi conditio, maximam: non ita magnam uires validæ ſecundi ordinis, atque adhuc minorem, quæ tertio ordine validæ ſtatuuntur. Hoc igitur illud erat, quod à Galeno dictum fuit de hac materia pertractante hiſce verbis. Primum autem omnium ſcire conuenit dum propoſiti ſcopi huius auxilij augentur, maiorem indicari vacuationem: dum verò exoluentur tantum detrahendum eſſe de ſanguinis miſsionę, quantum illi minores euaſerint] hæc ille. Ex quibus fit manifeſtiſsimum, ſemper hunc Auctorem, quem ego merito Admirabilem ſoleo nuncupare, ſuis principijs conſona ſcripſiſſe: Quid enim hic habebunt illius calumniatores, quod illi poſsint vitio vertere? iam vnum explanauit ſcopum indicantem ipſam quantitatem: eſt autem ſcopus, quem in præſentiarum inquirimus, incrementum, aut latitudo (parum referat quomodo quiſpiam voluerit nuncupare) ſcoporum præcipuo indicantium, aut contraindicantium venæ ſectionem. F

DE DICTORVM SCOPORVM COMPARATIONE inter ſe; De ſcopis ſecundo loco indicantibus, aut contraindicantibus quantitatem: & de Galeni ſententiarum explanatione. Caput VI.

NVnc verò conferamus hoſce ſcopos inter ſe, ut cognito illorum conſenſu rectam de quantitate huius remedij habere valeamus notitiam. Maximus itaque morbus, ſummaque plenitudo, Vires robuſtiſsimæ ferunt uacuationē maximā: nulla verò inueniri poteſt maior ea, quæ fit vſque ad animi deliquiū. Morbus maior vires robuſtiores maiorem indicant quantitatem ſanguinis vacuandi, quàm magnus morbus ſimpliciter, atque vires validæ ſecundum quid. Sic in vnum conſentientibus indicationibus uacuatio ſemper fiet tanta, quantum poſtulauerit morbus: Diſsentientibus verò inter ſe non item. Pone maximum exiſtere morbum, at uires imbecilliores minus certè uacuandum eſt, quàm ferat morbi conditio: ſanè aliquid ſanguinis reponendum erat ad totius curationis ſpatium, ne poſtea aliquampiam neceſsitate adueniente intempeſtiuè cogaris nutrire. Atque hic neceſſaria iteratio eſt, quo ex ambobus, aut tribus alijsúe ſi oportuerit, uacuationibus, id præſtari poſsit, quod vnica vice reluctantibus uiribus facere non licuit. Quid ſi morbus fuerit magnus, viresque ualidiſsimæ? ad tantam peruenire vacuando quantitatem debemus, quantam iure ſuo poſtulauerint affectus. At non eſt eadem ratio, vbi maior fuerit morbus, & uires validæ ſecundum quid: quandoquidem tunc facere iterationem oportebit: tantumque à priori uacuatione hęc diſtare debebit, quantum diſtat maior à maximo affectu, & uires validæ ſecundum quid, à validiſsimis. Quamobrem ſi quis hęc diligenter inſpiciat, perpetuoque animum adhibeat, is quidem nunquam in ſanguinis uacuandi menſura aberrabit.

A bit. Quo verò id facere poſsit commodius, & certius perpendere debebit, quę ſecundo loco indicandi contraindicandique habent poteſtatem: cuiuſmo di ſunt quæ multitudinis quantitatem, incrementumue denunciant; & virium robur. Maxima uenarum omnium tenſio, maximus tumor, ſumma rubedo plenitudinem ad uaſa ad ſummum vigorem perueniſſe teſtantur, proptereaq; maximam, & ſtatim adhibendam uacuationem ſignificant, ne interim præ copia aut rumpantur uaſa, aut calor naturalis ſuffocetur. Euacuationes ſanguinis diu ſuppreſſæ ex utero, ex mariſcis, ex naribus maiorem ſanguinis in corpore agregari quantitatem indicabunt, quàm ſano corpori conueniat. Idem contingit. Si quis in otio uitam tranſigens optimis alimentis, ſuccum que probum gignentibus, nulloque adhibito ordine perpetuo utatur. Anni
B tempora partim ad uires, partim ad plenitudinem referri poſſunt. Calidus & ſiccus cœli ſtatus ex regionis natura, ex anni temporis particulari conſtitutione conſtans, & anni tempore æſtiuo, uires imbecillas oſtendit. Validas qui temperatis fuerit affectus qualitatibus. Ver quidem eſt morbis à plenitudine genitis obnoxium. Qui contra uitam exercent in perpetuis laboribus, quiue ſuum uiuendi inſtitutum circa balnea eligunt, ac fronaces, ut vitreis uaſculis conficiendis incumbunt, non adaugere copioſa excrementa, imo illis carere quotidiana demonſtrat experientia: ideoque aut non indigere uacuationibus, aut exiguas fieri debere pręmonſtrant. Hæc & alia huius generis, de quibus libro tertio diſſeruimus diligenter præcognita certiorem præbebunt de quantitate huius uacuationis notitiam, Prętat modo, ne quid
C tractationi deſit breuiter Galenum interpretantes docere quomodo dubitatio nibus præpoſitis ſatisfacere debeamus. Primum verò tres illi ſcopi tum ſanguinis detractionem, tum etiam illius quantitatem indicare poſſunt vario tamen reſpectu: ſi abſolutè conſiderentur indicant uacationem: ſi verò qua ratione latitudinem habent, ea quidem quantitatem inſinuare poſſunt. Sic indicatur ab eiſdem ſcopis genus remedij, & quantitas. Neque propterea ſub uertitur commune illud axioma, quo nos in ſuperioribus frequentiſsimè Galeni imitatione vſi ſumus, quia ab vno vt vnum eſt, vnum dumtaxat indicabitur ſemper, non plura: at ſi illud vnum naturam habeat multiplicem, variáq; indicatio ex illius multiplicitate ſumpta amplius una abſolutè dici non poteſt. Plures indicationes proficiſcuntur à morbo magno: vna conſiderando
D ipſum vt magnus eſt, alia vt in latitudine maximus, vel mediocris exiſtit. Plectorica illa ſindromes, quę inditium eſt ſolius plenitudinis, vacuationis ſolius indicatrix eſſe dicetur: verùm ſi eam poſtea fuerimus contemplati ratione quantitatis, vt exempli gratia, maxima omnium vaſorum tenſio, maximus tumor, maxima rubedo, ac ſic de reliquis ſignis Plectoricis, quis dubitabit hanc quantitatem haud amplius ſolam vacuationem indicare, ſed illius etiam quantitatem præfinire? quemadmodum omnia iis contraria dehortabuntur vacuationem. Iam verò cœli ſtatus, victæ præcedentis inſtitutio, euacuationes naturales ſuppreſſæ, ac alia id genus multa, quorum libro tertio meminimus, neque primo indicant, neque contra indicant generoſum hoc remedium, ſed ſecundo quoddam loco, qua ſcilicet ratione aut ſummum plenitudinis incrementum, aut ſummum ipſarum virum robur indicant.

cant. Videtur mihi ſatis accommodatè ſatisfactum omnibus difficultatibus, E quę contra Galenum negotium facere videbantur, ita ut amplius locum non habeant aliquem Galeni repræhenſores, in quo illius admirabilem refellere poſsint doctrinam. Nunc ad reliqua noſtra tranſeat oratio.

QVANTVM SANGVINIS VACVARI DEBEAT exquiſitè neque dici, neque ſcribi poſſe. *Caput VII.*

SVMMAS indicationes ad quantitatem rectè præfiniendam hactenus, ſi non exactiſsimè, ſaltem quoad eius fieri potuit, diligenter videor proſequutus. Nunc verò anteaquam ad aliorum explanationem noſtra conuertatur oratio, docere volo diſcipulos meos, quantum ſanguinis vacuari debeat exquiſitè neque dici, neque ſcribi poſſe. Quam rem doceo libentiſsimè, primùm, quia fuerunt quidam (quibus cum ſim aliquando locutus) affirmantes ex noſtrorum patrum obſeruatione determinatam quantitatem ſciri poſſe; deinde, quia in hac materia Galenum maximum huius artis noſtræ inſtauratorem, & certè (vt ſæpè dicere ſoleo) virum admirabilem arguere auſi ſunt, quod vel non, fuerit diſtinctè loquutus, vel ſuis principijs contraria ſcripſerit, vel etiam oculis conniuentibus multa prætermiſerit: Sum ego hic oſtenſurus, ut in ſuperioribus libris feci, nihil in hoc argumento ab eo ſcriptum, quod veritati G conſonum non ſit: Vtinam in reliquis omnibus id facere poſsim, ut maximè opto, ac me facturum polliceor, ſi mihi uitam concedet ille, qui longitudine dierum ſuos replere promittit. Ad rem agredior ipſam. Scribunt nonnulli in ſanguinis detractione dari quandam menſuram in eo quod magis, ac minus, quam præterire nunquam liceat. Minorem exiſtere unciarum ſex: maiorem verò librarum ſex. Mediocrem, quæ medio quoddam poſita: eſt loco, ſic illi ſentiunt, quia tum Auicennam, tum Galenum putant ſic dixiſſe, Quibus etiam aliorum græcorum recentiorum teſtimonium addunt. Auicenna quidem libri prioris ſuæ medicinæ ſectione quarta capite vigeſimo de quantitate ſermonem habens inquit. Amplius ſcire debes, quòd ſanguinis retentio, & percuſsionis ligatio terminatam habet horam H licet ſit diuerſa: nam quidam ſunt, qui tolerare poſſunt, etiam ſi febricitantes eſſent, ut quinque aut ſex ſanguinis librę auferantur. Sunt & alij qui non poſſunt tolerare ipſis etiam ſanis, ut vna ſanguinis libra auferatur.] Quibus verbis maiorem quantitatem videtur pręfinire vſque ad libras quinque aut ſex: minorem verò uſque ad libram ſemis: hoc etiam confirmant ex Ioanne Alexandrino gręco authore, qui librum Galeni de ſectis interpręratus eſt: hic enim de minori quantitate huius uacuationis agens eam ad libram vnam, aut ſemis extendit. Galenus autem libro de ratione curandi per uenæ ſectionem de hac materia pertractans ſic inquit. Memini enim quibuſdam ad ſex libras ſanguinem detractum fuiſſe, ita ut febris prorſus extingueretur, nec ulla ſequeretur virium afflictio: quibuſdam verò ſex-

qui-

A quilibram haud citra leue ſaltem virium detrimentum: quibus ſi quis duas va cuaſſet, extremè læſiſſet. Quapropter vtiliter quibuſdam vnam quoque detraxi aliquando, immo verò hac quoque minus nonnunquam, idque ex vena, aut cubiti, aut poplitis aut tali]ex his arbitrãtur maiorẽ quãtitatẽ ſex libras non excedere, minorem verò eſſe unciarum ſex parum plus, aut minus. Sunt verò etiam (quemadmodum audio) quidam recentiores in hoc auxilio exercendo nimis quidem audaces, qui maiorem quantitatem ad libras nouem extendunt: minorem verò ad libram unam cum dimidia, aut etiam duas: ita quidem videntur ſanguinis exhauriendi maximè cupidi: ſic humano generi putantes ſeſe opitulari. Ego verò contra horum hominum opinionem diſputare decreui, non ſtudio contentionis quale nunquam in me fuit, ſed

B vt veritatem doceam incautam iuuentutem, quando huic muneri præfectus in Auguſtiſſimo Taurinenſi gymnaſio: ſi in hac re, quæ hominis uitam reſpicit liberè meam opinionem non proferrem tum illis, quos inſtituere debeo, tum meo officio plurimum defuiſſe meritò uiderer. Illud itaque primum facit negotium, quod ſciri nulla ratione poteſt quantum ſanguinis homo ſecundum naturam habens; contineat, & quantum illius factum ſit incrementum in ſingulis hominibus Plectorica diſpoſitione laborantibus. Neque enim id ipſum diuinari poteſt. Quamobrem quis diuinabit quantum ſanguinis uacuandum ſit? debemus equidem tantum uacuare ſanguinis, quantum fuerit illius incrementum ſupra veterem proportionem: hoc ignorato incremento particularis etiam quantitas illius uacuationis omnino ignorabitur.

C Deinde pone ſciuiſſe aliquem naturalem quantitatem in aliquo corpore, non poterit certe in omnibus indiuiduis eandem cognoſcere; quoniam illorum particulares naturæ exactè cognoſci non poſſunt: neque etiam dabitur aditus cognoſcendi indiuiduale incrementum: quoniam, quorum circumſtantiæ infinitæ ſunt, ea quidem aliqua compræhenſione intelligi non poſſe, certiſſimum eſt: Quamobrem ſtatuamus relatione ſanguinis adaucti impoſsibilem eſſe exactam notitiam ſanguinis detrahendi. Eſt etiam impoſsibilis ex alia cauſa, quæ uires ipſas reſpicit. Quia non ſolum tantum ſanguinis exhaurire debemus, quantum fuerint adaucta ſupra ſtatum naturalem illius copia, ſed etiam quantum uires ipſę ferre poſſunt: Quia non infrequenter contingit morbi naturam poſtulare inſignem uacuationem, vires autem non admittere. At

D verò quis aliquando fuit ex omnibus medicis, qui ipſarum uirium certiſſimam haberet notitiam? ſi propria hominum natura cognoſci non poteſt, ut Galenus non ſemel dicere conſueuit, quis tanta erit prædictus temeritate, qui audeat affirmare indiuidualem virium ſtatum exactiſſima ſcientia cognoſcere? cum igitur quantitas uacuationis à duobus pendeat, ut prędiximus, tum à quantitate lapſus, tum à quantitate virium: aſſequi autem neutrum certo poſſit, hinc fit neminem certam exactamque ſcientiam de uacuationis quantitate habere poſſe: ſed hãc ipſam, ut in principio libri huius dicebamus, exiſtere omnino coniecturalem: proptereaque certò ſciri non poſſe an libræ ſanguinis ſex, an quinque, an una, an dimidię vacuari debeat. Hac de cauſa cum Galenus de hac materia ediſſerit, dicere conſueuit, Duo potiſsimum eſſe ob quę maximè coniecturalis efficitur euacuationis in hoc auxilio quantitas,

titas, laborantis natura qualis ſit, quam utique adamuſsim nouiſſe non liceat, & ambientis temperies, qualis ſit à miſſo ſanguine futura. Nam cum febrilis calor multum ſanguinis digerit, atque abſtinenter laborans victitat, neceſſario breui illum nutrimentum ex ſanguine deſtituit, interimque uirtus exoluitur. Quapropter unum definire uacuationis modum in omnibus non licet: idcirco ſunt meo iudicio nomine temeritatis arguendi, qui in omnibus, nulla adhibita diſtinſtinctione, continuò magnam ſanguinis quantitatem eſſe perfundendam ſignificarunt. In quibuſdam fatebor id conuenire, quando vires fuerint ualidiſsimę, morbusque à plenitudine maximus in alijs uerò abſtinendum. Quia illi ferre poſſunt magnam vacuationem & fortaſsis uſque ad animi deliquium: in qua tamen re aberrare poſſet medicus ex ignorantia propriæ naturę: huicque contingere, ut pro animi deliquio mortem inferat: ut Galenus contigiſſe commemorat, & nos etiam aliquando obſeruauimus. Quantitas librarum ſex maior eſt, quam Galenum vſurpaſſe arbitror: non tamen in omnibus eſt admittenda: nam alij fortaſſe an imo linquêt quatuor uacuatis libris, aut etiam tribus: alij uerò ne quidem ſi ſeptem fuerint exhauſtæ. Sic de Galeno dixi, quia quantum ex ipſius operum lectione obſeruari licuit, maioris quantitatis illum feciſſe mentionem non inueni. Vt igitur illa maior abſolutè quantitas eſſe non debet, ſic profectò, neque libra ſemis erit minor: quoniam expedit aliquando minorem vacuare quantitatem, idque non infrequenter contingit cum propoſita reuulſio eſt uiribus exiſtentibus imbecillis. Cæterum non poſſum non uehementer mirari cur ab illis dictum fuerit Galenum in hac materia non fuiſſe diſtinctè locutum: nam ego nihil habeo, quod poſsim deſiderare: uellem locum indicari mihi, in quo appareat illum aut ſua non ſeruaſſe principia, aut parum rectè fuiſſe locutum. Concludo igitur hanc de quantitate ſanguinis uacuandi notitiam exactam non eſſe, ſed verè coniecturalem, quemadmodum eſt omnis de quantitate aliorum remediorum pertractatio: propterea medicos facilè aberrare poſſe, quæ res ne fiat in hac vacuatione, quæ fit uenæ ſectione, multò magis expedit partire illam, viceſq; multiplicare quàm ſemel & confeſtim educere, ut infra diligentius docebimus, cum de iteratione ſermonem inſtituemus.

QVAE SANGVINIS VACVATIO SVFFICIENS ſtatuenda ſit: atque utrum uirtus ita ſit imbecilla quæ nullam ferat ſanguinis euacuationem. Caput VIII. H

EX ijs quæ proximè dixi, colligo, bonas atque ſufficientes (quantitatis ratione) vacuationes dici triplici habito reſpectu: vnus eſt ad humorem, alius ad uirtutem, tertius ad utrunque. In relatione ad humorem ſemper debet, quoad eius fieri poteſt, obſeruari regula. Nempè, ut non modò talem vacuemus humorem, qualis debet uacuari; ſed etiam ut in tanta quantitate educamus, quantum

A tum naturæ limites excedere cognouerimus. Si enim libræ quatuor ſanguinis exceſſerit mediocritatem, indicatio eſt, quam ob oculos habere debet artis peritus, vacuare pariter libras quatuor, neque plures, neque pauciores: & hæc ſanè uacuationum omnium perfectiſsima cenſebitur, ſi tamen aliquis eſt, qui hanc conſequi valeat. Si quidem (ut ingenuè fatear) id impoſsibile cum ducam, eum non hominem arbitrabor eſſe, ſed diuina quadam natura præditum, ac omnino ſupra conditionem hominum, qui tum exactè læſum cognoſcere, tum poſtea in artis operibus exequi veleat eiuſcemodi indicationem. Quod verò pertinet ad ipſam uirtutem eam dixerim ſufficientem, quam uirtus ferre poſsit: Si enim quatuor ſint ſanguinis libræ vacuandæ, vires tamen videantur multò imbecilliores, quàm poſtulet talis inanitio:
B Si duas uacuabimus libras, ſiue ſubitò, ſiue alternatim, iam uidebimur ſatiſfeciſſe noſtro muneri: quod enim reliquum eſt, natura facta validior exonerata præmenti ſarcina, vel concoquet, vel expellet. Verum ſi utriusque adfuerit conſenſus nihil adeſſe poteſt, quod remoretur actionem, ut ſupra dicebamus. Validiſsimis enim exiſtentibus viribus morboque maximo quid poterit eſſe impedimento, quin id ſtatim, atque ſubitò exequamur, quod indicatur à morbo, & à viribus admittitur? ſunt hæc perpetuò memoria tenenda ei, qui uoluerit non hoc modo generoſum præſidiũ inculpatè adminiſtrare, ſed etiam in alijs exerceri: quę fient multò apertiora in ijs, quę poſtea dicam. Hæc ſupponantur tanquam fundamenta ſequentium. Porrò quæri ſolet, an vires ita poſsint imbecillæ inueniri, ut tantilam venę ſectionem non
C ferant. Plerunque enim in magna virium deiectione vacuationes ſponte, ſalubriter euentuque felici experimur prorumpere. Deinde unicuique uirium ordini quædam uacuationis quantitas proportione reddi poteſt: quandoquidem non eſt credibile uncia aut ſemiuncia ſanguinis effuſa vires etiam proſtratas, offenſum iri. Quod ſi ita eſt, cur uirium robur obſeruandum eſt? aut cur ueteres tantopere in uiribus imbecillis venæ ſectionem, aliaſque id genus vacuationes negarunt? Hunc nodum ſic dilucidarunt antiqui ſcriptores Florentini, à quibus poſtea recentiores elegantiſsimi mutuati ſunt. Euacuationum quædam ſunt utiles, quædam ſunt inutiles: Vtiles cenſentur illæ, quæ aut totam materiam ſuprabundantem, uel ſaltem maiorem illius partem educunt, protinusque morbum tollunt: aut quæ aliquam portionem aſſam
D dignam euacuant, qua morbus diminuitur. Illa debetur uacuatio uiribus omnino integris: hæc verò ualidis ſecundum quid. Inutilis autem cenſetur vacuatio, quæ morbum, neque in totum, neque in partem tollere poteſt. Quamobrem vires proſtratæ nullam ferre poſſunt vacuationem utilem, quæ morbum, aut minuere, aut omnino curare poſsit. Hac de cauſa Galenus virium robur ad hoc exercendum præſidium deſiderat, nunquam admittens viribus imbecillis venæ ſectionem conuenire, quia præterquam quod, ut diximus, uires labefactat, morbum etiam curare non poteſt.

 E

QVID INDICET VACVATIONEM VSQVE AD animi deliquium: Auerrois rationes contra Hippocratem, & Galenum declaratæ. Recentiorum etiam contra eoſdem opinio propoſita. Caput IX.

QVANDO igitur maximus morbus fuerit, atque ſimul uires validiſsimæ extiterint, auxilium maximum adhibendum eſt. Nullum verò maius poteſt excogitari, inter euacuantia præſidia, quàm uenę ſectio vſque ad animi deliquium. Extremum hoc F remedium cum ſit, nunquam conuenire poteſt, niſi extremus fuerit morbus, ut Hippocrates in Aphoriſmis docuit. Diximus vnde ſumenda indicatio ſit de hac uacuandi ratione. De qua uacuatione Hippocrates primo Aphoriſmorum com. uigeſimotertio locutus eſt, & Galenus, tum in commentario, tum in nono methodi, & alibi frequenter meminit. Hanc tamen Auerroes Accerrimus medicorum ſtimulus redarguere validiſsimè conatur: idcirco meæ videntur partes, ne in hac methodo deſit aliquid, opinionem illius afferre in medium, & rationes dilucidare: mox verò explanare quid pro ueritate ſit ſentiendum, illiusque rationibus ſatisfacere. Auerroes itaque contra Hippocratis, & Galeni opinionem inuehitur his verbis ſeptimo collectaneorum ſuorum libro capite octauo. Et Galenus hic dicit, G quod quando natura fortis eſt extrahamus vſque ad ſincopem: & dicit, quod propter hoc corpus refrigerationem habebit, & poſsibile eſt, quod cholera abijciatur per partem ſuperiorem, aut inferiorem, & dicit hanc medicationem in hac febre eſſe neceſſariam. Ego autem dico, quod hæc quantitas vacuationis artificialiter non exiſtit: immo valdè eſt erronea: eo quod hęc ars imitatur naturam: & nunquam fit criſis laudabilis per euacuationem ſanguinis vſque ad ſyncopem perducentem: immò hæc prouenit à criſibus malis, in quibus uirtus expulſiua pluſquam conueniens eſt, expellit. Adhuc non eſt intentio uacuationis inquantum eſt uacuatio, niſi ad remotionem ſuperflui ſanguinis peccantis quantitate, & ad conſeruationem quantitatis naturalis. Ergo quomodo poteſt ſanguis uacuari vſque ad ſyncopem, niſi cum de- H trimento ſanguinis naturalis? hoc impoſsibile uidetur: & Galenus non intellexit per hoc, niſi ſubitam corporis refrigerationem: ergo hæc medicina accidentalis eſt periculoſa: vnde melius eſt, ut aliquantulum ex calore remaneat extraneo, quàm calor naturalis diminuatur. Adhuc non eſt credendum, ut in tali corpore quale eſt iſtud, non ſi. putrefactionis alicuius humoris pręparatio: ergo ſi diminuis calorem naturalem, corrumpitur humor, & virtus diminuetur, & non erit, qui huius erroris faciat correctionem.] hęc Auerroes: qui mihi uidetur quatuor potiſsimum rationibus medicorum opinionem refellere: prima eſt, quòd natura nunquam criſim facit vacuando ſanguinem vſque ad animi deliquium: neque igitur eam facere ars ipſa debet. Secunda. Ea cenſeri debet bona uacuatio, quæ humores educit ſuperuaca-

A uacaneos, & intus continet humores bonos: at vacuatio facta vſque ad ſyncopem tam malos, quàm bonos humores educit, euacuari bonos hinc conſtat, quód animo delinquunt. Tertia, ea vacuatio non eſt admittenda, quę periculum minatur, & ex accidenti id facit, quod quærimus. Nam dicebat Galenus libro duodecimo methodi, capite primo. Eſto terminus, quem non tranſibit is, qui ex arte generosè contra morbum pugnat, ut tutó medicetur: ei veró qui dolores mitigat, ut uires cuſtodiat: vbi ultra pergitur crudelis medici officium facit, qui vnà cum morbo vitam quoque homini aufert.] At periculoſam eſſe hanc vacuationem euentus declarat, cum in manibus medicorum quidam mortui fuerint: demum quia non poteſt fieri ſine magna imbecillitate virtutis: quæ vbi etiam leuis accederet occaſio extrinſeca, prorſus diſſolueretur. Quod veró ex accidenti id efficiat, quod quærimus, manifeſtum eſt. Quia ex uacuatione ſanguinis accidit refrigeratio: quę per ſe ab alterantibus, non ab euacuantibus remedijs fieri deberet. Quarta ratio ſit. Ea non eſt admittenda uacuandi ratio, quæ corpus ad putredinem pręparat. Atqui euacuatio facta uſque ad animi deliquium ad putredinem præparat, ergo non eſt admittenda: minorem probat eo fundamento: quod putredo tunc potiſsimum accidit, cum calor naturalis redditur imbecillus: eſt enim ipſa putrefactio corruptio quædam caloris naturalis & proprij: hæ ſunt rationes Auerrois. Quibus Hieremias Triuerius addit, primo aphoriſmorum commentario uigeſimotertio, hanc rationem. Abſurdum eſt ægrotum ad eum ſtatum deducere, contra quem perpetuó pugnare debet medi-

B

C cus: atqui perpetuó pugnat contra ſyncopem: ut patet ex Galeno duodecimo meth. & primo ad Glauconem. Addunt etiam poſtremo alij: quod non videtur conſiſtere poſſe, fieri vacuationem vſque ad animi deliquium: & hanc ægrotum vacuationem tolerare: ſi enim animo delinquit, quomodo Hippocrates dixit facilè ferri? videntur ſanè contradictoria: animo deficere, & vires ferre poſſe.

QVID SIT GRAECIS ἜΚΛΥΣΙΣ, ΛΥΠΟΘΥΜΙ'Α. ΛΙΠΟψυχία. Συγκοπὴς. *Caput X.*

D NVnc veró explanatis ijs, quæ contra Hippocratem & Galenum dici poſſent, doceamus, quid in ancipiti negotio ſentiendum: ſed prius græcorum quorundam nominum ſignificationem aperiamus, quæ huic tractationi magnum ſunt uſum allatura. Supponamus itaque nomina exiſtere quatuor apud græcos, quibus ſolent ſignificare affectus ferè eoſdem differentes tamen in eo, quod magis, ac minus: nomina ſunt, Ἔκλυσις, λιποθυμία, λιποψυχία. Συγκοπὴς Omnium leuiſsimus eſt affectus; ἔκλυσις. Huic ſuccedit, λιποθυμία, Et λιποψυχία. Poſtremus omnium vehementiſsimus eſt, Συγκοπὴς. Nuncupabimus ἔκλυσιν latinè, animi exolutionem: eritque principium λιποθυμίας: vel illius diſpoſitio, quædam prænuntia: ita ut putem aberraſſe illos, qui animi exolutionem idem eſſe cum animi deliquio dixerunt. Diſtingui inuicem decla-

rant Hippocrates, Galenus, & Paulus ægineta. Nam ſenex dicit in libro E ſeptimo Aphoriſmorum octauo. ἐπὶ φύματος εἴσω ῥήξιος ἔκλυσις ἔμετος καὶ λειποψυχίη γίνεται] quod eſt. A' Tuberculi introrſus eruptione exolutio, uomitio, & animi exolutio fit. Galenus in commentario. κοινὸν δὲ πασῶν ῥήξεως ἔκλυσίς τε καὶ λειποψυχία διὰ τὴν τε ζωτικοῦ πνεύματος ἔκκρισιν, ὡς ἑτέρωθι δέδεικται. Omnium porrò (inquit) eruptionum communis eſt virium exolutio, & animi defectio propter ſpiritus vitalis vnà cum ipſis factam excretionem, quemadmodum alibi demonſtrauimus.] Multò autem apertius diſtinctionem affert Paulus Aegineta libro tertio ſuæ medicinę capite trigeſimoquarto in hunc modum ſcribens κατὰ συμπάθειαν δὲ πάσχοντα, ἐπί τε ἐγκεφάλῳ καὶ ἥπατι, τὴν καλουμένην ἐποίσει συγκοπήν, ἀθρόαν οὖσαν τῆς δυνάμεως κατάπτωσιν, ἐκλύσεσι καὶ τε λειποθυμίαις. καὶ μικροσφυξίαις ἄκρων τε περιψύξεσι. F καὶ περιιδρώσεσι, δηλουμένην.] quod eſt. At ex conſenſu affectum, & ex cerebro, & hæpate, & ore ventris, triſtitiaque ac timore, & alijs pluribus animi conciſionem, ſyncopem appellatam inducit, quæ coaceruata virium collapſio exiſtit: & exolutionibus, & animi deliquijs, & pulſuum paruitate, & extremarum partium perfrigerationibus, & exudationibus cognoſcitur] ex ijs igitur pateat animi exolutionem propriè nihil aliud exiſtere, quàm diſpoſitionem quandam præuiam ad animi defectum, quamuis me non fugiat authores hoc fuiſſe nomine aliquando abuſos: vt Galenus primo libro ad Glauconem ex aliorum medicorum opinione docet, capite decimoquarto cum ait. nam conſueuere medici de una re hæc duo nomina dicere.] ſatis de ipſa E'κλυσι. Nunc de reliquis dicamus. Hieremias Triuelius putat λειποθυμίαν G differre ab ipſa λειποψυχία: quòd illa ſignificet græcis animi defectum: hęc autem defectionem animæ. Eſt enim λειποθυμία nomen deductum ἀπὸ τοῦ λείπω. quod eſt linquo ſiue deficio: καὶ θυμὸς latinè animus. λειποψυχία verò ἀπὸ τοῦ λείπω, καὶ ψυχή. Latinè anima. Sed hæ grammaticorum, non medicorum obſeruationes videntur mihi: idem enim vtroque nomine ſignificari apud medicos certiſsimum faciam. Hippocrates primo aphoriſmorum vigeſimotertio, utitur nomine lipothimiæ: & idem ſignificans libro ſeptimo aphoriſmorum octauo, utitur nomine lipopſichiæ, ut ſupra adnotauimus. Quod etiam feciſſe Galenum ſcio. Nam duodecimo meth. capite quinto animi defectum exprimit voce lipothimiæ: at primo ad Glauconem capite decimoquarto, utitur uocabulo lipopſichiæ. Quoniam igitur eſt affectus idem, H ſunt cauſæ eædem parum omnino referat ſiue quis animi defectum, aut animæ dixerit. Diſtat hic affectus ab exolutione, quia exolutio eſt leuior affectus: grauior verò animi defectus: eſtque adhuc grauior ſyncope. Inter ſyncopē, & exolutionem medius eſt animi deliquium. In quo neque prorſus omnes vires concidunt, collabunturque: neque ita leuiter afficiuntur, ut in ἔκλυσι. Sed incipiunt amittere vocem, refrigerari, ſudare, adhuc pulſu exiſtente valido: his palleſcere magis incipit facies, motus hebetior fieri, virtutis tenore minimè collabente. Differentiam ſyncopis ab ipſa lipothimia Galenus pulcherrimè docet hiſce verbis. Quippe crudi ſucci nutrire prius, quàm ſint concocti nequeunt: ijdemque cum multi ſunt, grauant. Si verò ſpiramenta, quibus perſpiratio agitur, obſtruant, calorē extinguunt: quod ſi nec obſtruant,

A nec onerent, ſyncopem ij certè non inferunt, ſed animi deliquia: quæ lipopſichias græci uocant: ſiquidem reſoluuntur eiuſmodi ægrotantes, niſi frequentius nutriantur.] Idem etiam in primo ad Glauconem dixiſſe capite decimoquarto, in commentarijs in eum locum declarauimus.

QVID PRO VERITATE HVIVS DISPVTATIONIS ſentire debeamus. Caput XI.

SED iam propius ad quæſtionis diſſolutionem accedamus. Duo igitur ſtatuenda ſunt. Primum in ipſis uacuationibus nunquam ad ſyncopem ducendos eſſe ægrotos: Deinde autem licere ali-
B quando perducere vſque ad animi deliquium: utrunque breuiter docebimus. Nunquam expectandam ſyncopem eſſe dum uacuamus, res ipſa docet. Nam ſi eſt ſyncopes pręceps omnium uirium lapſus, erit etiam proxima imago mortis: à qua aut nunquam, aut certè admodum rarò datur recurſus ad ſanitatem: eſſet munus medici crudelis hominem perducere ad ſyncopem: quam enim tunc habituri ſumus certitudinem ægrotum recreari poſſe? quid ſperare boni poſſumus ubi ad extremum vires langueſcant? nunquam ſunt, dicebat Hippocrates, uacuationes ad extremum ducendæ: id eſt, ut ego interpræter, ad ſyncopem ipſam. Aliud uerò de animi exolutione, & deliquio indicium fieri oportet: cum enim ſit morbus maximus: viresque ſint ualidiſsimę inſtituere proportionatam utrique ſcopo vacua-
C tionem debemus: quæ licet cum aliqua fiat iactura uirium, nihilominus id magis eligendum eſt, quàm ſtatim mori. Methodus medendi poſtulat, vt quando in curandis morbis duo immineant mala, quorum alterum eligere debeamus, ut eligamus, quod minus malum eſt. Supponatur ſanari non poſſe ægrotum, niſi magna fiat uacuatio animi inferens deliquium: quòdq; ſi hæc fortè prætermittatur, ſit omnino neceſſarium interire: Quis non magis lipothimiam eligeret? quę licet imbecillitatem inferat, nihilhominus adhuc uirtus poteſt facile recreari, atque in priſtinum ſtatum reduci, ac etiam facilè, quę reliqua ſunt propellere per uomitum, per aluum, aliáſque uias. Certè ſi fieri poſſet, ut ſine aliqua virium iactura ægroto ſanitatem induceremus, id faciundum eſſet: at cum fieri non poſſit, cogit neceſsitas, ut id
D velimus, quod poſſumus, ut inquit Comicus.

QVAE OBSERVATIONES TENENDAE, NE pro animi deliquio, ſyncopes aut mors adueniat. Caput XI.

SED ne in hoc opere tanti momenti incauta decipiatur iuuentus: primum ſciendum eſt, oportere morbum eſſe maximum, non tamen abſolutè, ſed ex eorum numero, qui venæ ſectione ſanari ſolent: huicque morbo uires ualidiſsimas proportione reſpondere. Deinde cum uires præ uacuatione manifeſtè fatiſcunt, & vacillant, iamque principium adeſt defectionis animi, protinus cohibenda

da vacuatio eſt: ne ad extremum peruiniens pro animi deliquio mors ino- E
pinata ſuccedat, ut malis quibuſdam medicis contigiſſe ex Galeno demon-
ſtrabimus. His aliud addito præceptum, quo ſcire certo poteris, quando ua
cillent uires. Pulſuum permutationi mentem animumque adhibeto: cum
enim ex magno paruus, ex æquali inæqualis, ex uehementi debilis & obſcu-
rus fit, illicò ſanguinis fluorē compeſcito. Rurſus certior reddideris ſi ſtatim
ægroti colorem mutari uideris, ſi oculos caligare conſpicias, ſi frigidiores
fieri partes extremas, atque ſi uocem emittere cum maiori imbecillitate no-
ueris. Horum omnium præceptorum meminerunt, qui de hoc argumento
pertractarunt: præſertim verò Galenus libro de ratione curandi per uenæ ſe
ctionem, quo loco de obſeruatione à pulſibus ſumpta hoc modo ſcriptum re
liquit. Noui enim ex ijs quoſdam ex animi deliquio neceſſariò refrigera- F
tos, ac toto corpore affluentibus madoribus, & aluo rupta celerrimè morbo
liberatos. Vtile eſt autem pulſuum diminutionibus animum aduertere, tan-
gendo eos ſanguine etiamnum fluente, ſicut in alijs omnibus, dum ſanguis
mittitur, facere conſueui: ne videlicet nobis nec opinantibus pro animi de-
liquio mors occupet: Quod ſanè tribus eueniſſe medicis noui. Venam ſeca-
bat eorum unus mulieri febricitanti: aliorum vterque uiro: ſed ad tantum a-
nimi duxere deliquium, ut uires recuperare non poſſent.] Suumque poſtea
concludens propoſitum addit. Proinde ſatius eſt tam copioſis euacuationi-
bus abſtinere, niſi magna incumbat uecesſitas.] Regulas hactenus docui-
mus, quæ ſunt à prudenti generoſoque medico exercendæ, atque perpetuò, vt
norma Policreti memoria commendandę, ut tutò uenæ ſectionem ad ani- G
mi deliquium uſque poſſit admittere, atque prudenter decernere quando ſit
ab euacuatione deſiſtendum. Nunc reliquum eſt, ut exponamus qui affectus
poſtulent hanc euacuationem.

IN QVIBVS AFFECTIBVS VENAM INCIDE-re liceat vſque ad animi deliquium. Caput XII.

QVAMPLVRES ſunt affectus, in quibus conuenit uſque ad ani- H
mi deliquium uenæ ſectione adhibita uacuare: potiſsimum ve-
rò tres. Vnus eſt vehementiſsima inflammatio, cuius cauſa do
lor concitetur maximus, quemadmodum contingit in carbun-
culo, ut Galenus teſtatur libro decimoquarto methodi meden-
di: idem etiam accidit in pleuritide uehementi, in qua idem author
Hippocratis authoritate præcepit educendum eſſe ſanguinem eo uſque,
donec mutatio coloris appareat, ſcilicet pro rubeo niger effluere uideatur.
Hoc enim ſignum eſt contentum in phlegmone ſanguinem fuiſſe uacuatum:
quæ res contingere non poſſet, niſi vacuatio fieret admodum copioſa: quam
ſi ægrotus ferre non poſſet, iubebat Galenus libro de ratione curandi per ue
næ ſectionem, phlebotomiam eſſe iterandam: ut docebimus parum infra in
tracta-

A tractatione de phlebotomia iteranda. Ratio uerò ob quam conuenit tanta in hoc affectus genere uacuatio, eſt quia cum exiſtat magna fluxio, magna indigemus reuulſione, multaque ob inſignem plenitudinē uacuatione, hanc ſanè facere non poteſt venæ ſectio exigua. De hac locutus eſt Galenus primo aphoriſmorum commentario uigeſimotertio cum ait. In uehementiſsimis doloribus nullum inueniſſe maius præſidium; quàm uſque ad animi deliquium vacuare, adhibita diſtinctione an purgare, an uenam incidere expediat. Secundo conuenit in febre ſinocho tam putrida, quàm non putrida: tum quia à plenitudine ducit originem, atque ea quidem quoad uaſorum capacitatem: de qua uacuatione locutus eſt Galenus nono methodi capite quarto his verbis uſus. Optimum factu uiſum eſt venam incidere, anteaquam putredo in-
B ciperet: auffero itaque ab homine de induſtria eo uſque ſanguinem, quoad animo linqueretur. Maximum planè ubi valentes uires ſunt continentis febris remedium: id quod tum ratione, tum experientia didici. Primum nanque in contrarium ſtatum corpus redigitur ex animi defectione rèfrigeratum, hoc verò nemo inuenire poteſt, neque quod ipſis ægris, neque quod naturæ, quæ animantes gubernat, iocundius, utilius ue ſit. Poſtmodum in eiuſcemodi corporibus neceſſariò ſuperuenit aluui deiectio: nonnunquam verò bilis uomitio. Quas res ſtatim à toto corpore ſudores, madoreſque excipiunt: quæ nimirum omnia cum huic quoque contigiſſet, protinus febrem extinxerunt. Sic, ut quidam ex ijs, qui aderant, iugulaſſe me febrem per iocum dicerent, unde omnes riſimus.] hęc Galenus. Ex his manifeſtum eſ-
C ſe omnibus poteſt, Galenum nunquam conſuluiſſe mittendum eſſe ſanguinem vſque ad ſyncopem, ſed uſque ad animi deliquium, quo cum adhuc vires validæ conſiſtunt. Etenim animi defectio non eſt præceps omnium virium lapſus, ſed ſtatus quidam corporis, in quo oculi obtenebrari incipiunt, ſed adhuc uitales, & naturales uirtutes optimè conſiſtunt: quod docent effectus, qui poſtea ſequuntur hanc uacuationē, vt bilis uacuatio per inferiorem aluū, per ſudorem, per uomitum: quomodo enim quæſo hæ fierent, ſi uirtus adhuc non ſeruaretur ualida? Hoc loco unum obiter adnotabis naturam poſt hanc copioſam ſanguinis uacuationem criſim optimam facere, exonerando ſeſe eo tempore ab omnibus excrementis bilioſis per diuerſas corporis regiones: hoc dignum eſt adnotatione, quia natura non ſemper per unam dumtaxat
D uiā benè euacuat: cum aliquando per plures uias oppoſitaſque exinanitio ſequatur accommodata. Igitur cum ἔκλυσι uel λιποθυμία uires conſiſtere ualidas locus ille Galeni demonſtrauit. Alter etiam non minus id oſtendit nono methodi capite decimo cum inquit. Quippe aliqua eiuſcemodi prædita ſunt facultate, ut ſi immoderatè, aut intempeſtiuè utare uitam adimant. Si quidem in ſanguinis miſsione (quam uſque ad animi defectum faciendam eſſe paulo ante diximus, quo flamma in continentibus ex meatuum clauſura febribus extingueretur) non parum meritò ſubſequetur incommodum, niſi oportuno tempore, aut debita menſura fiat. Duos namque in ipſis medicorum manibus perire uidi: qui poſtquam animo linquerentur nunquam reuixerunt: Multi verò etſi non protinus, at poſtea propter uirtutis imbecillitatem perierunt: quos ſi quis citra eius reſolutionem uacuaſſet, minimè periſſent:

ſent: quin etiam aliqui in morbos inciderunt longos, poſtquam immodica E
innanitione reſoluta naturalis uis fuit. Alij cum immodicæ vacuationis noxam ſarcire non potuiſſent, in omne reliquum uitæ tempus totius corporis temperamentum redditum eſt frigidius] hæc ille. Hiſce duobus caſibus quibus venam incidere expedit vſque ad animi del quium, addere tertium etiam oportet ſcilicet laſsitudinem tenſiuam, & phlegmonoſam: in qua eandem vacuationis quantitatem eſſe perutilem Galenus declarauit in libro quinto de ſanitate tuenda.

MAXIME PERICVLOSAM ESSE VACVATIO nem ad animi deliquium purgante medicamento. Caput XIII. F

DIXIMVS hucuſque quomodo liceat vacuare uſque ad animi deliquium ſecta vena: nunc verò doceamus an pariter eadem ratione purgare oporteat vſque ad animi deliquium: Putant recentiores quidam medici in utroque vacuationis genere conuenire extremam hanc vacuationem: ſed, ut ego ſentio, res exiſtit plena diſſenſionis duplici de cauſa. Prima ſumitur à medicamento purgante: Alia verò ab ipſa uirtute. Medicamentum purgans ubi ualidiſsimè purgauerit, non ſubijcitur noſtrę poteſtati, ut eius actionem coh bere, & impedire liceat nobis, ubi placuerit. Ponamus ægrotum in animi defectum inci G
dere ui purgationis, quam adhibebimus (quæſo) diligentiam, ut non ſequatur ſyncopes, & tandem ipſa mors? fortaſsis (inquies) medicamentis vtemur adſtringentibus, & uim purgatoriam hebetātibus. Id certè faciendum eſt: ſed quam habere cetitudinem poſſumus, quod hæc ſuo munere fungantur: aliquando enim adeò effrenitant medicamenta, ut nullo prçſidiorum genere poſsint refrenari. Res profectò uidetur mihi nimis periculoſa, & crudelis, (vt rectius loquar) hominem committere alicui remedio: cuius euentus ſit periculi plenus, ut in pharmaco purgante contingit: ſecus omnino res habet in phlebotomia: quam vbi uoluerimus ſiſtere, ſtatim poſſumus digito impoſito: idcirco dicebat Galenus, quod exhibito purgante medicamento om- H
nia contingunt fortuna adminiſtratrice libro de venæ ſectione aduerſus Eraſiſtratum. Accedit huic virtutis conſideratio, quoniam quando indigemus medicamentis purgantibus, corpus ut plurimum malis humoribus refertum eſt: à quibus vires haud parum imbecillę fiunt. Quomodo ergo ſperabimus eas citra maximum illarum detrimentum vſque ad animi defectum vacuationem ferre poſſe: hac de cauſa continuò ſuſpecta fuit eiuſcemodi purgatio: quam rem vt innueret Magnus Auicenna in quarta ſectione primi libri capite tertio, ſic ſcriptum reliquit. Ideoque minus detrimentum ſequitur: aliquid ſuperflui relinquere, quod euacuatione indigeat, quàm exquiſitè vacuare, ægrumque eo perducere; ut vires exoluantur: natura enim illud reſiduum ſæpiſsimè reſoluit.] Ex quibus patet purgationes vſque ad animi deliquium non eſſe ducendas: niſi tamen aliquando contingat ægrotum animo defice-

re

A re ob humorum acrimoniam, aut malignum aliquempiam uaporem.

DVBITATIONVM EXPLICATIO, QVAE CONtrarium ex Hippocrate, & Galeno perſuadent. *Caput XIIII.*

CAETERVM Galeni ſententia primo aphoriſmorum vigeſimoter tio, non mediocrem difficultatem faciunt: verba enim ſic habent. In maximis verò doloribus nullum præſentius noui remedium ea uacuatione, quæ ad lipotymiam uſque fiat, cum ea tamen
B diſtinctione, ut intelligatur phlebotomia ne, an purgatione ad defectũ vſque animi uti conueniat, quã rẽ demonſtrauimus in commentarijs, quos de phlebotomia conſcripſimus] ijs verbis dicere uidetur euacuationem pharmaco fieri poſſe vſque ad animi deliquium. Adaugent difficultatem Hippocratis verba in eo aphoriſmo, in quo ſic dicit. Deiectiones non ſunt multitudine extimandæ, ſed ſi talia uacuentur, qualia uacuari debent, & facilè ferunt: atque etiam uſque ad animi deliquium ducendum eſt, ſi uires ferant.] Certiſsimum eſt loqui Hippocratem in eo aphoriſmo de vacuatione, quæ fit medicamento purgante: quia dicit, ſi talia purgentur, qualia.] quæ uerba ſemper intelliguntur de cachochimia, & de purgatione, ut conſtat ex Galeni verbis libro primo aphoriſmorum commentario ſecundo.
C Rurſus, hoc verbum. Deiectiones] idem manifeſtum faciunt: quia nomine deiectionis ſanguinis uacuationem complecti non poſsumus: addens poſtea vſque ad animi deliquium vacuandum, uidetur rem apertiſsimè pronunciaſſe. Equidem fateor, hoſce duos locos plurimum urgere: quibus tamen in hunc modum ſatis accommodatè ſatisfieri poteſt. Quòd attinet ad Galeni ſententiam dicere poſſumus, ut alijs etiam placuit antiquioribus, illius verba non eſſe intelligenda, niſi de uacuatione per ſectionem venæ: etenim in uehementiſsimis doloribus conuenit aliquando ſanguinem mittere vſque ad animi deliquium, aliquando neque remedium conuenit, neque modus vacuationis: propterea eſt adhibenda diſtinctio: utrum purgare, an ſanguinem detrahere conueniat: ut libro de phlebotomia demonſtrauit. In quo nullum verbum
D fecit purgandum fore vſque ad animi deliquium: ſed coſpicuam diſtinguendi rationem docuit, an hoc, an illo utendum ſit generoſo remedio. Confirmant explanationem noſtram, quod hæc verba in commentario à Leoniceno poſita: Ad defectum vſque animi.] in quibuſdam antiquis codicibus non leguntur: ut alios etiam antea animaduertiſſe ſcio. Ad Hippocratem verò quid reſpondebimus? Nempè in aphoriſmo partes adeſſe duas: quarum prior de purgatione intelligitur: poſterior autem de uenæ ſectione: quæ tamen pars propoſita eſt in uirtute prioris partis: quandoquidem conferre, & facilè ferre, non ſolum debet intelligi de qualitate humorum peccantium, ſed etiam de quantitate, ut omnibus eſſe manifeſtiſsimum arbitror. Dici etiã poſſet, ſi uolumus veteres hanc admiſiſſe uacuationem extremam, id illos faciundum raró conſuluiſſe, atque in affectibus maximis, in quibus melius

erat aliquid agendo periclitari , quàm nihil agendo , aut procraſtinando pe- E
riculum augere ægrotantis: quod ſi fiat, ordinaria non erit curatio , ſed coa-
cta ob melioris cuiuſdam boni rationem inſtituta.

RESPONSIO AD RATIONES AVERROIS, & quomodo ars imitetur naturam. Caput XV.

RESPONDEAMVS modo ſiggillatim rationibus Auerrois. Ad primam itaque , cum ille dicit artem imitari naturam , atque id circo nunquam ad animi defectionem vſque vacuandum pro re- F
ſponſione primum obijcio Auerroi. Natura in principijs morborum nunquam benè uacuat : at verò ars ipſa aliquando id optimè facit : ut quando turgentem materiam , aut humores venenatos educit . In aliquo tempore naturæ motus eſt aliquando peximus , lætaliſque: hunc ſi faciat ars ipſa , ſalutaris erit : quam rem Hippocratis confirmat ſententia in quarto aphoriſmorum cum ait. Deiectiones nigræ , qualis eſt ſanguis niger ſiue ſine febre , ſiue cum febre venientes peſsimæ : & quanto colores plures fuerint , peius: cum medicamento uerò melius , & quanto colores plures fuerint , non praui .] Quomodo igitur ſtatuemus artem in his imitari naturam? Ars equidem ipſa aliquando naturam operantem imitatur: ali- G
quando naturam imbecillam adiuuat : aliquando ipſa per ſe operatur tanquā architectomica : in qua re euadit ars longè ſuperior natura. Siquidem luxatos artus reponit , uulneriſque diſiuncta labra adducit , uenam incidit , ſecat, vrit , & in alijs non paucis curationis præcipuam adminiſtrat partem: quā minimè aggredi poteſt natura. Amplius illud etiam obſeruandum eſt artem imitari naturam tum in ijs , quæ facit natura : tum etiam in ijs , quæ non facit . In ijs quidem quæ facit natura , dicitur ars ipsa dupliciter imitari naturam : uno modo cum illam adiuuat non perfectè propter imbecillitatem operantem: hac ratione purgationes inſtituit per eas regiones , per quas natura tentat: cum alioquin periculum ſit , ne morbi reliquiæ temporis progreſſu faciant recidiuam: alio modo naturam imitatur , quando illa nihil mouet: ut quoniam natura concoctam ſolet expurgare materiam: iamque appa- H
rentibus ſignis perfectæ coctionis , nihil illa moueat: tunc officium eſt medici mouere hora motus naturæ. Porrò in illis etiam , quæ nunquam facit natura , eam imitatur medicus in hunc ſenſum . quia eo modo res facit , procuratque , quo modo natura faceret : ſi opus illud efficeret. Ars domum facit ad imitationem naturæ , non quod hæc aliquando domum fabricet: ſed quia ſi faceret domum , eodem modo fabricaretur , ut in inquit Auerroes. Scinditur à medico ſuperflua caro: eandem excinderet natura ſi poſſet: Ars in tetano prouocat febrem , eandem prouocaret natura , ſi liceret. His ita poſitis facilis eſt ad priorem rationem reſponſio. Nam ponamus verum eſſe naturam nunquam ad animi defectionem vſque uacuare : non propterea ſequitur,

quin

A quin id ipſum urgente neceſsitate facere aliquando ipſa ars debeat: nam ſi natura id facere conſueuiſſet, ad illius imitationem actio artificialis fuiſſet ex cogitata: rurſus quia nòn fit à natura, ad illis exemplar factum dicitur opus, ſi natura id poſſet efficere: Deinde falſum eſſe dico nunquam naturam ad animi defectum vſque vacuare: nam aliquando bonas uidi criſes per uomitum: aliàs per inferiorem aluum factas uſque ad animi defectum: quarum cauſa ægroti fuerunt ſanitati reſtituti: hęc ad primam.

HVMORES MALOS DICI MVLTIPLICITER: non dari vacuationem, quin educantur boni humores aut ſpiritus: diſsoluuntur ratione Triuerij. Caput XVI.

B

AD ſecundam ratiocinationem dicimus, quod humores, qui vacuantur, non ſunt ſimpliciter boni: etenim malus humor dupliciter dicitur: vel qualitate, uel quantitate: iam ſanguis phlebotomia vacuatus malus eſt multitudine, quia vereri oportet ne, aut ſuffocet calorem naturalem, aut vaſa nimium diſtendendo rumpat, aut ne ſubito ad nobilem aliquampiam appellat particulam: hunc ſolum uacuamus. Secundo etiam reſpondetur admittendo aliquam uacuari à nobis portionem humoris boni: quod non eſt propterea eiuſcemodi uacua-
C tio culpanda: ſed ſi ex duobus malis id perpetuò eligendum eſt, quod minus eſt malum: hanc vacuandi rationem vſque ad animi deliquium conſultò eligemus, tanquam multò minus malum, quàm ipſa ſit mors. Deinde ſciendum eſt nullam excogitari poſſe uacuationem, quę non educat aliquam portionem bonorum humorum, aut ſpirituum: & tamen haud eas deteſtamur: detur igitur aliquid ſpiritnoſæ ſubſtantiæ, & bonorum humorum uacuari, non debet præterea culpari medicus ratione huius quantitatis. Ad tertiam reſpondemus per accidens ſanguine miſſo totum corpus refrigerari: adhiberi tamen debet, atque neceſsitate urgente exerceri, non ob eam cauſam, ſed vt ingentem multitudinem vacuemus: quæ ſua natura, ubi leuioribus præſidijs nequeat educi, phlebotomiam indicat. Suppoſitq; hic Auerroes vnum,
D quod omnium iudicio falſum eſſe conſtat: nempè uires ex hac vacuatione intantum debilitari, ut de cætero non poſsit humores reliquos euincere, atque ſuperare: nam nos ipſi cenſemus uires adhuc ualidas adeò conſeruari, quod poſtea criſin faciat uacuando illos per uomitum, per inferiorem aluum, & per ſudorem; ut ex Galeni Hiſtorijs apertum eſt nono methodi relatis, capite quinto. Decepit Auerrohem, quod differentiam ignorauit inter animi deliquium, & ſyncopem: Ad rationes Hieremiæ Triuerij quid attinet reſpondere? conſtat enim nullam habere difficultatem: nunquam ad ſyncopem ægrotum perducemus: ad animi deliquium aliquando urgente neceſsitate. Poſtremum verò licet animo delinquant ægroti: tamen virtus ferre poteſt hanc uacuationem. Quia non tantum diſsipantur, quantum in ſyncope, idcirco vires adhuc exiſtentes validæ reliquias humorum expurgant.

 E

QVIBVS DE CAVSIS VENAE SECTIO SIT *repetenda. Caput XVII.*

QVONIAM hactenus demonſtratum eſt à nobis licere medico generoſo, ac in artis operibus exercitato, ſanguinis detractionem admittere uſque ad animi deliquium: & qui affectus tantam vacuationem exigant, quaúe ratione Auerrois argumentationibus ſatisfaciendum ſit: Nunc reliquum eſt, ut doceamus pręcepta ad venæ ſectionem reiterandam opportuna. In primis verò explanandum venit, quibus de cauſis uenæ ſectionis iteratio ſit inſtituta: mox de reliquis agemus. Tres inuenio cauſas huius inſtituti: una eſt, vt reuulſio facilior, certiorque inſtituatur. Alia, ut uires imbecilliores eam tutius ferre poſſent. Tertia, ut ſanguis extra maiores venas in habitum corporis iam ſparſus ad eas deducatur, ipſa poſtea iteratione vacuandus. Cum euacuatio reuulſiua propoſita eſt, qua humores confluentes debent motu contrario, ac etiam in contrarijs partibus moueri, quanto magis ipſam venam frequenter ſecuerimus, tantò facilius aſſueſcent humores motu contrario: atque hæc ſanè uera eſt reuellendi ratio: quam qui in artis operibus non exercent, nunquam poſſunt aliquid affatu dignum pro curatione reumaticorum affectuum moliri. Idcirco ſtatuatur commune, atque indubitatum axioma in arte medica, fluxiones à ſanguinis impetu concitatas, nulla tutiori ſanari poſſe ratione, quàm repetita uenæ ſectione. De qua inuenio à Galeno ſic fuiſſe ſcriptum libro huic tractationi dicato. Proinde ſatius eſt tam copioſis vacuationibus abſtinere, niſi magna incumbat neceſsitas. Quin & reuulſionem, non leuem & ipſum auxilium, quodque ſæpè ſecta adhibetur vena, quanto maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tanto efficaciorem effeceris.] Græcos verò authores, qui poſt Galenum de hac eadem materia tractarunt, Oribaſium, Aetium, Paulum, Actuarium; Deinde uerò Arabas omnes præſertim verò Auicennam horum præcipuum, & maximum Galeni imitatorem, eodem fuiſſe vſos axiomate in reuulſione perficiunda multò certius eſt, quàm quod debeat hoc loco explanari. Porrò inſtituitur etiam repetitio venæ, dum ſola vacuatio proponitur, ut quando imbecillior aliqua ex parte uirtus eſt, quàm quod ferre poſsit uacuationem ſimultaneam: hancque vacuandi rationem me non infrequenter obſeruaſſe viderunt quàmplures in ijs in quibus, aut in toto corpore, aut in primis uenis pituitoſorum humorum inerat copia ſimul cum ſanguinis abundantia: nam pauculo ſanguine detracto protinus mel roſaceum zuccarinum exhibeo cum oximelite, aut acetato ſiruppo ſimplici, addito decocto aliquopiam incidenti ex origano, anetho, menta, amaraco, alijsque id genus: ac ita quidem rurſus ſanguinem diminuo, nonnunquam eodem die, ſi affectus vrgere uidebitur: interdum tertio die, atque tum poſtea rurſus incidentibus, detergentibusque utor: poſteaque, ſi oportere iudicauerim, denuo ſanguinem minuo, donec totam plenitudinem euacuatam fuiſſe probabiliter cognoſcam. Quod ſi crudi humo-

F G H

A res non ſint, ſed praui, expurgo illos, mox autem copiam ſanguinis minuo &
rurſus eoſdem artis beneficio præparatos pharmaco purganti educo, & ſecun
do multitudinem uacuo: hacque contemperationē tutiſsimam medendi ratio-
nem, & rationalem inſtituo. Cæterùm tertia cauſa huius conſilij eſt, quan-
do ex carnibus ad maiores venas attrahere volumus ſanguinē, atq; laſsitudinē
illam grauiſsimam, & maximè periculoſam ſanare inſtituimus. Magna exi-
ſtens in carnibus copia ſanguinis per cutaneos meatus tota expurgari non po-
teſt: atque etiam ſi poſſet, id tutò non fieret: quia longiori tempore indige-
ret ad eiuſcemodi opus, quàm morbi vehementia poſtularet, præſtat idcir-
co vacuare multitudinem, & interponere tempus aliquod, ut uenæ exinani-
tæ ſanguinem ex paruis uenis carnium, & habitus corporis attrahant ad ve-
B nas maiores. Hanc medendi rationem Galenum inſtituiſſe conſtat, quemad-
modum ſupra manifeſtum fecimus. Ex ijs colligendum eſt, nullum morbum
vacuationem per ſe indicantem, ſi laſsitudinem hanc phlegmonoſam exci-
pias, poſtulare iterationem. Quorſum enim ſi ſemel & confeſtim liberare po
tes, procraſtinandum duceres? extremis morbis extrema remedia debentur:
atque in acutis eadem die medicari oportet, nam tardare malum eſt. Quam
obrem tota ratio iterationis ferè ab hiſce duobus pendet, ſcilicet à uirtutis
imbecillitate, ac a morbo reumatico, à quibus indicatio eiuſcemodi ſumi-
tur. Quæ ad duo pertinere videtur mihi, nempè ad quantitatem, & ad mo
dum vacuandi. Illam reſpicit ob uices multiplicatas, numerumque: cuius
cauſa ad quantitatem refertur diſcretam. Hunc verò reſpicit in relatione ad
C vacuationem, quæ ſubito, & confeſtim fit.

DE INTERVALLO IN IPSA ITERATIONE obſeruando dubitationes. Caput XVIII.

HACTENVS iterationis neceſsitatem inuenimus: nunc de inter-
uallo tractandum eſt. circa quod haud exiguæ adeſſe uidentur
mihi difficultates. Nam Galenus, Oribaſius, Auicenna, & alij
antiquiores quędam præcepta tradiderunt, quæ poſtea in artis
operibus minimè exequuntur. Proponunt enim eodem die re-
D petendam uenę ſectionem, ſi vacuationis gratia adhibeatur: at ſi reuulſionis
poſſe uſque ad tertium, & fortaſsis etiam quartum diem extendi, & proro-
gari. At neutrum exequuntur. Namque cum proponit ſibi Galenus eua-
cuare plenitudinem cum humorum crudorum copia conſiſtentem tertio etiā
die ſanguinem mittit, prorogatque uſque in illum diem: locum hunc ſupra
frequenter citauimus ex libro de ratione curandi per venę ſectionem,
atque ſumus etiam interpretati. Deinde verò dum reuellit aliquando eodem
die, ter, & quater venam incidit, ut infra docebimus: contrarium faciun-
dum admonuit libro quinto de ſanitate tuenda, quando curationem proſe-
quitur ex inſtituto ſuæ tractationis laſsitudinis phlegmonoſæ: ubi dat præce-
ptum prorogandam iterationem in tertium vſque diem. Quod verò ad ipſas
attinet rationes apparet in vacuatione poſſe tutiſsimè prorogari interuallum.
Quo-

Quoniam ſi iteratio fit propter imbecillas uires diem unum, aut alterum in E
termittentes accommodatum habemus tempus illas instaurandi, quo uidemur
omnino deſtituti, ſi eodem die repetamus uacuationem. Rurſus in corpori-
bus uacuandis nulla ſeſe offert tantæ celeritatis neceſsitas, cum enim ſanguis
vniuſmodi exiſtat in venis eandem permanebit proportio poſt illam detractio
nem, quæ permanebat antea: præſertim verò id urget, ſi ſanguis bonus fue
rit, ut in habitu athletico contingit, & in ijs omnibus, in quibus mittitur
ratione præſeruationis. Ad hæc verò crudelis medici munus uideri poſset in
caſu maximè ancipiti, & acutiſsimo, in quo celeriter ſuccurenti indigemus
auxilio pro reuulſione facienda accommodato, prorogare illud in diem ter-
tium aut quartum. Quis enim fluente ſanguine ex utero, ex naribus, ex ma
riſcis, ex uulnere, ex torace, aut aliunde vehementi fluxione exiſtente in ter F
tium tardabit remedium? Nam certè tunc nullum habebit locum, atque fru
ſtra medicina tentaretur. Idcirco multo conuenientius uideri poſſet pro ipſa
exercenda reuulſione primo die bis, ac tertio, etſi oportuerit quarto ve-
nam incidere, quàm in alios inutiliter prorogare dies. In ipſa verò eua-
cuatione contrarium exerceri poterit, cum parum in illa eiuſcemodi tarditas
obeſſe poſsit. Amplius noua quædam diebus hiſce noſtris inuaſit hæreſis,
quæ parum dicit referre, quod interuallum adſit: Siquidem non modo in
principijs morborum, ſed etiam in augmento, quinimmo vigentibus mor-
bis tutò repetitionem hanc fieri poſſe aſſeuerant, probabili quadam, immo,
(ſi illis credimus) neceſsaria ducti coniectura ex uerbis Galeni ſumpta.
Quandoquidem docuit ille non eſſe numerum dierum obſeruandum, vt qui-
ſpiam tutò uenam incideret, ſed robur uirium, & magnitudinē morbi, qui-
bus præſentibus ſcopis etiamſi uigeſimus ſit à morbi principio dies, remediū
conuenire. Ita quidem illi putant in uenæ ſectione repetenda nullum cer-
tum de interuallo dari poſſe præceptum. Hac ducti ratione ubi morbum in
graueſcere uident, nullo amplius adhibito reſpectu ad unam uenę ſectionem
tāquā ad ſacrā ancoram confugiunt: quaſi quod generoſum aliud, & magis ac
commodatum pro morbis ipſis profligandis inueniri nō poſsit remediū. Hæc
ſi quis fuerit oſsitantius, & negligentius (ut à nouatoribus fit medicis noſtri
temporis) contemplatus, occaſionem paſsim inueniet arguendi Galenum,
quod de una eademque re uaria admodum præcepta tradere uideatur, ſua-
que non obſeruet principia. Hoc certè facilè tolerari poſsit, cum homo fue H
rit & pro omnium natura communi potuerit etiam aberrare. Sed certè fe-
renda non eſt à nobis perniciosiſsima hæc humano generi opinio: non quòd
Galeno contradicat, ſed quod omni probabili ratione careat, ſitque excogi-
tata in perniciem mortalium. Hac de cauſa, quoad eius fieri poteſt, fundi-
tus extirpanda eſt, nullo habito (noſtra conſuetudine) perſonarum reſpectu.
Ad hanc igitur explanationem accedentes docebimus maximè utilia præce-
pta. principio in hunc modum deſumpto.

A

QVAE CIRCA INTERVALLVM OBSERVARI debeant præcepta gratia vacuationis ex Augenij ſententia. Caput XIX.

FVNDAMENTVM huiuſce noſtrę methodi fuit duabus dumtaxat de cauſis uenæ ſectionem fuiſſe inſtitutam : vna fuit euacuatio : alia reuulſio . Doceamus prius præcepta in euacuatione obſeruanda, mox de reuulſione noſtra tranſiget oratio. Primum itaque ſit præceptum. Venæ ſectionis repetitio ratione præſerua-
B tionis inſtituta, poteſt vſque ad tertium, aut quartum diem retardari. Supponimus in ſanguine nullam adeſſe labem præſentem, quia ſanum non eſſet corpus, ſed minari malum ob ſanguinis plenitudinem pręſentem, aut etiam futuram: Hic nulla adeſt neceſsitas, quæ nos cogat remedium accellerare: eumque vires imbecilliores exiſtant, ferre non poſſunt ſimultaneam uacuationem: idcirco repetitione indigemus, & in interuallo aut uires nutrimus, aut cruditates detergimus: ſimul vtrique ſuccurritur, imbecillis uiribus ob interuallum, & nutrimentum, Plenitudini, repetitione. De hoc præcepto locutum fuiſſe Galenum profiteor, quando modum docet vacuandi plenitudinē, cum humorum crudorum copiam. De hoc etiam locutus eſt Auicenna cum inquit. Ex iuuamentis verò ſecundationis eſt, quod phlebotomati uirtutem
C cum perſecutione ſuæ uacuationis, quæ eſt neceſſaria conſeruat. Et melius quidem ſecundationis terminus eſt, ut duobus, aut tribus tardetur diebus.] Secundum præceptum ſit. Sanguine exiſtente putrido propè phlegmonem contento repetitio eodem die facienda eſt. Huius præcepti ratio eſt in promptu. Supponimus enim bonum exiſtere in venis maioribus ſanguinem, at illum, qui in paruis venis continetur eſſe omnino deprauatum. Cum igitur hic debent uacuari, & non poſsit ob vires imbecilliores prima vice, permanebit ille corruptus mixtus cum bono: quem pariter coinquinabit, & ad putredinem ducet, niſi ſtatim vacuetur. Eſt hoc præceptum Galeni quarto de ſanitate tuenda dum ait. Vtile eſt poſt primam detractionem tantiſper intermittere, dum aliquod eorum, qui in corpore ſunt humores remigret ad ve-
D nas: quod tamen, quoniam committendum non eſt, ut in his maneat, ut potè ex dimidio corruptum, ſed potius plurimum eius expellatur, idcirco detractionem ſanguinis etiam ſecundo die iteramus.] Adnotanda ſunt hæc verba. quia ſtatuit terminum iterationis, quod ſummum eſt, die ſequenti futurum: cum tamen antea admonuiſſet eadem die fieri debere. Eius oratio in hunc modum habet. Itaque nec cunctari, nec parum detrahere conuenit, ſed & mature educere, &, niſi quid aliud uetat, ad animi deliquium vſque: optimum verò fuerit bis eodem die, ſi fieri poteſt, detrahere.] Dixi adnotandam eſſe hanc Galeni ſententiam contra imperitos quoſdam noſtrę ætatis medicos, qui in Pleuritide ex eodē latere ſanguinē mittentes in principio inflammationis: poſtea verò, ſi morbus non cedat remedio, in quinta, ſexta, ſeptima, alijsue deinceps diebus venæ ſectionem repetunt. Hæc certè egregia

gia eſt illorum medendi ratio. In qua (vt ego ſentio) peccant grauiſsimè. B
Illos enim certiſsimum eſt inſtituere hanc rationem curandi, ut ſanguinem in phlegmone contentum euacuent, non, ut confluentem reuellant, atque quoad eius fieri poteſt, affectam particulam à fluxionis impetu liberam reddant. Dixi id certiſsimum eſſe, quia ſi reuulſio fuiſſet illis propoſita, diſtantiores partes elegiſſent, ex quarum venis ſanguis profuſus potuiſſet accommodatam facere in contrarium humorum attractionem: quia verò proximas eligunt venas: propterea deriuationem ſibi ipſis propoſuerunt, qua potiſsimum cum aliqua reuulſione ſanguis uacuatur in phlegmone contentus. Vt ex Galeni verbis colligitur, quæ ſic habent libro huic tractationi dicato capite decimoquarto. In quibus autem iuxta ſectam venam phlegmone eſt ingens optimum eſt ſanguinis, & in colore, & in conſiſtentia mutationem expectare.] F
Sunt hæc uerba. Iuxta ſectam uenam phlegmone eſt ingens] etiam atque etiam animaduertenda: quia cum Galenus præcipiat uacuandum eſſe ſanguinem in phlegmone contentum, non eligit venam diſtantem, ſed eam, quæ iuxta phlegmonem exiſtat ingens, & magna, hanc tundere præcipit vacuationis facilioris gratia. Supponatur hæc in præſentiarum explicanda à nobis poſtea diligentius libro de reuulſione, qui erit ſeptimus huius methodi. Hæc igitur cum ſic habeant, quæſo cauſam illi mihi dicant, propter quam eodem die, aut ſaltem ſecundo nollent remedium repetere? Cur tanto tempore maximè neceſſarium remedium prorogent? Si Galenum, Auicennam, Aliosq; clariſsimos authores imitari nolunt, quàm ob cauſam non admittunt ſaltem rationem ipſam, plurimum vrgentem (quemadmodum ſentio) ab eodem Ga G
leno propoſitam? Ratio verò eiuſcemodi eſt. In laſsitudine phlegmonoſa celerrimè vacuandum eſſe præcepit, quia ueretur, ne ſanguis ſemimalus, & ex dimidio putridus ex habitu corporis attractus in venis, corrumpat ſanguineam maſſam: rationabilis quidem ſuſpicio. At quid continget poſtea ſi humor multò magis corruptus, in phlegmone conſiſtens, in venis attractus, non educatur ſtatim? Cur non coinquinabit ſanguinem? Semimalus poteſt eum coinquinare, malumque reddere? non poterit idem efficere ſanguis omnino malus atque corruptus? Sanguinem in phlegmone contentum magis putridum eſſe, quàm ſit in laſsitudine phlegmonoſa, mihi uidetur apertiſsimũ, at ſi quis non credat, obſeruet duo, unum in laſsitudine, de qua ibi agit Galenus, nondum adeſſe febrem; quamuis maximum periculum minetur, ne citò acutiſsima adueniat, ut ille ſcribit quarto de ſanitate tuenda: in pleuritide uerò febris putrida actu hominẽ fatigat. Alterum, quod multò maior adeſt meatuum conſtipatio, & obſtructio circa phlegmonem, quàm circa corporis habitum: & propterea multò maior eſſe debet putredo in particula phlegmonoſa, quàm in laſsitudine. Poſſum ego indubitata fide teſtari me non raro obſeruaſſe multos ex hac peruerſa medendi ratione uitam cum morte commutaſſe, toto venarum ſanguine coinquinato, & ſordida putredine affecto, ob diuturnam moram putridi ſanguinis attracti, ex phlegmone in uenas. Quid igitur, dicet fortaſſe aliquis? agendum eſt, ſi non licet, vnica uice in pleuritide tantum ſanguinis uacuari, ut in phlegmone contentus educatur? reiterandam eſſe (inquam) venæ ſectionem eodem die, aut ſemel, aut bis: ac rur-

A ac rurſus ſubſequenti ſemel, aut bis: hoc modo res erit in tutò: Galenū imitabimur: Rationē ducē ſequemur: nullum tandem ægrotis adueniet incommodum: Quamobrem hoc firmiſsimū fit in præſenti materia præceptum, terminum iterationis eundem eſſe diem, aut quod ſummum ſit, poſterum, ubi proponitur vacuatio ſanguinis in laſsitudine phlegmonoſa contenti, aut in aliquapiam inflammatione. Addamus ijs aliam regulam. Si quando in omnibus venis putridus humor contineatur, huncque confeſtim vacuare non liceat, parum refert, ſi eodem die non repetatur uenę ſectio, modo tamen hic celerrimè vacuetur. Veritas regulæ pendet ex ijs, quæ proximè dicta ſunt. Nam, ſi ubi magnum imminet periculum eodem die medicari expedit, cum tardare ſit malum: ubi tantum non adeſt periculum, poterit uirium cauſa prorogari cu-

B ratio. Iam ſanguis putridus continetur in uenis, neque aliunde attrahitur, ut iam diximus de laſsitudine, & de pleuritide, factaque priori euacuatione eadem remanet portio humorum in venis, ex qua nullum maius imminet periculum: idcirco ſi uires non permittunt eodem die fieri uacuationem, repetemus ſecundo, aut etiam tertio die ſemel, aut bis pro ut neceſſarium eſſe iudicabitur.

QVAE PRAECEPTA SINT OBSERVANDA in iteratione facta reuulſionis gratia. Caput XX.

C

DE vacuatione ſatis uideor dixiſſe, nunc de reuulſione pertractemus: pro quare perficiunda opus eſt diligenter animaduertere, qualis exiſtat fluxionis conditio, cuius magna eſt, ut ſuperioribus libris dicebamus in eo quod magis, ac minus latitudo.

Pone maximam eſſe fluxionem, tunc tenere hanc regulam oportebit. Quantò citius iterationem feceris, tantò magis proficies. Regulam declarauit Galenus & exemplis non raro confirmauit. Dicebat enim venæ ſectionem adhibitam gratia reuulſionis, quantò maiorem in numerum auxeris, tantò magis fore proficuam: licebit igitur eodem die bis, et ſi uidebitur oportunum, tertiò repetere, & ſequenti die ſimiliter bis, donec, ſedatam fuiſ-

D ſe fluxionem cognoueris. Pulchram hac de re Galenus commemorat hiſtoriam libro quinto methodi medendi: iuuenis cuiuſdam, qui ex refrigeratione inſtrumentorum reſpirationis incidit in ſanguinis reiectionem huic primo die ſanguinem bis detrahendum curauit: Rurſus ſequenti die bis: ita ut quater fuerit ſanguis miſſus duorum dierum ſpatio. Hunc ego imitatus ſum, admodum frequenter in artis operibus: præſertim verò diebus præteritis cum noſtra hęc tractatio imprimi cœperat: Incidit Ioannes Baptiſta Ratterius, vir nobilis, & amicus meus ſingularis in ſanguinis conſimilem reiectationem, cui primo die bis, alio ſemel, tertio die ſimiliter bis ſanguis miſſus fuit magna illius utilitate, & certiſsima ſecuritate. Hic non doceo, quot uicibus certo debeat repeti eodem die uenę ſectio: quia hoc neque dici, neque ſcribi poteſt, ut putà conſtitutum in manu prudentia medici. Non tantum ab

re fuerit putare maximam fluxionem ſiſti debere citiſsimè iterata phlebotomia ſpatio dierum quatuor, aut quinque, aut ſex: quemadmodum obſeruauit Galenum feciſſe in libro de ratione curandi per uenæ ſectionem capite decimoſeptimo: cuius verba ſic habent, ſentit autem circiter horam quintam ac prima protinus detractione tres ſanguinis libras exhauſi: deinde hora nona aliam.] Recordor ego in vehementiſsimo fluore ſanguinis ex vtero, me eodem die quater ſanguinem miſiſſe ex cubito, prima vice ad libram, alijs ad vncias octo, ac deinde ſecundo die ter ſanguinem miſiſſe tanta fœlicitate, vt quæ à ſuis medicis nobilis mulier tanquam deplorata ſolo prognoſtico fuerat relicta, tandem magna omnium admiratione ſanitati fuerit reſtituta. Alia regula. Si fluxio non fuerit vehemens ſecundo, aut etiam tertio die iterationem exercebimus. Hoc præceptum ex rei natura deducitur: quandoquidem celeritas auxilij ex motus celeritate morbi originem habet, cum verò tanta non mouetur celeritate procraſtinatio inutilis eſſe non poteſt. Galenus quarto de ſanitate tuenda agens de curatione laſsitudinis phlegmonoſæ dicebat in tertium diem remittendam eſſe iterationem, ſi propoſita reuulſio fuerit. Quod certè nullam omnino habere veritatem poſſet, ſi fluxio plurimum vrgeret: Neque etiam Galenus poſſet à contradictionis nota vindicari, ut capite ſequenti docebimus.

DE MODO OBSERVANDO IN ITERATIONE. Ad quot dies debeat in ſummum extendi Iteratio. Locorum difficilium in Galeno, & alijs authoribus explicatio. Caput XXI.

HIS CE quinque regulis addendæ ſunt aliæ prioribus haud minus frugiferę. Quarum vna pertinet ad modum: quem cognoſcere oportet, ne aliquid incommodi in hac materia contingat. Sit igitur regula. Prima vacuatio copioſior ſit ſecunda, tertiaque ſit minor ſecunda, & ſic de reliquis. Huius ratio in promptu eſt. Nam ſi validiori exiſtente virtute copioſior ſemper decernenda uacuatio eſt: cum primum ſanguinem mittimus, vires multò validiores eſſe conſtat, quàm progrediente morbo: Hoc tamen præceptum non eſt ita vniuerſale, quin aliquam exceptionem patiatur. Nam cum uacuationem inſtituimus in phlegmonoſa laſsitudine, prior ſanguinis detractio minor eſt, quàm ſecunda: quemadmodum Galenus hiſce verbis ſignificauit. Optimum autem fuerit bis eodem die, ſi fieri poteſt detrahere: ac primum quidem ita mittere expedit, ut animi deliquium homo non adeat: ſecundo autem ne defectus quidem ipſe eſt reformidandus.] Cauſa verò cur ſic faciundum ſit alia non eſt, niſi quia vult vacuare eum ſanguinem, qui in exilibus venis carnium continetur: quæ res fieri ſemel non poterat ob diſtantiam ſanguinis phlegmonoſam laſsitudinem concitantis: idcirco prima vice eum ipſum ſanguinem

A guinem in venis magnis attrahere noluit: poſteaque iteratione facta vacuare; quia, non expediebat in illis diutius contineri ſemimalus, & ſemiputridus: exiſtens, vt idem ſignificauit, & nos ſuperiori capite explanauimus. Porrò non conturbent nos verba Pauli Aeginetæ libro ſexto ſuæ medicinæ capite quadrageſimo, quibus dicere uidetur primam vacuationem parciorem alijs adhibendam. Dictio illius, ſic habet: Iam verò, ſi magnam vacuationem res poſtulet, uires autem ſint inualidæ, diſtribuenda erit inanitio, ac primum parcius detracto ſanguine denuo idem auferetur, ſi res etiam exigat tertio.] Etenim illud, ac primum parcius.] non eſt referendum ad ſubſequentes detractiones, quaſi quòd illæ maiores eſſe debeant: ſed intelligenda ſunt in relatione ad corporis plenitudinem: rem ſic habere declarat Galenus libro de
B ratione curandi per ſanguinis miſsionem ubi inquit. Vbi ergo multa vacuatione eſt opus, vires autem ſint imbecilles, in his uacuationem partiri expedit: ut cum parum ſanguinis detraxerimus, iterum, ac ſi lubet, tertio eundem mittamus.] quibus uerbis apertiſsimè admodum docet parce uacuandum tam in prima, quàm in alijs deinceps ſubſequentibus uacuationibus: idemque Oribaſius, & dilucidiſsime Aetius libro decimoſeptimo teſtatur dicens. hos cautè inanire oportet, primamque ſanguinis ductionem ita imperfectam relinquere, ut ſecunda, ac tertia quoque ſuppleat. ſi expedierit.] Sed de hoc præcepto ſatis. Addo nunc aliud. Terminus iterationis non tranſeat diem quartum. Pro huius dilucidatione ſciendum eſt, magnam hic ſeſe offerri diſcordiam inter antiquos artis huius magiſtros, & recentiores quoſdam me-
C dicos. Hoc enim præceptum intelligitur ex ueterum ſententia: qui nunquam in hoc opere perficiundo eum diem tranſiuerunt: quinimo rarò admodum obſeruaui Galenum ad quartum iterationem feciſſe. Nam ut plurimum non tranſit diem tertium, ut manifeſtum fecit libro de phlebotomia capite duodecimo cum inquit. Nam pauculo ſanguine detracto, protinus melicratum exhibeo probè coctum cum incidentium medicaminum quoniam, veluti iſopo, origano, & interim etiam nepita, aut pulegio, aut certè cum melicrato, oximel, aut oxiglycij: ac ſic rurſus ſanguinem minuo, vel ipſo eodem nonnunquam die, interdum die poſtero, in quo rurſus exhibito propoſitorum medicamentorum quopiam iterum de ſanguine quid aufero: ac rurſus tertio die ſimiliter bis.] Ex hiſce verbis colligimus trium dierum ſpatio
D quinquies ſanguinem detraxiſſe: ſemel primo die, duobus, ſequentibus bis. Neque tamen hæc verba opponuntur ijs, quæ ſcribit idem author in capite vigeſimoprimo, dum dicit. Iteratæ autem detractionis tempus, in quibus ſimpliciter quidem vacuare conamur eadem die eſto, at in quibus reuellere, ſi uel duobus deinceps fiat melius fuerit.] idemque dixerat etiam in capite decimoſexto. Atque Oribaſius libro ſeptimo capite tertio, & ſexto, in quo eiſdem Galeni verbis utitur: Nam quomodo debeamus eodem die ratione vacuationis repetere, quomodo in poſterum remittere ſupra ſatis dilucidè, niſi fallor, videor explanaſſe. Et nunc quidem illis addo. Galenum in capite duodecimo non propoſuiſſe ſibi ipſi ſimplicem uacuationem, ut in capite vigeſimoprimo, in quo dicit, ſimpliciter vacuare.] Sed vacuationem propoſuit cum præparatione crudorum humorum: Propterea diſtulit vſque ad

ſecundum, tertiumque diem. Hac etiam de cauſa in capite decimoſexto addit. Eodem die, ſi ita expedire videatur.] Quid ſibi volunt hęc verba? an quod non ſemper expedit eodem die id facere ob uirium imbecillitatem, ideo cogimur in ſecundum, & in tertium reponere iterationem. Hoc autem præceptum eſſe quoddam commune patrum decretum, & traditionem quandam uniuerſaliſsimam profiteor, cuius rei aliud afferre teſtimonium nolo: quàm quod ex multa illorum lectione, diligentique obſeruatione ſcriptorũ, nunquam licuit mihi inuenire contrarium. Legere oportet Paulum Aeginetam, qui Galeni ſimia nuncupatus eſt, libro ſexto, capite quadrageſimo, Oribaſium libro ſeptimo capite ſecundo, tertio, & ſeptimo, Aetium ſermone octauo capite ſexageſimoſecundo, Alexandrum Tralianum libro ſeptimo capite primo. Galenum locis iam explanatis, ac præterea in capite decimoſeptimo, tum libro ſexto Epidemiorum ſectione tertia commentario vigeſimo nono, quinto methodi medendi, ac paſsim alibi. Quid hic Auicennæ, Auerrois, Raſis, atque aliorum teſtimonia proferam? adeo ſunt euidentiſsima, ut in re hac immorandum non eſſe ducam. Nunc ad aliorum explanationem progredior. E F

AN IN OMNI TEMPORE VNIVERSALI FAcienda iteratio ſit. An eaſdem venas perpetuò incidere oporteat, vel vna pro alia ſit ſubſtituenda. Caput XXII. G

HANC tamen noſtrorum patrum traditionem Nouatores quidam medici minimè admittendam cenſent putantes, quemadmodum prædiximus, nullum eſſe tempus in quo tutò eiuſcemodi repetitionem exercere ualeamus, quæ res non modo in alijs morbis, ſed etiam particulariter in putridis febribus exequantur: in quibus in ſtatu vniuerſali uolunt iterationem conuenire: Hanc uideo conſuetudinem ita apud illos uigere, ut ſi quis eam non admittat medendi rationem, hunc tamquam in artis operibus parum exercitatum contemnendum eſſe ducunt. Deberem certè hoc loco eiuſcemodi opinionem refellere, quoad eius H fieri poteſt, diligenter, cum videam eſſe maximè abſurdam. Sed cogor hanc diſputationem in locum remittere commodiorem, ne tractationes inuicem confundantur: magis enim propria tractatio hæc pertinet ad eum locum, in quo ex propoſito ediſſeram de tempore ſecandi venam: quod fiet libro Methodi huius noſtræ octauo. Non patiar tamen, quin ſtudioſi hoc loco non conſequantnr, quid nos ipſi ſentiamus. Nullum tempus eſt, in quo non liceat commodè uenam incidere, ſi ſcopi ſint præſentes, qui hanc uacuationem admittant: ſi vigeſimus fuerit à morbo dies, illique tandem viguerint, protinus detrahendus ſanguis eſt, atque ſi non liceat per uires tantum vacuare, quantum morbus ipſe poſtulauerit, facienda eſt iteratio, quocunque tempore cõtigerit illius neceſsitas, obſeruatis interea regulis ad ipſam iteratio-

nem

A nem neceſſarijs. Verùm oportet meam hanc aſſertionem ita quidem accipere, tamquam ex ſuppoſitione quadam veritatem habeat, non autem abſolutè, ac ſimpliciter. Suppoſitio eſt ſi uigeant ſcopi morbo prorogato. Hoc autem num habere poſsit veritatem ſuppoſitum diſcernere non eſt cuiuſuis hominis, ſed maximè iudicioſi, & in artis operibus exercitatiſsimi: quique etiam circa propriam ægroti naturam decipi nulla ratione, aut difficulter poſsit. Quàm ſit hoc difficile, ea demonſtrant, quæ in ſuperioribus dicta ſunt à nobis, quæ paſsim etiam à Galeno dicuntur: ac certè ego indicantes ſcopos adeſſe fortaſsis admitterem, ut plenitudinem aliquam corporis magnitudine morbi concomitatam: ſed contra indicantes, aut rarò, aut (ut rectius loquar) nunquam vigere in tanta morbi prorogatione contendo. Non fit venæ ſectio

B ſola præſente magnitudine morbi, ſed conſpirantibus in unam indicationem duobus illis ſcopis præcipuis magnitudine morbi, uiriumque robore: ijs omnino diſsentientibus omnino eſt impoſsibile ad euiuſmodi opus accedere, ut prædiximus. Velim hoc perpetuò animaduerti, quia totius inſtitutæ diſputationis fundamentum eſt: hoc autem ſentio in putridis febribus augeſcentibus, minus etiam vigente morbo, vires generoſum hoc remedium pro dignitate morbi, ægrotique vtilitate uix ferre poſſe. Cur ſic ſentiam explicabitur loco ſuo diligentius. Cæterùm, quod accedant ad uenæ ſectionem, ob metum noui morbi, aut etiam, ut quidam arbitrantur præſentis, uidentur probabilem quandam afferre ſui operis excuſationem: quæ recipienda ab omnibus eſt, ſi morbus eius fuerit naturæ, qui ſuperuenit, ut uenæ ſectione per

C fectè curari, aut certè aliqua ex parte emendari poſsit: At ſi neutrum fieri poteſt, res eſt controuerſiarum, & periculi plena: cum uires citra leuamen aliquod poſsint extremam, ut aliquando contigiſſe uidi, imbecillitatem incurrere, à qua nunquam, aut uix recreatos vidi. Prætermiſſa hac diſputatione, rectius quæſierit quiſpiam, an in repetitione eandem ſemper incidere venam debeamus, an autem aliam illius loco ſubſtituere. Quæſtioni breuiter in hunc modum ſatisfacio. Vigentibus eiſdem indicationibus ex eiſdem venis perpetuò ſanguis detrahendus eſt. Eaſdem uocare venas placet duplici nomine: tũ quæ præcisè tales exiſtunt, ut ſi primũ iecoraria ſecta fuit, hãc eandẽ ſecundo incidamus: tum etiam quando eaſdem non liceat pœnitus incidere, quę illis proportione reſpondent, pro eiſdem accipiendę ſunt. In cubito, vt ex-

D planabimus poſtea, tres magnæ inciduntur uenæ, Interior, exterior, media: quæ licet ſingulæ propriam habere uideantur utilitatem, tamen vnam pro alia commodè poſſe ſubſtitui, tum à patribus noſtris traditum eſt, tum à nobis non infrequenti experientia confirmatum. Sed ſi venæ tantundem non poſſunt, una pro alia nequit ſubſtitui, certè ab hoc munere abſtinendum. Hoc dico propter eos medicos, qui in morbis diuturnis venam incidunt ſaluatellam, aut etiam venis hemorrohidalibus duas, aut tres hirundines applicantes, putant ſe optimè ſuo muneri ſatisfeciſſe. Peruerſum hoc decretum eſſe cenſeo, & humano generi pernicioſum. Quandoquidem ſaluatella, aut nullam, aut admodum exiguam ferre vtilitatem poteſt: neque hac ipſa putauerim Galenum aliquando ex propria ſententia vſum fuiſſe, quinimo nunquam meminiſſe, niſi aliorum decreto, ea manifeſtum faciunt, quæ ſcripſimus.

mus in primo tomo epiſtolarum medicinalium. Ferri tamen poteſt, ſi qui- E
ſpiam incoante morbo eam ſecauerit, at conſiſtente, & fortaſsis etiam de-
clinante inde ſanguinem exhaurire, mihi ſanè videtur abſurdum. Quid ve-
rò de ipſis hęmorrohidibus apertis ſentiendum ſit, in propria de illis tracta-
tione differemus. Finem imponerem tractationi de iteranda vena, niſi recen
tiores quidam medici in Auicennam maximè contumelioſi me interpella-
rent, de quibus iam tranſigendum eſt pro inſtitutæ methodi abſolutione.

LEONARDI GIACCHINI DE ITERANDA venæ ſectione aduerſus Auicennam, & Galenum opinio. Caput XXIII. F

VERùm quia medici quidam recentiores acerrimè Auicennam
inſectantur, in ijs quæ ille de iteratione dixit, præſertim Leo-
nardus Giacchinus Emporienſis, in omnes Arabas contumelio-
ſiſsimus, operæprecium eſt me hic ſiſtere gradum: & Antiquos
tueri, quia nollem incautum iuuentutem hominis huius autho-
ritate decipi, propterea afferre uolo in medium, quæ ille dicit, atque illis
ſigillatim reſpondere. Cum igitur legiſſet Giacchinus iſte Auicennam dicen
tem: ad ſummum melius eſt, ut phlebotomiæ vices ſint multæ, quàm ut eius
quantitas ſit multa] putauit hanc ſententiam non eſſe veram, neque rationi,
neque Galeno conſentaneam: quin nec ipſimet Auicennæ, ut qui alias, ho- G
rum immemor integram vacuationem ſuaſerit. Quę nimirum (inquit) mon-
ſtrant nihil ratione duce ſcripſiſſe eum, verùm phanaticorum more aliena lo
qui, ſibi profectò non intellecta: quod igitur verùm non ſit (pręterquàm
caſu aliquo, ut mox dicemus) ipſa docet experientia. Sed & Galenus mul-
tis monſtrauit exemplis, & citas fieri, & tutas ſanitates, dum uires valeant,
ætas conſentiat, ſitque morbus magnus, ſi affatim, ſemelque corpus vacue-
tur. Nec interim ratio deeſt, quam pluries tetigit Galenus. In contrarium
(inquit Galenus) ſtatum agitur corpus celerrimè refrigeratum (febris nam-
que calor eſt) Porrò ea ratione refocillata natura, promptius, ac celerius,
quæ reliqua ſunt, morbique ſolutionem aggreditur, vt Galeni exempla decla- H
rant, quæ libro Therapeutices nono poſuit. Herus enim illico (qui citra pu
tredinem febriebat) ſeruus autem ad primam ſeptimanam liberatus eſt. Ne-
que id mirum. Quoniam non ſola vacuatio febres finit, quę ex putredine
ſunt (inquit Galenus) libro undecimo. Non igitur perpetuò verum eſt de-
tractionum numerum augendum eſſe: verùm cum reuulſionem excogitamus.
aut cum minus vires valeant: ita enim nos Galenus docuit, quod autem re
uulſio hoc exigat, ea eſt cauſa, quoniam ſcilicet aſſueſcit natura illuc ſangui
nem tranſmittere, eum per temporis interualla, quaſi reuocata, ſæpius ſangui-
nis quadam attractione, extiterit: ubi verò vires labant, poterunt interme-
dio detractionum ſpatio refici. Quare & tunc non ideò ſecundo detrahimus,
quo ſic expediat magis: ſed quoniam non omnia ita ſe habente ægrotante ad
votum peragi poſſunt, haud ſcilicet conſentiente uirtute. Audi igitur Ga-
lenum

A num rem hanc hiſce verbis declarantem. Cæterùm vbi feruefcentis ſanguinis copia adeſt acutiſsimam accēdens febrem, ſubito, ac ſimul vacuare expedit, vel ad animi deliquium vſque, virium modo inſpecto robore.]

IMPVGNATIO OPINIONIS SVPRADICTAE. Caput XXIIII.

B Hæc ille in Auicennam multò verius blaterauit, quàm ſcripſit: quam rem nunc facere manifeſtiſsimam uolo. In primis autē illud conſtet Auicennam venę ſectionem ſimultaneam, & ad animi deliquium vſque admiſiſſe, ut etiam concedit Giacchinus tunc verò potiſsimum id conuenire putat, cum à ſanguinis multitudine magnus procreatus fuerit morbus, & vires validæ extiterint: idcirco non eſt erroris inſimulandus, quod vel hanc ignorauerit vacuandi rationem: vel quod prætermiſerit. Eius itaque ſententia hunc habet ſenſum. Melius eſſe in phlebotomia multiplicare numerum: non ratione eius morbi, qui ſimultaneam, & copioſam poſtulat conſentientibus uiribus uacuationem: ſed ratione virium: quæ copioſam illam vacuationem ferre non poſſunt. Vbi ergo ſuſpicauerimus vires non eſſe ferendo vacuationis quantitatem, à morbo indicatam: aut quod manifeſta ſigna ſeſe offerant nobis imbecillitatis virium, vel etiam quod incognita ſit nobis propria, & particularis ægroti natura me
C lius eſt, atque tutius conſultum in vacuando infra ſubſiſtere, quam quomodo cunque vacuare, quandoquidem vbi ſupra quam oporteat fuerit vacuatum, id reſarciri non poteſt: at ſi infra reſtiterimus, reliquum ſucci ſuperuacanei ipſa iteratione cum magna commoditate vacuabimus. Quamobrem præſtat, vt Galenus ait vndecimo methodi medendi aliquid ſanguinis ad curationis totius ſpacium relinquere, ne poſtea citra neceſsitatem nutrire cogamur. Itaque uniuerſaliſsima eſt illa regula, Galeni, atque rationi maximè conſentanea. Illud etiam præterea confirmat regulam, quod in tota tractatione de venæ ſectione, quam ille in capite uigeſimo, quartę ſectionis primi libri inſeruit, iterationis mentionem faciens loco ſuo, docuit ad eam nunquam eſſe accedendum, niſi aut cum reuellere fuerit conſilium, aut uires fuerit imbe-
D cillę. Omnes medici obſeruare debent, & accuratè perſpicere hanc regulam: tam qui in arte parum profecerunt, quàm qui maximè in artis operibus exercitati ſunt. Illi ne pro animi deliquio afferant mortem: quod à nonnullis medicis factum fuiſſe Galenus tum libro de ratione curandi per uenæ ſectionem, tum nono methodi docuit, & nos aliquando contigiſſe obſeruauimus. Hi verò, quando cognouerint vires non eſſe admodum validas, tum etiam quando propria ægroti natura fuerit incognita. Hæc enim ea eſt, ſine qua, menſura vacuationis haberi non poteſt. At verò propriam naturam examuſſim cognoſcere maximam difficultatem ſemper habuit. Galenus quidem fatetur ſeſe non habuiſſe illius exactam notitiam: quid ergo alijs continget? huius ipſius cauſa ars medica in actione dicitur eſſe coniectatrix: at coniecturæ fallunt non rarò ipſos artifices. Hæc ſi vera ſunt, quis audebit in ancipiti ca-

ti caſu ad extremum vacuationes promouere ? quis non melius eſſe duxerit E
aliquid naturæ committendum , quàm totam ſemel exhauriendam peccantis
humoris quantitatem? Ergo qui propriam ægroti naturam minimè nouerit
exactè ab eiuſcemodi uacuatione abſtinere etiam, atque etiam debet. Dein-
de verò in eo error eſt, quod putat non eſſe adhibendam iterationem , ubi
ad animi deliquium vſque uacuamus, quã rem Galeno contradicere eius uer
ba manifeſtum faciunt libro quarto de ſanitate tuenda capite decimo , quo-
rum ſupra mentionem fecimus. Amplius in eo decipitur, quòd ſinochum pu-
tridam curari ſemper venæ ſectione vſque ad lipothimiam arbitretur : nam
certè in hac re Galeno contradicit adeò apertè, ut nihil apertius : quemad-
modum Galeni verba oſtendunt in undecimo methodi capite decimoquarto:
ex quibus conſtat Galenum in ſinocho putrida , haud ſemper ſanguinis miſ- F
ſionem ad animi deliquium vſque conſuliſſe. Itaque concludimus Giacchi-
num dum videri vult acerbus Auicennę, omniumque Arabum repræhenſor:
turpi admodum errore detineri, quoniã vnũ potiſsimũ Galenum repręhendit:
dogmaticumque præceptum ſubuertere conatur : idcirco uolo concludere : lon-
gè tutius eſſe in phlebotomia exercenda multiplicare numerum , & vices ,
quàm totam ſemel quantitatem uacuare.

QVIBVS SIGNIS SANGVINIS VACVANDI menſuram ipſo in opere decernere valeamus. Caput XXV. G

POSTQVAM omnia videor proſequutus ad quantitatem huius re-
medij pertinentia tam continuam, quàm diſcretam: Nunc di-
lucidioris doctrinæ gratia, ut coniecturalem hanc notitiam ma
gis conſpicuam habeamus docere uolo ſigna , quibus ſanguinis
vacuandi menſuram ipſo in opere decernere valeamus. Propo
nemus autem pro theſi noſtræ tractationis Galeni verba in libro de phlebo-
tomia, quæ ſic habent. Nã cũ inciſa vena ſanguis effluit, mutatioui eius, &
maximè cum adeſt iam in phlegmone, labeſcentiſque fluxionis robori , po-
tiſsimum verò pulſuum mutationi, tamquam ſigno haud quaquam mendaci H
animus diligenter attendendus eſt, continuoque quieſcendum pulſu altera-
ſcente, aut in magnitudine, aut in quauis inęqualitate. Nam de mutatione
in obſcuritatem quid attinet dicere ? didiciſti enim in hac qualitate certam
fieri diſcretionem firmarum , infirmarumque uirium] hæc ille breuiſsimis
verbis multa complexus eſt: de quibus ſigillatim agendum, ſi tamen admo-
nuerimus ex tribus hiſce inditijs, duo præſertim uideri alijs de cauſis poſſe
contingere , quàm à ſola miſsione ſanguinis: nempè ſanguinis labeſcentis ro-
bur, & pulſus alteratio: declarare itaque oportet, quomodo diſtinguendum,
an à uenę ſectione, an autem alijs occaſionibus contingat. Tribus de cauſis
aduenire ſolent eiuſcemodi ſymptomata : una eſt ægroti ingens timiditas.
Alia eſt morſus oris ventriculi, gręci vocant καρδιαλγίαν, tertia eſt imbecil
litas

A litas uitalis facultatis. Si timor, metuſque adfuerit haud ægrè cognoſci poterit, tum ſcilicet ex aſsidentium relatione, tum verò maximè verbis ipſius ægroti, qui renuerit multum exequutionem remedij. At ſi ex morſu oris ventriculi contingat, notitiam habebis ex duobus potiſsimum ſignis: nempè, ex præſentibus diſpoſitionibus, præcedentibusque: ut ſi ægrotus cardialgia laborare conſueuerit, ſi morbus ex eorum ſit numero, qui uentriculo ſacere ſoleat negotium, atque ſi alias facilè in eum incidere affectum fuerit aſſuetus. Confirmabunt preſentia ſymptomata, ut nauſea, ſingultas, & vomitio. Iam quidem ſi ex hiſce duabus cauſis, aut in pulſu mutatio, aut ſanguinis imbecillior motus appareat, non impedit remedij vſum: ſed dumtaxat retardat, donec fuerit illis occurſum. Quæ uerò ſit ratio ſuccurrendi non eſt
B hoc loco docendum, quia infra dum loquemur de corporum ad hac uacuationem præparatione, ſermonem de hac re ſumus habituri. Tertiam ſolum cauſam intelligit Galenus: cuius ratione ſi fieri contingat mutatio in pulſu, aut etiam ſanguis non liberè profluere ualet, protinus eſt ab ipſo opere ceſſandum. Cæterùm vires defecturas nō hiſce modo ſignis cognoſcemus: ſed ex pallidiori faciei colore, ex oſcitationibus, & pandiculationibus crebris: oculorum ſuffuſionibus, aurium tinnitu. Si quando igitur hæc adſuerint omnia, aut horum maior pars firmam, tunc habebimus coniecturam ab opere deſiſtendum: quia ſi ultra progrediemur adeò reddentur imbecillę uires, ut nulla poſtea valebunt ratione in priſtinum ſtatum reſtitui. De hiſce omnibus ſignis, & alijs videtur mihi etiam luculenter ſcripſiſſe Auicenna in quarta ſe-
C ctione prioris libri capite uigeſimo cum ait. Vigore igitur fluxionis inclinante, aut coloris ſanguinis, vel pulſu immutato, pręſertim ad imbecillitatem, protinus ſupprimendus eſt. Similiter ſi oſcitationes, pandiculationes, ſingultus, nauſea, uel aliud conſimile accidens ijs ſuperueniat: quòd ſi cito color, aut impetus mutetur, attentè pulſum obſerua, cui maior in hoc fides habenda eſt. Ad hęc animi defectio in multis vacuationibus terminum obtinet.] hęc ille, qui mihi maximè diligenter omnia videtur proſequutus ad hanc menſuram decernendam oportuna, quę poſtea in ſubſequentibus maiorem fidem habebant.

D *QVALIS SANGVINIS MVTATIO CIRCA colorem, & conſiſtentiam expectari debeat in particulis phlegmone obſeßis. Caput XXVI.*

INCIPIAMVS igitur ſigillatim docere, quæ aliquam noſtra induſtria dilucidationem exigere uidentur principio ſumpto à mutatione coloris: de qua Galenus hæc ſcribit. In quibus autem iuxta ſectam venam phlegmone eſt ingens, optimum eſt ſanguinis, & in colore & conſiſtentia mutationem expectare: ſicut indicauit Hippocrates in libro de acutorum uictu: quando de pleuritide verba facit. Alius enim eſt, qui in phlegmone eſt ſanguinis, quàm qui ſecundum naturam: ut potè plus excalefactus. Nam ſi antea crudior erat, ru-

Cc bidior

bidior multo, & flauior efficitur. Sin eiuſcemodi prius fuerat ad atredinē ver E
git aduſtione. Proinde Hippocrates de pleuriticis in hunc modum ſcripſit.
Secunda verò in cubito uena interna: nec verearis multum detrahere: ſi rubrior, flauiorque multò fluat: aut pro puro, aut rubro, liuidus. Vtranque enim euenit. Siquidem ſignum conſtituit aſſumpti in ſectam venam ex phlegmone ſanguinis mutationem in eo apparere.] Dixerat ipſo ſectionis tempore tria eſſe, à quibus ſumebatur de idonea menſura ſanguinis coniectura: illius inquam mutatio: fluxionis eiuſdem conditio: tertium verò pulſus alteratio. Egit de duobus hiſce poſtremis, ut potè communibus omnibus morbis: nunc diligentius agere inſtituit de primo. De quo duo dicit. Vnum, quę mutatio in ſanguine ſit expectanda: aliud an ſemper eam expectare debeamus: hęc ſumma eſt. Porrò duplicem proponit in ſanguine mutationem: vnam in colore: aliam verò in conſiſtentia. Vtriuſque mutationis F
cauſa eſt alteratio à calore, quæ in parte phlegmonoſa contingit. Fit enim phlegmon ex confluxu ſanguinis vberioris in affecta particula, quàm illi ſit ex vſu. Nam maiores venę vbi aut multitudine, aut mala qualitate fuerint laceſsitę, ſanguinem expellunt in minores uenas: hę rurſus in alias, neque finem habet eiuſcemodi motus, donec ad eam deuentum fuerit partem, quæ ob imbecillitatem amplius propellere non poſsit: tum extra venas prolabitur in ſpatium illud inane, quod inter carnes, muſculoſque continetur: ibi cum in loco ſit calido, ſanguiſque calidus, & humidus exiſtat, & diflari non poſsit, putrefit: quia caliditate, humoreque prędita omnia cum non diflantur putrefieri neceſſe eſt. Hinc tum ſubſtantiæ, tū coloris mutatio ſequitur. Subſtantiæ, quia aliquando tenuior, & aliquando craſsior euadit ſanguis: colore, G
quia fit multo rubror, multoque flauior: aut pro puro, aut rubro liuidus. Primum ſit rubrior, atque flauior: quia ſanguis primo effluens tenuior eſt, magiſque ad flauæ bilis naturam accedit, mox autem craſſeſcens liueſcit, tandemque ad naturam conuertitur atræ bilis. Vtrunque autem contingere admonuit Hippocrates: quę verba duplicem habent ſenſum: unus eſt in ſenſu coniuncto: ut ſcilicet dicere velit in omni vacuatione ſanguinis mutationem apparere quoad vtrunque colorem. Alius eſt in ſenſu diuiſo: quod utrunque contingat alternatim, modo hoc, modo illud. Poſteriorem hanc explanandi ſentententiam admiſerim multò libentius. Quandoquidem citra omnem difficultatem conſtat pleuritidem pro maiori parte concitari à ſanguine H
tenuiori, aut ſaltem nullam eſſe pleuritidem, quæ bilioſum ſanguinem non contineat, uiam præparantem craſſo, & uiſcido ſanguini: neque enim aliter poteſt imaginari à melancolico, aut piruitoſo fieri pleuritidem. Incoante itaque hoc affectu ſanguis circa phlegmonem conſiſtens, tenuis eſt, & bilioſus, ut potè maximè excalefactus: progreſſu verò temporis, craſsior omnino redditur: hinc mutatio circa ſubſtantiam, & colorem duplex: una quando ſanguis tenuior effluit: alia quando craſsior. Vna quando flauior, ac rubidior: alia quando liuidior, atque nigrior, rem ſic habere, atque hoc modo in artis operibus obſeruandum verba Hippocratis manifeſtè demonſtrant, quæ ſic habent. Si rubidior, flauiorque multò fluat.] hoc ſanè pacto poſſumus ratiocinari: quando ſanguis fuerit multò flauior, eo magis eſt tenuior, ad biliſq;

flauæ

A flauæ naturam vergens: at dum ſanguis mittitur in pleuritide apparet ſanguis multò flauior: cumque talis apparuerit, ſupprimenda uacuatio eſt. Mutatio itaque in ſubſtantia ſanguinis in phlebotomia obſeruanda, eſt, quando ſanguis ex ſubſtantia temperata ad ſubſtantiam tenuiorem mutatur: Confirmatur pręterea explanatio ex Galeno ſecundo de febrium differ. capite nono, & ſecundo de criſibus. Quibus in locis agens de pleuritide: ſanguinem, inquit in inflammationibus mutari in bilem flauam, & in melancoliam: pinguior, & tenuior, & calidior pars in flauam: craſsior in melancoliam degenerat: ſed prior eſt degeneratio, quæ fit in bilem: poſterior, quę fit in melancoliam. Id etiam expuitiones manifeſtum faciunt: nam educitor prius flaueſcens ſanguis, liuidior poſtea. Hoc ſanè uoluit Hippocrates ſignificare cum dicebat.
B Si rubidior, flauiorque multò fluat] hoc eſt. Dum ſanguis mittitur obſeruandum eſt effluere primum ſanguinem in conſiſtentia, & in colore temperatum: poſtea verò educi multò rubidiorem, multò flauiorem: ut putà magis calefactum, magis tenuiorem bilioſioremque. Hinc aliorum medicorum colligito errorem: qui dicunt mutationem in ſubſtantia expectandam in phlebotomia eſſe, cum ſanguis ex tenui, aut temperata ſubſtantia, craſsior apparet. Neminem hactenus in operibus artis contrarium ſentientem cognoui: & certè magna admiratione dignum videtur: cum Hippocratis contextus adeò ſit dilucidatus, adeò apertus, ut qui ueritatem non inſpiciat, is mihi cecutire uideatur. At quid contextum Hippocratis profero? cur non etiam rationem Galeni pro illius dilucidatione propoſitam tum libro ſecundo acutorum, tum hoc loco, affero in medium: quæ veritatem apertiſsimè docebit.
C Verba Galeni ſunt. Nam ſi antea crudior erat, rubidior modo, & flauior efficitur. Sin eiuſcemodi prius fuerat ad atredinem uergit] locum hunc hoc pacto explanandum duco. Pleuritis fit aliquando à ſanguine crudiore, qualem pituitoſum eſſe dicemus: aliquando à ſanguine bilioſo. Pituitoſus ſanguis in phlegmone contentus maximè excalefactus mutatur in ſanguinem bilioſum: alter uerò in melancolicum: ille igitur attenuatur, alioquin in flauam bilem tranſmutare non poſſet naturam: hic verò aſſatione incraſsatur. Libro ſecundo de ratione victus in morbis acutis, commentario decimo hiſce verbis idem author noſtram explanationem confirmat. Quicquid igitur ſanguinis in phlegmone continetur, id caloris abundantia colore permutatur: reliquum autem in partibus omnibus ſimile manet. Eam ob cauſam ſanguine,
D qui in totum ſpargitur corpus pituitoſiore exiſtente, rubidior ſanè erit, qui in eo, quod phlegmone obſidetur latere continetur: quod ſi ſanguis in totum corpus diffuſus rubidus fuerit, is procul dubio, qui ad phlegmonem eſt aduſtus, aſſatusque in nigrum permutabitur. Liuidus autem ex ea, quę fit à rubido ad nigrum tranſmutatione medium obtinet] hæc ille. Ex quibus colligo, quod ſi pleuritidem fecerit ſanguis ad pituitam vergens, quo totum abundauerit corpus: oportere ſanguinem in phlegmone contentum magis excoctum excalefactumq; tenuiorem fieri: at ſi fiat ex temperato ſanguine, aut etiã craſſiore, mutationẽ fieri ad nigrius: craſsioremq; ſubſtantiam: hæc ſecundum explanationẽ Galeni. Quid uero huic noſtra addiderit explanatio, alij iudicabunt.

MAGNAE DVBITATIONIS EXPLICATIO, quæ contra ſententiam Hippocratis, & Galeni inſurgit. Caput XXVII.

SEd quomodo ex phlegmone ſanguis aſſumitur in venis, qui nulla ratione in ipſis remanere poteſt? Sic enim Hippocrates libro tertio de morbis tradidit: Quemadmodum vbi quis vehementer percuſſus eſt: ſanguis ſub plagam ſubtercurrit, nimirum in venis à plaga uacuatis: poſtquam autem carnes veluti ſpongię fuerint impletæ non amplius remittunt: Sed continent in ſeipſis, donec F
in loco aliquid ex ſe ipſis vacuatum fuerit: cum enim collectus fuerit ſanguis, præcopia uiam intercipit] hæc ille. Quæ ſi vera ſunt, qua ratione hic dictum eſt à Galeno, & libro ſecundo acutorum commentario decimo confirmatum ſanguinis miſsionem ex phlegmonis loco humorem vacuare? Reſpondeo, me imaginari non poſſe, extrauenatum ſanguinem à calore naturali deſtitutum, & iam craſsiorem redditum ſecundo in ipſis venis remeare poſſe: hunc enim arbitror, vel per inſenſibilem tranſpirationem diſsolui: vel in pus conuerſum abſceſſum facere, aut ſudoris inſtar percolari: At à venæ ſectione vacuari poſſe non credo: ut rectè traditum eſt ab Hippocrate. Porrò ſi fuerit admodum tenuis, & paucus nondum coactus, nec in particula affecta te- G
naciter inhæreſcens, id impoſsibile non eſſe putauerim: quamuis admodum rarò contingat. Neque propterea fit, vt arbitrer Galenum non rectè ſenſiſſe: nam animaduertere oportet, poſſe nos dupliciter locum interpretari: primum, quòd ſanguis inflammationem efficiens, non ſolum in loco inflammationis continetur, ſed etiam ex communi omnium conſenſu, in proximis venis, à quibus effluit poſtea in capacitatem propriam. Ergo qui extra venas continetur ſanguis amplius non poteſt in venis attrahi, aut remeare. At qui adeſt in venis iam proximè in locum phlegmonis confluxurus, educitur à ſectione venæ: Intelligamus igitur per phlegmonem non modo particulã continentem ſanguinem extra venas: ſed etiam totum tumorem cum venis illũ circumambientibus: atque hoc modo nullus amplius erit contradictionis lo- H
cus: & nota pro confirmatione opinionis huius, quòd in græco codicè manuſcripto, qui eſt apud me, legitur. ἔγγυς φλεγμονὴν] quod eſt. Propè, aut inxta phlegmonem] & quamuis hanc lectionem in aldina impræſsione, atque alijs non obſeruauerim: veram tamen eſſe arbitror, tum quia rationi conſona eſt, tum quia eandem etiam admittunt lectionem Germani quidam ſcriptores, in græcis literis uerſatiſsimi, quos gratis ſit tranſtuliſſe contextum minimè putauerim. Secundo etiam dicendum eſt, poſſe aliquando ſanguinem in venas regredi cum tenuis fuerit, & paucus; atque nondum inhęreſcens partibus, aut craſſefactus. Hippocratem vero locutum fuiſſe de multo ſanguine, & inhæreſcente: Galenum de pauco, & tenui.

AN

A

AN SEMPER EXPECTANDA SIT MVTATIO *in colore, & in conſiſtentia in Pleuritide, omniq; inflammatione.* Caput XXVIII.

DOcere, nunc ſupereſt an ſemper ſit expectanda. eiuſcemodi
mutatio: & quando apparente mutatione ceſſandum. Diximus
duabus de cauſis ab opere quieſcendū non expectata eiuſcemodi
mutatione. Vna eſt, quando vires imbecillæ ſunt: alia eſt, quan
do phlegmon prauè ſit diſpoſita. Quod vires imbecillæ copio-
ſam uacuationem prohibeant, dictum eſt in ſuperioribus, & abundè hacte-
B nus explanatum. Prauitas autem phlegmonis, quam hic nominamus, eſt, cū
nihil illa quidem remittit ſuſcepti ſanguinis: non remittit autem cum maxi-
mè impactus fuerit, & fortiter in affecta particula conſtrictus: tunc enim li-
cet vires validæ ſint, mutatio expectanda non eſt: ſed tunc venę ſectionem
iterare oportebit: quam ſemper adhibemus duplici nomine: tum propter vi-
res imbecilliores: tum quia non poteſt ſanguis ſemel vacuari: quando verò
neutra ex hiſce cauſis impediat, expectari mutatio debebit: præſertim ſi aeris
adfuerit temperata conſtitutio. Sed circa mutationem coloris dubitari poſ-
ſet: quonam tempore vbi mutari contigerit, confeſtim ab opere ceſſandum
ſit, num ſcilicet ſtatim, atque incipit: an autem poſtquam diu præceſſerit
mutatio. Reſpondeo, quod non debemus ſtatim ſupprimere vacuationem ſan
C guinis, cum incipit: malus enim corruptuſque ſanguinis contineretur in venis:
Sed eatenus in uacuando progrediendum eſt: quatenus iudicatum à nobis
probabili coniectura fuerit ſufficientem fuiſſe quantitatem uacuatam: nam ſi
aliqua portio adhuc remaneat, eam tamen ſuperabit natura, aut per inſenſibi-
lem tranſpirationem, aut per ſudorem: hæc verò ſigillatim confirmat Gale-
nus hiſce verbis. Non tamen omni ex parte hæc expectanda eſt: verum eſt,
vbi tamquam exiſtat, ceſſare conueniat: idque duplici nomine: ob infirmas ui
delicet vires, aut phlegmones prauitatem. Interdum enim nihil ab ea emit-
titur: ſed inibi fortiter conſtrictus eſt. Si tamen vires exolui euacuatione
nondum videantur (id quod ex pulſu ſcies, & ſi cui ſanguis mittitur ætate
ſit florenti) expectanda eſt mutatio, præſertim ſi aer ſit temperatus] quam ve-
D rò ob cauſam ille dixerit. Pręſertim ſi aer ſit temperatus] libro tertio demon
ſtratum à nobis eſt.

DE ALIORVM ERRORIBVS CIRCA SANGVINIS *colorem, & conſiſtentiam.* Caput XXIX.

EX ijs quæ dicta ſunt, multa colligemus maximi alioquin momenti contra aliorum medicorum ſententiam Quorum primum eſt hoc, venę ſectionem in pleuritide fieri Hippocratis pręcepto ex eodem latere, ut uacuetur ſanguis in phlegmone contentus: non autem ut fluentem ſanguinem reuellat. Quam rem videtur mihi parum rectè animaduertiſſe Curtium & Martinum Achachiam, atque

alios

A uari, quam ſupra ex Galeno demonſtrauimus, in alijs autem morbis, aut nullius uſus eſt eiuſcemodi obſeruatio, aut admodum exigui. Sunt prӕterea, qui venam ſecantes, vbi viderint ſanguinem rubeum, perlucentemque, ſtatim volunt ſupprimendam eſſe uacuationem, quӕ res vniuerſaliter pronunciata omnino eſt falſa. Quid enim, ſi quiſpiam prӕſeruationis cauſa ab ardente febre vere ſanguinem mittat: cur non habebit pro ſumma gratia ſanguinis huius ardentiſsimi uacuationem? talis enim vacuatur, qualis in corpore conſiſtens & adauctus facere morbum ſolet: ideo illius vacuatio maximum vſum afferre poterit. Sed de mutatione circa illius colorem, & conſiſtentiam ſatis diximus, relinquitur, vt de alijs tractemus.

B *QVOD SIGNVM ERIT SVFFICIENTIS VACVAtionis ſumpto inditio à ſanguine, vbi particula Phlegmone minimè laborauerit.*
Caput XXX.

ERgo ſi nullum certum à colore ſignum ſumi poteſt, quando particula phlegmone obſeſſa non eſt, quod haberi ſignum poterit ſufficientis uacuationis? quomodo cognoſcemus ſtatim ſupprimendam inanitionem? Duo ſigna ſunt, unum eſt, impetus ſanguinis labaſcens: Aliud verò pulſus mutatio. Eſt vtrunque certum: C at ſecundum multo certius. Animaduertendum eſt circa modum ſanguinis effluentis ne fluere deſinat aut ob timorem, aut ob ſectionem à chirurgo haud benè factam: nam vtrunque contingere ſolet: aberrantque non mediocriter quàm plures medici ſtatim ſupprimendum eſſe ſanguinem putantes, vbi uiderint illius impetum firmari. Quid agendum ſi ob timorem contingat explanabitur loco ſuo: at verò, ſi ob incuriam chirurgi adueniat, id alijs docendum relinquo: neque enim hoc meӕ methodi inſtitutum eſt. Dũtaxat hoc admoneo videri mihi ſignum ſatis euidens, ac certum virtutem ualidam exiſtere, ſi aperta vena ſanguinem validè profundat: ſi enim non adeſſet in ipſis venis aut maior copia, quàm deberet adeſſe, aut mala quӕdam ſanguinis diſpoſitio, expultrix facultas haud ita validè ad expellendum inſurgeret: D Sed certè ſegnius ſineret profundi ſanguinem. Mutationes uerò, quӕ apparent in pulſu adeo certè terminum huius uacuationis denotant, ut nihil certius inueniri poſsit, modo tamen abſint affectus animi, ut prӕdiximus; ſi ex magno, paruus, ſi ex ӕquali, inӕqualis, ex robuſto, imbecillus euadere incipiat, quis non ſtatim vacuationem ſupprimendam eſſe duceret? pręſertim, alijs accedentibus ſignis ſupra commemoratis? Cӕterùm hę regulӕ videntur certam prӕſeferre coniecturam ſupprimendi ſanguinem, quando ſecta fuit vena vacuationis cauſa. At ſi Reuulſionis adhibendӕ cauſa hoc fuerit admiſsum remedium, nihil horum continget: quia neque maxima quantitate ſingulis vicibus profunditur: neque etiam aliqua circa pulſum, aut faciem ӕgroti, aut ſanguinis motum apparere poſſunt ſigna imbecillarum virium, niſi certè admodum raro, ut cum ex aliquo errore, aut medici, aut ӕgroti, aut aſsiden-

tium inopinatus quiſpiam caſus contigerit. Quis enim imaginabitur uirtu- E
tem ex repetita venæ ſectione labefactari? idcirco nihil eſt, quod in ipſa re petitione terminum quæramus uacuationis huius factæ ratione reuulſionis, ex ſignis ſupra poſitis. Quid igitur ab euacuatione abſtinendum ſignificabit? nihil ſanè aliud, quàm ubi fluxionem deſtitiſſe uiderimus. Id verò tunc potiſsimum cognoſcemus, cum ſymptomata fuerint mitigata morbi naturam conſequentia. Sed quia uidentur hæc ſufficienter explanata, nunc ad aliorum dilucidationem noſtra progrediatur oratio.

DVM SANGVIS MITTITVR NON SOLVM PVLſus mutationem in paruitatem aut inæqualitatem; ſed etiam in magnitudinem eſſe obſeruandam. Caput XXXI. F

DIFFICILIA maximè uidentur hæc Galeni verba. Continuò quieſcendum pulſu alteraſcente, aut in magnitudine, aut in quauis inæqualitate] nam certe, quomodo ſi pulſus ex paruitate in magnitudinem mutetur, ſignum eſſe poſsit uires exiſtere imbecillas, ita vt ſupprimere uacuationem debeamus, maximè ambiguum uidetur: nam eiuſcemodi mutatio nullam indicare poteſt imbecillitatem, quin potius robur adeſſe magnum. Quamobrem ſi protinus à ſanguinis uacuatione deſiſtendum, cum uires fuerint imbecillæ; hic non poteſt G
indicari vacuationis terminus, viribus exiſtentibus validis. hæc mihi uidetur magna difficultas: quam Germani loci huius enarratores, atque alij noſtræ nationis minimè obſeruarunt. Reſpondeo ab ipſa uacuatione protinus deſiſtendum tum quando virtus adeo imbecilla eſt, ut copioſiorem ferre inanitionem non poſsit: tum etiam quando virtus ad priſtinum ſtatum reuerſa eſt. Signum imbecillitatis ex pulſus mutatione cognoſcitur in paruitatem, aut inęqualitatem, magno antea exiſtente, & valido: de qua mutatione dixit. Nam de mutatione in obſcuritatem, quid attinet dicere? didiciſti enim in hac qualitate fieri diſcretionem firmarum, infirmarumque virium.] Signum verò uirtutem ad priorem ſtatum fuiſſe reuerſam eſt, mutatio ex paruitate in magnitudinem: pro cuius rei dilucidatione meminiſſe oportet eorum, quę ſupe- H
rioribus libro à nobis dicta ſunt de uirium imbecillitate: nâque duobus modis imbecillas dici ſtatuebamus: tum quando erant per diſſolutionem ſubſtantiarum languidę: tum quando erant per oppreſsionem: illæ non ferunt uacuationem: hę admittunt, & aliquando etiam copioſam: propterea haud poſſunt nuncupari imbecillę abſoluto ſermone. Cum itaque uires opprimuntur à ſanguinis multitudine protinus uacuationem inſtituere oportet: cuius uacuationis terminus erit, quando videbimus pulſum mutari ex paruitate in magnitudinem, quia tunc certi erimus uires amplius non opprimi à multitudine. Idcirco natura tunc non poſtulabit ulteriorem uacuationem. Pulſum verò ab eiuſcemodi cauſa paruum fieri certum eſt.

Libri Quinti de miſsione ſanguinis, Finis.

HORATII AVGENII
DE MISSIONE SANGVINIS,
LIBER SEXTVS.

DE QVIBVS IN HAC TRACTATIONE agendum ſit. Caput I.

G LICET hactenus videar, omnia ad quantitatem pertinentia, proſecutus: nonnulla tamen adhuc ſuperſunt, quorum explanatio pro tractationis inſtitutæ abſolutione per quàm neceſſaria eſt. A nobis enim tum ſæpè aliàs, tum in hoc etiam opere dictum fuit, Aetatem, Corporis habitum, Anni tempus, ſuprauenientia ſymptomata, mulierem vtero gerentem: aliaque eius generis, non habere vim contraindicandi venæ ſectionem, ſed quantitatem dumtaxat limitandi. Idcirco videtur operæprecium, ut de illis diſſeramus, quatenus pręfinire poſſunt huius remedij quantitatem. Verùm quoniam de indicatione, quam ſuggerit ætas primo libro abunde contra recéntiorum quorundam conſuetudinem, & fortaſsis etiam veterum, diſputauimus. De alijs verò in eo, qui hunc ſequebatur, tractatio in-
D ſtituta fuit, quando de coindicantibus, & ſecundo loco contraindicantibus ſermonem habebamus, mulieribus utero gerentibus prætermiſsis, propterea nunc reliquum videtur, vt de illis tranſigamus: atque doceamus, quoad eius fieri poteſt, diligenter: An vteri geſtatio prorſus inhibeat venę ſectionem, an autem quantitatem menſuret. Scio difficile hoc eſſe negotium; quia Hippocrates, & Galenus videntur prorſus negare hoc geneROſum remedium: Admittunt alia ex parte Cornelius Celſus, & Auerrois. Experientia magis his, quàm illis fauet. Recentiores præterea medici in varias opiniones diſtracti de hac re quotidie litigant: cum unus mittendum eſſe ſanguinem, alius omnino abſtinendum contendit, ita ut arbitrer ego, hanc ipſam contemplationem controuerſiarum plenam exiſtere. In re igitur admodum difficili enitar veritatem docere, antiquorũ ſententias, (illas quidem ſatis ſuperque ambiguas) dilucidare: ut, quod ad me ipſum pertinere poſſe iudicabitur, omnia videar in ſtudioſæ iuuentutis gratiam, & pro vtilitate humani generis præſtitiſſe.

Dd Sed ne

Sed ne ordo deſit, quoniam duplex ſeſe offert in hoc mulierum ſtatu con- B
templatio: una eſt, an liceat illis graui, & acuto morbo obſeſsis, venam incidere. Alia utrum idem conuenire poſsit remedium, ut ab ipſo præſeruentur abortu. Propterea de hiſce duobus pertractabimus, à priori contemplatione ſumpto in hunc modum principio.

VTERO GERENTIBVS CONVENIRE VENæ ſectionem acuto morbo obſeſsis. Caput II.

ACvto morbo, & graui obſeſsis venæ ſectionem conuenire pri- F
mum demonſtrabo: mox autem rationes afferam in medium eorum, qui contrarium perſuadent. Sed præſtat antea pro dilucidiori explanatione, quædam repetere principia breuiſsimis, quibus rei huius declaratio potiſsimum inhæret. Vbi affectus adfuerit magnitudo à plenitudine concitatus, aut motu, ſemper vigere de ſanguine mittendo indicationem, iam ſatis ſuperque demoſtrauimus: verùm non ſemper, quod ab indicante ſuggeritur in opus deducitur: quoniam fieri poteſt, vt contrariarũ indicationum vis, atque poteſtas multò ſit maior, quæ indicatum adhiberi prohibeat. At ſi in unum indicationes omnes conſpirauerint, nihil eſt, quod eiuſcemodi poſsit actionem remorari: duo igitur ſunt ſola, atque præcipua ad quæ omnia rediguntur affectus magnitudo, & ægro G
tantis vires, quæ in vnum ſi conuenerint, primum, ac ſtatim ad venæ ſectionem accedimus: at minimè conſpirantibus, abſtinendum eſt. Iam verò utero gerentes, morbo acuto poſſe moleſtari, nemo eſt, qui neſciat: hacque de cauſa adeſſe aliquando indicationem de ſecanda veba, certius eſt, quàm quod monſtrari debeat. Sed quid poterit eſſe impedimento quin vires validæ ſint. Fætus id ipſum facere non poteſt: quoniam vbi ipſo adfuerit in corpore multitudo, ſupereſt ſanguis copioſior, quàm ſit pro fœtus nutrimento neceſſariũ, quo certè exonerata natura multò reddetur validior. Sic obſeruatum eſt à nobis frequenter, quod vbi pleuritide, angina, continente febre, aut alio eius generis affectu præhenduntur, ingenti utilitate citra fætus aliquod periculum ſubueniri ſolere miſsione ſanguinis: quam rem Cornelius celſus eximius alio H
quin Hippocratis imitator teſtatiſsimum reliquit his verbis. Antiqui primam vltimamque ætatem ſubſtinere non poſſe hoc auxilij genus indicabant: perſuaſerantque ſibi mulierem grauidam, quę ita curata eſſet, aborſum eſſe facturam: Poſtea verò vſus oſtendit, nihil ex his eſſe perpetuum, aliàsque potiores obſeruationes eſſe adhibendas, ad quas dirigi curantis conſilium debeat: intereſt enim non quæ ætas ſit, neque quid in corpore intus geratur, ſed quæ vires ſunt. Firmus puer, & robuſtus ſenex, & grauida mulier valens tutò curatur] hæc ille. Quibus adde, quod ſi debemus in vtero gerentibus materia turgente purgans adhibere medicamentum, vt Hippocrates admonet cum ait. Vtero gerentes ſi materia turgeat à quarto vſque ad ſeptimum purgandæ ſunt] multò quidem ſecurius ſanguis mitti poterit. Primum vi-

A videntur in hoc vno conuenire phlebotomiam, & purgationem: quod ambo uires validas exigant, ut quarto methodi medendi à Galeno dictum eſt. Sed in multis longo diſtant interuallo, quæ phlebotomiam tutiorem eſſe medicamento expurgante faciunt. Horum primum eſt, quod deleteriam facultatem habens pharmacum, tota ſubſtantia infeſtum eſt, inimicumque fœtui. At non habet hanc malignitatem ſanguinis miſsio. Deinde illud excrementa deorſum præcipitans, poteſt aborſum facere hæc ſurſum attrahens, humoresque ab vtero reuellens ab hoc periculo reddere nos tutos videtur. Poſtremò non eſt in noſtra poteſtate ſitũ, vbi purrgans medicamentum exibuerimus, appoſita manu, violentam ſi ita contigerit (contingit autem frequenter) illius actionem ſiſtere, aut ſaltem remorari: deinde verò incerti ſumus,
B quod ſuo munere perſungatur medicamentum: contingunt enim, vbi pharmacum ſemel fuerit exibitum, omnia fortuna ipſa adminiſtratione, vt Galenus inquit. At vena inciſa in noſtra ſitum eſt poteſtate, eam uacuare ſanguinis quantitatem, quam voluerimus: ſumusque certiſsimi ſecta vena ſangui nem effluere. Quamobrem multò tutior iudicari debet venæ ſectio, quàm purgatio: quod Galenus olim obſeruaſſe primo libro demonſtrauimus. Præterea meminiſse oportet Hippocratis tempore, quod medicamenta purgantia, quorum frequens erat vſus, omnia calidiſsima erant, vehementiſsimèque purgabant, ut peplium, colloquintida, tapſia, helleborum vtrunque, ac id genus alia: memineris etiam eorum, quæ à Galeno dicuntur libro de ratione curandi permiſsionem ſanguinis, antiquiores copioſiſsima ſanguinis miſsione
C fuiſſe vſos. Quid igitur nobis ſecundum artis præcepta operantibus obeſſe poterit? quin abſtinentibus, & à validis medicamentis, & à copioſa uacuatione, pro morbi præſentis conditione: vtroque utamur præſidio: lenientibus ſcilicet medicamentis: & ſanguinis miſsione exigua? Amplius ſi uerum eſt, quod naturæ legibus ars medica ſit conſentanea, vt potè quæ ad illius imitationem inuenta, excultaque eſt, arbitror ego naturam docere nos propoſitæ quæſtionis diſſolutionem. Haud enim infrequenter obſeruatum eſt, grauidas mulieres plenitudinis morbo vexatas, vacuatione facta ab ipſa natura, perfluo rem ſanguinis, è naribus, ex hæmorrohidibus, atque etiam ab utero citra aliquod diſcrimen fœtus fuiſſe liberatas. Cur igitur non licebit etiam nobis ad illius exemplar, neceſsitate vrgente, aut pro vacuatione, aut pro reuul-
D ſione ſanguinem ſecta vena vacuare?

QVAE VENAE, QVO TEMPORE IN QVIbus mulieribus & affectibus, incidendæ ſint. Caput III.

POSTQVAM mittendum eſſe ſanguinem conſtauit, doceamus quas uenas incidere oporteat, quo tempore, in quibus mulieribus, & affectibus conueniat. Illud etiam atque etiam cauere oportet, quemadmodum diximus, ne pro hoc opere perficiundo venas eligamus inferiorum partium, ut maleoli, aut poplitis: hæc enim

fœtum præcipitarent: quæ igitur in cubito eligendæ ſunt venæ: Sed non equidem omnes, verùm illæ potiſsimum, quæ cum utero minorem habuerint conſenſum: Interiorem hac de cauſa maximè ſuſpectă habeo, quia maxima illius eſt cum vtero ſocietas: multo minorem habet exterior: communis verò medio quoddam ſeſe habet modo: idcirco, qui medicinam me facientem aliquando uiderunt, ij poſſunt atteſtari nunquam iuſsiſſe interiorem, ſæpiſsimè verò exteriorem ſecari. Sed ſi uirtus fuerit imbecillior, quàm quod ferre uideatur tam generoſum remedium, illius loco ſubſtituantur Cucurbitulę ſcarificatæ ſpatulis, & dorſo, ex quibus tenuiori vacuato ſanguine magna ſequitur refrigeratio totius corporis. Reliquum eſt, vt doceamus, quo tempore hoc auxilium tutius adminiſtrari poſsit. Sunt qui contendunt, quod quem admodum à quarto vſque ad ſeptimum vtero gerentes purgandæ ſunt; ſi materia turgeat: Sic etiam vbi ſanguinem expediat mittere eiſdem menſibus exerceri debere præſidium: Verùm (ut liberè dicam) longè decipiuntur: ijs enim temporibus tutius exerceri poteſt præſidium, quibus maior adeſt ſanguinis vbertas: minorique alimento indiget fœtus: at primis menſibus fœtu non multum attrahente maior adeſt ſanguinis abondantia, quàm inter medijs menſibus, hinc fit, ut ego arbitrer, multò ſecurius primis menſibus mitti ſanguinem, quàm intermedijs. In quibus tamen minimè interdico miſsionem ſanguinis (vbi neceſsitas maxima adfuerit) ſed certè non pari ſecuritate: præſertim verò fœminis octimeſtribus, quę acuto morbo: ſuperueniente vix liberari poſſunt, ut Ariſtoteles author eſt libro ſeptimo de hiſtoria anima. capite quarto. An igitur in utero gerentibus ſecanda ſit vena dictum eſt: neque uerò proportio illa de medicamento purgante ad miſsionem ſanguinis aliquam habet neceſsitatem: quia purgationes deorſum trahunt, ſanguinis miſsio ſurſum. Illæ ſanè deleteriam quandam facultatem habent, idcircoque periculum ſemper afferunt: hæc uerò nullũ habet periculum. Quam obrem tutior eſt ante quartum, quintumùe menſem, neque propterea reprobanda alijs in menſibus adhibita venæ ſectio, urgente eadem neceſsitate. Cæterùm non ſunt omnes mulieres ad hanc vacuationem perferendam accommodatæ: quæ enim exiguum ſanguinem habent, & quibus uenę ſunt exiles, non ferunt phlebotomiam: aut ſi urgeat magna neceſsitas, pro venę ſectione oportebit uti ſcarificationibus: Sic enim ſanguinis tenuioris multitudo citra aliquod, vel ſaltem exiguum uirium detrimentum, uacuari poterit. Eoque minus abſtinendum à remedio, ſi malos humores coaceruare in corpore conſueuit: quales potiſsimum ſunt bilioſi, & melancolici. His etiam addere oportet morbi acuti propriam naturam: neque enim in omnibus acutis temerè accedendum eſt ad eiuſcemodi auxilium, ſi uera tamen ſunt, quę nos primo libro diſputauimus. Hic profectò eluceſcit error quorundam medicinam facientium, qui in omnibus febribus uolunt euacuare ſanguinem: nam dupliciter aberrant: primum quia mittunt ſanguinem, vbi mittendus non eſt, & quem in corpore conſeruare expediebat. Deinde citra neceſsitatem alimentum detrahunt fœtui. Cur enim quiſpiam in tertiana exquiſita ſanguinem uacuandum conſulet? cur (ut in uniuerſum dicam) hanc promouebit vacuationem in leuioribus morbis. Non ſemel obſeruaui ex ſanguinis detractione intem-

A tempeſtiua, quam pluresutero gerentes non ſolum feciſſe aborſum, ſed parum poſtea ſubſequuto maximo fluore ſanguinis, obijſſe. Quamobrem non eſt temerè in grauidis accedendum ad phlebotomiam. Sed magnam ſemper adhibere præmeditationem oportet. Sanum conſilium fuerit, ut qui in artis operibus admodum exercitatus non eſt, aut propriam ægrotæ naturam non cognouerit, abſtineat à remedio, tantiſper, donec occaſionem nactus fuerit conſultandi cum aliquo ex præcipuis medicis, cuius doctrina, & obſeruatione innixus poſsit poſtea citra damnum tum ægrotæ, tum fœtus, tum ſuę famæ remedium exercere.

B *QVAE CONTRA HANC OPINIONEM obijci ſolent, & eorundem explicatio.* *Caput IIII.*

QVid ſentiendum ſit iam diximus: nunc doceamus quomodo ſatisfaciendum ſit dubitationibus noſtram opinionem plurimum vrgentibus. Qui ergo noluut in utero gerentibus ſanguinem detrahere Hippocratis ſententiam proponunt in libro quinto aphoriſmorum trigeſimo, ubi inquit. Mulier utero gerens ſanguine miſſo ex uena abortit, & magis, ſi fœtus fuerit grandior] hæc ille. Et non abſque ratione. Deſtruitur enim fœtus alimenti defectu: at ve-C rò deficit illi alimentum duplici de cauſa, tum quando ſanguis mittitur: tum etiam quando longiori vtatur mater inædia: haud ab re longiorem dixi, quoniam exiguam fortaſsis ferre poteſt, ut infra dicemus, ipſaque docet experientia: licet maxime ſit periculoſa, ubi acuta febre teneatur: quæ ſemper minari ſolet mortem, ut Hippocrates inquit hiſce uerbis. Mulierem ab aliquo morbo acuto capi lætale eſt.] Adduut præterea multò tutiorem eſſe inædiam vtero gerentibus, quàm uacuationem ſanguinis, quam rem experientia fecit manifeſtiſsimam: quotidie quam plures videmus, quæ adeo ingentem habent ἀνορεξίαν, ut primis ferè menſibus vſq; ad quartum, non poſsint quicquam deguſtare alimentorum: fœtum tamen illæ geſtant vſque ad maturitatem. Signum hoc videtur ſatis euidens, quo fa-D cilè poſſet perſuaderi, tutiſsimò ferre poſſe inædiam aliquorum dierum: aut ſaltem, ſi non hanc, uictus rationem aliquampiam tenuiorem, qua ſenſim omnis multitudo poteſt diſcuti citra fœtus incommodum. Hæc obijci ſolent contra opinionem noſtram, quibus ſigillatim ſatisfaciundum eſt.

Quid igitur ad Hippocratis contextum reſpondebimus, quo admonuit mulierem abortire miſſo ſanguine? Quid inquam, reſpondebit mihi idem author, ſi aduerſus eam ſententiam, alterum eiuſdem oraculum protulero? Ad monens utero gerentem ſingulis menſibus expurgari poſſe? quamuis dicat fœtus imbecillos naſci? Quamobrem aborſum non ſemper facit expurgatio ab vtero: neque etiam faciet venæ ſectio. ij, qui iudicium in Hippocrate nullum adhibent, hoſce putant gordianos nodos, quos ego in hunc modum extricare ſoleo. Aborſum facit mulier ſanguine miſſo, cum ſanguine exiguo,

prædita

prædita, pro veterum in hoc exercendo conſuetudine ingentem quantitatem exhauxerit medicus: eritq; id periculum certius, ſi venas inferiores apparuerit, quæ, ad infimas partes præcipitato ſanguine fœtum, vnà præcipitare poſſet. Neque tamen id ipſum perpetuum eſt, & uſque quaque neceſſarium, cum in dies obſeruemus malas quaſdam fœminas procurare, ut aperiatur ſaphena, ne vtero gerere cognoſcantur, minimèq; ſequatur aborſus. Porrò quæ copioſum habent ſanguinem, poſſunt ſtatutis menſibus primis potiſsimum ex vtero purgari utilitate minimè contemnenda, ſic enim exoneratur ſanguine natura, quo veluti ſarcina præmebatur, atque de cætero reddita potentior fœtum optime conſeruabit. Rarum eſt, quod alijs menſibus contingat: quandoquidem grandior fœtus, vt plurimum ſolet abundantem ſanguinem abſorbere. Quod ſi accidat, niſi adſit ingens plenitudo fœtus infirmiores (proprio deſtituti alimento) redduntur. Quæ res aduenit ſimiliter vbi exigui ſanguinis mulier propter imbecillitatem continentis facultatis vteri ſingulis menſibus reiectauerit ſanguinem. Quod hic ſcribo, id ipſum me obſeruaſſe profiteor non ſemel: cum uiderim ſingulis menſibus vſque ad quintum expurgatam mulierem fœtum tamen ſalubrem ædiſſe, qui adhuc vegetus, & incolumis uiuit. Vides quomodo neutrum verum eſt, & proprium: quod optimè admonuit Celſus. Cum itaque hæc ſic habeant, quid mirum ſi aborſum non facit euchima mulier ſanguine miſſo ex venis cubiti, cum acuto aliquo morbo præmitur? ſi neq; ſequitur aborſus, ubi ſingulis menſibus ab vtero purgamenta fluxerint? Explanatio, qua ſumus hactenus uſi, veriſsima eſt, & in artis operibus executioni perpetuò demandanda: quamuis haud plenè videatur Hippocratis mentem referre: nam ille quidem abſolutè negat venæ ſectionem in utero gerentibus, propterea dici poſſet hanc ſententiam intelligendam eſſe eo modo, quo aliæ, quæ ad rationem prædicendi ſpectant. De qua extat, eodē libro aphoriſmus à nobis ſupra citatus. Mulierē utero gerentē capi aliquo acuto morbo lætale] non tamen ob id putare oportet, omnes morituras, ſed magna ex parte id euenire: ſic etiam neque ſanguine miſso omnes aborſum paſſuras, ſed magna ex parte. Propterea ferè eundem ſcopum eſſe, atque ferè pares uires indicandi habere putato eum, qui ſumitur ab ætate & eum, qui à conceptione. Diximus enim in ſuperioribus libris, ſcopum ab ætate ſumptum non eſſe præcipuum, ſed ſecundo loco denotare auxilium, & quantitatem vacuationis magis indicare. Cum itaque mulier in utero gerēs ſeſe offerat, conceptus ipſe non indicat abſtinendum ab hoc remedio, ſed limitandam quantitatem. Quemadmodum aliena eſt inędia pueris, ſit aliena eſt utero gerentibus: atque ut illis temperata conuenire poteſt ad aliquod tempus, ſic vtero gerentibus aliqua poteſt decerni vacuatio: ut ſupra ex Cornelio Celſo demonſtrauimus. Neque poſtremò valet ratio ſumpta à cibi faſtidio, quo utero gerentes afficiuntur. Fert quidem non rarò natura ſimplicem affectum, cui ſi alius ſuperaddatur, intollerabilis fiet. In morbo itaque acuto, ubi tot ſunt, quæ fœtum perdere poſſunt, ſi victu ſimul prives, nihil mirum, ſi ociſsimè interficias. Conſulit igitur in re tam dubia vtrique accōmodata medēdi ratio: prouidendū ſcilicet eſſe tali victus ratione inſtituta, quę nulli apertè nocere valeat, Quod ſi fieri non poſsit, quin aut mater pereat

cibi

A cibi copia, aut fœtus inopia: ſatius iudicabitur prouidere matri: quippe fortaſſe infans ea ratione à periculo euadet, quod mortua matre nequibit. Idcirco hanc inſtituere victus rationem conſueuimus, ut optimorum alimentorum exiguam quantitatem ſæpe dantes ea correctione, ac præparatione, quã morbus ipſe poſtulauerit, matrem, & fœtum conſeruantes, morbumque neq; etiam augentes, aut quanto minus fieri poteſt; vacuationem ſanguinis ex cubito moliamur repetitam duabus, aut tribus uicibus citra aliquid incommodum.

B

AN VTERO GERENTES PRAECAVERI POSſint, ne faciant aborſum. Diſputationis ordo explicatus. Caput V.

De priori difficultate hæc ſufficiat dixiſſe. Aggredior nunc ad ſecundam: quæ maximis implicita eſt dubitationibus: quandoquidem Clariſsimi quidam noſtræ ætatis medici ſummopere digladiantur, auxilium nonnullis admittentibus, ne prægnans aborſum faciat: alijs uerò omnino contradicentibus. Dilucidaturus hanc difficultatem, prius explanabo, quæ ſuppoſita ponat hæc tractatio ex recentiorum opinione: mox rationes eorum afferam in medium, qui non conuenire ſanguinis miſsionem dixerunt: Tertio loco cauſas aborſus veras,
C & neceſſarias enumerare conabor. Poſtea verò demonſtrabo ſaluberrimum eſſe pro hac præſeruatione ſanguinem euacuare ſiue ſanguis ex vtero fluat, ſiue non fluat: Poſtremo rationibus illorum ſatis faciam.

QVAE SVPPOSITA PONAT HAEC TRActatio ex aliorum ſententia. Caput VI.

Scripsit quidam noſtræ ætatis medicus admodum illuſtris hac de re diſputationem ſatis longam, cuius hoc loco ſummam breuiſsimis recenſebimus, ita tamen ut nihil neceſſarium prætermiſſurum polliceamur, is itaque primum affert cauſas abor-
D ſus ex Hippocrate, Galeno, & recentioribus medicis: mox autem quibuſdam in medium allatis fundamentis, concluſionem eiuſcemodi ponit. Sanguinis miſsionem vtero gerentibus pro præſeruatione aborſus fluente, vel non fluente ex uteri vaſis quibuslibet ſanguine multo, aut exiguo in primis, vel in medijs, ſeu in ultimis menſibus nullo modo faciendam fore. Probat opinionem rationibus multis, quas anteaquam afferam ſigillatim, volo prius hominis huius hypoteſes afferre. Quantum ad Hippocratem pertinet refert illius opinionem ex libro primo de morbis mulierum: in quo dicebat, quod ſi alicui fœminæ vtero gerenti caput pituitoſum fuerit, eaque pituita in ventriculum deſcendat, cum neceſſum ſit ad id conſequi nonnullos cordis affectus præternaturam, fieri aborſum. Sic etiam & ingenti inedia,

dia, & in ciborum faſtidio periculum eſt, ne aborſus fiat: hoc idem uolebat E
fieri in largo ventris fluore, ſi onus aliquod graue geſtauerit, ſi percutiatur,
ſi ſaliat, ſi non comedat, ſi aliqua animi perturbatione vexetur, terreatur,
ſi fortiter clamet, ſi febriat, ſic etiam ſi crapuletur. Si vterus ipſe plenus fue
rit flatuoſo ſpiritu, cauſa eſt, vt partus eijciatur, ſic ſi denſus valde, ſi
magnus, ſi paruus ſit uterus ipſe: ſi aliquo alio magno morbo, vel dolore
laborat, & potiſsimum lumborum. Sunt etiam cauſæ quædam, quæ fœtum
eijciunt: ut ſi quid acre, aſperum vel amarum præter conſuetudinem come-
dant, vel bibant potiſsimum primis menſibus. Ita etiam ſi ea comedantur,
& bibantur, quæ ualdè uentrem commouent. ex ſuperfluo idem exercitio ſeu
labore, ex maxima ventris conſtrictione ſequitur quoque non nunquam abor
ſus. At uerò in quinto aphoriſmorum libro multa de cauſis aborſus docuit. F
Nam dicebat, quod in primis, & ultimis menſibus verenda eſſet grauidis pur
gatio, tanquam de facili valens aborſum prouocare, & in aphoriſmo ſubſe-
quenti dicebat: quemlibet morbum acutum ſeu cum febre ſeu citra febrem
aduenientem vtero gerentibus lętalem fore, ut potè tum fœtum, cum ma-
trem perimentem. & in alio clariſsimè dixit: ſanguinis miſsionem ex vena,
cauſam aborſus exiſtere: cuius cauſam Galenus in eius loci commentario in
medium attulit. Additque aluui profluuium facere aborſum, & in altero con-
textu declarans ſigna aborſus dicebat. Si mammæ utero gerenti repente fiant
graciles, abortit.] Galenus autem in commentario reddens cauſam dicti,
Hippocratis in Aphoriſmo aſſerebat, non propter aliud ſignificari aborſum
ex mammarum gracilitate, quam propter alimenti defectum: qui alimenti G
defectus ſequitur tum ad inædiam, tum ad ſanguinis paucitatem, quæ in ve-
nis cōmunibus vtero, & mãmis adeſt. Rurſus eriſipellam in vtero grauidis fo-
re lęta'em ſignificat. Aphoriſmo autem quadrageſimoquarto ait: De his quæ
præternaturam tenues exiſtentes vtero gerunt, neceſſariò aborſum pati: an-
teaquàm fœtus in lucem prodeat, aut craſſeſcat. Sed in alio inquit: quæcun-
que præter naturam craſſæ ſunt non concipiunt. Verum in Aphoriſmo qua-
drageſimo quinto fatebatur cauſam aborſus in primis menſibus in corporibus
mediocribus abſque alia cauſa manifeſta ſemper fore muccorem nimium, ac-
cetabula uteri replentem, ac ex pondere ea diſrumpentem non ualentibus ſu
pradictis accetabulis propter dictum pondus fœtum continere: huiusque opi-
nionis fuiſſe Galenum ſcribit in ſexto de locis affectis, libro decimoquinto H
de uſu partium, & libro de diſſectione uteri. Proſequitur deinde eodem ca-
pite recentiorum medicorum opinionem, de cauſis aborſus: interim non ex-
plicans, quos fuerit hac re imitatus recentiores, quorum alioquin maxima eſt
turba: ego non affero quid de his ab illo ſcribatur, quia in Hippocraticis
ſententijs omnia quidem, aut maior illorum pars, virtute ſaltem continen-
tur. Sed nō prætermitto concluſionē ex Galeno factam de cauſis aborſus, dū
ait. Communis autem omnibus iam dictis affectibus ipſa eſt uteri offenſio:
atque huius ipſius triplex eſt cauſa: aut moles nimia, aut pondus aliquod,
aut morſus. Moles ubi amplius diſtendi uterus non ualet. Pondus cum ſu-
pra uires eius ſit, quod continet: morſus ubi vel humores, qui prius in mem
branis continebantur ruptis in ipſum uterum ſunt effuſi: vel etiam totus par-

A tus corruptus, & putris, ac in noxiam ſaniem diſſolutus, uteri tunicam eius occaſione irritat, & mordet. Poſteàquam autem de cauſis aborſus diſſeruiſſe ſibi uiſus eſt diligenter, quarto capite ſuæ tractationis ſex facit Hippotheſes. Prima ſanguinis miſsionem duos habere precipuos ſcopos: aut enim fit pro euacuatione tantum eorum ſuccorum, qui in venis continentur, aut cum auerſione, cum euacuatione tam ad longinqua, quàm ad proxima, ſiue fiat ratione curationis, ſiue ratione præſeruationis. Secunda, quod præſeruatio, quàm græci profilacticem vocant, vera, ac ſincera, ut dicebat Galenus libro de conſtitutione artis medicæ, & in libro an ars tuendæ ſanitatis pertineat ad medicum, vel Gymnaſticã, & libro tertio artis medicinalis, propriè pertinet ad effectum futurum fieri prohibendo eum, quàmuis nondum ſit in B corpore, tamen quia imminet periculum, ne quàm primum fiat: hoc autem perficit artifex delens, ac auferens eam cauſam, ex qua affectus ipſe præternaturam, primum futurus eſt fieri: & non eam, ex qua ſenſibiliter morbus gignitur: nam illa, quæ hanc aufert cauſam, non eſt ſyncera, & pura prophylactice, cum ſit pars quædam artis curatricis. Dicitur autem aliquo modo prophylactices, ſeu præſeruatio: quia cauſam, quæ morbum creat, adimit, ut uoluit Galenus libro undecimo methodi medendi. Tertiò ſupponit, quod ſanguinis miſsio facienda pro præſeruatione aborſus, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo nullo adhuc apparente fluore ſanguinis ex utero, ſiue fuerit ex venis, quę in eius cauitate terminantur, ſiue ex uenis, quæ ad ceruicem committuntur. Alio modo poſſumus loqui de ea apparente aliquo ſã C guinis fluore ex quouis ſupradictorum locorum fuerit. Quartò notat, quod diuidendo tempus fœtationis in tria tempora præcipua, poſſumus loqui de ſupradicta ſanguinis minutione facienda aut in primis tribus menſibus, aut in medijs, aut in vltimis. Notandum inſuper eſt, & quinto, quod cum loquimur de ſupradicta ſanguinis miſsione facienda pro præſeruatione aborſus, de ea non aliter loquimur, quàm indicatione tantum ſumpta ab ea aborſus cauſa, quæ licet ipſum non cæpit facere, tamen facere poteſt in futurum. Ita quod per ipſam ſanguinis miſsionem fœtum præſeruando, prohibemus ne aborſus in futurum fiat: & ſic loquimur de vera, & ſincera præſeruatione, & non loquimur de ſupradicta miſsione ſanguinis, prout poſſet in utero gerentibus curare nonnullos affectus præternaturam, qui in ipſis gignuntur ac fiunt. D Poſtrema Hippotheſis eſt: quod ſicuti perpetuò optimum eſt, tutò curare, vt uolebat Galenus decimoquarto methodi medendi, quod conſiſtit in tribus. Videlicet, in conſecutione intenti finis, aut ſaltem, ut quem curas non lædas: & tertium, quod non facile uitium reuertatur. Propter quod præcipiebat ipſe duodecimo libro methodi, quod terminus medici, qui contra morbum pugnat, quem nullo pacto tranſire debet, eſt, ut tutè medicetur. Ita quoque in prophylactice, ſeu præſeruatione proſequendum eſt, quia cum in ea medici intentio ſit cauſam auferre, quæ poſſet aliquem præternaturam affectum futurum efficere (ut prius dictum eſt) debet id proſequi omni conatu, tam per alterantia, quàm per euacuantia, cum eis, quæ maximè tuta ſunt, & cum quibus iam certus eſt non poſſe aliquam noxam corpori inferre: hoc idem uolebat Hippocrates primo dę morbis uulgaribus his verbis.

Ee

bis. Te ad hoc exerceto morbis, ut proſis: aut ne quid noceas. E

RATIONES QVIBVS RECENTIORES PROBARE *conantur aborſum prohiberi non poſſe venæ ſectione.* *Caput VII.*

QVAMOBREM his in hunc modum ſuppoſitis ad confirmationem ſuæ opinionis rationes affert: quarum prima ſic habet. Omne illud quod eſt per ſe cauſa faciens aborſum non poteſt præſeruare ab eo. Sed ſanguinis miſsio eſt per ſe cauſa faciens aborſum. Igitur non poteſt præſeruare ab eo. maior patet, quia ſi F non, ſequetur, quod idem ſimul, ac ſemel eſſet per ſe cauſa aborſus, & pręſeruaret ab illo, quod eſt falſum, & impoſsibile. Minor eſt Hippocratis Aphoriſmo trigeſimoprimo quintæ particulæ. Secunda ratio, ex quacunque cauſa per ſe fœtus deſtruitur, ex eadem nullo pacto poteſt præſeruari, & conſeruari. Sed alimenti defectu per ſe fœtus deſtruitur: igitur ex eo non poteſt conſeruari. maior patet. minor eſt Galeni in commentario citati aphoriſmi. Tunc arguitur ſic. Ex ſanguinis miſsione vtero gerentibus facta per ſe ſequitur defectio alimenti fœtus, ut patet per Galenum in eodem loco: igitur ex ſanguinis miſsione nullo modo poteſt fœtus ipſe in utero conſeruari. Tertia ratio, ſi de quo minus videtur non ineſſe, & ineſt, ergo de quo magis. Sed minor noxa videtur, quod fœtus inferatur ex inedia: & tamen ea eſt cau G ſa aborſus (vt patet per Galenum in commento trigeſimoprimo, & trigeſimoſeptimo quintæ particulæ) ergo magis ſequetur ex ſanguinis miſsione, cum maior noxa fœtui inferatur. maior clara eſt apud omnes logicos. Quarta ratio. ſi ex alui profluuio periculum eſt utero gerentes abortire ſolum ratione vacuationis, ut uolebat Galenus in commen. aphoriſmi trigeſimotertij quintæ particulæ: quæ euacuatio eſt aliorum humorum à ſanguine. Quanto magis ex euacuatione per ſanguinis miſsionem, quæ ſanguinem euacuat, ex quo ſanguine fœtus nutritur, & per conſequens magis ei alimentum ſubtrahitur. Quinta ratio probans, quod nullo modo pro præſeruatione aborſus primis menſibus conueniat miſsio ſanguinis, eſt iſta. Dictum eſt ſupra præſeruationem fieri per ablationem cauſæ, quæ poſſet in futurum, quàm primum aliquem affectum præternaturam in corpore gignere. Tunc argumentor ſic. H Quæcunque corpora mediocria abſque occaſione manifeſta abortiunt in primis menſibus, eius cauſa eſt plenitudo mucoris in uteri accetabulis, quæ dicta accetabula diſrumpit. Sed ſanguinis miſsio nullo modo poteſt talem cauſam auferre, ac prohibere, immo potius augere: igitur nullo pacto in primis menſibus ea facienda eſt. Et ſi diceretur, quod poſſint nonnulli alij affectus ſenſibiles, manifeſti aut occulti præternaturam in dictis primis menſibus aborſum facere: qui affectus præternaturam curari poſſent per miſsionem ſanguinis, & ita aborſus præpediri: tunc dico, quod ea ſanguinis miſsio pręcipuè fit pro curatione dicti affectus præternaturam. quo caſu non eſt noſtra intentio de ea loqui: nam (vt diximus ſupra) loquimur hic de ſanguinis miſſione

A ſione vtero gerentibus faciēda, prout principaliter, & per ſe poſſet ab aborſu præſeruare, & non per curationem alicuius affectus præternaturam: in quos poſſent prægnantes incidere, & curari forſan per ſanguinis miſsionem, licet per eam (vt voluit Hippocrates citato aphoriſmo trigeſimoprimo quintæ particulæ) ſemper noxa fœtui inferatur, & præcipuè ſi alijs auxilijs curari non valeant: nam eo tempore licet per ſanguinis miſsionem noxam immineat fœtui (vt diximus de intentione Hippocratis) tamen quia alia ſalutis ratio non eſt, quàm ea, & ſi fuerit cum periculo tentanda eſt, ut dicebat Galenus in his caſibus decimo methodi medēdi ex Thucididis conſilio: eius tamen quantitatem minuens. Quod ſi affectus ipſe præternaturam ex ea curetur, & aborſus non ſequatur, hoc erit per accidens, tū ratione quantitatis, non qua-
B litatis miſsionis ſanguinis, cum ratione ſui ſemper habeat aborſum facere, niſi à quantitate labefactetur. Tum quoque quoniam ex tali ſanguinis miſsione maius ſequitur commodum, quàm incommodum auferens per eam maiorem aborſus cauſam, & hoc quoque dicendum eis erit, ſi aliquando in medijs, & vltimis menſibus percipiatur ſanguinis miſsio alicui gerenti vtero, & aborſus non fiat. Sexta ratio ad idem. Humoribus crudis, ſeu vitioſis in ventriculo contentis nullo pacto facienda eſt ſanguinis miſsio, vt Galenus docuit libro de ratione curandi per ſanguinis miſsionem, & nono methodi medendi. Sed utero gerentibus ſemper vel vt plurimum tales humores in ventriculo continentur: igitur in eis non eſt facienda ſanguinis miſsio. Quod autem vtero gerentes vitioſis humoribus, & crudis in ventriculo abundent
C Galenus declarat libro primo de ſymptomatum cauſis capite ſeptimo. Quod autem poſtremis, atque intermedijs menſibus non conueniat ſanguinis miſſio probat, quoniam ijs temporibus fœtus cum indigeat alimento copioſiori: ſanguinis autem miſsio id ipſum maximè diminuat, periculo carere non videtur. Poſtremò argumentatur à loco ab authoritate: mirum eſſe dicunt, quod conueniente ipſo in caſu phlebotomia: nullus græcorum hac de re meminerit: vt Galenus, Hippocrates, aut alij recentiores græci. Quamobrem cum hoc præſidium ſub ſilentio præterierint, non eſt dubitandum ipſum non eſſe neceſſarium: atque omnino in factitanda medicina tanquam ſummopere pernicioſum fore ab omnibus medicis prætermittendum. Hinc ſanè accuſat eos, qui volunt pro aborſus præſeruatione vti phlebotomia, nomine ignoran-
D tiæ, & temeritatis, & imprudentiæ, & erroris maximi. appellatque ſimiliter hoſce medicos empiricos, & nullius iudicij. Hunc ſanè in modum habet illius ſententia.

QVIBVS DE CAVSIS ABORSVM FIERI contingat. Caput VIII.

EGo verò cui ab ineunte ætate hoc fuit maximè propoſitum: proprio labore, vigilijs, atque diligentia alijs omnibus prodeſſe, cum hanc opinionem fuiſſem diligenter contemplatus, atq; inueniſſem exiſtere illam erroribus plenam, continere quidē non potui, quin eam, quantum in me eſſet, validiſsimis rationibus funditus euer-

terem, quam rem nunc præſtiturus exordiri uolo diſſolutionem quæſtionis à E
cauſis aborſus: quoniam etſi de eiſdem egit etiam ille, tamen nullam obſeruare methodum, tamquam purus transſcriptor, mihi uiſus eſt, vt prætermittam, quod cauſas quaſdam aborſus, & illas equidem neceſſarias prætermitit: hac de cauſa, tum uerò potiſsimum, quia multum confert noſtrę tractationi, de his paulo diligentius tractabo. Dicimus itaque aborſum fieri, vel ab euidentius cauſis, προκαταρκτικὰς græcí uocant: vel ab internis. Cauſarum extrinſecarum triplex eſt ordo: nam quædam aborſum faciunt, quia acetabula in utero exiſtentia diſſoluunt: per quæ capeſcere alimentum fætus conſueuit: in quo genere continentur quàm plures particulares: violenta ſci licet exercitatio, potiſsimum primis, vltimisuè menſibus facta, & quæ præſertim lumbos fatigare ſolet. ad hoc genus pertinet ſaltatio, qua fætus concutitur, violenterque abrumpuntur accetabula, æquitatio quædam durior, aut F
vectio. Oneris alicuius grauioris geſtatio, quæ fieri non poteſt, niſi regiò lumborum ſummopere exerceatur: ex quorum laſsitudine vteri vincula diſſoluta, fœtum neceſſariò precipitare faciunt. Referas pariter hoc loco caſum violenter concutientem, & ventris ictum, quo fętus contunditur. Quędam verò, quoniam cibum, alimentumque proprium ſubtrahunt fętui, abortire mulierem faciunt. In hoc ordine cauſę multæ inſunt: inędia diuturnior illa quidem, & admodum exquiſita: ſiquidem obſeruaui non infrequenter, vtero, gerentes aliquando inædiam temperatam ſatis commodè ferre poſſe. Aluui fluor aborſum facit, ſed qui fuerit immoderatus: nam quorundam dierum exiguus, vtilitatem afferre, tum nos ipſi experientia cognouimus, tum etiam G
alij ſcriptis mandarunt. His addito ſanguinis fluorem: hic notabis duo: primum cum dico fluorem intelligere me ſanguinis impetum confeſtim, ſubitoque factum: quando cognouimus lentè fluentem ex ipſo etiam vtero quibuſdam diebus citra incommodum perduraſſe. Quamuis etiam Sauonarola multæ experientię medicus olim obſeruauerit Neptem domini proſdocimi de comitibus pręgnantem, à qua exiuerunt in duodecim diebus librę vltra ſexdecim per nares: fętusque ſanus exiuit, mulierque à morbo euaſit, uixitque puer. Sed id profectò admodum raro contingit: quia cum ſanguine nutriatur fętus, vbi copioſa fit illius vacuatio, confeſtim, ac ſubitò per quaſcunque partes contigerit alimento multum diminuto, neceſſe eſt fętum aborſum experiri. Alterum etiam adnotabis, quod quamuis omnis fluxio ſangui H
nis præcipitare fętum faciat, tamen quę per uterum accidit, id pręſertim efficere conſueuit. Adhæc verò ex hęmorroidibus effluens: tandem vero ſanguinis miſsio expolite, aut ſaphena, aut uulnus illarum partium non exiguum: ex ſupernis autem partibus idem facit, ſed maiori difficultate. Addito que his, quod fętus multò magis incurrit hoc ipſum periculum cum fuerit grandior, quo ſcilicet tempore ſanguine copioſiori fruitur, quàm cum eſt exiguus. Tertius eſt ordo earum cauſarum, à quibus fętum mori contingit. Porrò enecatur dupliciter: vel ab ijs, quę manifeſtis qualitatibus id faciunt: vel ab ijs, quę toto genere extingunt: primo loco ſyncopes continetur; quę cum ſit pręceps omnium uirium lapſus, facit fętum deſtitui ſpiritibus vitalibus, caloreque inſito influente, hincque opus eſt illum omnino mori. Timor

A mor, & triſtitia huic additur cauſę, à quibus ſpiritus diſſoluuntur, diſſlanturque. Nolim hic intelligas, timorem omnem, atque triſtitiam, ſed eas paſſiones audito, quę modum excedant, diuturnęque fuerint. Quemadmodum neque animi deliquium leue, poteſt aborſum facere. In ſecundo complectuntur ea, quę ſuffitu enecant fętum, uel odore, aut uenenata ſubſtantia: vt Ammoniacum, aſſa fętida, ſabina, helleborus uterque filix, galbanum, iuniperus, vngulę aſini, ireos, uitis alba, lupini, nuſturtium, & ſi quę ſunt eius generis alia. Iam verò cauſę internę multiplices. Morbus acutus: vteri affectus mali, vt ulcera, humiditas nimia, Hyſtericus affectus, & alię affectiones. Vteri accettabula humiditate multa referta: Cibus mali ſucci, ab hocque nata cacochimia, immoderatus cibus & plectora. De acuto morbo

B dixit Hippocrates in aphoriſmis: Mulierem verò gerentē capi ab aliquo acuto morbo lętale eſt.] Galenus autem in commentario: non abſque ratione (inquit) ſiue enim ſit cūm febre morbus, neceſſe eſt ipſum habere febres continuas: tālis enim eſt morbus acutus, & hic duplex periculum, vnum quidem propter febrem ipſam fœtum occidentem: alterum autem, quòd ex longo interuallo cibum dantes ex alimenti defectu fętum deſtruemus. Si uerò rò vt ſeruemus hunc non verebimur crebro cibum exibere, febres continuas victu intempeſtiuo augentes mulierem grauidam occidemus. Sic etſi abſq; febre aliquis alius acutus morbus fiat, veluti morbus comitialis, morbus attonitus, quem gręci apoplexiam vocant, conuulſio, diſtentio propter magnitudinem morbi, & acutiem, impoſsibile eſt laborantem euadere.] Velim

C hic obſeruari, quod epilenſia haud neceſſario facit aborſum: niſi cum fuerit vehemens, & crebra: neque facit ratione alia, quàm vehementia conuulſionis: uidi ego multas hoc affectu detentas, quę fętum uſque ad perfectionem, maturitatemque portarunt. De affectionibus uteri ſic locutus eſt. Si mulieris grauidę in uterò ſit Eriſipellas lętale.] obſeruatione dignum eſt, quod Galenus aſſeruit in commentario: quod facto in utero eriſipellate fętus ex neceſsitate morietur, ſi quidem & febres acutę aliquando ſine inflammatione fętum interficiunt: at uerò ſi patiatur affectum proprio nomine inflammationem appellatum, an poſsit aliquando fętus uiuere, dignum eſſe dicit inquiſitione. Ego autem minime quidē dubitauerim, quod inflāmatio pariter aborſum faciat, eſt enim uterus pars quędam maximam obtinens ſocietatem (li-

D cet ſit frigidus) cum omnibus pręcipuis partibus: vt aliquando idem author in epidemijs diſſeruit: cum tradat ex uteri phlegmone fieri febrem ſinocham propter grandes venas, & arterias in ea parte conſiſtentes: niſi dixerimus, poſſe fieri naturalem partum cum exigua fuerit inflammatio: ſed tunc, meo iudicio eadem erit dubitandi ratio de exiguo eriſipellate. Rurſus de hac re ſic locutus eſt libris de morbis mulierum. Quę mulieres concipiunt quidem, ſed fętum geſtare non poſſunt, quòd ipſis in utero corrumpatur tertio, aut quarto menſe, in his uteros malè habere, humectosque eſſe nimium, aut duros aut reſsicatos, aut malo aliquo pręmi oportet..] Contendunt hoc loco recentiores ex Galeno, quòd quę corpora abortiunt ſecundo, aut tertio menſe: habeat originem aborſus ab accetabulis muccore plenis, idq; ſemper vſu venire commemorat. Sed certè non eſt ambigendum rem ſic aliquando ſe

habe-

habere, cum Hippocrates in aphoriſmis admonuerit. Quæcunque medio- B
criter corpora habentes abortiunt ſecundo, aut tertio menſe ſine occaſione manifeſta: his accetabula plena muccoris ſunt, & non poſſunt ex pondere fę tum continere, ſed diſrumpuntur] at verò, quod hoc ipſum ſemper contingat, id habere veritatem nequit: cum huius rei neque Hippocrates in contextu, neque Galenus meminerint: falſum igitur tribuunt Hippocrati & Galeno: duo ſunt equidem ueritatem huius negocijs perſuadentia: primum, quod abortus ex utroque authore cauſę multiplices adſint: quas illi ſigillatim recenſent: Alterum, quod in citato contextu de affectionibus mulierum meminit huiuſce cauſæ, non tamquam ſemper neceſſariæ, atque communis: ſed tamquam propria & particularis. Nam inquit. In his vteros malè habere, nimiumque humectos eſſe, aut duros, aut reſiccatos, aut malo aliquo præmi oportet] ſed quorſum ſi hic muccor ſemper concurrit aborſum tertio, E
aut quarto menſe, hic author meminit duri, & reſiccati uteri, aliorumque affectuum? hic duo notanda ſunt, ne iuniores, qui hæc noſtra legent, aliquando ambigant: vnum eſt, quod accetabula, græcis Κοτυληδόνες, nuncupantur: qua uoce intelligunt, quædam venarum capita ad uterum tendentia, ex quibus fętus idoneum ſuggerit alimentum. Alterum quod per muccum] intelligenda eſt pituitoſa materia craſſa atque lenta: quam gręci Μύξαν vocant: hoc ratione Philotheus interprætatur hunc locum his uerbis. Τουτέστι φλεγματικοῦ, καὶ γλισχροῦ χυμοῦ, κἀνθεν χαλαροὶ, καὶ ἀδρανεῖς γίνονται. λοιπὸν δὲ καὶ ἡ καθεκτικὴ δύναμις εἰς μήτρας ἀσθενεῖ, ὡς ὑγρᾶς καὶ φλεγματικῆς πλέα ναρκωσης ὕλης.] videlicet pituitoſo, & lento humore, & hic G
molles debileſque fiunt: præterea uerò, & uis uteri contentiua humida, & pituitoſa materia plena debilis fit.] Cibi autem malum ſuccum generantes non poſſunt alia de cauſa facere aborſum, niſi genitis iam primum ipſo in corpore malis humoribus, quorum cauſa coinquinatus ſanguis, redditus nempè acrior, calidior, tenuior, aut alia quapiam prędıtus qualitate mala; poteſt facere aborſum: hinc uitio totius corporis (nam in cachochimia talis affectus cenſetur) malum fętui contingit. Eadem eſt ratio de cibis optimi ſucci, & euchimis, à quibus generata plectora, tam quo ad uaſorum capacitatem, quàm quoad vires poteſt fętum irruens in vtero affatim ſuffocare, aut ſaltem longiori tractu temporis perdere. Hęc ſanè una eſt cauſa, in qua admittenda omnes ferè conueniunt, recentioribus illis dumtaxat exceptis, qui H
nolunt hanc recipere: Verum profectò hic ego non ambigo: quoniam quem admodum ſanguinis inopia poteſt fętum citra controuerſiam perdere, ſic arbitror copiam repente irruentem ſuffocare: neque multum eſt infrequens caſus, ut aliquis fortaſſe putaret, quando poſſum teſtari me in hac uſque ętatem obſeruaſſe quatuor hoc periculum ſubijſse mulieres. Sed quoniam videtur hoc quibuſdam difficile controuerſum, atque impoſsibile factu, volo in ſtudioſorum gratia methodo ipſa pro veterum conſuetudine negocio perquiſito, dilucidiſsimum reddere. Primum ſanè illud abſurdum eſt negare, quod temere à quibuſdam factum ſcio, mulieres non poſſe plenitudinem pati: quandoquidem cum eadem proportione ſuccos in uenis contineant, qua viri, atque eiſdem utantur cauſis plectoricis imaginari non poſſum, quomodo

A do in hanc opinionem peruerint, quam certè ſenſus ipſe manifeſtè redarguit cum indies plectoricas mulieres offendamus. Adde, quod ſi Galenum inſequi ducem deſiderant, (quem tamen vnicè immitandum ſibi propoſuerunt) hic author oſtendet illis, opinionis falſitatem, ut potè qui, tum certè paſsim alibi, tum verò maximè in libello de ratione curandi per miſsionem ſangui nis, mulieres plectoricum habitum acquirere docuerit menſibus retentis. Hoc ſuppoſito, quis habebit anceps iudicium, quin ubi toto corpore plenitudine laborent primum omnium vterus ſanguinis multitudine turgeat: à quo vniuerſalis illa multitudo principio deduxit originem. Nam ſi totum corpus ſuppreſsis ab vtero purgamentis copia, uel grauatur, uel diſtendatur, quę venę, & arterię in utero ſunt multò magis eum affectum patientur. Duplex
B afferri poteſt cauſa: una quia ſanguine ad uterum prolapſo, & non expurgato, venas illas tumefieri primū oportet: quibus plenis poteſt vniuerſum corpus ſanguine repleri. Altera quia cum uterus locus ſit, per quem ſolet natura ſanguinis multitudinem exonerare, arbitrari debemus naturam mole ſuccorum grauatam illam partem primum omnium replere, quę illorum vacuationi deſtinatur: & hic ſanè, quamquam non habuerit plenitudo principium à ſuppreſsis menſibus uterus primum, aut certè maximè multitudinem continebit. Sed quomodocunque res habeat ambigere non poſſumus, quin ipſo in utero particularis plenitudo poſsit conſiſtere: Quamobrem mulieres tum in uniuerſum corpus, cum etiam in uterum multitudinis affectum patiuntur. Sunt igitur omnibus ijs obnoxię periculis, quæ ab una plenitudine fieri, & con-
C citari ſolent, hęc ſunt putredines phlegmones, fluxiones varię, venarum ruptiones, & natiui caloris ſuffocationis, de quibus ego in libro huic tractationi dicato abundè admodum ſcripſi.

VTERO GERENTI PLENITVDINE PRESENTE ratione vacuationis, conuenire venæ ſectionem. Caput IX.

PONAMVS modo ſic affectam concipere, quęro, an utero gerēte muliere pericula eadem immineant, quę non gerente immi nere docui? an maiora plectoricis cauſis propter menſium re-
D tentionem adauctis? Ita quidem mihi uidetur. Nam adaucta multitudine adaugentur pericula. At malum eſt equidem vbi ingens adfuerit ſanguinis copia procraſtinari: quia bonum corporis habitum, cum non poſsit proficere in melius, atque ſit conſequens in deterius incidere, ſtatim ſoluere debemus. Eiuſcemodi ſoluitur habitus vena inciſa profluente ſanguine: neque enim alia, quę multitudinem reſpiciunt auxilia ad id ſunt idonea, tamquam ea, quę id ipſum, quod quęrimus lentè admodum efficiant, quod fieri confeſtim, ſubito, atque ſtatim oportebit. Temerarij quidem fuerit medici officium, & hominis nullo prędit iudicio, remedium generoſum prętermittere, atque ſinere, ut extremum aliquodpiam & immedicabile malum adueniat, dum ſocordia, & negligentia ductus, lenioribus

dum-

dumtaxat inſiſtens auxilijs, generoſa præſidia relinquit. Secta vena cubiti omnibus malis ſubuenit: ac tanta maiori ſecuritate, quanta multò facilius imminentes morbos arcere, & propellere ſolemus, quàm præſentes curare: nam vt ille inquit. E

Ægrius eijcitur, quàm non admittitur hoſpes.

Referamus hoc loco, quæ paſsim Galenus memoria prodidit magnitudinem affectuum in ſanguine mittendo conſiderandam, non ſolum præſentē, ſed etiam futuram. Quis igitur tam exigui fuerit iudicij, qui utero gerentibus dum acuto morbo præmuntur, venæ ſectionem conſulat citra aborſus periculum? hanc verò, dum morbus abeſt, deneget? maxima interim imminente de futura pernicie tam matris, quam fœtus, ſuſpicione? non faciet ab orſum ægrota mulier; faciet ſana, nulloque morbo adhuc obſeſſa? optima eſt hæc medendi ratio, uel, ut dicam cum recentioribus medicis præſeruandi ratio, qua certe non ſolum puer in utero conſiſtens, ſed mater ſimul communi periculo ſubiecti, ab internicione liberantur. Sed hoc loco dicet fortaſſe aliquis, quod fœtus non per ſe præſeruatur, ſed ex accidenti, ſeruata uidelicet matre. Deinde verò dicet, quod impoſsibile ſit à ſanguinis multitudine ſuffocari fœtum: quia dum hic in vtero conſiſtit, ſanguis non attrahitur à puero, niſi paulatim, & ut ſic dicam, ſuauiter, atque tantum quantum pro alimento iudicari poteſt neceſſarium Verùm hæ ſuſpiciones ſunt nullius momenti, veraque, ut libere dicam, deliramenta. Primum verò dicimus morborum eſſe auxilium, quodcunque, & quomodocunque poteſt morbos propellere, ſiue id per accidens faciat, ſiue per ſe. Audi vir bone quid Galenus, pro tua hac hæreſi exirpanda in medium afferat. Ex ſunt auxiliorum inuentiones ad quas quicquid conducere, quomodolibet videbitur, id fatendum eſt ad curationem eſſe neceſſarium.] Notes, quod inquit quomodolibet] hac enim uoce admonet nos, remedia minimè prætermittenda: quę poſsint quomodolibet ſiue per ſe, ſiue per accidens opitulari: hoc ex Hippocrate edoctus, qui tetanum frigidum alioquin affectum frigidiſsimæ inſperſione curauit. Quamplura ſunt in hoc genere ab vtroque authore celebrata remedia, quæ ut omnibus nota prætermittuntur. Deinde verò quis tandem docuit, non præſeruari fœtum per ſe, ſed ex accidenti? quod enim cauſa eſt aborſus per ſe, illud ubi aufertur, per ſe cauſa eſt præſeruationis: at copia, ſanguiniſue multitudo eſt aborſus per ſe, quemadmodum paucitas, & modum excedens inopia idem facit? Poteſt inſitus calor matris à multitudine ſuffocari, non poterit in utero exiſtens tantillus idem perpeti? Inopia corrumpere valebit fœtum? corrumpere, ac perdere non valebit ingens copia? ſed dicet fortaſſe, Galenum non admiſiſſe multitudinem ſanguinis inter cauſas aborſus. Duo hic reſpondeo: vnum poſito non admiſiſſe, quid tum poſtea inquam? ſiluit Galenus cauſam? Igitur non eſt admittenda cauſa? hic locus eſt certè ridiculus. Quandoquidem ſub ſilentio inuoluerunt multa præſidia, F G H

Hippocra-

A Hippocrates atque Galenus quorum fortaſſe nullam habuere notitiam, quibus tamen noſtris hiſce temporibus fęlicisſimè utimur. Vſum mannæ, caſsię fiſtularis, ſennæ, & quorundam aliorum medicamentorum expurgantium non ſcripſit Galenus: an propterea non eſt adhibenda fides poſterioribus medicis? Hippocrates docere prætermiſit multa, quę monimentis literarum mandauit Galenus, huic ne igitur propterea deroganda eſt fides? ſic pariter haud erit credendum tibi, cum quam plurima ſcribis, quæ Galenus non ſcripſit, atque neque etiam fortaſſe ſomniauit? Olim quidem dixi, & antea teſtati ſunt qui dam de medicis rebus optimè meriti, non perfeciſſe medicinam Galenum: relictumque locum eſſe poſterioribus aliquid ſcribendi ab illo prætermiſſum: quia per additamentum ſcimus artes omnes, atque ſcientias fuiſſe adeptas
B perfectionem ſuam. Præterea ſi hic author plenitudinem inter cauſas aborſus non enumerauit: quæſiuerim ego ab illis an propterea neganerit aliquando? an hoc ipſum principijs ſuis minimè conueniat? Quamobrem non ſequitur falſum eſſe, ex eo quod Galenus non ſcripſerit. Alterum hic addo, quod uterque author, quinimo recentiores multi cauſam hanc receperunt: oſtendam rem ſic habere cum rationes perſoluam. Porrò quod addunt non poſſe fętum à multitudine ſuffocari, quia non attrahit alimentum nimis copioſum, inconſiderantiæ plenum eſt. Quandoquidem fluxionis non eſt unica dũtaxat cauſa, attractio ſcilicet, aut naturalis, aut præternaturam: ſed aliæ ad reumaticos affectus gignendos concurrunt, ut expulſio, humoris natura, loci recipientis conditio, & alia de quibus ex Galeni ſententia diximus noſtris
C commentarijs tum in librum ſecundum ad Glauconem, tum libro de ratione curandi tumores præternaturam. Ponè igitur fętum tantum attrahere alimentum, quantum ſupperit ſibi: ubi tamen ingens adfuerit in venis copia, natura poſſet abundantiam per eaſdem vias exonerare, ad iuuante potiſsimum attractione à fœtu, & ſucceſsione, loci recipientis imbecillitate, natura ad propellendum ſanguinem, ac ſe exonerandam conſuetudine per eaſdem uias, atque tandem inferiori ſitu partis.

MVLIERES PLENITVDINIS AFFECTV laborantes poſſe vtero concipere. Caput X.

D

CAETERVM hæc, quæ diximus habere non contemnendam difficultatem videntur: primum quia nos uidemur ſupponere, mulierem plectorico habitu laborantem poſſe concipere: quod ſanè nunquam fortaſſe conſiſteret. Hippocrates enim aſſeruit, quod cum vteri vaſa ſanguine referta non ſunt, ſed uacua, ſemen ad ſe trahunt, fętusque concipiunt: at plenitudine tum alijs in partibus, tum ipſo in utero exiſtente, venis abundantia maximè turgentibus, conceptio fieri non ualebit. Hippocratis verba ſic habent. Concipere in ventre pluribus mulieribus neceſſarium eſt poſt menſtrua purgamenta, ubi ab his exolutæ fuerint] & libro de morbis mulieribus cum purgatæ fuerint mulieres à

menſibus, maximè cum in uentre concipiunt, cum uiro conſuetudinem ha- E
bentes, & genitum ipſis corroboratur.] Atque alibi multò apertius. Mulier ſi quidem uacuatur à ſanguine, in uentre concipit: ſi verò repleta eſt non.] ex quibus colligere vnuſquiſque poteſt repletas mulieres non concipere. Deinde verò controuerſum eſt, & plenum diſſentionis, quod nos diximus, mulieribus multitudine obſeſsis miſsionem ſanguinis eſſe neceſſariam: quaſi quod alia non adſint remedia pro corrigenda multitudine: ſecus quidem atque fuerit à Galeno expoſitum libro quarto methodi medendi, alijſque locis ſexcentis: & nos in libro ſecundo tractationis huius, demonſtrauimus. Priori difficultati, reſpondent quidam, quod plectorica mulier, ſi talis euaſit poſt conceptum retentis menſibus, quod nullum locum habet propoſita difficultas: quoniam anteaquam conciperet plenitudine non laborabat: quo caſu loqui illos arbitrantur. Verùm ſi nos ante conce- F
ptum putemus plectoricum affectum adeſſe, uterique uenas ſanguine plenas immaginemur, tunc impoſsibile eſſe huic conceptionem aduenire. Sed mihi non ſatisfacit opinio, quia non eſt abſurdum plenitudine affectas concipere, quemadmodum neque etiam abſurdum eſt concipere illas, quę malum coaceruare ſuccum ſolent, ut in dies hoc modo contingere obſeruauimus. Nam ſi habuerint ſemen prolificum (habere enim ſemen, hocque ad generationem effectiuè concurrere, vt ſemen uiri, cum Galeno, atque alijs medicis, clariſsimiſque philoſophis illos credere minimè ambigo) ſi inſtrumenta fuerint optimè diſpoſita: quid eſſe poteſt impedimento quin concipiant? Eadem eſſet quęſtio de plectoricis viris, an ſcilicet poſsint emittere, nec ne G
ſemen prolificum: cum tamen hactenus, quod ego ſciam, dubitauerit nemo. Quamobrem ſtatuatur ualidiſsima ratio in hunc modum. Quęcunque prolificum generare ſemen valent, vterumque bene diſpoſitum habent ad conceptionem ſunt idonę. Poſſunt generari eiuſcemodi ſemen plectoricę mulieres, itaque ad conceptionem idoneę ſunt. Circa maiorem nulla eſt dubitandi occaſio: minor verò ipſa experientia euidentiam habet, cum obſeruemus quotidie euſarchas mulieres non modo concipere, ſed etiam frequentes partus ędere. Si dixeris habere illas prolificum ſemen, non tamen habere vterum benè diſpoſitum: quia plenitudo impedit expurgationem: hic inquam non eſſe hoc neceſſarium: quoniam videmus plectoricas menſes habere, aliquando multos, aliquando paucos pro conditione corporis: & quę menſes H
habent mulieres concipiunt: adde quod non uidetur maior ratio de plectorico habitu, quàm de cachochimia: at quis dubitauit malo ſucco prędit as non poſſe concipere? ſi obſtructionem facit multitudo: cur eandem non procreabit humorum craſsities, & viſciditas? Quamobrem cauſa ſterilitatis non debet neceſſariò referri, in multitudinem, aut in cachochimiam; ſed in malam diſpoſitionem vteri: cum in utroque habitu poſsit uterus, quantum ad conceptionem pertinet, & bene, & malè ſeſe habere. Oſtenderem pluribus rem in hunc modum habere, verùm quia in re apertiſsima pudet me amplius immorari, volo id tanquam notum prętermittere, ſimulque ſtatuere Plectoricas aliquando concipere. Si quis huic Hyppodeſi non credit, is quidē ſterilitatis cauſas perueſtiget omnes, atque ſic ueritatem inueniet. Ego quidem

A dem hac uti diſtinctione ſoleo. Plethoricę mulieres, uel ex utero ſtatutis temporibus emittunt ſanguinem, uel minus. quæ nihil reiectant ſanguinis, aut nunquam concipiunt, aut certè admodum raro: quia conceptus fieri non poteſt, niſi affluente ad vterum pro fœtus alimento, ſanguine: hinc enim ſemen vbi ſiccum, & rugoſum inuenerit uterum, foras delapſum, nullam facere conceptionem poteſt: de qua re fuiſſe locutum Hippocratem conſtanter affirmo. nam ait. Quæ ſiquidem uacuatur à ſanguine mulier in uentre concipit: ſi uerò repleta fuerit, non. Nam uacuis uteris, & uenis à ſanguine factis mulieres in ſe fœtus concipiunt] id uerò multò euidentius cum ait. Etenim poſt menſtrui ſanguinis purgationem, mulieres in uentrem concipiũt] hæc ille. Verùm quæ aliquid emittunt ſanguinis, ſiue multum ſiue parum
B emittant, concipiun: eo tempore, dum vel ipſi effloreſcere incipiunt menſes, vel dum pœnitus effluere: vt Galenus hiſce uerbis teſtatur. Conceptionis tempus eſt, vel incipientibus, vel ceſſantibus menſtruis] ac rurſus. Concipere cur alio tempore, quàm dum vel incipiunt vel ceſſant menſes mulieres nequeant, cauſa eſt, quod ſemen nequeat, in uulua remanere: ſed à confluentis ſanguinis copia eluatur.] Quarum igitur uteri venæ ita ſanguine refertæ ſunt, ut nullam aliquo tempore ſanguinis illius copiam exonerent, hæc non concipiũt: quæ exonerant, optimè concipiunt. Quod verò tradunt, quæ prius non aderat, generari plenitudinem muliere utero gerente ex purgamentis in utero retentis: id quidem veriſsimum eſſe conſtat, ſed hæ certè minus periclitantur mulieres, quæ illæ, quæ ante conceptum plenitudine laborant: nam fit ple-
C nitudo multo maior in illis duplicata ſcilicet cauſa: altera, quæ prius aderat in toto corpore: noua altera genita retentis menſibus, quorum copiam tantillus fœtus abſorbere, & uniuerſam in ſuam cõmoditatem trahere non poteſt.

VENAE SECTIONEM VTERO GERENTIbus conuenire etiam ratione reuulſionis. *Caput XI.*

HACTENVS docuimus vacuationem permiſsionem ſanguinis vtero gerentibus conuenire. Eadem etiam cauſa facit, ut pari
D ter conueniat idem auxilium reuulſionis ratione: ſiquidem inter cauſas, quæ reumaticos facere affectus couſueuerunt, vna eſt præcipua, multitudo quoad uires, qua onerata natura non exiguum periculum imminet, quin ex utero ſanguinis fluxione prouocata aborſus conſequatur: Prudentis autem fuerit medici conſilium periculum cauere anteaquàm ueniat: quod ſanè optimè præſtabit, vena ſecta, quæ in utroq; caſu, iuuat tã ſcilicet dũ euacuationẽ, quàm dũ reuulſionẽ mollimur, quo autem id fiat à nobis tutius, & citra periculum hęc obſeruanda duximus. Primum quod vtero gerens optimo ſit corporis habitu prædita, neque difflabilis, ſed nigra carne, venaſque latas habeat: Deinde uerò ſanguinem non ita confeſtim mittemus, quemadmodum vtero non gerente mitteremus, ſed paulatim, multiſque uicibus, ut diebus continuis duobus, aut tribus ex cubito dextri

 lateris

lateris vſque ad vncias quinque aut ſex pro uice . Recordor , quod dum E
Auximi omnium totius piceni ciuitati antiquiſimæ, medicinam facerem:
nobilem quandam mulierem ſingulis annis aborſum in tercio menſe fuiſſe per
peſſam: alteram etiam noui , quę parum ſunt egreſſa quartum, morruum pue
rum ſingulis annis emitebat. dum pro meo munere inueſtigare cauſas conor:
inuenio aliam non adſſe cauſam, quàm plenitudinem ſanguinis puerum ſuf-
focantem: in quam ſanè opinionem veni, quoniam ex cauſis aborſum facien-
tibus, nulla quidem aderat multitudine dempta, cuius manifeſtum apparebat
indicium ex plectorico, illius habitu , & victus ratione euſarca. Itaque con
ſtitui primis menſibus copiam ſanguinis vena ſecta in gibbero , diminuere,
atque etiam iterationem adhibere, qualem ſupra docuimus: Reclamabat Au-
ximianus medicus, hunc ego paruipendens, ſtatuta deliberatione accedo ad F
auxilium . Mirum eſt dictu, quanta fuerit fælicitate excogitatum: nam quæ
ante noſtrum aduentum quater abortiuit, nunquam poſtea id perpeſſa eſt pe-
riculum, & adhuc viuit cum ſobole numeroſa. Hoc igitur auxilium præ-
ſente neceſsitate iam expoſita, non eſt prætermittendum.

CVM REMEDIA MVLTITVDINIS MVLta ſint, cur ad venæ ſectionem accedendum in vtero gerentibus. Caput XII.

VERVM quia, ut recte admonuit Galenus non oportet ſtatim ac- G
cedere ad miſsionem ſanguinis ubi plenitudinis ſigna , & ſyn-
dromes adfuerit : quod perperam faciundum ſemper curauit
Menodotus ille empiricus , quibuſdam enim ſatisfacit inædiam
adhibuiſſe: ſufficit alijs exercitatio, nonnullis frictio: aliquibus
balneum, & purgatio vtilis eſt ; quamobrem doceamus hoc loco cauſam ,
cur non alijs prætermiſsis auxilijs ad phlebotomiam, tamquam ad ſacram an
coram perueniendum eſſe duximus. Dicamus itaque primum ex omnium
medicorum conſenſu balneum nulla ratione vtero gerentibus conuenire: quo
fœtus paruo admodum negocio præcipitari ſolet. Porrò exercitationem non
eſſe utilem in caſu primis potiſsimum menſibus, hoc manifeſtum facit: quo
niam cum ſit vehemens, quidam motus exercitatio, haud valebunt citra pe- H
riculum aborſus hanc ferre utero gerentes: fiet enim omnino aborſus, ſi om-
nes exerceantur partes. Si inferiores partes dumtaxat laborauerint multò ma
gis, ac certius continget aborſus. At ſi partes ſuperiores exerceantur, quia la
borioſos oportet motus exiſtere , quamuis minori periculo ſequatur : tamen
non eſt propterea denegandum , quin ingens mulier abortiendi periculum
ſubeat. Quod ſi dicerent non intelligere ſimpliciter dictam exercitationem,
ſed pro motu corporis communi appellatione vſos, videant quomodo ſupe-
riorum partium leuis motus poſsit multitudinem tum particularem, cum uni
uerſalem emendare. Adde quod Galenus, cum obnoxios plenitudine ſanari
exercitatione tradidit, veram intelligit, & non communiter dictam: mox au-
tem leuis motus magis augere, quàm diminuere plenitudinem poteſt, vt cui-

que

A que ſatis manifeſtum eſſe poteſt. Quia certè non poteſt illa diſcutere humores in venis, & in habitu corporis contentos, ſed nouos attrahit excalefactis partibus. Quod ſi facere id ipſum non poterit exercitatio leuis, quomodo ſperabimus à frictione fieri? Poſtremum verò tam exercitatio, quàm frictio, atque etiam ciborum parcitas, & inædia plenitudinem ſi valebunt diſcutere, id quidem facient longiſsimo temporis interuallo: at quis tam cordatus erit medicus, qui quod breui admodum tempore tutoque poſsit efficere: velit longiori tempore, neque citra inſigne aliquod damnum perficere? his itaque de cauſis putauerim, neque balenum, neque exercitationem neque frictionem, neque inediam conuenire. Purgatio uerò neque admodum eſt tuta: quam tamen humoribus turgentibus neceſſariam eſſe à quarto vſque ad ſeptimum tra
B didit Hippocrates: nam, ſi duo hæc generoſa, præſidia inuicem conferre volumus, ſanguinis miſsionem longo interuallo, purgantis medicamenti vſum ſuperare cognoſcemus. Nihil enim artem ipſam medendi æquè reddit coniecturalem, vt ſuperiori libro admonuimus, quàm vniuſcuiuſque remedij quantitas: quę profectò neque ſcri-bi, neque ad vnguem dici poteſt. At in venæ ſectione hanc menſuram facilè deprehendimus, in purgatione non item. Nam & coloris mutationem, nunc quidem in ipſo fluente ſanguine, nunc verò in ægrotantis corpore diſpicere licet, animi quoque defectio in pluribus affectibus vacuationis terminum obtinet: quemadmodum ſanguinis fluentis vigor langueſcens: & pulſus mutati in quacunque magnitudine, ut ex Galeno docuimus: adde quod medicus huius ſolius vacuationis liberam
C habet facultatem ſiſtendæ, quandocunque illi placuerit: aliarum autem nullius. Nam vbi propinandum ſit aliquod medicamen prima exhibitio, in ſua poteſtate ſita eſt, cætera verò fortuna adminiſtratrice obtingunt. Ingens præterea in propinatione pharmacorum periculum eſt, præſertim in vtero gerentibus, cum vel non commouetur purgatio, vel quod in alunm attractũ eſt, non facilè excernitur: vel cum dolore torminibus, refrigeratione, pulſus euaneſcentia, & animi defectu exprimitur: vel cum corpus vehementer perturbatur: interimque parum admodum vacuatur, aut euacuatio modum excedit, id quod ſæpius ceu extremum malum contingit, quam rem cum aliquando Auerroes magnus medicus, at certè maior philoſophus contemplaretur, in hanc eandem opinionem peruenit dum inquit. Dicit Hippocrates
D mulier prægnans non debet phlebotomari, niſi quando embrionis virtus fuerit fortis. Hoc eſt à quarto menſe vſque ad ſeptimum: niſi humores fuerint furioſi: & pharmaciam concedit tunc. Ego autem dico, quod phlebotomia, quando adeſt repletio, qua embrio non indigeat non eſt mala: ſed pharmaciam non credo ad bonum peruenire finem: immo neceſſariò lædit embrionem. Eo quod id ſubſtantiam habet uenenoſam, & fortaſſe faciet multos humores fluere ad embrionem: ut ipſum lædant] hæc ille ex quibus duo colligito (ut hoc ipſum obiter dicam) primum quod ſecundum ſententiam Hippocratis mittendus eſt ſanguis vtero gerentibus: non enim dixiſſet Auerroes hæc uerba, Dicit Hippocrates, quod mulier prægnans debet phlebotomari] conſtitiſſet illi, opinio Hippocratis, & quamuis non inueniamus in Aphoriſmis conſcriptam hanc fuiſſe ſententiam: tamen alibi id explicaſſe, credere quidem abſurdum minimè videtur: eoque uolumine carere nos, ut alijs quàm

pluri-

pluribus. Secundo quod plenitudine exiſtente in utero gerentibus, qua non E
indigeat fętus, mittendum eſſe ſanguinem. Vides igitur, quàm puerili præditi ſunt iudicio, qui negant utrumque: tum quod mulieres plenitudinis affectu nequeant laborare, tum quod uena illis non eſt incidenda. Sed ad propoſitum reuerſi alia etiam eſt cauſa, qua admonemur ſanguinem mittere, ea verò eſt, quàm libro tertio huius tractationis, & primo docuimus: Nempè, quod plenitudo propriè curatur hoc præſidio, quemadmodum ſucci mali præſentia, & vitium expurgatione corrigi ſolet. Succurrit quidem plenitudini purgatio: ſed impuræ, quam etiam tutius una phlebotomia emendari poſſe nnn dubito. Poſtremò autem purgatio humores trahit deorſum, laborque in egerendo cum fiat, præcipitare fętum cogit. Sanguinis autem miſſio
ex cubito ſurſum attrahens minus periculum minatur. F

FAETVMQVE NE SVFFOCETVR A MVLtitudine, periclitari: & quomodo pro deuitando periculo ad ſanginis miſſionem ex cubito, ſit accedendum.
Caput XIII.

MIHI arridere non poteſt, quod illis placuit, periclitari non poſſe fœtum à multitudine corporis: nam ſi mater in aperto peri- G
culo ponitur: cur in idem tantillus fętus conſtituendus non eſt? ſi robuſtior à plenitudine obruitur, cur imbecillior euadet incolumis? Iam quidem pericula ſunt in vtraque plenitudine vaſorum abrumptiones, ſuffocationes natiui coloris: putredines, fluxiones, & harum occaſione morbi reumatici, febres, alijque id genus affectus: his equidē ſubiectæ ſunt matres: cur eiſdē nō fore ſubiectos fœtus arbitrabimur? ſi ſuggentes ſanguinē, natura quærēs exonerare ſeſe à multitudine, quacūq; præmatur, aut quo ad vaſa, aut quo ad uires, multo maiorē tranſmittat copiā ſanguinis, quàm tantillis fœtibus ſit ex uſu, cur in ſuffocationis periculum non incident? Quod ſanè certius eſſe poterit, ſi mulierē concepiſſe non poſt expurgationem, ſed antea contigerit, atque ſi multitudo habuerit principium H
à retentis menſibus, quam Galenus in libro de ratione curandi per miſſionem ſanguinis admittit, tunc enim venæ uteri magis turgentes, adaugere facient multitudinem, periculumque duplicabunt. Fœtus (inquiunt illi) attrahit, quantum ſibi eſt neceſſarium. Fateor. Sed cauſa periculi non eſt attractio fœtus, ſed certè naturæ expulſio, & exoneratio, fluxio ipſa, quorum poteſt eſſe priucipium attractio ab ipſo fœtu. Eadem ratio eſt de generatione phlegmonis: nam fit inflammatio ex confluxu ſanguinis vberioris, quàm poſtulet affecta particula: iam quidem hæc attrahit ſanguinis conuenientem quantitatem; cur igitur fit phlegmon? duplici poteſt de cauſa contingere: vna eſt, quia adſit attrahens aliquæppiam cauſa præternaturalis: alia vero, quia humores expelluntur ad morboſum locum. In propoſito caſu, ratione fœ-

tus,

A tus, nulla aduenit ſibi labes, ſed ratione quantitatis, cum qualitate humorum maxima aduenire poteſt. Addunt illi propterea verùm iſti pauperculi meo iudicio decepti ſunt opinantes eodem modo ſanguinem deferri ad vterum tempore impregnationis, quo defertur eo tempore quo ntero non gerunt, parum exercitati in commentarijs Hippocratis, & Galeni, & aliorum medicinæ bonorum authorum.] Sed profectò hic tota, quod dici ſolet, aberrat via: quandoquidem per eandem viam obrui poſſe, & ſuffocari fœtum, per quam alimentum ſuggit; conſtanter affirmamus: huncque ſuffocari non ſanè ob naturalem attractionem, ſed propter fluxionem præternaturalem factam à natura, vt ſeſe à multitudine ſanguinis exoneret: Hacque uia non modo ſuffocari, ſed extingui poteſt, attracto ſanguine putrido, qui per venas to-
B tius corporis oberrans in febre ſinocho, facilè ad vterum, ut partem imbecilliorem, traſmitti poteſt: hæc enim febris, vt alibi declaratum eſt à nobis, fit in habitu plectorico. Præterea quæſiuerim ab hoc homine, an uterus concipere poſsit inflammationem? anque hanc ſemper inſequatur propter grandes venas, & arterias, quibus præditus eſt, febris continens? ſcio reſponſurum: quod vtrunque poſsit contingere. Quæſiuerim rurſus an id ipſum in vtero gerentibus aliquando adueniat? ac adueniente an aborſus periculum immineat, quemadmodum de eriſipellate ſuperius diximus? neque id negabit. Tunc explicent mihi boni medici per quam viam ſanguis in vtero copioſior fluit phlegmonem facturus: ſi dixerit, non poſſe deduci per eam per quam alimentum capit: reddenda eſt illi ratio cur non ualeat: explicandaque ratio
C eſt, cur in illis affluenti cruore copioſo non fiat inflammatio, fiat autem in alijs. quæ ſcilicet ſit præſtantior vnius, quàm alterius partis conditio. Quod ſi dixerit in ceruice vteri phlegmonem concitari ſanguine confluente ad eam ſedem abundantiori, quàm poſtulat vſus illius: iam quidem certum eſt ex inflammatione propoſita aborſum fieri poſſe. Oportereque hac de cauſa inhibere anteaquam fiat eiuſcemodi confluxum: quæ res ad puram prouidentiam pertinet, quam græci προφυλακτικὸν vocant: hocque meo iudicio artificis præcipuum eſt opus. Cauere ne morbus fiat: maiorique honore dignus eſt medicus, qui pronoſcens, præuidensque, quod futurum eſt, ſua opera, ſtudio, diligentia præcauet euentum: quàm dum futurorum ignarus, ſecors, atque negligens expectato morbo, præſentem curat. Ergo pericula imminentia ſunt
D ſuffocationes, venarum ruptiones putredines inflammationes, fluxiones: quorum cauſa, vt præſeruemus aliquando vtilis eſt uenæ ſectio, aliquando autem inutilis. Ceterùm hic doceamus, quando ſit utilis. Equidem non me fugit, non eſſe ad hoc ipſum auxilium vbi plenitudine laborauerit aliquiſpiam confugiendum illico, niſi prius conuenientem diſtinctionem adhibeamus, ut ſecundo libro tractationis huius demonſtrauimus. Primum videre oportet, quanta ſit plenitudo: deinde vero memorandum, quid alijs temporibus aduenerit. exigua enim, & à ſanguine tenui progenita leuioribus auxilijs corrigenda eſt, leuiora dico, uictus rationem parciorem, aut inædiam balneum, frictionem, exercitationem: ex his duobus conueniunt. Frictio ſuperiorum partium. & exercitatio, alia in vtero gerentibus haud arbitror tutò adminiſtrari poſſe: niſi quis fortaſſe ad aliquod tempus victum inſtituat tenuem. Verùm ſi

magna

magna fuerit, quę leuioribus corrigi nequeat præſidijs(hoc ſanè optimè iu E dicabit medicus ex incremento ſignorum plenitudinis, alijſque alibi à nobis diligenter expoſitis) fruſtra leuiora præſidia tentarentur, quæ ſanè magis augere, quàm minuere plenitudinem poſſent: idcirco ad venæ ſectionem accedendum. Hic iuuabit memorari, quæ olim contigerunt: ſi enim ſit aliqua aborſum faciens tertio, aut quarto menſe, aut alijs prioribus, vel poſterioribus, emittatque mortuum fœtum plenitudine laborans, nullaque ſubſit alia cauſa neque interna, neque externa, equidem in eam debet opinionem venire plenitudinem ſuffocaſſe fœtum: quamobrem vbi rurſus conceperit, non eſt expectandum periculum, ſed prudentis medici fuerit anteuertere, & præcauere anteaquam fiat. Eodem indigemus conſilio ſi plectorica mulier quotannis ſinocho febre affecta primis menſibus aborſum fecerit: quis igitur id F tempus expectabit? Addito his copioſum ex vtero fluorem ſanguinis de quo ſequenti capite diſſeremus. Ita eſt tamen temperanda venæ ſectio, vt tutò fiat. quia modum excedens obeſſet: hinc ut fœtui ſufficiat ſanguis, quo alioquin abundabat antea, vacuamus per vices duobus, aut etiam tribus diebus continuis ſanguinẽ demẽtes ad uncias quinq; aut ſex pro vice: hocque modo citra incommodum aliquod optimè ſuccedit: Ego certè poſſum candidè profiteri me aliquando vſum hoc fuiſſe modo ſectionis venæ in ijs quæ abortiebat ob ſanguinis multitudinem, aut fluorem, atque illas optimè perſeueraſſe. Verùm, ut illi qui contrariam opinionem tenent: aliquod non habeat refugium, explicandum ex Galeno eſt negocium paulo diligentius. In primis autem ſupponamus in illius gratiam, ſanguinis vacuationem ſecta uena con- G uenire utero gerentibus, dum acuto aliquo morbo pręhenduntur: hoc enim tamquam certum, & quotidiana experientia comprobatum admittunt. Volo tamen huic addere diſtinctionem: quod morborum acuturum natura eſt duplex: quoſdam enim committit ſanguinis multitudo, aut motus: alios verò mali ſucci præſentia, cachochimiam uocant. In prioribus vel pro uacuatione, vel pro reuulſione conuenit venam tundere: in poſterioribus autem purgare expedit, de quibus dicebat Hippocrates, utero gerentibus à quarto vſq; ad ſeptimum ſi materia turgeat, purgandas eſſe. His in hunc modum ſe habentibus propoſita ſit præſeruatio ab eiuſcemodi morbis, quæritur quid agendum. Si dixeris inſiſtendum eſſe præſidijs leuioribus, aberrabis utique: quia validus morbus imminens, validis arcetur præſidijs: ijs itaque fuerit utendum. H Sanguiſúe potiſsimum eſt mittendus ex eiſdem venis, ex quibus mitti debet dum iam ægrotare incipiunt: Quamobrem pro arcenda plenitudine, aut morbo magno, & acuto ſanguinem ex cubito mitteres citra aborſum: pro impedimento eiuſdem euentus, ex eadem parte vacuationem facere conueniet. Audi Galenum. In quibus autem corporibus nulla dum particula affecta eſt cæterum vacuationem uere inchoante ante vertimus, in ijs ſiquidẽ talis ſit homo, qui quotannis æſtiuo tempore febrilibus morbus obnoxius eſſe aſſolet, atque in eo exundantiam euacuare ſtudemus: æquè pars quæuis in ſanguinis detractionem accommoda eſt, ſicuti etiam ſi artriticus ſit omnibus articulis laborans: Quibus autem eximiè pars quæppiam vbi prius vacuati non fuerint infeſtetur, haud æquè liceat ex quauis parte vacuationem moliri,

verum

A verum ſicut in ijs, qui pati iam incipiunt. Quamobrem podagricos ex cubito purgato, comitialibus verò morbis, & vertiginibus obnoxios potius ex cruribus.] Ergo ſi vterus phlegmone afficitur, ſi fluxione ſanguinis nimium tentatur, ſi plenitudine ſanguinis laboret, protinus Galeni præcepto ſanguis mittitur ex cubito, vt optimè conſcriptum reliquit libro ſecundo ad Glauconem. Vbi ergo non fuerint præſentes hi affectus in utero, immineatq; periculum ne fiant: idem remedium pro pura, prophylactice, conuenit: inextricabilis eſt nodus: quo velit nolit, cogitur confiteri miſsionem ſanguinis vtero gerentibus anteaquàm morbus inuadat, utilem exiſtere: hacque præſeruari fœtus duplici ratione, vna ſanè diminuendo maximè abundantem cibũ, quo ſuffocari periclitabatur: altera matrem ab imminentibus morbis tutam
B reddendo: quorum præſentia ſolet matri, & infanti mortem afferre. Diximus itaque quod mulieres plectoricæ poſſunt concipere: quod conceptus à multitudine ſanguinis ſuffocari poteſt, & quando ad miſsionem ſanguinis, & quomodo ſit veniendum. Hippocratis autem ſententiam, quod plenæ mulieres non concipiant, quia ſuperiori capite ſumus interpretati, declarare hoc loco ex induſtria prætermiſimus.

VTERO GERENTIBVS MITTENDVM ESSE ſanguinem, vbi immineat fluor ſanguinis ex vtero. Caput XIIII.

C
SANE vnum hoc apud omnes medicos euidens eſt, venæ ſectionem ex ſaphena, aut poplite certiori periculo aborſum facere, quàm ſi in gibbero exiſtens diuideretur: adhucque certius videri, ſi ex utero ſanguis effluxerit. Neutrum tamen ita certum eſt, ut ſemper, atque neceſſario inſequi aborſum oporteat: quoniam in dies obſeruatum eſt à nobis, quinimo ab omnibus cognitum, malas quaſdam fœminas, ut celarent uterum, data opera ex inferioribus venis, non ſemel, ſed bis, terque ſanguinis uacuationem procuraſſe, citra aborſum, cuius cauſa ſanguinis miſsionem fecerunt. Experientia ſimiliter docuit vtero gerentes reperiri quaſdam euſarchas, quæ ſingulis menſibus purgabantur citra
D fœtus aliquod incommodum: Ego ſanè multas in hanc vſque diem cognoui, fœtus validos emittentes, quæ ſingulis menſibus ex vtero purgamenta emittebant: Quamuis certe nouerim etiam alias imbecillos fœtus parturientes, de quibus dictum fuit ab Hippocrate in Aphoriſmis. Si mulieri utero gerenti purgationes eant, impoſsibile eſt fœtum eſſe ſanum.] Galenus in eius commentario. Et uerbum purgationes numero plurali dictum, & alterũ eant adiunctum, oſtendunt non eſſe paucum eum, qui excernitur ſanguis, neque ſemel, ſed ſæpius, & multum. Qui enim ſemel aut bis paucus excernitur ſæpius apparet abſque hoc, quod fœtus patiatur. Cum uerò nihil deficit multitudini purgationis menſtruorum, & ſeruat deinceps terminum circuitum per menſes, impoſsibile eſt fœtum eſſe ſanum: ſiquidem ille, qui fortis eſt, ad ſui alimentum vtitur illo, qui ex toto corpore ad uteros fertur.] Philo-

theus autem multo diligentius interpretatur contextum, cum doceat poſſe B
expurgari mulieres uſque ad ſextum menſem citra puerorum offenſam; idque
ipſum contingere, cum ſint plenę ſanguine, neque multum purgantur: con-
ſtareque in hunc modum rem habere, vt ipſa experientia teſtatur. Inter Neote
ricos ſcriptores Triuerius videtur mihi Aphoriſmum doctè admodum inter-
pretatus, dum ait. Fieri non poteſt, vt fœtus conſtet, vbi purgationes pro
conſuetudine redeunt: nam fœtus alimento ſuo expoliatur: verùm in primis,
atque adeo alijs quibuſdam menſibus citra difficultatem modicè apparere po
teſt. In primis quidem menſibus, quia ſuperfluit. In poſterioribus autem,
quia nequaquam toto vtitur ſanguine menſtruo fętus, dumtaxat meliori: reli-
qua pars ferè venenoſa eſt, atque per collum vteri expurgari poteſt, & in
quibuſdam fortunatis vtiliter expurgatur. Frequentius id euenit in primis F
menſibus: atque ex hoc ferè vno ſigno lactãtes ſe concepiſſe conijciunt, quod
præter conſuetudinem nunc aliquid menſtrui ex vtero apparere depræhendãt.
Eſt enim argumentum, quod ſanguis, qui hactenus ex utero ad ubera ſole-
bat adduci, nunc in ipſo ad conceptus nutritionem retinetur] hæc ille. Ex
his equidem colligo, venarum inferiorum ſectiones, menſiumque expurgatio
nes ſtatutis temporibus non ſemper aborſum facere: ſed aliquando cum ſci-
licet modum exceſſerint, cogere mulierem ad aborſum: Alterum verò, ex eiſ
dem ſequitur, nẽpè ex cubito factam venæ ſectionem, haud neceſſariò obeſſe
puero: quia ſi neceſſariò non obeſt facta ex infernis partibus vacuatio, qua
ſolet alioquin præcipitari fętus: cur oberit, quæ ſurſum attrahit ſanguinem,
ac reuellendo illius ad uterum fluentis impetum remouet? hæc infra diligen- G
tius expendentur à nobis. Interim contra hoſce homines rationem afferamus
meo iudicio maximè efficacem. Ea ſic habet. Sanguine ex vtero affatim,
ſubito, multumque confluente, aborſus periculum manifeſtum imminet: Er-
go ſanguine ſurſus attracto, & ſubito ab hoc periculo pręſeruat: Antecedens
nullam habet difficultatem: conſequentia verò probatur. Contrariæ cauſæ cir
ca idem ſubiectum, eodemque modo diſpoſitum agentes, contrarium effectũ
faciunt. Sanguis deorſum affatim effluens aborſum committit: Ergo ſurſum
attractus aborſum non faciet, ſed fœtum conſeruabit. Quoniam verò debet
remedium cum morbi qualitate proportionem habere, idcirco alijs præter-
miſsis auxilijs ad ſanguinis miſsionem confugiendum eſt: quia alia non poſ-
ſunt ſanguinem affatim fluentem reuellere breui tempore, quo fœtus ratione H
indigemus, vt phlebotomia efficit: primum quia ſtatim id facit, demum quia
per communes venas: hinc ſanè rectè aliquando concluſimus: magnum immi
nens periculum, magno remedio gaudere. Hic non probo quod ex vtero fluo
res poſsint ſanguinis aduenire admodum copioſi: quoniam ho[illegible]gans aliquis
carere iudicio videbitur: neque probandum duxi, quod ex plenitudine vtra-
que concitari poſsit eiuſcemodi fluxio: hoc enim lippis notũ eſt, atque tonſo
ribus. Quemadmodũ etiã ſilentio inuoluendũ iudicaui, venarũ ſectionem pro
reuulſione exercenda à particula ſanguinis motu affecta indicari; quando-
quidem id à nobis in ſuperioribus fuit abundè explicatum. Quamobrem
concludimus, quod ſanguine affatim fluente ad uterum, vel extra uterum,
miſsio ſanguinis ex cubito pro reuulſione facienda, maximam commoditatem
affert.

A aſſert. Hic videamus quid alij quidam reſpondeant: qui videntes hunc ſibi
prætenſum laqueum, ſoluere in hunc modum conantur. Pro ſolutione, in-
quiunt notandum, quod quædam venæ ad uteri cauitatem deferuntur: quæ-
dam aliç ad eius ceruicem committuntur, ea de re primo videndum eſt, à
quibus uenis fluor iſte ſanguinis fiat, an videlicet ab ijs, quæ ad cauitatem;
an ab eis, quæ ad ceruicem committuntur: Secundo quantitas ſanguinis eſt a-
nimaduertenda. Fluente ex uteri ceruice ſanguine, quod vt plurimum acci-
dit vtero gerentibus, vt Gal. teſtatur ſexto de locis affect. & in quinto A-
phoriſmorum ſi fuerit exiguus, nullam afferre poteſt fœtui incommodum.
At ſi modum excedat adſtringentibus vtendum eſt præſidijs, non miſsione
ſanguinis: quod ſi reuulſione vtendum eſt, tunc profectò ad cucurbitulas ſub
B mammillis, ad frictiones, & deligaturas partium ſuperiorum phlebotomia
prætermiſſa deueniendum eſt: huncque modum extitiſſe omnium medicorum
ab Auicenna vſque ad ſua tempora teſtatur. Si autem ex venis proficiſcatur
in cauitate vteri pertinentibut, tunc adſtringentia veniunt tam intrinſecus,
quàm extrinſecus applicanda: neque venæ ſectio adhibenda eſt, ſed eiſdem
præſidijs reuulſorijs vtendum, de quibus fuerat ſupra locutus. Confugiunt
poſtremo ad ſuam diſtinctionem de pura prouiſione, & de prouiſione cura-
tioni admiſta: dicẽtes loqui ſe de ſincera prophilactice indicatione ſumpta à
cauſa, quæ nondum facit affectum, ſed facere poteſt: propoſitum verò caſum
de fluxione ſanguinis ex vtero, vel ad vterum non eſſe aliqua ratione refe-
rendum ad puram prouidentiam, verum ad curationem ſimul: idcircoque
C nihil concludere. Tandem aſſerit. Non negare ſe, quod vbi aliquiſpiam præ
ternaturam affectus vtero gerentibus fuerit genitus, a quo nedum aborſus, ſed
ſed ipſius etiam vitæ periculum immineat, & pro eius ſublatione venæ ſectio
nem deſideret: quod ea vtendum ſit moderatè tamen: cum maior ex ea com-
paretur commodum, quàm incommodum, licet periculo non vacet. Subla-
to per eam eodem effectu, qui magis, ac certius poterat aborſum cauſare, id
que in dies experimur, cunctis tamen alijs ritè perpenſis, & ſemper feli-
citer ſucceſsit. Dum autem ego hanc opinionem diligenter conſidero, non
poſſum non vehementer admirari, cur in eam peruenerit vir alioquin clariſsi
mus: nihil enim continet veritatis. Nam ſuppoſitum eſt fluorem exiſtere ma
gnum, & affatim fieri: quæritur an ſit reuellendus necne: Negare non po-
D teſt, quin egeamus retractione. Tunc retrahentium quædam conueniunt ma
gnis morbis: quędam paruis, aut mediocribus, quæſiuerim, quę conueniat
magno huic affectui. Si dixerit exigua reuellentia, inſequetur, quod nihil
facient cum non habeant inuicem proportionem morbus, & remedium: ma
gno enim morbo magnum, extremo extremum, vt dicit Hippocrates, auxi
lium debetur: accidit aliquando, quod vbi magnum remedium fuerit ad-
miniſtratum, quod exiguum, repreſſa iam aliquatenus magnitudine, conue-
niant: neque ſemper à leuioribus exordiendum eſt, ſed aliquando à maximis
neceſsitate vrgente, vt admonuit Galenus quinto methodi medendi agens
de ſanguinis reiectione. Nemo eſt qui dubitat, frictiones, & deligaturas par
tium ſuperiorum non eſſe auxilium conueniens pro morbi huius magnitudi-
ne tollenda: Neque arbitror eſſe, qui putet cucurbitularum vſum ipſo in ea

ſu ſufficere. Cum inquit, quod fluente ſanguine ab vtero ſolis vtendum aſtringentibus. Dico id falſum eſſe, quia certè prima omnium indicationum eſt retractio conueniens: dixi conuenientem, quia fluente bile, hæc retrahenda: ſanguine verò, hic veniet reuellendus: nulla verò tutior eſt reuellendi ratio venæ ſectione: tum quia reuellit eum, qui fluit humorem, tum quia per venas communes id facit, tum demum quoniam breuiſsimo temporis interuallo id efficit, quod deſideramus. Negabit fortè, quod phlebotomia non conueniet in fluxu ſanguinis? non arbitror hominem tantæ doctrinæ id aliquando dicturum, cum Galenus agens de fluxu ſanguinis ex naribus admittat auxilium, ſi æger inquit reſolutus non fuerit] idemque eſſe iudicium de immoderatis fluxionibus ex vtero nemo eſt, qui ambigat: quinimo omnes ex cubito, ſi fuerit animus euacuationem ſiſtere, conſulunt venæ ſectionem. E

Dicet aut fortaſſe, fœtum inhibere quin ſanguis mittatur: ſed ſubterfugium eſt inane; quia ſi ferunt vtero gerentes dum acuto morbo præhenduntur, auxilium citra aliquod incommodum fœtus; cur non ferant dum ſanæ ſunt, dum vires validiores exiſtunt? locus eſt Topicus, ſi de quo minus uidetur ineſſe, & ineſt: ergo & de quo magis: videntur ſanè ægrotantes propter imbecillitatem virium annexam fœtui in vtero, minus ferre poſſe phlebotomiã, & nihilominus illius etiam teſtimonio, ferunt ſine damno: cur ſana ferre non valet? ſi dixeris in ratione me non ſupponere ſanam, ſed ęgrotam, iam ſcilicet patientem fluxum ex vtero; hic duo inquam, primum rationem eſſe validiſsimam ſuppoſito fluxu futuro, qualem alijs temporibus paſſa fuerit: ſecundum, quod dato, quod iam ſit in affectu pręternaturam conſtituta, nihilominus relatione habita ad ſuffocationes, ad putredines maximas, hic videtur caſus leuior, in quo virtutes cum ſint validiores magis fereudo ſunt miſſionem ſanguinis. Poſtremò autem conſtat, quod qui curat fluxum ex vtero præſeruat fœtum: nam ſi vera, ac ſincera prophilactice eſt, quæ cauſas tollit, à quibus aliquis præternaturam affectus gigni poteſt, videre non poſſum, quomodo curatio ab hoc fluxu, fętus ratione non ſit vera pręuiſio, & prouidentia. Fœtus enim incurrere poteſt duplex periculum: vnum ne à multitudine ſuffocetur, alterum ne proprio deſtitutus alimento intereat in utero, aut immaturus effluens exrra vterum ſtatim moriatur. Horum neutrum adeſt vtero fluente, aut recipiente fluxum ſanguinis: at vtrunque aduenire poteſt: ergo qui fluxum reuellit, qui multitudinem euacuat, hic idem præcauere ab hiſce periculis poteſt, ac dicitur. Tandem verò quicquid alij ſentiant, ego ſanè ſum opinionis huius, quod plectoricas mulieres, dum vtero gerunt, optimè ſimul cum fœtu præſeruamus, venam incidentes per quaſdam vices, cum vrgenti aliqua neceſsiſitate præmuntur, aut præſenti, aut futura; in hancque opinionem permanebo, donec validioribus rationibus perſuaſus aliud ſentire fuerim coactus. F G H

RESPON-

RESPONSIO AD OMNES RATIONES CONTRArium perſuadentes. Caput XV.

EXPERIAMVR modo an rationes contrariæ eam habeant, quam profitentur efficaciam. Prima igitur eius ratio in hoc propoſitione conſiſtit. Sanguinis miſsio per ſe aborum facit: hanc putat eſſe certiſsimam ex Aphoriſmo trigeſimoprimo quintæ particulæ. Ego autem puto contrarium omnino ſentiendum eſſe: quam rem hoc modo facile perſuadeo. Quod ineſt alicui per ſe, id ipſum B ineſt de omni, & ſecundum quod ipſum: ſic enim Ariſtoteles in poſterioribus analiticis locutus eſt. Sed ſi ſanguinis miſsio per ſe facit aborſum, id facient ſemper, atque in omnibus: hoc autem conſiſtere non poſſe docent ſuperiori capite tradita, quibus commonefacimus, ex malleolis, aut poplite inciſa vena haud ſemper aborſum feciſſe: ex vtero fluentem ſanguinem ſingulis menſibus aliquando fœtui nullum attuliſſe incommodum ex Galeno, & Philotheo demonſtrauimus. Atque etiam eorundem ſententia vtero gerentibus dum graui aliquo prẹmuntur malo, conuenire phlebotomiam, oſtendimus Igitur non ſemper, neque in omnibus aborſus inſequitur. Liceat hic mihi more platonico percontari: an grauius immineat periculum de aborſu ſanguinis vncijs decem, aut etiam viginti ex vtero profluentibus? an autem C ex cubito vacuatis quatuor uncijs pro vice duobus diebus continuis? ſi voluerint, vt debet pro veritate ſatisfacere, haud dubitauerim, quin ſint dicturi maius inſtare ex utero, quàm ex cubito fluente ſanguine. Quam itaque ob cauſam tantopere auxilium verentur? ſi poteſt ſine incommodo vbi plena eſt mulier, ſanguis tribus, aut quatuor diebus continuis ex vtero ſtillare, vt Galenus, & Philotheus aſſeruerunt: quod vereri oportebit incommodum ſecta vena cubiti? Quid igitur ad Hippocratem: Nempè, primum nunquam dixiſſe, venæ ſectionem per ſe aborſum facere: illud enim, per ſe] additum ab illis eſt. Secundò, quòd facit incommodum ſi fuerit copioſa, ſi mulier non fuerit euſarcha, ſi poplitis & malleoli venæ incidantur, permittaturque ſanguis exire admodum copioſus. Aborſus ergo non ſequitur miſsionem ſanguinis: D ſed eius quantitatem, & modum. Secunda ratio non eſt magis neceſſaria, quàm prior. Nam cum inquiunt in paralogiſmo, miſsionem ſanguinis per ſe alimenti defectum facere, dico, quod multipliciter aberrant. Primo, quia deficere poteſt alimentum duobus modis: uno cum nihil illius remanet, aut ſaltem adeò exiguum, ut pro fœtus nutritione minimè ſufficiat: alio modo, cum diminuitur ingens eius copia, relicto amplius in corpore tanta quantitate ſanguinis, quantam neceſſariam pro pueri nutrimento probabili ducti coniectura, arbitrabimur. Venæ ſectio non ſemper facit alimenti defectum vtroque modo, ſed in plectoricis, in qubus maxima adeſt abundantia, deficit quidem alimenti pars aliqua, at remanet pars pro fœtu neceſſaria: in alijs autem corporibus non item, potiſsimum ſi multum ſanguinis detraxerimus. Secundò liceat argumentationem ſic reflectere. Sanguinis miſsio per

ſe ſa-

A diuturna eſt aborſum facit: nam vidi ego anno præterito villicam quandam cuſarcham, & optimi habitus nono menſe laborantem graui morbo, ventriculi ſcilicet exulceratione: quæ diebus viginti ſine cibo, potuque permanſit, cũ quicquid deuorabat ſtatim vomitu eijciebat: affectuſque ſæuitia tandem mortua, diſſecto vtero puerum extraſsimus viuum, qui fortunatus ad Fontem ſancti baptiſmatis vocatus me conſultore fuit: adhucque vitali fruitur aura. Caſum vidiſſe conſimilem Ioannes Fernelius refert his verbis. Mulierem uidi grauidam cui tuberculo duro, eoque ingeniti ita os ventriculi obturbatur, ut vt quicquid indebatur attracto ventriculi ore, mox remearet, atque redderetur. Sic aſtantium omnium iudicio, nihil cibi potuſque bimeſtri, vel conatu maximo ea uorcuit. Tandem morbo, deſipientia, febreque confecta de

B ceſsit ędito partu, quem vitæ ſuperſtitem reliquit] rari certè ſunt caſus, qui vbi contingunt, poſſunt haud incommode referri ad abundantiam pituitæ, ſeu crudioris ſanguinis. Iam verò ſi alui profluuium fuerit moderatum, non ſolum non facit aborſum; ut etiam ab ipſo præſeruare poſsit: qui in artis operibus exercitatus eſt, facilè cognoſcit, mulieres acuto prahenſas morbo, iudicio à natura per ſeceſſum facto, liberatas fuiſſe: qui modum excedit, periculum affert multis de cauſis: una eſt, quia ſpiritus multos euacuat, qui pro fętus abſolutione in utero debent eſſe copioſi: horum defectus perdit fętum. Et quid mirum? cum in ſpiritibus potior uis caloris inſideat naturalis. Alia, quia redditur imbecillum totum corpus præſertim verò naturales partes, à quibus pro bono ſanguine, aut flatuoſus ſpiritus, aut uiſcida procrea

C tur pituita. Potiſsima tamen, meo iudicio eſt cauſarum omnium, quod ex frequenti aſſelatione, & conatu ad expulſionem fętum idoneo, ligamenta fœtus laxantur. Additur his ingens agitatio, qua deorſum truduntur humores omnes; præcipitatique aborſum faciunt. Multò rectius uidetur mihi haſce cauſas proſequutus Philotheus, quàm Galenus in enarratione illius aphoriſmi, cuius verba hæc ſunt.

Πρῶτον μὲν ὅτι ἀνάδοσις οὐ γίνεται, κἀνθένδε οὐκ ἀλλοιοῖ πολὺ αἵματος τὸ ἧπαρ: καὶ οὐ φέρεται τὸ ἀρκοῦν τῇ μήτρᾳ. Διότι μαχόμενον τὸ ἔμβρυον σκαρίζει, καὶ λοιπὸν ἐκπίπτει. ἢ καθυγραίνονται τὰ περὶ τὴν μήτραν κἀνθένδε ἀσθενείας τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως ἄμβλωσις γίνεται ἢ ὅτι συνεχείᾳ τῶν ἐξαναστάσεων καταλύονται αἱ δυνάμεις, καὶ ἀσθενεῖς γινόμεναι ἐκπίπτειν ποιοῦσι τὸ ἔμβρυον:

D Videlicet primum quidem per membra non fit diſtributio: & hinc iecur multum ſanguinem non permutat, & quod ſatis eſt ad uterũ non defertur, propterea pugnans fœtus turbatur; & deinde excidit: vel quoniam ea humectãtur, quæ circa uterum ſunt, & hinc debilitata contentiua potentia abortio fit: vel quod continuitate ſeditionum, diſsoluuntur potentiæ, & debiles effectæ fœtum excidere faciunt.] Si hæc vera ſunt, vt putantur nullam habere videtur difficultatem, quin fœtus maius ex diuturno (ſic enim loquitur Hippocrates) aluui profluuio, periculum contrahere poſsit, quàm ex miſsione ſanguinis ſemel aut his, aut etiam ter, ſi oportuerit, in cubito adhibita. Putant ad hæc illi ualidam contraxiſſe rationem, qua perſuadent in primis menſibus aliqua ratione non conuenire miſsionem ſanguinis: habet hæc ratio efficaciam ex Hippocratis Aphoriſmo, dum ait. Quæcunque mediocriter corpora

pora habentes abortiunt ſecundo, aut tertio menſe, ſine occaſione manifeſta, E
ijs accetabula vteri plena muccoris ſunt; & non poſſunt propter pondus fœ-
tus continere, ſed diſrumpuntur.] Verum in hac ratione pariter aberrant,
atque in alijs: non enim licet ex particulari, uniuerſalem cauſam colligere:
hæc vna eſt cauſa interna ad quam ſequitnr aborſus: nec ita aborſum facit,
quin poſsit hic effectus ab alijs proficiſci. Fatemur equidem uteri accetabu-
la plena muccoris aborſum facere cum diſrumpuntur. Sed addimus, quod
ab alijs fieri poteſt cauſis internis: ut à ſanguinis copia fœtum obruente; vel
ab illius fluxione ad uterum. Fallit ratio à ſecundum quid, ad ſimpliciter.
Sanguinis miſsio non conuenit cum ſit aborſus ob muccorem accetabulorum:
ergo pro aborſu cauendo nunquam conueniet: Vide, quàm fallax ſit locus,
fuerat enim concludendum, non conuenire in ea dumtaxat cauſa: non ſim- F
pliciter. Adde his, quod caſus ab Hippocrate ſignificatus diſtat à propoſi-
to caſu: nam inquit. Sine manifeſta occaſione] qua uoce audit ſine febre ve
hementi, aluui fluxione, profluuio ſanguinis, vel eriſipellate in ipſo utero
conſtituto, uel ſaltu grauidæ mulieris vehementiore, vel clamore, uel ira,
vel timore, uel uictu parciore, vel tali aliquo actu, ſiue paſsione: nos uerò
ſupponimus à multitudine fluxionem fieri ad vterum: cuius præſentia poſsit
fętus obrui: poſſint fieri inflammationes, eriſipellata; alijque id genus morbi;
quamuis facti non ſint, ſupponimusque aliquando fluxionem ingentem extra
vterum ferri à qua deſtitui poteſt ſuo alimento fœtus motuque inferiori agi-
tatus, immaturè foras prodire. Præterea Hippocrates in contextu inquit,
ὅσαι μετρίως τὰς σῶματα ἔχουσαι] quæcunque mediocriter corpora haben G
tes] ſed plectoricæ mulieres non habent corpora mediocriter conſtituta; ut
apud omnes ſatis ſuperque conſtat. Comminiſcuntur hoc loco quædam nem
pè, quod qui curat affectum aliquem præternaturam, hic æquidem non di-
citur propriè, ac vere præſeruare: ſed aberrat. Quia curatio non dicitur re-
ſpectu eiuſdem, cuius reſpectu dicitur præſeruatio. Duo ſunt in vtero (quod
ego cauſa exempli in medium affero) fœtus, & phlegmon: huic debetur
vera curatio: illi vera præuiſio: quia cum iam non exeat fœtus, neque iam
ſit mortuus: ſed immineat illi periculum exitus immaturi, & mortis, pręſen
te phlegmone tamquam cauſa id periculum effectura, quamuis hactenus non
faciat, recta uera, & ſincera dicetur præſeruatio. Sed eſto ſit miſta quædam
actio; quid tū poſtea? loquimur in quiete de pura cum nullus adeſt affectus H
præternaturam? lis eſt in nomine uir bone. Siquidem eiſdem auxilijs præ-
ſentes affectus curantur, quibus futuri, atque imminentes: eadem prorſus eſt
ratio vtriuſque: quam rem, quia alibi diligentius expoſui: hic tamquam no-
tum ſuppono. Erat ſexta ratio, quod humoribus crudis, atque vitioſis in
ventriculo contentis nulla ratione conuenit phlebotomia: quibus utero geren
tes abundare omnes confitentur. Ego ſanè rationem hanc non admitto mul
tis de cauſis. Prima, quod ſciat in crudorum humorum copia cum ſcilicet
fuerint cum ſanguine permiſti, aut à ſanguinis natura parum diſtauerint, Ga
lenum venam pertundiſſe. Alia eſt, quod haud ſemper contingit utero ge-
rentes in venis habere horum copiam: cum indies experiamur quaſdam ni-
hil pœnitus incommodi ab vteri geſtione fuiſſe aliquando perpeſſas. Tertiò
pona-

A ponamus haber omnes, horum in primis uenis excrementorum colluuiem, dico, quod prudentis eſt medici conſilium; ſi ob imminentem morbum permittitur, illorum, anteaquam ve[illegible] ſecet expurgationem, aut concoctionem moliri: quod ſi non permittitur, vrgente malo, ad remedium ſtatim eſt accedendum, quo ſanè maior fiet vtilitas vacuato ſanguine, quàm damnum ex crudorum humorum præſentia: hanc rem tractauimus libro ſexto noſtrorum commentariorum ad Galeni librum de ratione curandi per uenæ ſectionem, quo loco egimus de præparatione ad venarum ſectionem neceſſaria. Hic pluribus non proſequor, vt oſtendam quomodo in crudorum humorum abundantia liceat ſanguinem mittere; cum libro tertio huius tractationis de miſsione ſanguinis abundè explicatum fuerit. Ad aliam rationem reſpon-
B deo, quod in vltimis menſibus, vt putà in nono, & octauo, aut ſeptimo, nunquam id fieri debet, ſed in primis potiſsimum, ut ſupra admonuimus, quod ſi in alijs videatur expedire, illam exercere non eſt cuiuſuis medici munus, ſed eius dumtaxat, qui iudicio exquiſito præditus fuerit.

RESPONDETVR AVTHORITATIBVS ADuerſariorum & contrarium perſuadetur illuſtrium medicorum decretis. Caput XVI.

C REliquum eſt modo, ut ſoluamus rationem aduerſariorum ab authoritate deſumptam: de qua ſanè, quamuis hactenus poteſtate dictum ſit à nobis, dicetur etiam adhuc diligentius. Hippocratem, & Galenum non admittere auxilium in utero gerentibus teſtantur: hacque de cauſa debere ab omnibus medicis prætermitti. Tria, hic inquam, pro ſolutione difficultatis. Primum falſum eſſe non meminiſſe Hippocratem, & Galenum huius auxilij: ſecundum, quod ſi non meminerunt; non propterea arguendos eſſe, qui poſt Hippocratem, & Galenum facere mentionem. Poſtremum, quod alij clariſsimi medici venę ſectionem vtilem eſſe pro aborſus præſeruatione docuerunt. Quantum igi-
D tur ad primum petinet, recordari oportet, quale fuerit noſtrum ſuppoſitum. Nempè quod à plenitudine utraque puer in utero ſuffocari poteſt, aut extingui; copia, & fluxione imminente. Meminiſse etiam expedit, uniuerſalia ordine doctrinæ præcedere particularia: quodque in particularibus tractandis vniuerſalium præceptorum notitia continuò ſupponitur. His in hunc modum ſtantibus, quis negabit Hippocratem in habitu athletico vacuationem non conſuluiſſe inciſa uena? Habitum athletarum ſtatim eſſe præcepit, ſoluendum, quia non poteſt in melius proficiſci, ſed in deterius? Quis negabit, quantum ad fluxiones pertinet, Hippocratem non docuiſſe uniuerſalia præcepta in reuulſione potiſsimum obſeruanda? Pleni ſunt harum præceptionum Hippocratis libri, quibus admonuit paſsim ad contrarium fluxiones reuellendas? Quid igitur in Hippocrate amplius deſiderabitur? An Galenum

dicemus inuoluiſſe ſilentio, poſſe ab vtraqua plenitudine vaſorum abruptio- E
nes, ſuffocationes natiui coloris, putredines, tumores præternaturam, atque
in vniuerſum fluxiones generari? afferrem locos, ſi putarem non eſſe omni-
bus apertiſsimos: Dubitabit ne fortaſſe aliquis, quod hic doctor docere præ
termiſerit miſsionem ſanguinis emendare multitudinem; atque illius arcere
impetum, fluxionemq́ue? An prætermiſiſſe dicent Galenum, morbos magnos,
ſed futuros illos quidem à ſanguinis copia, vel violento fluxu concitatos,
non poſtulare miſsionem ſanguinis? Si hæc uniuerſali quædam ratione, vt
bonum decebat artificem, ab illo explanata ſunt, ſi demum Hippocrates mi
nime prætermiſit, tandem verò ſi omnes Græci idem paſsim docuere; quid
amplius hic deſiderari poteſt? Tacuerunt hoc in particulari, nempè in ute-
ro gerentibus pro præſeruatione conuenire auxilium? Sed cur oportuit id ſi- F
gillatim explicaſſe? An non ſufficiebat magnitudo morbi aut præſens, aut fu
tura à ſanguinis copia, vel motu, cum uirium robore pro uenæ ſectione fa-
cienda? Cur pariter non culpabis eoſdem authores, quod in alijs particula-
ribus vniuerſalium præceptionum nihil ſcripſerint? Donemus hoc tandem
prætermiſiſſe auxilium: quid hinc ſequetur? eos videlicet aberraſſe, qui ſuo
labore vtilem eſſe inuenerint illius uſum? Tacuerunt, an quia ignorarunt?
id non putauerim; quandoquidem fuerunt duo maxima artis noſtrę lumina,
An quia neglexerunt? nec id puto de occultatiſsimis hominibus dicendum.
An vero, quia, ut omnibus notum prætermiſſere? Id fortaſſe credendum eſt.
Sed quæcunque fuerit huiuſce ſilentij cauſa; dico antiquiores, & recentiores
medicos id particularius explicaſſe. Cornelius Celſus non prætermiſit. A- G
uerroes nou tacuit. Non Michael Sauonarola; neque Bartolomeus Monta-
gnana inuoluere ſilentio: inter recentiores Antonius Muſa Braſſauolus mani-
feſtum fecit citra periculum aborſus venæ ſectionem vtero gerentibus con-
ducere. Quid dicam de Nicolao Florentino, viro ſanè vt multæ lectionis,
ſic iudicij exquiſitiſsimi? Quid recentiores Pariſienſes commemoro: ſtempa-
num illum citra controuerſiam clariſsimum, Ioannemq́ue Fernelium poſt Hip
pocratem, Galenum, & Auicennam, nemini ſecundos? teſtati ſunt ſuis mo-
numentis phlebotomiam aliquando ſaluberrimam eſſe in utero gerentibus.
non refero horum uerba: quia breuitati ſtudens, finem huit tractationi im-
ponendam duxi: ſed tamen nequeo ſilentio inuoluere Doctiſsimi Fernelij
ſententiam qui ſic inquit. Mulier in vteró geſtans inciſa vena (vt inquit H
Hippoerates) abortit, idq́ue magis, ſi eſt fœtus auctior. At certè hoc perpe
tuum minime eſt, ut neque illud, quod proximè ante ſcribitur. Mulierem
in vtero gerentem acuto morbo corripi lætale eſt: cum enim purgatio, quæ
malignis fit medicamentis cum periculo grauiori fętus, quàm venæ ſectione
decernatur. Si Hippocrates grauidæ morbo ex cachochimia tentatæ purga-
tionem largitur ijs menſibus, qui inter tertium & ſeptimum interponuntur,
nos profecto ijſdem multo tutius ſanguinem mittemus ei, quæ aliquo pleni-
tudinis morbo conflictabitur. Quod ſi media geſtatione liceat, longè tutius
in initio factu fas eſt; quod ſanguis magis redundet, & fœtus minore egat
alimento: hoc tempote ſæpè natura illius ſuperuacui effuſionem ſponte vtili-
terque aggreditur per nares, per hemorroides, aut per vterum, & nonnun-

quam

quam menſes ſtatis temporibus ſalubriter effluunt: cur non ſimiliter nobis liceat præmente neceſsitate naturam arte imitari? multæ niſi uenæ circiter quartum menſem referetur, abortiunt. Pectus enim copia obruitur; nec verò in plectora ſola; verum etiam citra hanc cum pleuritis, aliave inflammatio vehementius vrget, prægnanti vena in cubito cedenda: inferiores autem prægnantium venas incidere minime tutum, quod impetu deorſum conuerſo menſes procedant, præcipiteturque fœtus. Octauo, ac nono menſe raro citra aborſum ſanguis emittitur, cum præſertim mulier leui ex cauſa, ut pari imbecillitate, uel ob lubricum lentorem abortire conſueuit.] his ego tandem videor docuiſſe mulieribus vtero gerentibus cum aliquopiam acuto morbo præmuntur, venæ ſectionem conuenire: eandemque admodum vtilem exiſtere, vt præſeruentur ab aborſu multitudinis ratione, imminente. Atq; propterea vteri geſtionem non impedire phlebothomiam, ſed limitare quantitatem. cumque omnia ſint explicata ad quantitatem auxilij huius pertinentia, hic finem dicendi faciamus.

✣✣
✣

Libri ſexti de miſsione ſanguinis, Finis.

Hh 2 HORA.

HORATII AVGENII
DE MISSIONE SANGVINIS,
LIBER SEPTIMVS.

DE REVVLSIONIS DEFINITIONE. Caput I.

POSTQVAM omnia ad ipſam quantitatem pertinentia ſumus G diligenter proſecuti, nunc reliquum eſt, vt de agendi modo noſtra tranſigat oratio. Quia verò ad agendi rationem attinet Reuulſio, & Deriuatio, quæ duo, vt ſemper maximas habuerunt apud clariſsimos quoſque medicos difficultates, ſic in artis operibus cognitu maximè neceſſaria ſunt. Propterea de illis primo loco pertractabimus, reliqua poſtea ſequentibus libris explanaturi. Cæterùm exordiamur à definitione Reuulſionis, quam vbi dilucidam fecerimus, nihil amplius erit in hac materiā ambiguum, quodque facere poſsit difficultatem. In hunc igitur modum ex Galeno definio. Reuulſio, quæ græcis *ἀντίσπασις* dicitur, eſt auerſio humorum in contrarium. Nomine auerſionis in hac vtitur definitione tāquam genere: quoniam à locis inflammatione obſeſsis duobus modis auerti humores ſolent: vel cum ad vicinas partes illos trausferimus, vel cum ad contrarios locos violenter attrahimus: illud deriuare vocant, hoc autem reuellere. H Quamobrem auerſio genus eſt ad deriuationem, & reuulſionem: vt ex Galeni verbis colligitur quinto methodi cum inquit. Auertitur autem ſanguis, atque ad alia membra conuertitur: tum ad proxima deriuatus, tum ad contraria reuulſus. Illud *παροχέτευσιν*: hoc *ἀντίσπασιν* græci vocant.] Porrò iu contrarium humores trahuntur, quando motus inſtituitur contrarius, quàm illi ferantur, tum etiam quando ad contrarias partes attrahuntur: in quo munere obeundo licet obſeruare ſemper fluxionis originem debeamus, non tamen ſemper ad ipſam, aut ad particulam illi vicinitate coniunctam humores attrahendi ſunt, quæ res quomodo contingat infra explicabitur. Humorum nomine intelligimus eos, qui confluxuri ſunt, & qui fluunt; non autem, qui

iam

A iam confluxi ſunt in particula phlegmone obſeſſa. Porrò multò facilior eua det definitio, ac dilucidior ſi dixerimus Reuulſionem eſſe attractionem humorum vehementer confluentium, vel confluxorum in partem omnino contrariam] habebit atractio] locum generis: cum omnis Reuulſio ſemper ſit attractio: at non reciprocatur, ut ſtatuamus omnem attractionem Reuulſionem eſſe. Cum verò humorũ confluentium, vel confluxorum] dicimus, ma teriam propriam docemus circa quam verſatur, & cuius cauſa à Deriuatione potiſsimum diſtinguatur. Addidimus. In partem omnino contrariam] ut duas oppoſitiones exciperemus, intus extra, Ante retro quę liceat in partibus contrarietatem faciunt, nihilominus non ita exacta contrarietas in illis conſpicitur, qualis ineſt à dextris partibus in ſiniſtras, à ſuperioribus ad inferio
B res, & ècontra. Idcirco hæ duę oppoſitiones ad Reuulſionem: illæ verò ad Deriuationem pertinent. quamuis aliquando intus extra, & è contra vacuare liceat reuellendo. Verùm quia hæc magnas habent difficultates, præſtat vnumquodque diligentius perpendere.

QVID NOMINE CONTRARII SIT INTELLIgendum ſecundum recentiorum medicorum ſententiam. Caput II.

C PRIMO loco diſcutiendum proponitur, quid nomine contrarij ſit intelligendum: an ſcilicet contrarias partes ſecundum omnem oppoſitionem, antè retro, intus extra, à dextris ad ſiniſtras, ſurſum infra, & èeontra. An dumtaxat contrarium motum humoribus confluentibus: huius inquiſitionis cauſa eſt, quod Galenus hac in re nonnullis anceps uideatur. Quęſtioni reſpondet Recentiores medici, debere nos in omni Reuulſione ad contrarium motum fluxionis retrahere, atque ad ipſam originem, vel ad partem origini proximam: minimè uerò ad partem contrariam: cuius opinionis hæc potiſsima fundamenta ſunt. Primum, quia non ſolum remotiſsimæ partes, ſed etiam propinquiſsimæ ſunt, quæ fluxiones mittunt: velut cum caput ſalſos humores demittit in pulmones, illoſque exulcerant, cui quidem malo ſuccurrit Galenus in libro quinto methodi medendi Talpſiæ, & aliorum acrium medicamentorum admotione
D capiti, vt ſcilicet reuellatur ad ipſam originem fluxio. Eodem pacto cùm à digito aliquo pedis aura aſcendit ad caput, & comitialem morbum committit, ut ſæpè viſum eſt, remedia, quæ alteri cruri adhibentur, nihil conferunt ad reuulſionem, quia fluxionis origo in eo non eſt. Addunt præterea non prodeſſe venæ ſectiones, quæ fiunt in brachio oppoſito in latere affecto, vt in pleuritide, quia fluxio à ſiniſtra parte in dextram, aut ab hac in illam non fit, ſed dextræ in dextras, & ſiniſtræ in ſiniſtras ſeſe exonerant ob rectitudinem, & communiorem venarum. At quomodo quæſo (interrogant) remedia, quæ non attingunt fluentes humores illos ſiſtere poſſunt? Qua ratione Galenus ſcribit in ſecundo ad Glauconem cum humores fluunt ad genu ad fluxionem ſiſtendam; ſecandam eſſe venam in cubito eiuſdem lateris, & non in cubito, vel crure oppoſito: quoniam ſciebat ex his, non excitatas fuiſ

ſe

& fluxiones, ſed à ſuperioribus partibus eiuſdem lateris. Igitur ſpectanda eſt E
fluxionis origo. Si enim vniuerſæ partes mittunt, ueluti cum ex curſu, & labore
aſſurgunt humores, & vapores ad caput, ad pedes optima fit reuulſio.
Sic enim frangimus impetum omnium partium, quæ mittere ad caput aliquid
poſſunt. Eodem modo quum ad crura deſcendunt humores, quæ capiti
& brachijs adhibentur attrahentia præſidia maximè reuellant. Cum verò
fluxionum cauſæ non vniuerſum corpus commouent, ſed eas ſolum partes,
quæ ſunt coniunctæ per uaſa cum illis, in quas decumbunt humores, tunc remedia
reuellentia ſunt, quæ, uel ipſi parti mittenti, aut illi maximè uicinæ
admouentur. Sic ſanè cum pleuritides, aut peripneumoniæ naſcuntur, vt
omnes ferè fiunt, refrigerato aut excalefacto capite, & ita repulſis, aut liquatis
humoribus, & decurentibus per uenas ceruicis, & muſculorum pectoris, F
tandemque firmatis iuxta membranam coſtas ſubcingentem, venam ſecamus
eiuſdem lateris, quoniam ab alio nihil influit: nec per venam cauá, aut eam,
quæ dicitur ſine pari, vt hactenus alij tradiderant, fluunt humores, qui pleuritidem
pariunt. Nunc verò illud tamquam firmum, & ſtabile præceptum
ponatur, fluxiones reuellendas eſſe ad ſuam originem: Nec obſtat, quod ſcribitur
ab Hippocrate venam ſecandam eſſe in cubito cum dolor aſcendit affecto
latere: putant enim qui ita ſentiunt, eundem motum fieri à ſectione venæ,
& fluxione, quæ inflammationem parit. Sed in eo error eſt. Nam humor,
qui inflammationem facit à ſupernis partibus deſcendit à capite per venas
ceruicis, & muſculorum pectoris: at ſecta vena in cubito, per eadem vaſa,
eadem materia aſcendit: contrarij ergo ſunt motus. Sic in Angina cum G
mittitur ſanguis ex vena cubiti non ſequimur eundem motum, qui ſcilicet
deorſum fit: & ſi cubitus in loco decliuiori, quàm ſit pars affecta, ſit poſitus.
Nam vena humeralis, & ea, quæ in muſculos gutturis fertur, naſcuntur ab
ea diuiſione, quæ fit in ceruice, quapropter cum uena ſecatur humeraria, ſanguis
fluens ad eos muſculos, prius aſcendit ad communem locum diuiſionis,
atque ita reuulſio fit: poſtea verò deſcendit in venam humeri, & per eam fit
euacuatio. Cum verò Galenus renibus inflamatis iubet ſecari poſſe venam
in cubito, aut in cruribus, non ideo confunditur præceptum de reuulſione
ad contrarium motus humoris: propterea quod ad renes fluere poſſunt per
venam cauam à ſuperioribus, & inferioribus partibus; & quoniam probabilius
eſt à ſuperioribus potius partibus demitti humores, nimirum, quod facilius H
illi deſcendant, quàm aſcendant, & plures ſint ſuperpoſitæ, quàm ſubiectę
renibus partes. Itaque Galenus præcipit in recenti affectu potius ſecandam
eſſe venam in cubito, quàm in cruribus: aliter uerò faciendum cum
malum eſt inueteratum. In hoc enim caſu ad id euacuandum, quod in
parte affecta, aut uicina eſt receptum, magis accommodatæ ſunt venæ in cruribus,
ut viciniores, ad fluxionem verò ſiſtendam aptiores ſunt venæ cubiti.
Hæc illi de propoſito argumento ſcripſerunt.

PRO-

A

PROPOSITAE OPINIONIS IMPVGNATIO.
Atque primum, quod Hippocrati, Galeno, alijsue græcis contradicat. Caput III.

PORRO` multa ſunt, quæ mihi haud mediocriter diſplicent: tum
quia à Galeno apertiſsimè diſſentire videantur: tum quia ne-
gant humores à dextris partibus ad ſiniſtras poſſe confluere, ac
Reuulſiones ab eiſdem partibus funditus tollunt: tum poſtremo
quia nouam quandam, ac, vt ego ſentio, falſam opinionẽ de
B Pleuritidis, & Peripneumoniæ origine in meviũ attulerint. Hæc examinemus,
ſigillatimq; veritatem candidè doceamus. In primis equidẽ, quod opinio con-
tra Galeni doctrinam fuerit inſtituta, videtur mihi certiſsimum, cum paſsim
ille ad locos contrarios fieri debere ipſam Reuulſionem ſignificauerit. Hic
proferam aliquos in medium, ne gratis à doctiſsimis uiris diſſentire videar.
In vltima parte artis medicinalis hæc habet verba. At attrahendi ex omni
loco ad oppoſitas partes communis indicatio eſt ad quàm maximè diſtantia,
Deriuatio ad vicina.] In quinto libro methodi medendi. Nam (inquit)
& hæc quoque Hippocratis inuenta ſunt, omnis ſcilicet immodicæ uacuatio
nis communia remedia. Deriuatio ad vicina loca fit, cum id quod per pa-
latum vacuatur, per nares deriuatur. Reuulſio verò ad contraria cum ad
C infernas reuellitur] & parum poſtea. Reuulſio veró (ait) in ijs, quę ſu-
pra ſunt omnibus deorſum ſemper agitur: ſurſum in ijs, quæ ſunt infra:
Præterea à dextris ad ſiniſtra, ſicut rurſus, ab his ad illa. Similiter ex
ijs, quæ intus ſe habent, ad ea, quæ foris ſunt, contraque ab his ad illa]
& in commentarijs libri ſexti de morbis vulgaribus, ita ſcriptum reliquit.
Reuellere quidem deorſum ſtatim iubet Hippocrates ad contrarios locos in
his, quæ ſuperius ortum habent: Surſum verò in ijs, quæ inferius: ut eadem
regula utentes opem feramus, & ad differentes locos abducamus. Igitur ſi
in pedes, & crura fluxionem decumbere ſenſerimus, ex cubiti venis, ſangui
nem mittemus, aut vomitu purgabimus. Nam, vt quidam putant, nequa-
quam ſurſum retrahendum eſt, licet ad inferiora prorumpentibus ſuccis ma-
D gnus aliquis morbus futurus ſit] idem in quarto, & decimotertio methodi
proponit, & in commentario in librum Hippocratis de humoribus, atque
alijs in libris adeo frequenter, vt qui hanc illius exiſtere ſententiam non vi-
deat in re clariſsima cęcutiat. Oribaſius libro de Hirundinibus, & reuulſio-
ne, qui liber Galeno tribuitur: ſic inquit. Atque, vt ſumma rem complectar,
ita reuulſio efficitur, in humoribus uidelicet partes ſuperiores petentibus, ad
inferiores, & contra. Si inferiores petant partes ad ſuperiores, & contra.
Ad dextram ſimiliter partem, aut leuam, item in anteriorem, & poſteriorem
ſiquid defluxerit, ad oppoſitas partes reuulſio facienda eſt] hęc ille. A qui-
bus non diſſentire Paulum Aeginetam, & Aetium multò certius eſt, quàm
quod dici debeat. Conſtat igitur Hippocratis authoris vetuſtiſsimi decre-
tum fuiſſe ad contrarios locos reuellendum. Hocque omnes græcos unanimi

conſen-

conſenſu admiſiſſe: idcirco multò magis horum doctrinam, quàm Nouatorum imitari debemus. Quid uerò Galenus uoluerit, quando reuellendum præcepit ad originem fluxionis, & an hoc præceptum huic ſit contrarium, parum poſtea docebimus. E

HVMORES MOVERI A DEXTRIS PARTIbus ad ſiniſtras, & ècontra, ac propterea ab his reuellendum. Caput IIII.

HABEBVNT fortaſſe hic quod reſpondeant, recognoſcere illos Galeni ſententiam, omniumque antiquorum conſenſum: ſed hoc F potiſsimum non admittere, quod dicant à dextris partibus ad ſiniſtras moueri humores, fluxioneſque concitari, ita ut in eiſdem aliquando fieri debeat reuulſio. Quoniam fluxiones nunquam hac ipſa fiunt ratione: quum ſemper dextræ partes communicant fluxionem dextris: & ſiniſtræ, ſiniſtris tranſmittunt. Hic ego duo inquam. Primum non decere interpratem ab illius authoris opinione diſcedere, quem interpretatur, hoc enim potiſsimum eſſe munus explanatoris à Galeno non ſemel traditum eſt, & ab alijs omnibus confirmatum. Deinde verò ſi quando id fieri liceat, neceſſarium eſt magnas afferri rationes, quæ antiquiſsimā ſententiam arguant. Periculum itaque faciamus hoc loco an horum rationes tanti ſint extimandæ, ut cogant nos ueteris magiſtri opinionem relinque G re. Diſputo primum contra illos, & oſtendo humores à dextris partibus ad ſiniſtras, & ècontra vehementer agitari, & moueri poſſe. Atque eius rei videtur mihi fidem facere, quod in lætalibus capitis uulneribus contingere indies obſeruamus. Tale autem exiſtit, ſi uulnus in parte dextra capitis fuerit paraleſis aduenit in parte ſiniſtra: & ècontra. Huius euentus cauſa licet multiplex afferri ſoleat, ac non planè conſentiant authores, maximè tamen probabilis ea mihi ſemper uiſa eſt, quæ id fieri affeuerat ex humorum motu violento facto à natura ad partem contrariam: cum enim læſæ partis facultas maxime grauetur à multitudine excrementorum, & per eandem non detur expellere, ualidè inſurgit, ut in contrariam exoneret ſeſe: quo facto conatu aliquid extrudit in neruorum propagines, paraleſimque concitat. H Adhæc in ijs morbis acutis, in quibus materia turget humores mouentur ad omnes ſitus oppoſitiones, nunc ad dextram, nunc ad leuam: ſurſum, deorſum: quoniam animalium ad coitum incitatorum exemplo firmum habere locum non poſſunt. Videtur mihi maxime firmum argumentum à dextris partibus ad ſiniſtras moueri poſſe humores. Affero hic etiam in confirmationem dolores colicos, qui modo unam, modo aliam inteſtinorum partem miſerabili tormento ſolent afficere: quæ res fieri non poſſet, niſi materia in ſiniſtra, aut dextra parte contenta uiolento quoddam impetu agitaretur ad partem contrariam. Amplius ſupponamus in liene fieri inflammationem: iecur uerò, & uenas in iecinore exiſtentes ſanguine abundare, cur quæſo, non poterit fluxio tranſmitti ad ipſum lienem ex iecinore: præſertim quoniam lienis

A lienis venas in hepatis terminari ſubſtantiam anatomica docet obſeruatio.
Si illæ partes originem fluxionis excitant, quæ ſanguine turgent, cur dextræ partes plenitudine laborantes nequibunt exonerare ſeſe in ſiniſtras? Item ſi hic modus fluxionis è medio tolleretur fruſtra dixiſſet Hippocrates totum corpus eſſe vndique peruium, tranſpirabile, & ſibi conſentiens? quia non totum conſentiret, ſed dumtaxat dextra dextris, & ſiniſtra ſiniſtris, non èconrra. His addamus corpus ſecundum naturam exiſtens ſanguinem vndique recipere pro nutrimento partium, propterea uenæ ſunt in uniuerſum corpus propaginatæ: habentes potiſsimum originem ex iecinore, ſi medicis credimus, aut ex corde, ſi Ariſtoteli fides adhibenda eſt, at ex iecinore propagantur venæ in partes ſiniſtras, & dextras: ex corde pariter in ambas deduci debere
B propagines eiuſcemodi, certiſsimum eſt. Cur igitur, quæſo, cum partes eædem præternaturæ inſtitutum habuerint, non poterunt tranſmittere ſanguinem in omnibus partibus? Si à dextris partibus, vt à iecinore ſecundum naturam ſanguis traſmittatur ad ſiniſtras, cur non poterit idem ſubito, & affatim tranſmitti præternaturæ ordinem? Quod uerò pertinet ad artis opera eadem videtur mihi ratio cruris dextri ad ſiniſtrum, quæ eſt dextræ thoracis parti ad ſiniſtram: atque rurſus, vt inflammato vno crure ex oppoſito reuulſionis cauſa ſanguinem uacuamus: Sic inflammatione in dextris coſtis exiſtente, ex cubito ſiniſtro vacuantes optimam facere dicemur auerſionem. Prę terea illis contradicit experientia: nam in dextro cubito exiſtens inflammatio poſtulat venæ ſectionem factam in ſiniſtro cubito: idem iudicium faciun-
C dum eſt de inflammatione humeri alterutius, hunc modum medendi omnes admittunt, eſtque à Cornelio Celſo declaratus. Cur itaque eiuſcemodi uenę ſectio debebit adminiſtrari in cubito oppoſito, ſi illa non habet vim attrahendi fluxionem ex parte oppoſita? Conſiliumque, & intentio ſit fluxionem auertere? Quomodo igitur humorem fluentem ad cubitum reuellemus?

Poſtremo loco addendum eſt Curtium, Ioannem Manardum, omneſque medicos, qui hactenus de propoſito materia ſcripſerunt, admiſiſſe fluxiones fieri poſſe à dextris partibus ad ſiniſtras, & èconrra. Primus omnium, qui communem hunc conſenſum reprobare auſus fuit, Fernelius extitit, à quo iſti (niſi decipior) ſuæ opinionis fun-
D damentum deſumpſerunt. Hæc quidem, & alia huius generis, quæ in ſequentibus explicabuntur à nobis, hanc opinionem urgent incommoda: ſed iam pergamus ad alia.

E

REVVLSIONES NVNQVAM FIERI DEBERE *in affecta particula: Atque in Pleuritide non fuiſse miſsum ſanguinem ab Hippocrate, & Galeno in eodem latere, ratione Reuulſionis.*

Caput V.

ALIA nunc horum hominum dogmata perpendamus. Atque
primum illud quo aſſeuerãt fluxiouis originem (ad quam ſem-
per trahendi ſunt humores illorum iudicio) aliquando contine F
ri in recipiēte particula: aliquãdo in vicina, & aliquãdo in parti
cula diſtantiſsima: atque idcirco fieri debere Reuulſiones aliquãdo in eadē, ali
quãdo in uicina, & nonnunquã in admodum diſtanti. Succedit huic etiam il-
lud, quo contendunt Hippocratē, & Galenũ in Pleuritide ſanguinē miſiſſe
ex cubito eiuſdē affecti lateris, ut humorē fluentē reuelleret. Primũ certè mi-
hi videtur carere omni probabilitate: quandoquidem nunquam exquiſitæ Re
uulſiones in eadem particula fieri debent, quę fluxionem, aut recipiat, au-
ſit receptura. Agemus de hac re præſenti libro loco ſuo diligentius. Inte-
rim prætermittere non poſſum cauſam, ob quem decepti mihi videantur:
quam libenter profero, ut alij facilius poſtea ferre poſsint iudicium: Mala
aſcendente ex cruribus aura ad cerebri ventriculos epilenſiam effectura, duo G
ſunt affectus, quorum unus alterius cauſa eſt. In cruribus certè ſubeſt mor-
boſa quædam diſpoſitio malam illam qualitatem cerebro demandans, mor-
bumque concitans periculoſiſsimum. Medendi methodus ſupponit Epilen-
ſiæ maximè incumbendum, ut putà morbo maiori, & ex cuius uehementia
facilè poſſet ægrotus mori, aut ſaltem nunquam liberari procreato affectu
incurabili. Ideo contemplatur cauſam, quæ eſt aura aſcendens, eamque ex-
tirpare conatur celerrimè cauterijs, ſinapiſinis, deligaturis, frictionibusq;
& alijs accommodatis remedijs, factis in eo loco, ex quo aura aſcendebat
mala, aut in partibus proximioribus. Vides hic remedium reuulſiuum fieri
in affecta particula: Sed non in ea particula affecta, quæ fluxionem recipie-
bat, verum in demandanti diſtantiſsimaque. Quamobrem in affecta parte H
fit remedium reuulſiuum, ſed non in ea, quam à fluxione liberare uolumus.
Idem iudicium fieri debebit de acri materia è cerebro deſtillante in pulmo
nes, eosque exulcerante. Duę ſunt partes affectæ una eſt cerebrum calida in-
temperie laborans, alia pulmoues exulcerati: Intemperies cerebri cum acri,
ſalſoque humore præcipua cauſa ulceris eſt: hanc ſummouere oportet, quod
dum facimus reuellimus à pulmonibus reuulſione exactiſsima, ad partes in-
quam maximè diſtantes, & demandantes, cauſamque remouemus fluxionis.
Quãdo igitur dicunt, remedia reuellētia fieri aliquãdo in particula affecta: dico
id nunquã eſſe uerum: nam in affecto loco fit remedium euacuans locum, il-
lumque omnino expurgans, ab omnique malo liberans: quod remedium dici
tur reuulſiuum alterius morbi illius cauſa concitati. Cauſa itaque una fuit

erro-

A erroris hęc, quod non diſtinxerint partem affectum uacuationem poſtulantem, ab ea, quæ exigebat reuulſionem. Aggredior nunc ad examen alterius dogmatis. Quod neque etiam conſiſtere poſſe video; in pleuritide, ſcilicet mitti ſanguinem in eodem cubito, ut materiam ad ſuam originem reuellamus. Qui enim reuellit hic nunquam naturæ motum imitatur: ſed contrarium potius molitur. Illud enim quo natura tendit, eo ducere oportet, ut ſenex uenerandus docet in aphoriſmis: in euacuatione, ac in deriuatione dũtaxat omnium communi conſenſu locum habet. Quemadmodum Hippocrates inquit libro ſexto de morbis uulgaribus ſectione ſecunda textu vigeſimonono cum ait. Reuellere, ſi quo non oporteat uergat: Sin autem quo oporteat aperire, quemadmodum ſingula uergunt.] Ea uenæ ſectio quam in B Pleuritide uſurpat Hippocrates, inſtituta eſt ſecundum imitationem motus naturæ: quomodo igitur eam ſtatuemus exiſtere reuulſiuam. Audiendus eſt Galenus, qui omnem è medio tollit difficultatem. Sic enim habet libro 2. de rat. uict. in morb. acut. commentario decimo. Pro humorum, qui inflammationem pariunt vergentia inclinationeque uacuationes facit Hippocrates: nempè, quod dicitur, quo natura vergit, per loca conferentia eo ducere id ueriſsimum exiſtit] & parum infra eodem commentario. Cum igitur ſuperiorum condolentia ſignum fecerit, venam in cubito ſecare eam oportet, quæ ſanguinem ab affecta parte, & magis, & uelocius tum reuellere, tum vacuare poſsit] hæc uerba clariſsimè oſtendunt, ſimplicis, & exactæ reuulſionis cauſa non fuiſſe inſtitutam eiuſcemodi vacuationem, ſed ratione deri- C uationis. Quis enim in reuellendo humores confluentes, tentaret illos per eam regionem uacuare per quam confluunt? Ad hæc verò maximè urgere videtur hoſce homines, quod cauſam afferre non poſſunt, ob quam Hippocrates deſcendentem pleuritidem uenæ ſectione ſanare noluerit: Sed vſus purgante fuerit medicamento: Eſt eadem ratio pleuritidis aſcendentis, atque deſcendentis, quod attinet ad fluxionis principium: Quia ſemper materia, ad originem fluxionis retrahere conuenit, ut illi dicunt: Sed quomodo fieri hæc ipſa poteſt retractio deſcendente pleuritide ex peplio, aut helleboro. Quaſi quod origo in partibus contineatur infernis: quam rem ſi admiſerint, iam quidem illorum de pleuritidis principio fundamentum funditus ruit: ut puta quod aſcendentem dumtaxat: nunquam uerò deſcendentem pleuritidem D reſpiciat: ſed quæ nam erit (quæſo) maior ratio unius, quàm alterius, cur vna ex fluxione à capite proficiſcetur, alia minime? Non igitur ratione reuulſionis Hippocrates & Galenus venæ ſectionem admittunt cubiti lateris inflammatione obſeſsi, ſed propter euacuationem ſanguinis in phlegmone contenti, ac eiuſdem deriuatione ad proximiores partes. Rem ſic habere id perſuadet, quod tantum ſanguinis detrahi debere uoluit, quantum eſſe neceſſarium coloris mutatio ſignificauerit: ut Galeni verba in commentario demonſtrant, & nos etiam libro quinto manifeſtum fecimus. Hæc autem actio dicitur vacuatio, & reuulſio ſimul: & alio nomine, Deriuatio uacatur. Reuulſio autem ſimpliciter non poteſt, neque debet nuncupari: Quemadmodum neque reuulſio, & deriuatio ſimul: quod Mattheo Curtio, Manardo, atque alijs quàmpluribus placuiſſe ſcio. Nunquam enim hæ duæ uenæ ſectiones

conuenire poſſunt: quia nunquam pars longè diſtans, poterit eſſe proxima. E
Debetur reuulſio, vt ſæpè demonſtratum à nobis fuit, humoribus fluentibus, aut fluxuris: Deriuatio uerò humoribus confluxis. Poſtulat illa partes contrarias, & remotas: hæc autem uicinitate coniunctas: Quamobrem nunquam inuicem coincidere poterunt. Verùm hæc fient multo euidentiora in ſubſequentibus.

NOVA PLEVRITIDIS, ET PERIPNEVmoniæ origo ab eiſdem propoſita refellitur, eorundemque rationes perſoluuntur. Caput VI. F

NVNC perpendamus, quæ illi de noua pleuritidis origine conſcripſerint. Naſcitur (inquiunt) pleuritis capite refrigerato, atque excalefacto, atque ita depulſis, uel liquatis humoribus, & decurrentibus per uenas ceruicis, & muſculorum pectoris, tandemque firmatis intra membranam coſtas ſubcingentē] Sanè ingenioſum inuentum, quod licet prima facie aliquid habere uideatur probabilitatis, tamen ſi diligentior adhibeatur contemplatio, omnino falſum apparebit. Eſt igitur pleuritis inflammatio membranæ ſubcingentis coſtas.
Ac communis omnium phlegmonarum generatio eſt ex ſanguinis influxu copioſioris ſcilicet, quàm pars poſtulet. Certe copioſior ſanguis influit, alia quapiam, aliiſue particulis aliquando eũ mittentibus, & ea, quæ phlegmone laborare incipit, recipiente. Ac aliquãdo particula, quæ affligitur, hũc ad ſe trahente. Partes quę mittunt, aliàs ut copia ſuperuacuum, uel ut qualitate moleſtum, alias utroque nomine ſuccum propellunt: quæ attrahunt ea morboſo calore trahunt. Porrò in doloribus incipit quidem cauſa ab eo, quod affligitur, ſed quicquid eſt phlegmones id ſuperpoſitæ partes efficiunt. Ergo quod ad partem excalefactam, uel trahuntur uicini ſucci (ut nos cenſemus) G
vel confluunt (ut Aſclepiades putabat) euidenter cernitur, vt conſtet hoc loco, ex ipſo quod cernitur, ſermoni fides. At uerò quæ dolent cernuntur ea quoque phlegmonem ex dolore pati: ſed cauſam eius quidam omnino non H
aſsignant: quidam nullo modo probabilem. Quæ verò hac in re noſtra ſententia ſit explanare non eſt loci huius, propterea ſupponantur, quæ libro de doloribus conſcripſimus. Hæc ſi uera ſunt, quemadmodum creduntur, quis à cerebro excalefacto, aut refrigerato fieri duntaxat pleuritidem arbitrabitur? Cur ex calore ſolo modum excedente, aut ex dolore lateris, fluxio ad eam membranam concitari non poterit? Cur imbecillo exiſtente thorace, ac tuſsi uehementer agitato attrahi ſanguis non poterit citra cerebri affectũ? quod etiam non infrequenter contigiſſe obſeruauimus. Si quando non purgatur uterus, reiectare ſolent mulieres ſanguinem ex thorace, atque etiam per uomitum: cur aſcendens non poterit ſanguis firmari in ſpatio membranę coſtas ſubcingentis? Præterea, quam ob cauſam non poterit totum corpus,

A aut iecur, aut lien, exonerare multitudinem ſanguinis in thoracem imbecillum? Adhæc uerò, ſi ſolo excalefacto, uel refrigerato cerebro fit pleuritis, citra externarum cauſarum concurſum inflammationes fieri non poterunt: at nulla euidenti concurrente cauſa fieri non infrequenter omnibus notiſsimum eſt. Tandem ſi externæ etiam concurrunt cauſæ, Cur in cerebrum affectũ eiuſcemodi originem referemus? & cur non adhibemus remedia capiti fluxionem tranſmittenti? nam ab acre fieri ſolent putredines, & inflammationes hac potiſsimum ratione, quam declarauit Galenus, cum inquit. Quæ autem ex denſitate cutis accenditur febris: qualis maximè frigefactis, atque adſtrictis corporibus ſolet accidere, mordaci effluuio in corpore aceruato contingit: ſemper enim animalium corpora difflantur, idque duplici modo,
B effuſis ad exteriora vaporoſis, atque fuliginoſis ſuperfluitatibus, ac intro attracta refrigerante, & uentilante natiuum calorem aerea ſubſtantia. Cum igitur aliqua cauſa potentior cutim denſans, eos, de quibus diximus meatus anguſtiores facit, ſæpius quidem in plethoricam diſpoſitionem incidit corpus, quando, & uaporoſum, & optimum, quod effluit, extriterit. Nonnunquam verò in febrem, cum nimium acre, mordaxque fuerit: quo tempore maximè, quoniam intra corpus, quod refrigerandi uim habet, non attrahitur, calor ſimul augetur] hæc ille. Ex quibus colligo, ambiente frigidiori exiſtente, condenſari meatus, impedirique effluuium ex cute: ex quo aut fit febris, aut plenitudo. Porrò ex utroque excremento contingit generari inflammationes: exquiſitas ſi halituoſum, & benignum fuerit, quod effluit: eriſipel-
C latoſas verò ſi acre fuerit, atque mordax. Quid igitur ad huiuſcemodi affectuum generationem conducit caliditas, aut frigiditas capitis? Poſtremò ſi Galenus thapſia capiti adhibita, uſus eſt: ubi ex capite in pulmones acrium excrementorum confluxio fit: cur eadem non utimur in pleuritide, cum præceptum ſit ad fluxionis originem deducendos eſſe humores confluentes? Videtur autem eo magis urgere hæc ratio, quod deſtillatio in pulmones fit ex internæ ſubſtantiæ cerebri læſione humores acres agitante, qui ſanè magna difficultate ad cutem trahi poſſunt ob membranarum, & oſsium interuentum: at in propoſito caſu externæ capitis partes ſunt ab ambiente excalefactæ, uel refrigeratæ: quæ facilius remedijs extrinſecus adhibitis auſcultabunt. At uerò Galenus utitur eiuſcemodi remedijs in exulceratione pulmonum,
D interiori cerebri parte ſummopere obleſa: & materiam deſtilationi ſuppeditante: ubi uerò externæ partes affectę ſunt, multo commodior erit cauſticorum remediorum uſus. Hæc tamen ratio medendi, præter quam quod nullum habuit hactenus authorem, qui ſcilicet in pleuritide cerebrum, uel calefaciat, uel refrigeret, uel cutem exulceret: meo iudicio perperam ab omnibus tentaretur, & non ſine magno uitæ periculo. Quod uerò, Peripneumoniam concitari dicant hac eadem ratione excalefacto, aut refrigerato cerebro, ſi de uera loquantur, conſiſtere non poteſt. Fit enim ex tenui bilioſoq; ſanguine è dextro cordis ſinu per uenam arterialem in pulmones uehementius, & abundantius excuſſo: qui non modo pulmonis uenas, & arterias, uerùm etiam totum ipſius corpus præter modum implens, atque diſtendens, coartatur, ac putreſcit, pulmoniſque inflammationem accendit, eam quidem

aliorum more collectum, ſed toto viſcere effuſum; Quamobrem nulla ratio- E
ne dici poteſt hunc affectum fieri dumtaxat cerebro excalefacto, aut refrigerato. Pręterea fiunt etiam peripneumoniæ ex Angina, & pleuridtide, cum ad ſuppurationem veniunt: ex quibus repente humor confluit in pulmones, de quo generationis modo ſcriptum fuit ab Hippocrate à morbo laterali inflammatio pulmonum malum.] in vehementi enim Pleuritide, ſi ſine cauſa lateris dolor ſoluitur, repente aut plurimum miteſcit, plerunque in pulmones tranſitus fit, ac tum increſcente tuſsi, maiorique orta ſuffocatione, peripneumonia naſcitur cum ſputo etiam cruento, à qua pauci admodum liberantur. Quam dicemus habere communicationem cum cerebro eiuſcemodi affectum: Quamobrem ſiue illam peripneumoniam intelligamus, quę admodum exquiſita eſt, & ab initio gignitur: ſiue, quæ ſequitur ad alios affectus, à cere- F
bro excalefacto, & refrigerato habere non poteſt originem. Præterea contra hanc opinionem faciunt, quæ ſupra agentes de Pleuritide obijcebamus. Cæterùm ipſorum rationibus arbitror me in ſuperioribus abunde ſatisfeciſſe. Nam in Pleuritide ex eodem latere ſanguinem mittimus, non ut reuellamus confluentem materiam, ut illis placuit, neque etiam ut deriuemus, & reuellamus ſimul, ut alij dixerunt, quia non poſſunt inuicem in unam conuenire naturam hæc duo præſidia: quemadmodum dicebamus, ſed ſolum ut reuellamus ſimulque vacuemus ſanguinem in phlegmone contentum: quam rem planam fecimus libro quinto tractationis huius. Anginam verò curamus ſanguinem mittentes ex cubiti exteriori vena: quæ exhauriens multitudinem ſanguinis ex caua, & ex communi trunco, à quo materia ſuppeditatur faucibus G
facit etiā deriuationē ex affecto loco permeatus inconſpicuos. Inflāmato uno crure poſſumus reuulſione vti, aut in oppoſito crure, aut cubito è directo reſpondenti: ex crure fit, quando non eſt adeo multa materia confluens, ita vt facile ſperemus illam ex caua vena poſſe in ramum attrahi deſcendentem in crus oppoſitum: in cubito verò incidimus venam, vbi maxima fuerit humorum confluxio: Quod verò afferunt poſtremo loco de affectu nephritico, licet pro reuulſione tam in cubito, quàm in poplite, aut malleolis uenam incidere tutum ſit: tamen non fit ob affectum recentem, aut diuturnum: quod ille ex cubito, hic ex pedibus vacuationem exigat. Sed potius quia, ut Galenus docuit, Renes ambigunt, cum non magis ſuperioribus, quàm inferioribus partibus conſen- H
tiant: expedit nihilominus ſanguinem mittere magis ex cubito, quando maior adfuerit humorum copia, ex mallleolo, vel poplite, quando minor: ſed de hac re loquemur infra quando ſcilicet ſermo inſtitutus erit de uenis in uno quoque affecta ſecandis.

QVID

A

QVID EX GALENI SENTENTIA NOMINE contrarij ſit intelligendum ſecundum authoris opinionem. Caput VII.

DIXI liberè quid ſentiam, mea alioquin conſuetudine: in qua re aliorum iudicium maximè deſidero. Reuertor modo ad explanationem propoſiti argumenti, unde neque ſine utilitate noſtra digreſſa fuit oratio. Omnis igitur Reuulſio fit humoribus agitatis, atque attractis, in contrariam partem. Contrariæ par-
B tis nomine intelligimus illam potiſſimum, quæ habet magnam, & affatu dignam diſtantiam ab affecta particula. Neque enim Reuulſionem ſimpliciter dictam omnes oppoſitiones conſtituunt: ſed quæ in longitudine corporis extiterint, & in latitudine maiores, ut ſupra infra, à dextris ad ad ſiniſtras, & è contra, ijs adhibitis diſtinctionibus, quas poſtea proſequemur. Ante & retro in exquiſita Reuulſione locum non habet Sed in locali dumtaxat, ſic enim eam nuncupant Ioannes Damaſcenus, & Palladius græci authores, Galenum hac in re, vt ferè in alijs immitati: qui ſexto libro epidemiorum ſectione ſecunda commentario vigeſimoſeptimo ait. Conſtat autem remedium hoc locale eſſe & ad contraria reuulſorium] ac in commentario eiuſdem ſectionis nono dicebat. Superius elatos humores, & creatos affectus ad inferiora ſta-
C tim ab initio retrahere conuenit, & contraria ijs deinceps facere, quod eſt loco vacuare, ut in capite poſteriora capitis dolentem recta frontis vena inciſa iuuat, quæ locale remedium eſt] Conſtat itaque ante retro factam vacuationem, ſimplicis, exacteque reuulſionis nomen minimè mereri. At vero quæ fit intus extra aliquando ſimplex reuulſio eſt, vt parum poſtea docebimus. Quamobrem ut contrarietatis ratio duplex eſt, quarum vna reſpicit extremam, magnamque diſtantiam, de qua illud ab Ariſtotele dictum puto, Contraria ſunt, quæ poſita ii eodem genere maxime diſtant. Alia verò non reſpicit extrema, ſed media in eadem latitudine. Sic in reuulſione generatim ſumpta hæ duę contrarietates inueniuntur: in exacta reuulſione adeſt contrarietas ſimpliciter dicta: in alia reuulſione, quam proprio nomine deriua-
D tionem nuncupamus adeſt contrarietas medij ad extrema. Duæ igitur contrarietates in reuulſione, de qua agimus, adeſſe poſſunt, ſcilicet à dextris ad ſiniſtras partes, & à ſuperioribus ad inferiores, & è contra. Ante retro nunquam. Oppoſitio autem intus extra, aliquando: quod quomodo ſe habeat, nunc paulo diligentius exponendum eſt. Partibus internis morbo obſeſſis, & in ijs multitudine conſiſtente, haud fuerit tutum reuellere ad cutim, aut frictionibus, aut fotu, aut balneo, aut cataplaſmate linimentoùe: quandoquidem hærerent fortaſsis multi humores in uia, & agitati, neque vacuati morbum non mediocriter augere poſſet. At ſi quiſpiam hoc facere uenæ ſectione tentauerit, & in quibuſdam corporibus alia miſsione ſanguinis, optimum erit aliquando. Iecinore, quod exempli gratia propono inflammatione obſeſſo, venæ ſectio in cubito facta eiuſdem lateris reuellit, vacuatque ſanguinem

nem ad inflammationem confluentem: in qua uacuationis ratione duæ admodum conſpicuæ ſunt contrarietates vna à ſuperioribus ad inferiores partes: alia ab interioribus ad exteriores. In iis autem corporibus, quæ coaceruant ſanguinem tenuem, aut quæ innatam habent euacuationem, vt pueri, preſertim ſi fuerint candida carne prædıti, & cœli ſtatus calidus, & ſiccus, cum venæ ſectionem ſuſpectam habemus, tunc ſcarificatione cutis ſupplere poſſumus nullo ægroti damno: quemadmodum in duodecimo libro huius tractationis explanabimus. Sic intus extra oppoſitio in propria reuulſione adeſſe poteſt. Eadem ratio eſt de oppoſitione extra intus: quam rem nunc doceo propoſito quodam ſenſatiſsimo & frequentiſsimo caſu pro exemplo. Si mala exuſtaque excrementa tum corporis habitum coinquinauerint, veluti contingit in lepra atque pſora, & ad ipſam cutim continuo fluxerint, optima reuulſio videtur mihi tentata per partes internas, vt verbi gratia mſdicamentis pur F
gantibus melancolicum excrementum. Hanc reuulſionem exiſtere tum ipſa medendi methodus cum Galeni teſtimonium oſtendunt. Vbi enim extat in cute eiuſcemodi affectus prima omnium indicationum eſt, detergere illam ac ab omni malorum humorum copia exoneratam, in priſtinum nitorem reſtituere. At verò hoc fieri non poteſt, niſi prius humorum affluxum ad cutem inhibeamus: qui in venis contenti ad cutem quotidie propellluntur. Neque præterea abſoluta eſt methodus, niſi de cætero caueamus, ne eiuſcemodi humores aduſti generentur. Hic finis eſt methodi: atque hic principium adeſſe debet actionis inſtitutæ, quam curationem nuncupamus: itaque primo inſtituemus rationem uictus contra hunc morbum accommodatam, G
poſtea verò uacuabimus per inferiorem aluum, aut uomitum humores exuſtos: poſtremò contractum in cute morbum detergentibus ſanabimus. Ex quibus conſtare uolo purgationem, exactam eſſe Reuulſionem affectus cutanei: nam alia inueniri magis accōmodata nō poteſt. Afferamus modo Galeni teſtimonium: Hippocrates libro ſexto epidemiorum ſectione ſecunda, commentario trigeſimo ſic inquit. Latæ puſtulæ, non admodum pruriginoſæ, quales Simon hyeme habebat: qui cum ad ignem inungeretur, ac calida lauaretur, iuuabatur. Vomitus non iuuabant: Puto ſi quis calida fomenta adhibuiſſet, vtilitatem percepiſſet] Galenus hunc enarrans contextum ait. Deinde inquit ipſum nullum ex uomitibus fructum percepiſſe. Verum uerò ipſe Hippocrates, an alius quiſpiam uomitionibus uti conſuluerit, non declarauit. Verùm H
neque id ſcire nobis neceſſe eſt. Tantum illud nouiſſe ſatis ſit, ſuccos ad cutem uergentes per eam eſſe euacuandos: nam iterùm ab intimá corporis Reuulſio ipſis valde longinqua eſt, vt per aluum, aut vomitum vacuentur] hęc Galenus. Quibus primam indicationem in inuentione propoſuit: quæ erat vacuare humores in ipſa cute contentos. quia verò omnis euacuatio fit per eundem locum, in quo materiam continetur, aut ſi id non licet, ſaltem per proximas partes: propterea optimo iure Galenus inquit, ſuccos ad cutem vergentes per eam eſſe vacuandos: quandoquidem vacuatio facta ad intimas corporis partes, ut per vomitum, aut aluum, nimis remota erat, ac idcirco minimè idonea, ut inde vacuatio promoueretur. Porrò quia cognoſcebat admirabilis author hanc executioni demandari non poſſe indicationem ab

Hippocrate

A Hippocrate in contextu propoſitam, niſi prius multitudo fuerit omnis uacua ta ex internis partibus, vt certum faceret ſeſe id protuliſſe ratione curationis, non præſeruationis indicatione ſumpta à cauſa, & à fluxione humorum ab internis ad externas partes, hæc tandem uoluit ſubijcere. Sed fortaſsis me dicere putabis, nunquam purgatione per aluum in talibus utendum eſſe. Ego uerò non id dico. Nam in libris de arte curandi, in quibus corporibus per multa humorum copia eſt, ijs vtiles eſſe purgationes didiciſti prius quam enim ita reduntandem materiam, aut venæ ſciſsione, aut purgatione quis eduxerit, ſi fouens, hoc eſt calidis vtens ipſam diſcutere conetur, plus attrahet, quàm per cutem vacuabit. Sed cuti inhærentium ſuccorum curatio, prorſus per fotus, & calida medicamēta præſtatur] quibus verbis adeo apertè

B ſignificauit, purgationes per inferiorem aluum in opere ipſo primum locum habere, ut niſi fallor, nihil apertius. Hęc ſi uera ſunt, quæſierim, an hęc vacuatio nuncupari debeat Reuulſio exquiſita nec ne. Reſpondeo primum reuulſionem eſſe nullam habere poſſe difficultatem: tum quia id Galenus in eo cōmentario teſtatur, tū etiam quia ratio ſuadet eſſe Reuulſionem extra intus oppoſitione facta. Deinde aſſeuero hanc exiſtere abſolutam Reuulſionem: quoniam nulla maior inueniri poteſt diſtantia, nulla magis accommodata pro hoc munere perficiundo: vt hęc atteſtantur Galeni uerba. Nam iterum ad intima corporis Reuulſio ipſis ualde longinqua eſt, vt per aluum, aut uomitum vacuentur.] Certiſsimum eſt fieri reuulſiones exactas in partibus maximè diſtantibus, ut docebo poſt hac diligentius: hæc uerò eſt inquit re-

C uulſio valde longinqua, ut per eos locos uacuari poſsint humores: ſed quæ valde remota eſt uia pro vacuatione humorum in cute contentorum; ea valde oportuna eſt pro uacuatione confluentium, & pro reuulſione perficiunda. Hic igitur locum non habent aliquem Critici noſtram opinionem arguendi, vt temerè tentarunt: ſed quia in decimoſexto epiſtolarum medicinalium libro illis planè ſatisfactum eſt; finem huic impono tractationi.

NVNQVAM CONFLVXIS, SED SOLVM CONfluentibus, aut confluxuris humoribus deberi Reuulſionem. Caput VIII.

D

IAm ſi uera ſunt, tum quæ proximè, tum quæ ſecundo libro à nobis fuere propoſita: manifeſtum eſt ipſam reuulſionem ſolum fluentibus humoribus, uel confluxuris deberi: nunquam uerò confluxis. Quandoquidem propriè uacuandi sūt illi, aut ex eadem ſede affecta, aut ex uicina. Sed contra noſtrā ſententiam duo potiſsimum facere dubitationem videntur; quorum tum Hippocrates, tum Galenus meminerunt. Horum primum colligitur libro quarto de ratione uictus in morbis acutis contextu trigeſimo. Aliud uerò in quinto aphoriſmorum continetur textu ſexageſimooctauo, quæ perſuadent humoribus confluxis, impactiſque in phlegmonoſa particula reuulſionem deberi;

horum afferenda hoc ipſo capite dilucidatio eſt. Agens Hippocrates de anginæ curatione ceruici applicari debere auxilia reuulſoria præcepit. Dictio illius hoc habet modo. Debet item Ceratum tum collo, tum capiti circum ponere, laniſque circumuoluere, mollibuſque ſpongijs ex aqua calida expreſſis fouere] Galenus in commentario rationem reddens hæc inquit. Præterea, & ad exteriorem ſuperficiem reuellere oportet circumpoſitis collo, quę attractoria polleant facultate medicamentis.] & optima ſanè ratione. Qui enim humor anginam facit in faucium interioribus partibus impactus eſt, cum illum retrahimus ad partes externas, tunc dicimur reuellere humorem ad originem ſuę fluxionis. Ex quibus ſatis apertum uidetur, dulucidumque humoribus confluxis deberi aliquando Reuulſionem. In aphoriſmis uero, & libro de morbis popularibus præcepit, dolente poſteriori capitis parte iuuare uenæ ſectionem in fronte factam, Galenuſque teſtatur eſſe remedium reuulſorium, & in contrarium, ut ſuperiori capite dicebamus. Hæc licet facere difficultatem alijs videantur, mihi certè nullam faciunt: quoniam in ſuperioribus poteſtate dilucidata ſunt: nuncque etiam ſic illorum cogente importunitate explanabuntur. Secta uena frontis (ut ab hoc ὕστερον πρότερον exordiar) iuuantur dolores poſteriorem capitis partem obſidentes: quando adhuc materia ad cerebrum amplius non confluit, totiuſque corporis plenitudo fuerit exinanita: ſi uerò ſecus accidat maximè lædet remedium: idcirco rectè cum Galeno ſupra dicebamus hoc remedium eſſe locale: Cuius natura poſtulat, ut uniuerſalia auxilia præcedant. Reuulſionem factam ab internis partibus ad externas, & ab his ad illas, licet aliquando uniuerſale remedium debeat nuncupari, ut ſuperiori capite demonſtrauimus, non ſemper tamen id accidit: vbi enim exigua diſtantia adeſt ſimpliciter dictam reuulſionem exercere non poſſumus: Contra uerò vbi magna diſtantia præſente, maiorem exhauriamus uenam, tunc plenitudinē remouentes, impedientesq; ſanguinis affluxū, optimè reuellimus. Cæterùm hæc quemadmodum etiam alia huius generis quàm plura, parum infra explanabimus.

QVANDO IN REVELLENDO TRAHERE *debeamus ad ipſius fluxionis originem.* *Caput IX.*

ILLVD nunc dilucidandum ſupereſt, an ad originem fluxionis attrahere debeamus reuellendo: quod Curtius, & qui illius opinionem inſequuntur, ſemper obſeruari debere contendunt: ego uerò ſemper fluxionis originem obſeruandam eſſe profiteor: at non ſemper ad originem fluxionis reuellendum contendo, cum aliquando id maximè pernicioſum eſſe ſtatuam, ſed ne gratis id uideamur protuliſſe, ſupponamus quæ ſupra contra recentiores diſputando de inflammationis principio dicebamus. Ex quibus ſatis ſuperque conſtare putauerim, quando in reuellendo ad principium, & originem fluxionis trahendum, &

quando

A quando minus oporteat. Si origo exiſtat in parte plegmone obſeſſa, aut quod nimium caleat, aut quod doleat; vel in vicinis partibus: nulla ratione poſſumus ad eam reuellere: ſed contra debemus longiſsime trahere à particula fluxione tentata: hoc enim commune præceptum eſt in omni reuulſione obſeruandum: nempè vt nunquam trahamus fluxionem ad particulam affectam: vt omniū cõmunis eſt opinio: At ſi origo fluxionis in remota parte conſiſtat ad eam dubiè procul attrahendū eſt. Hinc ego plurimum doctiſsimos quoſdam viros admiror, qui de hac re ſcripſerunt in hunc modum. Non ergo in inflammatione remedium fluxionis eſt, quod primum tollit id, quod in locum influxit, doloremque facit: ſed quod fluxionis impetum coercet auferendo cauſam, quæ mouet humores: quæ quidem aliquando eſt in ipſa parte, B aliquando in partibus propinquis, aliquando in remotis. Quamobrem ſi in omni parte corporis venæ reperirentur, quæ ſecari poſſent in omni affectu: nunc in ipſa parte laborante, nunc in uicina, aliàs in remotiſsimis uena ſecanda eſſet incipientibus inflammationibus: cum ex omnibus eis locis fluxionis occaſiones naſci poſsint: & tunc illis ſolum vel maximè ſit ſuccurrendum, quoniam illarum curſum prohibere, & hominem à malo, quod poſsint gignere, præſeruare ſtudemus] hæc illi. Qui certè mihi non mediocriter diſplicent. Illud in primis conſtare omnibus puto hoſce homines doctiſsimos ſua non ſeruare principia. Nam ſi omnis reuulſio, ut illi ſcribunt fieri ſemper debet in contrarium, atque humor ipſe moueatur, quomodo uenæ ſectio in eadem particula phlegmone obſeſſa in contrarium inſtituta eſſe C poteſt? Nulla hic adeſt contrarietas partium: nulla in motu humorum: quia attrahuntur illi ad partem inflammatam, & tu vacuas ab eadem particula: ex qua nulla ratio apparet contrarietatis. Præterea incipiat quis ex contuſione anginam pati, aut ex dolorifico faucium ulcere: in hoc ſtatim ſanguis ex venis ſub lingua mittendus eſſet: quia origo fluxionis fuit in affecta particula; habemusque venas in vicina parte inſertas ex quarum vacuatione pars exonerari ſolet: ſed ſi quis hanc medendi rationem iniret, hic omnes profectò ſuffocaret: cum multo maior fieret ad locum attractio, quàm confluentis reuulſio. Ad eundem modum doleat quis ex inſolatione in poſteriori parte capitis: iam affectus originem habet in parte ipſa: Venę adſunt vicinæ in fronte: eas igitur ſemper ſecabimus nunquam in hoc ipſo caſu cephalicam. At D ſi totum plectoricum eſſet, maximo ægroti malo hanc vacuationem adhiberemus, ut ſupra ex Galeno demonſtrauimus. Quod ergo de inſolatione dixi exempli gratia, idem intelligendum eſſe uolo de dolore capitis in poſteriori parte ex contuſione, aut uulnere. Amplius nunquam ad particulam fluxione tentatam fieri debere reuulſionem Galeni uerba manifeſtum faciunt libro vndecimo methodi, capite ſexto, cum ait. Illud enim patere vel me tacente arbitror, eum, cui crura phlegmone laborant, non eſſe uel ambulatione uel curſu exercitandum, ſed nec ſtare eſſe iubendum: immo ſedenti plurimum fricari, mox manuum motu exercitari illi eſt ſatius. At ſi cui in ſupernis partibus cęperit pars aliqua phlegmone tentari, huic motus ex inambulatione, aut curſu eſt ſalutaris. Similiter & frictio his quidem ea potior eſt, quæ cruribus adhibetur, illis, quæ in ſupernis partibus adminiſtrantur; quippe

præceptum in contrarium reuulſionis in omnibus talibus commune eſt. E Neque igitur cum vel circa ſedem, vel aliquam huic vicinam partem initium phlegmones incidit, aluum deijcies: neque cum in ueſica, uel cole, vel renibus eſt cœpta, pharmaca, quæ urinas prouocent, bibenda dabis: nec ſi mulieri in vtero, vel pudendo inſedit, menſes huic prouocabis: ſed ad partes: quę maximè longinquę ſint, ſemper reuulſionem facies ęſtimata ſcilicet tum phlegmones magnitudine, tum corporis totius ſtatu.] hæc Galenus. Quæ oſtendunt maximè perniciosum eſſe in phlegmonis principio vacuationem moliri per particulam phlegmone obſeſſam, aut illi uicinitate con uinctam: quod etiam paſsim alibi admonuit, ut explicabo poſthac. Quibus etiam addamus Cornelij Celſi ſententiam libro ſuæ medicinæ ſecundo capite ſeptimo, ubi ſic ait. Videtur tamen uſus ipſe docuiſſe, ſi caput fractum eſt F ex cubito ſanguinem mittendum eſſe. Si quod in humero vitium eſt in altero brachio] hæc Celſus. Sed cur quæſo non miſit ſanguinem in eodem cubito, ſi in proximis partibus fieri debet Reuulſio? Neque eſt, quod hic dicant, decretum hoc intelligi debere, cum fluxionis origo non excitetur in affecta particula: quia præceptum hoc commune eſſe ſignificauit: mox quia dixit ſemper ad partes longinquas reuellendum: poſtremò quia multò magis veritatem habet vbi principium inflammationis contineatur in affecta particula: quàm vbi in diſtantibus exiſtat partibus. Quòd ſi curſum fluxionũ prohibere volumus, remouendæ ſunt, atque mitigandæ cauſæ irritantes: vt calor refrigerantibus obtundendus, quibus tum repellamus fluxionem ipſam, tam intemperiem partis refrigeremus. Dolor ſimiliter anodynis mitigandus G eſt, quæ ſcilicet verè talia ſint, non autem quæ ex accidenti ſenſorium ſtupefaciẽdo id faciãt: quemadmodum eodem decimotertio methodi Galenus admonuit. Cæterùm quomodo Hippocratis intelligenda ſententia ſit, qua illic dicit, doloris cauſa proximum ventrem tundendum eſſe, explanabitur à nobis parum infra. Interim verò ſtatuamus ad fluxionis originem nunquam reuellendo deducendos eſſe humores, ſi in affecta particula, aut in uicina contineãtur, Vt contingit in dolore, & calore: at ſi vitio totius contingat fluxio propter affectum plectoricum, vel malam aliquampiam qualitatem irritantem, aut ob affectum diſtantium partium, tunc à totius uacuatione exordiri curationem expediet: Plura etiam ad hoc argumentum pertinentia dicemus infra. H

A

AN REVELLENDO AD MAXIME DISTANtes partes attrahere oporteat humores. Variæ authorum proponuntur ſententiæ. Matthei Curtij & Laurentij Iouberti opiniones declaratæ. Caput X.

B QVAE ſupra diximus controuerſiarum ſunt plena, propterea noſtri muneris uidetur, ea ſigillatim dilucidare. In primis autem omnes conditiones ad reuulſionem exquiſitam requiſitas doceamus. Priorique loco diſcutiendum proponamus an de natura reuulſionis ſit, humores ad partes plurimum diſtantes attrahere. Hæc enim ex omnibus adeo magnas difficultates habet, ut ferè pronunciare auxim adhuc litem eſſe ſub iudice. Quandoquidem authores de hoc argumento pertractantes minimè conſentiunt. Qui verò aut Galeni, aut Auicennæ obſcuras profitentur interpraetari ſententias, adeo inuicem diſcordant, ut illos in unum reducere conſenſum videatur impoſsibile. Alij enim ad partes maxime longinquas reuellendum: Alij in propinquis id continuò faciendum aſſeuerant. Alij rurſus ad diſtantiſsimas partes humores trahunt cum præſeruare uolunt: ad propinquas quando curatio propoſita eſt. Atque C ne ſingula proſequar, in ſumma, quot capita, tot ſententiæ. Enitar ego veritatem multis incognitam, patefacere, & quo ad eius fieri poterit, dilucidare: quod ut facilius efficiam, prius aliorum opiniones afferam, deinde uerò vbi expoſuero quid bene, aut non bene ab illis dicatur, quid ipſe ſentiam declarabo. Exordiamur tractationem à Mattheo Curtio, qui in libro de mittendo ſanguine in pleuritide ſummatim ſic opinatur. Aliquando ad partes maxime diſtantes, aliquando ad propinquas reuellendum: cum enim præſeruare cupimus ad partes diſtrahendi ſunt humores maximè diſtantes: quemadmodum etiam cum lenis eſt affectus, & nobiles partes non inuadit: uel in eo, qui celerem curationem non poſtulat, uel quando affectus minimè periculoſus eſt. At uerò quando excretrix facultas vehementer eſt concitata idest ua-D lidæ fluxiones fiunt, eſtque morbus magnus remedium celere poſtulans, & humor cum graui periculo in affectam partem influit, tunc reuellendum eſt ad propinquas partes. Nam in hoc caſu dolores excitantur vehementes: quorum cauſa proximum uentrem incidendum eſſe, uiſsit Hippocrates. Medendum enim dolori inter initia celerrimè, ut qui uires deſtruat, & fluxionem irritet, atque non mediocriter augeant: quæ res fieri non poſſet, niſi uena incideretur proximior. Præterea reſpondent nos ſcire non poſſe originem fluxionum: atque duplicem eſſe fluentem materiam: unam quæ in venis partis affectæ continetur, & ob dolorem continuò commouetur, ac influit, & partem læſam magis grauat. Aliam uerò, quæ in remotioribus uaſis fluit, & ſequitur aliam: & hac ablata dolorem mitigari, nec amplius relinqui occaſionem alicuius fluxionis. Sic enim illi ſcribunt, quia ſciebant à Galeno fuiſ-

ſe

ſe traditum, in principio inflammationum primum fluxionem ſiſtendam eſſe, E
mox veniendum ad eum humorem qui influit. Hęc opinio eſt Matthei
Curtij: quam ex recentioribus medicis quamplures imitati ſunt, vt Martinus
Achachia, Manardus, Leonardus Fuchſius, & omnes ferè, qui tueri profiten
tur incoante Pleuritide, corporeque exiſtente plectorico uenam ex cubito la-
teris affecti perpetuo eſſe incidendam. Laurentius autem Ioubertus Delphi-
nas medicus citra controuerſiam doctiſsimus prima Decade ſuorum parado-
xorum capite decimo hanc opinionem admittens hæc addit. De natura Re-
uulſionis eſſe, ut ad partes oppoſitas fiat, non autem remotas, quia ex pro-
pinquis locis faciendam eſſe Reuulſionem primæ claſsis medici uolunt
quum citius leuari ægrotum ſtudent. Eo enim promptius ſentitur commo-
ditas, quo magis ex vicina parte reuellimus, dummodo inſignis fiat uacua- F
tio. Nam ſit, per Hypotherim in extrema manu (quam græci ἀκρόχειρα pro
priè vocant) inflammatio. In morbi initio, & augumento à ſuperioribus ad
partem affectam continuè fluet ſanguis. Nonne hunc commodè auertet flu-
xum in eiuſdem membri cubito uenæ ſectio? Ita ſanè videtur. Nam qui ad
extremam manum contendit, atque magno impetu irruit humor, in medio
curſu nactus exitum, per uulnus profunditur effluitque, nec ad partem uſque
laborantem peruenit. Simul etiam aliquid eius, quod iam defluxerat, retra-
hitur, cum pars extrema ualdè tumeat, & tantum humoris nequeat contine-
re, quantum illam premit. Deponit itaque in plagam ſatis uicinam eius,
quod aggrauat portionem. His adde, quod vulnerato per phlebotomum cu-
bito præ dolore ſanguis vndique fluit, quia venæ tum ſuperiores, tum infe- G
riores contrahuntur, vt quauis re moleſtante fieri ſolet. Hac ratione ſimul
fit cum reuulſione deriuatio. Porrò ſi à parte contraria, vt ab altero brachio,
vel (quod præſtantius eſſet) ab eiuſdem lateris crure ſanguis mitteretur, non
protinus, ſed poſt multum tempus fieret humoris fluentis reuulſio. Nam ad
manum phlegmone tentatam fluit ſanguis, qui brachij venis, aut ſuperiori-
bus etiã continebatur. Illũ prius minuere, ſi non exhaurire decet, quàm flu
xionem ſiſtere poſsis. Atqui eius membri ſanguinem ad partes inferiores ſe-
cta in poplite vena detrahere non eſt breuis temporis opus. Nam id conſe
cutione quadam, & ſenſim fit, dum ad locum inanitum humores hinc in-
de confluunt. Fieri etiam poteſt, ut qui brachio continetur ſanguis crura
verſus non deſcendat, quod in tam remota parte factam uacuationem mini- H
mè ſentiat. Hanc citius explent, quæ uicinæ ſunt, neque ad brachium uſq;
peruenit ſucceſsionis, ad id quod vacuatum eſt neceſsitas. Quamobrem fa-
ctam in crure ſanguinis iacturam propinquiores partes reſarcient: interim
dum maxima humorum copia ad manum ex brachio toto irrumpit. Quòd
ſi demonſtres ad inferiora neceſſariò uergere ſanguinem, ſecta in poplite ve-
na: non tamen eò probabis, humorum, qui partem affectam præmunt, im-
petum mox retineri. Nonne ſatius foret in medio curſus humori uiam face
re, qua effluere poſſet, ut non ulterius proficiſceretur? Hoc eſſet ueluti in-
tercipere, ni fallor: & quo afflictæ parti propius fieret uulnus, eò melius il
labens materia efflueret, quæque iam locum dolentem occupauit, retrocede-
ret. Cum igitur iam incoata eſt humoris defluxio parum iuuat ad ualde
diſtan-

A diſtantia loca reuellere: omnium præſtantiſsimè fit affectæ parti propinqua, ſed tamen ſuperior, ipſa reuulſio. Superiorem locum accipit, unde humor effluit. Additque in reuulſionibus, quæ ad ſiſtendum ſanguinis effluxum, & αἱμόρραγιαν fiunt, rem aliter ſeſe habere. Nam ſi manus eſt uulnerata, vt ſanguinis fluxum cohibeamus, non in eodem brachio reuulſoriam phlebotomen aggredimur: ſed in altero, uel in crure, quod è regione eſt: Atque ea methodo influxurum ſanguinem cohiberi. Tandem uerò de fluxionis principio agens, hæc ſcribit. Sed & cum fieri incipit defluxio, ſi non multum proceſſerit, ad diſtantia ualde loca reuulſionem facere nihil prohibet: non quidem eius portionis, quæ defluxerat, ratione: ſed continuò fluentis, & potiſsimum fluxuræ adhuc materiæ. Hæc ille ſumatim de Reuulſione pro-
B poſuit.

IMPVGNATIO OPINIONIS CVRTII. EASDEM venas pro præſeruatione, & pro curatione ſecandas. In inflammationum, & fluxionum principijs ad partes maximè diſtantes reuellendum.

Caput XI.

C CAETERVM quod ij de ipſo negotio non bene ſcripſerint ea manifeſtum facient, quæ nunc contra Curtium obijcio. Primum ſi licet ad partes maximè longinquas reuellere cum præſeruationi ſtudemus: Licebit etiam eandem reuellendi rationem exercere cum propoſita curatio fuerit: nam eaſdem uenas ſecari pro ipſa præſeruatione, quæ ſecantur pro curatione Galeni uerba manifeſtum faciunt libro de ratione curandi per uenæ ſectionem, quæ ſic habent capite decimonono. Quibus in corporibus nulla adhuc pars laborat, & tamen accedente uere uolumus aliquam moliri vacuationem, quando fuerit ille aſſuetus æſtiuo tempore à febre arripi, cuius ſomitem ſubtrahere uolumus, tunc quælibet pars idonea eſt, ut inde ſanguis detrahatur; & eodem modo ſi quis morbo articulari, & eo paſsim in omnibus articulis ſit ſolitus
D laborare. Sed cum timemus ne particulariter in una quapiam particula tantum laboret, niſi ſanguis mittatur: nequaquam in his eodem modo agendum eſt. Non enim expedit vndequaque vacuare: ſed eadem ratione in his agendum eſt, ſicut in illis, qui iam laborare cœperunt: & hac de cauſa podagricos euacuamus ſecta uena in cubito: uertiginoſos verò, & qui morbo comitiali arripiuntur in tibijs] hæc Galenus. Vbi apparet ipſum lucidiſsimè docuiſſe, ea ratione fore illos pertractandos, qui uel natura, uel quopiam alio accedente morbo cuipiam particulatim ſunt obnoxij, anteaquam arripiantur ab illo, qua eſſent pertractandi, cum cœpiſſent iam laborare. Quamobrem cum propoſita reuulſio eſt, eandem ſemper debemus uenam incidere, ſiue quiſpiam ægrotet, ſiue minus. Neque profectò id mirum uideri debet.
Quia ſi reuulſio, quæ procul fit ab affecto loco poteſtatem habet tueri cor-

pus

pus ne in morbum incidat, cur non poterit illa eadem reuulſio, ſi inter initia cum morbus cœperit iam inuadere obſiſtere ne augeatur, quod in principio potiſsimum quærimus, cum eo tempore omnia ferè eiſdem cauſis augeantur, ex quibus fiunt: atque tradiderint Hippocrates & Galenus libro ſexto epidemiorum, & de ratione curandi per uenæ ſectionem, ea quæ cum morbus incipit, ſi fiant, remedium afferunt, ſi anteaquam cœperit, adminiſtrentur, prohibere ne fiat. Amplius verò illud conſiſtere non poſſe videtur mihi: quod reuulſionem ad diſtantes partes neceſſariam eſſe dicant, cum leuis fluxio eſt, aut cum partes ignobiles afficiuntur. Nam vtrumque falſum eſt. Reuulſio quidem eſt remedium, quod inſtituitur pro impediendi vehementi fluxione, non autem exigua, vt ſæpè Galenus docuit præſertim verò libro ſecundo de ratione curandi ad Glauconem, & libro quarto, & quinto, & decimotertio methodi medendi. Quinimo vbi leuiter humores fluunt, neque vllum adſit periculum futuræ fluxionis, reuulſio nullum vſum afferre poteſt, ſed ſola vtimur deriuatione, facta ſcilicet vacuatione per partes uicinas. Adhæc verò cerebrum apoplexia laborans, vel epilenſia, vel ſcotomia reuulſionem poſtulat in partibus maximè diſtantibus, ut in tibijs ſecta uena, ſiue præſeruare, ſiue curare voluerimus modo ingens adfuerit in toto corpore plenitudo. Rurſus iecur nobilis eſt pars: hæc tamen cum inflammationem patitur, vult venæ ſectionem in parte diſtantiſsima, ut Galenus ait libro decimotertio methodi capite ſexto, cuius verba parum infra proponentur, atque explanabuntur à nobis. Præterea inciſio, inquit, proximæ uenæ ſuccurrit citiſsimæ omnibus inflammationibus incoantibus, cur igitur, inquam, eadem non eſt adhibenda, cum ignobiliores partes pati phlegmonem incipiunt? Quæ maior ratio eſt harum, quàm illarum partium? Præceptum eſt medicinæ ab Aſclepiade primum inuentum, vt tutò, citò, & iocundè ſanemus: ſi quiſpiam citius inflammationem ſanare poteſt, in quacunque conſtiterit parte, is munus crudelis medici ſubire videbitur, qui ſanationem in in tempus diuturnum prorogat. Quis crederet Galenum, cum præcepit inflammato vno genu ex cubito, tamquam ex parte diſtantiſsima venam eſſe incidendam: eiuſcemodi mala leuiora, & nullius momenti putaſſe? cum certè grauiſsima ſint, maximas moleſtias & cruciatus afferant intollerabiles. Hoc igitur præceptum, quod ad partes diſtantiſsimas oporteat reuellere nos commune ſtatuamus omnibus partibus, ſiue ille fuerint præcipuæ, atque nobiles: ſiue minus. Quandoquidem illius neceſsitatem inuenit fluxionis impetus, quem primum impedire omni ratione debemus, non huius, aut illius partis conditio. Adhæc, quod dicant ignorari fluxionis originem, admittendum non eſt. Nam ſiue in particula affecta conſiſtat, ſiue in remotioribus adſit, ſatis aperta ſigna ſunt. Dolor, & calor, tum cauſæ ſunt, tum etiam ſigna fluxionis: Plenitudo totius corporis, aut quoad vaſa, aut quo ad vires, & Cachochimia ſiue ſimplex, ſiue permiſta plenitudini originem fluxionis indicant: ij verò affectus ſuis innoteſcere ſignis adeò apertum eſt in medicina, vt ferè apertius nihil. Quis enim fuit aliquando ambiguus de phrenetidis origine? Si ex vulnere, aut contuſione contingit, origo manifeſta eſt, Si internis de cauſis proficiſcitur, à toto venarum ambitu biliofos ſanguis

&

A & vapores mouentur ad cerebrum inflammationem facturi. Adde quod aliquando ſenſus declarant principium fluxionis, vt cum contingit à pedibus malam auram ad cerebrum tranſmitti facturam epilepſiam. Ex his quidem, & alijs multis, quæ ſtudio breuitatis prætermittuntur colligo non eſſe impoſſibile originem fluxionis cognoſcere.

EXPLANATIO SENTENTIAE HIPPOcratis, qua præcepit dolorum cauſa proximum eſſe ventrem incidendum. Caput XII.

B NON debemus hoc loco conniuentibus oculis explanationem prꝰterire loci cuiuſdam Hippocratis, in quo maximè Curtius confidit. Afferemus prius venerandi ſenis verba, mox oſtendemus Hippocratem opinionem eius, haud mediocriter ſubuertere. Dictio illius habet hoc modo. In doloribus proximum ventrem purgare oportet, & ſanguinis ventrem reſcindere. Vſtio, ſectio, calefactio, refrigefactio, ſternutatio: ſtirpium humores, in quibus uim habet, & Cyceon Maleficiorum, Lac, Allium, Vinum feruefactum, Acetum, Sal] hæc Hippocrates. Cuius propoſitum fuit eo loco (ſi Galeno credimus) recenſere auxilia ſuccurentia leuibus, & ſæuis doloribus, ſicut in Aphoriſmis oculorum tantum dolentium remedia ſcripſit, vbi inquit: Dolores oculorum, C meri potio tollit, aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſectio, aut cum medicamento purgatio. Quamobrem ſexti epidemiorum generalior videtur ſententia. Sed quid ex hac ipſa ingenioſius deducit Curtius? Purgationem (ait Hippocrates) venæque ſectionem, quemadmodum alia eius generis auxilia opitulari doloribus: Ego, id ultrò admitto libenter. An propterea concludendum eſt, tunc, cum inſtituta reuulſio eſt, venam incidendam loco affecto proximam? Neque enim docuit quando id fieri debeat: neque an ſola ſufficiat pro eiuſcemodi munere obeundo. Quod ſum ſæpè ſolitus dicere, id nunc cogor efferre, nihil humano generi pernicioſius eſſe, nihil deteſtabilius, quàm adhærere ſectis. Atque non benignè antiquorum patrum, de re D noſtra optimè meritorū ſententias interpretari. Non ſunt nuda illorum verba perpendenda. Cur hæc inquies: ut manifeſtum faciam, nihil minus cogitaſſe Hippocratem, quàm quod ab illo propoſitum eſt. Adſint noſtræ huic diſputationi pacato animo, qui veritatis ſtudioſi humano generi opem ferre deſiderant. Dicunt proximum uentrem, ideſt venam propinquam incidendam, quando ſimpliciter voluerimus reuellere, cum doloribus opitulari volumus: quia pro expurgando corpore proximum eligendum eſſe uentrem docuit. At quæ neceſſaria conſequutio adeſt à purgatione ad venæ ſectionem? purgamus in doloribus proximum uentrem, ergo ſecabimus proximas uenas in doloribus? Longè diuerſa ratio eſt. Quis enim ignorat utero dolente ex impacta materia, neque amplius fluente iuuare plurimum expurgationem per

aluum, per vrinarios meatus factam? Proximiores enim, atque magis accommodatæ partes pro hoc munere perficiundo inueniri non poſſunt: Rurſus doleat vterus ex confluente ſanguine, quis eſſet tam corrupto prędictus iudicio, qui eam purgandi rationem iniret? Qui ad proximas partes humorum multitudinem præcipitaret? Idem eſt in venæ ſectione adhibendum iudicium: proximæ ſecandæ ſunt uenæ, quando fluxionis nullum imminet periculum; cum ſolum propoſitum eſt vacuare humorem in phlegmone contentum, aut in partibus illi vicinitate coniunctis. At ſi fluxio immineat, ſi totius corporis plenitudo faciat negotium, quis incideret propinquas uenas? Quis ad locum fluxione tentatum humores attraheret? Exemplo rem illuſtremus. Cerebro laborante phrænetide, proxima vena frontis eſt: Angina obſeſſo gutture, quæ ſunt lingua ſunt. Si quiſpiam in illa ſtatim ſecuerit venam frontis: in hac vero, ſub lingua exiſtentes, maximè læderet ægrotos, quinimo (vt ſentio) à dogmaticorum medicorum numero ſecludendus foret, omnibusque ut publicus quidam carnifex odio habendus. Nihil eſt autem, quod dicat, eas nunquam pro reuulſione venas incidi debere: quia ſunt eligendæ proximæ venæ, non quæ in affecto loco ſitæ ſunt. Atqui, vir bone, non ſunt in particula phlegmone obſeſſa inſertæ eiuſcemodi venæ, ſed in vicinis locis conſiſtunt: vt non ſemel Galenus admonuit, præſertim libro de ratione curandi ad Glauconem, & de phlebotomia; quando ſcilicet præcepta tradit Deriuationis. Hac de re in phręnetide prius ſecanda uena eſt in cubito exterior: deinde, quæ in fronte conſiſtit. In Angina eædem prius, mox, quia ſub lingua reſident. Hæc recta eſt medendi ratio. Hæc accommodata ſuccurrendi neceſsitatibus humani generis ab omnibus eſt inſtituenda medicatio: qui ſecus faciunt toto aberrant cælo. Verùm ne quiſpiam exiſtimet nos proteruos eſſe, admittamus vltrò, quod illis placet. Nempè, quemadmodum pro expurgatione proximum eligere uentrem debemus, ſic etiam pro venæ ſectione: Addo etiam, quod quemadmodum eũdem uentrem expurgamus: ſic eaſdem uenas in affecto ſcilicet loco poſitas incidimus, quod quomodo ſit audiendum, nunc in illorum gratiam, explanabimus ex Galeni commentario, atque ex ipſa methodo. Vicinæ ſunt eligendæ partes, quando vacuare deriuando uolumus, ſi non liceat vacuationem inſtituere per eaſdem: vt ex illis humores promptè uacuentur. At verò quando reuellere fuerit animus, tunc uentres remotos, & contrarios eligere oportet: ſiue fiat vacuatio uenæ ſectione, ſiue purgante medicamento. Meminerint ij, quę Galenus de hac materia dicebat libro de ratione curandi per venæ ſectionem capite decimonono, in quo ſic ait. Porrò, vt ſummatim dicam, incipientes phlegmonas reuulſu euacuare oportet: quæ verò inueteratæ iam ſunt, ex ipſis ſi fieri poteſt affectis partibus: quod ſi nequeat, ſaltem ex vicinis.] De induſtria hunc locum affero, tum, quia cum de rectitudine ſermonem habebimus, hunc interpretabimur, tum etiam quia docet uacuationem factam in uicinis partibus nunquam fieri debere, quando reuulſioni incumbendum eſt. Quod etiam in decimotertio methodi medendi, in quarto, & in quinto apertiſsime ſignificauit. De quibus infra loquemur diligentius. Quando igitur Hippocrates ait, proximum ventrem ſecandum eſſe reſpexit morbum iam

factum,

A factum, indicatione duntaxat ſumpta à materia confluxa : non autem à confluente : ut apertè ſignificauit Palladius in eius loci commentario hiſce uerbis vſus.

Εἰ οὖν ὀδύνην θέλεις θεραπεῦσαι, μέμνησο τοῦ ἱπποκράτους κανόνος ὅτι δεῖ δὲ πρότερον κοινὴν ἐπιμέλειαν ποιήσασθαι τοῦ παντὸς σώματος καὶ εἰ μὲν ποιότητι λυπεῖται, καθάρωμεν. εἰ δὲ ποσότητι, φλεβοτομήσωμεν. ἀλλ' ἱπποκράτης λέγει σοι καὶ τὸν τόπον δι' οὗ ὀφείλεις ποιῆσαι τὴν κάθαρσιν· φησὶ γὰρ διὰ τῆς ἐγγυτάτω κοιλίας, κοιλίαν δὲ καλεῖ, πᾶσαν κοιλότητα. καὶ θέλει σε τὴν ἐγγύτατα κενοῦν. ὥσπερ ἐν τῷ περὶ διαίτης τῶν ὀξέων πλευριτικὸν φλεβοτομῶν, διὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ μορίου τὴν μασχάλην ἀνιστάμενον. ἔξεστι δὲ καθολικὸν τὸν λόγον λαβεῖν. ἐγκέφαλον γὰρ κένωσον, διὰ, ὑπερῴας καὶ μυκτήρων. θώρακα δὲ, διὰ βηχός.

B Quod eſt. Igitur ſi dolorem uolueris curare memineris regulæ Hippocratis, quod inquam in primis ratio habenda ſit totius corporis, quia ſi illis ſit qualitas moleſta, purgabimus: ſi verò quantitas, ſecabimus uenam. Sed & locum tibi moſtrat, per quem expediat moliri purgationem: inquit enim per proximum ventrem: & ventrem omnem appellat concauitatem: atque iubet, quàm proximè uacuare, quemadmodum in libro de victu acutorum morborum, Pleuritico venam ſecturus, eam, quæ per aſcellam tranſit ob ipſius particulæ communionem ſecat. Tibi verò licet eam rationem vniuerſalem accipere, nam cerebrum vacuato per palatum, nareſque, pectus autem per tuſſim] hæc ille, quæ adeo aperta ſunt, ut qui non videat Hippocratem de reuulſione non loqui, hic profectò tota, quæ dici ſolet prouerbio, uia abetrat: Verùm quia hæc multo apertiora fient in tractatione de ipſa deriuatione, hæc

C ſufficiant de re propoſita dixiſſe.

IMPVGNATIO OPINIONIS IOVBERTI. Caput XIII.

QVod verò pertinet ad opinionem Laurentij Iouberti pauca hic ſcribam, quia multa ſuperiorem opinionem arguentia, hanc eandem redarguunt. Dicam tamen tria. Vnum, quod ſi nomine reuulſionis ille intelligit deriuationem, quæ eſt quædam cum ie tractione humorum ex loco affecto, aut uicinis partibus uacua-

D tio, rectè ſentire illum: quamuis eius verba cõtrarium uideantur perſuadere. Eiuſcemodi enim Reuulſio ſemper fit ad propinquas partes, nunquam ad remotas. Sed nihil erat, ut hanc ipſam rem omnibus apertiſsimam tanquam paradoxum proponeret. At ſi de reuulſione ſimpliciter dicta ſermonem habet, nunquam ille oſtendet, in locis admodum vicinis fieri debere. Aliud inquam, ſatis aperte illum contraria in hac materia ſcripſiſſe. Nam inquit, incipiente fluxione, ſi non plurimum fuerit protracta ad locos maxime longinquos retrahendum: idq; ex Galeno probat. Cuius tamen contrariũ ſcribit his verbis. Cum igitur iam incoacta eſt humoris defluxio, parum iuuat ad ualde diſtantia loca reuellere: omnium præſtantiſsimè fit, affectę parti propinqua, & quæ ſequuntur. Atque ipſo in opere agendum perſuadet inflammata ultima parte manus: præcipiens incidendam eſſe uenam eiuſdem cubiti: qua opi

nione nulla videtur mihi abſurdior. Emiſſarium enim illud impedire fluxio E
nem non poteſt ad locum affectum, quinimo, ut ego ſentio, multo magis adaugere. Etenim non ſolum per eam, quæ ſecta fuit venam, ſed etiam per alias multas ad phlegmonem ſanguis effluit; & fortaſsis magis per alias, quàm per illam. Deinde licet diminuatur fluxio aperta exempli gratia, interiori cubiti uena, dum ſanguis ducitur, tamen poſtea multò maior adaugebitur im petus humorum fluentium, qui iam conſuetudinem acquiſiuerunt ad eam par tem confluendi ex aperta vena, ex imbecillitate partis, ex dolore, ex calore loci: quando igitur illud clauſum fuerit, quid continget, quem locum petet ſanguis? unde uacuabitur? ſinemus igitur totum impetum irruere ad particulam phlegmone obſeſſam? ſiccine obſeruabimus regulas à maioribus noſtris traditas? nempè, ut ad particulam phlegmone obſeſſam, quo ad eius fieri po teſt, longiſsimè trahamus. Ego certè ſanguinem mitterem ex alio cubito, F
vt fieri ſolet ab omnibus ferè medicis: cum manus inflammatæ non uideatur mihi diſpar ratio, à cubito, humeroque inflammato. Quod uerò ille tum deriuationem, tum reuulſionem ſimul fieri poſſe contendat, quàm ſit ab ſurdum, fuit à nobis in ſuperioribus explanatum. Addamus non uideri omnino verum ſanguinis hæmorragiam poſtulare ſectionem uenæ diſtantiſsimæ: hoc enim præceptum intelligendum eſt non ſimpliciter, ſed ijs adhibitis diſtinctionibus, quas capite ſequenti, ac alijs deinceps docebimus. Propterea ſanguine fluente ex naribus venæ cubiti ſecandæ ſunt, non poplitis, aut malleoli: quoniam illę multo proximius reſpiciunt originem fluxionis, ſanguinis videlicet multitudinem in caua uena conſiſtentem. Audiat ille Gale- G
num ſuam hæreſim pulchrè arguentem. Eandem ob cauſam (inquit libro quinto methodi medendi) cum è naribus ſanguis erumpit, id retinent maximæ in præcordijs affixæ cucurbitę. Infigendæ autem ſunt, ſi ex dextra nare profluit, ſuper iecinore: ſi ex ſiniſtra ſuper liene: ſi ab utraque nare ſuper vtroque ſunt imponendę uiſcere. Quod ſi reſolutus adhuc æger non ſit, etiam uena ex eo cubito incidenda eſt, quæ profluſioni è directo reſpondet: vbi paulum detraxeris: mox unam horam intermittens rurſus detrahes, poſt iterum, atque iterum pro laborantis uiribus] hæc ille: quæ clarè docent fluen te ſanguine ex naribus venas in cubito, non in partibus diſtantiſsimis fore incidendas.

H

CONFIRMATIO OPINIONIS NOSTRAE EX VArijs Galeni, & antiquorum authoritatibus: oſtenditurque in principio inflammationum ad diſtantes partes reuellendum. Caput XIIII.

SED ne hęc aliquam difficultatem habeant apud eos præſertim, qui Galeni doctrinā ſequuntur, præſtat, quæ diximus illius uerbis, & aliorū authorū confirmare. Is igitur habet libr. 4. metho. At ſi perpetuum eſt, quod ab eo didicimus incipientem fluxionem ad contraria trahendam eſſe: fixam uerò iam in laborante particula vacuandam

A curandam eſſe vel ab ipſa particula, quę affligitur, vel à maximè vicina: in promptu nobis, & de ſanguinis detractione colligere nunc eſt: quod in principio hæc è longinquo, poſtea ab ipſis exulceratis partibus ſit emolienda.] Hic locus maximè ſubuertit Briſotti, & Curtij dogma, quo illi conficere ſtuduerunt in principio inflammationum vacuandum eſſe à proximis partibus, at verò Galenus contrarium inquit, nempè à principio vacuandum à longinquis partibus, poſtea à proximis. Alter locus eſt ſatis dilucidus libro ſecundo de natura humana, in quo ſic ait Hippocrates, uel quiſquis illius libri ſit author. Oportet autem (inquit) operam dare, ut quàm longiſsimè ab his locis ſectiones fiant, in quibus dolores fieri conſueuerunt.] Hæc ſententia adeo clara eſt, ut nullum relinquant aduerſarijs ſubterfugium. Nam ſupra B manifeſtum fecimus hunc locum non eſſe intelligendũ de præſeruatione dumtaxat: ſed de ipſa etiam curatione: licet Galenus in eius loci commentario videatur reprehendere authorem libri, quod minimè definierit, num dolentibus iam partibus cenſeat eſſe procul reuellendos humores, vel potius ſanitatis tempore: atque ſuam declarans ſententiam, dicat. Et mihi quidem videtur, quod iu his, qui proſpera utantur valetudine dictum ſit: quippe quod voluerit author aſsuefacere humores redundantes in alias ferri partes.] Nam, quæ alibi ſcribit, præceptum in curatione veritatem habere demonſtrant: quemadmodum cum in decimotertio libro methodi medendi docet rationem curandi inflammationem: ſic enim inquit. Sed ad partes, quæ maximè longinquæ ſunt, ſemper reuulſionem facies, æſtimata ſcilicet tum phlegmones C magnitudine, tum corporis totius ſtatu.] Hic certè tergiuerſari non poſſunt, Galenum non fuiſſe locutum de principio inflammationis: non autem de ſanis corporibus anteaquam ægrotarent. Rurſus non minorem habent efficaciam, quæ ſubſequuntur uerba in capite undecimo eiuſdem libri conſcripta. Ergo pariter tum reuellendus, tum educendus, qui ad iecur fluit ſanguis eſt, interna in dextro cubito in ſecta vena, propterea quod & è regione, & ampla uia cum uena, quæ caua dicitur, ſocietatem habet] & nonnullis interpoſitis verbis ait. Si quidem longiſsimè à parte, quæ fluxione tentari incipiat, quod redundat reuellere, nequaquam ad eam trahere conuenit.] Quis hic dicet ſermonem non eſſe inſtitutum de ijs, qui actu phlegmonem pati iam incipiunt: in his certè, quàm longiſsimè ab affecta particula humores D trahendos, admonuit. Hactenus quid ſecundum Galeni ſententiam ſentiendum ſit, docuimus. Nunc idem ex aliorum græcorum teſtimonio confirmemus. Primum omnium proponere uolo Archigenem, quem ſemper Galenus acerrimè inſectatur omnia ferè illius placita redarguens. Hic igitur de Pleuritidis curatione pertractans præcepit venam incidendam eſſe in cubito. Non quidem affecti, ſed lateris oppoſiti. Illius tractationibus caremus (& magno fortaſsis medicæ damno) ſed Aetij Amidemi opus extat, in quo huius decreti mentio fit hiſce verbis. Archigenes. In ijs uerò, qui acuto morbo, ut diximus infeſtantur: Si quidem circa mammas, & clauiculam hæreat dolor, venam incidere oportet (ut dictum eſt) in brachio. Non eo, quod recta ab inflammato latere procedit, ſed oppoſito] hæc refert Aetius Tetrabili, ſecundo ſermone quarto, capite ſexageſimoctauo. Adeſt præterea teſti-

mo-

monium Aretei Capadocis medici antiquiſsimi, qui idem confirmauit libro de curatione acutorum morborum capite decimo. E Duos hoſce authores imitatus eſt Cornelius Celſus libro ſecundo ſuæ medicinæ capite nono. Ac licet me non fugiat locum ab authoritate nullius momenti exiſtere: putauerim tamen hos habere magnam uim ad perſuadendam, quam nunc inquirimus, ueritatem. Quandoquidem Galenus cum fuerit acerrimus Archigenis reprehenſor, & nullibi hoc illius decretum reprobauerit, ſignum (meo iudicio) ſatis eſt efficax, quo poſsit perſuaderi in inflammationum principijs, in dicatione ſumpta ab ipſa duntaxat fluxione, ſemper à remotis partibus vacuationem eſſe molliendam: præſertim Aratheo, & Cornelio Celſo conſentientibus. Hic non recenſebo Arabum omnium conſenſum: non latinorum teſtimonia ferè ſexcenta: quia pro multis ſufficiunt, quæ diximus. Cum igi- F tur pluribus agendum non ſit, ſupponamus primam conditionem ad Reuulſionem requiſitam eſſe, ut humores, quo ad eius fieri poteſt, longiſsimè à parte phlegmone tentata, retrahantur: dixi, quo ad eius fieri poteſt, quoniam una hæc ad reuulſionem recte obeundam non ſufficit conditio, ſed etiam deſiderantur quàm plures, de quibus poſt hac diſſeramus.

IN REVELLENDO PRIVS ALIQVANDO MItigandum: aliquando autem non mitigandum eſſe dolorem. Contrariæ, quæ videbantur Galeni ſententiæ, explanatæ. G
Caput XV.

AVICENNA agens de reuulſione dixit dolorem prius mitigandum eſſe anteaquam ad contrarium trahamus: ſic enim ſcribit in quarta ſectione prioris libri capite primo. Ceterùm cum ad contrarium reuellere deſideras, prius dolorem illius particulæ, à qua retrahis mitiga.] In qua re videtur Hippocratem imitatus, qui in ſecundo de ratione vict. in morb. acutis ſtatim in libri initio, agens de pleuritide, principium curationis exorditur à fomentis, quibus dolor mitigatur, poſtea verò accedit ad uenę ſectionem. Hęc tamen ſenten- H tia multas habet difficultates: harum una eſt, quod Galenus primo Aphoriſmorum commentario vigeſimotertio, contrarium dicere videtur cum inquit. In vehementiſsimis doloribus nullum maius inueni præſidium, quàm vſque ad animi deliquium ſanguinem mittere adhibita tamen diſtinctione an purgare, an venam incidere vſque ad animi deliquium oportet, ut in libris de uenæ ſectione demonſtrauimus] eſt autem hoc loco manifeſtum reuulſionem hanc uacuatiuam fuiſſe inſtitutam nondum mitigato dolore. Pręterea quod contrarium eſt dolori, & cauſæ dolorem facienti debet ſtatim fieri anteaquam dolor ſedetur. Atqui uenæ ſectio reuulſiua eſt huiuſmodi: nam fluxio concitat dolorem: at reuulſio fluxionem tollit, ut prædiximus: opponitur igitur dolori: opponitur etiam cauſæ dolorem concitanti: nempè multitudi-

A ni: cui propriè conuenit, reuulſio cum euacuatione: Etenim dolorem facit copia humoris particulam diſtendentis, ſoluentiſque illius continuitatem: va cuatio autem hanc copiam diminuendo ex conſequenti dolorem curabit. Præterea obſeruatum eſt, quod vbi dolor pleuritidis vrget, venæ ſectionem ſtatim dolorem ſanare, aut mitigare: quod etiam in alijs doloribus ab inflam matione concitatis uerum eſſe ipſa docet experientia. Sed quamuis propoſi tæ difficultates urgere plurimum uideantur, nihilominus illas dilucidare conabimur, principio à quibuſdam diſtinctionibus in hunc modum ſumpto. Dolorum quidam uehementiſsimi ſunt, à quibus maximum ſolet imminere periculum, ne virtus proſternatur, niſi prudens medicus adiutrices ſtatim manus adhibeat: Quidam verò longè ſunt mitiores haud minantes hoc peri-
B culum. Rurſus animaduertendum eſt, dolorum quoſdam fieri à ſanguinis con fluxu: quoſdam à flatuoſo ſpiritu; & quoſdam ab humoribus excrementitijs, vt à bile, aut pituita. Poſtremò, curandi ratio eſt duplex: una eſt coacta, & irregularis: alia regularis eſt. Coactam voco, quæ inſtituitur magna aliqua vrgente neceſsitate, ut ſubitum certumque deuitemus periculum: hæc ipſa curandi ratio non eſt admodũ tuta: quia ſemper aliquid mali efficit, quod tamen tolerabile eſt in comparatione ad maius malum imminens, ſi eiuſcemodi curatio prætermitteretur. Regularem curationem nuncupo illam, quæ prorſus tuta eſt, omniquè vacat periculo: ut in noſtræ methodi principio diximus. Hic obiter notandum eſt, licere aliquando uti præſidijs quibuſdam periculoſis, ubi aliam non habemus ſanandi rationem, modo tamen id fiat à
C medico iudicioſo. Propterea recordor aliquãdo ſcripſiſſe Galenũ, melius eſſe pericliтando aliquid agere, quàm ſinere ſine remedio ægrotum mori: in horum præſidiorum numero, quæ periculoſa ſunt, ponitur phlebotomia vſque ad animi deliquium: potus frigidæ, Balneũ frigidæ in hecticis, & alia id genus multa: His itaq; in hũc modũ explanatis propoſitæ quæſtioni ſatisfaciamus. Si dolor maximè vehemens nõ ſit à ſanguinis fluxione cauſatus, opus eſt in con trariũ reuellere, tum ijs quæ uacuant, tũ ijs quæ non vacuãt: quia tũc fluxionem auertentes doloris cauſam corrigimus, & propterea illum aut ſanamus, aut certè mitigamus. Sic dolores oculorum uenæ ſectione ſanamus in cubito, cucurbitulis cum & citra ſcarificationem in dorſo appoſitis, extremarum partium fluxionibus. At uerò ſi dolor fuerit vehementiſsimus regulari cura-
D tione, quam tutiſsimam eſſe diximus, melius eſt incumbere prius mitigationi doloris, quàm reuulſioni: cuius rei multiplex afferri ſolet ratio: harum una eſt ſumpta ex uniuerſali regula, de qua Galenus libro ſeptimo methodi pertractauit: quando ſcilicet duo affectus coniunguntur inuicem, ita ut unum ſine alio ſanari non poſsit, prius afferendus eſt ille ſine quo alius ſanari non poteſt. In propoſito noſtro duo connectuntur: dolor, & fluxio: at impoſsibile eſt ſanare fluxionem, niſi prius dolor fuerit mitigatus: quoniam hic proxima eſt fluxionis cauſa: & quanto vehemẽtior eſt, tanto maius facit negotium fluxio. Addamus his; uacuationem ſufficientem reuellendo aut non fieri, aut certè cum periculo: nam ſupponere oportet uehementiſsimum dolorem, vehementiſsimam fluxionem concitare: tunc ſi reuulſione uti uis, aut uacuabis parum, aut multum: ſi parum, non erit ſufficiens pro tractione fluxi-

nis

nis in contrarium: immo illo motu fortaſſe magis agitabitur materia, fietq; E
tum calidior, tum tenuior, ac ad motū magis accommodata: At ſi multam va
cuationem facere vis equidem oportebit vſque ad animi deliquium ducere:
quod licet aliquando fieri debeat, tamen regulari curatione abſtinendum eſt.
Præterea duo ſunt ſcopi præcipui in omni vacuatione obſeruandi: vnus eſt
affectus, cui medemur: alius eſt virtus: ſi affectus multam poſtulat vacuatio-
nem, & uires fuerint ualidæ, utique nihil eſſe poterit impedimento, quin ſta-
tim exequamur, quod morbus faciundum eſſe indicauit. Vbi uerò diſcordant
hæc duo, illi magis incumbendum eſt, & prius qui magis viget, alio inte-
rim, quo ad eius fieri poterit, minime neglecto. Vbi dolor uehementiſsi-
mus eſt, maximam poſtulat vacuationem: at vires imbecillæ eam impediunt.
Statuamus inter omnes cauſas nullam eſſe, quæ æquè uirtutem reddat imbe- F
cillam, quàm dolor: qui eo magis lædet uirtutem, quo fuerit maior: præſer
tim, ſi dolor notabili aliquopiam tempore ſit duraturus. In hoc igitur con-
trariarum indicationum complexu, uirtuti operam dare debemus, mitigan-
do prius ſæuitiam doloris, vt illa poſsit de cætero vſque ad curationis fi-
nem perdurare: mitigato dolore, tunc poſtea ad cauſam remouendam erit ac
cedendum. Non ab re autem dictum à nobis fuit, incumbendum mitiga-
tioni doloris: quia aliud eſt dolorem ſanare: aliud mitigare illius ſæuitiam.
Illud enim fieri non poteſt, niſi vacuatio præcedat cauſam doloris auferens
affatu digna. At hoc contingit etiam ſine aliqua ſenſibili uacuatione: dupli-
ci autem ratione poſſumus mitigare dolores: una, quæ optima eſt, & tutiſ-
ſima nullo tempore non exequenda: remedijs inquam verè anodinis, quæ G
perſiſtente cauſa dolorem verè leniunt, & mitigant, quæ propriè paregorica
dici debent. Ea autem uel temperata exiſtunt, corporique noſtro conſimi-
lia, uel ordine primo calida, tenuiumque ſubſtantiarum: quæ nimirum do-
loris cauſam æquabilem reddunt, temperant, demulcent, corporiſque ſub-
ſtantiam fouent. Alia ratio fit ijs, quæ ſenſum ſtupefaciunt ex accidenti do-
lorem mitigantia: Hanc euitare, ut plurimum debemus, & ſi quando neceſ-
ſitas coget, id faciundum cum magna præmeditatione: Nos hic de doloris
mitigatione agentes, priorem leniendi rationem intelligimus, non poſterio-
rem, ad quam nunquam regulari curatione accedere debemus. Sic quidem
agendum, quando fuerit concitatus dolor ex fluxione ſanguinis. At uerò
quando contrariæ indicationes ſeſe offerunt, ut puta, ſi fuerit dolor aut à fla- H
tuoſo ſpiritu, aut à uitrea pituita, aut ab ijs, quę à natura ſanguinis pluri-
mum diſtantia uenæ ſectionem non poſtulant: adſit autem complicatio affe-
ctus exigentis phlebotomiam, ut ſinochus, aut inflammatio: tunc mitigare
prius illum oportebit dolorem, uel etiam ſi fieri poſſet, ex toto debebit re-
moueri, anteaquam ad phlebotomiam accedamus: remoratur enim conuenien
tem illius vſus affectus contrarius. Sed prudentis medici eſt, atque iudicioſi
contemplari, quæ nam magis uigeant indicationes, ut poſsit rectè mederi.
Dixi, quid in hac re ſentirem: Ex quibus ſatis apertè eluceſcit, quomodo
Galenum interpretari debeamus admonentem in uehementiſsimis doloribus,
vſque ad animi deliqium vacuandum: Et quomodo Auicenna dolorem prius
fore mitigandum ſcripſerit, quàm reuellendum: rationibus verò in oppoſi-

tum

A cum reſponſio ex ſupradictis patet. Quòd verò de pleuritide dicebamus, in qua Hippocrates prius fomentis vtitur, quàm phlebotomia, qua ratione debent interpretari, ſupra ſatis euidenter demonſtrauimus.

AN IN REVVLSIONE LATITVDINIS OPPOſitio ſit obſeruanda, an ſolius longitudinis. Recentiorum opiniones propoſitæ. Caput XVI.

NVnc diſcutiendum, ac diligenter examinandum uenit, an in reuellendo omnes obſeruare oppoſitiones debeamus: an quaſdam. B In qua re minimè conueniunt authores. Curtius enim, & Manardus venę ſectionem eiuſdem lateris in pleuritide omnem ſe rè habere oppoſitionem profitentur: propterea in reuulſione omnes obſeruari debere ex illorum ſententia quis facilè conijciet. Dum enim (inquiunt) inciditur vena eiuſdem partis, primum adeſt oppoſitio intus extra, quatenus extra mittitur ſanguis: adeſt ſecundo oppoſitio à dextris ad ſiniſtras pro vario ſitu brachi. Rurſus adeſſe uidetur oppoſitio in longitudinem, quatenus humor ſurſum trahitur, qui deorſum uergebat. Præſtat illorum in medium afferre verba dilucidioris doctrinæ gratia. Manardus in duodecimo libro epiſtolarum medicinalium epiſtola quinta ſic ſcribit. Nos enim C dicimus ſectionem venæ interioris cubiti eiuſdem lateris in pleuritide à reuulſionis ratione nequaquam cadere, cum ab interioribus ad exteriora ſanguinem euocet, quem reuulſionis modum Galenus ipſe in proprio de reuulſione commentario, apertiſimè docuit. Et libro quinto curatiuæ methodi eam etiam, quæ ab interioribus fit ad exteriora vacuationem cum his enumerans, quæ ex ſuperioribus ad inferiora, à dextris ad ſiniſtra, vel è contrario fiant, æquè cum illis ſtatuit reuulſiuam] & parum poſtea. Coſtæ enim lateris ſiniſtri brachio eiuſdem lateris comparatæ ad dextram partem vergunt.] Rurſus in libro decimoquarto, epiſtola ad Andream Turinum apertiſimè docuit venæ ſectionem lateris eiuſdem affecti pleuritide tres habere oppoſitiones: nempè dextri ad ſiniſtrum, ſuperioris ad inferius, intus extra; in D hunc enim modum inquit. Sed etſi quis benè conſideret, uidebit eam quoque à ſuperioribus trahere ad inferiora, vel è contrario: flexura quippe cubiti (vbi iecoraria vena communiter aperitur) inferior eſt ſubcingente membrana, ſi manum ad genu declines: vel ſuperius, ſi manū ſupra caput eleues: vel totum brachium quantum vales, intendas, ut in ſectione venæ fit: quod Celſum ſequutus brachium ſupra coſtam eſſe affirmauit. Et à dextris quoque ad ſiniſtra, aut è contrario trahit, quemadmodum epiſtola ad pharuſium demonſtrauimus. Expletur igitur vna & eadem venæ eiuſdem lateris ſectione triplex retractationis genus: ab interioribus quippe ad exteriora: à ſuperioribus ad inferiora, vel è contrario iuxta varios poſitus, & conſiderationes, & à dextro in ſiniſtrum, vel à ſiniſtro trahit ad dextrum.] hæc ille. Ex quibus colligo, primum, quod qui ſemper uenam eiuſdem lateris affecti in cubito incidunt in pleuritide, admittunt à dextris ad ſiniſtras partes, & è contra

fieri debere reuulſionem. Deinde verò eiuſcemodi ſectionem trés complecti E
oppoſitiones. Sunt qui hanc opinionem non admittunt: Primus omnium
fuit Fernelius, qui à dextris ad ſiniſtras partes fieri non poſſe reuulſiones tra-
didit: dextrumque cubitum non eſſe contrarium ſiniſtro contendit: Mox au
tem Ioannes Argenterius confirmauit. Scribamus hic quid uterque dicat,
quia cum vtroque futura eſt diſputatio non inutilis. Fernelius itaque libro
ſecundo methodi medendi capite quinto in hunc modum de hoc argumen-
to ſcribit. Nomine quidem contraria ſunt: antè ponè, ad dextram ad leuam,
ſurſum deorſum: intro foras. Cæterùm in humorum reuulſione ne illa qui-
dem contraria ſunt, niſi & in fibrarum venarumque recto curſu collocentur.
Pleuritidi dextræ nequaquam contrarium eſt latus ſiniſtrum: vt inflammato
cruri dextro contrarium eſt ſiniſtrum. Hic enim communis & directa vena- F
rum ſocietas per quam ſiniſtrum crus inciſum euocat è dextro: at è dextro
latere nulla uena rectis fibris in ſiniſtrum concedit. Proinde huius ſecta ue-
na dextram pleuritidem non adimit, ſed noxium humoré, uel in inflammata
parte linquit, vel puro ſanguini permiſcet, vel (quod frequentiſsimè accidit)
ſiniſtram pleuritidem inuehit] hæc & alia plura Fernelius: ex cuius opinio-
ne omnino tollitur è medio venæ ſectio reuulſiua à dextris ad ſiniſtras par-
tes, & è contra in cubito facta. admittitur in cruribus: uultque reuulſio-
nem ſemper fieri per fibrarum longitudinem. Quam opinionem omnium po
ſtremus confirmauit Argenterius hiſce verbis in tertio commentario artis me
dicæ. Cæterùm quod à Galeno eſt traditum, & receptum de Reuulſione ſe
cundum omnem oppoſitionem mihi non placet. Nam ſecundum dextrum, G
& ſiniſtrum nunquam puto poſſe in corpore noſtro fieri reuulſionem. Ete-
nim ſi fluxiones, authore Galeno in arte medicinali ad ſuam originem re-
uellere oportet, nunquam inueniemus à dextris partibus mitti fluxiones in ſi-
niſtrum latus: aut è contra. An putamus in pleuritide dextri lateris uenæ ſe
ctionem in ſiniſtro cubito reuellere aliquid poſſe ad brachium ſiniſtrum? uel
aliqua pars ei vicina, quæ humores mittit in latus dextrum? per quas quæſo
venas, per quos locos? Scribit item Galenus in ſecundo ad Glauconem, &
paſsim alibi reuulſionem faciendam eſſe per communes venas: at latus ſini-
ſtrum nullam habet communitatem per uenas cũ dextris partibus: aut ſi ha-
bet, non erat opus admonere abſeruandam eſſe illam communitatem: quæ
ſi in omnibus eſt præcepto non eget. Inter crus dextrum, & ſiniſtrum com H
munitas quædam venarum adeſt, ut poſtea oſtendemus: at inter brachium
dextrum & ſiniſtrũ, & thoracis partes dextras, & ſiniſtras nulla inter uenas,
quæ ſecari poſſunt, & mittunt humores in partes affectas, ſocietas eſt. Po-
ſtremò Galenus ſemper iubet reuulſionem faciendam eſſe ſecundum rectitu-
dinem: quod, ut poſtea oſtendemus, excludit oppoſitionem, quæ eſt inter
dextrum, & ſiniſtrum; anterius, & poſterius; intus, extra. Et ſolum compre-
hendit oppoſitionem, quæ eſt inter ſurſum, & deorſum, ſecundum eandem
longitudinem corporis] Hæc Argenterius.

IOAN-

A

IOANNIS MANARDI, CVRTII, ET SEQVAcium opinionis de Reuulſione breuis impugnatio. Caput XVII.

PRopoſitis itaque aliorum in difficili hac materia opinionibus, oſtendamus quid bene, & quid non benè dictum ſit. Atque primum diſputemus contra Manardum, & Curtium: mox contra Ioannem Fernelium. Vltimo contra Argenterium.

Primum verò in eo laudandi videntur Manardus, & Curtius,
B quòd admittant antiquorum de Reuulſione decretum à ſiniſtris ad dextras partes, & è contra. Sed in eo certè culpandi ſunt, quod haſce oppoſitiones imaginarias efficiant magno ægrotorum damno, vt nunc demonſtrabo. Quandoquidem Galenus, Oribaſius, & omnes, ut ſummatim dicam, greci authores cum de iſtis loquuntur oppoſitionibus, veras oppoſitiones intelligunt, quæ ſemper ſunt tales, nunquam mutabiles: non autem imaginarias, atque fictitias; quas ij ad pauca reſpicientes introduxerunt. Dextrum enim, & ſiniſtrum ita diuidunt corpus in latitudine, ut quod dextrum eſt nunquam ſiniſtrum: & quod ſiniſtrum nunquam dextrum eſſe poterit: Nunquam fiet, caput nō eſſe ſuperiorē partē: atq; tibias non eſſe loco inferiori ſitas. At ſi horum ſequamur opinionem tibiæ locum aliquando ſuperiorem obtinebunt, in-
C feriorem caput, vt contingit ijs, qui ſuſpenduntur capite decliui ligatis pedibus: porrò quem vſum afferre poteſt medicinæ inanis hæc oppoſitio partium? Si reuellendum ſupra infra: aut è contra, quis fictitiam reſpiciet oppoſitionem? vera eſt à capite reuulſio, ſi quiſpiam crura ſignificabit: aut ſi cruribus inflammatis manus concalefeceris, fricuerisue: mutes modo ſitum: mutabitur etiam reuulſio: attollantur crura: deprimantur manus haud amplius eam quam dictat naturalis ſitus, ratioque perſuadet attractionem in contrarium faciemus: ſic ex uoluntate noſtra, non ex ſitu partis, & ex rei natura eiuſcemodi actio dependebit: quod abſurdiſsimum eſſe, neminem eſſe arbitror, qui neſciat. In hunc errorem inciderunt ij, vt ſuam ſectam tuerentur de uenæ ſectione in pleuritide. Suggerit mihi cum Galeno dicere: quod
D qui ſectę alicui ſeruituti ſeſe adixerunt, difficilime omnium ad veritatem reuocantur, & propterea facilè mentiri ſolent. Sic accidit Manardo. Abſurdum ille iudicabat reprobare antiquū decretum de oppoſitione dextri ac ſiniſtri: admittéſque reuulſionem fieri poſſe à dextris ad ſiniſtras partes: dixit dextrum cubitum ſiniſtrum eſſe in relatione ad coſtas, quarum membrana morbo tenebatur: qua ſententia nulla (meo iudicio) inueniri poteſt abſurdior.

E

IOANNIS FERNELII OPINIONIS impugnatio. Caput XVIII.

NVnc ad Fernelium noſtra conuertatur oratio. Putat non eſſe contraria in ſitu dextrum, & ſiniſtrum niſi & in fibrarũ uenarumque recto curſu collocenter: in qua re mihi ſatisfacere non poteſt. Primum quia illa verè contraria ſunt, quæ poſita in eodem genere maximè diſtant: iam verò in ipſius ſitus latitudine maior, quàm dextri ad ſiniſtrum inueniri diſtantia non poteſt: hacque de cauſa crus dextrum tanquam oppoſitum reuellere à ſiniſtro Galenus commemorat ſecundo libro ad Glauconem: atque ſimpliciter pronunciauit alibi reuulſionem fieri à dextris partibus ad ſiniſtras, & è contra: Deinde autem haud vera eſt, quam ille proponit differentia inter crurum contrarietatem, & cubitorum: ſi quidem, ut ſecta uena in crure dextro euocatio fit & reuulſio è crure ſiniſtro. ſic dextri cubiti ſecta interiori uena fit reuulſio pleuritidis ſiniſtras coſtas affligentis. Habent (inquiet fortaſsis) crura communem uenam, quam exhaurientes impedimento ſumus, ne in alio crure fiat, uel augeatur inflammatio. At habent eandem (ego inquam) communem venam cubiti: quam exhauriendo fluxionem impedimus lateris oppoſiti: Hocque modo ſtatuamus pleuritidi dextrę contrarium eſſe latus ſiniſtrum. Rem demonſtratione conficiamus. Vena caua ſit. A. hęc deorſum deſcendens duos ramos facit, quorum vnus in ſiniſtram, alter in dextram coxam mittitur. qui in uarias propagines diducti irrigant tota crura. Sit. B. ramus dextræ coxæ. C. verò ſiniſtræ. Rurſus hęc eadem caua uena aſcendẽs in duas partes prę alijs diuiditur ſatis inſignes: quarum una dicitur axilaris dextra, alia axillaris ſiniſtra: ex qua in utroque cubito fiunt poſtea tres illæ uenæ, interior, media, & exterior, quæ incidi conſueuerunt. Sit igitur. D. auxillaris dextra. E. axillaris ſiniſtra. Porrò ſtatuamus etiam ex vena caua propagines deduci multas nutrientes coſtas, præſertim verò deduci venam ſine pari, ex qua proximè tam ſupernis, quam infernis coſtis ſuppeditatur alimentum, vt ſenſata fide in anatome obſeruarunt omnes: hoc præſertim anno Angelo Viſca Sauonenſi Anatomico inſigni demonſtratore, ſint verò propagines F. His in hunc modum explanatis, ſic demonſtremus propoſitum. Quemadmodum uenę ſectio euacuans. B. & venam cauam reuellit ab ipſo. C. In hunc modum ſectio venæ euacuans. D. & uenam cauam, reuellit ab. E. & ab. F. coſtis inquam inflammatione obſeſſis: Hæc eo pertinent, ut oſtendam contra Fernelium eandem eſſe ratione reuulſionis proportionẽ dextri cruris ad ſiniſtrum, quæ eſt cubiti dextri, atque ſiniſtri: proptereaque reuulſionem fieri poſſe non in longitudinem ſolum, ſed etiam in latitudinem: dextramque pleuritidem oppoſitam eſſe cubito ſiniſtro. Quamobrem cum propoſitum ſit prohibere ſanguinis multitudinem, ne uirtutem oppreſſura ad malè affectum locum confluat, ex oppoſito laterę ſanguinem mittere debemus: Hanc rem perſuadere conabimur hoc pacto. Sit dolor in latere ſiniſtro: aperta ibidem ve-

F

G

H

na

A na plus attrahet à dextro ad ſiniſtrum, quàm dextra inciſa in ſiniſtrum: plus enim humoris eſt inter circumferentiam dextram & doloris locum, & circumfeientiam ſiniſtram: vt hac figura conſtabit.

B

C

Sit itaque pectus hominis. A.B.C.D. Medietas pectoris. H.I. Doloris pars. E. uena, quam ſecandam præcipit Fernelius. F. uena oppoſita, quam pro reuulſione incidendam nos ipſi conſulimus. G. Plus eſt Humoris inter. G.& E. quàm intèr. E.&. F. Ergo inciſa uena. F. minus aufert ſanguinis, & ad locum affectum plus attrahet. Inciſa vena. G. plus aufert, & à parte læſa magis reuellet. Poſtremò, certiſsimum eſt, ſi cubitus dexter inflammetur, aut humerus venam ſectam in oppoſito cubito reuulſionem facere, ut ſupra ex Cornelio Celſo demonſtrauimus, reique natura faciendum poſtulat:
D cur itaque dextræ pleuritidis non reuellemus fluxionem inciſa uena in cubito ſiniſtro? quæ maior unius, quàm alterius ratio erit diſcriminis? hęc pauca contra Fernelium volui diſputaſſe.

RATIONIBVS IOANNIS ARGENTERII reſpondetur. Caput XIX.

CAETERVM quod attinet ad Argenterium, licet hæc eadem illius opinionem arguant, & quæ ſuperioribus capitibus diximus de fluxionis origine: Hic tamen particulariter ſatisfaciamus rationibus illius. Cum igitur quærit, per quam uiam, per quos locos fieri poſsit reuulſio à dextris ad ſiniſtras: reſpondeo, uenas cubiti proxi

mè

mè axilarem inanire: hanc vero ſanguinem ducere ex vena caua: dumque id E
fit artis beneficio, qui ex caua vena profluebat ſanguis uberius ad propagines coſtas nutrientes, aut amplius non confluet, aut certè minore impetu: in hūc modum reuellitur ſanguis effluens ad inflammatam particulam: hæcque uia ſatis eſt accommodata ad hunc effectum propulſandum, & locus idoneus eſt: quem ille alibi fruſtra quærit. Vtrunque uacuationis genus fieri debere per venas communes tum Galenus docuit, tum etiam nos ultrò admittimus: & infra diligenter docebimus quomodo eiuſcemodi communitas debeat interpretari. Admiror interim plurimum, quod non cognouerit communitatem venarum utriuſque cubiti cum utraque axillari, & cum vena caua: à qua proximè irruit ſanguis in membranam ſubcingentem coſtans: nam ſenſata adeo communitas eſt, vt ſenſibilior inueniri non poſsit. Rectitudinem uerò obſeruari etiam in latitudinis oppoſitione, ea manifeſtum facient, quæ docebimus in tractatione de κατ' ἴξιν. ideſt rectitudine. Itaque, ut ſummatim contraham, quæ longioribus diſputata ſunt hactenus: in humano corpore oppoſitiones ſunt quatuor: harum duæ potiſsimum inſeruiunt deriuationi: ut intus extra, ante retro. Duæ uerò propriæ ſunt reuulſionis: ſupra infra, & è contra, à dextris ad ſiniſtras. Atque ita oppoſitio in reuulſione obſeruanda unā duntaxat contrarietatem, non duas, aut tres habere debet: ſiue fuerit ſecundum longitudinem corporis extenſam: ſiue ſecundum latitudinem. F

REVVLSIONEM FIERI DEBERE PER VENAS communes, & quid venarum communium nomine intelligendum, ex authoris ſententia. G

Caput XX.

INTER conditiones reuulſionis illa etiam ſolet recenſeri, quod fiat per venas communes: de qua Galenus libro ſecundo ad Glaucouem ita ſcribit. At à poſitu indicatio, neque ipſa negligenda eſt: nam per quæ uacuare oportet, atque quomodo, ipſa præcipuè demonſtrat. Fluentium igitur adhuc humorum Antiſpaſis ideſt retractio: ſic enim Hippocrates nominat: eorum autem, qui iam H
membrum obſederunt, Parocheteuſis ideſt deriuatio medela eſt. Vtrunque autem uacuationis genus per venas communes fieri præcipit. Veluti in locis muliebribus retrahes, ſi eas, quæ in cubito ſunt ſecueris venas, aut iuxta mammas cucurbitulas appoſueris: uel manus concalefeceris, & atque alligaueris. Deriuabis autem, ſi eas, quæ in poplitibus, aut talis ſunt venas diuiſeris, & cucurbitulas coxis applicaueris, & crura calefeceris, ac perfricueris, atque alligaueris] hæc ille de venarum communitate in reuulſione obſeruanda ſcribit. In quibus contemplatione dignum uidetur mihi: quid per venas communes intelligere debeamus. Dicunt quidam in reuulſione venas illas eligendas eſſe, quæ ſint communes tum partibus demandantibus: tum recipientibus: Cum illis habere communionem debent, ut ex illis vacuantes fluxionis

A xionis originem amputemus. Cum his verò, ut ex loco inflammatione obſeſſo ſanguinē iam confluxum deducamus: ita ut omnis venarum communitus duo efficiat neceſſario: vnum eſt vacuare partem inflammatione obſeſſam, aliud uerò fluentem humorem ſimul intercipere: atque in hunc modum venarum communionem obſeruari debere putant. Sed rem habere cootrario modo Galeni verba docent: ipſa admonet experientia rationi coniuncta. Galenus quidem docens qua ratione per uenas communes fieri debeat vtrunque vacuationis genus: dixit reuulſionem fieri ab utero ſectione venarum cubiti, manuum calefactione, frictione, & alligatione. At venæ cubiti non ſunt communes vtero ita, vt ex illius cauitate quicquam vacuare poſſint: multò minus manuum calefactio, frictio, alligatio. Eo enim ſpectant vt deſcen-
B dentem ſanguinem in locis mulieribus inflammationem facturum ſurſum reuocent: impediantque fluxionem. Quemadmodum etiam afflixa cucurbitula ſub mammis eandem retrahit. Deinde uerò eodem modo in reuulſione, quo in deriuatione venarum eſt obſeruanda communitas: quia vtrunque vacuationis genus per venas fit communes. At, quæ deriuationis cauſa inciduntur venæ, nullam habeat cum propellentibus partibus affinitatem, neque ab illis humorum uacuare multitudinem poſſunt. Quam enim talorum, aut poplitum uenæ vtero inflammatione obſeſſo ſocietatem habere dixeris cum partibus fluxionem concitantibus? quomodo illas uacuabunt? num quæ ſecantur venę ſub lingua proximè demandantes reſpicient particulas? Aliud eſt igitur venarum communium nomine intelligendum: quod quale ſit nunc breuiter
C docere agredior. Venarum communio idem eſt, quod contenſus: qui eſſe debet inter locum affectum, & particulam in qua vena inciditur: niſi enim hęc ſocietatem habeat cum affecta particula, nunquam venæ ſectio, aut reuellet, aut uacuabit, aut deriuabit. Nam affectus locus indicat per quam uiam inſtituere uacuationem debeamus. Si enim incipiat fluxione tentari, aut ſi vereamur ne tentetur, indicatio inſurgit reuellendi: prohibendo ne fluxio ſanguinis recipiatur in affectam particulam: quę res fit eligendo venam in ſitu contrario, & quo ad eius fieri poteſt, maximè diſtāti. At ſi fluxio nō modo iā inceperit, ſed etiam humores pro maiori parte, aut omnino confluxerunt, tunc deriuandi ſcopus emergit: qui fit vacuando per eam uiam, per quam tentat natura, eligendoque vènam proximam: ex qua citiſsimè fluxos humo
D res poſſumus deriuare. Exemplo rem illuſtremus. Supponamus uterum locum affectum eſſe: in hoc fluere ſanguinem facturum inflammationem, fluxionem verò potiſsimum fieri per veuam à ſuperioribus partibus, ut ferè fit, rationque ipſa perſuadet: vena erit pro reuulſione incidenda in cubito: quia hęc communicat cum vtero: non quod ab utero vacuandi habeat poteſtatem: hoc enim eſt impoſsibile: ſed, quod arcere poteſt fluxionem ad uterum: Vena enim caua, ex qua fluxio habet originem ad uterum pertinet: cubiti uenæ illam uacuantes fluxionem impediunt: Sed ſi ſanguis iam fluxerit: utique uacuabimus uterum ſanguine plenum ſecta vena in polite aut in malleolis: quę communicat cum utero: ex quo plenitudinem vacuat. Præſtat Galeni uerbis docere, quæ hic de uenarum communitate diximus; nam ſic habet in libro de rigore. Vnde quum cognouiſſet tremoris cauſam eſſe ſanguinis co-

piam:

piam: cauſæ verò occaſionem uteri affectum, deinde indicaret quidem copia vacuationem: affecta uerò pars locum per quem euacuare oporteret: ambobus his coniunctis de malleolo uenæ ſectionem fecit: & uenæ quidem ſectionem: quia ſanguinem euacuare uolebat: De malleolo uerò, quia uterus affectus erat: quod quidem igiter ſanguine abundante venam ſecare oportet, omnibus manifeſtum eſſe arbitror: ſanguis enim in uenis continetur: quod uerò vtero affecto circa malleolum, aut poplitem ſecare oporteat, niſi prius ex corpora ſecandi arte docuero uenarum communionem, ratione aſſequi haud poteris: alia enim uena cum alia corporis parte communionem habet, & per communes ſemper euacuationes facere oportet. Nam ſi uenas nihil cum affecta parte commune habentes incideris, neque affectam partem ſanabis, & ſanam ſemper lædes. Neceſſarium igitur eſſe ſemper apparet: vt qui probè curare uelit cauſam noſcat, ob quam fit affectus] hæc ille. Ex quibus colligo duo: unum, ſemper in omni uacuatione ſanguinis, quæcunque ea ſit, uenas commmnes eligendas eſſe. Aliud quòd uenæ malleoli incidendæ ſunt, quando ſanguinem ex utero vacuare, atque deriuare fuerit inſtitutum. His addamus ex eodem Galeno libro ſecundo de ratione curandi ad Glauconem venas cubiti reuellere fluxionem ab utero. Quamobrem aliæ ſunt incidendæ uenæ cum reuellere ſtudemus: aliæ uerò cum deriuare: vena pro reuulſione non euacuat fluxione tentatam particulam: ſed ab ea longius retrahit: at ratione deriuationis inciſa, pro vacuatione partis, excogitata eſt. Vtraque tamen uacuandi ratio inſtituitur, ut prædiximus, per uenas communes. Qui hęc non animaduertunt paſſim in quàm plures incidunt errores. G

DE VENARVM COMMVNITATE ALIOrum opinionis impugnatio. *Caput XXI.*

CAETERVM quidam recentiores de hoc negotio dixerunt, communitatem uenarum in omnibus partibus, quæ ſecantur cum difficultate animo concipi poſſe: quam enim (interrogant illi) communitatem uenarum lien habere poteſt cum uenis extremis digitorum ſiniſtræ manus? Si quidem uenæ lienis in hepar terminantur, quod in dextra parte ſitum eſt. Quapropter uenæ lienis potius cum uenis brachij dextri, quàm ſiniſtri communitatem habent. Pes præterea cum manu, Curtio authore, nullam uenarum communitatem habet. Sed propriè, & verè illæ dicentur partes communicare per uenas, quę eas habent ab eadem proxima concauitate, & trunco venarum deductas Sic enim definit in libro de uenę ſectione, cum ait. Optima fiet vacuatio per uenas diductas ab ijs, quæ in partibus ipſis ſunt ſitę. Igitur cum pars, quę afficitur & alia cui remedia adhibentur venas habeant à communi trunco proximè diductas, illę inter ſe uenarum communitatem habere dicuntur. Addunt poſtremo loco duplicem uenarum communitatem reperiri: quarum una eſt euidentiſſima per proximas uenarum diuiſiones: alia magis occulta per coniunctio-

A iunctionem orificiorum, & cauitates muſculorum, aliosque meatus inconſpicuos: non ſemper in reuulſione, quæ fit venæ ſectione attendendam eſſe communitatem ſenſibilem per uenas: ſed aliquando hanc, & aliquando aliam obſeruari debere præcipiunt. Hæc ſummatim illi: quæ mihi tribus potiſsimū de cauſis diſplicent. Harum prima eſt, quod putē, omnem reuulſionem uenæ ſectione inſtitutam ſemper habere conſpicuam communitatem, conſenſionemq; venarum cum particula affecta. Etenim ſiue incidamus uenas inferiores, vt malleolorum & tali: ſiue ſuperiores, vt cubitorum, adeò apparet euidens conſenſus, vt euidentior inueniri non poſsit. Capite (gratia exempli ſit dictum) fluxione tentato à ſanguine ad ſupernas partes aſcendente, ut in Apoplexia contingere nonnunquam ſcribit Galenus, quis non uidet ſectiones ue-
B narum poplitis ex caua uena ſurſum aſcendentem ſanguinem ad infernas partes reuellere. Si pedes fluxione tententur per uenas, quis non cognoſcit conſpicuam communionem ex uenis cubiti cum caua: ex qua proximè ſurſum deſcendens reuellitur ſanguis. Neque nos conturbet ſectio cephalicæ, quæ non uideatur habere manifeſtum conſenſum cum cerebro. Nam, vt prætermittam, quod aliqui dixerunt illam propaginem eſſe uenarum iugularium externarū: quibus ego non adhæreo: aperta ſatis apparet cōmunio, cū ex axillari deducta ſit, ideo illā primum exonerans: mox uerò iugulares, tum externas, tum internas euacuando, & cauā exonerãdo uenā, prohibetur ſanguinis curſus ad capitis partes internas, atque externas: Quod uerò attinet ad venam, quę in manu ſecatur affecto liene: quæ noſtra ſententia ſit, declaratum fuit in
C epiſtolis medicinalibus, & infra etiam loco ſuo dilucidabimus. Interim verò admonere obiter uolo, uenas lienis in ępar deſinentes, nobis manifeſtam fidem facere ex dextris partibus ad ſiniſtras, & è contra fluxiones mitti poſſe, quod tamen illi, ut in ſuperioribus diximus, obſtinatè degenerarunt. Diſplicent ſecundò in ijs, quæ de communitate vera ipſarum venarum ſcripſerunt: Etenim non conſiſtit in eo uenarum communitas, quod à communi quoddam trunco proficiſcuntur: ſed quod habeant conſenſum, & communionem cum affecta parte: in qua ſitæ eſſe debent, ut ex illa uel reuellere, uel deriuando uacuare humores liceat: uti ſunt uenæ Mammarum: quæ in illis ſitę ſunt, ac etiam in utero terminantur: hincque inuicem uterus mammis, & mammæ utero communicant. Nec locus Galeni in libro de uenæ ſectione fa-
D uet illis: quin potius aducrſari uidetur. Nam cum dicit. In ipſis partibus ſunt ſitæ] intelligere oportet in partibus affectis, ut Galenus libro de tremore ſignificauit: Quoniam verò ita conſtitutum eſt humanum corpus, ut non liceat ſemper ſecare uenas, quæ immediatè pertingant affectum locum: hinc nos ipſi cogimur eas incidere uenas, quæ uel ſitæ ſunt immediatè in affecto loco: vel quæ medicantibus alijs uenis, à quibus propaginantur affectam partem uacuent, uel ab illa retrahendo reuellant, ut ſupra diximus. Tertiò non ſatisfaciunt in communione uenarum per ipſarum orificia, capacitates muſculorum, & meatus inconſpicuos: non quod hanc ego non admittam communionem: præſertim quidem neceſſariam in alijs præſidijs reuellentibus, vt in purgatione, & in cauterijs: ſed quia, cum Galenus de venarum communitate pertractat, ſemper de uenæ ſectione loquitur: quæ nunquam fit, ni-

ſi vt ſanguis reuellatur vacuando, uel ut ſimpliciter vacuetur, vel deriuetur: E
quæ res per meatus inconſpicuos fieri non poteſt; aut certè cum magna difficultate. Tandem, ut breuiter colligam, quæ dicta ſunt, ubi venæ ſectio reuulſiua propoſita eſt, ſemper eam venam eligere debemus, quæ ita conſentiat cum affecta parte, ut ab illa reuellere fluxionem valeamus: quod fieri non poteſt, niſi illa ſit ſita in affecto loco, aut niſi incidamus, quæ aliarum interuentu, ſitam in loco reſpiciat. Laurentius Ioubertus prima decade paradoxo nono de communitate uenarū ita ſcribit. At nos Galeni ingenio magis dignam interpretationem adferentes, uenas communes dici aſſerimus, quę ſanguinem continent nondum alicui particulæ nutriendę determinatum: ſed omnibus, aut pluribus certè communem. Tales ſunt in brachio Cephalica, Baſilica, Media. His opponuntur propriæ, & particulares, quę uni tantum F
particulę inſeruiunt, ut uena frontis temporum linguę, & ſimiles: illę uniuerſo corpori uacuando conueniunt: hę verò à ſolo membro, cui inſeruiunt, euacuant.] hęc ille. Quem non eſſe aſſequutum Galeni mentem, ea manifeſtum faciunt, quę prędiximus. Nam ſi utrumque vacuationis genus fit per venas communes, deriuationem oportet etiam fieri per eaſdem: atqui deriuatio fit per uenas pæculiares & proprias loco affecto: ut in faucium inflammatione cum ſecamus venas ſub lingua, in dolore capitis venam frontis, in vteri affectum uenam poplitis: conſtat enim haſce uenas proximas eſſe, tamen à Galeno nuncupari communes conſtat libro ſecundo ad Glauconem. Hæc de venarum communitate ſufficiat dixiſſe. G

ALIQVANDO VENAM MAGNAM, ALIquando paruam in reuulſione ſecandam eſſe.
Caput XXII.

EORVM, quæ de communibus uenis dicta ſunt à nobis occaſione; doceamus, in reuellendo magnas, an paruas incidere uenas oporteat: Quæ res dilucida fiet, ſi naturam morborum indicantium reuulſionem cognouerimus. Aut enim acuti ſunt morbi, quales ſunt inflammationes: in quibus fluxio valenter irruit, aut diuturni, in quibus fluxiones validę non ſunt. In omnibus propemodum acutis morbis tundere magnam uenam, oportet: expedit enim tum ſubito, tum multum uncuare: ſubito, quia morbus eſt magnus, uelocemque motum habet, in quo tardare malum eſt: multum uerò quia ſanguinis adeſt copia: ex magnę uenę ſectione utrunque contingit: neque ſolum hoc faciundum, ſed etiam prętereа ſatis magna fieri debet inciſio. In alijs uerò non erit ab re minores uenas incidere: cum enim diuturna ſit fluxio, fieri non poteſt, illam unica uenę ſectione intercipi poſſe: cumque multę ſint neceſſarię, vt paulatim aſſueſcat ſanguis ad diuerſum retrahi, ne ſpirituum diſſolutione uires nimium diſſoluantur, paruas incidemus uenas; ſunt qui mariſcis fluentibus, lento quodam motu pro reuulſione incidunt venas in manu quater, aut quinques ſatis fęlici, ut illi profitentur ſucceſſu. Fernelius uir apprimè H

doctus,

A doctus, atque in artis operibus maximè exercitatus hæc ſcribit libro ſecundo methodi medendi. Capitis ex plenitudine affectus, tum interiores, tum externos, ſiue etiam nunc initium faciant: ſiue magnitudinem ſummam impleuerint, reuellit ſecta cubiti humeraria: dextros quidem dextra: ſiniſtros uerò ſiniſtra. At ſi ſegnius, & ignauius, id agendum erit, vti cum anteuertere, ac futuros præcauere conſilium eſt: ſecabitur, quæ directò inter pollicem, in dicemque manus contendit, niſi fortaſſe aliunde, quàm ex humeraria ducat originem] & parum ſupra eodem capite ſic ſcripſerat. Ex partibus, quæ ſupra clauiculas ſunt perſpicuè reuellit, & vacuat inciſa vena humeraria: celerius validiusque in cubito: tardius uerò, & ſegnius in eo manus ramo, qui inter pollicem, & indicem excurrit. Ex his verò, quæ inter clauiculas & re
B nes poſitæ ſunt reuellit ſecta interior, celerius, & maiore ui in cubito: tardius verò, & ſegnius in manus ramo, qui inter anularem, & minimum digitum porrigitur.] Ex his colligo haud ſemper uerum eſſe, quod proponit Curtius uenas incidendas eſſe magnas cum reuulſioni incumbimus. Neque etiam verum eſſe fluxiones, quæ extrinſecus fiunt poſtulare ſectionem uenarum, quę paruæ ſunt, quia nonnunquam vbi ſanguis vehementer effluat aut ex manibus, aut ex mariſcis, aut ex utero, aut ex uulnere magnam incidere venam conuenit.

REVVLSIONEM, ET DERIVATIONEM

C *fieri debere ſecundum rectitudinem.*

Caput XXIII.

INTER conditiones ad ipſam reuulſionem requiſitas, una præcipua eſt, ut obſeruetur rectitudo: hoc enim quotidie in ęgrotantibus apparet, & Hippocrates ipſe memoria prodidit. Quoniam quibuſcunque ſecundum rectitudinem, quam Græci vocant Κατὰ ἴξιν, eruptio ſanguinis accidit ſummum id commodum laborantibus affert: quibus verò contra euenit, nihil iuuat, ut etiam interdum noceat: quod uires ſcilicet citra morbi leuamen deijciat, atque exoluat. Etenim ſi lien turgeat, ſanguis ex dextra effluens nare utilitatem aliquã
D afferre non poteſt: quemadmodum inflammato iecinore ſi ex ſiniſtra nare proflueret. Sed reuulſio, quibus in directum adhibetur euidentem utilitatem celeriter oſtendit. Quibus contra haud etiam. Dextra igitur nare ſanguis erumpens ad dextrum Hippocondrium fixa cucurbitula, clarè celeriterque ſiſtitur: ſicut ex ſiniſtra erumpens ad ſiniſtrum. Porrò reuulſionis cauſa ſi uenam ſeces indirectè quidem oppoſitis ſanguinis eruptionibus, citiſsimè conſpicuam uidebis vtilitatem. At ſi contra ſeces nihil profueris. Sic affecto liene haud æpuè adiuuerit circa medium digitum ſiniſtræ manus inciſa uena, atque ſi internam cubiti ſecuris. Multum enim iuuat afflictum lien ſanguinis ex ſiniſtro brachio detractio: præſtat autem non ſemel quantum conueniat extraxiſſe: ſed in duos dies id partiri ſatius eſt. Inuenire tamẽ nequeo, quamobrem medici Lienoſis ſanguinem detrahere neglexerint: Si quidem

ego ingentem perpetuo utilitatem prouenire conſpexi, ſi uel libra duntaxat E
vna detracta foret. Quin & Pleuriticis, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit ſanguinis miſsio, clariſsimam ſępè utilitatem attulit: quæ uerò ex latere oppoſito, aut omnino obſcuram, aut certè poſt temporis interuallum. Adhæc oculorum perſæpè dolores grauiſsimos è directo uenæ, quam humeralem nominant, ſectio, intra horę vnius ſpatio compeſcuit.

PETRI BRISOTTI, CVRTII, IOAN. FERnelij opinio de Rectitudine.
Caput XXIIII.

F

HAEC, quæ ex Galeno de rectitudine dicta ſunt, plena dubitationum videntur: propterea eſt à nobis de hac materia diligentiſsimè tractandum, maximè quia uſum affert in artis operibus inſignem, aliorum primum opinionibus propoſitis. Petrus itaque Briſottus Pariſienſis uir apprimè doctus, ut eius liber apologeticus de pleuritide teſtatur, Κατὰ ἴξιν] ſiue Κατ' εὐθὺ] interpretatur ſecundum rectitudinem partis affectæ: at uerò ipſius rectitudinis nomine intelligit ſitum partis ſecundum longitudinem: ut inflammatione dextram vteri partem obſidente è directo eſſe dicitur crus dextrum, & eiuſdem regionis brachium: eodem modo ſiniſtris inflammatis ſiniſtræ partes reſpondent: quam rem Galeni verbis in ſecundo ad Glauconem confirmat. Ipſa igitur, quam G
nos in ſanguine mittendo rectitudinem quamuis nihil eſt aliud, quàm partis ſecundum ſolam longitudinem conſenſus. Suam hanc opionem quibuſdam Galeni locis explanat. Vnus eſt in commentario ſecundo, & quarto libri de ratione uic. in morbis acutis, ubi agens de pleuritide dixit, mittendum ſanguinem ex eiuſdem lateris cubito, vt rectitudo obſeruetur. Alter locus eſt in libro de ratione curandi per venæ ſectionē, capite decimoquinto, ubi dicebat, venæ ſectionem gratia reuulſionis in directè oppoſitis partibus citiſſimam vtilitatem afferre: at ſi contra ſeces, nihil profeceris. Tertius locus eſt in decimotertio methodi medendi, in quo iecinoris inflammationē curat venæ ſectione adhibita in cubito dextro reuulſionionis gratia: conſtat autem id factum fuiſſe obſeruata rectitudine per longitudinem partium. Cauſam H
reddit ille ob quam fœliciter ſuccedat uacuatio. Nam venæ, in quibus continetur ſanguis fibras habent rectas, obliquas, tranſuerſas: rectę fibræ plurimum adiuuant vacuationem, non aliæ. Quia verò illę ſunt, ſecundum longitudinem partis extenſę, fit Κατὰ ἴξιν penès aliud attendi non poſſe, quàm penès longitudinem fibrarum: non penès latitudinem, cum eiuſcemodi fibræ non adſint. Hanc opinionem imitati ſunt quàm plures, primus omnium Mattheus Curtius Papienſis, & aliquando Leonardus Fuſcius: præceteris uerò omnibus Io: Fernelius libro ſecundo methodi medendi capite quinto, in quo in huuc modum ſcribit. Aperta porrò uena primum quidem pars vulneri propinqua exinanitur: hæc dein è longinquis ſanguinem prolicit, cumque id rectarum fibrarum ope compleat. (illas ſiquidem natura trahen-

A do, vt tranſuerſas expellẽdo natura deſtinauit) plus ſanguinis, & expeditius ab ijs partibus in quas fibræ dirigũtur, quàm à cęteris eripiet. Imò etiã ſi nihil uenæ trahant, humores tamen ſponte recto fibrarũ curſu cõfluent: Quicunque in dextris ſunt, dextra conſectantur: qui in ſiniſtris ſiniſtra: laudanturque humorum curſus, quicunque in directum feruntur: qui verò obliquè in tranſuerſum uitio dantur, tanquam violatæ naturæ, & perturbationis indices] hęc ille: qui etiam plura ſcribit parùm poſtea de contrarietate dextri ad ſiniſtrũ quæ in ſuperioribus reprobata ſunt.

QVID ALTIMARVS CONTRA BRISOTTVM ſcribat: Atque eiuſdem Briſotti defenſio contra Altimarum. Caput XXV.

B

VERVM hæc opinio non placet Altimaro, non placet Argenterio, non alijs quàm pluribus medicis: idcirco videamus, quid ij contra communem hanc opinionem afferant in medium: atprius Altimari perpendamus, examinemusque ſententiam. Refellit primum rationem à fibrarum rectitudine deſumptam hiſce uerbis. Eam indicationem, quæ è partium poſitione ſumitur, earumque figuratione laborantes partes, non qua ſimilares ſunt, ſed qua inſtrumentales indicent: ut decimotertio methodi medendi capite ſeptimo, ac nõnullis alijs C in locis teſtatur Galenus: & propterea de inſtrumentalium partium poſitione verificatur rectitudo, non fibrarum in venis exiſtentium. Nam auerſionis in contrarium, quæ ab Hippocrate ἀντίσπασις dicitur, non à ſubſtantia, ſed à curandi membri poſitu indicatio præſtatur, vt idem Galenus ait decimoquarto methodi capite octauo. Adhęc cum prędicti authores nouerint fibras in venis contineri, cum non earum rectitudinem ſeruandam eſſe in venæ ſectione pro diuerſione, aut deriuatione ſtatuerint, potiſsimum Galenus libro de curandi ratione per uenæ ſectionem, & libro ſecundo de arte curandi ad Glauconem, & reliquis in locis, in quibus Galeni verbum declarat, procul dubio de inſufficientia notari poſſent. Amplius cum cunctis medicis liqueat ſanguinis vacuationem ſecta uena, eiusque attractionem conſe-D cutione ad vacuum fieri: nullum propterea præſtabunt vſum rectæ uenarum fibræ pro eius vacuatione: (potiſsimum cum conſueuerint, qui venam incidunt iuxta inciſionem partem ipſam, in qua vena ſecanda eſt, doloroſis uinculis alligare, multisque frictionibus) interim etiam balneis aquæ calidę, quo maior fiat attractio ad ſectam venam uti: vt propterea minimè opus ſit rectis venarum fibris in hunc vſum: quinimo neque etiam tranſuerſis; quamquam vſum præſtent venarum fibrę pro ſanguinis per uniuerſum corpus diſtributione: quo promptius ſingulæ partes nutriri valeant: ſunt enim communia totius corporis inſtrumenta, ut liquet decimoſexto de vſu partium. His rationibus Altimarus illorum ſubuertere ſententiam conatur. Quę meo iudicio nihil prorſus concludunt, haud enim difficilis eſſet explicatio harum rationum Briſotto, ac alijs. Ad primam enim dicerent, admittendo indicationem de re-

uulſio-

uulſione ſumi à ſitu partium, quatenus inſtrumentales exiſtunt. Non autem E à rectarum fibrarum diſpoſitione. Neque enim aliquis eorum dixit, fibras rectas indicare vacuationem per reuulſionem, aut etiam deriuationem, ſed duntaxat iuuare vacuationem eam,quæ fiebat per attractionem: cum rectę fibræ ad eum vſum a natura ſint conſtitutæ. Aliud eſt indicare aliquid: atqi adiuuare executionem rei indicatæ. Neque obſtat opinionem minus eſſe ve ram, quod Galenus nullibi meminerit harum fibrarum, dum ſermonem habet de eiuſcemodi vacuatione. Duplex enim afferri poteſt cauſa: vna quod hac de re minimè dubitauerit: vel alibi, vel ab alijs declaratam ſuppoſuerint. Alia eſt, quod licet maiores noſtri hoc non obſeruauerint: non tamen eſt dicendum veram non eſſe illorum ſententiam: quandoquidem, ut inquit Poeta, non omnia poſſumus omnes, omneſque ſcientiæ, & artes per additamentum factæ ſunt, ut in metaphiſicis prodidit Ariſtoteles. Tandem neque F poſtrema hominis huius ratio aliquid valet: nam quamuis vinculis, frictionibus, & nonnunquam Balneis vtamur, ut ſanguis largius, & facilius effluat: hoc tamen non prohibet, quin rectæ venarum fibrę non mediocriter adiuuent, illorum teſtimonio, eiuſcemodi vacuationem.

QVID ARGENTERIVS CONTRA OPINIONEM Briſotti dicat: Atque Briſotti contra illum defenſio. Caput XXVI.

G

ARGENTERIVS contra eandem opinionem pluribus rationibus inuehitur. Primum (inquit) cum omnes uenæ eandem habeāt compoſitionem ex filamentis rectis, tranſuerſis, & obliquis, hoc modo non referet vnam, vel aliam venam ſecare. Deinde ſanguinis fluxus, qui fit uena ſecta nunquam fit per attractionem, ſed per expulſionem: quæ mouetur à dolor facto ob ſectionem, & uincula, quæ ſolent adhibere parti, in qua venam aperire volumus: quibus ablatis, & ceſſante dolore ſanguis fluere deſinit: quod non fieret, ſi per attractionem ſanguis exiret. Nam attractio non requirit dolorem: imo præſente dolore ceſſat: quippe cum illa ſola moueant attractionem, quæ ſunt amica, & familiaria: quæ verò moleſtant ſolam expultricem excitant alijs omnibus facultatibus ceſſantibus, & cedentibus facultati expultrici, quæ quidem agere nequit, H ſi attractio, retentio, & concoctio ſuum munus exerceant. Preterea Galenus in vulneribus partium ſcribit partem vulneratam contrahi ad ſanam: vt experientia etiam docet, quare venę partis diuiſæ trahere ad ſe nequeunt quippiam: ſed quę in parte ſana remanent integrę. Poſtremò ex anatome oſtendere ille non poteſt communem, & directam, ut ait, venarum ſocietatem inter partes dextras ſupernas, & infimas: inter quas tamen eſt rectitudo, de qua Hippocrates, & Galenus agunt: hęc ille. Qui in Fernelio, & Briſotto refellendo nimiū (meo iudicio) acer videtur: propterea rationibus illius eſt reſpondendum, non alia quidem de cauſa, niſi ut in hoc maximè arduo negotio detur nobis aditus ad inueniendam veritatem. Ad primam ratio-

nem

A nem dico multum referre, quam quis venam incidat: quia non vna duntaxat
rectarum fibrarum diſpoſilio facit rectitudinem: verùm alia etiam ſunt obſer
uanda: tum quòd ſit è directo partis ſecundum longitudinem: tum quod ve-
na incidenda habeat ſocietatem cum euacuanda particula: quibus additur
poſtea fibrarum rectarum diſpoſitio: cum igitur ex Fernelio, & Briſotto ſint
neceſſariç eiuſcemodi conditiones, quam quis venam incidat multum refert.
Dum conſidero ſecundam rationem, multa adeſſe videntur mihi à veritate
prorſus aliena. Primum quod non putauerim ſcalpello inciſa uena ſangui-
nem educi per expulſionem: etenim aperto vaſe ſanguis ſponte fluit, haud
ſecus, quàm perforato dolio vinum effluere videmus. Quid enim quæſo
adeſt in dolio hanc expulſionem faciens? Aut quç virtus adeſt in vino, il-
B lud foras expellens? Deinde in eo etiam mihi plurimum diſplicet, quòd di
cat ceſſante dolore ſanguinem ipſum omnino ſupprimi. Nemo enim eſt in
artis operibus, vel parum exercitatus, qui aliquando non viderit ſanguinem è
venis effluere citra dolorem: Adde his, quòd nunquam ſanguinem mittere-
mus vſque ad animi deliquium: immo nunquam vacuari poſſet conueniens
quantitas: cum ſemper admodum exiguus ſanguis, & minimè proportiona-
tus morbo educeretur: id oſtendo. Qui fit in phlebotomia dolor eſt quando
phlebotomo vena inciditur: at hic dolor momentaneus eſt, & ſtatim ceſſans
facta diuiſione: ſtatim itaque ex Argenterij ſententia ceſſare deberet ſan-
guinis profuſio, nullo ægroti commodo, artiſque opera omnino fruſtrata.
An fortaſsis ligaturam cauſabit? neque id dici, meo iudicio, poteſt: quia exi
C guo tempore perdurat dolor: & aperta uena illico relaxatur. Præterea om-
nem attractionem fieri ab ijs, quæ familiaria ſunt, & amica: ego ſanè admit
tere non poſſum: vt qui alias adeſſe attractionis cauſas alibi diligenter demo
ſtraui. Poſtremò putauerim vacuationem quæ fit ab arte ſectione uenç, pri
mum fieri ſponte aperto continente ut dixi: mox autem per attractionem;
nam profuſo ſanguine proximo ſectioni, vena exinanita alium attrahit à pro
ximiori parte: & hæc ab alia & ſic deinceps: quç attractio fieri non poſſet ſi-
ne adminiculo rectarum fibrarum. Contrahitur (inquit ille) pars vulnerata
ad partem ſanam, uena igitur inciſa attrahere ſanguinem ab eadem parte non
poterit? Ego quomodo hæc ualeat ratio non uideo: ſcio uulneratas partes ſi
quando aut neruí, aut neruoſæ partes, quales muſculi ſunt, patiuntur, con-
D trahi illas, atque conuelli: ſed quid hoc ad ſanguinis attractionem; quid ad
vulnus in uena inflictum? longè præterea differunt attractio humorum, &
conuulſio partium, nam attractio naturalis fit citra conuulſionem, & citra
omnem motum ſenſibilem, ut obſeruatum eſt in mutatione partium. Neq;
poſtremò uideo, qua ratione ductus neget ille ex anatome demonſtrari poſ-
ſe eiuſcemodi conſenſum ex uenis: cum ſatis appareat omnibus in anatome
exercitatis: ipſęque fibræ, quibus contextæ ſunt uenæ omnibus in propatu-
lo ſint.

IMPV-

IMPVGNATIO OPINIONIS BRISOTTI, Curtij, & Fernelij, ex propria authoris ſententia, Caput XXVII.

SED ſatis videmur tutati opinionem Fernelij: nūc reſtat, ut nos illius imitemur ſententiam, aut nouam impugnationem proferamus. At certè non placet mihi opinio multis nominibus. Atque primum, quod ille ſimul cum Briſotto, Curtioque, & Argenterio putet reuulſionem ſemper fieri per longitudinem partium: qua in re videntur mihi pœnitus euertere naturam ipſius reuulſionis: quemadmodum in ſuperioribus demonſtratum fuit à nobis. Dicent fortaſsis cum Fernelio. Dextrum & ſiniſtrum contraria eſſe propria natura: ſed non in relatione, atque reſpectu ad reuulſionem. Verùm hoc figmentum eſſe ea declarant, quæ proximè ex Galeno diximus: quandoquidem Galenus apertè admodum docet reuulſionem fieri poſſe à dextris ad ſiniſtras partes, & è contra. Deinde verò quod alibi etiam docuerit rectitudinem non modo ſecundum longitudinem partium obſeruandam eſſe, ſed etiam ſecundum latitudinem. Verba illius libro tertio commentariorum ad lib. Hippocratis de Fracturis commentario decimo ſic habent. Ex proceſsione id eſt Κατὰ ἴξιν ſemper pro ex directo ponit: aliqando per longitudinem corporis, aliquando per latitudinem, quemadmodum nunc] vidit hunc locum Argenterius, & euitare conatus eſt, dicens non poſſe ad reuulſionem referri: verùm cum ille id non probet: interim verò Galeni extet ſententia admonens à dextris ad ſiniſtras reuellendum eſſe, explanationem prætermittamus. His adde: quod ſi ſemper per longitudinem dumtaxat Κατὰ ἴξιν eſt obſeruanda, cur dextro crure inflammato ex alio crure venam incidimus Galeni authoritate moniti, qui ſic habet libro ſecundo ad Glauconem. vno crure inflammato ex altero ſanguinem mittes] eadem eſt ratio crurum, quæ manum: igitur ſi obſeruamus ibi rectitudinem, manifeſtum fit Κατὰ ἴξιν haud eſſe conſiderandum ratione ſolius longitudinis. Reſpondet huic argumento Fernelius, ut ſupra etiam notauimus. Pleuritidi (inquit) dextræ nequaquam contrariū eſt latus ſiniſtrum: vt inflammato cruri dextro contrarium eſt ſiniſtrum. Hic enim commuuis è directo venarum ſocietas, per quam ſiniſtrum crus euocat è dextro: at è dextro latere nulla vena rectis fibris in ſiniſtrum concedit] Sed miram narrat ille mihi diuerſitatem: quaſi quod vtriuſque cubiti venæ originem ab eodem trunco non habeant: qui biſurcatus contendit in brachia: de qua ſupra diſſeruimus. Rem plenius doceamus ex horum hominum fundamentis. Supponamus Pleuritidem aſcendentem, quæ ſcilicet furculam afficiat, dum ex eodem cubito ſanguinem extrahunt reuulſionis, ut illi dicunt, gratia: quo modo quæſo ſuam obſeruant rectitudinem? longitudo quidem intercedit nulla inter patientem locum, & cubitum, at adeſt latitudo. Id manifeſtum facit experientia. Quandoquidem ſit inflammatio in ſuprema humeri parte: quis erit locus ad reuellendum accommodatus? Si dixeris eiuſdem humeri

cubi-

A cubitum: magis deriuabis, quàm reuelles proximum, uicinumq; ſecando uen-
trem, non contrarium: attraheſque multò magis ad affectam particulam,
quàm reuelles. Poſtulat autem reuulſio tum ut in contraria fiat, tum ut in
longinquis exerceatur partibus, ut ſupra diximus: tum etiam in epiſtola ad Iou.
bertum declarauimus: non igitur perpetuò eſt verū, quod unanimi conſenſu
dicunt, Rectitudinem ſemper fieri per longitudinem partium: cum aliquan-
do etiam latitudinem reſpiciat. Præterea in eo etiam adeſſe error uidetur
mihi: quod nullam putent inueniri rectitudinem, niſi ubi rectæ fibræ, & ve-
narum ſtamina conſpiciuntur: Nam ſi hoc verum eſſet, reddere nullam ra-
tionem poſſent, propter quam ſiniſtri cubiti interior vena è directo reſpiciat
lienem, non hepar: atque etiam cur magis lienem, quàm iecur vacuare peri-
B beatur: vt optimè demonſtrare videtur mihi Argenterius. Exoritur enim ue
na lienis à portis iecinoris: eſtque neceſſarium ſi ſecta vena ſiniſtri cubiti ſit
ſanguis per venas, & amplas uias à liene reuellendus, ut illum putauit reuel
li Briſottus, ad iecur primum attrahi: eadem ſunt nihilominus venarum ſta-
mina per longitudinem illarum venarum exporrecta. Hinc apparet, illius
venæ ſectionem, niſi aliud, quàm fibrarum rectitudo ſeruetur, non magis lie
nem, quàm iecur vacuare: eadem viget dubitatio de fluore ſanguinis ex na
ribus. Amplius Hippocratis eſt ſententia in Aphoriſmis: quòd poſteriorem
capitis partem dolenti, ſecta uena frontis iuuantur. Dicat hic Briſottus an
rectæ fibræ in venis adſint à poſteriori poſteriori capitis parte ad anteriorem
C extenſæ? aut quomodo cum hæc ſit reuulſio, (quamuis non ſit uniuerſalis,
aut ſimpliciter dicta) vt illi dicunt, rectitudinem ſecundum partis affectæ lon-
gitudinem obſeruemus. Carent ambæ conditiones, tum longitudo, tum re-
ctitudo fibrarum: Poſtremò artis opera falſitatem opinionis clariſsimè oſten-
dunt. Nam dolenti uno ex temporibus, uenæ ſectio ex alio certiſsimam af-
ferre ſolet utilitatem. At qualis hic per longitudinem rectitudo? & quæ ibi
rectæ communicantur fibræ? Ego hiſce motus rationibus admittere non poſ-
ſum hanc ſecundum longitudinem & rectarum fibrarum conſenſum rectitu-
dinem.

D *OPINIO. IOANNIS ARGENTERII DE RECtitudine examinatur. Caput. XXVIII.*

REPROBATA horum opinione videamus, quid alij ſentiant, præſertim Argenterius qui omnium poſtremus de hac materia ſatis diligenter, & accuratè pertractauit. Hic igitur cum antiqua opinione partim conuenit partim diſſentit: conuenit, quod ſecundum Galeni decreta, putauerit Κατ᾽ ἶξιν ſemper eſſe intelligendam per longitudinem. Diſcrepat autem, quod non omnem reuulſionē per rectitudinem fieri contendat: cum quædam ſint reuulſiones rectitudine carentes: ut puta ab uno crure ad alterum, à poſteriori capitis parte ad anteriorem, à dextra ad leuam. Porrò conuenire inuicem omnem reuulſionem aſſeuerat in hoc vno; quòd oporteat inter affectam particulam, & aliam in qua

exerceetur reuulſio communicationem adeſſe aliquam aut conſpicuam, aut ocul E
tam, conſpicua ſocietas eſt, cum per uenas contingit deductas ab ijs, quæ in partibus ipſis exiſtunt: quæ igitur à communi trunco diductas uenas habent, euidentem ſortita ſunt communionem: Occultam uerò eſſe dicit, quæ fit per venarum orificia, per cauitates muſculorum, per cæcos meatus, & ductus per uios. Neque oportere tradit omnem reuulſionem per communes exerceri venas: hęc ſummatim ille in tertio commentario artis medicinalis. Hic autem multa ſunt, quæ contra hunc hominem faciunt. Primum omnia, quibus Briſotti, & Fernelij opinio de rectitudine ſecundum longitudinem refellitur, hæc eadem Argenterium arguunt. Deinde verò nouum eſt, atque ut ego arbitror, minimè cohærens decretum, reuulſionem ex neceſsitate non poſtulare rectitudinem: nuſquam enim oſtendet ille huius decreti in Galeni doctri- F
na veritatem: ut putà qui ſemper obſeruandam eſſe rectitudinem tum in reuellendo, tum euacuando ſatis apertè docuerit, ut parum poſtea declarabimus. Poſtremo in eo etiam diſplicet mihi, quod putauerit fluxiones nunquã fieri à dextris partibus ad ſiniſtras, & è contra. Nam ſi uerum eſt ad imbecillam aliquampiam particulam omnes partes ſua tranſmittere poſſe excrementa. Cur negabimus fieri fluxiones poſſe à dextris ad leuas, & ab his ad illas, vt ſupra diximus? Quibus addo, ſi ab inferioribus partibus ad ſuperiores humorum fluxiones fieri omnium conſenſu confirmatum eſt, cur negabitur fluxio à ſiniſtris ad dextras? quaſi quod humores maiori difficultate moueantur ad latera, quàm aſcendant ad ſuperiores partes: eſt enim humorum aſcenſus multo difficilior, quàm motus ad latera. Amplius ſi totus corporis G
habitus internarum paſsionum eſt author: quibus cor viſcerum omnium præſtantiſsimum malè habere cõſpicitur, cur dextra pars corporis, aut multitudine onerata, aut mala qualitate ſtimulata, non poterit ſua deponere excrementa in cordis ſubſtantiam, aut per venas, aut meatus, ſiue conſpicui ſint, ſiue inconſpicui? Quod uerò de ipſa venarum communione affert in medium, ſuo loco examinatum fuit.

DVBITATIONVM QVORVNDAM PROpoſitio, quodque rectitudo eſt duplex. Caput XXIX.

H

RELINQVITVR modo, ut, quia nobis aliorum opiniones non placent tandem exponamus, quid pro ipſa veritate ſit ſentiendum. quam rem vt commodius, & dilucidius exequamur, prius nonnullas afferre uolo in medium dubitationes maximi (vt ego cenſeo) momenti in hac materia, mox autem docebo quid ſentiam. Harum igitur dubitationum vna eſt, quomodo inuicem cohęrere poſſint hæc duo: uacuationem inſtituere ſecundum rectitudinem: & reuellere in directum: Etenim in directum vacuare dicimus cum naturæ monentis impetum, atque propenſionem inſequimur, per eam ducentes regionem per quam tentat natura, ut Galeni verba, oſtendunt libro ſecundo de ratione victus

in mor-

A in morbis acutis commentario decimo, quem locum ſupra ſumus diligenter interpretati. At verò vbi volumus reuellere, attractionem facimus in contrarium. Vide quæſo, quàm benè conueniant, hæc duo mouere contrario quoddam motu, quàm moueat humoris natura. & mouere ſecundum naturæ inclinationem, propenſionemque? Haud videntur hæc inuicem conſpirare poſſe: atque hic certè nodus eſt ferè inextricabilis ijs præſertim, qui hoc negotium nulla adhibita diſtinctione ſunt proſequuti: Altera difficultas eſt, quod ſi vacuatio facta per directum ex ijs venis, quæ in parte affecta ſunt, vt Galenus ait, fieri debet: qua ratione admittit ex eiſdem venis poſſe nos reuellere: etenim non ſecantur venæ eiuſdem affecti loci, niſi tunc, cum vacuare humorem in phlegmone contentum conſilium fuerit. Ergo ſi huius vacua B tio eſt ſecundum rectitudinem: per eaſdem fieri non poterit reuulſio: ut potè quæ non proponat ſibi exinanire partem phlegmone obſeſſam: ſed ab ea, quo ad eius fieri poteſt longiſsime reuellere: cum reſpiciat humorem fluentem, aut fluxurum. Itaque vt reuulſio, nó eſt idem quod Deriuatio, ſic diuerſis morborum temporibus, atque etiam ex diuerſis venis fieri debent. Hæ ſunt maximæ, quarum explanationem aſſequi non poſſimt; qui nulla diſtinctio ne adhibita de ipſa rectitudine ſermonem inſtituunt. Nos igitur experiamur, an laboribus hiſce noſtris tum iuuentutem ipſam erudire, tum alios ab errore uindicare valeamus, ſuppoſita Theſi, de qua ſupra facta mentio eſt, nempè rectitudinem obſeruandam eſſe, ſiue vacuare duntaxat ex affecta particula: ſiue ab ea procul reuellere uolnerimus: Dicimus quòd quemadmodum euacuatio ab ipſa diſtat reuulſione, ſic rectitudo ſpectanda ratione uacuationis, C diſtat ab illa, quæ reuulſionem proſpicit. Vacuatio humoribus iam fluxis debetur: reuulſio fluxuris, aut fluentibus. Vacuatio inſtituenda ſecundum naturæ propenſionem, inclinationemque: reuulſio contrario motu inſtituenda: idcirco rectum in vacuatione, haud neceſſariò directum erit in reuulſione: agamus ſigillatim diſtinctioris doctrinæ gratia, de vtraque.

RECTITVDO PRO DERIVATIONE, ET VAcuatione obſeruanda quid ſit, & quas habere debeat conditiones. Caput XXX.

D RECTITVDO vacuationis propria eſt, quæ proximè reſpicit phlegmonoſam particulam: quoniam, ne illam ab humorum multitudine exoneret, excogitatum eſt vacuationis auxilium. hinc pars ex qua ſanguis mittitur duas habere debet conditiones: una quod venas communes habeant infixas in affecta particula, quam exonerare contendimus: alia, vt illi ſit propinquitate coniuncta. Cum enim propoſitum ſit citò, & tutò morbum leuare, uenarum longè diſtantium ſectiones, quamuis communitatem fortaſsis habeant aut conſpicuam, aut inconſpicuam, cum phlegmonoſa parte, illam tamen, non niſi longo tempore iuuare poterunt: ideò debet eſſe incidenda vena in eodem ſitu, eademque poſitione partium: hoc autem eſt eſſe in directum poſita. hanc obſeruamus rectitudi-

nem ad imitationem naturæ, ut puta liene affecto natura ſanguinem effundit E ex nare ſiniſtra: at uerò iecinore ex dextra. Viciniores natura eligere non poteſt uenas: quod ſi poſſet, multò facilius, citiuſque morbum propelleret: in qua re magis poteſt ars, ut quæ uiciniorem in eodem ſitu, atque poſitione uenam eligit. Hoc cum animaduerteret Hippocrates, & immitandem eſſe naturę propenſionem duceret, pleuritide ſuperiores partes occupante, ex interna cubiti vena: quæ directo affectum reſpicit, ſanguinem mittẽdum conſuluit: ut purgandum, ſi inferiores coſtas inflammatio obſederit. Sic locum interpretatur Galenus: qua interpretatione nulla uerior, nulla doctior excogitari poteſt. Hæc rectitudo, quam poſtulat uacuatio, apertiſsimè oſtendit aliam eſſe ab ea, quam reuulſio exigit. Eſt igitur hæc rectitudo proximus partium conſenſus in uno quoque ſitu, & poſitione, pro faciliori phlegmonoſæ particulæ uacuatione obſeruandus. F

RECTITVDO PRO REVVLSIONE OBSERuanda quid ſit, & quot habent conditiones. Caput XXXI.

ALTERVM rectitudo ratione reuulſionis obſeruanda ſuo iure poſtulat, ut demandantem particulam reſpiciamus, & in illa venam ſecamus, quæ tranſmittentem proximè poſsit reſpicere. Hæc pręcipuò non reſpicit affectum, ſed cauſam affectus: qua G remota impeditur illius incrementum. Atque hic obſeruandæ ſunt ſuæ conditiones. Prima quod uenas habeat communes cum demandante, ſuperior rectitudo cõmunes habebat cum recipiente. Quomodo enim à propellente parte ſanguinem educemus, ſi uena quæ inciditur, non habet cum illa manifeſtum conſenſum? Debet etiam habere communionem cum recipiente parte: quandoquidem eum reuellere ſanguinem debemus, qui ad phlegmonem confluit ex propellentibus membris: in quibus adeſſe uiam communem oportet, aut ſenſibus conſpicuam, aut ratione duntaxat contemplabilem: quam plures enim natura ſibi uias pàrat, quæ nobis prorſus incognitæ ſunt, ut Galenus dicebat ſeptimo aphoriſmorum commentario. Verùm dum reuulſioni incumbimus præcipuò eum non quærimus conſenſum, ſed duntaxat vt demandantem particulam exonerantes in contrarium deducamus humores confluentes. H Secunda conditio eſt, ut uena incidenda procul abſit ab affecta particula: imo quo ad eius fieri poteſt, longiſsimo diſtet interuallo, vt Galenus dicebat decimotertio methodi medendi capite undecimo, & ante Galenum Hippocrates aut quiſquis fuerit eius libri author, ſecundo de humana natura. Ex quibus tertia poſtea ſequitur conditio, nempè ut in contrarium inſtituatur, quam humores ferantur à natura: ideſt ut in contrariam partem trahantur, & contrario motu agitentur, eſt utrunque neceſſarium, ut in ſuperioribus docuimus. Erit igitur eiuſcemodi rectitudo, ut definitione rem ſummatim explicem, proximus partium conſenſus in una quaque poſitione & ſitu pro faciliori demandantis particulæ uacuatione obſeruandus.

DICTO-

A

DICTORVM CONFIRMATIO EX ANTIQVIS authoribus, & propoſitarum dubitationum explicatio. Caput XXXII.

PORRO manifeſtum ex his eſt Hippocratem, & Galenum rectitudinis nomine non intellexiſſe ſitum duntaxat partium ſecundum longitudinem: ſed multò vniuerſalius iuxta omnem poſitionem. Intus extra, ante retro, à dextris ad ſiniſtras, ſupra infra: quia dum Galenus agit de reuulſione harum omnium ſitu-
B tionum meminit. tum etiam quia ἴξιν non modo ſecundum longitudinem, ſed etiam ſecundum latitudinem audiri debere apertiſsimis verbis docuerit, vt demonſtrauimus. Extat adhæc locus libro primo operis illius, quod Κατ᾽ ἰητρεῖον inſcribitur, vbi exponens verba Hippocratis, quæ græcè ſic habent. ἀφεὶς ἑαυτὸν δὲ καθημένῳ μὲν πόδας ἐς τὸ ἄνω ἴξιν κατὰ γούνατα] in commentario hæc protulit verba. Nempè nõ immerito Hippocrates ſuam vniuſcuiuſque ad ſe ipſam in ſedendo moderationem ex habitu, quo ſeſe partes ſuſcipiunt, definiuit, cum poſcit vt pedes è directo genuum contineantur: quod bifariam eſſe poteſt: nam aut per longum membrum diſtendimus: aut in altũ eleuamus: unde non ſine ratione in ſuperioribus addidit, ἴξιν. (Conſueuit
C autem ἴξιν rectitudinem, quæ in ſitu eſt appellare). Rurſus primo libro de articulis ubi de brachij luxationibus agit inquit Hippocrates. Cum vniuerſa manus ad anteriora fuerit extenta caput brachij κατ᾽ ἴξιν concauo ſcoptulæ opertæ reſpondet] Galenus exponens κατὰ τὴν εὐθυωρίαν dixit. Eodem etiam libro ubi ſuccurrere docet ijs, quibus facilis eſt humeri luxatio, uult vt cutis apprehendatur è regione partis illius, qua excidit caput brachij.] Poſtremũ verò ſciendũ eſt, quod ἴξις ionica uox eſt, qua nihil ſignificant aliud, niſi directionem, & tractum παρὰ τὸ ἱκέσθαι. vnde ἴξιαι. ea in compoſito vtitur Herodotus in Thalia ſemel atque iterum. μέρος ἐγένετο τὸ ἀντίξιον περὶ τὸν μάγον] idemque in Terſpicore, & alibi: ut author eſt Iulius Scaligerus libro de inſomnijs. Hæc, quæ ſatis longa, neceſſaria tamen, ſumus oratione pro-
D ſecuti, manifeſtum faciunt, ἴξιν nomine rectitudinem in ſitu in uniuerſali, non in particulari intelligendam. Quærunt hoc loco recentiores, quæ maior ſit rectitudo, ex omnibus ijs, quæ de rectitudine proponuntur, ſituationibus, atque poſitionibus: Reſpondet Argenterius, maiorem eſſe ſecundum longitudinem: atque huic poſtea ſuccedere alias. Ego verò id non poſſe diſtincte pronunciari inquam: nam ſi uenę ſectionẽ adhibemus, vt ſanguinẽ vacuemus fortaſsis maior iudicabitur in longitudinẽ extenſa: verùm ſi reuellere in animo fuerit, vbi dextræ partes cõmunicant ſiniſtris & è contra: tũc maior erit in protenſa. Nunc reliquum eſt pertinebant, duas illas difficultates explanare ſupra propoſitas. Cum itaque Galenus inquit in directum uacuandum eſſe imitatione ipſius naturæ, dicimus illum de uenæ ſectione fuiſſe locutum tanquam vacuatiuum, atque deriuatiuum præſidium, non tanquam reuulſiuum. Deinde verò addimus, quod uenæ ſectio in directum facta conuenit vtrique præſidio.

ſidio. Vacuatoriæ phlebotomiæ, quatenus è regione, & directe partē phleg- B
monoſam exinanire poteſt. Reuulſoriæ autem quatenus directè propellentem,
aut que poſſet propellere, exinanire poteſt. Habet vtrunque præſidium ue-
nas proximas communes: illud cum loco inflammatione obſeſſo: hoc cum lo-
cis demaudantibus: idcirco Galenus uniuerſalem hanc declarans rationem li-
bro ſecundo ad Glauconem dicebat. Vtrunque auxilij genus fieri per uenas
communes.] At in decimonono capite huius libri communitatem venarum
in particulari explicauit, quatenus duntaxat vacuatiuum reſpiciebat auxilium.
Patet præterea, quomodo inflammato vno crure, ex alio ſanguinem mitten-
tes rectitudinem obſeruamus, quandoquidem è directo eſt, quæ inciditur ve-
na ijs, per quas propellitur humor ad aliud crus: venæq́ne ſunt, communes
tam partibus recipientibus, quàm illis ad quas humorum fluentium impetum F
ducere conſtituimus. Manu laborante ſcarificamus crura, vt Galenus admo-
nuit. Sed quę adeſt communitas venarum conſpicua à cruribus ad manum?
quæ venæ ſunt in cruribus ſitæ in manu affectæ? quomodo igitur admonuit
per veuas communes reuulſionem fieri oportete? aut cetè reuulſio non eſt,
quam pro reuulſione admittit Galenus: aut ſi reuulſio eſt, ut creditur, venas
habere commnnes oportet. Sed profectò ſi, quæ inciditur vena reuulſionis
cauſa debet eſſe communis tum parti tranſmittenti: tum illi, quę ſecatur,
vel ad quam trahere in animo fuerit, adeo ceſſant omnes difficultates, vt meo
iudicio amplius aliquis dubitandi locus non ſit. Hæc de rectitudine ſuffi-
ciant dixiſſe: in quibus ſi non fuero veritatem aſſecutus, alij, qui poſtea hunc
excolere campum voluerint, feliciori fortaſsis ſucceſſu perficient. G

QVID SIT DERIVATIO SECVNDVM OPI-nionem Matthei Curtij, quæ reprobatur. *Caput XXXIII.*

SI omnia ad Reuulſionem pertinentia non ſumus hactenus proſe-
ſequuti, potiora tamen diximus, ex quorum intellectione etiam
reliqua facile eluceſcunt: propterea ſupereſt; vt de deriuatione
ſermonem habeamus: De qua primũ docebimus quid ſit. Mat-
theus igitur Curtius libro de ſecāda vena in Pleuritide hoc mo H
do definit. Deriuatio (inquit) motus eſt, qui fit ad latus humoris fluētis. Hac
de cauſa ſanguinis miſsionem factam in cubito lateris inflammati dicit ſimul
eſſe reuulſiuam, & deriuatiuam. Reuulſiuam quidem eo quod materiam ip-
ſam à paruis ad magnas, & ab his ad alias ac ad contrariũ ſcilicet ſui motus
retrahat. Deriuatiuam verò eſſe ait, quia materia per uenam cauam aſcen-
dens ad partem dextram mouetur pectoris, retrahitur ad dextri cubiti flexu-
ram, ſicque ad latus facta dicitur deriuatio. Et parum poſtea addebat, vt
ſuperioribus diſcurſibus dictum à nobis fuit, ita ſeſe habere duo hæc reme-
diorum genera, Reuulſio, & Deriuatio, ut ſi vtroque indigeamus, deriua-
tionem in opere continuo præponendam: hæc quidem ille: qui mihi aber-
raſſe non mediocriter videtur, tum in rei natura exploranda, tum etiam in

horum

A horum remediorum proportione. Quandoquidem Deriuatio ſemper fieri debet in vicinis partibus, quas partes in eodem latere conſtitutas eſſe, non ſemper contingit: aliæ enim ſubiacent, aliæ incumbunt alijs. Affectus, qui in utero conſiſtunt deriuantur per inteſtina, atque etiam per vrinarios meatus: at verò eiuſcemodi partes non reſpiciunt aliquod latus vteri neque dextrum, neque ſiniſtrum: ſed vtero incumbere dicuntur: Addo quod fieri poteſt ad latus vacuatio, quam proprie reuulſionem nuncupabimus, ut quando exiſtente bubone in ſiniſtro inguine, venam incidimus poplitis dextri cruris: ad latus fit, quia in latere dextro fit vacuatio, at deriuatio non eſt, quia in contrariam exercetur partē. In eo præterea eſt error manifeſtiſsimus, quod aſſeueret eaſdem venas incidendas eſſe, quando reuellere; & deriuare volu-
B mus: hoc enim eſſe impoſsibile, ea manifeſtum facient, quæ ſupra diximus. Nunquam enim licet inuenire ſecundum Galeni doctrinam reuulſionem, deriuationemque ſimul fieri: at benè inueniemus frequenter dictum fuiſſe, eandem uacuationem reuellere, & euacuare. Clara quoque eſt Galeni de hac re ſententia in quarto, in quinto, & in decimotertio methodi, ac paſsim alibi Reuulſionem fieri in partibus contrarijs, & diſtantibus, Deriuationem autem in partibus vicinis. Rurſus in ſexto Epidemiorum textu ſeptimo com mentario ſecundo inquit. Deriuationem ſolet Hippocrates nominare, quando humores, qui non per conuenientem regionem ferri inceperant, ducimus non per eam, nec per remotiſsimam, ſed per aliam propinquam. Quod ſi aliquando Galenus ſcriptum reliquit deriuationem fieri ad latera, ut quinto
C methodi medendi: ea uoce intelligere oportet proximam venam, non quod ſit aut ſiniſtra, aut in dextra parte. Poſtremò illius decretum contendens de riuatione prius utendum, quàm reuulſione nulla ratione poſſe conſiſtere ſuo loco à nobis demonſtrabitur.

DERIVATIONIS DEFINITIO EX SENtentia Authoris exponitur. Caput XXXIIII.

PRAETERMISSA igitur opinione Cortij, ego in hunc modum definio. Deriuatio eſt humoris attractio ab eo loco, in quo il
D lapſus eſt, ad alium locum illi vicinum recte, & conuenienter facta, vt affecta pars à noxio humore ſubleuetur. Ideo autem dicitur, Deriuationem eſſe attractionem, quia tractio eſt vniuerſale genus, reuulſionis, & deriuationis, vt in primo capite libri huius ex Galeno demonſtrauimus, quando autem dicimus, hanc tractionem fieri in loco vicino, eo ſpectat, vt hanc actionem diſtingamus ab ipſa reuulſione, in qua fieri debet attractio in particulis quo ad eius fieri poteſt, diſtantiſsimis, proculque ab affecto loco. Addimus ea verba in definitione. Recte & conuenienter facta, vt artem illam exercendi denotaremus, quæ quidem in ijs duobus potiſsimum conſiſtit, primum, vt ante illam præcedat reuulſio (quando ſcilicet indigeamus vtroque præſidio) quæ fluxionis impetum vniuerſi corporis ſedet: & ſuſpicionem recentis, & inopinatæ fluxionis: ſecundum, ut hu

mor

mor exiſtens in parte affecta liquidus adhuc conſtat, ita vt ab ea remanere E poſsit. Nam quoties ita parti erit impactus, vt omnem fluendi, & remeandi poteſtatem amiſerit, equidem non amplius repulſiones, neque deriuatione, ſed alio remedij genere vtendum erit: veluti emollitione, digeſtione, & inciſione loci. Cæterum non eſt loco prætereundum Galenum aliquando reuulſionem, & deriuationem confundere. Quoniam aliquando meminit præſidij reuulſiui, quod multo accommodatius inter deriuatiua debebat collocari. Locum affero ex libro ſexto de morbis popularibus ſectione ſecunda commentario trigeſimoprimo, in quo ille dicit, oculorum fluxiones reuelli ad palatum, & ad nares uſu acrium remediorum. Nam cum ad contrarium motum, & partem mittentem non ducantur humores, ſed per uicinas vacuentur, conſtat deriuationem magis nuncupari debere, quàm reuulſionem. Hic F duo ſupereſſe videntur, alterum vt doceam, à quo nam indicetur deriuatio facta præſertim per ſanguinis miſsionem: Alterum verò quibus humoribus debeatur deriuatio. Verùm quia horum vtrunque à nobis explanatum eſt libro ſecundo tractationis huius, propterea prætermittendum eſt. Illud autem iuſtius foret explicandum, quomodo, per quas venas, & quando fieri expediat vtrunque genus: a quibus etiam abſtinendum duxi, ne tractationes inuicem confundantur. Atque hic ſeptimi libri finis eſto.

Libri ſeptimi de miſsione ſanguinis, Finis.

HORA.

HORATII AVGENII

DE MISSIONE SANGVINIS, LIBER OCTAVVS.

SVMMA TRACTATIONIS DE TEMPORE vacuandi per venæ ſectionem, in quibus potiſſimum conſiſtat. Caput I.

C QVIA temporis occaſio eſt præ omnibus cognitu difficillima: circa quàm præcipitem admodum exiſtentem (quemadmodum quoddam in loco etiam ſcribit omnium bonorum nobis author Hippocrates) video plerunque medicos non modo vulgares, ſed etiam & præcellentes abberrare: Poſtulat inſtitutæ noſtræ tractationis ordo, ut de occaſione, & tempore phlebotomiam exercendi tranſigamus: Et, quod hactenus in ſcopis alijs effecimus, quoad eius fieri poteſt, maximè diligenter in hac eadem materia facere conemur. Atque in primis, quia temporum morborum quædam ſunt vniuerſalia, quædam verò particularia, docebimus primum an in principio magis ſit tutus remedij vſus, quàm in augumento, aut ſtatu, aut declinatione: deinde vérò de particularibus temporibus agentes, declarabimus an liceat in die exacerbationis venam incidere, an aliquando magis noctu, quàm die, & quæ hora ſit magis expediens. Anni præterea tempus conſiderandum erit, in quo ſecurior ſit phlebotomia, & qui modus in illa exercenda debeat obſeruari: quæue præterea præparatio corporibus debeatur, & quæ venæ in quouis affectu ſecandæ ſint: ac quid ipſo ſectionis tempore faciundum, & qua ratione poſſimus ſubuenire ſimptomatis venæ ſectionem aliquando concomitantibus: atque alia id genus explanabimus: in quibus eorum, ſumma cõtinet, quæ ſuperſunt declaranda. De hiſce igitur propoſitis rebus agere in hunc modum incipio.

D

 E

EXPLICATIO EORVM, QVAE CIRCA vniuerſalia tempora, controuerſiam facere videntur. Caput II.

CIRCA vniuerſalia morborum tempora difficultatem faciunt variæ clariſsimorum authorum ſententiæ : quibus non benè inuicem conſentire videntur. Sunt, qui putant, nullum adhibendum eſſe temporum delectum : ſed in quocunque vacuandum, ſi res vrgeat. Galenum, recentioreſque græcos omnes vnanimi conſenſu id faciundum, ea manifeſtum facere videntur, quæ F non ſemel ſcripta reliquit, tum libro de ratione curandi per venæ ſectionem, tum nono methodi medendi. Placet recenſere illius verba, quæ ſic habent. Quocunque enim die mittendi ſanguinis ſcopos in laborante inueneris, in eo auxilium illud adhibeto, etiam ſi vigeſimus ille ab initio exiſterit. At quinam fuerint ij ſcopi? Morbus ingens, viriumque robur: excepta ætate puerili, & ambiente nos aere valde calido.] Atque rurſus inquit. Optimum igitur facta eſt (id quod nos ſemper in quaque re facere uidiſti) ſtatim non numero dierum, ſed uni uirium robori in febribus eius generis attentum eſſe, quippe quod ſi ſeruatum eſt, non ſolum ſexto, ſeptimoue, ſed etiam ſequentibus diebus ſanguis mittendus eſt.] Idem habet, & ferè ad verbum Oribaſius libro ſeptimo ſuorum collectaneorum. Hoc ipſo teſtimo- G nio muniti quidam recentiores, ſanè viri doctiſsimi, & de re medica optimè meriti, in putridis febribus, ſi grauiores fieri appareant, aut citra cauſam aliquampiam recrudeſcere, in augumento, & in ſtatu detractionem ſanguinis moliuntur: vt libro quinto de iteratione agentes dicebamus, atque infra etiam diligentius proponemus. Diſſentire tamen à ſe ipſo uidetur Galenus, quando in libro ſecundo Aphoriſmorum commentario vigeſimonono eam ſententiam Hippocratis ennarrans, quæ dicit. Incoãtibus morbis, ſi quid videtur mouendum moue, cum verò conſiſtunt melius eſt quietem habere] ſcribit ſententiam Hippocratis intelligendam de venæ ſectione potiſsimum, nonnunquam verò de ipſa purgatione : quorum (inquit) neutrum morbo conſiſtente adhibendum eſt. Si ergo venæ ſectio vigentibus H morbis non eſt adhibenda, dabitur certum quoddam tempus, in quo non conueniat, aut conueniat. Galeno præterea contradicit Cornelius Celſus, quem ob grauitatem ſententiarum, ſermoniſque puritatem alterum Hippocratem nuncupare placuit. Is agens de termino phlebotomię ſtatuit diem quartum. Referre placet hoc loco illius verba, quia huic tractationi conferre non mediocriter videntur, ſic habent capite de ſanguinis detractione.. At ſi morbi ratio patietur, tum demum nulla cruditatis ſuſpicione remanente id fiet: ideoque ei rei videtur aptiſsimus aduerſæ valetudinis dies ſecundus, aut tertius. Sed, vt aliquando etiam primo die ſanguinem mittere oportet, ſic nunquam vtile poſt quartum diem eſt: cum iam ſpatio ipſa materia, & exhauſta eſt, & corpus corrumpit, vt detractio imbecillum id facere poſsit,

non

A non poſsit integrum.] Hæc Celſi verba maximè ſunt adnotanda: quia nemi nem inuenire mihi licuit ex omnibus authoribus, qui adhuc extant tum Græcis, tum Latinis, tum Arabibus, qui vltra diem quartum prorogari non poſſe hoc remedium ſcripſerit: licet me non fugiat antiquam extitiſſe opinionem, cuius meminerunt Galenus libro de phlebotomia, & Auicenna in capite vigeſimo quartę ſectionis primi libri, venæ ſectionem nunquam eſſe prorogandam vltra diem quartum, aut quintum. Porrò non minores difficultates ſeſe offerunt circa contextus Auicennę, qui adeò confusè de hac videtur materia ſcripſiſſe, ut omnibus eſſe admirationi meritò debeat, qui ſummum illius ingenium, & exquiſitiſsimam in omnibus diſciplinis doctrinam perpetuò ſolent admirari: afferam aliquot locos in medium præcipuos, B ex quibus facilè admodum eluceſcet ingens huius argumenti difficultas. Primum verò illud eſt maximè controuerſum, quòd dicat non eſſe mittendum ſanguinem, niſi coctionis notæ apparuerint, morbusque principium præterierit, ac iam verſus vigorem acceſſerit, aut etiam declinationem habere cœperit. Nam, ſi hæc admittatur medendi ratio, multa inſequentur abſurdiſsima: quorum vnum eſt, nunquam licere venam incidere in principio morborum, in quo ſigna coctionis non adſunt: cur igitur incohante pleuritide, Peripneumonia, phrænetide, alijſque inflammationibus ex communi omniũ medicorum decreto ratione alioquin ſtabilita, ſanguinem mittimus? Cur in principio febrium omnium id genus vacuationem poſtulantium? Atque, ſi ſic res habet, cur coctionem expectare conueniet, vbi ſanguinis multitudo, C aut motus facit negotium? Periculum non mediocre minatur, ne multitudo, dum procraſtinamus ægrotum ſuffocet, aut fluor vires omnes diſſoluat. Hæc verò non ne ſunt contraria ijs, quæ ex Galeno parum antea dicebamus? Si enim non licet euacuare, niſi poſtquam fuerit putrefactus humor concoctione maturatus, euictuſque ab ipſa natura, iam numerus dierum obſeruari debebit: iam in ſtatu duntaxat, & in augumento exercenda erit venæ ſectio, quinimmo etiam in ipſa declinatione cõueniet. Addo paſſim videri nonnullis hunc autorem, alioquin grauem, contraria ſuis principijs pronuntiaſſe, quando ſcilicet incohantibus morbis, præſertim verò reumaticis, ſanguinis miſsionem fieri debere ſignificauit: hic ego locos quamplures afferrem in medium, niſi idipſum ob maximam rei euidentiam ſuper D uacaneum eſſe arbitrarer. Neque hic pariter varias explanatorum huius authoris opiniones recenſeo, qui modo huc, modo illuc agitati, lectoribus ingentem confuſionem perhibent. Diximus quæ in propoſito argumento difficultates appareant præcipuæ: quarum diſſolutio afferenda eſt nobis: vt ſcilicet nihil temere, nihil repugnans ab ipſo Galeno, & Auicenna atque ab omnibus ferè antiquis ſcriptoribus traditum fuiſſe oſtendamus.

E

VENAE SECTIONEM PRO REVVLSIONE factam ſemper conuenire in inflammationum fluxionumque principijs. Atque dubitationum quarundam propoſitio. Caput III.

QVia ſanguis mittitur, tum in morbis reumaticis, tum in ijs,
qui reumatici non ſunt, principium noſtræ diſputationis ſit do-
cere accommodatum huiuſce remedij tempus primum in ipſis
inflammationibus: deinde verò in morbis citra inflammationẽ, F
fluxionemque conſiſtentibus. In inflammationibus igitur, ut præ
diximus conuenit phlebotomia ratione reuulſionis, deriuationis, & euacua-
tionis, agamus ſigillatim de ſingulis. Quando proponitur uenę ſectio, vt
fluentium humorum inhibeamus impetum, fieri ea quidem debet in princi-
pio fluxionis inflammationiſque. Quicunque enim vehementer fluere extra
corpus incipiunt humores, vt ex vtero ex mariſcis, ex naribus, alijsue par-
tibus protinus in contrarium reuellendi ſunt, anteaquam vires diſſoluantur.
Qui verò fluere incipiunt inflammationem facturi, ſtatim ſunt reuellendi ne
ſcilicet inflammatio generetur, augeaturque. Hoc verò in principio phle-
gmonis contingit, in quo humores maximè fluunt: idcirco in alijs tempori-
bus in quibus iam ipſa deſtitit fluxio, reuellendi nulla ſeſe offert occaſio. At- G
que hoc dicere volebat Galenus libro de ratione curandi per venæ ſectionẽ
capite decimoſexto cũ ait. Incipientes phlegmones reuulſione uacuare opor
tet, quæ verò inueteratæ iam ſunt ex ipſiſmet particulis, aut ſaltem ex vici-
nis, &c.] Quod etiam decimotertio methodi medendi, libro ſecundo ad Glau
conem, & paſſim alibi confirmauit. Sed hic nonnulla dubitationem faciunt
quorum primum eſt, ſi in inflammationum principio conuenit reuulſio, haud
rectè concluſum à nobis videri poſſet, in fluxionis principio exercendam eſ-
ſe phlebotomiam. Quandoquidem cum inflammatio in principio eſt, humo
res iam confluxerunt, cum in augumento amplius non confluant, ſi Galeno
credimus multis in locis id affirmante, præſertim verò libro de totius morbi
temporibus capite tertio, in quo hæc habet verba. Fingamus igitur primum H
inflammationis principium inquiri, quis iam negauerit generationem eius,
toto illo tempore eſſe, quo pars ſanguinolenta ſubſtantia repletur? Siue enim
propter coincidentiam eiuſmodi contingit, ſiue propter impactionem, ob-
ſtructionemque omnium uaſorum, ſiue ob circumſtantiam quandam molium
quæ intus occupant, ſiue, vt nos docuimus in libro de inæquali intempe-
rie, item in commentario de tumoribus præternaturam, abundantia quæ-
piam ſanguinis in inflammatione oborta in particula, conſtituitur: hoc erit
primum tempus, quo pars, affectus generationis ſubiecta, repletur. Cum au-
tem influxus ceſſauerit, & quod in particula inflammatione obſeſſa contine
tur, putrefieri cœperit, calor quidam ob putredinem naſcitur, & fuſio magis
propter calorem, vnde etiam ſpiritus generatur, atque ob hæc ambo parti-

A cula magis, quam antea diſtenditur, etiam ſi nihil influit, ſecundum hoc tempus eſt inflammationis augumenti.] hæc ille. Notanda hæc verba. Cum autem influxus ceſſauerit, & quod in particula inflammatione obſeſſa contine tur, putreſieri cœperit.] & poſtea. Etiam ſi nihil influit ſecundum hoc tem pus eſt, &c.] Ex quibus admodum apertè colligitur in principio inflammationis humores confluxiſſe pœnitus. nullamque partem de cætero in augumento confluxuram. Difficilis hic Galeni locus de induſtria propoſitus fuit à nobis, quia ſimul dubitationis occaſionem continet: atque etiam explicationis, ut poſthac declarabimus, modum. Colligo ex hac verborum Galeni ſerie hanc ratiocinationem contra noſtra principia. Reuulſio venæ ſectione facta conuenit in principio inflammationis: Atqui hoc ipſo tempore mate-
B ria in partem affectam influxit, & iam toto in phlegmone congeſta eſt. Con ueniet igitur ipſa reuulſio, quando materia amplius non fluit. Aliud verò dubitationem faciens eſt, quod quemadmodum in omnibus temporibus turgere poteſt materia, ſic etiam poteſt fluere ad aliquam determinatam particulam, cui impedimento ſit. Fluat igitur hęc in augumento, fluat in ſtatu, reuulſio conueniet in utroque tempore, non autem in ſolo principio uniuerſali, ut nos docuimus. Ad hęc verò in octaua die Hippocrates ſanguinem curauit mittendum Anaxioni Pleuritico ob reuulſionem: at in eo die non potuit inflammatio eſſe in principio, cum Pleuritis acutus morbus exiſtat.

C *ALIVD EXISTERE PRINCIPIVM INFLAMmationis, aliud fluxionis, & de conſideratione latitudinis principij, in qua varia conueniunt remedia. Caput IIII.*

HAEC quamuis opinionem noſtram vrgere videantur, nihilominus oſtendemus nihil concludere: quapropter ſciendum eſt, aliud eſſe principium inflammationis: aliud verò fluxionis: quia ſi nomine inflammationis tumorem præternaturam intelligimus, temporaque morborum metiri placuerit à ſignis coctionis, & cruditatis, vt Galenum libro de totius morbi temporibus feciſſe conſtat, præſer-
D tim citato loco, nullam dubitationem habet, quin principium ſit, quando tota confluxit materia, nullamque receperit adhuc à calore naturali mutationem: in hunc enim modum ſigna cruditatis definiuntur, & hoc potiſsimum de ratione vniuerſalis uidetur principij. Eritque augumentum cum in anguſto loco materia contenta incipiet mutari ad puris ſubſtantia, quæ mutatio, concoctio quædam eſt; maturatio Latinis nuncupata. Cum verò iam fuerit perfectè mutata in pus ſanguinea materia, aut ſaltem proximè ſit tranſmutanda, tunc fiunt dolores, pulſationes, & febres: eritque morbus in ſtatu conſtitutus. Perfecta tranſmutatione facta, erit vniuerſalis declinatio. Verùm ſi contemplemur ſolam fluxionem, quæ ſymptoma eſt, habebit hæc ipſa ſua tempora longè diuerſa à ſupradictis. Nam in vno principio quatuor con tinebuntur tempora. Quia ſi vniuerſale tumoris principium eſt, quando to-

ta

ta collecta materia fuerit in loco phlegmonoſa: dum colligitur varia emergunt fluxionis tempora: cum enim primum incipit habemus illius principiũ: cum partim influxa eſt, partim, ſed multò magis influxura, incrementum eſt: quando tantum eius influxit, quantum influxurum eſt, vigor dicetur: quum verò nihil prorſus influit declinatio. Hæc ſi vera ſunt, priorem difficultatem explanant: quandoquidem in principio inflammationis vtendum eſſe reuulſione aſſeuero: ſed non in toto principio: quod latitudinem habens, vt à Galeno explanatum fuit, pro varietate latitudinis, varia poſtulat remedia. Igitur hanc propoſitionem ſemper ueriſsimam eſſe profiteor. Reuulſio conuenit in principio inflammationis, Hanc verò non eſſe continuo verum dico. In omni parte principij conuenit reuulſio. Cæterùm hæc nulla adhibita diſtinctione perpetuam habet veritatem. Fluentibus humoribus debetur reuulſio. Qui hæc non diſtinguunt, turpi admodum errore, & fortaſſis non ſine humanæ uitæ periculo, detinentur. Quamobrem reuulſio conuenit in aliqua parte vniuerſalis principij inflammationis, non conuenit in omni: idcirco non rectè concluditur, in principio vniuerſali tota materia con fluxa eſt, reuulſio igitur adhibenda eſt aliquando materia confluxa, non autem confluente: quia in principio ſecundum ſuam totam latitudinem materia confluxa eſt, at non ſecundum partes latitudinis omnes: quoniam in ſola vltima parte principij materia confluxa eſt, atque in ipſum phlegmonem ferè impacta: at in prima illius mediaque parte adhuc confluit: in illa quidẽ vehementiſsimè: in hac autem minori impetu. Porrò addidimus materiam in omni vniuerſali tempore fluere poſſe, & moueri: admittimus pariter in omni tempore hac de cauſa conuenire vſum reuellentis præſidij. Quia ſi quiſpiam voluerit acuratè conſiderare, quæ hic diximus, nullam inueniet difficultatem. Semper uenę ſectio reuulſiua fiet humoribus fluentibus, & fluxuris: ſemperque in morbi principio ratione habita ad ipſam fluxionem, neque enim contemplari oportet, quod tempus exiſtat ratione coctionis, & cruditatis humorum, vt fiat rectè ipſa fluxio: ſed quod ſit tempus motus, aut fluxionis humorum: ſine qua indicatio non fit à partibus lęſis de humoribus reuellendis, hæc autem audienda ſunt niſi virtus, aut quippiam aliud uenæ ſectionem inhibeat: quod ſemper, vel me tacente, eſt intelligendum. Anaxioni ſanguinem miſit Hippocrates in octaua die: quia fortaſsis antea uocatus non fuit, vt Galenus in commentario eius hiſtoriæ commemorat. At illa venæ ſectio non fuit inſtituta ratione ſimplicis reuulſionis: ſed deriuationis cauſa. Rurſus illud etiam ſtatuendum eſt, tunc etiam in vniuerſali principio conſtitiſſe morbum eo potiſsimum argumento, quòd acutus ſimpliciter non fuerit, ſed per degenerationem, cumque alia tempora fuerint diuturna, mirum non eſt, ſi hoc ipſam durauerit ſpatio dierum octo, aut decem. Satis arbitror me demonſtraſſe venæ ſectionem pro reuulſione fieri debere in vniuerſalis principij priore, aut ſecunda parte, continuòque humoribus ipſum ad affectum locum confluentibus.

SAN-

A

SANGVINIS MISSIONEM FACTAM ratione vacuationis, & deriuationis aliquando conuenire in principio, aliquando in alijs temporibus. Caput V.

NVnc verò doceamus, poſtquam de reuulſione diximus, quo tempore in phlegmone tum deriuationis, tum vacuationis cauſa, venam incidere debeamus. Sunt, qui dicunt conſiſtente morbo duntaxat conuenire, quia ſi reuulſio fit in principio, deriuatio fieri non poteſt, niſi morbis iam inueteratis, vt Galenus dicebat libro ſecundo ad Glauconem: diciturque inueteratus, qui aut in vigore, aut in declinatione conſiſtit. Quæ opinio, niſi adhibeatur diſtinctio, conſiſtere non poteſt: qualem verò adhibere conueniat, iam demoſtremus à Deriuatione ſumpto in hunc modum principio. Cum deriuare volumus venas proximas eligere debemus affectæ particulæ, quemadmodum ſupra frequenter diximus, vt ex illis ſanguis in phlegmone contentus minori effluat difficultate. Porrò id fieri non poſſet, ſi impactus ille exiſteret, tenaciterque inhæreſceret in loco affecto: aut etiam ſi diu venas fuiſſet egreſſus: multò maiorem difficultatem haberet exeundi ſanguis ille, qui in abſceſſu continetur, iamque incipiat concoqui, & in purulentam ſubſtantiam tranſmutari: propterea huius ipſius cauſa minimè inſtituitur venæ ſectio deriuatiua, verum adiuuatur natura, quoad eius fieri poteſt, remedijs ſuppuratorijs, atque concoquentibus. Si quiſpiam cauſam ex me ſcire deſideret, ob quam inutilem tunc venæ ſectionem eſſe exiſtimem, huic reſpondebo, me duplicem cauſam cognoſcere, quarum vna ex naturæ actione, alia verò ex loci patientis conditione ſumitur. Naturæ actiones ita ſunt inſtitutæ, vt dum illa concoquit humorē eū auidiſsimè retineat: idcirco retentio, & cōcoctio ſemper ſunt ſimul: hæc ſi vera ſunt quomodo imaginabimur facta venæ ſectione ſanguinem auidè à natura retentum foras euocari poſſe? Deinde ſi diu venas egreſſus fuerit, iam craſſefactus, atque ad motum ineptior, qua ratione poterit ex abſceſſu moueri foraſque deductus venas denuo ingredi euacuaturus ex facto emmiſſario? Quamobrē augumentum, & ſtatus, quod attinet ad ipſorum humorum concoctionē, idonea tempora non videntur mihi pro eiuſcemodi euacuatione fœliciter promouenda: ſed omnino in principio faciundam deriuationē contendo: verùm nō in omni ipſius parte, ſed tunc potiſsimū quando adhibita prius reuulſione fluentibus humoribus fuerit à nobis prouiſum: hoc certè accommodatum tempus eſt deriuandi, in quo omnem operam noſtrā, omneque ſtudium ad humorum confluxorum vacuationem dirigere debemus, antequam aut tenaciter inhæreſcant partibus, aut tranſmutari in puris naturam incipiant: tunc enim etiam num liquidi, fluxibileſque & à ſua natura nondum tranſmutati, aut certè parum alterati cum magna facilitate remedio cedent. Sicque ſanitatem introducemus mitigatis doloribus, & ſanato tumore

re præternaturam ex contenti ſanguinis vacuatione. Dixi Deriuationem fie- E
ri debere in principio, quando materia cruda eſt. Tamen ſi fluxionis conditionem reſpiciamus longè à principio ipſius abeſſe oportet: quia ut libro ſuperiori demonſtratum eſt à nobis, Deriuationi tunc locus eſt, cum humores maiori ex parte confluxerunt, idcirco fluxionis habito reſpectu, aut in ultima augumenti parte, aut ſaltem in vigore opus eſt ægrotum eſſe cōſtitutum: quæ tempora ſub uno principio vniuerſali ratione cruditatis continentur. Eadem videtur medendi methodus obſeruanda, ſi ex loco affecto vacuationem inſtituerimus, de qua Galenus libro de ratione curandi per venę ſectionem ſic inquit. Porrò, ut ſummatim dicam, incipientes phlegmonas reuulſu vacuare oportet: quæ verò inueteratæ iam ſunt, ex ipſis, ſi fieri poteſt, affectis partibus: quod ſi nequeat, ſaltem ex vicinis. Etenim in inci- F
pientibus, auertere, quod influit, expedit: in inueteratis autem ipſum tantum, quod affectæ parti infixum eſt, euacuare.] idem etiam libro de ratione curandi ad Glauconem ſecundo apertiſsimè ſignificauit. Huic rationi experientia quoque ſubſcribit: quandoquidem quæ in gutture, & arteria graui torquentur inflammatione, in principio quidem ſecta in cubito vena, poſt principium autem ſub ipſa lingua, magnificè prodeſt, inciſis uidelicet venis, quæ ſub ea ſint ambabus: ſic induratæ phlegmonarum in oculis reliquiæ, ſecta, quæ ad magnum decurrit angulum uena, mirificè iuuantur: ſicut capitis grauitates, & inueteratos in eo ex plenitudine dolores leuare manifeſtè ſolet tuſa in fronte uena: at incipientes, ac etiam vigentes per cucurbitam in ceruice procurata detractio interim quidam ſolam, interim cum ſcarificatio- G
ne. Cæterùm præeuacuatum eſſe uniuerſum corpus oportet. Diximus itaque ſanguinem ex phlegmonoſa particula deriuandam, & euacuandum in principij vniuerſalis aut in ultima parte, aut in alijs non admodum diſtantibus: reuellendum autem in prioribus. Neque licere id facere, quando iam ſuppuratur materia. Sic loquor indicatione ſumpta à materia, quæ tranſmutatur in puris ſubſtantiam, & concoquitur: quia indicatione ſumpta à materia contenta in uenis proximis, adhuc fluxibili exiſtente, nihil impedire poteſt, quin alijs etiam temporibus tum per uicinas, tum per eaſdem particulas fiat deriuatio, atque uacuatio, præſertim ut ſuppurationem impediamus. Galenus quidem huius doctrinæ author videtur mihi extitiſſe libro de ratione curandi ad Glauconem capite de Abſceſſu, quando dicit. Et cum ſuppurari H
incipientem inflammationem curaturus, ſuppurationem prohibere poſſe ſperaueris, tunc plurimum panem combuſlire permittas adeo. c.] & parum poſtea. Si verò per ſumma cutis in parte inflammata tenſio valida fuerit, multis ſcarificationibus incidere oportet in ſuperficie, ac poſtmodum ex farina hordeacea elixata, ut diximus, cataplaſma imponere. Verum nunquam ad eiuſcemodi ſcarificationes accedere oportet, niſi prius euacuatum fuerit corpus, vt docuimus in commentarijs ad ſecundum librum Galeni de ratione curandi ad Glauconem: atque etiam dicemus cum de cucurbitulis, & de ſcarificatione in vltima parte huius methodi diſſeremus. Ex his igitur conſtare arbitror, quod ſi deriuare conſilium fuerit id faciundum, quando humores confluxi ſunt, atque nondum incipiunt tranſmutari in puris naturam, aut ſi in

coepe-

A cœperint, ſuppurationis impedire progreſſum voluerit: & quod factum illius eſt per ſcarificationem remouere. Hæcque de propoſito argumento ſufficiant.

IN PVTRIDIS FEBRIBVS, IN QVIBVS venæ ſectio conuenit, eam duntaxat in principio fieri debere. Caput VI.

QVia diximus de morbis reumaticis, nunc de febribus putridis pertractemus, doceamusque tempus in illis pro exercenda
B phlebotomia accommodatum: quæ res licet maximas habere difficultates videatur, admodum tamen dilucida (niſi fallor) fiet in præſenti diſcurſu. Hoc potiſsimum declarandum ſuſcipio, venæ ſectionem in putridarum febrium vniuerſali duntaxat principio conuenire, quid verò de alijs morbis minimè defluxorijs ſentiendum ſit, harum exẽplo facilè patebit, atque ſi aliqua adſit differentia poterit vnuſquiſque in viribus cognoſcendis exercitatus, eam citra difficultatem cognoſcere. Sed quod futurum erit inſtrumentum pro hac re inuenienda neceſſarium? Ratio (inquam) ipſa ex indicationum natura proficiſcens: ſi enim demoſtratum à nobis fuerit venæ ſectionem indicatum remedium exiſtere primæ omnium indicationis, quæ pro illarum curatione executioni demandari debet, & quæ
C etiam in ipſa inuentione reſoluendo fuit vltima: iam quidem nihil iu propoſita inueniri poterit materia, quod aliquam difficultatem efficiat. Age igitur ad rei explanationem aggrediamur. Supponere in primis oportet ea theoremata, quæ in tractatione de febribus à nobis demoſtrata ſunt. Quorum unũ eſt, vltimam omnium indicationum pro putridarum curatione inuentarum eſſe humorum affluxum prohibere: quandoquidem ab illis obſtructio fit, à qua poſtea impedita tranſpiratione procreataque putredine gignitur febris. Aliud theorema eſt, obſtructionem fieri à tribus cauſis, nempe aut à multitudine, aut à craſsitie, aut à uiſciditate humorum, aut etiam ab omnibus iſtis inuicem cõplicatis, aut pluribus. Alterum modò ſupponamus, multitudinem ſolam, aut cũ alijs cauſis complicatam uel feciſſe obſtructionem, vel proximè
D effecturam, niſi prudentis medici opera caueatur; tunc impedire huius debemus πλήθωρας affluxum, & præſentem vacuare, ita ut de cætero, neque faciat obſtructionem, neque augeat impeditam traſpirationem, putredinemque. Hæc indicatio eſt vltima: hoc vltimum exiſtit indicatum remedium, vacuatio, inquam, multitudinis. Materia verò remedij multiplex eſt: quoniam quæcunque vacuant poſſunt hanc indicationem explere, ut inędia, frictiones, balneum, digerentia medicamenta, purgatio, phlebotomia: horum vel quædam conueniunt, vel omnia: vbi magna febris eſt, multitudo ingens, ætas conſiſtens, anni tempus vernum, quamuis leuiora præſidia opem ferre poſsint, atque debeant in uſum accommodarī, à magnis tamen incipiendum, & vniuerſalioribus eſt, vt à venæ ſectione: præſertim ſi concurſus cauſarum adſit obſtructionem facientium, tunc enim (dicebat Galenus) libro octauo

methodi capite quarto, maiori indigemus remedio, ut ipſa corpora tranſpiceut: maius uerò aliud non eſt in propoſita materia venæ ſectione, idcirco illam in putridis febribus nunquam prætermittere debemus: cum aliquando expediat alijs abſtinere vacuantibus præſidijs. Neceſſitatem verò vacuationis huius ſatis euidenter declarauit Galenus, tum vndecimo libro methodi medendi, tum octauo: duxi hic tranſcribere illius uerba, vt iuniores medici, antiqui huius magiſtri, viri certè (vt dicere conſueui) admirabilis, autoritate, magiſque rationibus muniti, cognoſcant, quid agendum ſit. Hæc in vndecimo methodi habet. Ergo quod vltimum in ipſa reſolutiua methodo eſt inuentum, id primum omnium in curatione eſt peragendum. Oſtenſum enim in prioribus libris eſt (nempè octauo methodi capite quarto, vt ego ſentio, cum alius locus non ſit illo dilucidior) ſi ijs auxilijs, quæ obſtructiones exiſtimant, uti non euacuata prius abundantia velimus, fore, vt non modo nihil proficiamus, ſed etiam affectum maiorem reddamus: pugnantibus ſcilicet inter ſe indicationibus. At ſi uacuata prius multitudine ad curandam obſtructionem accedamus: medicamentis ijs, quæ obſtructiones liberant, erit opus.] hæc ille undecimo libro. Conferamus modo, quæ ſcripſit in octauo, eius uerba ſic habent. Præſtat enim (inquit) uitioſi ſucci maiori parte emiſſa ad detergendas obſtructiones accedere: cum alioquin metus ſit, ſi obſtructionibus liberandis, prius, quàm uacuaueris ſtudeas, ne ipſas magis impingas. At ſoluunt quidem obſtructiones, quæ deterſoriam facultatem obtinent, ſeu foris cuti ſint admota: ſiue intro in corpus accepta. Periculum verò eſt etiam, ne quæ foras trahunt, unà cum ijs, quæ obſtruunt, etiam aliud quidpiam attrahant. Et quę ab interno ſurſum feruntur, aliquid ſecum ex ijs, quæ in uaſis continentur, rapiant. Quod ſi fuerit tenax, aut craſſum, obſtructionem planè geminabit: ſin aliter multitudine certè ſua non parum nocebit. Cernimus enim aliquando etiam quod multum eſt, cum ſimul totum confluit obſtruendo hærere, infigique non minus, quàm ea, quæ glutinoſa ſunt, & craſſa.] Hæc Galenus. Quorum dilucidationem in libris de febribus habuiſti. Statuamus itaque phlebotomiam eſſe neceſſariam, niſi quid impedimeto ſit, præſertim uirtus imbecillior. Vix enim imaginari poſſumus uirtutem inueniri ſimpliciter imbecillam cum ſanguinis boni abundantia, at poteſt imbecillior exiſtere, quàm ferat ſimultaneam vacuationem totius redundantiæ. Valida igitur exiſtente, vacuemus tantum ſanguinis quan tum poſtulauerit morbus: ſin minus repetitione utamur, aut eodem, aut poſtero die bis, tertio, & quarto, donec tota ſanguinis ſupra mediocritatem ferè fuerit uacuata. Sic ultimam illam indicationem in opere ipſo primo loco exequemur: ſicque exoluetur illa, & ceſſabit plenitudinem uacuandi indicatio. Hinc alij poſtea erunt exequendi ſcopi. Nam vbi uacuauerimus (inquit Galenus) haud multò poſt, aut nutrimentum aliquod, aut pharmacum ex ijs, quæ detergeant, exhibebis. Deinde verò poſtquam deterſione, incisione, extenuatione, & concoctione, tum uias præparaſti, tum ſemimalos humores conſeruaſti, ne putreſcerent, accedendum erit ad putridorum vacuationem per aluum, per vrinas, per ſudorem, & uomitum, (ſi natura ad uentriculum appellare videntur, alioquin abſtinendum, ut idem ait undecimo

A mo methodi capite nono) iiſque tandem expletis amplius nil videtur relinqui, quàm vt febrilem intemperiem corrigamus, ſi oportuerit; quę prima fuit omnium in inuentione, indicatio: quamuis rarò executioni demandetur: propterea Galenus agens de ſinocho putrida in vndecimo methodi, capite decimoquarto, inquit. Quippe ſi uires eius, qui ex putredine humorum (ut poſitum eſt) febricitat valentes ſint mittendus, ſtatim ſanguis eſt, ſi cruditas ventris non ſit, ſtatim morbo incipiente.] Hæc ſi vera ſunt, quę peto, & poſtulo, ut ſupponantur; quis ambigit venæ ſectionem conuenire in putridarum febrium principio? Hæc ratio fidem facit manifeſtiſsimam, quam loco demonſtrationis habeo. Illud remedium in putridarum febrium principio debet fieri, quod ultimo loco methodo reſolutiua inuentum eſt: atqui
B vacuatio uenæ ſectione facta ultimo loco inuenta eſt. Itaque primo loco eſt executioni demandanda.

SANGVINIS MISSIONEM DVNTAXAT fieri ratione multitudinis vacuandæ in putridis febribus. Caput VII.

C
CONSEQVITVR ex dictis venæ ſectionem non adhiberi in putridis febribribus, niſi ratione multitudinis vacuandæ: non enim conuenit ratione febris, quia illius indicatum eſt alteratio facta refrigerantibus medicamentis: non propter ipſam adhiberi debet putredinem: quia remedium illius eſt uacuatio per aluum, per urinam, per ſudorem, per uomitum, neque conuenit propter ſemimalos, & ſemiputridos humores, quandoquidem remedium ab illis indicatum eſt euentatio, & concoctio. Rurſus neque propter obſtructionem quatenus obſtructio eſt: quod enim ab hac indicatur non eſt uacuatio, ſed apertio. An igitur ob viſcidos humores, aut craſſos uenæ ſectionem neceſſariam in huiſce febribus fore arbitrabimur? Neque hoc poteſt affirmari, quoniam uiſciditatis remedium deterſio, craſsitiei verò inciſio eſt: ſola relinquitur à ſuffi cienti enumeratione partium multitudo: cui per ſe opponitur uacuatio, tanquam proprium indicatum illius. Iuuat horum meminiſſe hoc loco, quæ a-
D lioquin maximè propria ſunt tractationis de febribus, quia non mediocrem lucem ſunt allatura iis, quæ poſtea ſubſequuntur. Supponenda tamen ſunt, quoniam tum quarto libro huius tractationis, tum in libris de febribus abunde explanauimus. Cæterùm hic non docemus, verum conueniat venæ ſectio in putridis febribus ratione reuulſionis, primum quia, ſi hanc opinionem admiſſerimus, vtique noſtra opinio confirmabitur, qua ſubſtinemus in ſolo principio fluxionis generoſum hoc præſidium conuenire. Deinde quia hanc opinionem multo diligenter examinauimus in libro vigeſimoſecundo epiſtolarum medicinalium epiſtola tertia, Aggrediamur igitur ad explanationem eorum, quæ docenda ſuperſunt.

QVID AGENDVM, SI OB MEDICI INcuriam, aut ægroti timiditatem, aut alia de cauſa prætermiſſa in principio fuerit venæ ſectio. Galeniq; ſententia contra recentiores medicos explanata. Caput VIII.

SEſe offert hoc loco extricanda difficultas maximè controuerſa, quid agendum ſit, quando propter medici incuriam, aut ægro- F
ti timiditatem, aliamúe cauſam in principio harum febrium prætermiſſa fuerit venæ ſectio. Antiquiores illi, qui nunquam volebant phlebotomiam ultra quartam, quintamúe diem prorogari, facilè ſatisfacerent quæſtioni, dicentes abſtinendum eſſe à remedio, cum tempus idoneum pro illo exercendo præterierit. De quorum opinionibus Galenus hiſce uerbis locutus eſt. Igitur vniuerſim hoc ſciendum, in ſanguinis miſsione dierum numero primum, haud eſſe attendendum, ſicut quidam ſcripſere. Ac nonnulli admodum ridiculè, poſt tertiæ diei paroxiſmū, quando videlicet, ut aiunt, dignotio quædam habetur, qualis ſit in forma & moribus, atque adeò tota natura ſua morbus. Alij extremum terminum mittendi ſanguinis definiunt diem quartum, intra quem ſanguinis miſsionem conce- G
dunt in paroxiſmorum interuallis adhibendum, electo quo libeat die.] At certè nobis non ita licebit reſpondere, vt potè qui ſciamus hanc opinionem fuiſſe à Galeno non ſemel reprobatam. Dicimus igitur adhibendam eſſe einſcemodi diſtinctionē ſi à principio prætermiſſæ venæ ſectionis ſcopi adhuc ſunt præſentes, idem præſens eſſe debebit indicatum: qua propter quodcunque fuerit tempus ad ſanguinis miſsionem eſt accedendum. Si uerò ſcopi non adfuerint ijdem, neque idem eſſe poterit indicatum remedium, propterea nunquam accedere ad illius uſum oportebit. Sic ex Galeno diſtinguendum, ac ex ipſius rei natura, ea manifeſtum faciunt, quæ ſupra ex eo authore protulimus verba. Si fuerit igitur vigeſimus à morbi principio dies, adhuc plenitudo, & uirium robur, ſanguinem tutò mittere oportebit. Sunt H
autem hæc diligenter conſideranda: quia nonnulli ætatis noſtræ medici ex hoc loco putant Galenum præcepiſſe non eſſe obſeruandum numerum dierum, ſed poſſe indiſcriminatim ſanguinem mitti. Ego quidem omnino contrarium ſentio. Galenum ſcilicet non fuiſſe abſolutè locutum, ſed cum conditione, qui loquendi modus nihil ponit in eſſe. Pro cuius rei explanatione ſciendum eſt, ſemper maturandam, & accelerandam vacuationem, quando morbus ea indiguerit, & uires minimè repugnauerint. Verùm quoniam quintum ſæpè diem, aut ſextum ab initio expectant, prius quam medicos ad curandum accerſant, expediet nihilo ſecius ſanguinem extrahere, etiam ſi huius auxilij primum tempus ſit ommiſſum. Et idcirco addit, quocunque die mittendi ſanguinis ſcopos in laborante inueneris, in eo auxilium illud adhibeto;

A beto: etiam ſi uel uigeſimus is ab initio extiterit. Quod etiam Oribaſium confirmaſſe, libro ſeptimo ſuorum collectaneorum certiſsimum eſt, cum Galeni ſeotentiam ad uerbum tranſcribat. Nunc igitur contemplemur, an poſſint vigere ſcopi ſanguinis detractionem uacua ionis ratione indicantes, vigeſimo die poſt morbi principium: hoc illud præcipuum eſt, & ſanè magna dignum conſideratione in hac materia iudicari debet, quod ubi fuerit pro dignitate explanatum, nihil aderit poſteà controuerſum Recordor me ſupra ſcripſiſſe, quod nunc repeto, ad maximam vtilitatem, libentisſimè, aut nunquam uigere illos, aut admodum rarò. Cur ſic ſentiam exponere oportet.

B *IN ACVTIS MORBIS DIE DECIMAQVARta vigere non poſſe indicationem de ſanguinem mittendo. Multò minus die vigeſima, alijsq; deinceps diebus. Caput IX.*

AD IGITVR explanaturus de morbis acutis inſtituere ſermonem volo, in quibus, Hippocratis, aut ſaltem vetuſtisſimi authoris decreto ſanguinem mittere oportet, ſi vehementes videätur. In ijs quidem decimaquarta die nulla prorſus adeſſe poteſt indicatio de hoc, vacuationis gr tia, remedio exequendo. Primùm quia amplius vehemens morbus dicendus non eſt: deinde quia ma
C teria deeſt euacuanda: atque poſtremò quia vires eiuſcemodi vacuationem ferre non poſſunt. Morbus enim acutus vbi decimamquartam diem præterierit, aut ſaltem quatuordecim vehementiæ ſuæ, vt cũ Galeno loquar, dies fuerit egreſſus, amittit propriam naturam qua amplius acutus, aut vehemens dici minimè debet. Quoniam itaque tunc magnitudiuem non habet huic vacuationi proportionatam, deeſt etiam ſcopus ille pręcipuus ſuggerens indicationem de ſanguine mittendo. Pręterea deeſt etiam accommodata materia ſanguinis inquam multitudo, ſine qua aditus nunquam datur ad eiuſcemodi præſidium. Siquidem quis aliquando imaginabitur acuto morbo infeſtante plenitudinem adhuc non fuiſſe, aut omninò, aut maiori ex parte exhauſtam? Præſertim poſt inediæ uſum, aut victus tenuis à morbi principio inſti
D tuti, ac vſque ad ſtatum perdurantis, maiorique quotidie augeſcente alimentorum detractione? probabile immo neceſſarium videtur mihi multitudinem fuiſſe inſenſibili quadam ratione vacuatam. Inter auxilia pro vacuatione illius à Galeno propoſita, & ab omnibus medicis, vnum eſt inedia, victusq; ratio tenuis: quæ in hoc differunt, quia inedia breuiori tempore totum corpus abſumit, eſtque etiam admodum periculoſa in ijs morbis, in quibus non conuenit, vt cum venerando ſene loquar primo aphoriſmorum quarto: non conuenit autem in acutis morbis per decidentiam, qui vltra decimamquartam diem, aut ſaltem vigeſimam extenduntur. Tenuis autem uictus multò tutius plenitudinem exhaurire poteſt. Hanc eandem abſumit febrilis calor, atque etiam remedia quamplura Cacochimiam expurgantia, quibus cum, ſi cõcurrat ambientis caliditas ſiccitati iuncta, regionis natura, propriaque anni

conſti-

conſtitutio, temperamentum, corporis habitus, & ætas, aliaque in ſuperiori- E
bus explanata, erimus omnino certi quantitatem omnem excedentem ſanguinis fuiſſe ita quidem exhauſtã, vt de cętero indicatio à plenitudine ſumpta nullum habere locum valeat. Poſtremò deeſt etiam illud quod phlebotomiã contraindicat. Eſt autem hoc virtus valida, aut abſoluto ſermone, aut ſecundum quid, vt libro tertio declarauimus: quis enim ambiguus eſſe poteſt vires vſque ad eum terminum ita validas minimè conſeruari, vt ferre valeant hoc generoſum remedium? Videntur enim mihi tunc imbecillæ ſimpliciter: quoniam certa ſeſe offert in primis imbecillitas in genere ſpirituoſo ob magnam diſſolutionem, quæ quotidie contingit: mox neque validæ dici poſſunt ſolidæ partes conuenienti alimento deſtitutæ, cuius rei ſignum hoc ſit, quod victus tenuis vires diminuit, tenuior magis, tenuiſsimus maximè: cumque hic F
poſtremus conueniat in ſtatu acutorum morborum, quorum terminus eſt dies decimusquartus; qui poterit fieri, quemquam arbitrari poſſe, cũ eiuſcemodi uictum die vigeſima vires validas exiſtere? poſſe illas admittere uacuationem tanti momenti? ſed quid vigeſimum diem nuncupo, cur non decimumſeptimum, aut decimum quartum? at quis tam exigui iudicij futurus eſt medicus, qui poſt vſum victus extremè tenuiſsimi, aut etiam ſimpliciter tenuiſsimi, iudicare velit adeo robuſtas exiſtere uires, ut vnam uenæ ſectionem admittant? Putauerim igitur, neque morbum, neque vires ferre poſſe hoc generoſum remedium: Galeni verò ſententiam non eſſe intelligendam abſoluto ſermone, ſed cum conditione, ſi uidelicet aliquando contigerit. Dicet hic fortaſsis quiſpiam, uigeſimo die poſt morbi principium vix conſtare uirtutem G
poſſe: morbumque haud amplius venæ ſectionem indicare: at alijs diebus intra uigeſimum poſſe: propterea Hippocratem ſanguinem miſsiſſe octaua die. Non negauerim in quibuſdam corporibus id contingere poſſe, ſed ultra decimamquartam diẽ nunquã cõtingere profiteor: ſi pręſertim in acuto morbo curando eam uictus rationem obſeruauerit ægrotus, quam poſtulabit morbi conditio: idcirco vſque ad octauam diem uires fortaſsis poterunt conſiſtere, cum propoſita fuerit uacuatio ſanguinis in phlegmone contendi, quæ fit in fine fluxionis, & in fine uniuerſalis principij, at in ſubſequentibus diebus maximè ſuſpecta eſt mihi. Atque ſi Galeni verba conſiderabimus diligenter, non uidetur ille mihi admittere hoc remedium poſt quintum aut ſextum, cum hoſce duntaxat ſpecificet dies. Dixi, quid ſentiam in re difficili, H
& in artis operibus maximè neceſſaria: in cuius explicatione ſi metam ſum aſſecutus, (ut arbitror) gratiæ immortales Deo optimo, bonorum omnium authori habendæ ſunt. Sin minus rogatos velim ſtudioſos medicos, quibus aliqua eſt humano generi ſubueniendi cura: ut me paratum ſemper palinodiam recantare, candidè admoneant.

A

DE REPETENDA VENAE SECTIONE IN augmento, vel in ſtatu putridarum febrium aliorum opinio. Caput X.

SVCCEDIT huic alia contemplatio haud minus vtilis, quo ſcilicet tempore in putridis febribus repetenda ſit venæ ſectio. Differt hæc à ſuperiori: quod illa, quærebat an progrediente morbo ſanguis mittendus ſit: hæc autem ſupponit venæ ſectionem fuiſſe executioni primis diebus demandatam; ac ſubinde
B quærit opportunum repetitionis tempus. Quæſtioni occaſionem dederunt medici quidam noſtri temporis: qui nullo habito delectu temporum, iterationem exercent, quando adaugeri, exaſperarique morbum vident: ſiue hoc ipſum contingat ex propria natura morbi, ſiue ægroti, ſiue aſsiſtentium negligentia. Inter quos prudentiores nonnulli haud ita pronunciant abſolutè: ſed dicunt in augumento, & in ſtatu repetitionem exercendam, quando morbus recrudeſcit, maiorque, & periculoſior euadit ſine aliqua cauſa manifeſta, aut etiam eadem concurrente; tunc enim cum appareant urinæ craſſæ, & pertur batæ in vigore, venæ ſectio adhibita illas reddit multò puriores, & ægrotum ab imminenti præcauent periculo. Quinimo addunt experientia confirmatum eſſe nullum magis proficuum excogitari poſſe remedium. Volo hic
C in medium afferre verba præcipui cuiuſdam ſcriptoris, & noſtra ætate celeberrimi, qui ſuis commentarijs ad Galeni librum artis medicæ hæc habent verba. Porrò materia, quæ nimia copia exuperat, aut pœnitus impedit, aut certè tardat concoctionem: propterea incipientibus, creſcentibus, & uigentibus etiam morbis, ſi multitudo humorum ſubeſt, prodeſt ſanguinis miſsio: & mirū eſt quantum illa iuuet, vbi ſymptomata ſunt, & bonam criſem non expectamus eo, quod omnia adhuc ſunt confuſa in vrinss, aut craſſa, aut vehementer ignea. Nam etſi per initia morbi detractus fuerit ſanguis: tamen noua ſanguinis miſsio pertimeſcenda non eſt. Quod ſi lingua ſit arida, dura, nigra; urina admodum flaua, magnus in corpore æſtus, non ex ſanguinis maſſa, ſed ex bile abundante, ego ſanè nunquā ueritus ſū, uel etiam vigente
D morbo ſolam caſsiam exhibere, & multos ferè deſperatos hoc modo liberaui. Vt ergo ſanguinis miſsio in omnibus grauioribus febris eſt neceſſaria ab initio, quæ etiam in ipſo ſtatu repetenda eſt, ita vigente malo. Sic purgatio incipiēte febre ex humore calidiore, poſt ſangu nis miſsionē eodē, uel ſequēti die, non ommittenda per leniora medicamenta, ut etiam uigente morbo per ea, quæ ſunt omnium leniſsimi, ubi dubitamus de bona criſi futura, & naturam videmus, plurimum in concoctione laborare, bono animo reiteranda.] hęc illi. Quæ non ſunt conniuentibus oculis prætereunda, ſed in gratiam iuuentutis inſtituenda, atque humani generis vtilitatem ſedulò, & accuratè examinanda.

RE PE-

REPETITIONEM IN PVTRIDIS FEBRIbus, *neque in augmento, neque etiam in ſtatu conuenire contra recentiores medicos.*
Caput XI.

EGo igitur, ſi vera ſunt, quæ ſupra poſuimus principia, hanc opinionem non eſſe veram demonſtrabo. Propterea diſputo contra illos in hunc modum. Illud remedium pro curatione putridarum febrium in augumento, & ſtatu fieri non debet, quod à nullo indicatur. Atqui repetitio uenæ ſectionis remedium eſt, F
quod à nullo in putridis febribus exiſtentibus in augumento, & in ſtatu indicatur. Ergo in putridis febribus exerceri non debet dum adaugentur, atque uigēt. Propoſitio adeo eſt uera, ut nulla indigeat explicatione: quandoquidem omne remedium indicatum eſt: quod verò indicatum eſt, illud quidē ab aliqua natura indicante proficiſcitur, quamobrem ubi non adeſt indicans natura, ibi indicatum remedium eſſe non poteſt. Minorem verò facilè probamus ſumentes quædam, quorū primum eſt repetitionem fieri, tum gratia reuulſionis, tum euacuationis: nos verò hic de phlebotomia, quatenus eſt præſidium vacuatiuum agimus. Reuulſio enim ipſa, vbi adeſt affecta particula auerſionem indicans ſanguinis agitati, & vehementer moti, quocunque tempore poteſt admmodum commodè exerceri: de hoc, ut dixi, non eſt inſti- G
tuta quæſtio, Aliud verò ponimus in putridarum febrium principio fuiſſe vacuatam multitudinem, aut ſemel, aut vicibus repetitis. Tunc dicimus nullam omnino indicationem adeſſe repetitionis phlebotomiæ: cum neque adſit reuulſionis, neque vacuationis neceſsitas. Prima enim omnium indicationum, quæ executioni demandari debet, eſt, ut diximus ex Galeno, multitudinis vacuatio. Huic rationi fortaſsis reſpondebunt illi poſſe febrem putridam in fine augmenti, aut in ſtatu recrudeſcere: huius ipſius cauſa fore neceſſariam repetitionem. Hocque videntur illi dicere, cum ſtatuant eſſe in ſtatu vrinas perturbatas, & non adeſſe aliqua ſigna criſis futuræ. Sed hoc ipſum nulla poteſt ratione conſiſtere, quia cruditas, ſi quę noua in febribus putridis fit, contingit vel ex mala victus ratione, vel ex nouæ alicuius putredinis ge- H
neratione: quodcunque contingat uenæ ſectionēm non poſtulat: cum hanc ſola indicet copia, ſiue plenitudo ſanguinis: aut pars affecta fluxionem recipiens, quæ reuulſionem indicat. Inauditum eſt, atque etiam perperam, niſi fallor, dictum, phlebotomiam, cruditatis cauſa fuiſſe inſtitutam, poſtulat cruditas concoctionem: hanc facit quies, & libera tranſpiratio. Concoctio enim eſt, quæ facit ceſſare putredinem manente ſubſtantia: vt Galenus aſſerabat in arte medica: haud enim quod pertinet ad diſputationem præſentem aliud eſt cruditas, quàm putredo. Quis igitur vbi putrefacti ſunt humores ad uenæ ſectionem accederet? Quis putrefactionis remedium eſſe diceret phlebotomiā? Veterum magiſtrorum placita hæc ſunt: putredinem duobus modis conſiderari poſſe, vno quatenus in termino eſt; alio quatenus eſt in via ad terminum.

A num. Illa nequit ad priorem bonitatem reuerti quocunque adhibito generoſo præſidio: quoniam à priuatione ad habitum regreſſus dari non poteſt. hæc verò poteſt priorem ſpeciei perfectionem retinere: vt de vino accreſcente à Galeno dictum fuit in libro ſecundo aphoriſ. commentario decimoſeptimo, propterea illi conuenit vacuatio per vrinas, per ſudorem, per aluum, per uomitum. Huic verò conuenit tranſpirationis impeditæ euentatio, refrigeratio, meatuum apertio, concoctio, vt Galenus teſtatur in arte medica & in libro vndecimo meth. capite octauo, & in cap. tertiodecimo, hæ ſunt indicationes à cruditate putridarum febrium ſumptæ: non uacuatio per phlebotomiam, quę ſanare non poteſt putredinem, & quę ſolius plenitudinis vacuandæ cauſa eſt à medico inſtituta. Pro maiori autem dilucidatione rationis
B huius animaduertere oportet, quod etiam ſupra commonui, obſtructionem putridam febrem concitantem: non ſemper fieri à multitudine, aut ſimplici, aut cum alijs cauſis complicata: cum aliquando etiam fiat citra multitudinẽ. Eſt hoc etiam, atque etiam obſeruandum: quia medici recentiores vnanimi conſenſu ferè omnes, principium curationis in putridis febribus eſſe dicunt vacuationem plenitudinis. In qua re, quod illorum pace ſit dictum, aberrant. Nam ſi plenitudo illa uaſa reſpiciens adfuerit obſtructionem faciens, & adaugens, vacuatio exquiſitè dicta eſt adhibenda, quæ per venæ ſectionem fit; vt Galenus ait primo aphoriſ. commentario tertio, & paſſim alibi. Si verò hæc non adfuerit, ſed pro plenitudine cachochimia obſtructionem concitauerit ab illius uacuatione exordiendum: hanc declarauimus materiam di-
C ligenter in libris de febribus: nunc duntaxat rem ſic habere docere volo Galeni decretis extra omnem difficultatem veriſſimis. Quod uerò recludet (inquit vndecimo meth. capite quarto.) hic quoque ad contrarietatis indicationem attendẽs inuenies. Vbi namque abundantia humorum eſt, hos uacuabis. Vbi craſſi ſunt, & glutinoſi tenues eos, & fluxibiles efficies. Si plures cauſę aliquando coibunt omnibus per contraria occurres: ſi quidem fieri poteſt, ut & coartatum corpus ſit, & exigui meatus denſati, & multi ſimul ac lenti humores ſubſint. In eiuſcemodi autem cauſarum complexu, ſi rectè quæ prius compræhenſa ſunt, meminerimus coepiſſe à ſanguinis miſſione conueniet: ac abundantia uacuata, tum ad extenuendos humores venire: ab hoc ad remittenda quæ ſunt conſtricta, & rarefacienda, quæ ſunt denſata: atque hæc qui
D dem à morbi affectu indicatiuè ſunt ſumenda.] hæc ibi: ex quibus tum illud colligendum eſt plenitudinem quæ uaſa non ſemper obſtructionem facere: tam etiam quod in putridarum curatione à uenæ ſectione auſpicari non ſemper conueniet: vt hinc manifeſtum ſit aberraſſe, qui hanc repetitionem in omnibus putridis admittant, cum quædam ſint, in quibus generoſum hoc auxilium minimè conueniat: ut alibi docuimus, quemadmodum omnes illæ ſunt, quarum obſtructio à plenitudine non fit, aut ſaltem ſuſpicio eſt, ne fiat. Concludo igitur tranſacto principio nunquam uigere indicationem de iteratione uenæ.

OPINIONIS IAM DICTAE CONFIRMATIO ex Galeno, & Hippocrate. Caput XII.

HANC meam opinionem confirmo Galeni, & Hippocratis autoritate ſecundo aphoriſmorum. 29. cum ait. Incoantibus morbis ſi quid uidetur mouendum moue, cum verò conſiſtunt melius eſt quietem habere. Galenus in commentario ſic ait. Aliorum autem morborum, in quibus ſalutis ægri ſit ſpes aliqua, per initia danda eſt opera, ut maiora adhibeantur remedia: nam de ijs morbis dicebat Hippocrates, ſi quid uidetur mouendum, moue. Præcipua autem in his remedia ſunt, maximè quidem phlebotomia, nonnũquàm uerò & purgatio, quorum neutrum in vigore uenit uſurpandum: nam, ut libro criſeos oſtendimus, tum temporis maximè fiunt morborum coctiones: quæ quo citius fiant melius eſt per initia uacuare: ut minorem redditam eo modo materiam, facilius concoquat natura: in ſtatu autẽ, quo tempore maximè in coctionem morbi incumbit, vacuare fuerit ſuperuacaneum: cum alijs de cauſis, tum quia animalis omnino virtus fatigata laborat: licet duæ aliæ uitalis, & naturalis fortes eo maximè tempore permaneant.] hoc Galenus, ex quibus hanc deduco rationem. Tunc uenæ ſectio iteranda, aut exercenda non eſt, quum natura incumbit coctioni, & criſi. Atqui in ſtatu morbi, & in fine augumenti natura incumbit concoctioni, & criſi: itaque in ſtatu & incremento iteranda aut exercenda non eſt uenæ ſectio. Propoſitio eſt ratio, in qua Aphoriſmi ſententia innititur, ut Galenus docet in commentario. Nec eſt, quod eam ſuſpectam habere debeas, quod indicationibus præſentibus in quocunque morbi tempore phlebotomiam exercemus: quoniam tunc non fuit in principio euacuata plectorica diſpoſitio: quæ aut agrauans plurimum uires, aut nimium diſtendens, aut utrunque faciens naturam concoquentem, criſimque molientem prorſus impedire à concoctione humorum, uel certè plurimum retardare poſſet: propterea uenæ ſectio tunc primum adhibita non mediocriter iuuat naturam: ac licet non ſit ordinaria, & regularis curandi ratio exigens (ut prædixi) in principio multitudinis uacuationem: eſt tamen neceſſaria & coacta, inſtituta propter melius: ex qua negari non poteſt aliquid conſecuturam incommodi naturam: nihilominus multò maior eſt commoditas ex uacuatione plectoræ in tẽpore importuno: quàm ex omisſione utilitas. Prætermitto, quod rarum eſt uires ipſas tunc ualidas eſſe adeò, ut uenæ ſectionem ferãt: cum ex morbi progreſſu fuerint non mediocriter labefactatæ, ut ſupra diximus, igitur quando natura incumbit concoctioni, & criſi, non eſt, adhibita uenæ ſectione impedienda; aut purgante pharmaco: quorum neutrum morbo conſiſtente adhibere conuenit. Minor propoſito notisſima eſt, tum ex ipſa experientia, tum ex Galeno libris de criſibus, & primo aph. 21. ſatisfaciamus modo rationibus eorum, qui contrarium contendunt.

RESPONSIO AD RATIONES eorum qui contrarium contendunt. Caput XIII.

Ontendvnt primum hanc medendi rationem ab experientia fuiſſe confirmatam: quoniam iteratione adhibita in augumento, & in ſtatu, ſanguis educi ſolet multò magis putridus, quàm in principio: idque accidit ſemper fęlici ſucceſſu: cum qui periclitari videbantur ægroti ob ingentem B putredinem, aperta ſecundo, aut tertio vena illico liberi euadant. Hic ego eam, quam illi profitentur experientiam non cognoſco: quinimmo potius contrarium me obſeruaſſe poſſim citra dubitationem teſtari. Nam quamplures vidi miſerè obijſſe ex intempeſtiuè miſſo ſanguine; aut eodem die horis admodum paucis intercedentibus: aut parum poſtea. Deinde qui fieri poteſt hanc iterationem tantum prodeſſe? Si nulla ſubeſt multitudo, aut quo ad uaſa, aut quo ad vires, ſine qua venæ ſectio ut euacuatiuum præſidium exerceri non poteſt? cum id uacuetur, quod uacuari non debet, vt ſanguis, quomodo uires hanc ipſam uacuandi rationem ferre poſſunt? Deinde maximè deſidero, ut explicent mihi, unde nam cognouerint ſanguinem putridum venæ ſectione uacuandum? ego enim tantum abeſt, C vt id credam; quod potius: quo magis obſeruo ſanguinem ſinceriorem, melioremque, eo audactius, & liberalius euacuandum duco. Quo uerò magis putridum & coinquinatum eo minus uacuandum cenſeo. Cur enim Galenus præcepit ubi ſanguis bonus in uenis fuerit paucus: humores autem mali multi, eſſe protinus abſtinendum à uenæ ſectione? an Galeni hoc decretum nouatores non admittunt? Sed qualis erit, uiri boni, in uenis ſanguis putridus? bonus ne ſanguis erit ne multus? Quæ præterea curandi indicationes in putredine uigent: eas prorſus ſubuertunt: indicatio duplex ad putredinem: vna uacuatio eius quod putrefactum eſt: alia impedire, ne ſemiputridum putreſiet. Illud fit purgatione per aluum, per vrinam, per ſudores, per uomitum, neque aliam in Galeni doctrina vacuãdi humorem putridum ra- D tionem inuenies. Nullibi quidem Galenus uenæ ſectionis meminit huius indicationis ergo: præſertim uerò ubi ex propoſito hoc argumentum pertractat. At ſemiputridum corrigitur refrigeratione, euentatione, concoctione. Venę ſectio hic locum non habet aliquem; tunc uerò duntaxat eſt uſurpanda, cum ipſam curare uolumus obſtructionis cauſam, ut multitudinem: atque ita præſeruare ſtudemus, ne putredo fiat: idcirco bonum eſſe ſanguinem conuenit ratione ſubſtantiæ cum mittitur, non putridum, non coinquinatum, ut illi tradunt. Amplius, ſi putridus ſanguis venæ ſectione iterata uacuandus eſt, cur Galenus plethorico exiſtente corpore (quale ſemper eſt in utraque ſinocho) in curatione ſanguineæ febris hanc iterationem prætermiſit? cur demum dixit: Putredinem curari non poſſe uenæ ſectione, ceu quæ alia remedia deſideret? Quid accidet ubi nulla ſubſit plenitudo? Quod poſtremum erit mu-

nus purgantis pharmaci, ſi putredinem emendat uenæ ſectio? eſt enim pur- E
gare ſanguinem purum reddere: id verò fit, quando ex uenis attrahit, quod ſanguinis puritatem coinquinabat.

IN EVACVANDIS HVMORIBVS NON ſolum obſeruandam eſſe citam vacuationem, ſed magis an tuta futura ſit euacuatio. Caput XIIII.

SED fortaſsis obijciunt: aperta uena citius, & facilius omnem cachochimiam, aut maiorem partem uacuari, tardius, & difficilius exhibito pharmaco purgante: propterea primum incidendam dam eſſe uenam, mox autem quod reliquum eſt purganti pharmaco educendum eſſe. Scio hoc illorum refugium exiſtere. F
Verùm quem ſit exitum habiturum nunc doceo. Citius omnis uenarum impuritas uenæ ſectione corrigitur, quàm pharmaco purgante: at neque tutius, neque iocundius: eſt enim officium medici tutò, citò, & iocundè ſanare, vt Galenus ait libro duodecimo methodi, capite primo: deſunt ex hiſce tribus in hac ratione curandi duo: quorum cauſa non eſt venæ ſectatio exercenda. Primum, quod tuta non ſit medendi ratio ſatis apertè demonſtrat, quod cum uires nihil ſint aliud, quàm calor naturalis, ut in diſcurſu de viribus manifeſtum fecimus: calor uerò naturalis perſeuerantiam habeat à ſanguine, conſeruationemque, ut ſupra ex Galeno demonſtratum fuit à nobis: G
vbi ſanguis bonus exiguus extiterit ibi langueſcere uires eſt neceſſarium: tum etiam, qui exiguus eſt in venis is debet in illis conſeruari: quod ſi uacuetur duplici nomine oblædit uacuatio: tum quia portio ſanguinis educitur, quæ non debebat: tum quia uires redduntur imbecilliores putreſcensque materia continuò adaugetur. Ob hanc ſanè cauſam præcipit Galenus libris de ſanitate tuenda non eſſe ſanguinem mittendum, vbi bonus ſanguis fueri exiguus. Deinde non eſt iocunda eiuſmodi uacuatio. Illam enim iocundam eſſe dicimus, quæ ab ægroto facilè fertur, quæ uires conſeruat: cum difficultate fertur, quæ eaſdem reddit imbecilliores. Iocunda igitur uacuatio eſſe non H
poteſt, quæ uires reddit imbecillas, qualem hanc exiſtere iam demoſtrauimus. Quamobrem ipſo in caſu magis eligendum eſt, ut longiori incedamus uia, quæ tutior exiſtat: quam breuiorem magisque periculoſam: atque hac incedentes uia per epicraſim vacuabimus, bis, & tertio purgantia pharmaca repetentes, humorem & caloris interim acrimoniam contemperantes, naturæ robur non mediocre addemus, expurgantes quod malum eſt; & bonum naturæ beneficio retinentes: ex hac epicraſi, & contemperamẽto naſcetur, quòd natura per ſudorem, per inſenſibilem tranſpirationem, per urinas, quæ reliqua ſunt, facilè poſtea expurgabit. Hactenus demoſtrauimus potiſsimum huius hęreſis fundamentum parum firmum eſſe: vt ex hoc facilè coniecturari poſsit vnusquiſque quid de reliquis futurum ſit.

MOR-

A

MORBO RECRVDESCENTE PERICVLVMQVE minitante in augumento, vel in ſtatu haud neceſſariò conuenire venæ ſectionem. Caput XV.

CAETERVM habebunt etiam aduerſarij, quod nobis objiciant.
Nempè ſupponere nos morbum ſalubrem, & certam criſim, cu-
ius cauſa ægrotus conualeſcat. At illi contra ambiguum affe-
ctum, periculoſum, et ferè deploratum, cui niſi ſectione venæ ſta-
tim ſubueniatur, nullam omnino poſtea futuram ſpem ſanitatis.

B Hoc ego recognoſco præcipuum exiſtere, quorundam ſubterfugium. Recor-
dorque cum de hac re aliquando ſermo incidiſſet cum medico factionis hu-
ius, & proximè ægrotum moriturum præmanibus haberemus, habitis ultrò
citroque, ut in eiuſcemodi congreſſibus fieri ſolet, ſermonibus, illo propo-
nente phlebotomiam, me reluctaſſe, at eum altiſſima uoce proclamaſſe, ia-
ctam eſſe aleam, niſi unica uenæ ſectione ſuccurreretur. Tum certè admira-
tus hominis ſtupiditatem, riſi: meque ridentem vidit Illuſtris admodum Oc-
tauius Santacrucius, Epiſcopus Ceruienſis, & omnes qui ſecum aderant. Re-
ſponſionemque dare dedignatus ſtatim diſceſſi. Ille uerò putans ſe plurimum
famæ tum ex meo ſilentio, tum ex diſceſſu acquiſiuiſſe, acerſito Chirurgo,
ternario iudicio præditus, uenam incidere auſus in cubito, mortem accelle-
C rauit adeò, ut poſt remedij uſum hora tertia vitam cum morte miſerè com-
mutauerit. Atque niſi obſtitiſſem, & iram affiniũ Illuſtris defuncti, meis exhor-
tationibus temperaſſem: haud impunis euaſiſſet medicus ab eiuſcemodi erro-
re. Verum prætermittamus hoſce empiricos, agamus cum doctiſſimis uiris,
qui nunquam, aut admodum rarò aberrare profitentur. Opus eſt igitur, ut
rem ipſam ordine proſequamur: Affectus cuius propoſita curatio eſt, aut ſa-
lubris eſt, aut omnino lætalis, aut medio quodam ordine conſtitutus. Quod
agendum in ſalubri affectu iam conſtat, nihil ſcilicet concoctionis tempore
mouendum, ſed naturæ iudicium expectandum. Si fuerit morbus omnino
lætalis, hic etiam conſtare arbitror, quid agendum: nempè ſolis prognoſti-
D cis ægrotum fore committendum, aut ſi aliquid tentandum ſit, leue id, &
nullius momenti pro uirtutis conditione eligendum. Meminiſſe oportet hoc
loco, quæ diximus libro noſtro, cui titulus eſt, quod deplorati non ſunt ſo-
lis prognoſticis relinquendi. Librum habes excuſſum in primo epiſtolarum
medicinalium tomo. De his igitur non eſt aliqua diſputatio cum illis inſti-
tuta. Neutrum modo ſupponamus morbum: tunc dico adhibendam eſſe
diſtinctionem: aut enim talis à principio fuit: aut cum ab initio ſalubris exi-
ſteret, poſtea periculoſus factus eſt. In priori non conuenit repetitio uenæ:
quandoquidem ſuppoſimus ægrotum fuiſſe à principio morbi ab omni ſan-
guinis multitudine ſatis ſuperque vacuatum, aut ſemel, aut partitis uicibus,
prout fuerint uires validæ, uel imbecillæ, & qui hoc ipſum tunc non fecit,
hic profectò in artis operibus non mediocriter aberrauit. Tandem ponamus
in hunc errorem incidiſſe medicum, aſſeuero etiam, neque in ſtatu conue-

aire uenæ ſectionem ob aliquam portionem multitudinis non exactè vacuatam. Quia ſemper aliquid ſanguinis reſeruare oportebit ad curationis inſtitutæ perfectionem, ne cogamur nutrire admodum intempeſtiuè, ut Galenus dicebat libro vndecimo methodi capite decimoquarto. Nam exonerata eo, quo veluti ſarcina premebatur natura, multò potentior redditur ſupra reſiduũ, ita vt facilè concoquat, quod concoqui eſt habile, & expellet, quod poterit expelli. Multò certè minus conueniet in poſteriori caſu. Contemplari enim oportet cauſam ob quam factus fuerit nouus inſultus morbi, & ex ſalubri ferè deploratus euaſerit: tunc contrarijs remedijs utendum erit. Eſt autem impoſsibile cauſis omnibus contrariari phlebotomiam. Illud certe dici non poſſe video ex plenitudine contigiſſe: quoniam illam in principio vacuatam ſupponimus. Si ab errore aut ægroti, aut medici, aut aſsidentium eiuſcemodi aduenerit tranſmutatio, neque perſpicere poſſum, qua ratione phlebotomia corrigere poſsit illum. At ſi forte dixerint, naturam haud bene ſuperaſſe materiam morbificam, ſed cum eam ad excretionis loca expellere debuiſſet, ad nobilem aliquam partem tranſmiſerit: vt in acutis morbis contingit, in quibus non ſunt certę pronuntiationes, & iudicia ſalutis, aut mortis. Dicerem ego, id frequenter contingere, ſed huic tranſlationi humorum tanquam determinatum contrarium non opponitur venæ ſectio. Quod de vrinis craſsis, & perturbatis afferunt in medium, neque mihi uidetur magis perſuadere, quàm ſuperiora. Poſſunt enim craſsæ vrinę emingi in ſtatu, natura per vrinarios meatus expellente materiam putridam morbum concitantem, vt frequenter aduenire obſeruauimus: quam rem neſcientes diſtinguere medici quidam putant ægrotum omnino moriturum, qui poſtea breui, nec ſine artis infamia, conualeſcit. Quid hic commemorabo affectum renũ, aut ueſicę? redduntur aliquando craſsę, aliquando tenuiſsimę: nonnunquam nigrę, nonnunquam ſanguinęę; propterea & in cognitione morbi, & in prognoſtico poſsent medicum decipere, etiam iudicioſum, qui naturæ propriæ ægroti non habuerit notitiam. Sed demus perturbatas fieri vrinas ob nouæ putredinis incrementum: neque huius ipſius cauſa uenę ſectio conueniet: quia putredo non poteſt eo remedio curari, aliud deſiderans, ut Galenus ait libro undecimo methodi capite decimoquarto. Hęc & alia eius generis in ſuperioribus comprehenſa dici poſsunt contra eorum opinionem, qui in ſtatu mor morbi venæ ſectionem eſse repetendam conſuluerunt.

QVID IOANNES FERNELIVS CONTRA Auicennæ ſententiam ſcripſerit de mittendo ſanguine ante morbi coctionem. Caput XVI.

SED contra noſtram opinionem quędam apertè ſcripſiſse uidetur Auicenna dum in quarta ſectione primi libri hoc modo ſcribit. Et debes ſcire, quod dum: iſtæ ægritudinis timentur, & non dum in eas ceciderit, plus ſecurè in eis conceditur minutio: & cum in eis ceciderit in earum principio pœnitus phlebotomia dimitta-

A dimittatur: quia humores ſubtiliat, & eos per corpus fluere facit, & eos ſano corpori admiſcet. Et eſt etiam cum nihil euacuatur ex eo, quo oportet. Et facit quod neceſſaria ſint medicamenta alleuiantia. Cumque maturatio apparuerit, & ægritudo principium, aut ſtatum prçterierit, tunc ſi oportuerit vt minutio fiat, ſi non fuerit, quod prohibeat, fiat phlebotomia.] hæc Auicenna. Quæ ſanè verba maximè difficilia ſunt, atque controuerſiarum plena. In primis enim admodum euidenter noſtram opinionem redarguere videntur, qua præcepimus in morborum duntaxat principijs conuenire venç ſectionem, at Auicenna omnino contrarium præcipit cum dicit. Et cum in eis ceciderit in earum principio pœnitus phlebotomia dimittatur.] Deinde verò maximè controuerſum eſt, quod parum poſtea addidit, vtilem ſcili-
B cet eſſe, tunc duntaxat, quando materia fuerit concocta, morbusque ipſum principium, & ſtatim præterierit. Idcirco recentiores medici vnanimi conſenſu hanc illius opinionem reprobare conati ſunt, inter quos nullus extitit, qui doctiori elegantiorique ſtilo reprobauerit Ioanne Fernelio. Cuius ſummatim opinionem hic referre conſtitui. Primùm igitur redarguit in eo Auicennam, quod dixerit venæ ſectionem factam in morborum principijs attenuare ſanguinem: hoc enim abſurdiſſimum eſſe conſtat, ex ijs quæ ſupra dixerat, & longiori demoſtrationi comprobauerat. Etenim aperta vena eandem omnino in uenis proportionem remanere ſanguinis, quæ ante venæ ſectionem præfuerat, manifeſtiſsimum eſt. Qua igitur ratione dicemus á venæ ſectione
C ſanguinem attenuari poſſe? Rurſus verò ſi quædam mutatio fieri debeat, deberet phlebotomia multò magis incraſſare, quam attenuare ſanguinem. Quandoquidem calidus tenuiſque ſanguis multò expeditius, atque citius vbi aperta fuerit vena profluit craſsiori ſanguine emanante pigrius, & ægrius. Si hæc vera ſunt, multò veriſimilius eſt phlebotomiam ſanguinem & humores in craſſare. Præterea impoſsibile uidetur phlebotomiam humores exagitare in uenis poſſe. Quia ſi multitudinem tollit, quæ omnium morborum & perturbationum cauſa eſt, debet eadem omnia mitiora & tranquilliora reddere. At ſi peccans materia ſanguinis permiſcetur in uenis, cur hæc ſecta vena non pariter foras cum ſanguine exiliet? Quod ſi verum eſt, quæ cauſa erit exagitationis humorum, eò vacuato qui perturbationem efficiebat? Amplius natura concoctione impuros, noxioſque humore à purioribus ſecernit: hos
D vt conſeruet, illos, ut tandem foras expellat, aut per ſe ſola, aut medicamentorum adiuta beneficio. Atqui venæ ſectio nullo delectu omnes, qui inuenis ſunt promiſcuè, & indiſcriminatim prolectat. Quorſum igitur ut hæc fiant humorum concoctionem, atque ſegregationem præſtolemur? vt in phlegmone pus iam factum non amplius ueng ſectione, ſed alia ratione per uias breuiores deriuamus: ita in febribus, quarum materia in uenis coercetur, cõcoctus, ac iam ſecretus humor medicamento deriuandus, exturbandusquç eſt. Qua in re tum temporis naturam habebimus adminiculantem, manuſq; porrigentem, quç ſecretos humores foras extrudere contendit. At ſi quis hoc tempore uenam auſit incidere, non eos ſolum, ſed pariter utiles educet, quod que deterius eſt, eos qui ui naturæ ſecreti fuerant puro ſanguine permiſcebit, hunc coinquinabit, omnia confundet, naturçque molitionem optimam interpellabit

pellabit. Quum igitur concoctionis manifeſta ſigna comparebunt non am- E
plius venæ ſectione, ſed aut purgatione, aut alijs deriuantibus præſidijs re-
liqua curatio tranſigenda eſt. Vrget præterea Auicennam, quod in morbis
acutis eadem die medicari oportet, tardare autem malum: Cur igitur in his
ipſis concoctionem expectabimus, quæ fortasſis futura non eſt, vt Galenus
ait libro primo de ratione curandi ad Glauconem capite decimoquinto. Si
enim morbus periculoſus ſit, quorſum uolumus expectare coctionem? Sicci-
ne morbum ſinemus ſuo impetu proteruire, atque ægrotum tam inhumaniter
tractari citra ullam artis opem? Rurſus uerò ſi ſtatuamus ſalutarem eſſe
morbum, cur tranſacto ſtatu generoſum hoc exercere præſidium uoluerimus?
Si iam ſanitati reſtitutus eſt ægrotus, quid in eo erit eiuſcemodi remedium
indicans? Amplius ſinocha febris, ut putà à ſanguinis nimio feruore, abun- F
dantiaque concitata, quam poſtulabit coctionem anteaquam venam incida-
mus? Cur in hac febre ille quidem uult parcè mittendum eſſe ſanguinem à
principio: quum liceat Galeni teſtimonio uacuare vſque ad animi deliquium?
Hæc ille contra Auicennæ ſententiam ſcripſit.

QVID PRO AVICENNAE DEFENSIONE *dici poſſit. Caput XVII.*

CAETERVM me non ſugit Fernelij rationes maximè conuincere, G
certè, vt in ſuperioribus demonſtratū à nobis fuit, in augmen-
to, & in ſtatu locus non eſt huic remedio: multoque minus
tranſacto ſtatu in ipſa inquam declinatione, quando omnia iam
in tuto ſunt. Verùm quia, ut Galenus ait libro de rigore, ve-
terum ſententiæ amicè interprætandæ ſunt, propterea cum nequeam imagina
ri magnum Auicennam Galeni imitatorem ſummum, in peruerſam hanc in
cidiſſe opinionem, experiri volo, an poſſim illum ita interprætari, ut tam ra-
tioni, & experimento, & Galeno diſſentanea, dixiſſe minimè uideatur. Hæc
autem potisſima dilucidationis huius capita videntur, primum ut doceam,
an in quibuſdam morbis venę ſectio ſanguinem tenuiorem facere poſſit. Se-
cundum an aliquando phlebotomia conueniat poſt principium. Tertium, ut H
Auicennæ contextum interprætemur. In primis itaque nullam habere uide-
tur mihi difficultatem ex intempeſtiuo miſſo ſanguine id incommodi poſſe
contingere. Supponamus magnam copiam humoris biliosi contineri in uen-
triculo, circa iecur, & pancreas, venas turgidas eſſe, & ſanguine non me-
diocriter repletas: hic duæ ſeſe offerunt indicationes vna multitudinis vacua-
tionem indicans: alia cachochimiæ purgationem: utraque executioni eſt de-
mandanda, ſed non eodem tempore: periculoſa enim eſt vacuatio multitudi-
nis ſecta vena non expurgata cachochimia: quia humores illi acerrimi, ac
tenuisſimi in uenis attracti multò grauiorem affectū facerent: acriorē, tenuio
remque ſanguinem redderent, ut libro quarto docuimus. Non igitur ab re
dictum ab Auicenna fuit, phlebotomiam tenuiorem facere ſanguinem, quæ

res

A res accidit in caſu duntaxat propoſito. Atque idcirco in principio morborum abſtinendum ab hoc remedio tantiſper, donec mali humores fuerint expurgati: vt dicemus poſthac diligentius. Porrò principij nomine intelligimus tempus illud magnam habens latitudinem, cuius potiſsimum partes tres exiſtunt, vt Galenus tum libro de criſibus, tum de temporibus morborum docuit. Principium, incrementum, & vigor. Quamobrem vniuerſale principium cum ſit maximè accommodatum ad hoc remedium; non habet in omnibus partibus eandem opportunitatem: quoniam aliquando conuenit in eiuſdem priori parte: aliquando in ſecunda, aliquando in tertia; vt demonſtratum eſt alibi à nobis. Pone crudos humores contineri in ventriculo ſimul cum multitudine, vt Galenus primo ad Glauconem dicit, quan-
B do plenitudinem ſupponit ex recentibus cruditatibus genitam: Cõſentit phlebotomia ob multitudinis affectum: eam remoratur cruditas in primis vaſis contenta: quis multitudini ſolæ intentus audebit venam incidere, anteaquã concocta ſit cruditas? Maximum certè hic damnum inferret. Propterea recordor Galenum dixiſſe, non eſſe mittendum ſanguinem, vbi malorum humorum copia in uentriculo continebatur: bonum (inquit) ſanguinem in venis contentum vacuabit phlebotomia: malum verò in primis regionibus contentum intus rapiet. Huius cruditatis expectanda concoctio eſt anteaquam ſanguinem vacuemus: non autem humorum, qui in uenis putrefacti continentur. Concoctio verò illa fit admodum opportunè in prima, aut in ſecunda parte principij vniuerſalis. Atque idcirco non ſunt hęc diuerſa, ut quiſ-
C piam putat. Venę ſectio conuenit, ubi humores crudi, ideſt putrefacti ſunt in venis. Rurſus. Venæ ſectio non conuenit, ubi cruditas adeſt in uentriculo alimentorum, vel humorum. De his quidem loquutus fuit Auicenna, quando in principio abſtinendum eſſe pręcepit à venę ſectione, atque concoctionem expectandam: non autem de illis, qui in primis venis continebantur. Neque arbitrari oportet Auicennam venę ſectionem in ſinocha febre citra putredinem in principio parcam præcepiſſe: id enim ex illius contextu falſum eſſe apparet; in quo de putridis ſinochis mentionem facit. Merito autem in his partitam vacuationem proponit, quando crudorum humorum copia ſimul adſit. Exiſtente enim febre magna, celebrique poſtulante auxilium, licet cruditas adeſſet aliqua, voluit à principio ſtatim ſanguinem
D mittere, ſed exiguum. Quia verebatur, ne illo remedio crudi humores traherentur in venis multò copioſius: poſtea uacuat, quando cruditatem omnem fuiſſe remotam cognoſcebat. In qua re uidetur Galenum imitaſſe in libro methodi vndecimo capite decimoquarto, in quo ſic ſcribit. Quippe ſi vires eius, qui ex humorum putredine (ut poſitum eſt) febricitat, valentes ſint: mittendus ſtatim ſanguis eſt; ſi cruditas ventris non ſit, ſtatim morbo incipiente] hęc Galenus: qui certè docet non eſſe mittendum ſanguinem in ſinocha febre ſtatim incipiente morbo, ſi ventris adfuerit cruditas: ideo non non vult expectari debere concoctionem ſanguinis putrefacti: ut imponit illi Fernelius, ſed humoris crudi in ventriculo contenti. Aggredior modo, ſed explanationem ultimi capitis. Textus ille admodum difficilis eſt, quia videtur varijs contradictionibus implicitus: atque multò maior apparet neſ-

ſe difficultas, quod uix in hanc vſque dien conſtet, quam pro germana debeamus admittere lectionē, ita variæ ſunt. Experiamur itaque an ex omnibus aliquid colligere valeamus, quod noſtro propoſito conueniat. Itaque ſi admittamus antiquam lectionem: qua parte dicit. Humores ſubtiliat, & eos per corpus fluere facit.] nihil ineſſe videtur mihi, quod faciat difficultatem, ſi vera ſunt à nobis expoſita. At ſi hanc non admittamus, inſequamurque aliorum interpretationes hic locum arguendi inuenire non poteſt Fernelius. Cōtextus à Gratiolo donatus latinitate in hūc modū habet. In aliquibus enim, vbi iam inuaſerit, uenæ ſectio prorſus in principio ommittenda eſt: ut quę humores commoueat, & in omne corpus diffundat, ſanguinique puro permiſceat.] Hic author dicit expungenda eſſe ea verba. Quia humores ſubtiliat;] Quandoquidē in interpretatione Ramuſij non inueniantur: qui tamen creditur admodum fidum habuiſſe codicem: vt potè qui Damaſci artem medicam exercens anno 1484. & Arabicæ linguæ potiſſimus, primum Auicennæ librum latinitate donauit. Porrò expungenda eſſe illa verba, Gratiolus vir doctiſſimus (cui cenè plūrimum omnes medici debent) contendit, quod idem author eandem ſententiā propoſuerit in ā ſectione vigeſimaſecunda libri tertij, tractatu ſecundo, capite ſeptimo ſecundum antiquam uerſionem hęc nobis ſcripta reliquit. Phlebotomia commouet humores, & facit eos currere in corpus, & non extrahit illud, quod neceſſe eſt, ut extrahatur.] item ſectione prima, libri quarti tractatu primo, capite trigeſimotertio. Phlebotomia (inquit) facit currere humores, & permiſcet eos.] Ex quibus facilè colligere unuſquiſque poterit, prę ſertim Ramuſij eccellentiſſimi medici autoritate confiſus ea verba; & humores ſubtiliat.] expungenda. Cæterùm, quod attinet ad ſecundam partem contextus multò difficilior explanatio redderetur, prę ſertim, ſi antiquam Gherardi verſionem uoluerimus admittere, aut etiam eam, quam poſtremò Mantinus Hębreus promulgauit: hic enim diuinari poteſt, quid ſibi uoluerit, præcipiens mittendum eſſe ſanguinem poſt ſtatum. At ſi uoluerimus inſequi contextum ab Alpago doctiſſimo viro emēdatum, cognoſcemus vtique tum Gherardum, & Mantinum fuiſſe deceptos, tum etiam ſenſum maximè dilucidum habebimus loci huius. Nam ille ex ſuo codice arabico hac ratione correxit. Cumque maturatio apparuerit, & ęgritudo principium verſus ſtatum accedens, prætererit.] hancque lectionem admittit Gratiolus. Senſus autem hic eſt. Quando crudi humores in ventriculo conſiſtentes fuerint maturati, morbusque iam præterierit primam partem principij vniuerſalis, accedens verſus ſecundam, atque tertiam partem, tunc prę ſentibus de mittendo ſanguine indicationibus, vena incidenda eſt. Quæ explanandi ratio veriſſima eſt. Atque hæc de propoſito argumento voluí dixiſſe.

A

AN SANGVINIS DETRACTIO FIERI debeat in die motus ægritudinis.

Caput XVIII.

NOn ſolùm vniuerſalium temporum habenda ratio eſt in omni vacuandi ratione, ſed etiam particularium: idcirco poſtquam hactenus de uniuerſalibus diſputatum eſt à nobis, relinquitur modò, ut de particularibus tractationem inſtituamus. Primum verò dignum inquiſitione uidetur, an in die exacerbationis va-
B cuare debeamus. Hanc rem explanans Auicenna, ſic inquit: Sanguinis quoque detractio, quemadmodum nec alui deiectio, non eſt adhibenda in die motus morbi: cum ea die requies potius, & ſomnus conciliari debeant, & morbus ipſe maiorem impetum faciat. Quibus verbis docet abſtinendum à Phlebotomia in die acceſſionis, quemadmodū etiam à pharmacia. Sed quod attinet ad purgationem, nihil in hac Methodo dicendum, in qua abſoluere conamur artem uacuandi per uenę ſectionem. Quod igitur proprium eſt tractationis huius id exequamur. Pręceptum hoc, niſi diſtinctionem adhibeamus, non eſt vniuerſaliter verum. Quandoquidem ſi quiſpiam quotidianam, aut tertianam duplicem patiatur, adſintque ſcopi venæ ſectionem indicantes, quodnam erit accommodatum ad eiuſcemodi vacuationem tempus?
C opus eſt enim eam fieri in die exacerbationis. Adde Hippocratē præcepiſſe in quartana febre dandum eſſe medicamentum purgans ea die, qua prehenderit acceſſio; quod etiam Auicenna docuit in capite de curatione quartanæ, atque recentiores medici faciundum ſuadent. Quemadmodum igitur in ipſa acceſſione purgandum eſt, ſic in eadem ſanguinis miſſione vtendum. Amplius eo die fieri debet uacuatio, in qua maior quantitas euacuari poteſt materiei morbum proximè concitantis: etenim hęc eſt, quę facit morbum, huicque cauſæ perinde ut morbo debetur curatio, ut diximus in libris de methodo medendi. Atqui morbi eſſentia, ſiue coniuncta cauſa in die acceſſionis multò facilius educitur, quàm in ipſo intervallo. Eſt enim tunc humor magis attenuatus, magiſque mobilis, ita vt ſine labore foras expelli poterit. Ad
D de his artē imitari debere naturam, ſed natura in die exacerbationis iudicat morbum vel per fluorem ſanguinis ex naribus, uel per uomitum, vel per inferiorem uentrem: cur igitur non licebit etiam nobis illius imitatione eodem tempore ſanguinem mittere? Quin etiam quotidie obſeruamus in principio acceſſionis naturam ſalubriter tentare uomitum: nobis etiam aliquando illam conueniet imitari. Quamobrem cum hęc, atque alia huius generis multa ſuſpectum reddant eiuſcemodi præceptum, doceamus, quę ſint diſtinctiones tenendæ, ut omnia ſint aperta, atque dilucida. In primis itaque ſtatuamus febrium quaſdam eſſe vere intermittentes, quaſdam continuas: continuarumque duplicem ordinem exiſtere; quoniam harum nonnullæ ſunt proportionales tertio quoque die, aut quarto, aut ſingulo inuadentes: quædam concluſæ, quæ propriè nuncupantur continentes: in his omnibus inuenienda

eſt oportunitas vacuandi. In ijs quæ intermittunt interuallũ eſt ad hoc opus E
accomodatiſſimum; aut ſi adeo fuerit exiguum interualli tempus, ut in eo
vacuationem promouere non liceat, remedium fiat cum primum affectus in-
cipit declinare, maximè verò ſi declinatio, ut in tertianis contingit, cum
ſudore ſit terminanda. Periculum eſt incoante acceſſione ſanguinem mittere,
primum, quia motus fierent contrarij: vnus à natura, alius ab arte. Natu-
ra uomitum prouocando, aut etiam aliquando ciendo aluum, ex circumfe-
rentia ad centrum ducit humores. Ars verò eoſdem contrario motu retra-
heret à centro ad ſuperficiem: fieretque certè vacuatio maximè laborioſa,
ac etiam inutilis, & periculi plena. Donemus enim ſanguinis miſſionem im
pedire motus naturæ, quod maximè conſequens eſt; quanta hinc quęſo ad-
uenient incommoda? Putris illa materia, quam vacuare feſtinat natura per F
ſuperiorem, ac inferiorem ventrem trahetur in venas, fieretque ex intermit-
tenti febris continua. Veretur Galenus, ut in ſuperioribus ſcripſimus, venæ
ſectionem, quando crudi humores non agitati in uentriculo conquieſcunt:
nos verò non habebimus ſuſpectum remedium vbi adfuerint humores tenues
calidi, atque agitati? ob hanc igitur cauſam in hiſce febribus, aut in inter-
uallo, aut cum declinare incipiunt vena incidenda eſt: ut Galenus hiſce ver
bis admonet. Verùm ſi quis memoria teneat, quæ toto ſupra libro ſunt dicta,
nihil tale committet ſanguinem mittens, qualibet diei, noctiſque hora, mo-
do reſpiciat in febribus quidem particularium paroxiſmorum declinationem
& parum ſupra dixerat: ſed enim quod in ipſo rurſus die, in quo ſanguinem
mittimus obſeruanda ſit febris declinatio, clarere ſatis arbitror. Eadem me- G
dendi ratio eſt in continuis proportionalibus: At verò in ſinochis, in qui-
bus æqualiter ſeſe habet febrilis calor, expedit ſanguinem mittere hora ma-
tutina, haud protinus à ſomno, excitis, verum circiter horam vnam iam an
tea uigilantibus. Illud præterea ſcire oportet venę ſectionẽ habere duo tem-
pora alterum liberum coactum alterum. Liberum in arbitrio, & poteſtate
eſt, de quo loquemur infra. Coactum uerò tempus eſt dum vrget neceſſi-
tas, ita ut differri nequeat neglectis omnibus, quæ eam prohibeant. Propte-
rea neceſſaria phlebotomia nullam habet determinatam horã, ſed poteſt die,
noctoque exerceri, in die acceſſionis, ut etiam in acceſſione media. Pone
morbum ſingulo quoque die moueri; tunc uacuatio in ipſa acceſſionis die,
ex neceſſitate fiet. In qu re obſeruandum eſt, ut eligamus horam magis H
proportionatam, vel anteaquam inuadat acceſſio: vel in declinatione, aut pro
pè declinationem acceſſionis. Rurſus verò ſi ſeua aliqua ſuperueniant sym-
ptomata, aut periculum minetur ne ſuperueniant, ut ſuffocatio, phrenitis,
apoplexia, an dolor aliquiſpiam vehementiſſimus, aut aliud id genus malum,
tunc ſanè in acceſſione uacuabimus: propterea recordor alicubi ſcripſiſſe Aui
cennam, & non moueas in die paroxiſmi, niſi propter neceſſitatem.] Quid
prohibebit quin malo id genus aliquo imminente ſanguinem mittamus in ac
ceſſionis etiam principio? Res perinde habere uidetur mihi, atque in ciba-
tione, quæ ſit in acceſſionibus: in quibus iuxta noſtri ſenis præcepta, abſtine
re ab alimentis oportet, cum aliquid dare nociuum ſit: tamen ut malum ali-
quodpiam maius euitemus cogimur velimus, nolimus in acceſſione nonnun-

quam

A quam ægrotos alere. Poſtremò uacuandi neceſſitas in acceſſionibus aliquan do pendet ex materiæ peccantis qualitate, ut quando fuerit groſſa, & uiſcida, neque multum calida: tunc quia in die paroxiſmi attenuatur, aptiorque fit ad expulſionem, propterea id aliquando facere tentamus, ut in quartana Hippocrates, & Auicenna præceperant. Verùm hæc ad propoſitam, quam que nunc tractamus, de uenæ ſectione materiam rectè accommodari non poſſunt, neque enim unam duntaxat ſanguinis partem vacuare in animo eſt, ſed ſanguinem totum cum ſuis partibus confuſum. Neque quod attinet ad tempus debemus immitari naturam, quæ incoante acceſſione excrementa uacuat quidem pro uomitum, declinante, verò acceſſione per ſudorem. Etenim nunquam licet, niſi coactè ſanguinem eo ipſo tempore uacua B re: in hoc immitabimur, quod ut natura uacuat humorem peccantē, ſic nos ipſi illius immitatione humorem eum educemus, à quo concitatur morbus. Cæterùm in ipſis febribus, quando ſanguinis miſsio fit, non quærimus uacuare proximam cauſam, & contentiuam putridæ febris: uerum antecedentem. Quia ſanguinis uacuatio non fit propter putredinem, ſed propter multitudinem, eſtque ſemper remedium præſeruatiuum: ſi uera ſunt, quæ nos ſuperioribus libris demoſtrauimus. Quia igitur ſatis abundè videor docuiſſe, quando liceat in principio acceſsionis, quando in declinatione ſanguinem mittere: nunc reliquum eſt, vt ad aliorum explanationem accedamus.

C *QVA HORA SANGVINEM MITTERE expediat. Caput XIX.*

QVAIDAM hic de hora dicere oportet. Vbi ſanguis mittitur ratione præſeruationis, tunc accommodatam eligemus horam: quæ ſcilicet nobis multò magis uidebitur expedire. Ea verò eſt de qua Galenus hiſce uerbis locutus eſt libro de ratione curandi per uenæ ſectionem capite uigeſimoprimo. Cum autem nihil eiuſmodi aut vrgeat, aut prohibeat, præſtat mane venam incidere, haud protinus ex ſomno excitis: verùm circiter horam iam antea vigilantibus.]
D ex quibus ſatis apertum fit ſecundum Galeni ſententiam horam matutinam magis conuentem eſſe, quàm pomeridianam. Etenim dicunt antiquiores medici, quibus etiam adſtipulantur philoſophi, à ſolis exortu ſanguinem ſuſcitari, urgere, dominari, ipſoque diei lumine tenuiorem fieri, ac ad fluxionem ipſam præparatiorem; præſertim uerò hora ſecunda, aut tertia. Tunc, ubi externum cibum integrè concoxerit: & ſint alui, ac ueſicæ excrementa uacuata, ſatis accommodatam ad hoc munus obeundum occaſionem nacti erimus: maximè quidem ſi magnarum uenarum quædam ſit exhaurienda. Exiles enim uenæ nullam poſtulant eiuſcèmodi cautionem, cum indifferenter quocunque tempore poſſint percundi. Sunt qui addant Aſtrologicam obſeruationem, camque plurimi faciunt. Horum quidam ſpecialiter incumbūt quadris lunæ, quæ dominatur humiditatibus humani corporis, eſtque inferior

rior alijs planetis, & nobis maximè proxima: iubentque phlebotomiam exer- E
cendam in prima eius quadra, calida, & humida exiſtente, ſanguinique con-
formi. Alij in medio tertiæ venam eſſe incidendam conſuluerunt: quia tunc
humores inquiunt, neque nimis coarctati ſunt, neque nimis efferueſcunt. Non
nullos etiam vidi in Phœbo medicos illud metricum obſeruantes.

Luna vetus veteres: iuuenes noua luna requirit.

Alij dies quoſdam infauſtos, & infælices obſeruant, cum pro purgatione,
cum etiam pro venæ ſectione: & in ſingulo menſe duo dies habent maximè, F
vt illi dicunt, infœlices ab ægiptijs primum obſeruatos. Sed ego nihil con-
ferre eiuſcemodi obſeruationes non rarò ſum expertus: & merito quidem.
Primum quia cœlum vniuerſalis eſt cauſa, quæ non agit, niſi cauſæ particu-
lares bene diſpoſitæ fuerint. Tum etiam deinde, quia Aſtrologiæ iudicia plu-
rimum incerta ſunt, varia, ambigua, ſuoſque opifices illudentia ob di-
uerſitatem proximarum cauſarum. Idcirco in ægroto homine temerè eam
admittimus, cum plurimum vrgeat occaſio: at in ſanis, in quibus conuenit
ratione præſeruationis, ſi quis cæleſtes illos aſpectus uoluerit animaduertere
non aberrabit: ut etiam qui contempſerit, (mea tamen ſententia) nota di-
gnus non eſt. Meminiſſe autem ſemper oportet duplicem conſiderari poſſe
horam in hoc exercendo munere: vnam electam nuncupant medici: aliam ve- G
rò coactam. Electa eſt, quam vnuſquiſque arbitratu ſuo magis accommo-
datam eligere poteſt. Coacta verò eſt, in qua neceſſarium eſt adeò exerce-
re auxilium: ut ſi retardaueris morbus augebitur, aut etiam de ſalute ægro-
ti fuerit conclamatum. Hanc neceſſitatem acutiſsimi morbi ſecum ducunt,
in quibus expedit venam incidere aliquando media nocte, ut Galenum fe-
ciſſe in ſeruo quodam ſinocho laborante manifeſtum eſt ex ijs, quæ nono
methodi medendi ſcripſit, & paſſim alibi.

DE ANNI TEMPORIBVS, IN QVIBVS magis tuta ſit vena ſectio. H
Caput XX.

CAETERVM inter anni tempora nullum eſt magis accommo-
datum ad phlebotomiam, quàm ver: hoc enim tempera-
tum cum ſit, maximam ſanguinis optimi copiam gignit;
quæ niſi vacuetur in corporibus obnoxijs morbis ex plenitu-
dine, graue periculum minatur. Proximè huic ſuccedit au-
tumnus, de quo Hippocrates dicebat ſexto Aphoriſmorum
his verbis. Quibuſcunque venæ ſectio, uel purgatio cum medicamento con-
uenit, hos verè purgare, vel venam incidere oportet,] atque idem ſeptimo
aphoriſmorum quinquageſimotertio, & quinquageſimoctauo repetit, & Ga-

A lenus in commentario addit. Purgo igitur ipſum non verè tantùm, ſed etiam autumno.] quæ ſententia licet pro præſeruatione locum habere uideatur: in curatione etiam debet obſeruari: quandoquidem multò tutius in uere, deinde in autumno vena ſecta uacuamus, quàm in alijs temporibus: Optimus igitur ſanguis vacuatur uere: craſſior autumno. Intermedijs temporibus ſuſpecta vacuatio eſt, diuerſis tamen de cauſis, ut libro tertio docuimus: non tamen ita ſuſpectam dixeris, quin vrgente neceſsitate tum hyeme, tum æſtate fieri nequeat, ſed tunc minorem quantitatem ſanguinis vacuabimus: Obſeruari debet modus ſectionis in autumno, & alijs temporibus. Nam æſtate anguſtã, autumno, & hyeme latiorẽ venę ſectionẽ fieri expeditſio indicãte natura vacuandi ſanguinis, aut tenuiori calidiorique: aut craſsiori, magisque frigida.

B

DE QVIBVS AGENDVM SVPERSIT. QVOVE ordine. & in quibus conſiſtat præparatio corporum ad ipſam phlebotomiam neceſſaria.

Caput XXI.

QVONIAM de occaſione, ac tempore venam incidendi ſatis videmur ſuperiori libro dixiſſe: hic de corporum præparatione ad C phlebotomiam neceſſaria pertractare inſtituimus. Deinde verò agemus de quorundam remediorum ordine. Atque primum, quia Reuulſio, & Deriuatio aliquando per venę ſectionẽ fiunt, acciditque non infrequenter ægrotum indigere vtroque remediorum genere: differemus, vtrum horum debeat pręcedere, Deriuatio ne an Reuulſio, quia Matthęus Curtius contra communem omnium medicorum conſenſum Deriuationem ſemper pręponendam Reuulſioni aſſeuerauit. Huic etiam alia ſuccedet, neque minus digna contemplatio, an phlebotomia purgationem, an contra purgatio phlebotomiam antecedere debeat: quæ pariter controuerſiarum plena eſt diſputatio, diſſentientibus inuicem non modo recentioribus, ſed etiam antiquioribus medicis. Tria igitur explicabimus primum, quę debeatur corporibus ante venę ſectionem præparatio. Secundum quem habeant D inter ſe ordinem Reuulſio, & Deriuatio. Tertium, de phlebotomiæ, & purgationis ordine. Age itaque docere aggrediamur, quæ ad ipſam præparationem attinent. In primis autem ſciendum eſt præparationem, quam hic inquirimus aliam non eſſe, quam primam corporis regionem ab omnibus excrementis, qualia tum generari, tum ſępe confluere ſolent, puram reddere, atque expurgatam. Quatuor autem ſolent ea in parte uitiorum genera conſiſtere, quorum emendatio, pręparatio eſt ad phlebotomiam: horum quędam remorantur uenæ ſectionẽ: quædam verò etiam aliquando impediunt. Vitia ſunt hęc. Vnum, aluus adſtricta. Aliud alimentorum iam pridem aſſumptorum cruditas. Tertium malorum humorum abundantia in ventriculo, in meſenterio, circa lienem, iecur & inteſtina conſiſtens: pręſertim bilis vtriuſque, & pituitę. Poſtremum eſt oſtium ventriculi exquiſito ſenſu præditum,

aut

aut amaræ bilis fluxioni obnoxium, aut alia ratione imbecillum. De ijs itaque dicamus à primo ſumpto in hunc modum principio. E

QVOMODO ALVVS ADSTRICTA ANTE VENAE ſectionem ſit emollienda: Atque de vſu enematum ante venæ ſectionem quorundam medicorum opinio reprobata. Caput XXII.

CORPVS, cuius per venę ſectionem propoſita curatio, aut præſeruatio eſt, aut ſanum eſt, aut ægrotat: ſi ſanũ, & aluum habeat maximè adſtrictam, anteaquam ad phlebotomiam accedamus, F eſt illi diligenter aluus emollienda: neque ad remedium accedendum eſt, niſi prius inteſtina fuerint à fæcibus expurgata. Nam ſi contrarium fecerimus, non exiguum periculum imminet, venas ſanguinis vacuatione exinanitas attrahere ex inteſtinis aliquid eiuſcemodi impuritatis, quo tota ſanguinis maſſa non mediocre detrimentum ſuſcipiat. Regula hæc eſt communis in utroque corporis ſtatu. Differt autem quod in ſanis ſatis accommodatam ad id perficiundum habemus occaſionem: cum ad huc prӕſens affectus non adſit, qui accellerare cogat. Verùm in ægrotis maximum aliquando ſeſe offert in mora periculum. Emmolientibus itaque cliſterijs utendum, atque toties repetendi, quoties neceſſarium fore iudicabis. Quibus, ſi ob magnam fęcum duritiem nihil profeciſſe noueris, tum de- G coctiones emmolientes, leniẽteſque potandæ ex iuſculis carnium, paſſularum, prunorum damaſcenorum, addito Zuccaro: Proderit decoctum mercurialis, acanthi, betarum albarum, althеæ, maluarum, violarum ex oleo communi, aut ex butiro recenti paratum. Dedimus aliquando oleum amigdolarum dulcium, vbi prædurӕ fæces dolorem concitabant, atque ſatis benè ſucceſſiſſe cognouimus. Eſt in hunc vſum excogitata aloes, tanquam ſtercorarium quoddam pręſidium, quo propterea ſimul cum cibis utebatur antiquitas: huius hon locæ dragma vna, & ſemis ſtercora deducet tutiſſime, niſi tamen hemorrohidarum affectus ab aloe abſtinendum ſuaſerit. Electuarium ex mixarijs, & quod lenitiuum ſeplaſiarijs vocatur ad dracmas ſex, aut ad unciam hora vna aut ſemis ante cibum aluum certiſsimè mollem faciet. In ſumma eam H adhibeto rationem curandi, quam in tractatione de doloris colici curatione deſcripſimus. Agè verò iam ægrotet quiſpiam phlebotomiam poſtulans, aluumque adſtrictam habens: hanc, quanto citius fieri poterit emmolies. At ſi grauis exiſtat morbus, & periculorum plenus, quid agendum? an venæ ſectionem tardabimus in eum vſque diem, in quo emmolita ſit aluus? ſunt qui ita faciundum eſſe admoneant: ac ita religiosè hoc præceptum obſeruant, ut nunquam in acutiſsimis etiam morbis phlebotomiam exercere velint, niſi emmolientes pręceſſerint cliſteres: alij etiam neque hiſce ſolis contenti ſunt, ſed caſsię fiſtularis bolos exhibent, putantes ſic optimè ſanitati ægrotorum conſultũ. Ego verò quemadmodum profiteor vtrunque aliquando, ubi morbus dederit inducias, agendum: Sic arbitror eam ſemper moden-

A dendi rationem exercere, magnum ægrotis afferre damnum. Quoniam, vbi
acutiſſimus exiſtat morbus, vt aliquando eſt pleuritis, Angina verò ſemper:
omnis quidem, vel leuis etiam morula maximum inferre damnum poteſt.
Iubebat enim Hippocrates eadem die medicandum, nam tardare (ait) in ta
libus malum eſt: Cur igitur cunctari volumus? Cur in eo exequendo tem-
pus conterimus, cuius pro morbo propulſando magna, & fortaſſis multa com
moditas eſt? Si ſeptima, aut quinta die ſoluendus morbus eſt, & aliquando
ante duos, aut tres dies, cur pro fæcibus emolliendis tempus conteremus
morbo interim ſui iuris relicto? ſatius erit generoſum prius adhibere præſi-
dium, quo febris extinguatur, aut ſaltem mitificetur, quàm emollire fæces:
quæ res poſt venæ ſectionem fieri poſſet magna commoditate. Placet confir
B mare, quæ diximus authoritatibus nonnullis Hippocratis, & Galeni, vt cer
tior adhibeatur fides. Ille igitur quarto de ratione victus in morbis acutis
textu uigeſimo in hunc modum ſcribit. Porrò ſi Angina fuerit, & ſi aliud
quodpiam ex pleuriticis malum elegmate expurgato: at ſi imbecilliores ap-
pareant, uel plus ſanguinis detraxeris clyſmum tertio quoque die ventri in-
fundas: donec in tutò æger fuerit, & fame indigeat.] Galenus in commen
tario explanans dictum Hippocratis, inquit. Si verò imbecilliores tibi eſſe
videbantur, vel propter ſanguinis ablati copiam, uel ob aliam quamuis ra-
tionem purgationis vice clyſterem tertiò quoque infundas die. Nempè re-
laxato per ſanguinis miſſionem corpore, quod ex morbificis humoribus qua-
litate morbificum ſuperfluit per clyſteres id uacuari iubet.] Rurſus in con-
C textu uigeſimoprimo ait. Nam venæ ſectio in his prætereunda venit. Dein-
de clyſmis eſt opus: ſi uehemens & magnus fuerit morbus. Si uerò non, &
poſtea medicamento fuerit opus, ſanè id poſt ſanguinis miſionem ſecurè, &
mediocriter porrigendum.] Amplius idem in contextu ſeptuageſimoquar-
to, inquit. Sanguinemque auferes pro corporis habitu, anni tempore, æta-
te, & colore, ampliuſque non veritus ſi dolor acutus fuerit ad animi vſque
deliquium detrahes.] & poſtea in tex. ſeptuageſimoquinto addit. Clyſte-
rem poſtea exhibebis.] Galenuſque in commentario. A ſanguinis (ait) miſ
ſione clyſterem exhibere iubet, ſed melius erat adiecisse, ſi non ſponte pro-
bè deiecerit aluus.] idem author libro de ratione curandi ad Glauconem pri
mo capite de curatione quartanæ febris affirmat, dum inquit. Venam verò
D ſecare oportet vel interiorem, vel mediam ſiniſtri cubiti, & victum dein-
ceps inſtituere minimè flatuoſum, & optimum: Ventrem quantum poſſibile
eſt mollem facientes iis, quæ vſitata ſunt: Quod ſi hæc nihil proficiant clyſte
ribus utendum eſt à principio quidem mollibus, poſtmodum verò acriori-
bus.] extant alij etiam loci, quos pro huius opinionis confirmatione afferre
poſſem: ſed eos ſtudio breuitatis prætermitto. Ex quibus arbitror me cla-
riſſimè clariſſimè demonſtraſſe abſurdum non eſſe prius aliquando venam in
cidere, poſtea verò clyſterem iniicere. Neque eſt, quod quiſpiam phlebo-
tomiam vereatur, ex inteſtinis impunitatem attrahere: primum quia haud
omnis uacuatio habet vim attrahendi ex primis venis, ſed magna duntaxat.
Deinde ponamus id contingere, ſemper oportet conferre, utrum magis ex-
pediat: an tardare curationem donec omnis ſit ex inteſtinis uacuata humo-

rum, & fœcum copia: an contra medicantes eadem die ſinere aliquid at- E trahi ex primis venis, quod poſtea nullo negotio corrigi poſſet re interim ſalua, & in tutò conſtituta. Atque ita quidem aliquando agendum videtur mihi, cum ſcilicet morbi cuiuſpiam acutiſſimi propoſita curatio eſt. Quam obrem phlebotomia nonnunquam clyſteriorum uſum præcedat.

DE VENTRICVLI CRVDITATE EX cibis nondum concoctis emendanda.

Caput XXIII.

SVNT, qui putant nullam circa ventriculum adhibendam eſſe di- F ligentiam: ſed ſiue alimenta cruda fuerint, ſiue concocta, atq; ſi is imbecillus fuerit, ſiue aliam malam diſpoſitionem habuerit. Protinus mittendum fore ſanguinem. Ego verò cruditatem alimentorum non impedire phlebotomiam, ſed ſolum retardare: ventriculi verò quoſdam affectus impedire etiam aliquando hoc loco ex Galeni placitis ſum oſtenſurus. Quod igitur attinet ad primum extat illius apertiſsima ſententia libro de ratione curandi per venę ſectiobem capite vigeſimo, quæ ſic habet. Ergo quod maturandum ſit, in quibus vacuatio ex uſu eſt, niſi priùs concoqui aut cibos, aut in primis venis contentos ſemicoctos humores oporteat, rectiſsimè præcipiunt, habenda fides eſt.] Rurſus in vndecimo methodi medendi capite decimoquarto dicebat: Quippe ſi vires G eius, qui ex putredine humorum, ut poſitum eſt, febricitat, ualentes ſint, mittendus ſtatim ſanguis eſt, ſi cruditas ventris non ſit ſtatim morbo incipiente.] & multò apertiùs nono eiuſdem tractationis libro cum inquit. Attendenda uerò cum uenę ſecandæ indicationibus ſunt, tum quę eam pręcedunt, tum verò quę omnino excipient: nam ſi præcedat ciborum cruditas tanto tempore differre venę ſectionem debes: quantum ſatisfacere tum ad eorum coctionem, tum ut excrementa deſcendant uidebitur.] hęc Galenus, ex quibus ſatis ſuperque patet, cruditatem alimentorum venę ſectionem retardare. Quin etiam aliud addo, Galenum aliquando remoratum fuiſſe uacuationem, vbi alimenta cum difficultate concoctionem recepiſſent, etiam ſi morbus magnus eſſet; qualis eſt ſinochus utraque. Placet hic referre, quę de hoc ar- H gumento ſcribit libro nono methodi medendi: quia certè locus ille dignus memoria uidetur mihi. Dictio illius habet in hunc modum. Ergo qui palęſtrę peritus iuuenis erat, ubi febricitare hora prima noctis cępiſſet, poſtridie eum mane circiter horam diei tertiam uidimus. Cum autem inueniſſem febrem admodum calidam, ſed pulſus æquales maximos & celeres, & frequentes, & uehementes, tum caloris qualitatem, quæ tactum minimè morderet: iam uero, & urinas tum craſsitudine, tum colore à naturali ſtatu non multum alienas. Audiens præterea hominem circiter triginta dies exercitationis conſuetudinem intermiſiſſe, pridie tamen exercitaſſe ſe uehementius, cęterùm non multum, ſumpſiſſe autem ſolitos cibos, atque eos concoxiſſe, quamuis tardè, & ægrè; ut potè cum febris ueſperi occupaſſet, tum interim ru-

bi-

A bicundus, plenusque homo appareret, atque etiam plenitudinis ſenſum ſe percipere diceret, faciente interim quoddam eorum, qui aderant de vena ſecanda mentionem, viſum nobis eſt eius auxilij conſiderationem in aliud tempus remittere: ſimul ut certius ſciremus, cuius generis febris eſſet, ſimul neceſſariò propter eam, quę pręceſſerat concoctionis tarditatem.] Hęc ille. Quæ multis de cauſis afferre in medium placuit. Primum ut oſtenderem cruditatem alimentorum in quocunque morbo retardare phlebotomiam. Deinde Galenum tarditatem concoctionis iam prætericæ conſideraſſe tanquam cauſam retardantem venę ſectionem: quia in eo iuuene, quem ſibi curandum proponit concoctos fuiſſe cibos ait, licet tardè, & ęgrè. Idque ratio perſuadere videtur: nam hora tertia diei inuiſit hominem Galenus, cum febri-

B citare hora noctis prima cępiſſet: in qua re intercedere uidetur ſpacium horarum ſexdecim, aut etiam fortaſsis plurium à cibi aſſumptione ad horam viſitationis. In quo interuallo impoſsibile eſt, quin concoctio facta fuerint. At ſi hęc vera ſunt, maxima conſideratione dignum eſt, cur Galenus venę ſectionem retardauerit. Duas ille cauſas affert quarum vtraque valdè ſuſpecta mihi eſt: una fuit tarditas concoctionis pręteritæ: hancque cauſam neceſſariã eſſe dicit. Alia verò eſt, ut certius ſciret, cuius generis febris eſſet. Prior certè cauſa non uidetur mihi neceſſaria: quandoquidem ubi cibi iam ſunt concocti, venæ ſectio tutò admitti poteſt. Quid tarditas illa præcedens in hac re potuit indicare? Quod periculum imminere poteſt ægroto ex eo, quod amplius non adeſt? ego tantum abeſt, ut hanc neceſſariam eſſe cauſam

C arbitrer, ut omnino fatear me in ea nullam inuenire probabilitatem. Neque etiam ſecunda alicuius momenti uidetur mihi: primum quia in re manifeſtiſſima ambigere appareat. Quis enim ex ea ſignorum ſyndrome ſtatim non cognoſcet hanc febrem ſinochum fuiſſe? quæ nam febris pulſus habet æquales, maximos, & celeres, & frequentes, & vehementes? nullam inuenies ex omnibus febribus hoſce pulſus habere intermiſſa exercitatio, plenitudinis ſenſus, quadratus corporis habitus, rubicunda facies nonne certiſsimam præbent notitiam febris huius? hanc tamen eodem die minimè exactè cognouit Galenus, & fortaſsis etiam neque poſtero die, in quo dixit ſe ſuſpicaſſe febrem ſinochum eſſe? Amplius donemus hoc illi; adhuc non uidetur cauſa

D ſufficiens cur venę ſectionem diſtulerit. Nam certè genus morbi cognouit, febrem ſcilicet magnam eſſe in corpore plectorico, quæ duo indicationem prębere de ſanguine mittendo declaratum à nobis fuit in ſuperioribus libris. Quamobrem id Galeni factum non recipio. Cæterum aluo exiſtente adſtricta licet aliquando vti phlebotomia vrgente, vt diximus, neceſsitate: ac alimentis crudis non ita licet: atque in hoc certè differentia eſt inter primum, ſecundumque affectum. Hęc verò differentia ex loci ſitu pendet: cum non adſit æqualis vbique cum ipſis venis conſenſus. Fęces enim continentur in craſsioribus inteſtinis, ibique diu permanent tum ob ipſorum capacitatem ampliorem, tum ob inferiorem ſitum, ac tertio propter ignobilitatem partium: in gracilioribus quidem inteſtinis fęces non permanent; ſed veluti in uia, & in tranſitu conſiſtunt. Tunc ſi mittendus eſt ſanguis, dubio procul ex iis ſedibus nihil attrahi poteſt in venas ob exiguam communicationem, aut for-

taſis nullam, & ſi qua adeſt adeò longinqua eſt, ut attrahi aliquid non pu- E
putauerim, niſi in uacuatione vſque ad animi deliquium inſtituta. Longè ſe
cus res habet in cruditate ventriculi, & in omni tenuiorum inteſtinorum af-
fectu, nam apertisſima eſt communicatio cum iecinore: adeò ut venis ex ina
nitis ratione vacui ab eo uiſcere fiat attractio, hocque poſtremò attrahit à
tenuioribus inteſtinis, & à miſenterio, & hoc à uentriculo. Eſtque hic na-
turalis ordo attractionis factæ à ſingulis partibus, idcirco ſi in uentriculo
crudi humores, aut alia ratione mali continerentur poſſent facilè attrahi in
maiores venas. Hoc igitur intereſt diſcriminis inter vnum aliumque affe-
ctum. Porrò cognoſcemus alimenta nondum fuiſſe concocta ex tempore
quo accepta ſunt, ex uentriculi pondere, atque ex aſſumptorum qualitate.
Sed quia de propoſito argumento ſatis uideor dixiſſe, expedit, ut ad alio- F
rum dilucidationem accedamus.

DE NIMIA SENSIBILITATE ORIS VENtriculi, & imbecillitate, ante vnæ ſectionem corrigenda. Caput XXIIII.

VERVM enimuero multo maior adhibenda eſt circa ventriculũ
diligentia vbi imbecillus fuerit, aut nimio exquiſitoque ſenſu
præditus, aut amaræ bilis fluxione tentatus. Quoniam non pau
cos ſæpè uidimus in ſummum vitæ periculum perueniſſe, alios G
autem interijſſe, cum eos vacuare ventris ore nondum confir-
mato medici quidam corrupto prędicti iudicio tentaſſent: quod etiam animad
uertit Galenus contigiſſe libro primo de ratione curandi ad Glauconem ca-
pite decimoquarto. Tres igitur ſunt circa ventriculum conſiderandæ diſpo-
ſitiones: una eſt eximia ſenſibilitas illius oſtij. Alia quando amaræ bilis
fluxione ex iecinore, aut uenis infeſtatur. Tertia, quando nimiam contraxit
imbecillitatem. In his enim ferè abſtinendum eſt à uenæ ſectione etiam ſi
adſint indicationes id remedium poſtulantes, niſi prius accommodata pręceſ
ſerit pręparatio. Cæterùm oſtium uentriculi exquiſito ſenſu præditum eſſe co
gnoſcemus, quod ex acrium, & mordacium aſſumptione, haud mediocriter
ægrotus læditur: ut aceto, pipere, ſinapi, atque alijs id genus: nam proti- H
nus ex illorum vſu, aut dolorem patiuntur, aut in ſincopem incidunt, aut
etiam conuulſione afficiuntur, vel in Epilenſiam ægroti incidunt. Qui verò
ipſum ventriculum habent imbecillum: dep̨rehenduntur ijs ſignis: primum
quia languidam habent appetentiam: deinde quia doloribus ſtomaci ſuccum
buint. Similiter: ſi cui amaræ bilis confluxio ventriculi oſtio fecerit negotiũ,
aut in eo abundauerit, ex aſſidua nauſea, ex frequentiori bilis vomitu, atq;
oris amaritudine promptè dignoſcuntur. Doceamus igitur quæ adhiberi de-
beant pręparationes ut tutò valeamus uti generoſo hoc præſidio: ſi quis er-
go acutè ſentiat, primum duas aut tres puriſſimi panis bucellas ſucco aliquo
acido odorato perfuſas, maceratasque capiat parum antea, quàm uena inci-
datur: ut putà ſucci citri, aut limonis, aut mali punici, aut exiacanthæ, aut
ompha-

A cij. Præſtantiſsimum etiam eſſe acetum cognoui: ij enim ſucci oſtium ventriculi corroborant, atque muniunt, humoris acrimoniam obtundunt, eorundemque influxum arcent. Idem efficiunt ſirruppi ex eiſdem ſuccis præparati, præſertim oxizachara, & ſirruppus ex omphatio. Qui præterea ſunt etiam guſtatu gratiſsimi: appetentiamque non mediocriter concitant. Verùm ſi eiuſmodi imbecillitas à frigida intemperie duxerit originem, eaſdem exhibeto ante phlebotomiam panis bucellas calido liquore, & odorato intinctas: veluti aqua cum zuccaro, & aromatibus parata, vel ſirruppo de menta, vel de corticibus citri, uel citoniorum condito aromatite, aut etiam uino aliquo auſtro nigro, aut medicato ex aromatibus conſtante. Verùm qui ex facili bilis influxu moleſtantur, prius aqua calida liberaliter epota ex ſiruppo B acetoſo uomitum ſibi procurabit: Deinceps panis momentum deguſtabit ſucco aliquo muccerato ex ijs, quos ad ſenſibilitatem oris ventriculi deſcripſimus: atque cum paululum quieuerit, mox vena incidatur obſeruatis regulis, quas libro ſequenti docebimus. Poſtremò vires optimo inſtaurentur unicuique cauſæ contrario alimento.

DE MALORVM HVMORVM, QVI IN prima corporum regione continentur, ante phlebotomiam expurgatione. *Caput XXV.*

C

CAETERVM ſi præceps ſeſe offerat uacuandi occaſio, humores verò mali in ventriculi capacitate continentur, tunc exhibito hydræleo tepeſcente, aut aqua tepida pondo ſelibræ maximè autem ſi ſurſum repere videatur illorum impetus, educere multò magis vomitu præſtat, quàm purganti pharmaco. Quod præceptum etiam vbi alimenta nondum concocta ſint, obſeruandum eſſe cenſeo, ſi concoctio expectari non poſſit ob imminens aliquid periculum. Alioquin tādiu eſt, ut prædiximus, venæ ſectio retardāda, quandiu fuerint cruda alimēta per fectè concocta. Igitur vbi humores praui in uētriculo cōtineantur, cum D eos ibi finere tutum non ſit, aut vomitu, aut medicamento purgantie, ſi naturę ægroti repugnet uacuationi per ſuperiorem ſedem, vel etiam ſi humores tenaciſsimè inhæreant tunicis ventriculi, uel circum hępar, lienem, meſenteriumque conſiſtant; à quibus ſedibus uacuatio tentari uix poteſt per ſuperiores partes. Quàm ociſsimè purgandum duximus, tum quia poſſent attrahi ad uenas, totumque ſanguinem coninquinare; tum quia etiam ſponte agitari poſſent, & per totum corpus moueri, hincque mala contingere, quàm plura, ut cardialgia, diſtentio uentriculi, animi exolutio, lipothimia, ſyncopes, nauſea, præſertim ſi bilis fuerit putrida, aut nimium aeris: quod ſi attraherentur in uenas ardentem fortaſsis concitaret febrem, grauioremque in ſumma morbum efficerent. Caſsiæ attramentum ad drachmas decem ex ueteri conſuetudiue propinari ſolet cum gliciriziæ aut aniſorum puluere. Sed

non

non videtur mihi, ſufficere niſi pro emollitione, & lenitione alui, quoniam E humores ijs in partibus tenaciter inhęrentes, caſia expurgari non poſſint. Hyera Themiſonis Galeno adſcripta multo efficacior eſt, niſi febris obſtiterit. Propterea reubarbarum, agaricum, ſena, aut pro humoris qualitate aliud magis accommodatum eligatur, obſeruata ſemper regula. Nempe ſi expurgandi ſint humores & detergendi ex ventriculo id faciamus aloe, aut picra. Si ex liene ſenna, ſi ex iecinore reubarbaro, ſi ex meſenterio agarico: quanquam & vnum quodque in alias etiam partes, & in alios etiam humores ſuas exerceat uires:

NONNVLLA PVRGATIONEM EXEMpla proponuntur. Caput XXVI. F

NONNVLLA hic purgationum exempla in gratiam tironum ſcribam; idcirco primum, ſi unus humor ſit expurgandus, quomodo id fieri debeat docebimus: mox verò de multorum excrementorum inanitione ſermonem faciemus. Rec. igitur. Diaprunon ſimplicis vnc. vnam; reubarbari electi contriti Scrup. quatuor fiant boli cum zuccaro. Vel decernatur potio eiuſcemodi. Rec. reubarb. electi dracma vna, & ſemis, Ellectuarij lenitiui unc. Semis. ſiruppi violati ſolutiui unc. unam, aquæ decoctionis hordei. vnc. duas & ſemis diluatur G in potionem. Vbi verò non adſit febris in hunc modum præſcribito. Rec. Specierum Hyeræ Themiſonis drac. unam, & ſemis, aut duas, reubarbari electi contriti drac. una aut ſcropulos quatuor, diluantur tribus uncijs mulſæ, & propinentur: ſique uires non fuerint imbecillę addito drac. una diaphęnici, vt languidiuſcula vis medicamēti proritetur, Ocyusque prolabatur in aluum. Meminerint iuuenes regulæ, quod ſcilicet reubarbarum, quia ſiccam, & adſtringentem habet ſubſtantiam ſemper debet leniente aliquopiam temperari (niſi cum aluus nimis fluuida exiſtat.) Si uerò magis præſtare macerationem illius duxeris, pręſcribendum erit pharmacum in hunc, aut conſimilem modum. Rec. Aquæ ſtillaticię endiuiæ, & epaticæ (lychenem græci uocant) unc. tres. uini albi odoriferi unc. unam, macerato ex artis præ- H ſcripto reubarbari electi drac. duas, gariofilorum ſcrop. vnum, & facta expreſſione diſſoloe ſiruppi violati ex nouem infuſionibus vnciam vnam, aut ſiruppi de capillorum ueneris unc. duas. (eſt enim hic ſiruppus policreſtus, ideſt ad varios uſus comparatus) euadetque ualidius medicamentum, ſi addiderimus drac. 6. ſiruppi adiantini. Nullam ferè exiſtere putauerim ætatem, nullumque ſtatum uirium, in quibus leuia hęc præſidia conuenire non poſſe putem; quin etiam tutò decerni poſſunt mulieri utero gerenti, quemadmodum non rarò ſum expertus. Porrò ſi complures fuerint ex eiſdem ſedibus humores uacuandi, hoc quod ſequitur, aut etiam ſimili utendum præcipimus. Rec. Endiuiæ, lupulorum, betonicę ann. manip. vnum. florum cordialium omnium. an. pugil. ſemis. Foliorum ſennæ mundatorum unc. ſemis. Decoqua

quan-

A quantur ad unc. iij. aut. iiij. in iure colato macera Reubarb. electi contriti
drac. unam, & ſemis, Agarici trociſcati. drac. unam, Cinamomi drac. ſemis.
In expreſſo dilue ſiruppi de Cicorea ſimplici unc. unam. At multò erit pre
ſtantius, ſi dederimus ſiruppum roſarum ſolutiuum: quo, ex inſtituto Clariſ-
ſimi, Doctiſſimique uiri Ioãnis Argenterij medici utũtur Taurinenſes. datur
ab vncijs tribus uſque ad quatuor. Nam omnia excrementorum genera in
vijs ductuum, & in prima regione conſiſtentia citra incommodum uacuat:
quoniam in eius præparatione ingreditur ſenna, Agaricum, & reubarbarum:
adeò vt putauerim hunc ſiruppum meritò Diacatholicon quoddam liquidum
nuncupari poſſe, ad alterius ſcilicet craſsionis differentiam: quo etiam tutiſ-
ſimè in eoſdem effectus uti poſſumus. Contingit autem ſępe in eiſdem ſe-
B dibus adeò multos contineri humores, ut impoſsibile ſit unam purgationem
ſatisfacere: idcirco repetitionem adhibentes aut ſequenti die, aut etiam duo
bus continuis, uel enematis validioribus ſupplere conabimus, quod in prio-
ri purgatione defecit. Eſt autem maximè accomodatus pro hac indicatio-
ne exequenda ſiruppus hac ratione pręparatus. Rec. Radicum graminis, agri
monij, appij maceratarum horis ſex in aceto an. unc. ſemis. Endiuię, Cice
rex, Lupulorum, Boraginis, Cuſcutæ, Cetrach, Origani, Capill. veneris,
Agrimonij an. manip. ſemis. Quatuor ſeminum frigidorum maiorum. an.
drac. duas. Feniculi, Aniſorum, an. ſcrop. duos coquantur in libris tribus cũ
dimidia aquæ fontanæ donec remaneat libra una: in qua poſtea macerabis
foliorum ſenę electorum unc. tres. Agarici trocis. unc. duas. Florum Cordia
C lium, Epithimi an pug. unum, Gariofilorum, Cinamomi. an ſcrop. iiij. fer-
ueſiant, & exprimantur. Atque deinde diſſolue ſiruppi de pomis, de Cico-
rea guilielmi (vel de Eupatorio meſue) & de Hiſopo an. vnc. duas. Zuca-
ri fini quantum ſatis uidebitur ad ſiruppum conficiendum. Huius doſis erit
vnc. ii. ſ. vel quod ſummum erit. iij. cum decoctione hordei, aut mulſę, aut
alio lenienti decocto: ſubinde repetatur in tres doſes aut ſingulis aut alter-
nis diebus. Hæc de horum humorum ante venæ ſectionem expurgatione di
cta in iuniorum gratiam ſufficiant.

QVIBVS RATIONIBVS MATTHEVS CVR-
D *tius putauerit Deriuationem reuulſioni fore pro*
ponendam. Caput XXVII.

POSTQVAM hactenus de corporum pręparatione ad purgatio-
nem diximus, reliquum eſt, ut de remediorum ordine diſſera
mus principio ſumpto à reuulſione, atque deriuatione quatenus
fiunt venæ ſectione. Proponamus itaque primum opinionem
Curtij, ac diligenter doceamus cauſas, propter quas doctiſſimus
ille medicus putauerit Deriuationem ipſi Reuulſioni proponendam: mox au-
tem quia opinio maximè erronea eſt, & in artis operibus non ſine maximo
ægrotorum periculo admittenda, propterea reprobabimus, declarabimuſque:
apertiſsimè veritatem illi prorſus incognitã, & omnibus illius dubitationibus
ſatisfa-

ſatisfaciemus. Scribit igitur prius deriuandum, poſtea reuellendum: quando E in inflammationum principijs fuerit impedire fluxionem propoſitum: doloremque inflammationis comitem mitigare, ſuam hanc opinionem ex Hippocratis contextu deſumpſiſſe profitetur in libro ſexto de morbis vulgaribus, cuius loci in ſuperioribus libris mentionem fecimus. Præcipiebat enim ille, doloris cauſa proximum uentrem eſſe incidendum. Interpręcatur Curtius, proximum uentrem.] ideſt uiciniorem locum: ita ut ſi uena ſit incidenda pro doloris mitigatione proximam ſecare venam debeamus: ſi purgandum ea dem de cauſa tentanda eſt purgatio per viam proximiorem: ut ſi exempli gratia, inteſtina craſsiora multa bile, aut uitrea pituita plena colicum dolorem concitauerint, proximum ventrem eligemus purgando, ut inijcientes cliſteres aut anodinos, aut acres, aut etiam vtentes purgantibus medicamentis. F Perinde etiam res ipſa habet in pleuritide. Nam aſcendente dolore, iuguloque moleſtiam inferente, pręcepit incidendam eſſe uenam in cubito lateris affecti ad coloris vſque mutationem. At verò deſcendente utendum peplio ad expurgandam materiam per viciniores particulas, ut ex Galeni commentatione decima libri ſecundi, & 74. libri quarti de ratione uictus in morbis acutis colligitur: ex quibus certiſsimum uidetur proximas venas eligendas: at hoc fit duntaxat in deriuatione, non in ipſa reuulſione. Suam hanc hæreſim non ſolum hiſce locis Hippocratis, & Galeni confirmauit, ſed etiam ex alijs eorundem authorum, ac præterea Auicennæ. Hippocrates primum de vtroque agens remedio proponit in ſerie orationis Deriuationem Reuulſioni, Verba ſunt hæc ſexto epidemiorum ſectione ſecunda. Deriuare, cedentem G reuellere ſtatim, reſiſtentem credere.] Galenus verò hunc ennarrans contextum inquit. Ad Deriuationem conſequens erat ſubinferre. Reuellere, & poſtea docere, quomodo quis optime facere poſſit Reuulſionem. Hippocrates verò prætermiſit dicere Reuellere, & ſtatim peruenit ad illud, quod eſt cognitu utiliſsimum benè uolentibus retrahere humores, malè irruentes ad aliquod membrum. Non enim oportet ſemper inſiſtere in remedijs reuulſiuis, ſed interponere aliquod tempus vacuum, eorum quæ retrahant, ut humorem iam firmatum, qui ad patientem particulam iam deuenit ſecerni permittamus. Nam in ipſa permanens particula dupliciter moleſtiam infert: partim quidem ſui multitudine extendens, partim verò ſui qualitate triſtitias inferens. Si autem permittes humores, qui ad particulam peruenerunt ſecer H ni liberabis ipſam particulam à dolore, & facilem eam facies reuulſiuis auxilijs, & non amplius ſuper ipſam propter dolorem particulę humores irritantem ad fluxum, quem à principio non rectè ſecerunt] ex hac Galeni verborum ſerie colligit, prius ex particula phlegmonoſa vacuandum eſſe ſanguinem, ut dolor non faciat particulæ negotium; quàm reuellendum. Porrò hoc fieri non poteſt, niſi quiſpiam prius utatur Deriuatione. Poſtremò idē comprobat authoritate Auicennæ, qui in quarta ſectione primi libri non ſemel inquit. Cum ad longinquum trahere volueris dolorem prius ſeda.] at uerò ſedatur dolor illius ſententia incidendo proximum ventrem, quod ad ſolam pertinet Deriuationem. Hæc in ſumma Mattheus Curtius opinatus eſt.

REVVL-

REVVLSIONEM NON SOLVM FACTAM venæ ſectione, ſed etiam alijs remedijs, proponendam eſſe Deriuationi, quando vtroque indigeamus remedio contra Matthæi Curtij opinionem.
Caput XXVIII.

SEd, quàm aberrauerit à uia Curtius, nunc demonſtremus. Oſtenſuri quidem ſumus Reuulſionem præponendam eſſe Deriuationi, non ſolum quando venæ ſectione vtrunque exercemus remedium, ſed etiam quando alijs remedijs fieri contingat. Verùm B docere antea uolo, quæſtionis huius, qua inquiritur, utrum Deriuatio debeat præcedere Reuulſionem, ſenſum duplicem exiſtere: unus eſt, vtrum Deriuatione aliquando utendum non præcedente Reuulſione: ut putà quando ſola indigemus Deriuatione. Alius verò ſenſus eſt, quando utraque indigeamus, utrum deriuandum ſit prius, poſtea reuellendum. Prior equidem ſenſus citra controuerſiam omnem veriſsimus eſt: ſecundus autem falſiſſimus. Oſtendamus vtrunque. Ponamus morbum aliquem ab exigua fluxione originem deducere, corpus non eſſe plectoricum: aut etiam materiã ipſam C pro maiori parte iam in affectam particulam confluxiſſe: tunc certè reuellenti non indigebimus auxilio, ſed ſola uſi deriuatione hominem ſanabimus. Atque, ut de materia notiſsima ſermo ſit inſtitutus, nolo à pleuritide diſcedere, de qua ille pariter tractat. Si exigua fuerit, benignaque inflammatio, fluxio haud uehementer irruat, quis dubitabit ægrotum non indigere auxilio reuellenti? Addo neque etiam indigere euacuatione per venæ ſectionem inſtituta. Idcirco ſolis fomentis aggrediemur curationem Hippocratis conſuetudine libro ſecundo de ratione uictus in morbis acutis. Maximè periculoſum eſſet adhibere fomenta ſtatim incipiente pleuritide, corporeque exiſtente plectorico: quoniam magna fieret attractio ad locum affectum, morbusque periculoſior. Vſus fomentorum tunc accommodatus eſt, quando multitudo euacuata eſt, fluxioque amplius impetum non facit: tunc enim diſcutienda D eſt materia inſenſibili quodda͂m modo, in phlemone contenta: quæ res ſi non ſuccedat, opus eſt, ut ad deriuationem uenæ ſectione factam accedamus: quemadmodum diximus in curatione Pleuritidis. Quæ Deriuatio fit ex phlebotomia eiuſdem cubiti. Affero in ſupradictorum confirmationem Hippocratis & Galeni ſententiam quandam irrefragabilem, ut ſic loquar: qua uterque author aſſeuerat in pleuritide non ſemper conuenire uenæ ſectionẽ. Hippocratis ſententia eſt libro ſexto epidemiorum, & libro de humoribus ſectione tertia textu trigeſimoteɾtio, vbi ait. Impedimentum ijs, qui cruenta expuunt, Tempus anni, Pleuritis, Tuſsis. idest Tẽpus anni, Pleuritis, ac Tuſsis aliquando impediunt uenæ ſectionem. Galenus in commentario explanationem confirmat his verbis. Sententia horum verborum eſſe hæc videtur adhibendam eſſe mentem ijs, qui ſanguinem expuunt: utrum ſanguis mittendus

ſit ſecta uena: an ſecus. Nam habita cruenti ſputi ratione vena eſſet omni- B
no incidenda: ſed ſectionem prohibet anni tempus, aut pleuritis, aut bilis.] Pauciſque interpoſitis ait. Quod verò ad Pleuritidem pertinet, eſſe contro uerſum uidetur: propterea quod ſi morbum attendas, venæ ſectionem poſtu lat: ipſa tamen non ſemper id exigit: niſi alia quoque adſint, quæcunque ſanguinis detractionem indicant: de quibus iam ſæpè in noſtris libris diſſeruimus. Interdum enim pleuritis placida eſt, & mitis: neque neceſſe eſt ſanguinem mittere: etiam ſi homo ſanguinem expuat, ſed alijs remedijs ad pleu ritidem accommodatis curare morbum prodeſt.] hæc Galenus. Ex quibus ſatis ſuperque conſtat, Pleuritidem non ſemper uenæ ſectionem poſtulare, ut quando fuerit exigua, & benigna. Igitur quemadmodum non ſemper phlebotomiam exigit: ſic neque ſemper, ubi illam exigat, oportebit ſanguinem F
mittere ipſius Reuulſionis ratione: ſed aliquando ſecta proximiori vena ſufficiet deriuare. Verùm quia hæc res uidetur mihi carere omni difficultate, accedo ad explanandam falſitatem alterius partis: ſi prius dixero ingenioſum Curtium non potuiſſe eum habere ſenſum: ſupponit enim utriuſque præſidij indigentiam, uulque deriuationem in opere ipſam retractionem in contrarium præcedere: quemadmodum arbitror notiſſimum eſſe omnibus illius uerba conſiderantibus. Huius igitur opinionis falſitatem oſtenſurus in hunc mo do ratiocinor, & diſputo contra Curtium. Id remedium quod ſtatim in prima morbi generatione fieri debet: neceſſariò ipſo in opere præcedit illud: quod poſt primam morbi generationem fieri debet. Atqui Reuulſio fieri debet ſtatim in prima morbi generatione. Deriuatio autem poſt primam eius G
generationem morbo iam inueterato: Reuulſio igitur Deriuationem ipſam debet præcedere. Veritatem maioris rationis tanquam veriſſimam ſuppono. Idcirco declaro minorem quo ad utranque partem verbis Galeni: quæ de Reuulſione ſic habent libro ſexto epidemiorum ſectione ſecunda. Diſſimile (ait) intelligamus appellari ſuccos, qui locis incongrui, vel inepti ſunt, vt illi ſermo hac parte ſit de prima affectus generatione: qui iubeat ſtatim ad contraria reuellere] ecce ergo Reuulſionem eſſe remedium, quod ſtatim à prima morbi generatione eſt adminiſtrandum. Nunc ueritatem ſecundæ partis demonſtro ex eodem Galeno libro quarto methodi medendi capite ſexto: ubi agens de ulcere defluxorio ſcribit hęc uerba. Quare si fluxio adhuc etiam num vehementer feratur per contraria reuellemus, cum verò deſierit iam, atque in ipſa particula ſteterit, praſtabit deriuare.] Rurſus libro H
ſecundo ad Glauconem capite ſecundò, quemadmodum etiam alibi ad modum frequenter, ſcripſit. Vtrunque remedij genus fieri per uenas communes: reuulsionem ſcilicet, atque deriuationem: illam quidem humoribus de beri confluentibus, hanc uerò confluxus in affectam particulam: & morbis inueteratis. Amplius de natura reuulsionis eſt, ut humores trahantur, quo adi eius fieri poteſt, longiſsime ab affecta particula. Deriuationis uero natura eſt, ut deducantur per partes propinquas. Hoc ſtante sic argumentari poſſumus. In principio inflammationis, quo tempore maximè humores confluunt, longiſsimè a particula fluxione tentata reuellendum, ergo non ſunt vacuandi humores per partes uicinas. Videor hic ego mihi diuinare, quid

ſint

A ſint dicturi. Nempè venas eligendas eſſe uicinas parti affectæ, at non eas, quæ ſitæ ſint in eadem affecta particula: quando enim ſub lingua venas incidimus pro anginæ curatione, tunc non ſecamus vicinas venas, ſed in eadem particula contentas: ſic quando incidimus venam frontis dolente poſteriori capitis parte. Addent fortaſsis oportere venas magnas incidere, non paruas. Deinde etiam in longinquis partibus fieri debere reuulſionem cum ſana corpora ſunt, at in vicinis, quando ægrotant. Verùm hæc contra Galenum, & vſum artis apertiſsimè dicuntur. Primum quia venæ ſectio facta in angina ſub lingua, & in fronte dolente poſteriori capitis parte, ac in hæmorrhoidibus in affectu nephritico, aliæque eiuſmodi, à Galeno inciduntur ratione deriuationis, quod etiam omnes admittunt medici unanimi conſenſu, neque
B dici poteſt eas ſectiones propriè factas fuiſſe in eadem parte: quia locus ſub lingua exiſtens non eſt idem cum faucibus affectis: neque hæmorrohides idē cum renibus, neque frons cum poſteriori capitis parte. His addito deriuationem eſſe ex numero earum euacuationum, quæ fiunt in affecta particula, quemadmodum Galenus ait libro de humoribus ſectione prima commentario decimotertio, hiſce uerbis. Deriuatio eſt eiuſdem generis cum euacuatione, quæ fit per eam partem, quæ fluxionem excipit.] & propterea addit parum poſtea. Fit autem deriuatio ad uicina loca, reuulſio ad contraria: ut ſi quid per palatum uacuetur ad nares deriuamus: Surſum verò reuellimus] libro verò de ratione curandi per uenę ſectionem capite decimoſexto ait. Incipientes phlegmonas reuulſu uacuare oportet: vbi verò amplius non fluxe
C rit humores vacuandum, aut ex eadem affecta particula: aut ex uicina.] ex omnibus hiſce locis, aliiſque etiam quàm plurimis, quos gratia breuitatis omitto, colligere eſt Galenum diſtinxiſſe particulas uicinas à particulis phlegmone obſeſsis. Præterea, natura deriuationis non poſtulat, magnas incidi venas, ſed vicinas duntaxat: quę aliquando magnæ ſunt, vt in pleuritide contingit, aliquando paruæ, prout contigerit: iccirco non eſt eſſentiale magnas venas incidi pro deriuatione perficienda. Somnium etiam eſt, quod dicant, in ſanis corporibus obſeruandum decretum de reuulſione ad partes diſtantes: eſt enim libro ſeptimo, & alibi declaratum à nobis eaſdem venas ratione præſeruationis, & ratione curationis incidi: ſed hoc ſubterfugium eſſe Galeni locus oſtendit libro quarto methodi capite ſexto, in quo docet ra-
D tionem curandi ulcus, cui fluxio coniuncta ſit. Quod ſi dicerent Galenum, ibi non agere de vacuatione facta per uenæ ſectionem, ſed per pharmacum expurgans: dicerem neque hoc aliquid valere, quia idem author hæc habet verba. Quod ſi id quidem didicimus ab eo in uniuerſum, quod dum fluxionis initiū habeāt, reuellere expediat, cū verò reſiderint in affecta particula euacuatio, vel ab affecto loco, uel quā proximè uicino molliendā eſt; in promptu nobis eſt, ut in præſentiarum de ſanguine etiam mittendo ratiocinemur: inter initia hoc à remotis ſit agendum, demum ab ipſa ulcerata particula.] Poſſem pro confirmatione huius rei alios, quàm plures in medium afferre locos, verum quia hi ſufficiunt in re (meo iudicio) ſatis manifeſta, ab vlteriori explicatione ſuperſedendum cenſeo. Statuamus itaque phlebotomiam factam gratia Reuulſionis ſemper præcedere debere eam, quæ fit Deriuatio-

nis cauſa: quando vtraque indigeamus. Supponamus quinetiam hoc in vniuerſum habere ueritatem in omnibus remedijs reuulſorijs, atque deriuatiuis: ut affectus renum, inteſtinorumque, & cerebri manifeſtum faciunt. Reuellimus nephriticos affectus uomitu primum concitato: Deriuamus per aluum. E Inteſtinorum morbos reuellimus uacuatione facta per ſuperiores partes: ac etiam frictionibus manuum, & deligaturis, & calefactionibus. Deriuamus autem per ueſicam. Cerebri affectus auertantur purgatione per aluum facta; deriuantur per palatum, & nares: idem de reliquis ſentiendum eſt.

QVOMODO MATTHEI CVRTII rationibus ſatisfaciendum ſit. F
Caput XXIX.

RELINQVITVR modo, ut authoritates, quibus firmiſſimè inhærere uidetur Curtius, explananemus: oſtendamusque potius oppoſitum, quàm propoſitum ex illis deduci. Primum omnium, qua ratione præceperit Hippocrates, doloris cauſa proximum incidendum eſſe uentrem, libro ſeptimo declaratum à nobis fuit contra medicos recentiores. Quod uerò attinet ad alium locum, uidetur mihi colligere ex ordine uerborum, quę poſita ſunt in oratione, remediorum in executione ordinem deduci. Id enim in poteſtate conſtitutum eſt authoris; cũ poſſit unuſquiſque aut pręponere, aut poſtponere prout illi magis G placuerit. Rem ſic habere oſtendit locus Galeni in explanatione Hippocratis libro ſexto de morbis uulgaribus ſectione ſecunda cum inquit. Quæ diſſimilia ſunt, ſi ſurſum delata repant, deorſum, ſoluere, & contraria etiam hæc: ut capitis purgatio, uenæ inciſio, quando non temerè detrahitur.] Galenus in fine illius noni commentarij inquit. Veriſimile autem fuerit & contraria ab ipſo in huiuſmodi ſenſum dicta eſſe. Superius elatos humores & creatos affectus ad inferiora ſtatim ab initio retrahere conuenit: & contraria his deinceps facere: quod eſt à loco uacuare: ut in capite poſteriora capitis dolentem recta frontis uena inciſa iuuat, quę locale remedium eſt] Vides hic ab initio reuellendum eſſe Galenum pręcepiſſe, cum dicit ſuperius elatos humores, & creatos affectus ad inferiora ſtatim ab initio retrahere con H uenit. Poſteà uerò accedendum ad ipſam deriuationem, cum dicit. Et contraria his deinceps facere.] declarans uerò quomodo deriuatio ſit contraria his. ait. quod eſt à loco uacuare.] Verùm prętermiſſa hac ignobili argumentandi ratione, perluſtremus (quæſo) diligenter ſenſum uerborum Hippocratis. Inquit enim. Deriuare, Cedentem reuellere ſtatim. Renitenti cedere.] Curationum modos ad ſuccos pertinentes hic docere incipit, de quibus hoc libro alibi accuratius pertractauit. Modi ſunt duo. Deriuatio, & Reuulſio. Deriuationem ſanè nuncupare conſueuit Hippocrates, ut Galenus ait in eo commentario, quando ſuccus aliquis vacuationis indiget: neque per conuenientem regionem fieri inceperit: neque tamen ualde procul à conuenienti: neque ad remotiſſimum locum: ut ſi per lotij uias exire tentauerit vitiata ueſica,

A ſica, aut renibus tunc enim per aluum deriuare ſatius erit. Quemadmodum etiam ſi per aluum fieri inclinauerit vitiatis inteſtinis. Contra enim in iſtis ſuccum euacuandum ad vrinarios meatus dirigatus. In Mulieribus verò non nunquam ad veterum, aut è contrario interdum vteri profluuium ad vrinæ vias, ac aluum deriuabimas. At ſi in aliqua id genus vacuatione uomitum prouocabimus, Reuulſionem hanc nominat Hippocrates: ut ſi uomitum etiam retraxerimus ad uterum, aut veſicam, aut ſedem incitantes. De hac Reuul ſione locutus eſt cum dixit. Cedentem retrahere ſtatim.] Merito quidem in eiuſcemodi dictione dixit. Retrahere ſtatim.] ut ſignificaret diuerſis temporibus vtendum eſſe Reuulſione, atque Deriuatione. Hæc enim nunquam vtilis eſt, niſi cum humores, aut omnino, aut maiori ex parte confluxerunt:
B Propterea Galenus alicubi dixit inueteratis affectibus utilem eſſe Deriuationem. At illam ſtatim morbo defluxiorio incipiente adhibemus: ideo dicit: Retrahere ſtatim.] at quando dixit. Deriuare } non addidit illud ſtatim.] quia ſciebat in principio minimè conuenire. Auxim præterea ſiſirmare Curtium non fuiſſe aſſecutum ſenſum verborum Galeni in commentario octano eiuſdem libri de morbis ulgaribus. Quoniam Galeni intentio fuit ducere non ſemper in remedijs reuulſorijs inſiſtendum, quando fluxionem intercipere in animo fuerit. Sed aliquod interuallum intermittendum ratione virtutis, faciliorisque vacuationis faciendæ gratia. Qui enim omni tempore, nullaque interpoſita mora reuulſorijs inhæret auxilijs, hic duo mala facere uidetur mihi, vnum eſt, virtutem maximè reddere imbecillam ex continuis va-
C cuationibus. Aliud quod ſinat materiam in phlegmone contentum in ea impingi admodum uehementer. Atque ubi impacta fuerit, multò deterior euadet poſtea curatio. Qui verò adhibet aliquod interuallum inter unâ, aliamque reuulſionem, hic quidem inſtaurata virtute facit delatos ſuccos ex phlegmone excerni in viciniorem aliquempiam locum: ſicque liberat partem à dolore, fluxionemque mitiorem reddit: atque ita poſtea tutò licebit nobis noua uti reuulſione. Vides igitur eum locum nihil prorſus facere Curtio. Cæterùm quod attinet ad Auicennam, non poſſum non admittere illius ſententiam, quam ſuperioribus libris fuimus interpretati. Et certè mitigandum eſſe dolorem cum ad longinquum trahere volueris, ſi quiſpiam admiſerit: quid propterea habebit ingenioſus Curtius, quo perſuadere poſsit Deriuationem
D in opere præponendam Reuulſioni? Cur enim dolor anteà mitigari non poterit præſidijs verè anodinis, quæ paregorica nuncupantur? Neque enim Deriuatio ſola dolores mitigat. Pluribus hic agerem, niſi manifeſtam feciſſem ſententiæ huius veritatem: Quamobrē cum de hoc argumento ſatis videar dixiſſe, nunc reliquum eſt, vt de aliorum præſidiorum ordine diſſeramus.

QVID

E

QVID INDICET VTRVNQVE PRAESIDIUM: *Venæ ſectionem, & purgationem ſimul.*
Caput XXX.

SI aliquando venæ ſectione, & purgatione indigebimus, erit per
pendendum quem in horum vſu obſeruare debeamus ordinem.
Primum verò ſupponere oportet, quid horum vtrunque indi-
cet: quoniam ubi indicationes erunt de vtroque præſidio exer-
cendo præſentes: ibi etiam ſeſe offeret vniuſque neceſsitas. Quid
itaque venæ ſectionem indicet, ut uacuatiuum, quid ut Deriuatiuum; reuul F
ſiuumquæ præſidium demonſtratum à nobis fuit libro ſecundo. Quid verò
indicet purgationem docuimus libro primo de ratione purgandi: atque nunc
quantum pertinet ad hanc tractationem breui epilogo complectemur. Pur-
gatio quemadmodum etiam venæ ſectio duplici de cauſa inſtituitur: tum vt
reuellamus, tum etiam vt euacuemus. Reuulſionem indicat vehemens, ma-
gnaque fluxio humorum, qui à ſanguinis natura diſtincti ſunt: in hunc mo-
dum vomitum prouocantes ab inteſtinis reuellimus: aluumque mouentes à
capite auertimus: fluxionem à capite ad pulmones acre medicamento ex
Thapſia ſimoque columbino capiti impoſita reuellimus Galeni præcepto
quinto methodi medendi: Vlcera fluxione malorum humorum tentata, pur-
ganti pharmaco in contrariam partem retractione facta, ſanare ſolet Ga G
lenus quarto methodi medendi capite ſexto. At ſi propoſita non ſit
exacta reuulſio, ſed Deriuatiua, hanc ipſam indicabit affecta pars leuiori
fluxione tentata: quatenus per uicinas partes auertere humores uolumus: ve-
ſica laborante fit Deriuatio per uterum, & per aluum; cerebro laborante per
palatum, & nares. Cæterùm purgationem pro uacuatione inſtitutam indicat
Cachochimia, non quidem ſimplex: quia, ut multitudo ſimpliciter, & abſo-
lutè ſumpta non indicat phlebotomiam, ut Galenus contra Menodotum di-
ſputans dicebat quarto methodi medendi capite ſexto, & paſsim alibi: ſic pur
gatio non indicatur à malo ſucco ſimpliciter, & abſolutè ſumpto: Verum
opus eſt, corrigi non poſſe lenioribus remedijs: tunc enim ad purgationem
accedendum: igitur indicationē hanc præbet magna cachochimia, quam ne- H
que inædia, neque frictio, neque balneum, neque aliud id genus leue præ-
ſidium poteſt corrigere: aut etiam quæ in præſentiarum parua ſit, ſed certiſsi
ma præbeat indicia futuræ magnitudinis: quoniam non ſolum quod præſens
eſt, ſed etiam quod futurum eſt à diligenti medico debet contemplari. Il-
lud verò vel me tacente conſtat eſſe veriſsimum, purgationem vnicuique ma
lo ſucco accomodandam, idcirco conſiderari debet, qui nam humores coa-
ceruentur: nam in quibuſdam bilis flaua, in alijs atra, in alijs pituita, uel ſe
roſum excrementum facit negotium: Vtendum igitur phlebotomia, & purga
tione ſimul quando multitudo ſimul cum cachochimia connectitur, motusq;
ſanguinis ſimul cum malorum humorum motu: aut affatim facto, aut paula-
tim genito. Hæ ſummæ ſunt indicationes in hac materia conſiderandæ.
Hinc ordinem expendamus.

CACHO-

A *CACHOCHIMIAM PRIMARVM VENARVM ante purgandam eſſe, quam ad ipſam Phlebotomiam accedamus. Caput XXXI.*

CONSIDERANDVS etiam atque etiam ſitus eſt, in quo cacochimia continetur: Quædam enim in venis continetur: quædam extra venas: Rurſus huius ipſius differentiæ duę: nam alia reſidet in prima regione corporis: alia verò in habitu corporis, aut in alia determinata particula. Pro varietate locorum varius ordo eſt decernendus: ſi enim in prima regione continentur: ſiue in ea ſolum adſit: ſiue etiam ſimul in venis regula hæc obſeruanda eſt uniuerſalis, nempè,
B ut prius illam expurgemus, quàm ex venis quicquam moueamus: qui enim ſecus operari voluerit, hic omnia confundit non ſine magno ægrotorum incommodo. Humorum quidem vitia in varias corporis regiones contenta, ſic debent ordinatè curari. Ventriculi, meſenterij, inteſtinorum, lienis, iecinoriſque omnem impuritatem ſtatim expurgare debemus. mox exinanire venas maiores operepræcium eſt. Tertio corporis habitum. Non autem è contra, qui enim primum molem corporis vitioſis humoribus refertam euacuare conatur, anteaquam ex venis aut multitudinem, aut Cacochimiam ducat: & has ipſas euacuabit antea quam primam regionem expurget, hic inquam omnia confundet, coinquinabitque maximè corpus, non expurgabit. Quamob
C rem ſtatuatur hęc tanquam vniuerſalis, & nunquam violanda lex. Eadem etiam ratio teneri debet, ſi non ſolum in primis venis, ſed etiam in maioribus contineatur ſuccus malus: hunc enim nunquam tutò uacuabimus: illis antea minimè repurgatis. Ex quibus etiam patet, quod ſi eadem neceſſitas adfuerit phlebotomiæ, & vomitus, oportere prius uti vomitu. Cuius rei alia afferenda ratio non eſt ab ea, quam ſupra diximus ex locorum varietate deſumpta. Atque ex ijs, quæ ſupra de corporum pręparatione declarata ſunt. Suppoſita igitur huius rei veritate, eſt dubitatio, quid agendum, ſi poſtquam primæ venæ fuerit expurgatæ: in maioribus uenis duplex adfuerit affectus, nempè Cacochimia & plenitudo: utra prius debeat uacuari: an ſcilicet prius illa ſit purganda, an contra hæc prius ſecta uena vacuanda: de qua re nunc
D dicere aggredior.

DE EVACVANDA CACOCHIMIA VENARVM plenitudini coniuncta ex Auicennæ ſententia, & quæ dubitationes ſeſe offerunt contra eius opinionem. Caput XXXII.

AVICENNA huic quæſtioni reſpondet his verbis. Vbi autem venæ ſectione, & alui ductione opus fuerit, veluti ueratro, & alijs valentibus medicamentis, tunc uenæ ſectione incoandum eſt. Hoc enim eſt Galeni pręceptum in commentario in librum Hippocratis de morbis populariter graſſantibus, ueritati

ſanè

ſanè valde conſonum. Itidem ſi cum ſanguine pituitoſi humores mixti ſint. B
Vbi tamen viſcidi, & craſſi fuerint, forſan venę ſectio eorum craſſitiem, &
lentorem augebit: qua re eo caſu ab alui ductione incipiendum erit. Et vt
ſummatim proferam, ſi humores æquales inter ſe fuerint, propone ſanguinis
miſſionem, deinde aluum deijcias. Si verò inæquales, prius humorem exu
berantem educas, donec ad æquitatem deducas: deinde ſanguinem mittas.]
Hęc ille. Cuius opinio in hiſce propoſitionibus conſiſtit. Prima, ſi purgan
dum valentioribus medicamentis, & ſanguis mittendus eſt à Phlebotomia cu
rationem exordiri oportet ſecundum Galeni ſententiam. Secunda idem fa-
ciendum ſi pituitoſi humores cum ſanguine fuerit permiſti: at ſi viſcidi, &
craſſi præponendam purgationem. Poſtrema ſi ęquales fuerint affectus à ve-
næ ſectione exordiri: ſi inęquales à purgatione oportet. Verum quia hęc F.
opinio nonnullis medicis haud mediocriter diſplicet, afferamus hoc loco il-
lorum rationes in medium, ut tandem valeamus in arduo negotio verita-
tē inuenire. In primis obijciūt contra Auicennā hoc modo. Quē ordinem ha-
bet remediū vniuerſale ad particulare: eum habet purgatio ad uenę ſectionē:
atqui vniuerſalia remedia continuò præcedunt particularia: phlebotomia igi-
tur perpetuò erit præponēda purgationi. Aſſumptio ueriſſima eſt: quandoqui-
dem phlebotomia eſt vniuerſalis vacuatio, ut eam etiam definit Auicenna:
purgatio verò haud recenſetur uacuatio ex qua omnes humores ducantur.
Secuundo argumentantur. In omni curatione regulari ab ea exordiundum
eſt vacuatione, quæ tutior, & facilior exiſtit. Atqui venæ ſectio multò tu-
tior, atque facilior eſt purgatione: illa igitur erit ſemper in opere propo- G
nenda: maior eſt vera ex communi omnium ferè medicorum ſententia: mi-
norem verò declarauit ex propoſito Galenus libro de phlebotomia aduerſus
Eraſiſtrateos Romæ degentes, & libro ſecundo de ratione victus in morbis
acutis: noſque pluribus eam comprobauimus propoſitionem libro primo hu-
ius tractationis. Tertia illorum ratio ſic habet. Inter euacuationes ea de
bet pręponi, quæ plures vtilitates impartitur: eiuſcemodi autem eſt phlebo
tomia in relatione ad purgationem; ergo phlebotomia erit præponenda.
Aſſumptum nemo quidem inficiabitur: quia illi remedio magis incumbendū,
ex quo maior vtilitas ſperatur. Minor uerò probatur. Quia phlebotomia
conuenit tam ubi adeſt multitudo, quam vbi non adeſt Galeni teſtimonio li
bro quarto methodi capite ſexto. At pharmacia conuenit duntaxat H.
in malo ſucco. Præterea in hoc reprehendunt, quòd dixerit
hanc Hippocratis ſententiam eſſe: cum nunquam illi repe-
rierint hoc fuiſſe ab Hippocrate dictum: addideruntque
etiam nonnulli neque Galenum aliquando pro-
nunciaſſe phlebotomiam præmittendam pur-
gationi. Hęc potiſſima ſunt, quæ con-
tra Auicennæ ſententiam obijci
ſolent. Quorum explicatio-
nem afferamus.

QVID

QVID IN HAC CONTROVERSIA DICENdum ſit ex authoris ſententia: qua omnes dubitationes contra Auicennam dilucidantur.
Caput XXXIII.

EXPLICATIONEM magnæ huius difficultatis ſcripturus, operæprecium me iudicaui facturum, ſi rem per capita dilucidauerim, ſic enim multò facilior euadet explanatio. Morborum igitur nonnulli ualidisſima poſtulant medicamenta expurgantia: vt hel
B leborum utrunque, colloquintidam, peplium, atque alia id genus quamplurima. Quædam verò contra mitioribus gaudent præſidijs. Itaque proponamus nos aliquando indigere phlebotomia, ac ſimul ualida purgatione. Tunc ſemper phlebotomia erit ualido medicamento proponenda. Cuius rei alia in medium afferri ratio non poteſt, niſi quod ſemper à leuioribus remedijs, exordiri conuenit (niſi aliquid ſit, quod ordinariam curandi rationem impediat) atque ſenſim ad validiora fieri progreſſus debet. Purgatio ſiquidem facta valido pharmaco multò validior eſt, & vehementior, quàm ſit euacuatio facta per uenæ ſectionem. De qua re Galeni authoritate multa ſuperioribus libris diximus. Auicénam verò ſic interpretandum eſſe eius verba manifeſtisſimum faciunt, quæ ſic habent. Veluti ueratro, & aliis vali
C dioribus medicamentis.] atque licet in antiquo contextu dixerit hanc extitiſſe ſententiam Hippocratis, tamen in codice nouo aliter à Gratiolo ſcriptum inuenimus, cum dicat. Hoc unum eſſe ex præceptis Galeni in commentarijs libri de morbis uulgaribus. Affero nunc locum ex libro ſexto Epidemiorum ſectione prima; commentario autem quinto, in quo exponit hæc Hippocratis verba. Iuuenes veratro purgare, poplitem incidere.] Veratro quidem expurgare (inquit Galenus) ſi valde antiquus affectus ſit, & ceu uectibus (vt ita dixerim) extudendus. Ad huiuſmodi enim morbos ueratro vtimur: venam autem cædere, ubi ſanguis multus, aut craſſus in uenis abundet. Quod ſi utriſque auxilijs idem homo opus habuerit, à venæ ſectione incipiendum eſſe notisſimum eſt.] Hæc ille, qui noſtram opinionem apertiſ-
D ſimè confirmat. Idem etiam habetur in libro de renum affectuum dignotione & medicatione: qui liber licet non ſit Galeni, græci tamen authoris eſt, atque (ut ego ſentio) minimè contemnendi. Quæ hic dico ſatis manifeſtum faciunt aberraſſe non mediocriter illos, qui dixerunt hoc præceptum apud Galenum minimè inueniri: Certè quod attinet ad Hippocratem nihil habeo quod afferam pro confirmatione huius decreti: niſi dixerimus in ijs verbis, libro quarto actorum. Nam uenæ ſectio in his præferenda uenit. c.] id explicare uoluiſſe: quòd ſatis rationi cõſonum eſt: quia uenæ ſectionem ante purgationem admittit in morbis, in quibus indigemus utroque remedio. At uerò ſi leuioribus præſidijs expurgantibus indigeat ægrotus: hæc proponenda ſunt venæ ſectioni ob eandem cauſam: nam phlebotomia illius remedij reſpectu maius quoddam eſt remedium. Neque hic aliquid urget obie-

ctio recentioris illius medici doctiſſimi, qua demonſtrare conatur phleboto- E
miam præmittendam huic purgationum generi: quando grauis aliquiſpiam morbus ſeſe offerat: maximumque in mora periculum ſit. Quandoquidem aliud eſt curatio ordinaria: aliud coacta; vt ſæpe diximus, ſermonem habemus de priori non de poſteriori curandi ratione: quemadmodum etiam demoſtrauimus vbi de uſu cliſteriorum tractauimus, atque in prioribus libri methodi medendi. Præterea conſideranda eſt plenitudinis, & cacochimiæ quantitas conferendo hoſce affectus ad inuicem: nam aliquando multo maior eſt cacochimia: aliquando contra maior eſt plenitudo: nonnunquam ſunt ambo æquales affectus. Magis abundante ſanguine, quam alijs humoribus à phlebotomia, vt plurimum, exordiendum eſt. Quemadmodum etiam ſi æquales fuerint: at ſi exigua fuerit plenitudo, magna verò cacochimia, tunc vtique F
ratione conſonum eſt ab ipſa purgatione exordiri: quæ fortaſſis excuſabit etiã à phlebotomia. Nam malo ſucco vacuato, per inſenſibilem tranſpirationem facile poterit plenitudo diſſolui: præſertim ſi fuerit ſanguinis tenuioris, in regione calida, & ſicca; De huiuſcemodi complicatione locutum fuiſſe Galenum arbitror: quando dicebat: haud protinus præſente plenitudine accedendum ad venæ ſectionem; ſed ſatisfacere quibuſdam balneum, alijs frictionem, nonnullis medicamentum digerens, alijs verò purgationem. Agebat enim ibi de plenitudine nota; vt in epiſtolis medicinalibus ſcripſit ad Iulium Pinchinum. Hoc etiam animo concipiebat Auicenna: quando dicebat; in quarta ſectione (Et (ut ſummatim proferam) ſi humores æquales inter ſe fuerint, præpone ſanguinis miſſionẽ: deinde aluum deijcias. Si verò inæquales, prius G
humorem exuberantem educas, donec ad æquitatem deducant, deinde ſanguinem mittas. hæc ille. Quoniam verò hæc verba difficilia ſunt, & à varijs explanatoribus vario modo interpretari ſolent, hic ego afferro conabor in medium, quam meliorem eſſe puto explanationem loqui huius. Quamobrem, ſi mali ſucci vitium & plenitudo fuerint æqualia, præponenda venæ ſectio. Si verò inæqualitas adfuerit, ita vt cacochimia longe ſuperet multitudinem ſanguinis: prius humor euincens, & à ſanguinis natura diſtans expurgandus, donec remoto humore faciente inæqualitatem, adſit ſola ſanguinis abundantia: quæ eſt augmentum humorum iuxta ſeruata proportione. Tuncque poſtea ad venæ ſectionem erit accedendum, ſi oportuerit. Propterea vbi in venis adfuerint humores admodum craſſi, qualis eſt melancolicum H
excrementum, ſimul cum aliqua ſanguinis abundantia: poſt præparationem illius humoris factam incidentibus medicamentis detergentibusque, expurgatio cito admodum decernetur; poſtea verò ad venæ ſectionem accedere oportebit, qui ordo incedendi maximam afferre ſolet utilitatem, eſtque in communi uſu omnium practicantium. Hæc videtur ſatis dilucida explanatio loci huius, quicquid dicant alij. Sed quid ſibi voluit, quando dicebat; Itidem, ſi cum ſanguine pituitoſi humores mixti ſint; quaſi quod plenitudinẽ cacochimiam non faciant. Reſpondeo humorum pituitoſorum nomine intelligendum eſſe ſanguinem pituitoſum: nam inter omnes humores pituita dulcis à ſanguinis natura parum diſtat; hæc in venis cum ſanguine permiſta non eſt à venæ ſectione abſtinendum. Verum hic meminiſſe oportet in abundantia

A crudi huiuſce humoris partitis vicibus mittendum eſſe ſanguinem, ac in ipſo interuallo incidentibus, & detergentibus utendum, vt Galenus faciundum monuit de ratione curandi per venę ſectionem, & nos libro quarto explanauimus. Deinde etiam intelligere poſſumus humorum pituitoſorum nomine, crudiorem illam alimenti partem, quę ſanguificationem in iecinore ſubterfugit, hunc humorem crudum diximus alio in opere nuncupari à Galeno ſedimentum: quoties igitur cunque hic abundauerit ſimul cum ſanguine, ubi ſeſe offerat occaſio utendi phlebotomia: ſtatim ſecanda eſt uena: mox verò ſi non fuerit ſufficiens poſtea expurgabimus. Cęterum ſi humores fuerint viſcidi, ex eorum ſcilicet numero, qui à ſanguine plurimum diſtant, quemadmodum eſt pituita vitrea, fuerintque craſſi, ut melancolia excrementitia, aut

B etiam atrabilis, oportunum eſt aggredi curationem à purgatione illorum humorum præcedente eorundem optimâ pręparatione.

QVOMODO RATIONIBVS CONTRA AVIcennam ſit ſatisfaciundum. Caput XXXIIII.

EXPOSITA veritate huius quæſtionis, accedamus ad diſſoluendas diſſonantias contra ſententiam Auicennæ propoſitas. Ad primum igitur, quando dicebatur. Quem ordinem habet remedium locale ad remedium uniuerſale: eum habet purgatio ad

C uenæ ſectionem. Dicimus non eſſe eandem proportionem: quia locale remedium nunquam eſt vniuerſale: at purgatio vniuerſale remedium eſt. Venæ ſectio vniuerſale nuncupari ſolet remedium, quòd omnes humores in venis conſiſtentes uacuentur: at purgatio licet determinatum humorem vacuet, eum tamen vacuare poteſt ab omnibus partibus. Meminiſſe autem oportet hoc loco eorum, quæ nos diximus libro de ratione purgandi. Purgationem duplicem eſſe vniuerſalem, & particularem. Vniuerſalis eſt, non quæ omnes humores, ſed quæ ex uniuerſo corpore, aut certè maxima ex parte ſuperuacanea deducit. Licet prius vnam, quàm aliam partem eua-

D cuent medicamenta: ut aluui deiectio primum quidem ac maximè inteſtina, mox uentriculum, tandem viſcera primaſque uenas: Deinde venas maiores, poſtremo minores, habitumque corporis. Sic uomitio primum quidem ac maximè ventriculum: deinde ſi perſiſtit viſcera, venaſque maiores, poſtremò corporis habitum. Particularis uerò nuncupatur purgatio, quę partem duntaxat vnam proprijs uitijs detergit. In omni deinde artificiali, ordinariaque curandi ratione à facilioribus exordiri oportet; at venę ſectio facilius eſt remedium validiſsima purgatione facta colloquintida, & helleboro. At remedium euadet difficilius in relatione ad expurgantia leuiora. Idcirco Galeni illa ſententia, quâ paſſim vſurpat conferendo phlebotomiam uenæ ſectioni, non eſt uniuerſaliter uera, de quacunque expurgatione: ſed locum habet ſolum in relatione ad pharmaciam validam, de qua ſupra locuti fuimus.

Poſtremò non eſt verum plures utilitates pręſtari à uenæ ſectione, quàm à

purgatione: nam utrunque remedium ſuas habet vires egregias circa determinatam morbi ſpeciem: quin etiam videntur duo hæc præſidia inter ſe comparari non poſſe, ob eas rationes, quas docuimus libro tertio huius methodi: cum dicunt: phlebotomiam deberi humoribus tum quantitate, tum qualitate peccantibus dico id non eſſe uerum: cum nunquam liceat accedere ad hoc remedium, ſine multitudinis affectu, aut ſanguinis motu: at ſanguis citra cacochimiam mouetur. His igitur in hunc modum, quoad eius fieri potuit, diligenter, explanatis videmur omnia docuiſſe, quæ ad tempora tum vniuerſalia, tum particularia pro remedio hoc exercendo, deſiderari poſſent. Docuimus qualem præparationem ipſa corpora poſtulent. Quem ordinem in uarijs remedijs exercendis obſeruare debeamus. Hinc igitur ſupereſt, vt ad aliorum explanationem noſtra conuertatur oratio: quæ pro tractationis inſtitutæ abſolutione neceſſaria ſunt.

Liber octauus de miſsione ſanguinis. Finis.

HORATII AVGENII DE MISSIONE SANGVINIS, LIBER NONVS.

VENARVM NOMINE INTELLIGENDAS etiam eſſe arterias ex veterum conſuetudine: quid inuicem diſtent venæ, & arteriæ.
Caput I.

C IAM verò oportunum eſt docere, quę venæ in quouis affectu ſecandæ ſint. Verùm prius ſtatuere oportet venarum nomine duo uaſorum genera nos intelligere: tum quæ propriè nuncupantur venæ: tum etiam ipſas arterias, idq́ue ex Hippocratis, & Platonis, aliorumq́ue veterum conſuetudine. Hippocrates quidem ſecundo uulgarium morborum libro ſectione quinta, ſic de arteria locutus eſt. Cui vena, quæ eſt in cubito pulſauerit, furioſus ille, & iracundus euadit: cui ſenſim mota fuerit, lentus.] Plato verò Galeno referente ſic inquit. Cor verò ſimul, & venarum fontem, & eius ſanguinis, qui per omnia membra vehementer circumfunditur.] Differunt autem inuicem, quod venę non pulſant: quem-
D admodum Arteriæ, atque licet Hippocrates videatur dixiſſe, non ſemper pulſare Arterias, eius tamen ſententia, de adeò uehementi agitatione, & pulſatione, accipienda eſt: ut prius quam tactu præhenſauerimus oculis ſubijciatur ille motus: quod ex verbis illius conſtat: nam pulſui quietam motionem: & lentum furioſo, & iracundo, quaſi ira vacuum oppoſuerit, ut optimè Galenus interpretatus. Arterias igitur rectius quiſpiam pulſatiles nuncupauerit uenas. At generis nomen habent uenæ, & propriè non pulſant. Differunt præterea: quod illę continent ſanguinem ſpirituoſum, feruentiſſimum: Hæ uerò ſanguinem craſſiorem: omnes uidelicet humores ſanguinis ſubſtantiam conſtituentes, adhæc verò ſerum tanquam vehiculum illius: ac etiam humorem illum crudum, qui ſignificationem in iecinore ſubterfugit, magna

nam-

naturæ prouidentia ſanguini perpetuò mixtum, à nobisq; ſedimentum alio in E opere, uocatum, ambitu ſuo coercent, complectunturque. Poſtremo venarum vnica eſt tunica, & ea quidem tenuis: Arteriarum uerò neque ſimplex neque tenuis: ſed duæ ipſis inſunt tunicæ: quarum interna quidem craſſa eſt admodum denſa, ac dura, atque in fibras tranſuerſas diuidua, exterior verò tenuis, rara, mollis, qualis etiam eſt venarum tunica. Vtrunque vaſorum genus inciditur. At certè haud pari ſecuritate: quandoquidem Arteriæ ob imminens ex profluuio ſanguinis diſcrimen, atque ob difficilem vaſorum conſolidationem, rarò ſecari debent: cum verò neceſſaria fuerit earum ſectio cum magna præmeditatione eſt ad eam accedendum. Quæ igitur regulæ ſint obſeruandæ, quis ſecundi modus, quibus affectibus opem ferant, hoc libro docere inſtituimus. Principio ſumpto à ſectione venarum: mox uerò de ar- F teriarum ſectione tractabimus.

DE VENIS, QVAE IN CVBITO, ET MAnu ſecantur: qua ſecurius incidatur, & quis in ſectione locus debeat obſeruari.

Caput II.

PORRO in hac tractatione primum agemus de ſectione uenarum cubiti, & manus: mox verò de venis, quę ſecantur in cruribus G pedibusque: ac etiam in alijs partibus, in quibus ex probatiſſimorum authorum conſenſu pro curandis præſeruandisque morbis incidi conſueuerunt. Quę igitur in brachio, & in manu aperiuntur venæ ſex numero recenſentur: Videlicet Cephalica, Baſilica, Media, Axilaris Baſilicę propago, & duæ aliæ, in ulteriori brachij parte pertinentes: quarum altera directa funis instar, inter pollicem, & indicem manus excurrit: altera inter anularem, & minimum porrigitur digitum. Harum tres magnæ ſunt: Duæ paruæ in manu conſiſtentes. Mediocris eſt ſunis brachij ab Auicenna, & Fernelio nuncupata. Ex Maioribus uenis nulla tutior, quod attinet ad ipſam ſectionem, iudicari debet Cephalica, Quandoquidem alię duæ ſubiectum habent arteriam, vel neruum. Baſilica qui- H dem comitem habet arteriam: atque ſub ipſa muſculi tendo deliteſcit: pro- I pterea cum maximè periculoſa illius ſit inciſio, admodum caute pertundi debet. Quoniam ſi arteria inciſa fuerit ſanguis aut nunquam, aut certè cum magna difficultate ſupprimitur. Media verò ob neruum ei ſubiectum periculo non uacat. Nonnunquam inter duos neruos excurrit, unde omni induſtria utendum eſt, ut illam accommodatè feriamus. Doceamus modo, quo in loco fieri debeat inciſio. Tres illę venæ in cubito magnæ apparentes incidendæ ſunt paulo ſupra cubiti articulum: neque infra, neque è regione ipſius, ut ſanguis promptius proſiliat, & neruorum, & arteriarum noxæ tutius euitentur. Axilaris etiam ſimiliter incidenda eſt. Etenim ob uarium complexum, quem habent in articulo cum neruis tendonibus, & arterijs tutior

ſectio

ſectio eſt ſupra cubiti articulum: ſanguis effluit multò facilius: quādoquidem
A tortuoſè admodum incedunt illæ ſub cubiti plexu, & in ipſo articulo: quę res non mediocriter impedire poteſt liberum ſanguinis effluuium. Cephalica certè incidatur infra caput muſculi in loco molliori unica facta diuiſione, ne inflammatio excitetur. Vt plurimum enim huiuſmodi affectus conſequitur, quando non vnico, ſed iteratis ictibus vena percutitur: quemadmodum elegantiſſimè ſcribit Oribaſius ille Iardianus poſt Galenum medicorum præcipuus; cum ſcribit. Venam autem humeralem ſecare omnibus modis ſine periculo licet. Et tamen quibuſdam etiam ex huius ſectione muſculus ſub radio conſtitutus indoluit: alios inflammatio ſubſecuta vexauit: & dolor diu perdurauit. Verumtamen ijs, qui ſic affecti fuerint, vena non vnicò ictu fuit diuiſa: ſed cum primum fuiſſet aberratum ſecundo, & tertio, & quandoque
B etiam quarto fuit pertuſa. Quamobrem cum muſculi caput ſępe punctum fuiſſet, eiuſcemodi affectiones concitatæ ſunt. At unico ictu magna facta diuiſione, non quiſquam inflammatione correptus eſt: nec dolorem contraxit. Quocirca hæc intrepidè ſecanda eſt, ſed interior cautè admodum, & conſideratè.] hęc Oribaſius. Docui hactenus, quæ uenæ in cubito, & in manu ſecandę ſunt: quis locus ſectionis: nunc reliqua perluſtremus.

QVID AGENDVM, SI INCIDENDAE VE- næ non apparuerint. Caput III.

C IN hoc autem opere in primis eſt animaduertendum adeò variam eſſe humani corporis ſtructurā, vt in quibuſdā incidendæ venæ maximè emineant: in quibuſdam verò deliteſcant. Sunt in quibus interior ſtatim appareat: aliæ duæ occultentur: alijs contra, cæphalica & media ſeſe dent in conſpectum, interiori non apparente. Qui ergo habent apertas venas, facilè phlebotomiam recipiunt, poſſuntque in ijs obſeruari, quas docuimus regulas. Alijs quidem non licet. Idcirco ſi obſcuriores exciterint, aliquem ramum ab illis proficiſcentem ſcindere oportet. Triplex autem eſt ramus. Vnus funis brachij: alius inter
D minimum anularemque excurrens: tertius inter pollicem, & indicem. Primum ex cæphalica deducere originem anotomica docet obſeruatio. Secundus ortum ducit ab interiori. Tertius etiam ab exteriori proficiſcitur. Quamobrem nulla apparente in cubito vena, aliqua ex hiſce tribus ſubſtituatur: copioſiorque ſanguis euacuandus eſt, quàm ſi maior vena incideretur. Poſtulant autem hę manus venæ anteaquam ad ſectionem veniamus, ut in aquam calentem dimittatur manus: alioquin ſanguis aut non effluet, aut non tanta quantitate, quanta foret neceſſariam. Cæterùm ſi ex magnis uenis quædam fuerint obſcurę, quædam conſpicuæ: ſemper incidantur magis conſpicuæ. Vt ſi exempli gratia, ſuadeat affectus incidi debere caphalicam, eaque non appareat, aut obſcurior ſit, tutò incidemus mediam, ſi fuerit magis conſpicua, quàm interior (nam illa ex interna externaque producitur.). Rurſuſque ſecabimus

bimus

bimus interiorem magis, quàm duas illas, vbi fuerit manifeſtior: quemadmo E
dum Galenus docuit libro de ratione curandi per ſanguinis miſſionem hiſce
verbis vſus. Nam hi tres ſunt loci mittendi in cubito ſanguinis: interior vti
lis eſt ijs, quibus inferiores collo partes patiuntur. Exterior verò in ijs, qui
bus, quæ his ſuperiores ſunt, ut facies aut caput: Medius locus interdum
vtraſque habet diductas venas in ulteriorem brachij partē tendentes, ac dein
de hic coerentes: Interim verò celeriter in unum mutuò congredientes in
ipſo uidelicet iuncturæ flexu. Ac obſcuram nonnunquam alteram eo-
rum: claram verò alteram. Itaque ubi uena, quæ parti affectæ propria
eſt, obſcurior fuerit, & ad mediarum aliquam accedas, conare quæ à propria
deducitur potius incidere. Eſt autem ubi, & quæ inferiores ſunt cubiti iun
ctura, eas, quæ in ulna exiſtunt ſcilicet, nihil ſecare prohibeat, vbi nimirū, F
quæ in cubito ſunt, non appareant: ſed eas certè, quæ in rectum ſunt affe-
ctis.] Atque libro decimotertio methodi medendi capite vndecimo dice-
bat. Pari modo venam quoque, vbi hæ partes ſic laborant, incidere hume-
ralem in manu: ſi ea non cernitur mediam.] Animaduertenda ſunt hæc uer
ba humeralem in manu.] Quoniam manus nomine totum intellexit bra-
chium; non autem manum propriè dictam comprahendentem ulnam, & di
gitos: quam rem maximè conſpicuam fecit parū infra cū dicebat. In angina,
quam ſynachem Græci uocant, primas in manibus: ſecundas eas, quæ ſub
lingua habentur.] In quibus verbis quis non uidet manus vocabulo Gale-
num intellexiſſe totum brachium? Quandoquidem in ipſa reuulſione hu-
moris ad anginam confluentis expedit primum magnas in cubito venas inci- G
dere: quæ ſi non apparuerint, poſtea accedendum ad uenas in manu exiſten-
tes. Quamobrem quando manus abſolute proponitur, totum intelligemus
brachium. Quando verò ſummam dicimus mannm, intelligimus partem in-
fra raſcettam, quæ ulna etiam dicitur. Quam rem omnibus in Galeni do-
ctrinam exercitatis notiſſimam eſſe arbitror: præſertim verò ijs, qui legerint
librum de anatomicis demonſtrationibus, in quo frequenter hiſce vtitur
nominibus.

QVOMODO COGNOSCENDVM NERVVM fuiſſe punctum, & arteriam diuiſam. Caput IIII. H

HI duo contingunt errores præcipui in hac materia, unus eſt cum neruus pungitur, alius cum arteria diuiditur. Aberratum autem fuiſſe in opere hoc modo cognoſces. Si punctus fuerit neruus, aut tendo ſequitur protinus grauiſſimus dolor, pars in tumorem attollitur, ſtupor aduenit, aliquando paraleſis, atque vt plurimum conuulſio accedit. Dignoſces autem, num vena, an arteria ſanguinem profundat inde, quod huius flauior, tenuiorque ſanguis exiſtat, & cum pulſu vacuetur: illius autem nigrior, & ſine pulſu. Hiſtoriam hic à Galeno relatam proferamus. Simile (inquit libro quinto methodi) quidam aliquan-

A aliquando & agreſti contingit iuueni dum ſanguinem ſibi mittendum veris tempore curaret, quod noſtratibus maximè eſt in uſu. Cum enim medicus, qui uenam inciſurus erat: brachium hominis deligaſſet, contingit attolli veluti in gibbum arteriam, itaque hanc pro vena medicus diuiſit. Exigua ſanè inciſio erat, ſanguis autem flauus, & tenuior, & feruidus ſtatim eiaculabatur, idque cum quoddam ueluti ſaltu. At medicus quidem, ut erat admodum iuuenis, & operum artis parum peritus, uenam ſe incidiſſe putabat: Ego verò cum quoddam alio, ex ijs, qui aderant medicis, utique ſeniore, vbi quod accidit, animaduerti, præparato ex emplaſtrorum genere, quod ſanguinem ſupprimit medicamento, tum inciſionem curioſè coniunxi, tum ſuper medicamen illico impoſui, ac ſpongiam molliſſimam extrinſecus ſuper
B hoc deligaui.] Ceterùm quibus remedijs oportunè hiſce erroribus prouideatur demoſtrauimus infra diligenter.

QVIBVS AFFECTIBVS SECTIONES VEnarum cubiti opitulentur. Caput V.

OPERÆPRETIVM eſt nunc docere, quem vſum afferant harum venarum ſectiones, à venis cubiti deſumpto principio. Cæphalica igitur inciſa ex ceruice tantum, & ex his, quę ſupra ipſam ſitę ſunt, partibus ſanguinem euacuat: nec iecinoris, ſeu præ-
C cordiorum regionem attingit, nec ab inferioribus quicquam educit, quod alicuius ſit momẽti. Capitis itaque ex plenitudine affectus ſiue fuerint interni, ſiue ad ſummum peruenerint magnitudinis reuelluntur cęphalica inciſa è directo reſpondenti loco affecto: dextra enim capitis parte laborante ex dextra: ſiniſtra verò ex ſiniſtra exteriori uena retractio fit. At ſi hæc non appareat, incidenda eſt uena, quæ excurrit inter indicem, & pollicem: pręſertim verò quando ſegniorem facere in animo fuerit reuulſionem, aut etiam, ut quibuſdam placet futuros morbos pręcauere conſilium fuerit. Cæphalicę huius maximè prodeſt ſectio in oculorum affectionibus; de quibus Galenus libro de ratione curandi per miſſionem ſanguinis hoc modo locutus eſt. itaque dolentibus oculis humeralis inciſa uena, quęque ex ea deriuata
D eſt, in cubito inciſę, luculentum celeriter commodum adferunt.] Qua verò ratione prodeſt oculorum inflammationibus, eadem etiam iuuat auribus, maxillis, gingiuis, atque faucibus inflammatis. Contra Baſilica euacuat ab ijs, quæ infra ceruicem ſunt, ueluti Thorace, & inferiori ventre: media verò inter utranque medio modo ſeſe habet. Quia neque à ſupernis partibus ita euacuat, ut humeralis: neque ab infernis, ut interior cum participet utraque vena, vt ſupra dicebamus: Pleuritidem itaque deſcendentem baſilica reuellit: Aſcendentem deriuat in eodem ſecta cubito: Quod eſt reuellere, & euacuare ſimul: non autem reuellere, atque deriuare, ut malè opinatur Fernelius, Briſotti, Curtij, atque aliorum opinionẽ immitatus. Ex oppoſito autem cubito facta aſcendentem duntaxat reuellit: nec quicquam iuuat pro vacuatione humoris in phlegmone, aut in uiciniorbus partibus contenti usque

que id mirum videatur, quandoquidem non inſtituitur gratia vacuationis, E
ſed pro inhibendo ſolum fluxu humorum ad affectam particulam. Idcirco
ſtatim incoante fluxione, & multitudine ſanguinis corpore nimium abun-
dante fit. De hac re Galenus libro de ratione curandi per venæ ſectionem
hoc modo locutus eſt. Quin & Pleuritidis, quę è directo laborantis late-
ris adhibita fuit ſanguinis miſsio, clariſsimam ſępe vtilitatem attulit: quæ ve
rò ex brachio oppoſito, aut omnino obſcuram, aut certè poſt temporis in-
teruallum.] & meritò quidem ſic locutus eſt, quoniam euidens utilitas ea
eſt, qua ægrotus ſe leuatum à morbi ſentit vehementia: id uerò contingit ua
euato ſanguine in phlegmone contento; non eo, qui ad phlegmonem fluit,
aut fluxurus eſt, à quo adhuc nulla ſebris, nulla tenſio, nullus tumor, nullus
que dolor contingit in inflammata particula. Quæ in oppoſito cubito ſeca- F
tur vena euidentem utilitatem facit non quidem in relatione ad ægrotum
conquerentem de febre, de dolore, de tuſſi, de difficili reſpiratione: ſed in
comparatione ad artis opera: eſt animaduertendum Galenum dixiſſe ſæpè.]
non ſemper. Quia aliquando maximè obeſt eiuſcemodi venæ ſectio: dabitur
igitur ex Galeno caſus, in quo non conueniet aliquando venam incidere in
eodem cubito. Idcirco nihil eſt, quod generalem proponant regulam ex ijs
Galeni verbis: qui ex eodem cubito in Pleuritide uenam incidendam eſſe no
lunt. An dicent ſectionem venæ in oppoſito cubito non habere ipſam recti
tudinem: ſed quam ſit abſurda eiuſcemodi opinio demonſtratum eſt à nobis
ſuperioribus libris. vbi Κατὰ ἴξιν etiam ſecundum latitudinem dici demoſtra-
tum fuit ex Galeni uerbis. Haud igitur rectè in hac materia ſic ſcribit Fer G
nelius. Proinde huius ſecta uena dextram pleuritidem non adimit: ſed noxiū
humorem, uel in inflammata parte linquit, vel puro ſanguini permiſcet, uel
(quod frequentiſsimè accidit) ſiniſtram pleuritidem inuehit.] Nam certè,
quæ fit in eodem latere uenæ ſectio morbum iam factum ſanat: quod quo-
niam fieri non poteſt, niſi prius efficientes cauſas remoueamus, propterea
prior indicatio ad efficientes cauſas, atque adaugentes uerti debet in opere,
quàm ad factum morbum: ut Galenus docuit decimotertio methodi, & li-
bro artis medicæ: ac nos in ſeptimo libro videmur ſatis abundè explicaſſe.
Fateor humores linqui in inflammata particula: quia dum reuello fluentem
ſolum, ac confluxurum inhibere uolo: noxiuſque humor circa phlegmonem
contentus, cum non agitatur, ea ſectione, non poteſt permiſceri humori bo H
no: nec etiam ſiniſtram pleuritidem inuehere, ut ille ſomniare, hac in re vi-
detur mihi. Ac multò etiam perperam ſentit, quando agens de inflamma-
tione humeri, & axillarum, uult incidendam eſſe venam aut cubiti, aut ma
nus: refero eius verba, ne aliquid uidear illi imponere. Inflammationes, quę
vel humeros, uel axillas malè habent, niſi ad brachij flexum pertingat, ean
dem curandi rationem ſubeunt. Cum autem eo peruenietur, quoniam par-
tem inflammatione obſeſſam ſectione proritare tutum non eſt, manus è dire-
cto aperienda eſt vena.] Hæc opinio eſt omnium abſurdiſsima, ut contra
Iouberttum diſputans recordor explicaſſe. Cur enim inflammato cubito ex
manu ſanguinem mittit? an ut originem fluxionis inhibeat? id ſanè præo-
culis habere debebat, quoniam prima omnium indicationum in inflammatio-
nibus

A nibus exequendarum eſt, fluxionem inhibere: At quæſo elegantiſſimè Ferne lij ex manu ipſa, aut ex cubito aſcendet ſanguis facturus inflammationem cu biti, & axillarum? an potius à toto corpore? cur igitur totum relinquis cor pus humorum multitudine refertum, & ad eas partes examinendas propera re uis: in quibus nulla continetur ſuſpicio multitudinis? quando uolueris de riuare id tutiſſimum eſſe ſcio: at verò cum reuellere adeo perniciofum fore profiteor: ut nulla poſſit perniciofior excogitari medendi ratio. Qui ergo me habere in hac materia præceptorem uoluerit, Sic ſtatuat. In cubiti & axil larum inflammatione ſanguinem pro reuulſione mitti debere ex cubito op poſito: pro Deriuatione autem ex aliqua vena in manu exiſtente. Iecinoris inflammatio locum non habet, ex quo ſanguis debeat uacuari pro Deriua-

B tione: at pro reuulſione interior dextri cubiti vena eligenda eſt: quoniā non ſolum ſuperioris ad inferius relationem habet, ſed etiam proximè demandantem particulam reſpicit, vacuans ex uena caua ſanguinem, à qua in iecinoris ſubſtantiam tranſmittitur ſanguis facturus inflammationem, ut Galenus docuit libro decimotertio methodi medendi capite ſexto. Eadem ſtatuatur medendi ratio in phlegmone lienis ex ſiniſtra Baſilica ſanguine profuſo, at fit Deriuatio in uenas hęmorrohidales. Articulis inferiorum partium inflamma tis, ut pedum, genus, & coxendicis, alijs ne morbis ex ſanguinis fluxione genitis incidenda eſt pro reuulſione vena cubiti: Quemadmodum etiam utero, & ueſica phlegmone obſeſſis, aut ſanguinem profundentibus: quod etiam in hęmorroidum nimio fluore ueritatem habere conſtat. Renes autem ſta-

C tuuntur ambigere, cum pro auerſione gaudeant ſectione, tum inferiorum, tum ſuperiorum partium: ſi tamen fuerit magna fluxio, & corpus humorum multitudine refertum magis præſtabit ex interiore cubiti, quàm ex inferiori prolicere ſanguinem, ut aliàs demoſtraui. Pulmonum inflammationem reuellit (ait Fernelius) paritérque deriuat interior cubiti ſiniſtri, potius quàm dextri: quandoquidem pulmonis uenæ ex dextro cordis ſinu prodeunt: hic autem in ſiniſtram parietem uenæ cauæ inſeritur, qui per alam ſiniſtram in cubitum excurrit. Eadem ſanguini, qui tuſſiendo reijcitur, tabi, cordis palpitationi, alijsque eorum vitijs ſuccurrit.

D *QVEM VSVM PARVARVM AFFERAT venarum in manibus inciſio.*

Caput VI.

HACTENVS docuimus, quem uſum afferat ſectio venarum quæ magnæ apparent in ipſo cubito. Nunc de paruis agendum, circa manum conſiſtentibus. In primis autem certiſſimum eſt ſecandas eſſe illas, quotieſcunque maiores ſecari non poſſint, aut quod natura ſint occultæ, aut quod cubitus à morbo imbecillus eiuſcemodi ſectionem non ferat. Atque hæc prima vtilitas eſt omniū medicorū vnanimi conſenſu ſtabilita: quæ etiā potiſſima cauſa fuit (vt ego ſentio) inſtitutioni huius. Adduntur huic aliæ ab alijs, quę quoniam minus

firmę ſunt exigunt diligens examen. Quæ enim propè anularem manus digitum excurrit, dextra quidem, ut nonnulli aiunt, in iecinoris: ſiniſtra verò in lienis affectibus confert: ut Auicenna docuit: quod etiam Oribaſius ille ſardianus memoriæ prodidit libro ſeptimo capite quinto, vbi de ſectione harum venarum hæc ſcribit. Ita in affecto liene vena, quę eſt probè anularem ſiniſtræ manus digitum inciſa iuuit. Nonnulli uerò eam uenam incidunt, quæ inter medium, & anularem interiacet: & ſanguinem fluere ſinunt, donec ipſe per ſe ſiſtatur: lienemque iuuari aiunt: atque ſi uenam internam cubiti ſecueris; ſanguis enim è ſiniſtra manu detractus lienem malè affectum mirum in modum iuuat.] quam rem Paulus ægineta ad uerbum confirmauit libro ſexto capite quadrageſimo, atque etiam illorum ductus authoritate Auicenna libro primo, ſectione quarta. Ex quibus deduco eius uenæ iuuare ſectionem ex communi aſſertione probatiſsimorum authorum, affectus lienis, & iecinoris: illius quæ in ſiniſtra, huius, quæ in dextra manu conſiſtit. Ratio verò huius rei dependet, ex eo principio, cuius ſupra meminimus: Nempè quod uenæ per manum excurentes, illamque irrigantes ſunt rami, & propagines venarum magnarum cubiti. Quamobrem ubi hæ non appareant, illæ tutò ſunt incidendæ. Sed eſt animaduertendum minimè prodeſſe harum ſectionem in omnibus morbis, neque etiam in omni tempore: At tunc duntaxat, cum ſecari debuiſſent maiores uenæ pro ſanandis ijs morbis, qui venæ ſectione ſanari conſueuerunt. Obſtructiones igitur antiquitas lienis, aut iecinoris à craſsis, frigidiſque humoribus factas, quibuſcum vt plurimum frigida iungitur intemperies, & flatuoſus ſpiritus negotium facit, non modo nihil uiuantur ſanguine ex illis profuſo, ſed etiam maximè læduntur. Propterea redarguendi ſunt, qui in omnibus affectibus illarum partium eas incidunt venas. Sunt etiam pariter arguendi ſecantes utranque venam: maiorem primum, deinde minorem: quod illi certè faciunt nulla duce ratione, uullaque moti experientia, aut teſtimonio antiqui authoris. Quorſum enim (quæſo) paruæ illæ, diſtantioresque incidendæ ſunt uenæ, ſi in propatulo ſunt maiores, uiciniores que? Quid paruarum ſectio amplius faciet, quod magnarum efficere venarum non potuerit? Atque hinc rurſus error alius apparet manifeſtiſsimus circa tempus: morbo incoante ſecant venam maiorem: eo poſtmodum antiquato uenas pertundunt in manu. Quid enim hęc inciſio præſtare tunc vtilitatis poterit? quia (inquiunt) uires minus redduntur debiles: quàm ſi maiorem incideremus? At multò imbecilliores reddi contendo duplici nomine. Primùm, quia ſi ſanguinem ex illis uacuamus pro conſuetudine authorum, non debemus hanc ſupprimere vacuationem, niſi cum ſponte ceſſauerit fluxio, ut ex Auicenna, & Oribaſio ſupra dictum fuit: Oportebitque ſemper manum in aqua calente continere: quæ duo inſignem faciunt ſpirituum vacuationem: ex magna autem vena id non contingere multò certius eſt, quàm quod debeat hoc loco demoſtrari: Deinde cum ſanguis mittitur, morbusque non poſtulauerit, uires ferre non poſſunt. At morbo prorogato, exolutiſque ſcopis venam incidendam indicantibus, non poteſt id exerceri auxilium ſine maxima virium iactura: de qua re octauo libro plura ſcripſimus. Quamobrem affectus lienis iuuantur hoc auxilio, quando ma-

A iorum venarum fieri non potuit inciſio: & meritò, ut diximus, quia illarum
rami ſunt, atque propagines. Verùm non æquè iuuantur duplici de cauſa:
vna quia diſtantiores ſunt, quàm ferat uacuatio affectarum partium: alia quia
paruæ venæ cum ſint ſanguinem coaceruare non poſſunt craſſum, cuius inani
tio potiſſimum in affectibus lienis deſiderari ſolet: hac de re factum eſt, ut
parum admodum confidam in hoc auxilio, quemadmodum etiam Galenus,
& Auicenna paruam uidentur adhibuiſſe fidem, quia horum uterque alio-
rum opinione loquitur, ueluti adnotauimus in primi tomi epiſtolarum medi
cinalium libro octauo epiſtola ultima. Contemplemur poſtremò, quem vſum
tribuant recentiores ſaluatellæ pro curandis febribus. Dicunt plurimum illius
prodeſſe inciſionem pro antiquarum febrium curatione, nam quando alijs ſe
B rè auxilijs ſanari non poſſunt, ad eam tanquam ad ſacram, ut prouerbio di
ci ſolet, ancoram confugiunt. Si quiſpiam autem petierit, cur ſi faciāt, aliā
non reddunt rationem facti, quàm, quòd ipſa experientia compertum ha-
beant eiuſcemodi ſectionem mirè admodum prodeſſe. Ego verò, qui ueram
illorum experientiam minimè cognoſco, vtpotè qui certò ſciā obfuiſſe mul
tis, illis adhęrere nunquam potui, pręſertim cum rationem habeant aduer-
ſam, qualem ſuperioribus libris de iteratione agentes demoſtrauimus: propte
reà hunc abuſum à dogmatica medicina prorſus eliminandum cenſeo. Plu-
ribus agerem vt mendoſam illorum exiſtere experientiam demoſtrarem. Ve-
rùm quia id à me factum fuit libro de experientia, & de remedijs experien
C tia cognitis, arbitror ſufficere, me tum locum demonſtraſſe, tum propriam
ſententiam dixiſſe.

QVAE VENAE IN CRVRIBVS: PEDIBVS-que ſecantur. Caput VII.

SED quoniam venas manus longiori ſermone ſumus proſecuti, ne
earum, quæ in pede, & reliquis corporis partibus extant, vi-
deamur obliti, nunc de illis diligenter pertractemus. Sciendum
eſt itaque pręcipuas uenas pedum duas exiſtere maiores, quæ
cari conſueuerunt, quarum altera in exteriori malleoli parte ſita
D eſt, Iſciadica nuncupata: altera in interiore, quam Saphenam appellant. Prior
inciditur ſupra, & infra malleolum, conſtrictione paulo ſupra ipſum adhibi
ta, atque magis adſtringente, ut magis in conſpectum ſeſe prodat, quoniam
in ijs partibus, ut plurimum ſunt magis occultę, quàm in cubitu, aut ſum-
ma manu. Præterea utile eſt, anteaquam incidatur vena prius in aqua ca-
lente demergi pedes, ibique contineri tandiu, quandiu conſpicua fiat, frica-
reque locum manibus, & aliquando panno aliquopiam aſperiori, mox autem
vincere partem. Verùm ſi omni adhibita diligentia adhuc uena occultetur,
tunc eadem obſeruanda eſt regula: quàm obſeruari debere dicebamus agen-
tes de uenis manus. Incidatur ſcilicet aliqua illius propago, qualis eſt uena
intercurrens inter minimum, & ſecundum digitum. Hæc enim cenſetur Ra
ſi, & Auicennæ illius uięaria. Saphenę verò in partibus internis conſiſtens

multo quidem eſt magis conſpicua, & tamen in hac etiam ſecanda opus eſt E
vti Balneo, & frictionibus iam dictis. Adeſt prçterea uena poplitem perreptans, quæ eandem cum ſaphena uſum habet. Quamobrem quinque in pedibus venæ conſiſtunt phlebotomandæ: vna in exteriori: alia in interiori malleoli parte: alia in poplite, & quarta in poſteriori tali regione ipſius ſaphenę propago, ut inquit Auicenna in quarta ſectione primi libri capite uigeſimo his verbis, eſt & alia in poſteriori tali regione ſaphenę ipſius propago, quæ ad eadem, ad quę ſaphena valet.] Sed hanc nunquam ſecari ab aliquo hactenus obſeruaui: ſed aliqui incidunt huius loco venam inter primum, & ſecundum digitum. Quibus addito quintam inter minimum ſecundumq; digitum collocata. Sūt igitur quinque, quibus ſi addas venam inter primum & ſecundum digitum, erunt ſex venæ in utroque crure: atque duodecim in F
binis cruribus. Hæc de venis in pedibus, & cruribus dicta ſufficiant.

QVAM VTILITATEM PRAESTET ſectio venarum in Pedibus.

Caput VIII.

INVENTIS igitur uenis in pedibus incidendis, doceamus quas ob causas facere eiuſcemodi ſectionem conſueuimus. Sanè ſunt vtilitates multæ. Vna eſt Reuulſio ſanguinis ſuperiores partes inuadentis, ut cerebrum. Nam in uertigine, in morbo comitiali, in apoplexia tuta admodum eſt venarum inferiorum ſe- G
ctio, ut Galenus pulchrè docuit libro de ratione curandi per uenę ſectionem capite decimonono cum inquit. Quamobrem podagricos ex cubito vacuato. Comitialibus verò morbis uertiginiquſque obnoxios, potius ex cruribus.] Quod magis conuenit ratione prçſeruationis, quàm actu affligente morbo: tunc enim ob periculum imminens multo fuerit tutius uenam incidere in cubito exteriorem, quæ celeriorem facere poſſet reuulſionem. Prçterea ex eiſdem venis fit reuulſio ſanguinis ad pleuritidem fluentis, aut confluxuri: pone aut ex ſuppreſſis menſibus, aut mariſcis effluere conſuetis, plenitudinem corporis totius adauctam, & huius occaſione fuiſſe genitam pleuritidem, utique ſanguinem mittendum ſuaderem ex uena interiori, aut exteriori malleoli, tum vt longiſsimè reuellerem, tum etiam ut originem fluxionis H
remouerem: quod optimè ſucceſſurum profiteor, ſi ex directo uena incidatur. Cæterùm exterioris uenæ inciſio ſummopere iuuat in quatuor caſibus. Primus eſt pro uacuando ſanguine in dolore iſciatico negotium faciente, haud ab re dixi pro uacuando ſanguine, quia ſi ab humoribus frigidis, & uiſcidis ducat originem venæ ſectio nullam afferre poteſt utilitatem; quinimo affectam partem magis refrigerando obeſſe poterit plurimum, ut quotidiana experientia notum facit. Deinde eſt animaduertendum, oportere fluxione exiſtente magna prius auertere ſectione facta uenæ directè cubiti. Quam rem confirmat hiſce uerbis Aetius. A multitudine itaque ſanguinis coxendicum dolorem obortum uenę ſectio curat. Si primum cubiti uenam ſecemus: deinde etiam eam, quæ iuxta talum eſt, & poplitem.] Cauſamque reddens inquit.

A quit. In principio enim omnium inflammationum reuulſoriam facere venæ ſectionem oportet, in affectionibus uerò iam inueteratis, maxime quidem ex locis affectis extrahemus, aut ſi id fieri non poſſit, ex uicinis.] Et propterea Paulus id etiam perpendens libro tertio capite ſeptuageſimoſeptimo, per initia igitur dicebat ægro nobis oblato fęcibus cliſtere vacuatis, uena in cubito ſananda. Si autem uetuſtas uitium occupauerit ex malleolo partis affectæ imminutionem ſanguinis moliemur.] Quam rem multò antea ſcriptam reliquit Galenus libro decimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locis capite ſecundo cum ait. Tanquam igitur maximam uim ad affectionis curationem habeat totius corporis euacuatio ab ipſa exordiendum eſt, non ſolum à cruribus, ſed etiam à cubito primum facta ſanguinis detractione.]

B Secundus affectus eſt podagra: pro qua ſananda, ſi propoſita fuerit uacuatio maximè confert in eodem crure. Si uerò reuulſio ex oppoſito, aut ſi ambo pedes fuerint podagra affecti, ex cubito utroque, ſi unus ex cubito illi directè correſpondenti: Eadem obſeruari debebit regula in chiragra: quandoquidem auerſionis in contrarium gratia eſt incidenda vena cubiti oppoſiti ſi manus eius cubiti benè habuerit, at ſi male, ex cruribus directò reſpondentibus. Tertio maximè confert in uaricibus. ubi prius multitudinem ſanguinis melancolici uacuauerimus ex interiori ſiniſtri cubiti uena ratione reuulſionis. Poſtremus affectus eſt elephantiſis: in qua curanda ſunt eædem obſeruandæ regulæ; quas ſupra docuimus in alijs affectibus. Porrò ſi iterationem facere voluerimus, utique ex hac vena impoſsibilem eſſe iterationem obſeruari: aut certè, Maximè difficilem. Agredior nunc docere uſus ſaphenæ.

C Secatur, ut ſubueniat morbis earum partium, quæ infra iecur ſunt, à quibus optimè ſanguinem euacuat, atque à ſuperioribus ad inferiores reuellit. Ideoque menſes potenter cit, & hæmoroidarum ora aperit. Et quamuis ratio ſuadeat eandem iſciadicam, & ſaphenam præſtare utilitatem, longa tamen experientia nos docuit iſciadicæ ſectionem multo efficaciorem eſſe in coxendicum doloribus: quæ res accedit fortaſsis propter ipſius rectitudinem: ex quibus manifeſtum eſt, quibus morbis conueniat. Si enim ex renibus, vtero, veſica, hęmorrohidibus, & inguinibus vacuandus ſanguis ſit, ſaphena inciſa id accommodatè præſtabit. De qua re ſic ſcriptum reliquit Galenus. Idem & me ſentire nouiſtis & de mulieribus quibus menſtrua reſtitit

D purgatio. Neque enim profectò proroganda in his uacuatio eſt, non tamen neceſſe eſt illis uenam ſcindere. Quippe cum malleolorum ſcarificationes ſuperfluitati quandoque euacuandæ ſatis eſſe queant: quamquam nec deſit, & aliud quidpiam. quod menſium motum ciere poſſit, ſicut in malleolis, ac poplitibus inciſæ uenæ. Nam plenitudines à ſuppreſsis menſibus ortas omnino per crura euacuabis, ſiue uenam ſecare oporteat, ſiue ſcarificare.] & paruum poſtea inquit. Porro quemadmodum prędictæ omnes partes in cubito ſecta uena iuuantur: ſic quæ his inferiores ſunt, illis quæ per poplites, & malleos decurrunt: ſunt autem dictis inferiores coxendix, uterus, veſica: At renes cui parti aſcribi debeant, ambigunt. Si quidem inferiores ſunt ijs, quas prius recenſuimus: ſuperiores uerò, quā eæ, quas ſecundo loco. Itaque ex cubito ſanguine miſſo interdū auſcultant, vbi uidelicet recens fuerit phlegmone,

copiaque

copiaque ſanguinis affuerit. Quibus uerò affectio ineſt, quam propriè nephritim nominant, eam quæ in poplite eſt ſecare expedit, aut certè, quæ in malleolis ſunt. Porro uteri inflammationes magis etiam, quàm renum à venis in crure ſectis iuuantur. Nam quæ in cubito fiunt vacuationes, aliud etiam habent adiunctum malum, nempè quod purgationes menſtruas conprimant, ſanguinemque ad ſuperiores partes retrahant. Quæ uero fiunt ex cruribus, tantum abeſt, ut retrahant, ut etiam menſes promoueant, ſed ubi id facere uolueris tempus conſueti mulieri circuitus tribus, quatuorúe diebus anteuertas, aut inciſa uena, aut ſcarificatis talis cruris unius pauculum uacuato: deinde poſtero die ſimiliter facito in altero. Vt tamen etiam iſtis diebus, in quibus uacuas, & ante eos, quatuor aut quinque, extenuantem victum procures: quandoquidem ſanguinis ex utero fluxui auxiliatur. Memini me iſciadas, ſiue coxendices uno die facta ex crure vacuatione curaſſe, nimirum ubi non ex frigore, ſed impletis ſanguine, quę in coxa ſunt uenis proueniſſent.] hæc ille. Quæ idcirco hoc loco propoſui: ut cognoſcant, quanto verſentur in errore, tum qui affectis partibus infra ſubſtantiam iecinoris pro reuulſione ſanguinem mittendum eſſe uolunt in cruribus nunquam in cubito, tum etiam, qui in iſciade perpetuo ſanguinis miſſionem conſulunt à quacunque cauſa proficiſcatur, Cum ſolum conueniat dolore ex ſanguinis abundantia procreato. Cęterùm quod diximus, rationem ſuadere eandem iſciadicam, & ſaphenam præſtare utilitatem debere, experimento tamen contrarium obſeruari, eo pertinet, ut oſtendamus ſecundum Galeni placita ſic ſentiendum: qui libro ſexto aphoriſmorum de hiſce duabus uenis tranſigens, dum explanat hanc ſententiam Hippocratis. Difficultatem urinæ uena ſecta iuuat, ſecare uero. c.] hæc ſcribit. Videmus ſiquidem ipſum in omnibus libris ſuis in partibus, quæ ſupra hępar ſunt, è manibus ſanguinem mittere: in inferioribus autem uenas, quæ in poplite, uel talo ſunt ſecari iubet. Si quis autem de his ipſum dixiſſe arbitretur. Secare autem interiores.] hoc dictum paruam uim habet: ab una enim ambæ naſcuntur, quæ in poplite trifariam diuiditur, quoniam & una uena ad hoc peruenit membrum, non ſicut ad manum duæ.] Ex quibus ſatis ſuperque conſtat parum referre quam quis in eiuſcemodi morbis uenam incidat, ſi illarum originem obſeruemus. At uero experientia contrarium faciendum ſuadet: cum exterior utilitatem conſpicuam quidem illam afferat coxendicum doloribus, interior uero minimè. Huius autem experientiæ primus author fuit Raſis, qui libro experimentorū hęc habet uerba. Et iſtæ duæ uenę ſcilicet ſaphena, & anchę uena, quamuis deriuentur ex eadem uena apud genu: tamen melius eſt minuere ex anchæ vena, aut ex ramis eius, quam ex ſaphena: Immo melius etiam, quam ex vena quæ eſt in genu, ex qua iſta uena, & ſaphena diuiduntur: & propter hoc medici utuntur minutione iſtius per eſperientiam. Nos autem iam conſiderauimus & experti ſumus multoties & inuenimus eam eſſe, ſicut diximus ſuperius.] Hæc ille agens de curatione doloris iſciadici.

DE

DE VENIS, QVAE IN CAPITE, ET IN aliјs partibus incidi conſueuerunt. *Caput IX.*

DE maioribus, atque minoribus uenis, quæ tum in brachijs, & ſumma manu, tum in cruribus, & imis pedibus conſiſtunt videor ſatis multa dixiſſe: nunc verò quia aliæ etiam quàm plures adſunt uenę in capite, & alijs locis, quæ incidi conſueuerunt de illis (ne quid noſtræ huic deſit tractationi) breuiter B agentes, illarum numerum primum indagabimus, deinde verò tum ſecandi modum, tum utilitatem docebimus. Venę igitur in capite incidendæ viginti, & octo ſolent recenſeri antiquis probatisque authoribus. Inter quas primum locum tenet vena frontis recta, quæ ad figuram literę ipſilon inter duo ſupercilia excurrit, cuius frequentem fecit Hippocrates mentionem. Huic additur vena ſupra caluariam ſita, quę ramus eſt uenarum iugularium externarum ſparſus ſupra pericraneum. Radere caput oportet, ut fiat conſpicua, fricare diutius, & frontem faſciola conſtringere: incidenda, quę eſt iuxta ſagitalem commiſuram ob vſus dicendos: atque ſimiliter illæ, quæ flexuoſæ ad vtraque tempora excurrunt: ſed vt plurimum non apparent, niſi penè ſuffocans adſtrictio adhibeatur, quemadmodum, & quæ in maioribus oculorum C angulis eminent. Sed ſi quando has ipſas in animo fuerit ſecare, etiam, atq; etiam cauere debemus, ne ſcalpellus nimis profundè impellatur, ne fortè ex oſſis percuſſione affectus ille exoriatur, quem ægilopem, ſeu fiſtulam lacrimalem uocant: ex eis tamen admodum exigua ſanguinis quantitas effluit. Quod verò pertinet ad modum conſtrictionis à faſcijs faciundum, afferenda ſunt Oribaſij verba eum ſatis diligenter declarantia. Quibus verò in fronte (inquit) aut angulis oculorum aut ſub linga, aut ſecundum aures uenæ ſecantur. Vinculum eſt collo inijciendum, & ægrotanti imperandum, ut dexrram aut ſiniſtram manum ſub mento teneat, aut ſolum pollicem totum, atque ita laqueus digitis alligandus, & aſtringendus. Ita enim guttur non deficiet: & vtriuſque partis uaſa ad caput tenſa eo cõpreſſu in ſuperioribus intumeſcent. D In languidis verò ægrotis miniſter adſtans manum mento ſubijciat.] hæc ille. Poſt aures item duę apparent venæ puſillæ in capillorum confinio ſitæ, quæ magna utilitate ſecari ſolent, ut ſequenti capite docebo. Verùm Hippocrates harum ſectionem non admittit libro de aere locis & aquis, quo loco agens de ſcythis in hunc modum ſcribit. A principio morbi utranque venam retro aures incidunt, quo facto ſanguine multo promanante ſomnus eos corripit prę imbecillitate: ſicque obdormiſcunt: quorum quidem aliqui depulſo ſomno exurgunt: Aliqui verò minimè. Atque mihi ſanè uidentur ea medicatione ſe ipſos perdere. Venæ enim retro aures ſunt, quas ſi quis ſecet ſterilitatem infert his, quibus ſecantur. Quare id etiam ipſis ex earum inciſione accidere certum eſt. Quando igitur poſtea vxores adeunt, impotentesque ſe factos uident cum illis coire, primum quidem nihil moleſtius

cogitantes, quieſcunt, cum autem bis, aut ter, aut amplius fruſtra opus ten E
tarunt, neque quicquam proficiunt, mox putant ſe Deum oſtendiſſe, in quem culpam reijciunt.] hucuſque Hippocrates. Cuius opinionem non admitte re Galenum refert Auicenna cum ait. Harum ſectio, ut quidem aſſerit ſterilitatem inducit, licet id Galenus neget.] & rectè quidem ſentit Galenus, quandoquidem experientia conſtat nihil eiuſcemodi contingere: cur enim ma gis hę, quàm aliæ uenæ ſterilitatem inducunt? Potiſsimum verò quæ ex capite ſanguinem uacuant? Fortasſis autem in eam opinionem veniſſe Hippocratem dicemus, quod putauerit maximam ſeminis partem à cerebro deriuari, ut ex libro de oſsibus colligitur, atque Ariſtoteles etiam memoriæ prodidit libro quarto problematum quinquageſimoſexto. Verùm huius opinionis falſitatem reprobauimus in libris de generatione hominis. Venis poſt au F
res ſuccedunt iugulares duæ, quas Paulus Aegineta ſphagitides nuncupat: quarum ſectio haud mediocriter iuuat. Nonnulli quoque internas narium venas feriunt, in ea parte, qua digito prěſſa biſulca uidetur, ex qua modicus effluit ſangis, & aliquando inutiliter, ut poſt hac dicemus. Ad hęc verò ſub oſsibus petroſis è regione occipiti duæ ſeſe produnt uenę. Quatuor prę terea ſub labijs exrant binæ ſcilicet ſub utroque labio. Duæ quin etiam ſub lingua intra mentum: Quemadmodũ alię ſub ipſamet lingua. Denique phlebotomari ſolet, quę in ima inferioris labij iuxta mentum regione conſpicitur Veluti quæ in clauiculis continetur: quę ramus eſt aſcendentis venæ propè ferculam. Hę ſunt uenæ, quę ſecantur in capite: alias duas addit Auicenna. venas in uentre conſiſtentes: quarum altera in iecinoris: altera in lienis regio- G
ne ſita eſt. Dextra (inquit) in aqua intercutem. Siniſtra in lienis affectibus inciditur. At ego hactenus inueni neminem, qui illas ſecauerit.

DE VSV SECTIONIS HARVM VENARVM.
Caput X.

VENAE quidem, quę in partibus capitis incidi ſolent; omnes exceptis iugularibus in obliquum incidi debent. Sed iugulares incidendę ſunt ſcalpello lationis aciei, idque in rectum, ubi vena non ita ſubterfugit. Deligatio verò fieri debet latiori uin- H
culo capite in oppoſitam ſectionis partem inclinato, ut magis tendatur. Venæ frontis inciſa prodeſt grauitati capitis, & inueterato in eo, atque aſsiduo dolori, maximè in poſteriori parte, pariterque grauitati oculorum. De hac vena loquitur Hippocrates quinto aphoriſmorum ſexageſimoctauo, cum ait. E capitis parte poſteriore laboranti in frontem recta ex currens vena inciſa prodeſt.] Paulus Aegineta libro ſexto, capitę quadrageſimo, iuuare etiam in phrænetide aſſeuerat: quod antea dixerat libro tertio. Vidi olim ſectam fuiſſe venam Caluarię nuncupatam Camerini medicinam faciens à Petro Botio rariſsimo chirurgo fælicisſimo ſucceſſu pro curatione Hemicraneę, ſanatque etiam inueterata, & maligna capitis ulcera vacuando ſanguinem nigrum, & corruptum in ea ſede conſiſtentem: ſed hęc una in

ſecan-

A ſecandis hiſce venis obſeruari debet conditio, vt nunquam ſecentur, niſi prius totum corpus à multitudine fuerit vacuatum, ſecta aliquapiam uena magna cubiti è directo reſpondente: hoc enim commune ſit pręceptum, quod etiã, vel me tacente, audiri continuo debet. Venarum, quæ magis perſpicua ſunt poſt aures, ſectio: conducit in ſuffuſionis principio, atque vbi caput à uentriculi vaporibus malè afficitur, præcipuè in aurium ulceribus, ceruiciſque, & occipitis. Efficaciſſimam eſſe hanc reuellendi rationem in oculis iam ſuffuſionem pati incipientibus vbi ſanguinis craſſi multitudo adfuerit, non rarò ſum expertus. Addo, quod ſi eo in cauo, quod in auris ineſt radice, & in connexione maxillæ pone infimam auriculam, cauſticũ aliquodpiam fiat remedium, nullam pręſtatiorem excogitari poſſe reuulſionem, nullã citiorem.

B Quandoquidem per id ramus è uena iugulari intro ſubiens in obticos neruos utrinque excurrit, eoſque commitatur ad oculos vſque: In id igitur poſito emplaſtro non infrequenter cognoui plurimum profuiſſe. Duæ iugulares inciduntur, Auicennę teſtimonio in principio lepræ, & forti Angina, aſthmate calido, uocis raucedine, peripneumonia, & ſpirandi difficultate ex ſanguinis calidioris copia: itemque in lienis & lateris affectibus. Harum venarum ſectiones abhorrent aliqui, ſed perperam (vt ego ſentio) quia ex illarum ſectione rite peracta nullum aliquando malum obſeruaui contigiſſe. Internas narium venas ferire maiorem afferre incommoditatem obſeruaui, quam vtilitatem: cum ex conſuetudine ſanguinem ad eam partem effluendi, diutur

C num in facie ruborem parere uiderim, & per totam adeo diffuſum, ut ſerpiginem referret. Porrò iuuat in lippitudine extenui ſanguine proficiſcente, & uetuſtis capitis doloribus inciſa quæ ſub oſſibus petroſis è regione occipitij. Oculorum inflammationes, & acres lacrimas ſanare conſueuimus ſecta primum eiuſdem lateris humeraria: deinde humerorum, ceruiciſque cucurbitulis retrahuntur, atque inhibentur. Deriuantur autem inciſa uena, quę in alterutrum fertur angulum. Inciſio venarum exiſtentium ſub labris confert oris, & faucium ulceribus, itemquè gengiuarum doloribus, Inflammationibus, Epulidis, Defluxionibus, & Ragadijs. Angina deſiderat ſectionem venarum, quę ſub lingua reperiuntur. Proſunt etiam ſummopere tonſillarum inflãmationibus. Tundũtur tamen etiã aliæ ſub ipſa met lingua, grauitati eiuſ-

D dem ex ſanguine genita, quæ per directum incidendæ ſunt, non per tranſuerſum: ne ſanguis magna cum difficultate comprimatur. Fætorem oris emandat venæ ſectio ſub mento: ſi fętor originem habuerit à ſanguine corrupto, vel in gingiuis, vel in labris. Cęterùm pro curanda inflammatione ventriculi, poſt ſanguinis ex interiori vena cubiti uacuationem, ſecari debet vena in furcula apparens: hæ ſunt omnes venę tam magnæ, quàm paruæ, quæ ſecari pro uariorum affectuum curatione conſueuerunt, quantum potui ex antiquorum authorum lectione diuturna, & ex ipſa obſeruatione cognoſcere. Nunc reliquum eſt, ut de ſectione arteriarum quædam dicamus,

E

QVAM OB CAVSAM ARTERIARVM ſectio rarò fieri debeat. Caput XI.

VENAE admodum frequenter inciduntur, Arterię verò admodum raro. Quam autem ob cauſam id contingat nunc explanare ope ræpretium eſt. Duas itaque potisſimas inuenio cauſas, quarum vna eſt imminens periculum ex ſanguinis profluuio. Secunda quod uulnus haud facilè queat ad cicatricem abſque aneuriſma te perduci, præſertim ſi ualde fuerit anguſtum. Fuerunt enim nonnulli, qui putarunt Arterias diuiſas nunquam poſſe conſolidari: quod tum ratione tum F experientia conabantur comprobare. Ratio erat, quia tunicam Arteriæ maxi me duram atque cartilaginoſam uidebant: quæ uerò haberent eiuſcemodi naturam inuicem coire & coaleſcere non poſſe: quandoquidem mollia duntaxat corpora in unum coeundi habilitatem habent. Quam rem, quæ extrinſecus accidunt facilè demoſtrant: nunquam enim lapis cum lapide, nec teſta cum teſta (ut Galeni verbis utar) coire poteſt, niſi interueniat humidum. Obſeruamus etiam idem contingere in nobis ipſis, quando nec cartilago cū cartilagine, nec os cū oſſe uniri poſſit. Non enim fracta oſſa per vnitionem cohærent, ſed per callum eum, quem Græci πῶρον vocant, ceu glutino iunguntur. Dicuntque præterea experientiam illis demoſtraſſe arteriarum tunicas diuiſas ſimul coaleſcere, & uniri non poſſe. Verùm hanc opinionem Ga G lenus apertisſimè redarguit. Primum quidem quoniam quæcunque corpora non ſunt ſimpliciter ſicca, ſed habent etiam humiditatem ſimul anneſſam, hæc ipſa poſſunt inuicem coniungi. Conſtat autem arterias habere eiuſcemodi naturam: ſiquidem illius tunica durior exiſtens difficultatem conglutinationis indicat: minimè autem imposſibilitatem, ut illi aſſerebant. Neque enim ita eſt ſicca, vt os & cartilago: immo his longè mollior, & magis carnoſa. Quo vtique de unienda ſectione minus eſt deſperandum: potisſimum ſi ipſa ſit parua, & hominis corpus natura molle: Videtur autem experientia quoque rationi ſubſcribere, cum & in pueris, & in mulieribus propter corporum humiditatem, & mollitiem arteriam glutinari viderim. Hac de re factum eſt, quod licet ſanguis ex arteria abundantius effundi ſoleat, ſit- H que conſolidatu difficilior, quàm vena, nihilominus in humidis corporibus neceſſitate poſtulante, & exigua facta inciſione, tutò ſecari poterit. Quod verò ad aliud periculum petinet, videtur hoc etiam maximè pertimeſcendum. Fit enim Aneuriſma quando arteriæ tunica fuerit diuiſa, caro vero, aut cutis ſuperiacens conſolidata: hinc effluit ſanguis ex arteria, & non habens exitum extrinſecam uiam ſibi parat inter capacitates carnium & cutis. Quod ſi ſanguis ille in grummos conuerſus extremam ſumpſerit corruptionem ſideratur pars tota: ut Galenus ait libro de tumoribus pręter naturam capite vndecimo. Verùm licet ferè uideatur imposſibile ſecta arteria: quin ſequatur Aneuriſma, vt Galenus inquit quinto mathodi medendi: quo loco in uno ſolo conſolidatam viderit arteriam citra hunc affectum: nihilominus non eſt

A eſt propterea ab eiuſcemodi opere deſiſtendum: quia ſi fit exigua arteriæ diuiſio ea non faciet Aneuriſma magnum, ex quo oporteat vereri ſydantionem, & ſphacelum: præſertim cum accomodatis poſtea vtamur remedijs ad ſanandum Aneuriſma: Diximus itaque quas ob cauſas veteres arteriarum ſectionem habuerint maximè ſuſpectam.

GALENVM ARTERIARVM SECTIONEM primum omnium conſuluiſſe. Caput XII.

B PRimvs omnium Galenus fuit, qui Arterias ſecare auſus fuit inſomnio quoddam admonitus, cuius ipſe meminit libro de ratione curandi per venę ſectionem his uerbis. Sanè uerò quæ mihi occaſio extiterit ſecandæ arteriæ nunc iam tibi ediſſeram. Monitus per quędam inſomnia, quorum duo perſpicuo mihi viſa ſunt accesſi ad dextrę manus arteriam, inter indicem & pollicem ſitam. Siuique fluere donec ſponte ſanguis reſiſteret, nam ita ſomnium præceperat: effluxit autem non tota libra. Subito itaque diuturnus extinctus dolor eſt in illa maxime parte fixus, qua iecur ſepto tranſuerſo committitur. Mihi quidem hoc ætate iuuenili accidit. At miniſter Dei Pergami, diutino lateris cruciatu laborans, liberatus eſt arteria in ſumma manu inciſa, aggreſſus &

C ipſe illud in ſomnij uomitu.] Hic quædam notanda ſunt. Primum, quod aliud eſt manus abſolutè dicta Galeno, aliud ſumma manus. Nam illa dictio ſignificat totum cubitum: hæc verò manum propriè, quatenus diſtinguitur à cubito. Et propterea dicit ſeſe incidiſſe arteriam in ſumma manu. In libro decimotertio methodi, & alibi paſſim manus nomine intelligebat cubitum, ut ſupra admonuimus. Secundo notandum eſt ueteres ante Galenum nunquam fuiſſe uſos hoc remedio. Neque enim in Hippocratis voluminibus, aut alterius antiqui ſcriptoris vſus ſectionis horum vaſorum inueniri poteſt. Ad hæc uerò apparet poſtremò loco, qui fuerit modus inuentionis huius remedij, nempe admonitio per ſomnia. Sic in omnibus tempo-

D ribus, omnibusque gentibus aliquando Deus quamplura voluit reuelare: quæ ad ſalutem humani corporis faciunt: Sunt autem admonendi hoc loco iuniores medici, non cuiusuis hominis eſſe arterias incidere, ſed eius ſolum, qui fuerit in artis operibus exercitatus: primum quidem magnæ nunquam ſunt incidendæ ob ingens periculum, deinde paruę non niſi magna adhibita præmeditatione: quia certè uix caueri poteſt, quin adueniat aneuriſma; quamuis in paruis arterijs conglutinationem fieri poſſe citra hoc incommodum Galenus profiteatur. Quæ res contraria eſt illis, quę idem author quinto methodi dicebat, ſemel duntaxat obſeruaſſe arterias coijſſe citra aneuriſma: Ego verò id factum nunquam vidi in paruis etiam arterijs: propterea meo iudicio multò ſatius eſſet ab hoc opere abſtinere: quàm temerario auſu aggredi. Cæterùm quomodo ſubuenire debeamus incommodis poſt uenę ſectionem contingentibus demonſtrabimus proprio loco. Interim verò

ſi quiſpiam

ſi quiſpiam diligentior medicus, & Galeni doctrinę ſummus imitator uolue E
rit accedere ad eiuſcemodi opus, hic eas, quas proximè docebimus regulas obſeruans, minimè aberrabit.

QVAE ARTERIAE SECANDA SINT, & quibus conueniant affectibus.
Caput XIII.

MAIORIBVS igitur arterijs prætermiſsis, ad minorum ſectio-
nem accedamus. Pręcipua verò utilitas eſt, quam ex ſectione
arteriarum conſequimur, eſt vbi ſanguis tenuis, & calidus in F
malè affectę partis arterijs coercitus infeſtat. Si enim finitimę
ſedi incidantur, non parum opitulabantur. Arteria igitur, quæ
in dextra manu inciditur ea eſt, quę inter pollicem, atque indicem digitum
excurrit. Miram hæc vtilitatem affert, in diuturno illius partis dolore, qua
iecur ſepto tranſuerſo committitur: Quemadmodum Galenus teſtatur ſe olim
fuiſſe expertum. Secatur tamen, & alia ad interiorem palmæ partem de-
clinans, quæ non abſimilem vſum obtinet. Arterię porrò quæ in capite in-
cidi ſolent, ſunt, quæ in temporibus, & ſecundum aures apparent. In tem-
poribus quidem, ut acres, & tenues ad oculos fluxiones ſiſtantur, & ob inci
pientem pupillæ dilatationem. Secundum aures verò ob vertiginem, ſuffuſio G
nem incipientem, viſus hebetudinem, nictilopam, & diuturnum capi
tis dolorem, ruboremque faciei, & alios quoſdam inueteratos af
fectus. Iuxta malleolum ſecta arteria uetuſtos lenit coxendi
cum dolores, qui iam diu inualuere. Quid verò poſt
arteriarum ſectionem agendum ſit, paulo infra
docebimus. Nunc verò ut quæ diximus fa-
cilius memoria commendentur, hac ta-
bella omnes uenas, & arterias,
deſcribere pla-
cuit.

Venæ in varijs humani corporis partibus ſecantur. ſcilicet in

- *In Cubito & ſumma manu. numero duodecim.*
  - *Cephalica.* — *Reuellit & vacuat ex collo, & partibus omnibus ſupra collum.*
  - *Interior.* — *A iecinore, à partibus omnibus infra collum reuellit, & euacuat.*
  - *Communis.* — *Cum deriuet ab vtraq; vena, partim à ſuperioribus, partim ab inferioribus reuellit, & euacuat.*
  - *Funis Brachij ſimilis eſt cephalicæ.*
  - *Saluatella.*
    - *Dextra*
    - *Siniſtra*
    - — *Iecinoris & lienis affectus iuuare dicunt.*
  - *Inter indicem, & pollicem ſimilis eſt Baſilicæ.*
- *In tibijs & Pedibus ſunt numero duodecim.*
  - *Iſciadica.* — *In iſciadico, podagricoq; dolore ſãguinis vitio peccato. In varicibus, & in dephantiaſi.*
  - *Saphena quæ ualet ad* — *Menſtruorum prouocationẽ. Hammorohides retentas. A partibus ſupernis reuellit*
  - *In poſteriori tali regione Saphenæ exiſtens propago ad eandem valet ad quæ Saphena.*
  - *Vena poplitem proreptans, eiuſdem vſus cum Saphena.*
  - *Inter minimum, & ſecundum paruum digitũ excurrens: idem cum Saphena.*
  - *Inter primum, & ſecundum magnum digitum excurrens ad menſes prouocandos à quibuſdam deſideratur, & ad iſciadem.*
- *In capite eiuſq; partibus.* *
- *In ventre.* B.

In capite ſecantur venæ quã plures numero viginti, & octo.

1 Vena recta frõtis inciſa iuuat.
- In dolore poſterioris capitis partibus ex Hippocrate, Galeno & alijs medicis.
- Grauitati capitis.
- Ophtalmijs antiquatis
- Dolori & ſtupori antiquo.

2 Venam ſuper caput incidimus in hemicranea & in vlceribus capitis

6 Duæ uenæ timporum, & duæ in angulis oculorum,
- Hemicraneam ſanare creduntur
- Ophtalmiam antiquam.
- Calidiſsimas lacrymas
- Scabiem palpebrarum
- Palpebrarum inflammationes.

12 Tres venæ in utroque latere vbi extremitas auris tangit capillos.
- Conueniunt in principio ſuffuſionis
- Vlceribus aurium
- Affectionibus colli
- Poſteriori capitis parti affecta.

14 Duæ venæ iugulares inciduntur in
- Validiſsima angina
- In cattharro ſuffocatiuo
- In aſmate magno
- In peripneumonia
- In egritudinibus ſplenis.

15 Vena leporis nuncupata.
- In pano faciei
- In vlceribus narium
- In polipo narium.
- In inflammatione earundem.

Venæ capitis.

17 *Duæ venæ occipitij ſanant.*
- *Morbos antiquos oculorum*
- *Antiquis capitis doloribus conueniunt maximè ſinciput doluerit.*

21 *Labiorum venæ quatuor proſſunt.*
- *Vlceribus oris, & faucium malignis.*
- *Gingiuarum ulceribus*
- *Fiſuris labiorum.*
- *Tumoribus earundem partium.*

22 *Vena ſub lingua in occulto mentiiuuat in*
- *Angina omnium conſenſu. Inflamationibus amigdolarum.*

26 *Venæ ſub linguæ ſubſtantia duæ: ac rurſus duæ ſupra linguam. iuuant,*
- *In ranula.*
- *In grauitate linguæ.*
- *In inflamatione linguæ.*

28 *Vena inter mentum & labium inferius ſecari ſolet in fætore oris.*

28 *Venæ furculæ valent in affectionibus oris ſtomaci.*

B. *In ventre ſecantur venæ duæ.*
- *Vna ſuper epar, quæ valet in Hydrope ex Auicenna.*
- *Alia ſuper ſplenem: valet in affectu ſplenis.*

ANNOTATIO.

Ex his, quæ hactenus diximus colligo venas quarum ſectio fieri poteſt eſſe vniuerſum quinquaginta ſex. Nempè in manibus duodecim. In pedibus etiam totidem. In capite viginti & octo. In ventre duę: quas ultimas nunquam pertundi obſeruauimus.

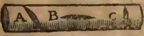
Arteriæ, quæ ex Galeni & aliorum græcorum placitis ſecari conſueuerunt ſunt numero octo.	2	*Arteria inter pollicem & indicem.*	*Antiquis doloribus iecinoris mirabili quoddã modo iuuat.*
	2	*Arteria ad interiorem vlnæ, ſine palmæ partem decliuior.*	*Eiuſdem ferè vſus eſt atque prioris arteriæ ſectio.*
	2	*Arteria timporum vtrinque vna.*	*Prodeſt maximè ad ſanguinẽ ſubito ad oculos effluentem, maximaſq; ad eos inflamationẽ emendat.*
	2	*Arteriæ duæ poſt aures.*	*Ophtalmijs prodeſt, caliđiſsimis lacrimis, & in ſuffuſionis principio.*

Prodeſt arteriæ ſectio vbi vacuandus eſt ſanguis calidiſsimus, & feruentiſsimus. Sed non eſt tuta ſectio ob difficilem conſolidationem, & periculum aneuriſmatis.

A

DE VARIETATE MODORVM, SECVNDVM quos inciditur uena, & de ſectione obliqua. Tranſuerſa, & Directa. Caput XIIII.

CAETERVM poſtquam inuentæ ſunt venæ, & arteriæ omnes, quarum ſectionem antiquores, recentioresque medici faciendam voluerunt: Nunc conſequens uidetur, vt ad docendum accedamus, qui modus debeat ipſa in ſectione obſeruari: quæ res ma-
B gnam afferre ſolet vtilitatem. Multiplex igitur modus eſt inciſionis venarum. Etenim aliquando obliqua fit venæ ſectio: aliquando tranſuerſa, & aliquando per rectitudinem. Rurſusque ſingulis modis exerceri poteſt, aut amplo facto emiſſario, aut anguſto, aut mediocri. Doceamus hoc loco breuiter, quando hoc, & quando illo fieri modo debeat. Sectio obliqua maximè vtilis eſt, vbi eodem die ſanguinem iterato mittere expedit. Tranſuerſa, vbi non amplius detrahendum ſperamus. Quæ uerò in rectum, eſt accommodata, vbi non eodem die tantum, ſed ſequentibus iteratio facienda ſit. Sic enim de hac materia ſentiendum eſſe ex Aetio demoſtremus, qui hæc habet uerba. Tres ſunt ſectionis figuræ, quædam tranſuerſa, quæ-
C dam recta non purgens, ſed ſcindens venam per longitudinem, quædam inter has media, quæ obliqua appellatur. Tranſuerſa igitur vtendum, vbi iterationem faciendam nullactenus arbitramur: curato enim cubito labia ſectionis componuntur. Aptiſsima verò hæc figura eſt, vbi amplam diuiſionem facere voluerimus. At obliqua confert, vbi ſit iterandi neceſsitas, & vbi ad ſectionem faciendam ægrè venam aſſequimur. Ita enim ſecabitur. Immo & ipſa ſanguinis eiaculatio per obliquam diuiſionem ſpectantibus ſpecioſior fiet, conuerſo, & veluti reuoluto in ſaltu ſanguine.] hæc Aetius. Quo multò antiquior Oribaſius eadem & ferè ad verbum repetit. Arabes verò, vt Raſis, & Auicenna ab eiſdem fontibus mutuati idem confirmarunt. Verùm, ut quæ ſit tranſuerſa, quæ obliqua, quæ recta uenæ inciſio vnuſquiſque cogno-
D ſcat, hanc figuram appingendam curauimus: in qua. A. rectam .B. Tranſuerſam. C. verò obliquam ſectionem iudicat.

Interim de ampla, anguſtaque ſectione diſſeramus: ſed prius ſigillatim doceamus, quæ venæ magis vnum, quàm aliam incidendi modum poſtulent.

QVAE VENAE MAGIS VNA, QVAM alia ſectionis figura gaudeant. Caput XV.

MAGNAE illæ tres venæ, quæ in cubito inciduntur, inciſionem minimè poſtulant in longitudinem venæ exporrectam, ſed vel in tranſuerſum, uel in latitudinem. Cuius rei hęc potiſſima ratio uidetur mihi. Debet inciſa vena, quoad eius fieri poteſt citiſſimè, opere perfecto conſolidari: At in longum facta Sectio in articulo non mediocriter poterit impedire eiuſcemodi curationem ob illius motum. Dum enim curuatur brachium, dilatatur uulnus: Dum verò exten- F
ditur, multò magis labia uulneris delatantur. Neutrum accidit facta ſectione vel per latitudinem venæ, vel per tranſuerſum. Subſcribit autem huic rei experientia. Nam in ſectione venarum manus, uel pedum, quæ non ſunt in articulis multò ſecurior eſt venę ſectio in longitudinem, quàm in latitudinem deducta: cum citius coeat, quemadmodum etiam dictum fuit ab Auicenna his verbis. In illis verò, quæ extra articulos emergunt, res contra ſeſe habet: quæcunque enim manus, vel pedes aliasúe conſimiles partes intercurrunt in rectum fixæ, cicatrice celerius obducuntur.] Porò ea vena, quę funis cuiuſdam effigiem refert, obliquè ſecari debet, niſi vtrinque ſubterfugiat, tunc enim in longum eſt incidenda. Circa paruas uenas manus extremæ ſectio in directum facta multò præſtantior cenſetur, quàm per tranſuer- G
ſum, aut obliquè: quemadmodum vnanimi conſenſu putarunt Gręci, Arabesq; ſcriptores. Verùm non ſolum in cubito exiſtentes, & manu propriam exigere videntur figuram: ſed etiam quę in cruribus exiſtunt. Quandoquidem in illis ſectio ſuam habere figuram debet: nam ſi exterior incidenda eſt quæque in directum facta multò quidem melior cenſetur, quàm vel obliqua, vel lata: cuius rei hanc eſſe putauerim cauſam. Venæ enim interiacet muſculis, & cordis mouentibus pedes, & articulos eius: à quorum punctura multò magis præcauet diligens miniſter, venam aperiens ſecundum longitudinem in medio ſcilicet vaſis facta ſectione: quã phlebotomone declinante verſus latera. Adde, quod hæc vena cum aliquando non appareat, multò ſecurius in medio inciditur, tanquàm in parte magis conſpicua, quàm in alijs partibus. Prætc- H
rea oblonga plaga multò citius ſanabitur obliqua, niſi in articulo fuerit. Verum ſi incidere oporteat interiorem, quàm ſaphenam uocant, proprius adhibendus erit ſectionis modus, à ſupradicto diuerſus. Etenim aptior ſaphenę incidendæ figura eſt obliqua, ac penè tranſuerſa: huius autẽ rei duplex meo quidem iudicio ratio afferri poteſt: Prima eſt, quod ex inciſione tranſuerſali, aut obliquali liberius profluit ſanguis craſſus, & melancolicus, cuius potiſſimum uacuatio, aut reuulſio huius venæ inciſione quæritur. Nam eiuſmodi ſanguis vt plurimum in vtero, & in uenis ani reſidere ſolet. Secunda cauſa eſt, quia hęc inciditur vena gratia reuulſionis humorum à ſuperioribus partibus ad inferiores confluentium, vt ad vterum, & anum: vt hac ratione tum menſtrua expurgatio, tum hęmorrohides retentæ vacuentur. Pro qua re fa-

cienda

A cienda maximè vtilis eſt iteratio: & huius ipſius cauſa aptiſſima eſt inciſio
tranſuerſalis, aut ſecundum latitudinem, vt quę multò tardius conſolidetur
propter ſuorum latiorum elōgantionem, vno ſeſe trahente ſurſum verſus ori
ginem ſuam, alio deorſum decidente. Eſt deinde magis accomodata, ut dixi
pro vacuatione ſanguinis craſſi. Hic autem duo ſunt, quæ facere difficulta-
tem poſſunt: quorum primum eſt, quod venæ ſectio pro reuulſione humorum
à capite confluentium ad ſubiectas partes fieri debet ex cęphalica, ut iam
docuimus: pro quo munere obeundo, ſi tantum non conducit interior eiuſ-
dem cubiti, qui fieri poterit ſectionem venarum poplitis, aut maleoli quic-
quam conferre poſſe? Aliud verò eſt, quod ex communi omnium autho-
rum conſenſu in affectu malancolico afficiente cerebrum pro retractione
B cæphalica inciditur, non autem aliqua ex inferioribus venis. Pro harum
dubitationum explicatione ſciendum eſt à capite fieri poſſe reuulſionem, tum
quando cephalica inciditur, tum quando aliqua ex inferioribus uenis. Si
enim propoſitum fuerit præſeruare, optima fit in inferioribus retractio, vt
ſupra dicebamus agentes de apoplexia, & comitiali morbo. At uerò ſi pro
ponatur præſentis affectus cura io adhibere diſtinctionem oportet: aut enim
humor fluit ad cerebrum ex partibus ſupra iecinoris regionem, fluxioque non
admodum vehemens eſt. Aut contra fluxio habet originem ab utero, vel à
retentis mariſcis. In priori caſu erit etiam incidenda cęphalica, ſiue interior
directa, quod magis foret probandum, cum proximius fontem originemque
reſpiciat fluxionis. In poſterioribus autem, quæ in cruribus adſunt venæ ſa-
C luberrime incidentur. Quando igitur melancolia cerebrum petit, ex utero
deriuata, vel ex hæmorrohidibus ſuppreſſis, ſaphenam: cum ex ſuperioribus
partibus, aut cęphalicam, aut interiorem incidemus. Adde præterea quod ex
affectis hæmorrohidibus, & utero, deriuatio ſatis accommodata fit per uenas
inferiores: quę deriuatio eſt reuulſio quædam, quemadmodum libro ſeptimo
demoſtratum eſt à nobis. Cæterum uenæ, quæ in capite incidi conſueuerunt,
omnes exceptis iugularibus in obliquum incidi debent, ſed iugulares inciden
dæ ſunt ſcalpello latioris aciei, idque in rectum ubi uena non ſubterfugit.
Deligatio verò fieri debet latiori uinculo capite in opooſitam ſectionis par-
tem inclinato, ut magis tendatur.

D *QVIBVS DE CAVSIS AMPLA SECTIO fieri conueniat. Caput XVI.*

AMPLAM ſectionem facere debemus, quum ſanguis craſſus & frigi
dius uacuandus eſt, uirtusque fuerit ualida. Nam quo maior fit
inciſio eo maior ſpirituũ copia vacuatur: quod ſine magna corpo
ris iactura imbecilla exiſtẽte virtute fieri nõ poſſet. Sanguis porrò
qualis melancolicus eſt, quo ad anni tempora in autumno viget,
& hieme: propterea in hiſce potiſſimum temporibus largiorem ſectionem fie
ri procurabimus: Si enim foret anguſtior, non poſſet vacuari per eiuſcemo
di emiſſarium ſanguis ille craſſus, atque frigidior: ſed in uenis relicto, vacua

taque

taque tenuiori illius portione, quæ alioquin in corpore debebat cōſeruari, E morbus minimè poterit ſanari, quinimo euadet maior ſuperſtite ad huc cau ſa illum faciente. In omnibus itaque morbis, quos melancolicus procreat ſanguis, aut pituitoſus: uti eſt febris quartana, quotidiana, melancolia morbus, aliqua phrænetidis ſpecies, apoplexia, & ſi qui alij cōſimiles affectus, hūc ſecādi modū poſtulāt. Dixi in aliquā ſpecie phrænetidis indicatione ſūpta ab humore melancolico putrefacto in cerebri ſubſtantiā hāc ſectionē cōuenire: quoniā fortaſsis alia ratione nō cōueniet phreneticis ampla venæ ſectio, ſcilicet ob periculum, ne uena rurſus aperiatur, præſertim ſi quis noctu venam incidere fuerit coactus: ac etiam propter continuas vigilias, motumque continuum, à quibus vires non mediocre detrimentum ſuſcipiunt. Fit quoque ob aliam cauſam uenæ ſectio amplior, nempè quando confeſtim vacuare conueniat, & F multum. Neque enim poteſt multa fieri vacuatio anguſto exiſtente foramine, neque confeſtim fieri: de qua re Paulus ægineta ſic loquitur. Repletam venam vſui commodam tranſuerſim per totam ipſius latitudinem ſolam diuidere oportet. Etenim maiores hac plagæ cicatricem ægrè admittunt. Ante nimium inflammationem experiuntur: prçterquam quod craſsioris ſucci tranſitum impediant.] Oribaſius verò Sardianus, In his (inquit) qui euacuatione confertim facta indigent, ampla inciſio facienda eſt.] Et Aetius. In his quidem, qui abundanti euacuatione indiguerint, & vbi ſanguinem craſſum contineri ſuſpicabimur, ampla inciſio facienda eſt.] Cçterùm eiuſcemodi inciſio hāc ſecum ducit incommoditatem, quod multò citius animi deliquium efficit, quàm anguſta, neque tam citò conſolidatur vena, ut dicebat Paulus, G & illius imitatione Auicenna quando inquit. Lata quidem citius animi deliquium infert: tardiusque conglutinatur: ſed in expurgatione magis ualet: multoque præſtantior eſt, vbi præſeruationis gratia uena ſecetur, tum in oboeſis, & craſſorum humorū copia. Ampla etiam venæ apertio hyeme comodior eſt ob ſanguinis concretionem.] Diximus quibus de cauſis lata fieri debeat venæ ſectio.

QVIBVS DE CAVSIS ANGVSTIOR VENAE ſectio fieri debeat. Caput XVII.

H

MVltis autem de cauſis anguſtam efficere venæ ſectionem debemus. Quarum una eſt, vt magis uirtutem conſeruemus. Alia vt ſanguinem duntaxat tenuiorem educamus. Tertia vt fiat prçſeruatio ab eminentibus periculis, quæ ex immoderata ſanguinis profuſione poſſent contingere. De priori cauſa locutus eſt Auicenna huſce verbis. Anguſta porrò venæ ſectio virtuti utilior eſt, licet interdum tenuis & clarus ſanguis effluat, & craſsior, & turbulentior retineatur.] Pro cuius rei dilucidatione meminiſſe oportet eorum, quæ diximus libro tertio cum de uiribus ageremus: Illarum ſcilicet ſubſtantiam in tribus potiſsimum conſiſtere, nempe in ſpiritibus, in carnoſo genere, & in partibus verè ſolidis, quarum generatio ex ſemine exiſtit: harum trium ſubſtantiarum

potiſ-

A potiſsima ſpirituoſa eſt: idcirco ea venæ ſectio magis conſeruare virtutem dicetur, in qua minor ſpirituum vacuatio continget: & in qua vacuatio non fit ſubito, ſed paulatim. Nam ex diſſolutione ſpirituum imbecillam reddi virtutem adeo apertè conſtat, ut nihil apertius: & quanto fuerit maior vacuatio tanto maior naſcetur imbecillitas. Quis ambigit lata exiſtente inciſura ſpirituum copiam vacuari maiorem, quum ex anguſto foramine? hic additur etiam alia cauſa imbecillitatis, nempè modus vacuationis: quæ enim confeſtim, ſubitoque fiunt, illæ quidem naturam magis reddunt imbecillam, (cum illi ſint inimica) quàm ea, quæ paulatim agunt; quod enim paulatim fit id amicum naturæ eſt (inquit Hippocrates libro ſecundo aphoriſmorum) atque etiam tutum. Facta itaque ſectione ampliori tunc ſpiritus affatim, &
B ſubito vacuantur: vt ex anguſta ſectione paulatim. Contingit autem nonnunquam ægrota corpora indigere vacuatione ſanguinis tenuioris, non craſsi, quemadmodum è contra, aliquando vacuandum fæculentum & craſſum ſanguinem non tenuem. Exemplo ſit febris quartana, in qua iubet Galenus inſpiciendum eſſe ſanguinem ſecta vena effluentem: ſi enim fuerit tenuis, protinus ſupprimendus: ſi craſſus tantum illius vacuandum, quantum poſtulauerit morbus, & vires admiſerint. Tenuiſsimus, & feruentiſsimus ſanguis ardentem concitet febrem, vacuatio craſsi & melancolici ſanguinis non eſt vtilis: ſed tenuis, atque biliosi maxime conducit. Sic etiam in aliqua ſpecie phrenetidis anguſtiorem venæ ſectione faciemus: in qua ſcilicet ſanguis biloſus inflammationem fecit: licet etiam alia de cauſa conueniat: nempè ut pe-
C riculum deuitemus immoderatæ fluxionis: de quo periculo ſic ait Auicenna. Parua autem inciſio fieri debet in phreneticis, & furentibus, aut alio modo inſanientibus, iisque quibus per noctem ſomni tempore ſanguis mittendus eſt, ne aliqua ſanguinis inopinata profuſio accidat. Itemque cæteris omnibus, quibus iteratio neceſſaria eſt.] Hæc Auicenna, quæ ex Antillo mutatus eſt Aetio referente his verbis. Parua etiam inciſione vtendum in phreniticis, aut furentibus, aut alio modo deſipientibus, ut uulnus celerius conglutinatur, ſæpe enim accidit deſipientes brachij nexus clandeſtinè exoluere, vt ampliori exiſtente uulnere ob nimium ſanguinis fluxum haud leue periculum ſubſequatur. Quod ſi anguſta inciſio fuerit, ſanguinis grumus vulneris oſculo inhærens fluorem facilè ſiſtit.] De induſtria hæc in medium
D protuli, quia explanationem poſtulant. Videtur enim abſurdũ omnibus phreneticis inciſionem anguſtam fieri. Quia ſi phrenitidem craſſus, & melancolicus ſanguis putrefactus efficiat, vt contingit in ea, quæ fit cum ſtudio, ut dicit Hippocrates: eiuſcemodi inciſio accommodata videri non poteſt pro vacuatione: at verò amplior eſſet non plurimnm conueniens, qua ſanguis craſſior educeretur. Adde maximam habere difficultatem, quod dicunt, aut alio modo deſipientibus.] Nam in melancolicis, & in maniacis venæ ſectio conuenit: in quibus tamen minimè faciunt negotium humores tenues, ſed fæculenti, & craſsis: Qua igitur ratione vacuabuntur, ſi anguſta fiet venæ ſectio? Poſtremò difficultatem habet, an cum reuellere in animo eſt, magis anguſtam, quàm amplam facere inciſionem debeamus, & an idem conueniat in ijs, qui noctu ſunt phlebotomandi. Sunt hæc dilucidanda ne incauta iuuentus.

tus decipiatur. Phrǽneticis omnibus anguſta conuenit ſectio: ijs, qui ob
flauę bilis, aut ſanguinis tenuioris abundantiam in eum inciderunt affectum,
iuuat ob illius vacuationem. Alios verò duplici ratione iuuat eiuſcemodi ve
nę ſectio: vna eſt reuulſio, qua ſanguine tenui vacuato impeditur fluxio ad ce
rebrum adaugens inflammationem: etenim craſſus ſanguis non poteſt fluere,
niſi tenuior viam veluti præparet, diſponatque craſſum ad motum. Prodeſt
etiam ſecundo ob ſecuritatem imminentis periculi: cum enim citius illa coglu
tinetur ſectio, nimiæ, excedentiſque vacuationiſque nullam imminere poteſt
periculum: quod in omnibus delirantibus magnum adeſt ob motus inordina
tos, & ob delirium: quæ duo poſſent facilè, ut Antyllus dicebat, ſoluere
nexus brachij. Verùm eſt obſeruandum ſectionem anguſtiorem fieri debere, F
quàm in alijs: at non ſimpliciter anguſtam. Latiorem quidem faceremus in
phręnetide melancolica, quàm in biliosa: ea tamen latior inciſio erit anguſta
in comparatione ad alios affectus: hoc idem ſentiendum de melancolia: in
qua duntaxat ob periculum fit anguſta ſectio, quam materia poſtulat amplio
rem. Debemus autem magis incumbere periculo, quam humori: quia in
morbis medendis operæprecium eſt, vbi complicati ſeſe offerunt affectus ijs
potiſſimum incumbere, quę magis vrgent, alijs, quoad eius fieri poteſt mi-
nimè neglectis. Non ſolum magis, ſed maximè urget hoc periculũ, quod ſi
ſuccederet mortẽ inferret. Porrò quod pertinet ad reuulſionem ipſam, quę
ſtionis huius diſſolutio in hunc modum habet. Quum reuulſioni incumbi-
mus aut virtus eſt ualida, aut imbecilla: ſi valida ampliorem facere ſectio- G
nem debemus: hęc enim difficilius conſolidabitur, iteratioque fieri poterit,
pręterquam quòd nouam ſectionem adhibeamus. At ſi fuerit imbecilla, an-
guſtiorem illam quidem ſeciemus, ne uirtus ex uacuatione confeſtim facta
ad ſummam imbecillitatem redigatur: atque licet hæc facilius conſolidetur
ſponte, nihilhominus artis beneficio remoramur conſolidationem ipſam, vt
iam alibi docuimus: multoque magis anguſtam facere inciſionem hanc de-
bemus, ſi venæ ſectio non fuerit repetenda ratione reuulſionis: quoniam non
fert ampliorem uirtus imbecillior. Cęterùm de ijs, qui nocte phlebotomia
indiget, ſtatuendum eſt conuenire venę ſectionem anguſtiorem omni-
bus quidem ob imminens periculum: ne dormientes vinculum exol
uant, ſanguinis prouocato fluore inopinato moriantur: quod H
dam hęc ſcribebam contingit filio Bidelli vniuerſitatis
huius Taurinenſis. Iuriſtarum, At ſi quiſpiam tutus
ab hoc periculo reddi poſſit ob diligentiam
aſſiſtentium aliquando ampla, & ali-
quando ſtrictior fiat phlebotomia
prout materia, & uirtus po
ſtulauerint.

Tabula De Modo ſecandi : cum ſuis regulis principalibus.

Modi ſecandi uenas ſūt quā plures nempe aut per	*Rectitudinem venæ fit inciſio.*	*Lata*
		Anguſta
		Mediocris
	Obliquitatem, fitque inciſio aut	*Lata*
		Anguſta
		Mediocris
	Tranſuerſum quæ rurſus tripliciter fieri poteſt.	*Lata*
		Anguſta
		Mediocris

Prima regula.

Sectio quo amplior, eo magis accommodata vacuationi;

Secunda.

Sectio amplior ſuſpecta, ubi timetur animi deliquium.

Tertia.

Sectio anguſta magis conuſeruat virtutem.

Quarta.

Sectio anguſta magis confert in humoribus tenuioribus.

Quinta.

Sectio anguſta confert omnibus delirantibus, & quibus noctu ſecanda eſt uena.

E

QVID IPSO SECTIONIS TEMPORE SIT *faciundum ratione corporis ægroti.*

Caput XVIII.

POSTQVAM docuimus quæ vaſa incidenda ſint, & quibus affe-
ctis partibus conueniant; opportunum eſt, vt in hac poſtrema li-
bri huius parte explicemus, quid in ipſo ſectionis tempore ſit
agendum, quomodo poſt ſectionem regendus ſit ægrotus, atq;
etiam quę obſeruationes ex emiſſo ſanguine fieri debeant: po-
ſtremum verò breuiter explanare conabimur, qua ratione corrigenda veniant F
incommoda, quæ tum in ipſa venę ſectione, tum poſtea contingũt. Exorſi
igitur ad explanationẽ prioris capitis, dicimus tres conſiderationes fieri de-
bere in hac materia: quarum una pertinet ad ægrotum: alia vero ad mini-
ſtrum: tertia poſtremo reſpicit medicum qui curationi preæſt, de quibus ſigil
latim pertractemus, exordio ſumpto à priori conſideratione in hunc modũ.
Is cui ſanguis mittitur, aut ægrotus eſt, aut ſanus: ſi proſpera ualetudine frua
tur, ſedens uenæ ſectionem uel ex cubito, uel ex cruribus ferre tuto poteſt.
Quandoquidem cum uires habeat ualidisſimas, nihil eſt quod uereamur ali-
quodpiam incommodũ, niſi tamẽ fuerit eius naturæ, ut ex quacunque facili cau
ſa animo linquere ſoleat (noui enim quamplures, qui ex ſolo ſanguinis aſpe
ctu in animi deliquium peruenire conſueuerunt) quo ſanè in in caſu præſtat G
eaſdem obſeruare regulas, quas de alio corporis ſtatu mox proſequemur.
Prima uerò regula eſt, ut ægrotus iaceat ſupinus, quemadmodum Auicenna
hiſce uerbis docet. Aeger pręterea ubi uena inciditur, ſupinus decumbat:
talis enim ſitus ad uirtutem tuendam aptior eſt, nec animi defectum indu-
cit.] Et Oribaſius capite duodecimo. Si animi defectio perturbet ſtratis,
& reclinatis ſanguis mittatur.] Qui authores à Galeno ſententiam mutuati
ſunt, qui libro ſexto aphoriſmorum uigeſimotertio ait. Ac primum quidem
ad quam uſque intelligat lypothymiam, iam ducere oportere, non ab re fue-
rit definire: neque enim eas dicere lypothimias putandum, qua ægrotanti-
bus dum aut uenæ ſectionem, aut eiuſcemodi aliud auxilium reformidant,
accidere interdum ſolent: ſed eiuſmodi lypothymia non ſatis apta fuerit ua- H
cuationis modi regula. Quippe quæ intempeſtiuè accidat, interdum quod
febricitantibus quoque nonnullis uſu uenit inter reſurgendum, & deſiden-
dum ſæpius animi defectus. Propterea ipſis reſupinis iacentibus uenam ape-
rire ſolemus.] Huius regulę hanc rationem exiſtere putauerim. Dum ſe-
demus, atque multo magis dum ſtamus facultas animalis non mediocriter la-
borat: ipſaque uiſcera ueluti ſuſpenſa uim quandam inferre uidentur ipſi fa-
cultati naturali: ut igitur uirtus magis conſeruetur pręſtat ſupino corpore ue
nam incidere: eſt enim humanum corpus ſua naturali grauitate ad eiuſcemo
di decubitum maximè inclinatum: quod enim ipſa in naui carina eſt: id fue
rit dorſum in homine. Cuius rei ſignum eſt, quod imbecilli hunc appetere
ſolent decumbendi modum; in hunc modum uirtus maximè conſeruatur.

Regula

A Regula igitur intelligenda eſt de corporibus imbecillis, & in ipſam animi defectionem pronis. Quod ſi ægroti uires fuerint validiores, tunc ab re non fuerit, aut ſedens flebotomare, aut altiori ſaltem corpore: ſic enim facilius: tum manum porrigere, tum pedes poterit ad quamcunque miniſter voluerit poſitionem. Secunda regula ſit, in quacunque poſitione ægrotus conſtituatur brachium habere debet extenſum, procliue. Ratio eſt, quia cum vacuare ſanguinem propoſitum ſit facta ſectione membro exiſtente procliui ſanguis deſcendendo multò facilius effluit. Hæc potiſsima circa ægrotum obſeruari volo.

B *QVID IPSO SECTIONIS TEMPORE SIT faciundum rationi miniſtri.*
Caput XIX.

CAETERVM multa ſunt ab induſtrio artifice obſeruanda: quę ex varijs authoribus deſumpta, longaque experientia cognita hic recenſere conabor, quo ad eius fieri poteſt diligenter. Primum ſi à manu detrahere ſanguinem uoluerit, neque primo ictu poſſit neutiquam laborandum eſt vehementiori adhibita conſtrictione, aut deligatione: neque vena iteratò percutienda eſt: ſed per diem, aut biduum ſic dimittenda. Verùm ſi neceſsitas id cogat efficere ſupra, non in C fra primam, alia inciſio adhibeatur. Et quia perſępe ex uiolenta conſtrictione inflammatio excitatur, non inutile fuerit linteum uel roſacea, uel frigida aqua imbutum admouere. In quo etiam videndum eſt, ne uinculum cutim inuertat, ſed naturalem eius ſitum conſeruet ante & poſt uenæ ſectionē. Solet hic error committi à miniſtris in ipſa deligatura cum æqualiter ea utantur in omni corporis habitu. Ne uerò id ipſum contingat hæ tenendæ ſunt obſeruationes. Valida quidem deligatura ſemper eſt deuitanda in gracilibus corporibus, ut quæ uenas inaniat, & ſanguinem cohibeat. In obeſis verò multò artius uinculum inijci debet, alioquin venæ minimè apparerent. Quidam etiam ſolertes Chirurgi de induſtria forti conſtrictione utuntur, ne uulneris dolor percipiatur, propterea ſtuporem per horam in ipſam inducunt ma D num: quæ res mihi non ſatisfacit, quoniam dolor in ſecanda uena factus non eſt adeò magnus ut ad eiuſcemodi ſtuporem peruenire debeamus: verùm multò melius eſt ſcalpelli aciem oleo perungere, nam hoc, ut diximus dolorem mitigat licet coalitum remoretur. Addemus quædam ad uincula pertinentia in ſequenti capite. Vbi verò prædictæ venæ in manu non apparuerint, ſed duntaxat earum rami, tunc manus diutius diligenterque præmi debent confricando, vt ad eas ſanguis prolicitatur, veneque tumentiores factę ſeſe dent in conſpectum, tunc enim tuto ſecari poterunt. Quod ſi neque hęc ſufficiat diligentia, prorſus ab illis abſtineat, incidatque earum loco ramos. Habere ſcalpellum acutum oportet, nam obtuſior magnum infert detrimentum: quoniam ſummam cutim lacerat, neque uenam incidit atque inflammationem doloremque parit. Vbi ſcalpellum ingenioſus miniſter demittit, ſen-

ſim nulla compreſſione ſuauiter ad venæ duntaxat cauitatem impellat, ne extre E
ma mucronis pars interius diſrumpatur, aut vena ſubterfugiat, quo in caſu ſi aberratum fuerit pluribus ictibus non eſt laborandum: nam malum malo adderet. Verùm anteaquam venam feriat, periculum faciat in ſua cute, quo pacto ſcalpellus penetret: præcipuè vbi ictum iterare expediat. Similiter omni induſtria enitendum eſt, vt uena impleatur ſanguine, tumeſcatque. Sic enim à ſua ſede minus diſſiliet. At ſi vena in altum demerſa conſtrictione adhibita, non apparuerit, remittenda ea eſt, rurſusque adhibenda, locum perfundendo, confricando & vngendo, donec ſeſe offerat. Sin ſic quidem vena in apertum promatur, eam quo loco ineſſe ſolet digitorum impulſu percuntare debet, dum ſanguinis, fluxu, & incurſione illius ſit explorata ſedes. Scalpellum chirurgus ſummis digitis pręhendat, pollice ſcilicet & medio indice ad tentandum relicto, neque plus mucronis intus proferre debet, quam ad penetrandum ſit ſatis, ne arteriam, aut neruum attingat præſertim ubi vena altius non deliteſcat, veluti obeſis, & natura frigidioribus. Infra etiam deligatio adhibenda eſt cum tremula, inconſtansque vena ad ſcalpelli impulſum ſubterfugit, pariterque inciſio in rectum facienda, vbi vtrinque delabitur. Conſtrictio quoque varianda eſt penès carnis duritiem, aut mollitiem, tum etiam copiam, aut paucitatem, ſemper tamen è propinquo, non in articulis: ut quæ prohibeat venam repleri. Si verò vinculo iniecto vena adhuc delituerit, eam exploratam tactu indicis, vt præmonui, anteaquam ferias, obſignabit: ſic enim ipſo in opere minimè decipietur. Sedulo etiam, atqs etiam proſpiciat, ne vel flatu tumidum locum, uel arteriam, vel tendonem G
pro vena petat. Interdum enim iniecto arctiore vinculo aliquid venę ſimile intumeſcere ſolere diximus ſupra, ac etiam interdum preſſa arteria motu vacat, & pro uena ſe profert. Manum ad hoc opus firmam habere debet chirurgus, oculum perſpicacem, idcirco malim eligi pro hoc opere perficiundo iuuenes, quàm ſenes. Ad venas in pedibus exiſtentes non accedat ille, niſi prius multa præcedat frictio (quæ etiam communis eſt conditio cum venis in manu ſecandis) calefacio & balneum: quinimo ſtatim egreſſo pede ex balneo ſtatim facta deterſione intrepidè uenam ſecabit, procurabitque omni diligentia ſanguinem effluere pede ipſo rurſus in aquam calentem immiſſo. Sanè in hunc modum tutior atque ſimul copioſior fiet euacuatio. Poſtremo ſanguine emiſſo vinculum ſoluatur, vulnusque detergatur & goſipio H
ſuperimpoſito diligenter artificioſeque deligetur. Quod ſi locum antea lauare libuerit, contrahatur parumper cutis, ut uaſis inciſio ſit abſcondita, dein dè laua, & exſicca, & permittito cutem ad proprium locum reuerti. Verùm hàc diligentiam adhibere non debemus, ſi propoſita fuerit iteratio. Nã primum ſcalpelli cuſpidem oleo intingere oportet: deinde lauato loco, aut uino, aut aqua, vulnerata pars debet foueri ſæpo hircino loto, mox verò in ſuo tempore brachio rurſus deligato, ſponte ſanguis effluet nulla adhibita ſectio ne noua. At ſi non ſuccedat quod uulnus iam fuerit in ſomno conglutinatum, eam chirurgus diligens obſeruare debebit regulam, quam de noua ſectio ne ſupra docuimus. Debet etiam habere globulum præparatum ex goſipio, aut ſerico tenuiſſimo pro deligatione: atque etiam ſic quando arterias incidere

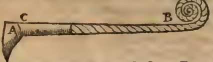
A dere in animo fuerit omnia habere præparata debet remedia, quæ ad ſanguinem ſiſtendum conducere infra explicabimus.

QVAM DILIGENTIAM CIRCA VINCVLA adhibere oporteat miniſtrum. Caput XX.

CAETERVM etiam atque etiam animaduertere oportet ne in deligando brachio ad venam incidendam committatur error. Cutis enim vehementer tenſa in medio flexu, qui ad brachij muſculum eſtenditur opinionem ſæpe vaſis facit, qua re hoc
B cauendum à nobis eſt ut inquit Oribaſius. Expedit igitur ſupra flexum deligare brachium molli aliquopiam, & latiori vinculo: ſic enim dolor, aut nullus, aut admodum exiguus naſcitur, nullum periculum aduenit, ne pro vena aut muſculi caput, aut arteria feriatur, præſertim quando baſilicam incidimus. De qua re ſic loquitur Auicenna. Sępe etiam iniecto vinculo regio arteriç, aut uenæ uicina in tumorem attollitur: quamobrem conſtrictio, vinculo remiſſo, ſoluenda eſt: & locus tumidus blande ex oleo perfricandus: deinde rurſus ligatio facienda. At ſi iterum intumuerit, tu quoque ad idem confugias. Si verò hoc non contulerit, ſatius eſt à baſilica recedere, & axilarem, quę ab ea deducitur pertundere paulo inferius in interiori cubiti regione. Tumor enim interdum erroris cauſa eſt.
C Interdum ex artiori uinculo arteria motu uacat, & pro vena ſeſe profert. Ad eundem modum, & in quauis alia uena deliganda, ſi forte aliquid uenæ ſimile apparuerit, obſeruandum. Animaduertat præterea induſtrius artifex ne tendonem pro uena petat. Idcirco oportet illum aliquam habere notitiam eorum, per ad uenarum anatomem pertinent: ne in ſecandis uenis, aut neruum, aut tendinem, aut muſculi caput, aut arteriam findat.

DE INSTRVMENTORVM VARIETATE PRO vena incidenda. Caput XXI.

D ADhaec uerò inſtrumenta habere debet pręparata, quibus ille uti debet, tum ut uenā accommodatè incidat, tum ut ſanguinem effluentem recipiat. Pro incidenda uena duorum generum excogitata fuerunt inſtrumenta: quorum unum apud Germanos, & Heluetios, & aliquando apud Italos fuit uſitatiſſimum. Aliud uerò Gallis Hiſpanis, & nunc Italis in ſummo pretio eſt. Primum ſcalpelli genus hanc, quam hic pictam damus figuram repræſentat.

Acies illius eſt. A.E. ad imam partem ſpectans. F. uerò eſt deorſum ip-

ſus eſt. G. autem ipſius manubrium, quod inter duos digitos prçhenditur E
cum incidenda uena eſt: ſcilicet inter indicem pollicemque. Acie igitur ac commodata obliquè ſupra locum eminentiorem uenç, illius dorſum uel pollice illiditur, percutiturque: uel aduerſo medio, uel indice digito calido intus pulſatur. Porrò hoc inſtrumenti genus neque mihi, neque alijs probatur multiplici nomine. Primum quia impulſio illa uix poteſt contemperari, quin aliquando altiores partes uulnerans, aut neruum, aut arteriam, aut tendonem, ſi uenis adhçreſcere contingat, magno ægroti malo feriat. Deinde magis doloroſum eſt, quàm aliud inſtrumentum. Præterea in ijs, qui profundas uenas habent, minimè poteſt attingere uenam, quantumuis quiſpiam ualidiſſimè percutiat. Propterea aliud inſtrumenti genus inuentum eſt huic operi maximè accommodatum, quod fortaſſis mucronatum gladiolum utrinque aciem habentem, nuncupari poſſet: cuius hic effigiem damus. F

Cuſpidem habere debet, acutiſſimamque aciem: alioquin magno damno ægrotum afficeret magis dilacerando carnem, quàm ſcindendo uenam. Verùm neque deeſt in hoc etiam periculum, ſi quiſpiam in artis operibus minimè fuerit exercitatus: nam altius gladiolum adigens multo certius poterit, aut neruus, aut arteria, aut tendo uulnerari. Idcirco peritum oportet eſſe artificem. Summis digitis ſcalpellum præhendat induſtrius artifex, neque plus mucronis proferat, quam ad penetrandum ſit ſatis, manu altera membrum eiuſque pollice uenam ſtabiliat, ſenſim nullaque feſtinatione, ipſum, ut prædiximus, impellat. Vaſcula præterea multa habeat, in quibus fluentem ſanguinem recipiat, trium, quatuor, quinque, aut ſex quod ſummum ſit unciarum capacia: quanto enim plura fuerint, tanto melius poſtea ſanguis emiſſus poterit a diligenti medico obſeruari. G

H

QVID MEDICVM AGERE OPORTEAT ipſo ſectionis tempore. Caput XXII.

DIximvs, quæ ipſo ſectionis tempore obſeruari debeant à prudenti chirurgo, nunc doceamus quæ ad medicum pertineant. In primis quidem opus eſt illum aſſiſtere cum uenç ſectionem faciundam imperat: qua copioſum uelit uacuari ſanguinem, ſiue ad animi uſque deliquium, ſiue citra hoc uacuationem promouere noluerit. Idcirco autem hoc eſſe neceſſarium dico, quia miniſtri multoties delinquunt, aut multo copioſiorem ſanguinem uacuantes, aut in minori

A minori quantitate, quam conueniat. Deinde uerò ut præſtò ſit ad ſuccurrendum omnibus ſimptomatis, quę ſuprauenire conſueuerunt. Dum igitur ſanguis mittitur manum pulſui admoueat, diligenterque omnes illius mutationis perpendat, obſeruetque: ne pro animi deliquio mors inopinata hominem inuadat maximo artis noſtrę uituperio: quod nonnullis medicis Galeni tempore contigiſſe in ſuperioribus libris manifeſtum fecimus: idcirco pulſu permutato aut à magnitudine ad paruitatem, aut ad inęqualitatem: aut etiam ècontra ex paruitate ad magnitudinem protinus ab opere ceſſandū eſt. Quid de mutatione coloris dicam? Quid de alijs quorum ſupra meminimus? Non eſt hoc loco prætermittendum, quid agere expediat, docere, ſi animi exolutio aut lipotimia aduenerit ante iuſtam euacuationem, uel ob ægroti timiB ditatem, uel bilis in uentriculo noxam. Quidam enim hoc ipſo territi ſimptomate non ſolum pro eo tempore, ſed etiam poſtea à uenæ ſectione abſtiuendum præcipiunt. Sed in hac re non bene iudicant, cum adhibere diſtinctionem oporteat huiuſmodi. Animi deliquium accidit aliquando propter uacuationis magnitudinem, aliquando alijs de cauſis. Si inanitionem ſequatur, utique ſaluti ægrotantis optimè conſulitur, ſi ſtatim ſupprimatur, ac etiā de cætero euacuationem non promoueamus. At ſi aliæ cauſæ ſimptoma procreauerint, dum præſens ſimptoma eſt, abſtinendum à remedio: ubi diſceſſerit, quieueritque ægrotus ab acceſsione, tunc ſanè uena eſt incidenda, repetendaque ſectio. Quibus porrò remedijs contra animi deliquium pugnare conueniat, docebimus cum de mitigandis ſimptomatis uenæ ſectionem ſequenC tibus, mentionem faciemus.

QVOMODO POST VENAE SECTIONEM regendus ſit æger. Caput XXIII.

POSTQVAM igitur ſanguis miſſus eſt, aut repetitionem facere in animo eſt, aut vnica vtendum ſectione. Si repetenda, vbi fuerit uulnus deterſum, atque affluente ſanguine repurgatum, oleo aut ſæpo, aut butiro eſt illinendum, ut facilius poſtea ſanguis emanet ſecundo tertioue detrahendus. At ſi non fuerit iteranD da uacuatio, expreſſis diligenter labijs ipſius uulneris, conuenienti adhibita deligatura goſſipioque iuſta præcepta ſuperius poſita procuranda conſolidatio eſt. Poſt ſectionem ſupinus iaceat ægrotus, ut omnibus partibus in ſpinam dorſi, tanquam in proprium fundamentum reclinantibus, optimè conquieſcat, & quæ partes exinanitæ ſunt, repleantur ſanguine, ſpiritusque inſtaurentur. Omni diligentia ſedandi ſunt ſpiritus, & comprimendi uehementer agitati propter uenę ſectionem: hac de cauſa non debent ſani ſtatim conſuetis muneribus incumbere, ut ambulationibus exercitationibus & balneis: multò minus uenere, quæ una ſpiritus non mediocriter diſſoluit. Poſt uenæ ſectionem non eſt ſubito dormiendum, ne ſtatim ad interiora uiſcera attractis ſpiritibus, calor naturalis aliquod patiatur detrimentum. Oris duabus aut tribus tranſactis ſomnum concedimus præſertim poſt copioſam euacuationem

tionem: modo tamen proſpiciatur ab aſsidentibus, ne ſanguis denuò effluat, E
atque præter ſpem illabatur, aliudúe incommodum accidat inter dormiendū.
tibentur hora vna, aut altera prægreſſa: ſit vero alimentum exiguum, optimi ſucci. prout tamen poſtulauerit natura morbi, cuiusq́ propoſita ſit curatio, aut cauſæ, cui prouidere voluerimus: ſic enim erit accommodatum pro morbo profligando, atque præſeruando: ſenſimque ad paulo pleniorem victū accedendum non reclamante morbo: neque temerè, aut auidè comedendum: calor naturalis ex venæ ſectione factus iam aliqua ex parte imbecillus, haud erit alimentum confecturus: periculumq́ue non mediocre immineret, ne venæ ipſæ exinanitæ crudum etiamnum ſuccum ſuggerent, violenterq́ue rapeerent. Sed donemus bonam concoctionem ſieri: quid erit quæſo commoditatis denuò replere, cum exinanire ſponte volumus? neque conuenit ſtatim F
reuerti ſanum hominem, multoque minus ægrotum ad priſtinam dietam, perinde atque canis ad vomitum, vt eſt in prouerbio. Hę mihi ſummæ videntur obſeruari debere leges in hac materia: nam reliquæ ab alijs traditæ, aut neceſſariæ non ſunt, aut (ſi benè iudico) ab his dependent. Nunc explicemus, quæ obſeruationes à prudenti medico fieri debeant, poſt ſanguinis miſſionem, quod poſtremum erat in hac materia declarandum.

QVAE OBSERVATIONES FIERI DEBEANT ex ſanguine emiſſo. Caput XXIIII.

G

IAM diximus oportere chirurgum multa habere vaſcula præparata pro ſanguine recipiendo: in quibus debeat ſanguis reponi. caueat ne ſint ænea, aut plumbea: quoniam tum in colore, tum in ſubſtantia mutare poſſet ſanguinem, adeò vt poſtea maximè in iudicando medicus deciperetur. Sint peluicula vitrea, aut terrea vitro tamen obducta, & incruſtata: hæc enim meliora ſunt, magisq́ accommodata: ſint prætérea multa, vt dixi, reponanturq́ue ſingula ſanguine plena eodem ordine, quo fuerint impleta, vt rediens medicus ſingulas peluiculas obſeruans, rectum ferre de illis poſsit iudicium, quale infra docebimus. Cauendum eſt ne malè reponuntur, aut apud ignem, aut ad ſolem, aut vbi puluere aut fumo, aut vento alterari eius valeat ſubſtantia. Cæterùm pru- H
dens medicus, & diligens, vbi hæc præceperit, ad ægroti viſitationem reuerſus, iudicium feret conſiderando ſanguinis ſubſtantiam, ſerum, colorem, ſpumam, pinguedinē, & alia quæ cum ſanguine permiſceri contingunt: Quid verò iam ex illis aliiſq́ue id genus indicandum ſit, nunc doceamus. Subſtantiam viſcidam ex duobus potiſsimum cognoſces: vnum quod tardè admodum effluat, facta tamen inciſura conuenienti: aliud, quod digitis, veluti quoddā gluten adhæreſcere videntur. Craſſum verò atque denſum ſanguinem dijudicabis, eo quod ſtatim concreſcet extra venas fuſus. multas enim fibras habet, quarum cauſſa illi aduenit concretio: obſtructio verò ſit à ſanguine, tum craſſo, tum viſcido. Putridus ſanguis eſt, qui nunquam coit, congelaſcitq́; in hoc enim omnes fibræ iam fuerunt corruptæ. Qui verò tardius id conſequitur

A quitur tenuis eſt. Certiorem præbebit cognitionem fiſsio. quoniam tenuis facilè : craſſus , denſuſque cum difficultate finditur : putredine autem affectus non finditur quidem, ſed ſtatim atque tangitur totus diſsipatur, totuſque fluuidus apparet. Serum aliquando multum in ſanguine innatat: aliquando paucum: & aliquando illius nihil cernitur. Varietatis huius cauſſam multiplicem eſſe cenſeo. Liberalior potus facit multitudinem ſeri : qui nihil aliud eſt, quàm potulenta ſubſtantia: obſtructio renis vtriuſque : qua prohibeatur tranſitus vrinæ ad vreteres , copiam ſeri cum ſanguine contineri indicat. Imbecillitas iecinoris, vt in cachexia, in hidrope, augumentari ſerum facit, cum non ſeparetur à ſanguine. Paucus eſt in ardentiſsimis febribus, maximeque prætorridis, quinetiam haud ſemel omnino ſero priuatum ſanguinem ob eas
B cauſſas in peluiculas coniectum vidi : & qui mecum erant diſcipuli obſeruarunt: quod tamen rariſsimè contingit : cum eius aliquid in corpore contineri præſtet, multò magis, vt ſcilicet ſanguis craſsior per anguſtas venas penetrare poſsit. Spuma in omni ferè ſanguine fit dum educitur ex agitato videlicet aere: at verò quæ poſtea remanet per totam ſubſtantiam illius diffuſa agitationem, & efferueſcentiam inſignem indicat eius potiſsimum partis, quæ colore illam refert. Magna circa colorem varietas apparet. Videbis interdum totam ſuperficiem illius albicantem, aliquando viridem aliàue infectam colore: quæ res inſeruiet tibi pro nota humoris dominantis cum ſanguine: nam albicans pituitam, viridis bilem prætorridam, citrinus fluueſcentis bilis indicium eſt, liuidus, aut plumbeus atram bilem indicabit: atque affectum ſum-
C mè pernicioſum oſtendet: Color rubeus maximè ſplendeſcens, ex arterijs effluxiſſe denotat: Rubeus, & ſuboſcurus ex venis. Subſtantia verò demonſtrabit ex obſeruationibus iam dictis, an putridus exiſtat. Pinguedo quædam innatans per ſuperficiem ſanguinis inſtar araneæ telæ, in corporibus obœſis, prænunciat conditionem ſanguinis ad pinguedinem propenſi. in gracili corpore, vt plurimum colliquationem & pernicioſum affectum indicat. Obſeruari præterea debet, quod in fundo reſidet, id craſsior eſt ſanguinis pars, & fæculentior: ſi dum eum findis varietatem colorum adeſſe noueris. variorum humorum permiſtionem in cauſſa eſſe ſcito. Si diffiſo ſanguine Arenularum emula grana quædam offendes, aiunt, elephantiaſim, vel ad hanc propenſionem quandam notari : quamquam obſeruantibus rarò tale quippiam depræ-
D henſum eſt. Rarò etiam uiſum eſt ſanguinem grauè olere: vbi tamen id contigerit magnam ſubeſſe corruptionem, & extremam perniciem ſignificabitur. Cæterùm iјs diligenter animaduerſis conferendæ poſtea ſunt peluiculæ: ex quarum collatione aliquid etiam vtile medicinam ſactitantibus deducitur. Si omnes optimum ſanguinem exhibeant, credibile eſt reliquum in venis haberi ſimilem: illius tamen fuiſſe neceſſariam vacuationem ob ſolam abundantiã exonerandam. Si vitioſus, & impurus ſanguis conſpiciatur, multò vtilius vacuatum fuiſſe ſcies: tum quia peccabat quantitate, tum etiam quia mala qualitate fuerat affectus : indicat vero certiſsimè corpus poſtea ab omni inquinamento expurgandum. Hic vulgarium medicorum error detegendus eſt. Putant, quo ſanguis impurior fuerit, & à ſua natura magis alienus eo plus detrahendum: & in hoc mirificè ſibi placent, in vulguſque proponunt admo-

dum vtilem factam fuiſſe vacuationem, quod corruptiſsimum peximumq́ſ ſanguinem vacuauerint. Tu verò, cui in animo eſt humano generi prodeſſe, & medicinam inculpatè exercere, contra facies: quanto enim magis ſanguinem videbis à propria natura diſcedere, tanto minorem quantitatem vacuabis: & aliquando (niſi copia vrgeat cachochimiæ permiſta) à venæ ſectione prorſus abſtineto. Si contigerit ſanguinem ſincerum eſſe; qui prius emanauit: poſteriorem verò corruptum: ſi ex phlegmonoſa particula deducitur, id optimû eſſe demonſtratum à nobis fuit libro huius tractationis quinto. Si citra phlegmonem, indicabit tibi prauos quàm plures humores ſanguini permiſceri: qui poſtea tum victus ratione optime inſtituta, tum conuenienti purgatione vacuabuntur. At ſi poſterior peluis purior eſt prima: iam omnis in ſanguine conſiſtens prauitas exinanita eſt, vtili dumtaxat in venis ſanguine permanente. Porrò qui in aquam tepeſcentem inijcitur ſanguis, hic vix aliquam præbere ſignificationem poteſt: nam ſerum aquæ permiſcetur, quemadmodum tenuior ſanguinis pars, ex quibus nihil video ex ea permiſtione deduci poſſe. Craſſior verò pars in imum reſidens fieri non poteſt, quin multum ſit ab aqua ſubſtantia, & qualitate alterata. In hunc igitur modum ſanguinis iam emiſsi obſeruatio vtilis fieri poteſt: de qua, quoniam ſatis videor dixiſſe, operæpretium eſt, vt ad alia accedamus. E F

QVOMODO SVCCVRRENDVM SIT SYMPTOMATIS in, & poſt venæ ſectionem contingentibus. Caput XXV. G

VARIA ſolent tum in ipſa venæ ſectione, tum etiam poſt aduenire ſymptomata, quę diligentiam medici poſtulant: de quibus hoc loco tractabimus. Potiſsima ſunt hæc. Nerui aut tendonis punctio. Arteriæ inciſio pro vena, atque inde ſanguinis fluor immodicus. Animi deliquium. Pinguedinis exitus ex vulnere. Inflammationis ſuſpicio. Horum remedia ſic habent. Si in opere fuerit aberratum, ac nerui, aut tendonis puncti ſuſpicio ſit, non ſinas vulnus coaleſcere, ſed potius eius coalitum inhibens, adhibeto ea medicamenta, quæ neruis compunctis conueniunt: præcipue verò cauendum eſt, ne quod refrigerat admoueatur cuiuſmodi ſolanum eſt, & ſemperuiuum. Sed contra oleo tepido totum brachium foueatur, ac perfricetur. Lapſo triduo ſi dolor conquieſcat, nec noui quicquam obrepat, ſinatur coaleſcere, ſin minus adhibeantur aperientia, attrahentia, & qualia neruis compunctis conueniunt, vt terebentina, adiecto interdum euphorbij momento. Sanguine immoderatius profluente ſuccuratur medicamento ex aloe mirrha, thure, ſanguine draconis, oui albumine, & molliſsimis leporis pilis: adiecto chalcitidis, aut myſi momento. Huic dein lintea aqua frigida imbuta inſternentur: & faſcijs firmè, ac tutò obuoluantur ne triduo excidat. Poſtea verò hoc blande ſummoto ſimile denuo emplaſtrum, imponatur. Quod ſi ne ijs quidem arteria coeat, totam H

nonnul-

A nonnulli tranſuerſim diſcindunt, vt extrema vtrinque reuulſa molli carne obducantur. Sed inter ſtringendum eſt animaduertendum, ne tam arcta fiat conſtrictio, vt membrum obſtupeſcat, doloreque conficiatur ita, vt adueniat gangræna. Qui prompte in animi deliquium incidunt anteaquam ad venæ ſectionem veniant aliquid ſumant, quo bilis acrimonia oſtium ventriculi petentis obtundatur. id genus ſunt ſuccus mali punici, mali cotonei, citrini, limonum, aceti, ac aliorum id genus. Panis tantillum dabis aliquo ex hiſce ſuccis macerati, & futurum animi deliquium præcauebis. Quod ſi dum ſanguis effluit contigerit: ſupprimito vacuationem tantiſper: interim prouocato vomitu, exhibitaque pannis offa intincta ſucco adſtringente, incoatum opus perficito. Solet aliquando ex vulnere pinguedo exire: hanc quidam præſcindunt. in qua re non mediocriter aberrare teſtantur

B probatiſsimi medici, præſertim vero Auicenna, qui ſic ait. At ſi ab eius oſculo pinguedo profiliat, nõ præcidatur, ſed intra molliter referatur] Si ex ſcalpelli ictu brachium intumeſcit, & phlegmones metus eſt, ſanguis ex altero pro ipſius tolerantia detrahatur. loco autem affecto vnguentum ex ceruſa imperatur: & in eius ambitu cataplaſma ex medicamentis refrigerantibus. Atque hic huius libri finis eſto.

Libri Noni de Miſsione ſanguinis Finis.

HORATII AVGENII
DE MISSIONE SANGVINIS,
LIBER DECIMVS.

EPILOGVS EORVM, QVAE SVPERIORIBVS libris dicta ſunt, & quid hoc poſtremo libro dicendum ſuperſit, & quo ordine.
Caput I.

VIDEMVS hactenus omnia abſoluiſſe, quæ ad rationem curandi per venæ ſectionem pertinebant: Quoniam cum omnis medendi methodus conſiſtat in qualitate remediorum, in quantitate, in occaſione, ac in vtendi ratione, ut aliquando Galenus docuit: nos omnia hæc ſuperioribus libris declarauimus. Primis enim quatuor omnia ſumus diligenter proſecuti, ad inuentionem, & qualitatem pertinentia: in duobus ſubſequentibus egimus de quantitate: in tribus verò reliquis de vtendi ratione, & de occaſione diſſeruimus. Quamobrem hic imponere noſtræ huic tractationi finem deberemus. At quia propoſitum noſtrum fuit non ſolum docere, quę ad venarum ſectionem, ſed etiam quæ in vniuerſum ad ſanguinis miſſionem pertinent; quandoquidem qui venam incidit hic quidem ſanguinem mittit: at non protinus, qui mittit ſanguinem venam incidit. Idcirco quoniam per hirudines, per cucurbitulas, per ſcarificationes mittitur ſanguis, licet vena ſcalpello non incidatur, propterea de his omnibus hoc poſtremò libro tractandum duximus pro inchoati operis abſolutione. Eo autem magis de his agendum eſt, quod Galenus, & Græci recentiores, qui Galenum ſequuntur ſimul cum omni arabum ſcola de hac eadem materia poſt tractationem de ſecandis venis, tranſigerunt. Agam igitur primum de Hirudinibus. Secundo de cucurbitulis: Tertiò de ſcarificationibus.

G H

DE

DE HIRVDINVM ELECTIONE, ET DE præparatione, qua antiqui vtebantur. Caput II.

HIc ego de hirudinibus tractaturus, explicabo primum diligenter, quid Galenus, ac in vniverſum greci authores de illarum præparatione, & vſu tradiderunt. Mox autem docebo, an temporibus noſtris eadem vigeat conſuetudo: & quid in ea debeat reprobari. Sed anteaquam hæc declaro, in primis de illarum
B electione tranſigam. Quaſdam eſſe hirudines venenoſas, memoria præditum eſt: quamuis Galenus omnes videatur admittere virulentiam, & venenum habere: idcirco opus eſt, vt doceamus modum cognoſcendi virulentas, ab ijs, quæ uirus non habent, aut certè minus venenoſæ naturæ participant. Hic ſanè ex græcis authoribus ferè nihil obſeruare potui, quod huic vſui ac commodari poſſit, ſiue quod illorum de hac re monumenta ad nos non peruenerint; & cum alijs quamplurimis temporum iniuria interierint; ſiue quod cum omnes eſſe venenoſas putarent hanc diſtinguendi bonas à malis rationem prætermiſerunt. Sunt hac de cauſa Arabes conſulendi: ac inter Arabes Raſis medicus clariſſimus in vigeſimoctauo libro continentis rem diligentiſſimè
C tractauit: adeo vt mirum non ſit, ſi Auicennas, qui ſuos libros canonis, vt plurimum ex alijs tranſcripſit auctoribus, agens de hirudinibus omnia & quaſi ad verbum fuerit ex Raze mutuatus. Raſis itaque ſententia eſt. Cauendas eſſe hirudines, quæ magna habent capita, & quæ colore antimonium referentes nigræ ſunt, aut virides, aut lanuginem quandam ſupra dorſum habentes: & ſupra quas fila exiſtunt coloris lapidis lazuli: ſimileſque ſunt viperis: & quarum color non eſt ab iride diſſimilis: cauendæ ſunt etiam omnes, quæ in malis aquis putridis, & valdè cœnoſis degunt. Quæ haſce nothas nō
D habuerint eligendæ ſunt: Nempe, quas captas eſſe cognoſcemus in aquis in quibus adeſt moſcus, & ranæ viuunt: & quę habent colorem ſupra dorſum aliquantulum uiridæ: & tendantur ſuper eas fila duo colorem arſenici habentia; ruffæque ſint, rotundæ, non anguloſæ, hæpatiſque colorem in cęteris repręſentent: optimæ ſunt præterea, quorum venter fuerit rubeus; caudæ tenues murium caudis perſimiles: & quarum parua ſunt & capita, & corpora. Vbi ergo hirudines elegerimus, quę aut omnes iam expoſitas notas habeant: aut ſaltem plures diligenter pręparandæ ſunt. In qua re omnes conueniunt: quia impoſſibile videtur inueniri poſſe hirundines, quę conditionibus omnibus in ſignitæ ſint: optimumque eſt in re ancipiti cauere, potiſſimum cum pręparatio nihil obeſſe poſſit. De pręparatione autem inquit Galenus. Nunquam vtendum eſſe hirudinibus ſtatim atque captæ ſunt: ſed quod pręſtat, uel antea captas incluſaſque ad hunc vſum adhibere: uel ſaltem eſſe die vno aſſeruandas, & exiguo ſanguine alendas: ſicque fieri ut omnem virulentiam deponant: mox autem vbi ſanguine paſtæ fuerint iniJciuntur in tepidam aquam in vaſe mundo, & pro illarum capacitate ſatis amplu: tandemque ſpongia

compręſ-

comprahenſas purgatis ſordibus, & ipſarum proprio muccore; parti ex qua E
vacuationem facere deſideramus, applicandæ ſunt. Addit autem huic præparationi Auicennas: quod captis hirudinibus conuertenda ſunt capita earum ad inferiora, enixeque curandum eſt, ut quicquid in ventribus contineant, euomant: nam ubi uirus illud enomuerint; ſanguineque aliquo paſtę fuerint, omnes malignitatem depoſuiſſe uidentur. Sic quidem illi pręparandas ducunt.

DE HIRVDINVM PRAEPARATIONE *noſtris temporibus aſſueta: de loci pręparatione: quodque duntaxat præparatis utendum aduerſus Mundellam.* *Caput III.*

F

NOSTRIS autem temporibus non diſsimilem præparandi rationem adhibemus: nam primum nunquam admouemus illas, niſi multorum dierum ſpacio fuerint aſſeruatæ: in qua re magis noſtram, quàm antiquorum laudo diligentiam: quo enim diutius in optima fuerint aqua aſſeruatæ eo meliores euadunt. Statim verò cum captæ ſunt abſterſa illarum uirulentia, & muccore per ſpongiam, aut aliquopiam panno aſpero in uas amplum aqua puriſsima refertum G
immerguntur: hancque frequenter admodum permutant: & aliquando ſimul cum aqua tantillum zuchari adhibere ſolemus: hinc quidem fit, aqua illa, & zacharo nutritas, totque dierum ſpacio à priſtina in cœno conuerſandi conſuetudine liberatas, ſi virus aliquid continent omne prorſus deponere: & nunquam ea facere incommoda, de quibus Auicenna diſſerit his verbis. In omnibus enim iſtis exiſtit venenoſitas, & proueniunt ex eis apoſtemata, & ſincopes, & ſanguinis fluxus, & febris, & laxitas, & ulcera mala.] Recentiores quidam, inter quos fuit Aloiſius Mundella Brixianus, dixerunt hirudines, quibus paſsim vtimur, nihil habere virulentiæ propterea tantam non exigere pręparationem: ego verò contrarium ſentio: quia uidi ex hirudinibus non pręparatis multa ſubſequuta fuiſſe incommoda, ut inflammationes ſan H
guinis fluores immoderatos: recordorque ex duabus hirudinibus venas hæmorrohidalibus applicatis ſanguinem olim fluxiſſe ſupra libras quatuor, aut quinque, ita ut maximè timerem. Vbi ergo fuerint optimè pręparatæ opus eſt, ut accedamus ad pręparationem loci, in quo applicandæ ſunt. Iubent particulam nitro fricandam, vngendamque, & digitis ſcalpendam. Abſtergendæ ſunt omnes ſordes: ut facilius adhęreant: & quia ſunt ſanguinis cupidæ, ubi partem ſcalpſerimus digito, ſiue ſanguis effluat, quod facit multò auidius illas ſuggere, & applicari; ſiue duntaxat rubeat, cutiſque tenuior redatur; facile adhęreſcunt. Antillus iubet partem eſſe ſanguine illinendam, aut fouendam. Tepida ſcilicet aqua: hoc enim fotu attenuata cuti, locoque iam rubicundiori facto, alliciuntur hirudines ad ſuggendum. Aliqui ſunt, qui.

A qui locum lacte obliniunt. Razes addit cœnum ipſum, nec temerè: quia ſta
tim recordatæ prioris conſuetudinis ad illud facilè alliciuntur. Obſeruauiq;
ego ſemel cum hirudo una nullo artificio applicari potuiſſet, quod ubi lo-
cum luto obliniuimus aquoſo, ſtatim illam ad ſuggendum fuiſſe prolectatam.
Admiror, quid ſibi voluerit Galenus, cum dicit, inungendam eſſe particu-
lam. Nam ſi oleo inungendam eſſe docet, nihil præſtabit: vix enim adhæ-
rebunt; & fortaſſe etiam nunquam: nam oleum fugiunt. Puto ego, Gale-
num uoluiſſe, quod vbi intro locum perfricauerimus; aqua tepida partem
oblinendam fore, atque diligenter fouendam, vel ſanguine etiam ipſo? opi-
nionem confirmat Aetius, qui de hac re ex Galeni monumentis agens ſic
habet. Partem, cui ſunt applicandæ nitro fricari, dulciſsimaque lauari aqua;
B &c.] Deinde Oribaſius de hirudinibus ex Antyllo agens libro primo ſynop
ſeos: inquit. Nitro fricabis, & ſanguine illines, aut fouebis.] Hoc præter-
mittit Auicennas. Mirum eſt autem, iſtos authores, qui à Galeno ne latum,
quod aiunt, vnguem diſcedunt, huius præparationis non meminiſſe. Cum ita
que inquit. Inungendam. Interpreteris oblinendam, vel aqua tepida, vel
ſanguine. Præparatis igitur duntaxat vtendum.

QVID AGENDVM VBI HIRVDINES fuerint applicatæ; & poſtquam deciderint. Caput IIII.

C

PORRO vbi hirudines adheſerint, vel potenter attrahunt, vel non
attrahunt: ubi attrahant ſinendum eſt, ut ſuo fungantur mu-
nere eatenus, quatenus prudenti medico uidebitur expediens.
Sed ſi non attrahunt, obſeruanda eſt Galeni regula, quæ eiu-
ſcemodi eſt. Si velimus hirudines appoſitas eaſdem ſubinde
ſuggere ut non decidant, donec nobis iam ſatis ſuxiſſe uideantur, caudas
forcipe incidere (vel magis, vt ego ſentio, amputare) oportet, vt Galenus,
vel Antillus monet. Debet autem abſcindi cauda, cum iam ſuggere cœpe-
runt, non antea ne appræhendere recuſent. Quanquam memini caudas iam ſe-
ctas ſuggentibus, & tamen a ſuctione ſtatim deſtitiſſe: fortè quod iam plenę
D eſſent: qua re diligentius hoc conſiderandum eſt. Reſecta igitur cauda dum
ſuggere pergunt, ſæpiuſculè digitis pertractandæ ſunt, ut non repleantur, ſed
ſanguis liberè tranſeat. Si uolumus illas ab attractione, ſanguiniſque ſuctio-
ne reuocare, opus eſt, ut tunc cinerem, aut ſalem illarum ori admouea-
mus: nam ſtatim horum altero deguſtato ab ipſo munere vacabunt. Admo-
net autem Galenus, tunc ammouendas eſſe ab opere, cum dimidiam ſangui
nis partem extraxerint. Quod ſanè qua ratione dictum ſit plurimum ambi-
go. Neque enim ab harum vſu immodicam euacuationem timere oportet
quandoquidem adhibitis remedijs, de quibus infra mentionem faciemus, ut
plurimum facilè ſiſtere fluentem ſanguinem poſſumus. Adde quod ſolet ſpon
tè ſiſti. Fortaſsis Galenus veretur horum animalium malignitatem, & uirus.
Nos autem id non veremur, quia licet frequenter ijs benè præparatis utamur,

Nun

Nunquam tamen obfuiſſe conſpeximus: ideo ſemper ſinimus illas ſponte de- E
cidere ſine aliquo ægrotantium incommodo. Docet præterea modum appli-
candi in pedibus manibusq; ue, qui modus eſt, ut in aquam pedes & manus
immergantur, in qua hirudines contineantur. Sed ſiue hoc fiat, ſiue minus
ſemper tamen ille adhęrebunt adhibita ea præparatione quam diximus.
Verùm quia exterior frigiditas impedimento eſſe poteſt, ne ſanguis confluat
ad locum ab hirudinibus ſuggendum, ſed veluti congelatus permaneat im-
mobilis optimè cautum fuerit huic incommodo, ſi pars ipſa calida conſerue
tur: quo verò id commodius fiat, non erit ab re oleo tepido fouere illam:
aut etiam immerſis linteaminibus intepida quod fieri noſtris temporibus con
ſueuit. Vbi ergo aut ſponte aut noſtra opera hirudines deciderint, quid poſt
hac agendum eſt: ſubuenire debemus duobus incommodis: horum alterum F
eſt remouere venenatam qualitatem impreſſam ulcuſculo: alterum ne ex parti
cula copioſior, quam oporteat effluat sãguis. Quantũ ad primum atinet, uult
Galenus cucurbitula exhauriendum, quod in affecta particula ueneni relictum
fuerit: uel ſi id minimè fieri poſſit, fotu per ſpongiam adhibito utendum (ar
bitror hoc tepida faciendum aqua, quoniam hæc citra laborem quicquid in
tus continetur, euocat) in quo Græci cum Arabibus ſcriptoribus conueniunt.
Ego tamen poſſum dubio procul teſtari nunquam uſum fuiſſe cucurbitulis:
& nihil aliquando me percepiſſe ab illarum uſu natum fuiſſe detrimenti: in
dicatione igitur ſumpta à malignitate horum animalium abſtinerem à cucur
bitulis. Nos uerò quia ſanguis, quem exhaurire ſolent hirudines, ut pluri-
mum exiguus eſt: ſolemus poſtquam deciderint illius fluorem prouocare G
primum vapore tepentis aquæ, qui uapor dilatando vias fluxionem facit
admodum inſignem: ubi id fieri non poſſit fouemus locum ſpongia aqua
tepida imbuta. Eatenus autem ſinere fluentem ſanguinem oportet, quatenus
morbum ipſum exigere cognouerimus.

NON ESSE VERENDAM FRIGIDITATEM ab hirudinibus impreſſam, contra Galenum & de compeſcendo ſanguinis fluore.
Caput V.

H

SED hæc Galeni verba habere difficultatem videntur. Quinetiam prohibendum, nec permittendum eſt, vt ſanguis eouſq; effluat, quouſque ſit ſatis: ſiquidem pars ipſa frigeſcit; tum ob ipſas hirudines, quę natura frigidę ſunt; tum etiam ob aerem ambientem] quibus admonet contrarium eius, quod nos proximè docuimus. Reſpondetur non eſſe euacuationes ad extremum ducendas, ſed quãtum ferre vires poſſe, coniectabimur: quod igitur nos diximus, intelligi debet viribus ſic permittentibus: verùm quoniam in ambiguo multoties conſtitutum eſt negotium, idcirco minus quidem ſemper in omnibus vacuandum eſt corporibus; quàm morborum ferant conditiones: quam ob cauſam rectè

dictum

A dictum eſt ab Hippocrate, neque compreſſiones ad extremum ducendæ. Hæc vera eſt ratio, qua perſuademur non eſſe tantum vacuandum in morbis, quantum poſtulat morbi: verùm quę à Galeno affertur cauſa apud me aliquam difficultatem habet: cum tradat partes frigidiores fieri: ſed tamen multo frigidiores fieri deberent, cum ſanguinem vſque ad animi deliquium mittimus, quàm cum hirudinibus adhibitis tantillum ſanguinem vacuamus. Adde, quod non ſatisfaciunt cauſæ propter quas particula fit frigidior: Aer enim ambiens hoc modo vnam quanque reddens frigidiorem particulam, ſemper vacuationis quantitatem inhiberet. Natura autem hirudinum, quamuis frigida, cum exiguo tamen adhęreat tempore, uix poteſt imaginari, quod intemperiem frigidam generet: Quantum verò attinet ad ſanguinis fluorem

B inhibendum Galenus hæc proponit agenda his verbis. Quod ſi inde cruentæ lacrymulę adhuc effluxerint, farinam ciminumque admoueto: lanamque ſubinde modico madentem oleo alligato.] Farinam adhibet, quoniam non ſolum habet vim emplaſticam; ſed etiam venenatis ictibus prodeſſe dicitur: addit cuminum; quoniam vim habet exiccandi; atque adſtringendi, & ad ſanguinis profluuia undecunque manantia conferre non mediocriter uidetur. Verùm ut hęc duo tenacius adhęreant (nam arida ſunt) Supraponit lanam oleo aliquopiam imbutam: ego ex oleis omphancinum roſaceum, aut mirtinum eligerem: ſic fiet medicamentum ſatis quidem conueniens non ſolum pro ſanguine ſiſtendo, ſed etiam pro reſiſtendo materiei venenatę, & morſibus animalis virulenti: quale putatur hirudo. Vbi non profuerit hoc medi-

C camentum, ad alia tranſeundum: potiſſimum uerò a leuioribus incipiendo proderit imponere particulæ, ex qua eructatur ſanguis linteolum aceto madefactum. Nam acetum erumpentem vndecunque ſanguinem potu, infeſſuſue ſiſtit: Teſtimonio Dioſcoridis libro quinto, capite decimoſeptimo alium etiam afferre uſum poteſt ſecundum Galeni principia: quod ſcilicet ueneno ab hirudine iaculato ipſo in uulnere (ſi quod remanſit) poterit ſubuenire: nam, ſic inquit, Dioſcorides. Contra venenatos ſerpentium ictus, qui refrigerando nocent, calidum commodè fouetur.] Addit alia remedia pro fluore compeſcendo, vt Gallam combuſtam, ſic Dioſcorides, crematę carbonibus donec igne flagrent, & uino, aut aceto, aut acida muria extinctę, ſanguinem ſupprimunt. Galenus uerò libro ſeptimo de ſimplicium medica-

D ment. facult. ait. Denique Gallę combuſtæ ſanguinis comprimendi facultatem acquirunt, ac nimium etiam calorem, & acrimoniam ex uſtione aſſumunt. ſuntque ijs, quæ ignem expertæ non fuerint, tum ſubtiliorum partium, tum maiore deſicandi poteſtate. Cæterùm cum ad ſanguinis ſuppreſſionem præparare eas uoles, carbonibus impoſitas, dum unde quaque candeant, aceto, aut uino extinguere oportebit.] Vltimum remedium deſcribit his verbis. Vel ſpongiam in liquidam antea picem immiſſam: mox crematam imponito.] Vndecimo libro de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite de ſpōgia hunc locū optimè declarat: dū inquit. Spōgia uſta acris eſt, & digerentis potentię. Vtebatur ea preceptorum meorum quidam ad ſanguinis eruptiones, quę manuali opera indigent. In quem vſum ſemper eam præparatam habebat ſiccam, & exareſactam; cum verò res poſceret, bitumine

in primis imbuebat, ſin eo careret pice. Porrò admouebat eam partibus ſan E
guine profluentibus etiam num ardentem, vt & cruſta parti induceretur, &
ipſum ſpongiæ uſtæ corpus ceu operculum quoddam acciperet.] hæc ille.

DE HIRVDINVM VSV EX GALENO.
Caput VI.

POSTQVAM igitur hactenus docui electionem, & preparationem hirudinum, & corporum in quibus applicandæ ſunt: quid etiam agere expediat, dum adhærent: quid poſtquam à particula deciderint, reliquum eſt, vt doceamus: de quo ſic bre- F
uiter Galenus locutus eſt. Illud quoque compertum habere oportet hirudines ipſas ſanguinem illum attrahere, qui carni adiunctus eſt, non qui in imo corpore continetur. Earum verò uſus pro cucurbitulis eſſe ſolet.] Hinc colligito ſanguiſugas prodeſſe omnibus affectionibus cutaneis; quæ ſcilicet originem habent à ſanguinis malitia circa corporis habitum effuſa: quam rem apertius declarat Auicennas his verbis. Appoſitio præterea ſanguiſugarum confert ægritudinibus ſubcutaneis: ſicut puſtulis capitis; impetigini; & eius ſimilibus] Quod verò doceat eius vſum pro cucurbitulis, ab hoc autore videtur reprobari his verbis. Extractio præterea ſanguinis à ſanguiſughis facta profundior eſt extractione, quæ fit cum ventoſis] quomodo autem vtrunque poſsit conſiſtere, explicabitur à nobis infra diligenter. G
Razes di Hirudinum vſu inquit. Sanguiſugæ ponantur in locis, vbi eſt impetigo, aut ſaphati, aut vulnus malum, aut antiquum corpore prius flebotomia minuto, quia præbet auxilium. Addit his Nicolaus Florentinus clarus medicus. Cum itaque neceſsitas fuerit in aliqua parte corporis aperiendi venam, & fuerit vena occulta non apparens, tunc debemus ſanguiſugam ibi ſuſpendere. Hęc quidem circa Galeni opinionem dixiſſe volui.

HIRVDINES QVIBVS APPLICANDAE partibus. Caput VII.

H

VERVM quia in hac de hirudinibus tractatione quàm plura nobis occurrunt expendenda; in quibus longè diuerſus vſus appparet huiuſce remedij, quàm fuerit ab antiquioribus expoſitus; ego ne hac in parte deeſſe videar ſtudioſis iuuenibus enitar breuiter ſingula, quæ de hoc argumento dici poſſent, in medium afferre. Atque in primis illud perquiramus, quibus in partibus applicandæ ſunt. Huic reſpondemus, quod quãuis nõ inueniamus aliquid certi determinatum, definitumque ab antiquis; tamen in omnibus poſſunt applicari locis, ex quibus vacuationem ſanguinis prouocare ſtudemus. Hinc ſanè capitis vlcuſcula ſanantur, ex capite ſanguine vacuato; brachijs; pedibus; faciei; & tandem in cute vniuerſa, vt ſubueniamus ſcabiei, vitiligini, impetigini

A gini, pano, naſi, facieique rubore, & elephanticorum tuberculis. In lethargo occipitio, vel ſincipiti adhibendas Gariopontus docet. Epilenſię ex melancolia ſpleni ſunt apponendæ, vt inquit Arnoldus. poſt aures poſſunt opitulari ophtalmicis, & vertigini, vt ait Alexander Benedictus. Circa nares ad ruborem faciei (ſed caueto, ne petant altiores partes, nam nulla eſſet poſtea, aut per exigua ſpes ſalutis) Aetius adhibet iecinoris ſcirro. Ad venas malleolorum pro menſibus prouocandis applicantur, vt teſtis eſt Mundella in hic ſuis dialogis. Ano ad prouocandum ſanguinem ex venis hęmorroidalibus: ſiue cum febre, ſiue ſine febre extiterint ex communi omnium medicorum conſenſu. Nos & ſucceſſu fœlicißimo in doloribus podagricis non ſemel vſi ſumus, de qua re ſic ait Serenus.

B

Sunt, quibus appoſita ſicetur hirudine ſanguis.

Tandem nulla pars eſt, in qua tutò non liceat morbo poſtulante illas applicare. Ergo quia, antiquiores hirudinibus vtebantur pro particulari vacuatione ſanguinis: ſtatuamus in omnibus locis, in quibus adfuerit propulſandus affectus, tutò applicari poſſe. & hic nota, quod pro hoc vſu perficiendo neceſſarium eſt in primis vniuerſalem vacuationem pręcedere: non enim tutum eſſet ex parte vacuationem facere, prius non vacuato toto corpore. Sic nos aliquando dolores podagricos mira felicitate perſanauimus, vbi prius adhibuiſſemus circa totum corpus diligentem prouidentiam, duas treſue hirudines dolentibus pedibus apponentes. Verum quia non ſemper hic
C vſus viget: idcirco fit, non ſemper exiſtere locale quoddam auxilium ſanguinis euacuationem ab hirudinibus factam. cum enim aliqua ex magnis, & prominentibus venis ab hirudinis morſu trifido inflixo vulnere, aperitur: poteſt pro vniuerſali vacuatione ſufficere. Sic quidem puerulis, in quibus non audemus ſcalpello venam tundere, dum premuntur magno aliquo, & acuto morbo, venis brachij apponentes illas, tutò admodum ſubuenimus. Quamobrem hirudo alias pro particulari vacuatione: aliàs pro vniuerſali adhibetur: illa ſingulis partibus laborantibus, nec vni magis, quàm alteri appendenda, pro morbi exigentia. Hæc verò venis duntaxat magnis & prominentibus adhibenda.

D

AN HIRVDO MORSV VENAS APERIAT.
Caput VIII.

QVAERITVR ſecundo loco an hirudo morſu venas aperiat. Cauſa dubitationis huius eſt, quia nonnulli ex recentioribus medicis dixerunt vacuari ſanguinem cutaneum ex venis paruis per habitum corporis ſparſum, non autem ex venis. Ego autem dico non eſſe hac de re dubitandum: primum, quod venæ paruæ in ſummam cutis ſuperficiem errantes findatur, non eſt qui ambigat. Quod autem magnæ findi, aperirique poſsint, ſenſus oſtendit. Nam ſi verum eſt,

ab hirudinum morſu ſanguinem aliquando adeò copioſum effundi, vt non E
ſolum pro ſiſtendo illius impetu emplaſticis vtendum ſit; ſed etiam cauſticis; vt ex Galeno iam dictum eſt ſupra, & omnes medici vnanimi conſenſu tradiderunt: opus eſt, vt ſtatuamus, effluere eum ſanguinem à vena magna: nam paruæ tantam ſanguinis continere quantitatem non poſſunt. Non conturbet autem hoc loco nos ipſos; foramen exiguum relinquere hirudines: & venarum tunicas craſsiores videri, quàm quod à tantillo animalculo findi poſsint. Nam vbi aperta eſt via ſanguini fluenti; hic anguſtam in principio offendens, poſtea facto impetu, vt in fluminum aggeribus in dies obſeruamus; latiorem facit ſibi ipſi viam: quod attinet ad tunicas venarum ſtatuamus duriora corpora qualia ſunt ruſticorum; & ſenum, maiori difficultate findi poſſe ab hirudine, at in tenerioribus, qualia ſunt puerorum, mulierum nullo labore id con F
tingere docet experientia. Deinde verò quæcunque tandem ſint corpora pa ti poſſunt ab hirundinibus aperiri ſibi venas: uidemus enim animalia rationa expertia, in quibus corium eſt pro cuti, dum locos tranſeunt paluſtres, in pedibus, alijsque partibus portare infixas hirudines, ab illiſque copioſum ſanguinem educere. Quid igitur in homine contingere poſſe putabimus, qui multò teneriorem habitum poſſidet? Quid vbi fuerint tot adhibitę præparationes corpori, quot adhiberi debere ex omnium authorum ſententijs ſatis ſuperque demoſtrauimus? Adde etiam his propriam quandam, ac ingenitam naturam horum animalium: quę ſcilicet morſu ſanguinem ſuggerendi poteſtatem habet: ſolumque ex omnibus, quod nobis conſtet, hanc facultatem habet: venam itaque habebunt aperiendi vim hirudines, & ex vena nunc co- G
pioſum, nunc autem exiguum prout uel fuerit magna, uel parua, uacuare ſanguinem poterunt.

AN HIRVDINES MAGIS VACVENT ſanguinem cutaneum, an profundiorem, an magis craſsum, quàm tenuem. Caput VIII.

PRAETERRA controuerſa res eſt, an hirudo magis vacuet ſanguinem ex profundioribus partibus, quàm cucurbitulę ſcarificatæ: Diſcordia videtur in hac re inter Galenum, & Auicennam. Nam ille ſanguinem ſubcutaneum duntaxat uacuari docuit; eiuſq; vſum eſſe pro cucurbitulis. Hic autem ex altioribus partibus deducere ſanguinem contendit. Rectè quidem uterque. Nam hirudo ſi adhibetur pro vacuatione locali, à paruis uenis duntaxat, quibus cutis abundat, deducunt ſanguinem: & quia hic fuit antiquioribus medicis vſus præcipuus, idcirco Galenus vſum eſſe pro cucurbitulis edocuit. vbi verò pro vniuerſali vacuatione applicatur ex uena magna educens ab altioribus partibus, interniſque vacuat: quod Auicennam inſpexiſſe conſtat. Alia ſolutio. Sanguis, qui educitur, uel eſt exiguus: vel multus, atque ſuperfluens: qui exiguus eſt ſic educitur ab hirudine, ut pariter educeretur inciſa ſcalpello cuti; & hunc intellexiſſe vacuandi modum Galenum: at ſi uacuatio modum exceſſo-

A ceſſerit à toto educit corpore; quamuis primum, atque principaliter à cute: quem Auicennas reſpexit. At ſi petieris, quęnam uacuatio ex hiſce duabus ſit vehementior: dicerem illã eſſe, quę fit per cucurbitulas. Cauſa enim attractionis in his eſt neceſsitas vacui: in hirudine autẽ eſt uis attractiua. Sed attractio, quæ fit propter neceſsitatẽ vacui, maior eſt ea, quę fit per virtutem naturalem: illa enim attractio quodcunque attrahit, ſiue cõueniens: ſiue minus: hęc verò amicum duntaxt trahit, quod ſi defuerit, nihil attrahit: Hinc prę terea uidemus, quod vbi uolumus ad externas partes attrahere aliquid violenter, magnoq́ue conatu: tunc adhibemus cucurbitulas: Sic ſolemus non rarò, ubi in Thoracis cauitate uel ſanguis, uel ſanies continetur ex Thoracis uulnere penetrante, per cucurbitularum vſum: ab internis illis partibus ad

B externas omnem humorum colluuiem deducere. Quamobrem modus quo vacuant ſanguiſugæ magis eſt familiaris, quoniam ſenſim, & ſuggendo fit: quem verò efficiunt cucurbitulæ, quia uiolenter trahendo faciunt, magis violentus eſt: vtrunque tamen genus pręſidij ſanguinem uacuat primo & principaliter è cuti: in qua re conueniunt; vſusq́ue idem eſſe uidetur amborum: at differunt, quia cucurbitulę inciſa ſcalpello cute, ab ea duntaxat, uacuãt. Hirudo verò aperta maiori vena totum corpus exhaurit. Amplius dubitatur, quem ſanguinem uacuent hirudines an craſſum, an tenuem. Gloſſematarij quidam Auicennæ reſpondent; ſanguinem craſsiorem à cucurbitulis: quàm hirudinibus educi. Non ſatisfacit ſolutio. Quia cum vtrunque auxilium ſanguinem vacuet ſubcutaneum, tam craſſus, quàm tenuis; qui ſcilicet pro ipſa uacua-

C tione ibi pręparatus eſt, euacuari ſolet. Hinc fit, me non adhærere opinioni illorum, qui dixerunt hirudinem non vacuare, niſi ſanguinem tenuem: nam ſi res in hunc haberet modum, affectionibus cutaneis, in quibus reſidet ſanguis aduſtus, & craſsiſsimus; ut in ſcabie, uitiligine, ſerpigine, faciei ruboribus; in elephanticorum tuberculis; non poſſent hirudines tantum afferre commodum; quantum afferre tum omnes authores docuerunt, cum etiam nos ipſi experientia compertum habemus. Igitur hirudines eum ſuggerunt, vacuantq́ue ſanguinem, quem in parte, cui adhæſerint, adeſſe contigerit.

AN HIRVDINIS VSVS CONVENIAT *pro phrænetide. Caput IX.*

D

QVAERITVR ad hæc, an pro phrænetide curanda hirundinibus utendum ſit: Deinde ſi vtendum an uenis hæmorroidalibus applicandæ ſunt. Huic quæſtioni reſpondeo, quod vbi venę ſcalpello incidi non poſſunt: ut cum vulnerario medico caremus: vel nobis non permittitur propter ignauiam, timiditatẽque ægrotantium; in illis applicari poteſt hirudo, ex quibus vacuandum eſſe ſanguinem vel pro reuulſione ipſa, vel pro uacuatione à pręſenti morbi ſtatu fuerit nobis indicatum. Sic, aut uena quę in brachio exterior nuncupatur: aut quę recta eſt in fronte tuto poteſt ab hirudine morderi. Videamus modo, an hirudinem venis hęmorroidalibus, pro reuulſione facienda utendum ſit.

Obſer-

Obſeruaui quamplurimos noſtrę prouintię medicos, qui ſibi hoc perſuadent, non poſſe phrenetidem tutò ſanari, ſi hoc auxilium pretermittatur: quinimo ad tantam ueniunt temeritatem, ut in omnibus acutis, malignisque febribus illarum uſum admittant. Ego nunquam potui approbare hanc medendi rationem: cauſa eſt duplex. Prima, quia ſi pro reuulſione hoc fieri debet, opus eſt, quod hoc remedium precedat venę ſectionem ex cubito: non autem ſubſequatur: quod tamen illos factitaſſe conſpexi. Poſtulat enim reuulſionis ratio, quod primum à diſtantiori parte; deinum verò a propinquiori ſanguinem mittamus: ubi ſcilicet ex utraque parte mittendus eſt ſanguis. Atque hic profectò primus eſt error medicorum noſtri temporis. Accedit his alter multò maior, quia ſcilicet vacuationem eius ſanguinis procurant, qui tamen minimè debuit vacuari. Nam ſi phrænetides fiunt: ut plurimum à ſanguine tenuiori? Sique verum eſt, biliosum ſanguinem vacuari debere & reuelli; ab ea ſede, in qua venę hemorrohidales conſiſtunt, ſanguis hic rectè vacuari non poteſt. Non enim biloſus ſanguis: ſed craſſus, & melancolicus in illis contineri natura ſolet. Cum itaque hoc opere minimè fiat, quod morbus indicat; & cum in reuellendo artis præcepta ſubuertantur; fit medicos recentiores toto, quod aiunt, cœlo aberraſſe: niſi tamen contigerit affectum fuiſſe concitatum ob retentionem ſanguinis hæmorrohidalis: tunc enim illas pro reuulſione, & uacuatione ſanguinis craſſioris aperiendas eſſe cognoſcemus. E F

AN HIRVDINES VENIS HEMORROIDALIBVS applicandæ, & quos morbos curare, & à quibus præſeruare dicantur. G

Caput X.

POSTREMO quæritur, an uenis illis apponendæ ſunt hirudines procurandis morbis à melancolia procreandis: vt putà pro lienis obſtructionibus à craſſo, & viſcido ſanguine, pro febre quartana, pro tumoribus earundem venarum diſcutiendis, atq; vniuerſaliter pro omnibus morbis melancolicis. Video enim maximam eſſe inter medicos noſtrates diſſenſionem: nam aliqui putant nunquã illis vtendum, contendentes venas hemorrhoidales nullam cum liene habere communionem. Alij verò contrarium ſentiunt, quibus ego in præſentiarum adhæreo, quam rem ne videar gratis dixiſſe, nunc breuiter expono. Qui dicunt nullam eſſe harum venarum communionem, videntur mihi ignorare naturam, non ſolum per venas, arterias, neruos, aliasque conſpicuas partes conſenſum toto præbere corpori ſecundum rectitudinem propriam, ſed et ã, hoc ipſum facere per cęcos quędam meatus, & ductus inconſpicuoſos, quam enim maiorem cum hapate læſo communicationem habent dextri cubiti venæ; quàm ſiniſtri: cum æqualiter amborum cubitorum vaſa ab eodem venæ cauæ trunco exoriantur? quam ſimiliter maiorem communicationem venę in naribus habebunt dextræ ad hępatis; ſiniſtræ naris ad lienis morbos arcẽdos; H

quàm

A quàm econtra; cum ab vno eodemque fundamento oriantur? Itaque quamtis non adſit per venas conſpicuus conſenſus: adeſt tamen per cæcos ductus & meatus admodũ incertos, cuius cauſſa admiranda in dies eſſe naturæ opera cernimus. Adde tamen his, adeſſe per venas manifeſtum conſenſum cum liene ipſo: cum ſatis ſuperque conſtet quinque illarum venarum capita, quę muſculo ani terminantur ex vena caua, quæ lumbis aſsiſtit, proficiſci: ex qua habere originem venam, lienem nutrientem non eſt ex omnibus medicis, qui dubitet. Cur non erit patens hęc via, conſenſus hic manifeſtiſsimus pro ſanguine craſsiori vacuando ſatis idoneus? Ad hæc ſi artes inſtitutæ ſunt ad immitationem naturæ: cùm in dies videamus naturam ſanguine ab hęmorroidibus expurgato (dum tamen modum obſeruet) ſanari ex corpora B ab affectionibus melancolicis: cur nos ipſi immitati illius exemplar, atque actionem, vbi conſimiles affectus occurrent, venisque illis non reiectantibus ſanguinem; non audebimus eiuſcemodi vacuationem prouocare? cur non accedemus ad ipſum auxilium audactius, tutiusque, ſi alràs huic actioni incumbere conſueuerit? præſtat hoc loco recenſere nonnulla ex Hippocrate de vſu ſanguinis ex hæmorroidibus fluentis, vt cognoſcamus multo diligentius in quibus affectionibus conueniat vti hoc auxilio, & in quibus contra abſtinendum ſit. Sic enim in Aphoriſmis inquit. Melancolicis, & nephriticis hæmorroides innatæ bonum. Et Galenus in commentario ait. Non ſolum ratione euacuationis hæmorroides ſanant huiuſmodi paſsiones; ſed & ipſa qualitate humoris vacuati. Hæ enim ſanguinem craſſum conſueuerunt va- C cuare, humore plenum melancolico talem habente in ſanguine conſiſtentiam, qualis eſt in vinis fęx. Quare nihil mirum, ſi atre bili, & renum paſsionibus conferunt hęmorroides, vt quæ humorem fæci ſimilem vacuare natura aptæ ſint.] Et alibi. Maniacis (inquit) varicibus, aut hęmorroidibus innatis, maniæ fit ſolutio] Galenus verò hic inſaniam illam, quæ propriè melancolia dicitur, vocat, non illum qui fit ex bile furorem. Eſt autem varix cum venę latiores fiunt in cruribus, & coxis: quod ex craſſo & melancolico humore contingit, adeò quòd pellente natura ad partes ignobiliores eos qui inſaniam efficiunt humores, & præſertim cum melancolici fuerint, ac craſſi dictarum ſequitur paſsionum generatio, & inſaniæ ſolutio.] Rurſus Hippocrates libro ſexto de morbis populariter vagantibus ſectione quinta, D inquit. Atrę bilis ad ſimile emorroides, ideſt ſanguifluę venæ effundunt.] Galenus. Morbum ſanè melancolicum, ideſt atram bilem vocatum per ſanguifluas venas leuari euidenter conſtat: multosque ea impendente apertis illis incolumes remanſiſſe animaduertimus: quoſdam verò non ſolum ſemel, aut bis, ſed etiam ter, & quater ſimul, atque ſanguiflua uena ſuppreſſa ſit in atrã bilam incidiſſe: nonnullos verò ſingulis annis hoc vitio tentari ſolitos: niſi aut per uenas haſce præſidium prius ſenſerint, aut atrabile medicamento purgata malum anteuerterit.] Poſtremò. Sanguifluis venis laborantes, neque morbo laterali, neque pulmonario, neque phagedena, neque inflammatiunculis, quę dothienes vocantur; neque ijs: quæ terrebinthi: fortaſsis verò lepris: fortaſſe neque alijs.] Galenus. Non tamen huius malorum ſuccorum copiæ: ſed melancolicæ potius ſanguifluas uenas medelam eſſe ſtatuimus.]

Porrò

Porrò Galenus libro quarto de ſanitate tuenda hæmorroidalium venarum E
prouocationem, tantundem ualere docuit; quantum venę ſectio: uerba ſic ha
bent. Nam ſi cum ſanguinis copia, aut uena incidenda, aut aliquid, quod
tantundem valet, agendum. Sanè tantundem poſſunt hæc. Quibus hæmorro
hides ſunt retentæ, ſi has emiſeris: ſi mulieri menſtrua conſuetudo ceſſauerit,
hanc prouoces.] Sed hic animaduertendum eſt hæmorrohidales venas mul
tis modis aperiri: nam ſatis benè uidetur aliquando conuenire, ſanguinis miſ
ſionem ex poplite, aut maleolis: aliquando vbi non prouocantur hoc modo
alijs remedijs ſuccurrimus: nempè aut pannis aſperis fricando: aut folijs ficus
ſi horum ſit accommodatum tempus, nullum tamen eſt melius tutiusque au-
xilium, quam hirudines applicare hæmorrohidalibus uenis. His poſtremò ad
dere oportet lienem ſedem eſſe propriam, in qua ſolet ſanguis melancolicus F
reſidere: & ubi contingat imbecillum eſſe, tunc quidem non attrahens tan-
tam quantitatem humoris melancolici, quantam attrahere deberet, natura quę
rit exonerare ſeſe, vel relegans humorem venis hęmorrohidalibus, uel ipſos va
ricoſos affectus generans: ut hac de re diſertè admodum ſcripſit Galenus tum
paſſim alibi, tum præſertim libro ſecundo ad Glauconem capite de cancro.
His in hunc modum declaratis reliquum eſt ut propoſitam diſputationem di
lucidemus. Primum itaque dicimus, quod ubi venæ omnes melancolico ſan
guine abundant, expedire mittere ſanguinem ex interiori ſiniſtri cubiti vena,
ex hac enim veluti ex fonte totum corpus à multitudine liberabimus. Dein
de verò cõſiderandum eſt, an in eo corpore natura conſueuerit exonerare ſan
guinem craſſum ex mariſcis, aut minus, atque in utroque caſu, multò tamẽ G
audacius, in priori, ſanguinem ex venis illis euacuabimus, quod quidem fieri
non poteſt, niſi aperiantur illarum venę, aut natura, aut arte. Solet ars id
facere quibuſdam inſtrumentis: phlebotomo; quo tamen in ea ſede ra-
rò, aut nunquam vtimur, aut fricatione cum re aſpera: ut ſupra diximus.
ſed hoc remedium non eſt, vſquequaque tutum: quia poſſent exulce-
rationem facere, quæ ab ipſius loci humiditate fota, uel in fiſtu-
lam, vel in aliquod aliud vlcus difficilis ſanationis, terminari poſſet:
& ego ſemel factam hac de cauſa in ſede fiſtulam uidi. Adhæc utimur
hirudinibus; quæ ubi benè fuerint purgatę; poſſunt tunicas venarum citra la
borem aliquod findere: & quamuis exiguum ſit, paruumque foramen, quod
ab illis fit; ſanguis tamen à ſuctione illa attractus, adauctaque in loco eiuſ- H
dem quantitas, ampliorem ſibi impetu ſuo parat uiam; & qui lentè affluе-
bat, aliquando tanto impetu confluit; foraſque propellitur, ut ad illius con-
ſtrictionem peruenire debeamus: & cum interdum non ſufficiant medicamen
ta mitem facultatem habentia, ad cauſtica de quibus iam ſupra diximus, per
uenire neceſſum eſt. His adde, non ſolum ſalubriter in plenitudine uniuer-
ſali melancolici ſanguinis, ſed etiam in omnibus affectibus, quos creat me-
lãcolicus, & ater humor, hoc remedio uti poſſe: primũ in Epilenſia, & om-
nibus deliramentis melancolicis, quantum præſtet ſanguinis ab ea ſede uacua
tio, nemo eſt qui neſciat: & iam ex Hippocrate, & Galeno demoſtrauimus:
cordis pręterea palpitatio, eandem habet medendi rationem: nam, quamuis
humor frigidus, & aquoſus affectum facere conſueuit, ſi Galeno credimus;
ego

A ego tamen, qui hoc habeo mihi compertiſſimum, ab humore melancolico, vt plurimum concitari: ſcio, ex hoc genere auxilij maximam ſemper meis ægrotantibus utilitatem præparaſſe. Idem prodeſt in inflammationibus lienis; vbi tamen prius ex cubito regionis eiuſdem ſanguis miſſus ſint; nam ſolet ſemper cum inflammatione ingens atri ſanguinis copia confluere. Saluberrimum eſt etiam mittere ſanguinem ex eiſdem venis in obſtructione lienis, duntamen ita antiquata non fuerit, vt ſcirrhi naturam ſapiat. Adhæc prodeſt nephriticis: prodeſt etiam doloribus ſedis, & tumoribus ab humore melancolico proficiſcentibus. In his omnibus videmus naturam cum inſigni ægrotantium vtilitate mouere ſanguinem per hæmorrohidas: cunque naturæ actiones docuerint medendi rationem, ad illius imitationem exemplarque in B ſtitutam, vbi in hoſce affectus incidamus, naturamque nihil mouere per ſanguifluas uenas conſpexerimus: ſummopere erimus laudandi, ſi illam imitati per hęmorrohidas prouocauerimus ſanguinis fluorem. Ex his patet, quam irridendi ſint dicentes liene affecto nullum adeſſe conſenſum cum huiuſcemodi uenis: nam ſi conſenſus eſt cum cerebro cum corde cum renibus, cur ſimiliter non aderit conſenſus cum liene? Potiſſimum cum ſanguifluæ uenæ multo proximius reſpiciant lienem, quàm aut cor aut cerebrum? Itaque meo iudicio nullam habet difficultatem, ſanguinem prouocare ex hæmorrohidibus, morbis ferè natis ab humore melancolico. Lis tota verſari uidetur in in, inſtrumento, quo cum hanc emolliri vacuationem debeamus. Ego licet urgente neceſsitate alia non abhorream inſtrumenta, ab hirudinibus tamen tutiſ C ſimè fieri poſſe profiteor.

QVID GALENVS DE CVCVRBITVLIS, ET illarum vſu ſentiat. Caput XII.

APrimè quidem vtilem aggredimur tractationem de cucurbitulis: in qua explicanda docebimus quædam, præter opinionem medicorum quorundam, quorum nomen, atque iudicium ab omnibus maximè æſtimari ſolet: hunc autem in his explicandis ordinem obſeruabimus: primo loco Galenum ipſum fideliter D interpretabimur: mox autem digrediemur, & ferè circa ſingula dubitationes arduas in medium afferentes hanc materiam, quo ad eius fieri poteſt diligenter, declarabimus. Primum itaque inquit Galenus: Cucurbitulas ijs, qui antea vacuati ſunt vtilitatem afferre. Quandoquidem ſi ſupra locum affectum admouentur cucurbitulæ, & harum proprium ſit mutuus attrahere: vbi totum corpus, aut ſanguinis plenitudine, aut maloru ſuccorum vitio abundauerit: vereri oportebit, ne humorum ingens illa copia ad affectum locum confluens morbum faciat maiorem. Cæterum, quamuis hoc generale ſit præceptum; non tamen eſt ita verum, quin aliquando contrarium in ipſis artis operibus adminiſtrari debeant: quando verò id ipſum cōtingat, infra diligenter docebimus. Plectoricis non eſſe vtendum cucurbitulis docet Galenus in arte medica capite 95. Cum inquit. Si igitur vniuerſum

ſum corpus plus æquo plenum fuerit. per patientem locum minimè vacuan- E
dum: nam ſi ſcarificationibus, aut ſectionibus ſenſibiliter vacuabimus, plus
ratione excitati doloris attrahemus: ſi verò calefacientibus diſpergere tenta-
bimus, plus erit id, quod vi caloris attrahetur, quàm diſperſum: quod ſi in
eo laborabimus, vt quod influxit retrocedat, corpus plenum non admittat.
Ad hæc igitur ambo totum corpus vacuare oportet, aut omnino ad contra-
ria loca retrahere, quod patienti particulæ influit] hæc ille. Verùm enim-
uerò hoc loco rurſus adnotandum eſt, cucurbitulis ipſis duobus modis nos
vti poſſe, vno equidem modo ſiccis, cum ſcilicet citra aliquam adhibentur
ſcarificationem, aliò autem modo cum inciditur cutis. Sanè non inuenio,
aut Galenum, aut alium quempiam ex Græcis authoribus manifeſtè docuiſ-
ſe cucurbitulas debere ſcarificari: ſed cum de hoc loquuntur præſidio, ſem- F
per ſiccas, meo iudicio, intelligunt cucurbitulas: quod dupliciter confirmari
ſatis euidenter poteſt: primum quia nunquam Græci de cucurbitulis agẽtes
ſcarificationis manifeſtè meminerint: deinde verò quia poſt caput de cucur-
bitulis ſtatim de ſcarificatione pertractat: & vtrobique proprias explanat vi-
res vtriuſque remedij. Scarificare autem cucurbitulas an fuerit Græcorũ in-
ſtitutum certo pronunciare non auſim: hoc vnum ſcio Arabes ſcriptores in hoc
explanando remedio diligentiores vtroque modo vſos fuiſſe: hoc volui ex-
plicaſſe, quoniam ad eorum, quæ poſt hac dicturi ſumus, notitiam maximè
conducet. Eadem ratione, & in cerebri, & eius membranarum flegmonis
principio cucurbitulis non vtimur: quemadmodum neque vlla alia in parte
flegmone obſeſſa: quod tutus non ſit horum præſidiorum vſus vniuerſaliter G
in particulis, quæcunque hę ſint, cum inflammationẽ patiuntur non euacua-
to corpore. Quid mirum igitur ſi Galenus dixerit in principio phrænetidis
non conuenire cucurbitulas? abſtinendum itaque in initijs: at quando diſcu-
tere in animo fuerit cucurbitulis tuto vtendum ſupra locum affectum ſecun-
dum Galeni placida. Sed habet hoc loco dubitationem, quem vſum poſt
totius corporis euacuationem, humoribusque non influentibus in phrænetide
ipſa facere poſsint cucurbitulę. Nam ſi phręnitis eſt, vt iam dixi, inflamma-
tio cerebri, & meningum: ſiquè verum eſt, quod tamen veriſsimum eſſe om-
nes admittunt, cucurbitulas a cute vacuare, non à profundioribus partibus,
videre neſcio, quomodo cõtentus in cerebro ſanguis ad cutẽ attrahi ualeat: &
eo minus cauſam aſpicio, quo magis ſubiectam cutim capiti denſiſsimam eſ- H
ſe video: & os intermedium eſſe. Hæc videntur impedire cucurbitularum
vſu ſanguinem in cerebro contentum diſcuti poſſe. Quod ſi dixeris adeſ-
ſe ſuturas per quas effluere ſemper aliqua ſolet ſubſtantia tenuis: hic ego in-
quam poſſe id contingere cum humores tenues ſunt, & maximè fluxibiles:
verum cum ſunt iam redditi craſsiores, quod potiſsimum contingit in ſtatu
& in declinatione inflammationis, impoſsibile videtur mihi ex parte tã pro-
funda, per ſuturas arctiſsimas, atque ex cuti omnium denſiſsima craſſiu factum
ſanguinem vacuare poſſe.

QVI EFFECTVS AB IPSIS CVCVRBITVLIS fiant. Caput. XIII.

CAETERVM de effectu, qui fiunt à cucurbitulis Galenus duo
bus potiſſimum in locis locutus eſt, nempè in libello huic
tractationi dicato: & in decimotertio methodi. Ait in libel-
lo de cucurbitulis. Opusque eſt, aut ammouere, aut ammo-
liri, quod in laborante phlegmone particula exiſtit, aut fo-
ras trahere.] Et in methodo ait. Verùm utendum ipſa cu
B curbitula in ipſa parte, quę phlegmone urgetur inter initia non eſt: immo
poſteaquam totum corpus uacuaueris: ac neceſſarium eſt eorum, quæ in in-
flammata parte continentur, aliquid educas, atque eruas; aut etiam foras
verſus attrahas.] Hic tamen vnum addit uſum ibi prætermiſſum. Nempè,
mouere.] ſingulos vſus exponamus. Mouere.] Cum ſcilicet propoſitum fue
rit phlegmonem ex una parte, ad aliam mouere, ut ex aliqua nobili parti-
cula ad ignobilem: ſic ſanè in proprijs emunctorijs adhibemus cucurbitulas,
vt ad ipſa tumorem altiores aliquaſpiam nobiliores partes occupantem attra
hamus. Non conturbet nos, quod Galenus loqui uideatur de uſu cucurbi-
tularum ſupra partem phlegmone obſeſſam, at hic vſus, non reſpicit lęſum
C locum. Nam hic uniuerſalem doctrinam tradit. Hęc igitur prima utilitas
eſt. Secunda eſt, cum ſupra phlegmonem ponitur cucurbitula: de quo in-
quit. Aut amoliri, quod in labnrante phlegmone particula exiſtit.] nota,
quod hic addit. in laborante phlegmone particula.] Sed in alio uſu prio-
ri non addidit. Aduerte præterea poſſe cucurbitulas amoliri aliquid ex par
ticulis inflammatis, dupliciter. Vno modo cum adhibetur illis ſcarificatio:
alio modo cum ſine ſcarificatione ponuntur. Priores ſanguinis partē in phleg
mone contenti, uacuare poſſunt: poſteriores uerò flatuoſum duntaxat ſpiri-
tum. Quamobrem cum Galenus hoc capite ne uerbum quidem ſcarificatio-
nis faciat: & à leuioribus cucurbitulis (ſic nuncupamus illas, quę adhibentur
ſine ſcarificatione) euacuari ſanguis non poſſit: phlegmones uerò indicant po
D tiſſimum debere hunc euacuari: idcirco fit me hunc vſum non facilè admit
tere: niſi eſſet, phlegmonis nomen ſatis eſſe commune, ut potè quod in vni
uerſali omnem tumorem præter naturam ſignificet à quacunque cauſa origi-
nem habuerit. Hæcque antiqua eſt, ut alibi demoſtrauimus, nominis hu-
ius ſignificatio: in laxis ergo & pituitoſis, ac etiam flatuoſis tumoribus vſus
hic expoſitus habere locum poteſt. Tertia utilitas his uerbis proponitur, aut
foras trahere.] Nam non raro accidit tumores quoſdam in partibus inter-
nis adeò occultari, ut medicamenta uix poſſint ad affectum locum penetra-
re; proptcrea quoniam in illis maximum faciunt negotium, expedit tumorem
ipſum foras attrahere cucurbitulis. Verùm adhibentur præterea non ſolum
ob iam dictos effectus, ſed etiam ratione reuulſionis de qua ſic ſcribit Gale
nus. Porrò fientibus adhuc malis, non laborare incipientibus membris, ſed
ijs, quæ eis coniuncta, continuaue ſunt, reuulſionis gratia affigenda cucurbi-

 tula.]

tula.] Idem decimotertio methodi capite decimonono: ſed quomodo reuul E ſionis gratia? Si hæc in contrarium ſemper adhibetur, atque etiam ad partes diſtantisſimas, ut alibi diximus: ſoluitur difficultas ea diſtinctione, quam adhibuimus, de reuulſione duplici: altera enim ſimpliciter dicta: altera verò ſecundum quid, & localis reuulſio eſt: quam alio nomine deriuationem vocare conſueuerunt. Illa ad partes contrarias, & ſemper diſtantisſimas, ut libro de Reuulſione docuimus: hæc verò ad vicinas partes adhibetur; de qua in præſentiarum locutum eſſe Galenum dubitandum non eſt. Adde his reuulſionem exquiſitam finiri per partes coniunctas, & continuas, licet ſint diſtantes: nam alioquin accommodata fieri non poſſet reuulſio. Audiamus modo vires alias, quas cucurbitulis tribuit Galenus. Cucurbitula (inquit) poteſt materiam uacuare.] Citra ſcarificationem adhibita euacuat potisſimum F flatuoſum ſpiritum, cum ſcarificatione, & ſpiritum, & ſanguinem: Dolorem ſoluere.] qui fit à flatuoſo ſpiritu: aut etiam à flatu cum pituitę permiſtione. Doloribus etiam proſunt reuellendo; Phlegmonem minuere.] Non omni quidem tempore: ſed tunc cum affectus iam declinauerit; nam ut declaratum eſt ſupra, incipiente inflammatione non conuenit illis uti. Inflationem diſcutere.] Quia inflatio, vt plurimum habere ſolet originem à flatuoſo ſpiritu; quod ſi imagineris flauam bilem eius generis affectum concitare, infixã fortaſſe diſcutiet; non autem fluentem: quam ſanè citra difficultatem reuellet: nam ſi reuellendi ſunt humores fluentes: hic humor omnium citisſimè poterit à cucurbitulis reuelli propter tenuitatem ſuam: at non eadem adeſt ob caliditatem ſecuritas. Appetentiam reuocare.] Cauſa eſt: quia deſtituitur ap G petentia nonnunquam ab humoribus frigidis, & pituitoſis ſimul cum flatuoſo ſpiritu: cucurbitula flatum diſcutiens, & caliditatem quandam affectæ parti communicans; pituitoſoſque humores digerens; appetentiam reuocare deperditam poteſt. Imbecillum uentriculum robuſtum facere.] Si à flatuoſo ſpiritu illius imbecillitas oriatur: uel ſaltem ab humoribus frigidis, & viſcidis, quales pituitoſi ſunt: aut ſi affectus ſit citra materiam, cum intemperies adeſt frigida. Animi deliquio liberare.] Nempè cum maximè crudi humores in ventriculo continentur flatuoſo ſpiritu admixti: cucurbitulę tum calefaciendo, tum diſſoluendo ab animi deliquio liberant. Ex alto fluxiones transferre.] In partibus cutaneis: Nam vbi delitеſcunt fluxiones, inflammationesque pariunt, adhibito remedio ad cutem ſuperficiemque corporis trahuntur. H Ac reſiccare.] Nam ſi cucurbitulę habent uim, calefaciendi: diſcutiendiq; habebunt etiam ſimiliter vim exiccandi: quandoquidem hęc citra deſicationem fieri uix poſſunt. Sanguinis eruptiones cohibere.] Nam ſub mammis poſitę fluxiones ab vtero, & à naribus cohibent: eandemque virtutem habent ſi ſub utroque ſippocondrio applicentpr. Facultates menſium corruptrices extrahere.] Tollunt cauſas cucurbitulæ, quæ menſes remorantur; corrumpuntque: hę cauſæ ſunt craſſities ſanguinis, locorum obſtructio: cucurbitulæ autem coxis appoſitæ in domeſtica ſcilicet illarum parte attrahunt ſanguinem ad infernas partes; uterumque propterea ab obſtructione liberant. Et menſes leuare.] Ideſt menſes ipſos nimium confluentes impediunt, leuantque: cum videlicet apponuntur ſub mammis, aut hippocondiris. Hactenus itaque

expo-

A e-poſuimus, quid Galenus de propoſita cucurbitularum materia dixerit: nunc præſtat, vt ſecundum propria principia de hoc argumento pertractemus.

DE CVCVRBITVLIS, QVAE EX AVTHORE tractanda proponuntur. Caput XIIII.

DE Cucurbitulis acturus, primum vniuerſalem quandam docebo methodum, in qua de differentijs cucurbitularum tranſigemus: Deinde verò explicabo, quomodo ipſę curcurbitulæ euacuent:
B Quibus locis applicandæ ſint. Atque poſtremo quibus morbis proſint. His enim continetur omnis de cucurbitulis tractatio, quæ profectò eò diligentius venit in præſentiarum explicanda, quo fuit negligentius ab omnibus medicis recentioribus tractata.

DE CVCVRBITVLARVM DIFFERENTIIS. Caput XV.

ITAQVE quantum pertinet ad primum ſciēdum eſt; omnia, quę cunque de cucurbitulis hactenus ab omnibus explicata ſunt, ad
C quatuor pręcipua rerum capita referri poſſe. Vel enim pertinent ad cucurbitularum materiam: vel ad eum, qui obſeruatur, applicandi modum: vel ad tempus in quo debent adhiberi. Vel ad ſcopum, atque indicationem; quæ illarum vſum inſinuat. Porrò duplex in vniuerſum ſpectari debet materia: altera quidem cum qua fieri ſolent: altera verò circa quam adhibentur. Materia ex qua fiunt triplex aſſumit diſcrimen: unum penès ſubſtantiam: Secundum penès quantitatem: Tertium penès figuram. Subſtantia multiplex eſt, ex qua fieri conſueuerunt. Ex vitro, ex ligno, ex cornibus, ex cucurbitæ, ex metallo aliquopiam, ex fictili terra. Cæterùm parum admodum refert, ex qua materia fuerint fabricatæ: nam ſemper eundem pręſtabunt uſum, modo rectè commodèque applicari
D poſſint. Noſtris temporibus ex uitro potiſſimum fiunt: in quorum defectu haud rarò utimur vaſe ex fictili terra operi culinario deſtinata. Quod ſpectat ad quantitatem vel enim magna eſt cucurbitula, uel parua, uel mediocris: quam rem diſtinguere maximum vſum affert propoſitæ tractationi. Quandoquidem cuùm non indigeamus in curandis morbis ſemper æquali uacuatione, hæc verò longè uariatur ex magnitudine horum inſtrumentorum, ſit plurimum referre hanc cognouiſſe differentiam. Vbi enim magnam aliquam facere vacuationem, vel ſubitam, uiolentamque tractationem, vel reuulſionem inſignem deſideramus; magna utendum: ubi parua opus eſt: paruam adhibeamus: in mediocri ſtatu vtemur mediocri. Huic quidem admonuit Hippocrates libro quinto aphoriſmorum. Mulieri menſes cohibere ſi velis cucurbitulam, quàm maximam mammis appone.] Vbi notabis quam maximā dixiſ-

ſe

ſe: ut ab utero magnam attractionem faceret, Galeni teſtimonio in commen E
tario quinquageſimo. Figura cucurbitularum non ſemper eſt eadem: quædam enim ſunt circulares, quædam oblongæ: quales illæ ſunt, quæ uulgari nomine dicuntur, le cornette. Rurſus, quædam habent magnum orificium; quædam paruum: quāuis certè in hoc vno conueniant omnes cucurbitulę, quod aliquam rotunditatem habeant. Cucurbitulæ circularem habentes figuram vehementiores ſunt alijs: quemadmodum etiam, quæ habent anguſtum os minoris efficaciæ ſunt, quàm habentes magnum. Porò materia, circa quam applicantur, varias recipit differentias: ea enim eſt pars corporis humani: quæ nobis indicationes multiplices ſuggerit. Aliquando enim dum curamus indicationem deſumimus à qualitate, ac ſubſtantia particulæ: ut eſt raritas, & ſpiſſitudo: nam in rariori corpore multò fœlicius ſuis muneribus illę F
præfunguntur; in denſiori difficilius: ſic etiam in duro, & molli: hinc fit quod ſi denſiori corpori, duroque adhibendum eſt remedium; opus eſt eligere maximam cucurbitulam; in raro, & molli contrariam. Adde his multitudinem carnis, & pinguedinis totius habitus, aut paucitatem utriuſque: nam ſi in craſſiori corpore apponendæ ſunt cucurbitulæ, ut ad exteriorem partem attrahant humores, opus eſt ingentes huic operi accommodare: cum paruę, uix aliquam præſtare vtilitatem poſſunt. Contemplari etiam debemus nobilitatem, ac præſtantiam partium: nam in ijs, quæ non ſunt pręcipuæ partes applicatur auxilium, vt attrahatur ad illas morbus, qui negotium nobili parti faciebat. Poſtremò ſocietas partium aliquid indicat: nam mammillis applicantur, ut fluentem ab utero ſanguinem ſiſtamus: quia ipſa annatome conſtat, G
venas mammarum habere communicationem cum venis uteri: hæc eſt ſocietas, quam recentiores vocant per connexionem: altera etiam iuuat, quę eſt per vicinitatem: vt cum reuulſionis particularis cauſa viciniori particulæ adhibemus remedium. Hæc de materia. Iam uerò ut de modo agamus curandum eſt, illas partibus adhærere cum, aut ſine igne: quæ ignis ui adhibentur, multo ſunt ualidiores alijs. Harū utraque admouentur vel ſine uel cū ſcarificatione: poſſunt autem ſcarificari duobus modis, vel inciſionibus factis profundis, vel in ſola ſuperficie. Rurſus in omnibus ijs tempus, quo adhærent conſiderandum: hoc enim aut breue aut longum eſt: quæ longiori tempore cuti adhæreſcunt, multò ualidius funguntur ſuo munere, quàm aliæ. Modus autem ſecundum quem cucurbitulæ ponuntur eſt in ijs potiſſimum, quę habent duo H
orificia: alterum, quo applicantur carnibus: alterum tenuius, quo ore aer attrahitur: tunc eleuato ore, orificioque ſtatim operto fit ab ipſis Cucurbitulis attractio. Tertium, quod debemus obſeruare eſt, cognoſcere horam conuenientem, qua debent applicari: idoneum autem tempus eſt duplex; alterum eſt, quod nos elegimus magis conueniens ſecundum artis principia. Alterum uerò neceſſarium: quod ſcilicet, quamuis non ſit optimum tempus, melius tamen eſt: quod in rem præſentem, ac extemporarie eligi poſſit. Electum à nobis tempus eſt, ut non apponantur, niſi facta concoctione; niſi virtus fuerit valida pro conditione tamen faciendæ uacuationis: quod pertinet ad ætates nulla ferè eſt ætas, in qua non poſſit hoc auxilium exerceri: aliqui ſunt, qui plenilunium eligunt, vt Auicennas. Sed nihil eſt ex omnibus

bus

A bus rebus, quæ faciunt magis eſſe idoneum tempus, quàm præſentia eorum affectuum particulariter hoc præſidium indicant um: id autem neceſſarium tempus definitur; quod poſtulat remedium fieri; quamuis importunè, ut maiori alicui malo ſubueniamus: quemadmodum agentes de uenarum ſectione docuimus. Poſtremum eſt ſcopus, atque intentio; quæ debet obſeruari in adhibendis cucurbitulis. Porrò hic ſcopus, vel eſt vacuatio alicuius rei: aut manifeſta, aut occulta: vel alteratio ſecundum qualitates, ut putà calefacere, rarefacere; vel doloris mitigatio. Vel flatus diſcuſſio: uel reuulſio; vel attractio ad ſuperficiē, uel mutatio alicuius rei extra ſuum locum; ad naturalem ſitum, vel alia id generis indicatio; de qua dicemus, cum eos recenſebimus morbos; qui poſtulant cucurbitularum uſum. Cæterùm, quo uniuerſaliter hanc de cucurbitulis doctrinam, iuniores medici facilius intelligant, & memoriæ commendent, quæcunque dicta ſunt non erit ab re ſequenti ſchemate deſcribere: ut poſſimus poſtea de rebus quis diſſerere ordine ſuo diligenter.

In

In applicandis cucurbitulis quatuor neceſſario conſiderāda ſūt.

- 1 Materia.
  - Ex qua fieri ſolent: & hic conſideranda ſunt.
    - Subſtantia.
      - Ex vitro, & eſt melior.
      - Ex Cornu
      - Ex metallo.
      - Ex fictili terra.
    - Quantitate
      - Magna
      - Parua
      - Mediocris
    - Figura
      - Circulari
      - Oblonga
  - circa quā applicantur, ut in partibus corporis.
    - Mollibus
    - Denſis
    - Durioribus
    - Ignobilioribus
    - Pra[illegible]antibus
    - Conſenſum habentibus cum aliijs
    - Atque id genus alia
- 2 Modus applicandi.
  - Cum igne.
    - Cum ſcarificatione
      - Profunda
      - Non profunda.
    - Sine ſcarificatione
  - Sine igne.
    - Cum ſcarificatione
      - Profunda
      - Non profunda
    - Sine ſcarificatione
- 3 Hora. uide hoc ſigno A.
- 4 Scopus. uide hoc ſigno B.

- *A Hora.*
  - *Applicandi*
    - *Electa*
      - *In principio menſis ſecundum Auicennam*
      - *Stomacho vacuo*
      - *Secunda vel tertia diei hora*
      - *Virtute valida pro remedij conditione*
      - *In omni ferè ætate*
      - *Quando remedij adeſt indigentia.*
    - *Neceſſaria*
      - *Non magis vno, quàm alio tempore: ſed indifferenter vbi ſeſe obtulerit faciendi hoc remedium neceſſitas.*
  - *Durationis applicatarum aut*
    - *Longo tempore partibus adhærent*
    - *Mediocri tempore partibus adhærent*
    - *Exiguo tempore partibus adhærent*
- *B Scopus, ſiue intentio remedium inſinuans.*
  - *Vacuatio*
    - *Senſibilis*
    - *Inſenſibilis*
  - *Reuulſio*
    - *Simpliciter*
    - *Secundum quid*
  - *Doloris mitigatio*
  - *Alteratio, ut calefacere, refrigerare*
  - *Attractio ad ſuperficiem*
  - *Permutatio rei extra locum naturalem ad locũ ſuum.*
  - *Permutatio tumoris à nobile membrum ad ignobile*
  - *Permutatio tumoris à centro ad ſuperficiem. & alia id genus.*

 E

CVCVRBITVLAE QVOMODO EVACVENT. *Caput XVI.*

NVnc igitur his in hunc modum expoſitis, quærámus primum
quomodo ipſæ cucurbitulæ euacuant. Dicimus huic quęſtio-
ni euacuare illas attrahendo: non enim dubitandum eſt, quin
res in hunc modum habeat; quia ſenſu vnuſquiſque facilè ad-
modum cognoſcit, remedium à ſcarificata cute vacuare ſangui-
nem ad ſui cauitatem tractum: quod ſi non eſt inciſa cutis, obſeruatur at-
trahi carnem; & aliquando ſeroſam humiditatem; flatuoſoſque tumores di- F
ſcuti. Verum eſt animaduertendum hanc tractionem longè differre ab alijs,
quæ ſcilicet habeant aliquam facultatem trahendi: nam in cucurbitula nulla
prorſus adeſt eiuſcemodi facultas; quemadmodum neque alia ex earum nu-
mero; quæ naturales vocantur: hæc tamen attractio ab ipſo fit vacuo. Dif-
ficultatem autem ingentem habet; quomodo id quod non eſt; & cauſa rei
alicuius eſſe non poteſt: à nobis attractionis cauſſa conſtituatur. Reſponde-
mus vacuum attractionis cauſſam eſſe hoc modo. Totius vniuerſi natura,
vacuum quantum poteſt refugit; ipſumq; maximè abhorrens; videmus; quod
aliquando pro euitando vacuo grauia mouentur ſurſum: & leuia mouentur
deorſum contra propriam naturam: Hinc contingit, quod ſi cum applicatur
cucurbitula non attraheret ſanguinem, vel carnes, vel humores, vel flatuo- G
ſum ſpiritum: vacuus eſſet locus: idcirco hunc deuitans natura attractionem
facit. Hinc inſurgit pulcra dubitatio; haud ſcilicet videri à vacuo attractio-
nem hanc fieri: quia, quæ ſic trahuntur; ſubito, & in inſtanti attrahuntur:
at cucurbitula attrahit in tempore, ac ſucceſsiue: quoniam videmus ſenſim
impleri ſanguine, vel aliaquappiam ſubſtantia; & non in inſtanti. Notabis
pro ſolutione difficultatis huius modum particularem, ſecundum quem con-
tingit cucurbitulam trahere, vt vacuum deuitetur. Scias itaque vel applicari
cum igne: vel ſine igne. Quæ applicantur cum igne ſic attrahunt. Ignis ille,
qui cauſſa fuit applicationis, cum ventilari non poſsit, ſuffocatur, & extin-
guitur, in aeriſque naturam tranſmutatur, modo aer genitus ex igne occupat
minorem locum; quàm prius occupabat ignis: rarior enim eſt ignis; quàm ſit H
aer. Hinc rectè dixerunt philoſophi: quod ex vno aeris pugillo, decē generantur
ignis: & per oppoſitū ex decē partibus ignis, generatur vna pars aeris. Itaq; ex-
tincto igne, & generato aere, ab illo fit occupatio loci minor, quā prius fuerat ab
igne: & hac de cauſſa natura ipſa ne vacuus ſit locus; qui, vt iam dixi non oc-
cupatur totus ab aere genito: attrahit natura ſanguinem, aut carnem in cucur-
bitulæ vacuitatem. atque tandiu durat eiuſcemodi attractio, quandiu fuerit lo-
cus repletus; aerque genitus ex igne refrigeratus fuerit. Hæc autem aeris refri-
geratio non fit in inſtanti: ſed fit ſucceſsiuè. Nam, quemadmodum paulatim
aer ibi exiſtens fumoſaque euaporatio infrigidatur: ſic paulatim, & ſucceſsiuè
condenſatur. & quanto condenſatur magis, tantò minorem occupat locum:
hinc fit attractio in concauum cucurbitulæ, ne vacuus locus remaneat. & hac
de

A de cauſſa non fit attractio carnis, aut alterius rei in inſtanti: ſed ſucceſsiuè, & in tempore. Continuatur, & perſeuerat iſta attractio, quouſque aer incluſus infrigidatur, atque condenſatur: ita paulatiuè fit minoris loci occupatio, quàm prius: quando autem facta eſt condenſatio, & infrigidatio perfectè non amplius fit attractio. Hoc itaque modo, quę applicantur cum igne cucurbitulæ ratione vacui attractionem faciunt: non quod fit vacuum, quod attraha-. Accidit autem idem in ijs, quæ ſine igne applicantur. Quoniam hæc ex parte qua non applicantur carni, habent orificium paruum coopertum aliquo velamine; ſunt enim ex cornibus: quæ ab vna parte habent orificium amplum. Ab alia parte habent orificium ſtrictum velatum aliquo velamine: & tunc quidem quando applicantur carni, eleuatur cooperculum; & ore aer attrahitur:
B tuncque ſubito eleuato ore clauditur orificium: vt ergo non remaneat vacuū ex aere attrahitur caro in concauitatem illarum, & ſanguis: ſi caro eſt ſciſſa. Et hę ſanè cucurbitulæ ſunt minus potentes in attractione, quàm ſuperiores: quoniam in illis extincto igne eſt maior neceſsitas remanentiæ amplioris vacui, quàm in iſtis.

AN CVCVRBITVLIS VTENDVM NON VACVATO corpore: aliorum opinio propoſita. Caput XVII.

C

QVAERITVR ſecundò, an cucurbitulis vti poſsimus non purgato, aut vacuato prius corpore: Multa ſunt, quæ perſuadere certiſsimo videntur nunquam pleno corpore licere vti cucurbitulis: horum primum eſt ſententia Galeni, quam hactenus iam declarauimus: vbi tradidit, quod quando plectoricum eſt corpus cucurbitulis locus non eſt: quodque in principio non ſunt admonendæ: at in morborum principio ſemper corpus humorum abundat multitudine: Adhæc idem confirmauit libro decimotertio methodi cap. 19. Præterea cucurbitula remedium eſt locale: at verò communis eſt methodus, non licere localibus auxilijs vti, niſi prius antecedant vniuerſalia. Sed contra hanc ſenten-
D tiam facit, quod nos vtimur cucurbitulis pro reuulſione: at reuulſio adhibetur morbis incipientibus: quamobrem vti licebit in morborum principio. Huic quæſtioni reſpondet Franciſcus Valleriola vir de rebus medicis optimè meritus in quarto libro ſuarum ennarrationum: arbitraturque licere nobis vti cucurbitulis ante vacuationem totius corporis: opinionem probat rationibus, & autoritatibus; prima ratio, quæ apud ipſum vim habet demonſtrationis ſic habet. Reuulſio debetur morbis incipientibus, fluentibus inquam humoribus; ſed cucurbitulę adhibentur pro reuulſione: itaque adhibentur morbis iam incoantibus: maiorem ex Galeno probat in arte medica, 13. methodi. & libello de Reuulſione. minorem comprobat verbis Galeni in hoc ipſo capite de cucurbitulis, quæ ſic habent. In his affectibus dum gignuntur, non quidem membris ipſis, quæ cęperunt laborare, ſed eis, quæ laborantibus coniuncta

fuerint reuulſionis gratia, cucurbitulæ imponendæ ſunt. Quod ſi huic rationi E addideris cucurbitulas præſidium quoddam eſſe quod maximè reuellit, ut libro quinto aphoriſmorum commentario quinquageſimo Galenus docuit, nihil amplius faciet difficultatem. Adde quod Hippocrates tantus alioquin auctor in pleuritide tentandi gratia loco etiam affecto fomenta in principio, & ſumma etiam plenitudine admoueri iubet. Quod ſi is locum affectum materia nimia turgentem fomentis calorificis probandæ plenitudinis gratia aggrauare & intendere magis non veretur; quid timendum ſit medico reuulſionis gratia non ſuper affecta loca, ſed omnino oppoſita cucurbitulas admouenti? Præterea idem confirmat, quia cucurbitulæ vicem gerunt phlebotomiæ, vt Auicennas teſtatur, & Cornelius Celſus magnus alioquin immitator Hippocratis. Vbi ergo aliquæ adfuerint cauſæ, quæ impedimento ſunt nobis; ne F ſtatim ad ſanguinis miſsionem veniamus; nihil debet nos remorari; quin ac cedamus ad cucurbitulas. Accedit, quod cum medici præcipuum munus ſit tutò ac celeriter curare; præſertim vbi vehemens vrget dolor, qualis in oculorum phlegmone, aut affectus membrum aliquod obſederit princeps; ea maximè moliri debet medicus, ex quibus ſperet ægrum dolore morboque citius vindicari. Non poteſt autem vel efficacius, vel etiam maturius iuuari æger; quàm ſi tota, vel maior fluxionis pars ab dolente parte, quàm ocyſsimè aliò reuellatur: igitur illi etiam per initia reuulſorio auxilio utendum: aut morborum inſignis merebitur procraſtinator: non verè etiam curator dici. Confirmat ſententiam ex Auicenna, qui dum ophtalmiæ curationem ex profeſſo tractat inter cætera vltimi iuuamenti ventoſas conſtituit, ſi ceruicis initio ad- G moueantur. Quem etiam locum exponens Niolaus Florentinus aſſeruit cucurbitulas etiam ante omnem euacuationem in hoc morbi genere, non minimum utiles eſſe. Poſtremò nititur ſatisfacere quibuſdam Galeni ſententijs, quæ videntur oppoſitum perſuadere: nam cum ille plectoricis noxias eſſe cucurbitulas protulit: hoc quidem (inquit) veriſsimum eſt, in quibus ſecundum totum habitum corporis plenitudo ſubeſt, vel quæ ad vires, vel quæ ad vaſa dicitur: non ſic autem in quibus ſecundum patiens tantum membrum, vt oculos, aut cerebrum, plectorica diſpoſitio ſubeſt. Nam ſi reliquum totum corpus plectoria uacet, ſecundum cerebrum autem, & oculos plenum ſit; quid quæſo prohibet vacuis membris cucurbitulas admoueri: nam quod Galenus ex illis metuit incommodum haud quaquam adueniet: nimirũ ex ſe iam ſpon H teque exinanitis ſecundum naturam uaſis. Adde, in illis locis Galenum fuiſſe locutũ de cucurbitulis, quæ affecto potius loco gratia euocandi foras humorem admouentur, quàm de ijs, quæ in oppoſita loca retrahendi, ac reuellendi cauſa admoueri ſolent: vt ex verbis eiuſdem authoris citra difficultatem colligitur. Hæc ſententia eſt hominis huius.

A

IMPVGNATIO OPINIONIS HVIVS. Caput XVIII.

CAETERVM ſunt multa, quæ mihi vel maximè diſplicent. Primum eſt, quod aliud quærit, aliud autem explicat. Quærit an in lippitudine conueniat vti cucurbitulis ante uacuationem totius corporis: hæc ſanè quæſtio unum ſupponit: & aliud quærit. Supponit vtroque remedio indigere nos: Cucurbitulis inquam ipſis: & vniuerſaliore vacuatione: vel per miſsionem ſanguinis, uel per
B medicamentum purgans. De ordine tamen horum auxiliorum quæſtio eſt: quod nam ſcilicet præcedat alterum: an tutò poſſint, ac debeant præcedere cucurbitulæ, ſectionem magnæ venæ, cum vtroque indigemus auxilio. Reſpondet quæſtioni Valleriola; quod aliquando illis utimur corpore non purgato: Quod interdum illis utimur incoantibus morbis pro reuulſione ſcilicet humorum fluentium facienda. Neutrum horum ad quęſtionem facit; non primum, quia non quęritur an cucurbitulis vtendum non purgato corpore: hoc enim ut explicabimus infra, non habet difficultatem aliquam: non ſecundum, quoniam, quamuis fluentibus humoribus adhibendæ ſunt cucurbitulę: atque etiam in morborum principijs: quid tum poſtea? quomodo enim ſequitur; quod ante uſum illarum non fuerint adhibita vniuerſaliora remedia, ut venę
C ſectio aut purgatio; a it ſi morbus ſic poſtulauerit vtrūq;. Nanq; negari non debet cucurbitulas non habere vim reuellendi: tamen hoc explicandum venit; cum plura ſunt reuellentia præſidia; ut uenę ſectio, purgatio, cucurbitulæ, ſcarificationes, hirudines, frictiones, deligaturę; propoſitusque medico ſit ſcopus reuellendi: an omnibus iſtis vtendum ſit auxilijs, an quibuſdam: vbi cognouerimus non eſſe utendum omnibus: ſuccedit altera contemplatio non minoris momenti quàm propoſita: quo videlicet ordine utendum propoſitis: ſit neceſſarium uti ſanguinis miſsione per ſectam uenam: purgatione cucurbitulis: ordinem uidere debemus; quem in his adhibendis obſeruemus: neque enim in omnibus omnia paſsim adhibenda & confuſè: ſed determinata in determinatis morbis remedia applicanda, & ordinatè. His adde, Galenum de
D hac re differentem haud bene fuiſſe aſſequutum. Nam cum in hoc capite docet cucurbitulas applicandas eſſe in membris communctis cum affectis particulis pro reuulſione facienda: non intellit reuulſionem ſimpliciter dictam: quę vicinis proximisque membris non adhibetur: ſed ijs, quę maximè diſtant, contrariaque ſunt: vt libro ſeptimo de reuulſione agentes demoſtrauimus. Sed audit eo loco Galenus, deriuationem, quæ particularis eſt reuulſio: vt expoſitum eſt à nobis loco ſuo. Deceptus eſt etiam prętereà, cum aſſeruit Hippocratem libro ſecundo de ratione victus in morbis acutis corpore ſumma plenitudine affecto adhibere fomenta excalefacientia ſupra thoracem; abſit enim à nobis vt Hippocrati hunc peruerſum morem medendi aſcribamus; quem neque obſeruaret ille, qui ſummis, quod dici ſolet labijs, medicinæ principia leuiſsime deguſtauit. Non ſupponit Hippocrates eo loco manife-

ſtam

ſtam corporis plenitudinem: quam antea ſenſibiliter vacuauit: Sed an aliqua adſit adhuc occulta, ut experiretur, fomentis utitur; ut adnotauimus in explanatione loci illius. Amplius deceptus eſt, cum dicit, cucurbitulas vicem gerere phlebotomiæ: nam quamuis hoc veritatem habeat aliquando, ſemper tamen habere veritatem falſum eſt: nam ſi ita contingit, cur quæſo prætermiſſa venarum ſectione, ad hoc præſidium tutiſſimum non ſemper confugimus: Audi quid loquatur hac de re Cornelius Celſus libro ſecundo ſuę medicinæ. Idque auxilium vt minus vehemens; ita magis tutum: neque nunquam periculoſum eſt, etiamſi in medio febris impetu, etiamſi in cruditate adhibetur. Ideoque vbi ſanguinem mitti opus eſt, ſi inciſa vena, præceps periculum eſt, aut ſi in parte corporis etiam vitium eſt: huc potius confugiendum eſt. Cum eo tamen, ut ſciamus, hic vt nullum periculum, ita leuius præſidium eſſe: nec poſſe vehementi malo, niſi æquè uehemens auxilium ſuccurrere.] hęc ille. Quod verò admonet citius, quam fieri poſſit debere medicum propulſare morbos: Id ſanè non habet apud me difficultatem: ſed ex hac re non colligit propoſitum: quia impoſſibile eſt cito ægrotantem ſanari illum, in quo curando remedia ſuum non habere ordinem: tunc enim opus eſt prorogari morbos, vel etiam non benè terminari. Errat præterea cum ſtatuit non eſſe adhibendam uacuationem totius corporis, ubi particularis adſuerit plenitudo, vt in oculo, aut cerebro: quandoquidem cur præcepit Galenus non eſſe frontis venam aperiendam, niſi prius venam ſecauerimus exteriorem cubiti? cur pręterea in phręnetide, quæ frequentiſſime fit, citra vniuerſalem corporis plenitudinem reuulſiuis pręſidijs utimur? Cur in Angina? in pleuritide? nephritide? nam, ut hoc admittam cum plenitudine quo ad vaſa, & quo ad uires affectus generari: ambigere tamen non poſſumus; quin citra plenitudinem fiant: & cum hoc modo gigni contigerit, expedit vti remedijs uniuerſalibus; ut poſſimus impedimento eſſę, ne augeatur inflammatio fluente ſanguine copioſiori propter loci calorem, doloréque: ac illius imbecillitatē recipientē, nec remittentē ad aliam particulam humorū confluxum. Poſtremò, quod aſſeruit loqui Galenum de uſu cucurcitularum ſupra locum affectum: nos quidem, quamuis rem ſic habere ſciamus; non eſt propterea quin debeamus vniuerſalium theorematum obliuiſci: quę admonent non debere nos particularibus uti remedijs non pręmiſſis vniuerſalibus.

E F G H

PROPRIA AVTHORIS OPINIO DE VSV CVCVRbitularum antè totius vacuationem. Caput XIX.

QVAMOBREM quoniam nobis parum ſatisfacit Valleriola; doceamus quid pro rei veritate circa propoſitam diſputationem dicendum ſit. Primum itaque dico, eſſe aliud quęrere; an aliquando vtendum ſit cucurbitulis ſine vniuerſali vacuatione: aliud verò an ante vniuerſalem vacuationem: prior enim quæſtio inquirit, an ſolitariè, vbi euacuandum eſt corpus, aliquo in caſu ſufficiat vſus ſolius

A cucurbitulæ: Secunda verò, an vbi neceſsitas adfuerit vtriſque remedij; venæ ſectione, & purgatione, cucurbitulæ debeant præcedere: & quamuis noſtra diſputatio hoc poſtremum caput reſpiciat, ego tamen de vtroq; tranſigam: cum conſtituerim; omnia quę de cucurbitulis dici poſſent, hac tractatione dilucidare. Quantum itaque ad primum attinet: dico, multos eſſe caſus, in quibus cucurbitulis vti poſſumus nulla præcedente totius corporis vacuatione. primus eſt, cum indicatio viget flatuoſum ſpiritum in aliquappiam parte contentum diſcutere: nullum enim eſt remedium, quod poſsit vires habere validiores pro diſcutiendo flatu: quandoquidem hoc ipſum auxilium incantamenti inſtar, vt Galenus libro duodecimo meth. admonuit, operatur. Igitur, aut colo inteſtino, aut ventriculo propter flatum dolente: vel alia particula palpi-
B tante, fruſtra quidem tentamus vel ſanguinis, vel alterius humoris uacuationē: ſed ſtatim proxima cauſa ſic indicante, accedere debemus ad ea, quæ flatum potenter diſſoluunt. Secundus caſus eſt; cum propoſitum fuerit altiores partes infeſtantem tumorem ad ſuperficiem corporis attrahere: nam totius plenitudo adiuuat multum pro hoc vſu: quoniam ſimul cum ſanguine alijſque humoribus, attrahitur tumor maiori facilitate: quàm ſi eſſet ab horum copia exinnanitum corpus: tunc enim non facilè cederet tumor. Adde his tertio; quod quando luxatum aliquod membrum reponere ſtudemus: iudicabimuſque cucurbitulas nobis adiumento futuras; neque tunc conuenit purgare, aut ſanguinem mittere, anteaquam illis vtamur: quia quanto citius luxatum reponimus
C membrum, tanto melius. Præterea cum plenitudo adeſt per uniuerſum corporis habitum exigua, quā neque inedia, neque frictionibus, neque balneis emendare ſit tutum, tunc ſcarificata cute poteſt optime ſubueniri; ſi autem plenitudo fuerit à tenuiore ſanguine, poterit cucurbitulis cum ſcarificatione euacuari: neque mirum videatur ſi plenitudinem exiguam cucurbitulis curari poſſe dixerim: cum Galenus paſsim cum Hippocrate doceat morbis proportionata deberi remedia, hacque de cauſa plenitudinem non ſemper poſtulare miſsionem ſanguinis, vt libro primo & ſecundo huius tractationis docuimus: præſertim uerò qood idem author ſtatuerit pleuritidem aliquando ſanari citra hoc remedium. Itaque eſſe poteſt plenitudo exigua, quæ duntaxat ſcarificatis cucurbitulis emendetur. Quam rem potiſsimum in mulieribus, quæ nō
D purgantur ex utero, contingere obſeruamus, in quibus crurum ſcarificationem ſatisfacere Galenus commemorat. Poſtremus eſt, cum nobis non liceat ſanguinem mittere (poſtulante tamen morbo remedium) propter corporis habitum; ut quod ſit rarus, & facile difflabilis; quod uenas habeat exiguas: tunc cum habeat corpus inſitam aliquam à natura uacuationem; aliam ex arte, quæ affatim, multumque uacuet, adhibere non expedit. Quam ob cauſſam ad ſcarificationem accedimus per cucurbitulas: ſic Galenus mulieribus candidis, quarum tenues, & exiles ſunt uenæ, quęue difflabilem, & rarum habēt corporis habitum, ubi meſtrua expurgamenta retinentur; ad crurum ſcarificationē multo accedit, quā ad uenæ ſectionē, libentius. Sic nos puerulis, in quibus ex uena ſanguinē mittere nō poſſumus, cucurbitulis vtimur ingenti illorū commodo. Hic ille eſt cucurbitularum vſus, qui ſolus phlebotomiæ vicem gerit, alij autem minime. Quoniam vbi propoſita eſt vniuerſalis vacuatio (ſic voco

in

in qua omnes partes ſanguinis vacuantur) nullus eſt cucurbitularum vſus, qui E
hoc præſtare poſsit: leues quidem nunquam id præſtabunt: quia non ſanguinē, ſed tenuiorem auram, ſpiritumque diſcutiunt: ſolæ ſunt ſcarificatæ cucurbitulæ, quæ id faciunt. Sed animaduertendum eſt hoc loco dici vicem gerere phlebotomiæ in hunc ſenſum, quia ſcilicet euacuent ſanguinem; quem ſimiliter vacuat venæ ſectio: & quia eiſdem morbis, & affectionibus prodeſſe videntur, minori tamen efficacia: quodque. vbi non poſſumus phlebotomiam adhibere; eius loco illis vtimur. Volo huic poſtremo vſui alium etiam addere, in quo expediet uti cucurbitulis: & non vniuerſaliori vacuatione. Eſt autē cum contingit operarios quoſdam in vna duntaxat particula laſsitudinem pati ſine aliqua corporis plenitudine aut ſanguinis, aut malorum ſuccorum: quæ laſsitudo ab externis illis laboribus ducat originem: dum ego ciuitanouæ Medicinā F
facerem obſeruaui, quoſdam, muneri ſalis ex nauibus ad littora exportandi, deſtinatos; vocantur illorum lingua baſtaſij, qui quotannis verè ineunte patiuntur propter pondera ſalis, laboreſque præteritos, in humeris laſsitudinem, & grauitatem inſignem. Hi nullo alio ſolent remedio, tutiſsimè curari, quàm ea parte ſcarificatis cucurbitulis: potiſsimum vbi profundior adhibetur inciſio. Et mirum eſt, quanta facilitate ab eadem liberantur grauitate.

VBI INDIGEAMVS VACVATIONE TOTIVS, & cucurbitulis, illam continuo præcedere. G
Caput XX.

DIXIMVS quibus in caſibus vti poſſumus cucurbitulis ſine vniuerſali vacuatione: de altero nunc rerum capite tranſigamus: Vbi vtroque indigemus auxilio: dicimus, ſemper vniuerſaliora præſidia præcedere debere particularia: ſic quidem ſtatutum eſt ab omnibus medicis, nunquam remedijs localibus vtendum niſi vniuerſalia præcedant: ſed alijs prætermiſsis hoc de quo loquimur auxilium; nunquam debet exerceri, niſi tum ſanguis miſſus fuerit, tum corpus à vitioſis humoribus expurgatum: cuius rei cauſſa eſt: quia vim habet attrahendi: vbi plenum fuerit corpus attractio multo erit maior: quàm vacuatio humoris attracti: hinc nos affectum deteriorem faciemus. Pone, debere nos illis vti, vt ſanguis in phlegmone contentus vacuetur; quę res fit inciſa ſcalpello cute; ſi H
corpus aut ſanguinis copia laborat, aut malorum ſuccorum abundantia; tantam faciemus ad affectam ſedem attractionem; quantam vacuare non poterimus: hacque de cauſſa imminebunt non mediocria ægrotanti pericula. Pone rurſus nos vti cucurbitulis pro reuulſione: dicimus fieri non poſſe reuulſionem: quia vel fluunt vitioſi malique humores: vel ſanguis per venas ad inflammationem accedit. Si mali humores ſunt reuellendi medicamento purgante, vt diximus libro tertio methodi purgandi. Si ſanguinis; à venis reuellendus eſt: quod non fit ſtatim niſi ſecta vena: nam cute ſcalpello inciſa, vt admittam fieri id poſſe aliquando, ſegnius tamen aduenit auxilium, quàm morbi conditio,

E & ratio fluxionis exigat. Sed quia ſatis de propoſito diximus negotio, ad aliorum explicationem accedamus: in primiſque doceamus, quas partes, & quos humores euacuent. Quantum ad partes, quibus applicantur, attinet ſciendũ eſt, ferè nullam exiſtere, in qua vrgente neceſsitate applicari non poſſint: hic docebo duntaxat, quid clariſsimi medici de illarum vſu ſecundum diuerſitatem partium tradiderunt.

QVIBVS PARTIBVS, ET PROPTER QVOS vſus conueniat applicari cucurbitulas. *Caput XXII.*

F CAPITE apponuntur à Galeno pro letargo, & phrænetide corrigendis, vbi vterque affectus inueterauerit 13. meth. cap. 21. qua verò parte capitis applicandæ prætermiſſum à Galeno declaratur à Paulo Aegineta lib. 3. cap. ix. his verbis. Poſtea cucurbitulas occipitio agglutinare, partim leues cum multa flãma: partim cum ſcarificatione. Aetius verò ſect. 6. cap. 3. inquit. poſtea cucurbitulæ occipiti applicandæ cum plurimo igne, circa primam inquam ſecundamque uertebram, ſanguiſque, e poſteriori capiti auferendus] hic neſcio videre, quid ſibi uelit Aetius: nam pars vbi prima, & ſecunda committitur vertebra occipitium non dicitur: vt ſatis ſuperque conſtat.

G Aduerte, quod idem Autor admonuit libro 3. cap. 20. capiti (ait) intempeſtiuè appoſita letargos, & ſtupidos ſopores, & oculorum prolapſus affert: quod ſi bona fortuna euenerit, ut hæc mala euitentur non euadentur omnino, quin diuturnus aliquis morbus capiti addatur] in quibus verbis non refellit ſimpliciter vſum cucurbitularum in capite: ſed intempeſtiuum. Auicenna, qui de hoc negotio poſt Græcos omnes ſcripſit admodum diligenter: de cucurbitulis, quæ applicantur in anteriore parte capitis ſic inquit. Plurimi autem hominum abhorrent uentoſas in anterioribus capitis apponere: & reperiunt in hoc ſenſum, & intellectum impediri] de illis autem, quæ ponuntur in occipitio meó iudicio meminit: cum faciat mentionem illarum, quæ applicantur ſupra nocram, & alias partes colli, vt infra explicabimus. Propterea dicendũ

H per occiput intellexiſſe Auicennam cum Aetio partem in qua prima, ſecundaque colli uertebra inhęret. Ex his ergo, quæ diximus colligamus, quod pro letargo, & phrænetide capiti cucurbitulæ apponi poſſint. Sed hic duo quæruntur: primum an hoc ſit conueniens: ſecundum an in occipite, an in ſyncipite applicandæ ſint. Prima quæſtio duas habet partes: vna eſt de phrænetide; altera de letargo. Reſpondeo primum de phrænetide. Quod mirum uidetur mihi declinantem phrenetidem hoc remedio iuuari poſſe: nam primum, difficile, ſi non impoſſibile uidebitur, quod poſſint attrahere ſanguinẽ à ſubſtantia cerebri & vacuare tot partibus denſiſsimis duriſſimiſque intercedentibus: adeſt cutis craſsiſſima: cum ſubiacenti carne: cum pericraneo, atque os ipſum cerebrum ambiens. Et magis uidetur admirandum, quod eo tempore ſanguis in phlegmone contentus craſſus eſt; quomodo igitur poterit à cucurbitulis

tulis uacuari: quæ; ut infra explicabo, tenuiorem, ut plurimum ſanguinem edu- E
cunt? adde, quod uiolenta uidetur mihi eiuſcemodi attractio: nã parũ uidetur conueniens uacuari illum per ſuperiores partes, cum propter grauitatẽ aptius multò per inferiores educi conſueuerit: ut per ſanguinis fluorem ex naribus, ut non rarò obſeruatum eſt à nobis. Itaque in phrænetide hoc remedium, ut parum utile prætermitterem. Quantum uerò ad ipſum letargum pertinet; propter eaſdem cauſſas difficile eſt uidere, quomodo poſſit auxiliari: nam ſi crudus, & uiſcidus eſt ſanguis, quem facere letargum dicunt: utique à cucurbitulis, quæ ſanguinem euacuant cutaneum, emendari non poterit: atque eo minus poterit emendari: quo magis in profundiori parte continetur: nam ſi in pericranio contigiſſet cumulatum humorem fuiſſe; utique poſſet remediũ uacuare illum, ac diſcutere: quamuis non ſine difficultate: ſed cum continea- F
tur ſub oſſa ipſa capitis, & ſub membranis ambientibus cerebrum; non poſſum perſuaderi; quomodo utilitatem hoc afferre poſſit præſidium. Sed ſi pro letargo ſine ſcarificatione adhibeantur: ego ſanè, quamuis negare non poſſum cucurbitulas flamma copioſa adhibita vim habere excalefaciendi; tamen, quia excalefaciendo uacuantur ſpiritus; fit quod illa intemperies calida temporis tractu in frigidam tranſmutetur. Hæc mea ſententia eſt circa propoſitum negotium; quicquid ſit ab admirabili Galeno dictum.

Sed pone illarum uſum conuenire: quæritur: qua parte capitis applicandę ſunt. Ex Galeno dictum nihil deſumitur, quod huic difficultati lucẽ afferre poſſit. Ego tamen dicam probabiliter, quod mihi uidetur. Pro phrænetide in qua humorum tenuiorum uacuationem deſideramus; non eſſet ab re G
arbitrari in anteriori parte capitis, tanquam in laxiori appoſitas fuiſſe cucurbitulas: ratio uerò, qua pro hac re comprobandá uti ſoleo eſt: quia ea in ſede pro humoris uacuátione applicandum eſt remedium: qua in ſede pro eiuſdem repercuſſione adhibetur: ſed dum uolumus humorem repellere in ſincipite oxirodinum adhibere conſueuimus: ergo in eodem loco diſcutientia adhibenda ſunt. Videtur mihi hæc ratio plurimum efficax: & cum hoc perſuadeam mihi cauſſam uidere non poſſum; propter quam tum Aetius, cum Paulus in occipite utendum cucurbitulis conſuluerunt: nam de phręnetide agens Aetius inquit. manente uerò facie poſt ſanguinis miſſionem tumida, & rubra, cucurbitula occipiti applicata mediocribus pinictionibus cutim ſcarificato, & circa libram ſanguinis demito.] Paulus uerò ſic ait. Deinde ſi cucur- H
bitulas leues; aut cum ſcarificatione, tum his ipſis (ſcilicet hippocondrijs) tum uccipitio & ſpinæ accommodabimus] Neque poſſunt ſatisfacere dubitationi dicentes, remedium conſuluiſſe illos pro reuulſione, non pro uacuatione: nam Galeni uerba oſtendunt contrarium: nam uult adhibendum eſſe auxilium, quo tempore fuerit affectus inueteratus; at uerò tunc omnium medicorum inditio non conueniunt neque reuellentia, neque repellentia præſidia: quæ conueniunt morbis duntaxat incohantibus. Deinde uerò horum auctorum verba faciunt ſatis ſuperque manifeſtum, non pro reuulſione, ſed pro uacuatione fuiſſe adhibitum præſidium. Nam Paulus parum ſupra dixerat. Porrò ſi longior fuerit, & contumax affectus ab ijs, quæ ſoporem acceſſunt. Καρωτικὰ Græci appellant: abſtinendum, Ea uerò quæ digerendi

faculta-

A facultatem obtinent capitis perfuſionibus miſcenda, ſcilicet mente ſuccus, vel ſerpilli, vel calamenti, vel rutę] ſed præſtat hoc in loco Galeni afferre verba, quæ totum negotium explicare dilucidiſſimè videntur. Ab his verò ſternutamentis etiam vtemur: tum capiti ſimiles per fuſiones imponemus, adaucta ſemper etiam eorum ad ipſum vſque ſinapi vehementia; ſi vitium diu trahat. Quinetiam cucurbitulis ad vtrunque vitium, ſi diutinum ſit vtemur: itemque caſtereo: quippe quod ipſum probè concoquit, ſi debito tempore ſit adhibitum. c.] hæc verba faciunt ſatis ſuperque manifeſtum, cucurbitulis vtendum eſſe eo tempore tam in letargo, quàm in phrænetide, quo tempore viget indicatio digerendi humorem iam conſtitutum: non quo viget, reuulſio fluentis. Ergo ſi verum eſt, vt arbitramur quod eodem loco digerentia præſidia, quo re-

B pellentia adhibenda ſunt; concludendum eſt Paulum, & Aetium toto aberraſſe cęlo, qui veram ſedem prætermittentes duntaxat occipitium elegerunt. Modo reſpondeamus ad Auicennam, qui ait. plurimi autem hominum aborrent ventoſos in anterioribus partibus capitis apponere: quia reperiunt in hoc ſenſum & intellectum impediri] Nam diximus, quod quemadmodum faciũt, ſatis manifeſtum eius verba, ex aliorum opinione loquitur: & pone etiã, quod ex propria ſententia; mihi cum Græcis iunioribus parum ſatisfacit: admirorq; plurimum cur abhorreat prę ſidium; cum paſſim Arabum omnia familia in ſincipite; ſutura potiſsimum coronali cauteria adhibere conſueuerint. de propoſita difficultate ſatis.

C Diximus de anteriore parte capitis; reliquum eſt modo, vt dicamus de cucurbitulis; quæ occipitio, & ſummitati capitis affiguntur. Proſunt hæc ſi Aetio, & Paulo credimus: vertigini: letargo, phrænetidi: conferunt ſtoliditati, & amentiæ, vt inquit Auicennas: oculorum morbis conferunt; ut ſcabiei, puſtulis, & ægreſsioni vueæ. Suffiſionem aliquando iuuant; aliquando minus. Addit Raſis 28. continentis tract. 2. cap. 1. quòd canos ipſos retardant. Cæterum vſus admodum frequens nocet cerebro: quandoquidem ſtupiditatem, obliuionem, malaſque cogitationes, aliaſque circa cerebrum ægritudines permanentes faciunt. Ipſo in collo tres ſunt loci, in quibus apponuntur cucurbitulæ. Pars colli ſuperior: quæ ſcilicet ſtatim caput cum collo connectit. Pars inferior, qua collum furculæ connectitur: & media. Superior ſcarificatur, ubi adfuerit

D capitis tremor ex multitudine ſanguinis in poſteriori parte cerebri, vel circa nuchæ initium opprimentis virtutem motiuam, & impedientis tranſitum ſpirituum motiuorum ad muſculos, à quibus caput mouetur. Applicantur præterea in affectionibus partium capitis pro deriuatione; ut in tumoribus, puſtulis, vel vlceribus, aut ſcabie, aut rubore fędo, uel dolore faciei, dentium, mandibularum, aurium, oculi, gulæ, & naſi. Addit Auicenna, quod vices gerit phlebotomiæ cephalicæ. Mediæ parti adhibemus auxilium, ut ſuperciliorum, ac palpebrarum grauitatem ex ſanguinis abundantia, corrigamus: oculorum ſcabiei conferunt cauſſam reuellendo, & oris fętorem emendant, ſi Auicennæ credimus: locumque communis venæ eiuſdem autoritate videntur tenere. Quę verò adhibeatur poſteriori parti colli interioris venæ partes exæquat: humerorum doloribus, euacuando: gulæque affectionibus reuellendo prodeſt. Verum cum præmeditatione accedendum ad cucurbitularum in hos locis appo-

fictionem, ne ex multitudine humorum qui attrahuntur ad eos locos neruoſæ E
partes patiantur. Sub mento applicari cucurbitulas docuit Auicennas pro-
pter multiplicem vſum: primus eſt in dentium affectionibus, Ex ſubtili ſan-
guine, vel acuto humore radices dentium opprimente, vel imbibente, vel cor
rodente: quem ſibi attrahunt cucurbitulæ; ſicque ab affecto loco reuellunt, &
euacuant. Secundus uſus eſt in morbis faciei. vt in rubedine illa continua naſi
faciei totius, impetigine, ſerpigine, puſtulis: quas vulgo vocant coxos: nam
fœdum, & corruptum ſanguinem vacuantes maxime prodeſſe dicuntur. Ter-
tius eſt in tumoribus gutturis: vt in ſinanche; uel in inflammationibus amig-
dalarum; nam ad extrinſecas partes attrahit ſanguinem tenuem à quo ſit mor-
bus. Quartus pro mandibulis, & capite ab humorum tenuium multitudine
exoneranda, adhibentur. De his quidem legito, quæ ſcribit Razis ſeptimo F
ad Almanſorem. Auribus applicantur ſine ſcarificatione, vt ſaniem in eius
cauitate contentam, & ſanguinem in grumos conuerſum vacuemus. Ponè
aures apponuntur, vt extrinſecus attrahamus parotidam: quæ ſegniter edu-
citur à natura. Inter duas ſpatulas multis de cauſis applicari ſolent. Nam
proſunt morbis ſanguineis pectoris. Proſunt conuulſionibus attrahendo ſan-
guinem, & calorem naturalem ad locum affectum, vt inquit Paulus: adhi-
bentur etiam pro uacuatione humorum, qui in ea ſede continentur: vt ſu-
pra declaratū eſt à nobis. Cū uerò adhibentur renibus non mediocres vtilitates
afferūt. Primo iuuant in tumoribus, puſtulis, ſcabie, atq; pruritu coxarum. Nā
humorem reuellent fluentem; ſimulque fluxum attrahentes euacuant. Sed
hic dubitaret aliquis., pro uſu hoc non licere apponere cucurbitulas renibus: G
nobiliores autem ſunt renes, quàm coxæ: dicimus, quod non fit ad ipſorum
renum attractio: ſed ad munuſculos extrinſecos, qui renibus ſuprapoſiti
ſunt. Secundus uſus eſt in podagra; nam ſi à ſanguine bilioſo, ac tenui
fluxio fiat in articulos pedum, opus eſt, ut hic reuellātur ad partes oppo-
ſitas: quandoquidem à propriæ fluxionis origine fieri vacuatio uidetur. Pro-
ſunt præterea emorroidibus, cum nimium fluxerint: vacuato ſcilicet tenuiori
ſanguine, qui fluxionis facilioris eſt cauſa: quamuis magis prodeſſent inter
duas ſpatulas propter longiorem diſtantiam. Hippocondrijs adhibeatur ad
ſanguinis fluorem reuellendo: ſiue ab utero, ſiue à naribus fluxiones fiant;
idem præſtant mammillis appoſitæ. Sed non debent applicari in ipſa ſub-
ſtantia mamillarum ut Paulus, Oribaſius, & Auicenna docuerunt, ſed ſub H
ipſis mamillis, ita enim tutior fiet earū operatio. Ventri, & ſtomaco pro flatuo-
ſo ſpiritu diſcutiendo applicātur: & in omnibus partibus in quibus flatuoſum
contineri ſpiritum coniectabimur. In anteriori parte coxarum adhibentur,
vt ab utero ſanguinem attrahant. ſed non ſcarificantur: conferuntque apo-
ſtematibus teſticulorum ſanguinē, reuellendo, & ſemel uacuando. Iuuant
præterea vulneribus coxarum inueteratis: in quibus aliquam facere attractio-
nem ſanguinis expediet. In poſterioribus partibus coxarum proſunt earundē
partium inueteratis tumoribus: à quibus uacuationem ſanguinis facilè deſi-
deramus; & proſunt pariter ulceribus antiquis, vt pruritui & ſcabiei illius
loci. Tibijs verò, & poplitibus adherent propter multiplicem uſum: pri-
mum ob tumores inueteratos ſanguinem corruptum uacuando. Deinde te-

A nues, atq; calidos humores in ijs locis contentos euacuant: menſtruumq; ſanguinem prouocant: idcirco non parum dicuntur prodeſſe, ubi recenti fuerint menſes. Natibus adhibentur pro reuulſione earum affectionum, quæ ex fluxione in ſuperioribus partibus generantur: pro uacuatione humorum, qui in illis ſedibus, uel inueteratos tumores, vel ſcabies, vel pruritus antiquos generant. Hæc quidem de ijs partibus, in quibus cucurbitulæ ponuntur: & de illarum uſu breuiter dixiſſe ſufficiat: quæ tamen, quo rem gratiorem iunioribus medicis faciam; hac figura breuiſſime ob oculos ponere conſtitui

Cucurbitulę affixæ

- 1 *In anterioribus partibus Capitis*
  - *Pro ſanandis phrenetide, & lethargo deſiderantur à Galeno*
  - *Senſum, & intellectum ſtupefaciunt ex Auicenna*
- 2 *In vltima parte colli proſunt.*
  - *Doloribus humeri & Gutturis*
  - *Morbis thoracis à ſanguine*
  - *Conuulſioni ſanguineæ*
  - *Dicuntur ab Auicenna vicem gerere phlebotomiæ baſilicæ*
  - *Debilitant os ventriculi* — *Ex Auicĕna ſententia*
  - *Generant tremorem cordis* — *Ex Auicĕna ſententia*
- 3 *In media parte colli applicatæ proſunt*
  - *Grauitati ſuperciliorum*
  - *Palpebrarum grauitati, & tumoribus.*
  - *Scabiei oculorum*
  - *Fætori oris*
  - *Sunt vicaria venæ cõmunis* — *Ex Auicĕnæ ſententia*
  - *Obliuionem inducunt.*

4 In ſuprema parte colli proſunt.
- Tremori capitis
- Membris capitis proſunt: Dentibus, Gengiuis, Oculis, Naribus, Ruboribus faciei.
- Vicem gerunt cephalica
- Inducunt tremorem capitis — Ex Auicenna.

5 In Humeris
- Pro morbis thoracis à ſanguinis fluxione expetuntur.
- Conuulſioni à ſanguine.

- Debilitant ſtomachum
- Inducunt tremorem cordis — Ex Auicenna

6 Super occiput & ſummitatem capitis proſunt.
- Vertigini
- Amentiæ
- Morbis oculorum
- In ſuffuſione ſunt ambigua
- Scabiei, Puſtulis, Egreſsioni renę.
- Tardant canos ex Razi, & Auicenna verò in hoc ſunt ambigua.
- Nocent plurimum cerebro generantes obliuionem.

7 In Mento — Mundificant mandibulas, & caput; Proſunt Faciei, Dentibus, Gutturis morbis antiquatis

7 In Hyppocondrijs adhibentur pro fluore ſanguinis compeſcendo ſiue ab vtero, ſiue à naribus.

8 In Renibus, iuuant pro ſanandis. — Tumoribus, & puſtulis coxarum; Scabiei; Podagræ; Hæmorrohidibus

9 In Coxis, parte — Anteriori & proſunt Apoſte matibus teſtium. Vulneri bus earundem partium; Poſteriori, proſunt apoſtematibus narium

10 In Poplite, proſunt morbis vteri, menſtruorum retentioni morbis calidis illarum partium, & vicinarum

11 In Cruribus — Vicem gerunt phlebotomiæ ex Galeno; Mundificant ſanguinem; Ab vtero vacuant

12 In Natibus proſunt. — Reuellendo ſuperiorum partium affectus; Vacuando earundem affectus

A

CVCVRBITVLAE QVEM SANGVINEM vacuent. Caput XXII.

NVnc autem diſcutiamus, quem ſanguinem euacuent cucurbitulæ. Omnes in hanc opinionem veniunt, euacuari ſanguinem tenuiorem, pro huius tamen opinionis declaratione. ſciendum eſt: proprium cucurbitularum eſſe vacuare ſanguinem cutaneum; neq; enim euacuant à profundioribus corporis partibus: quoniã verò in ipſa ſuperficie vt plurimum tenuior ſanguis, quã in maioribus uenis, & profundiore parte corporis continetur; hinc fit; communem eſſe omnium opi B nionem tenuem ſanguinem uacuari à cucurbitulis.. Verùm ſi forte fortuna contigerit aliquempiam humorem craſsiorem. circa cutis ſuperficiem contineri; vt in hominibus ſcabioſis contingit: aut etiam in tumore in Scirrhi naturam, ſi non pœnitus: maiori tamen ex parte tranſmutato, ac degenerante: tunc quidem ſciendum eſt poſſe etiam pariter cum tenui ſanguine craſsiorem vacuari. Hinc igitur ſtatuamus vacuari ſanguinem ſubcutaneum, quicunq; in ea regione conſtiterit: primum tamen ac præcipuo ſanguinem tenuem. Sed ſi cucurbitulæ citra ſcarificationem adhibeantur; tunc ſanè vacuatur admodum potenter flatuoſus ſpiritus; ſi contigerit illius copiam reperiri in ſubiecta ſede: Sin minus ſpiritus ipſi vacuantur, vt les: qui ſemper ſiue cum flatu, ſiue ſine flatu vacuantur, & non ſolum à ſcarificatis, ſed etiam ab ijs, quę C adhibentur ſine ſcarificatione. Poſtremò quęritur, an in febre peſtilenti vtendum ſit cucurbitulis nec ne: Pro quæſtionis propoſitæ dilucidatione ſciendum eſt duplicem eſſe quæſtionis ſenſum: vnus an in febre peſtilenti ſemper vti debeamus cucurbitulis ſanguinis miſsione prætermiſſa. Alter ſenſus eſt, an in peſtilenti febre apparentibus exanthematis illis: quæ vulgo petichiæ nuncupantur; ſemper cucurbitulis utendum.

AN IN FEBRE PESTILENTI CVCVRBItulis non ſanguinis miſsione vtendum ſit. Caput XXIII.

D

QVantvm ad primum pertinet, quidam ſunt, qui dicunt nunquam in febre peſtilenti ſanguinem eſſe mittendum: quia cum à maligna, & venenoſa fiat materia vires redduntur maximè imbecillæ, neque ferendo ſunt miſsionem ſanguinis: atque hac de cauſa ſiue cum exanthematum illorum præſentia, ſiue illis abſentibus loco phlebotomiæ ſcarificanda eſſe crura; aut cutem alterius cuiuſpiam determinatæ partis; quæ tantundem poſsit. Hæc opinio mihi non ſatisfacit, quoniam quemadmodum diximus in libro de peſtilentis febris curatione; peſtilens affectus poteſt optimè ferre miſsionem ſanguinis: eſtque admodum abſurdum prætermittere generoſum hoc auxilium; vbi totius corporis adfue-

rit plenitudo: qua cum vel vniuerſali, vel particulari contingere non infre- B
quenter peſtilentem febrem obſeruauimus. Cæterùm ſi malorum ſuccorum
vitio deduxerit originem affectus, nec aliqua immineat plenitudinis futuræ
ſuſpitio; vtique tunc à ſanguinis detractione ſecta vena abſtinerem: cucurbi-
tulis verò non ſemper vterer: ſed tunc potiſsimum, cum reuellere oporteret
fluentem ad præcipuam partem ſuccum: aut ſaltem cùm ex bubone aut ali-
quopiam peſtilenti venenatoque tumore omne virus remouere, atque extra-
here fuerit conſilium: aut ſaltem alia viguerit indicatio ex ijs; quæ nos ſupra
declarauimus: ſed hæc alibi plenius expoſita non poſtulant hoc loco copio-
ſiorem explanationem.

AN CVCVRBITVLIS VTENDVM IN PVLICARI morbo. Caput XXIIII. F

QVOD verò pertinet ad ſecundum; animaduertendum eſt duas eſſe medicorum opiniones: vna, quæ aſſerit ſemper in omni peſtilenti febre pulicari morbo apparente, vtendum cucurbitulis citra ſcarificationem: opinionis fundamentum eſt: propoſitum eſſe à nobili, præcipuaque parte humores retrahere ad ignobilem, vilemque: nulla eſt nobilior quàm ſit cor, & in vniuerſum interna viſcera: nulla ignobilior, & vilior; quàm cutis. Adde quod methodus medendi hoc poſtulat: vt maligna, & venenata materia attrahatur potius ad cutem: G
quàm quod internis in partibus coercita violenter contineatur. Hoc moti conſilio illis apparentibus ad cucurbitulas ſtatim accedunt tanquam ad ſacram ancoram. Alia eſt opinio, quæ diſtinguit hoc modo: exanthemata vel apparent motu quoddam ſymptomatico irritata natura: vel cretico motu: ſymptomatis igitur ratione apparentes papulę non poſtulant cucurbitulas: ſed potius curandum eſt omni opere, ac diligentia, ut ad propriam originē retrocedant. Aliæ verò cucurbitulis appoſitis, atque illis etiam per vniuerſum corporis habitum frequentiſsimis, prouocandæ ſunt. Scio hanc opinionem clariſsimis quibuſdam medicis placuiſſe. Neutra tamen opinio mea ſententia veritatem habet. Non prima, quia, vbi natura optimè ſeſe exonerat à multitudine peccantium excrementorum: non eſt opus irritare illam, atque ali- H
quid mouere circa actionem illius: recte enim pręcepit Hippocrates in aphoriſmis, nihil mouendum, nec irritandum, ſed ſinendum. Adde ſemper deberi vires validas conſeruari, ut poſsint uſque ad ſtatum perdurare, atque morbum ſuperare: nihil ęquè facit uirtutem imbecillam, ex immoderata uacuatione ſpirituum, quam illas innumeras apponere cucurbitulas: hac de cauſa maxime ſuſpectum eiuſcemodi remedium uidetur. Poſtremum, ubi ſtatim à morbi apparuerint principio, quo tempore nihil rectè mouere naturam cognoſcimus, abſurdum eſt malos illos motus adaugere, & naturam malè operantem imitari. Neque rurſus ſecunda placet opinio: primum quia non eſt verum, ſimptomaticos omnes motus inibendos, atque ad ſuam originem retrahendos. ut diximus in epiſtolis medicinalibus, & alibi ſæpè. Nam expe-

A dit aliquando adiuuare illos, aliquando nec adiuuare nec impedire, ut accidit in propoſito caſu. Cum enim materia maligna ſit, quis illam ad originē, nempe ad cor ipſum & ad uiſcera reuocabit? quæ enim iam effluxit uirulentia aliquid afferre non poteſt incommodi: præterea non eſt utile tot cucurbitulis afficere corpus, quia uires maximam ex illis imbecillitatem acquirunt. Quid igitur dicendum? Primum quod ſimptomaticè apparentibus illis, nec retrouocandæ, nec prouocandæ ſunt, ſed ſinendum naturam ſic operari. Aliud verò ſtatuendum eſt, ſi perfecta criſi apparuerint, nihil mouendū: ſi imperfecta, adiuuanda eſt per eam regionem, per quam tentat: id autem duobus fit modis, vno cucurbitularum vſu valida exiſtente uirtute: alio modo linimentis quibuſdam ad cutim trahentibus, neque tanta vehementia ſpi-
B rituoſam diſſoluentibus ſubſtantiam. Quorum meminimus in libro de febribus. Et hæc de cucurbitulis.

DE SCARIFICATIONE.
Caput XXV.

Cæterum propter varios vſus adhiberi ſolet ſcarificatio, quos omnes Galenus recenſuit libro de hirudinibus, cucurbitulis & ſcarificatione: quem poſtea ferè ad verbum imitatus eſt Oribaſius. Adhibetur primum vt humores reuellamus: Deinde vt
C euacuemus. Capite fluxione tentato ſcarificamus crura. Purgatione menſtrua non fluente ſcarificatione vtitur in eiſdem partibus, præſertim ſi mittere ſanguinem non liceat ob gracilem corporis habitum, venaſque exiles, ſanguiniſue tenuitatem, ac facilem ſpirituum diſſolutionem: tunc poſt illarum partium frictionem, ac fotum ex calente ſpongia, ſcarificantes adiuuari ſolet ſanguinis ſuppreſſi ex vtero vacuatione: ſunt etiam qui feſſa harundine percutiunt antea locum ſcarificandum eo potiſſimum conſilio, vt maior fiat ſanguinis attractio. Prodeſt etiam retento ſanguine ex mariſcis fluere conſueto eadem diligentia ſcarificare crura. Vbi præterea materiam in phlegmone contentam vacuare in animo fuerit, eadem amplius non fluente ad locum fit ſcarificatio phlegmonis: in hunc modum prohibemus ſuppurationem, vt de-
D claratum à nobis fuit in commentarijs ad ſecundum librum Galeni de ratione curandi ad Glauconem, multoque magis id fieri debebit à nobis, ſi phlegmon induretur, ita ut periculum immineat, ne in ſcirri naturam terminetur: vbi verò factus iam fuerit ſcirrus cautius ſcarificandum: ne tenuiores partes diſſolutæ craſſiores in phlegmone relinquant: tunc expedit emollire prius, mox tum inſenſibiliter, tum ſenſibiliter diſcutere. In tumoribus verò à flatuoſo ſanguine procreatis vtilior ſcarificatio eſt. Porrò maxima vtilitas eſt huius remedij, quando aliquam materiam acerrimam, & venenatam vacuare conſilium ſ. erit. Idcirco in bubone peſtilenti, in antrace, in gangrena, in morſu venenatorum animalium, ut canis rabidi, phalangij, ſcorpionis, viperæ, alijſque id genus affectam partem ſcarificare citiſſimè debemus. Quoniam vbi virus ipſum iam penetrauit altiores partes nullum tunc habere lo-

HORATII AVGENII DISPVTATIO

Aduerſus Arcangelum Mercenarium Philoſophum.

Qua oſtenditur æqualibus in gradu remedijs vtendum. Reſiſtentiam propriè non eſſe reactionem. Cognitum fuiſſe in igne adeſſe ſiccitatem ab effectu. Binas habere ſingula elementa qualitates, vt in proprio loco conſeruentur.

Scripta pro defenſione Tertiæ Epiſtolæ primi Tomi epiſtolarum medicinalium Augenij.

PRAEFATIO, QVA DISPVTATIONIS OCCASIO explanatur. Caput Primum.

D

LABORAVERAM ſine intermiſsione annos viginti & octo medicinam faciens in præcipuis meæ prouinciæ ciuitatibus: quando mortuo Ludouico patre, medico in artis operibus exercitatiſsimo, in patriam reuertendum eſſe duxi: tũ vt dulci meorum ciuium conuerſatione animum, & corpus continuis laboribus ferè fractum aliquando recrearem: cum etiam vt rebus familiaribus, quæ propter abſentiam, haud leue damnum patiebantur, aliqua ex parte ſubuenirem. Sed quod maximè cupiebam, id conſequi non licuit, Mercenarij. Etenim poſt quatuor menſes, fui rurſus illinc diſcedere coactus. Quandoquidem ad medicinam, quam practicam veſpertinam dicunt, primario loco in celeberrimo Auguſtæ Taurinorum Gymnaſio, pro-

profitendam vocatus, accipere conditionem volui. Atque dum omnia pro B longo itinere neceſſaria præparo: libros & ſuppellectilia Ferrariã verſus tranſmitto, & ferè iam in viam accinctus: Tu vir clariſsime, quo cum nunquam antea fueram locutus, ad me dediſti literas, quibus à diſputationes quaſdam medicas, & Philoſophicas tecum agitandas inuitare voluiſti. Vix dici poteſt, quam fuerim admiratus. Importunum certè illud fuit ſcribendi genus à te nulla prorſus accedente occaſione tentatum: præſertim verò cum ſcires, me longè quidem ab eiuſcemodi diſputationibus abeſſe, tum quia illas longiſsimo intermiſerim tempore, tum quia aliud erat, tunc mihi negotium, quàm incumbere literis: dum verò diu multumque cogitaſſem, nec inuenire cauſam potuiſſem, propter quam mihi infinitis propemodum laboribus, & animi perturbationibus, occupato, & iam diſceſſuro, dubitationes illas propoſuiſſes: F id certè ad vires ingenij mei tentandas, effeciſſe te ſuſpicabar: quod poſtea tuæ illæ, quas ad me tunc dediſti, literæ confirmarunt. Sed qualiſcunque tandem fuerit cauſa, reſcripſi perhumaniter, me breui ſatisfacturum. Atque id ſanè præſtitiſſem, niſi occupationes, tũ quæ circa rẽ familiarem, tum uxorem, filiolosque dulcisſimos proximè, & non ſine lachrymis relinquendos, maximæ verſabantur, me adeo detinuiſſent, vt vix quidem ocium inſtaurandi corpus concesſiſſent. Mox verò Auguſtam Taurinorum perueniens publico ſtatim ſuſcepto interpretandi munere, ne tum quidem licuit ſatisfacere: immo, vt ingenuè fatear, aliud ex alio negocium in cauſa fuit, vt reſponſionis obliuiſcerer. Verum cum primum tomum epiſtolarum medicinalium aduerſus importunitatem cinicam edere in lucem ſtatuiſſem, variasque colligiſſem epi- G ſtolas, fortè ad manus tuæ illæ peruenerunt litteræ, & tunc haud amplius cunctandum ratus, reſponſionem dedi, eamque cum alijs epiſtolis publicaui. Duplici arbitrabar nomine tibi ſatisfeciſſe: primum, quia cognoui alijs quàm plurimis, quorum extant apud me teſtimonia, uiris in medicinæ, & philoſophię ſtudio exercitatisſimis, meam opinionem placuiſſe. Deinde etiam cum anni duo cum dimidio præterijſſent, haud putabam te amplius reſponſurum. Cur enim grauis & acutus philoſophus tandiu retardare debuiſſes reſponſionem? Mea tamen me fefellit opinio: Michael enim Columbus Centalenſis diſcipulus meus cariſsimus, & optime ſpei adoleſcens dedit ad me Patauio litteras decimanona Decembris anni huius 1582. quibus mihi certiorem facit te in calce ſecundi libri tuarum dilucidationum, ſententiam expendiſſe meam, atq; H fuiſſe conatum funditus auertere. Eodem ferè tempore Hieronymus Genatius amicus meus, ſi quis alter eſt, ſingularis, dignitatis & honoris mei maximè ſtudioſus, per publicum Venetorum tabelarium librum mittendum curauit. Plurimum gauiſus fui accepto libro: nam putabam ſolidam me inuenturum doctrinã ſanè philoſopho dignam: æquo patiebar animo meas reprobari ſententias, cum in eiuſcemodi diſputationibus, non minus honeſta victoris, quam victi videatur mihi conditio: immo multo maior, & fructuoſior fortasſis victi conditio eſt: qui enim vincit, aut nihil, aut inanem, certè gloriam acquirit: at qui vincitur doctior euadit. Eo animo tractationem perlego totam libenter, quin deuoro potius bis atque tertio: ac inter legendum ad-

A mirabar inſignem eloquentiam, dicendi grauitatem, ſubtilitatem, in dialecti-
cis ſtudijs exercitationem: ita vt primo aſpectu tuæ illæ rationes adeò mihi
viderentur validæ, vt de victoria deſperans cedendum iudicauerim. Sed cũ
pacatiori animo, & attentiori ſtudio ſingula peruoluerim, intimius contem-
plarer, vimque rationum inter ſeſe conferrem, multò meliorem in diſputa-
tione ipſa me habere partem recognoſcens, id publicè teſtandum duxi. Quia
verò nihil antiquius fuit aliquando apud me, quàm veritatem docere, & la-
borinus meis ſtudioſæ iuuentuti prodeſſe: hanc propterea tractationem con-
ſcripſi aduerſus lucubrationes tuas; putans te philoſophum apprimè doctum,
prudentemque omnia boni & æqui conſulturum. Porrò quia duo potiſſimum
in tua continetur tractatione, quorum vnum ad doctrinam pertinet, aliud
B verò extra rem. Rurſus circa doctrinam duas propoſuiſti tibi examinandas
ex epiſtolis meis: illam primum quam de doloris eſſentiam ad Io. Baptiſtã
Cucinam conſcripſimus, & aliam quam ad te dedimus pro tuorum problema-
tum explanatione: hic primum de doloris natura nihil ediſſeram: quia mul-
tò antea, quàm tu de illo ſcripſiſſes argumento, Ambroſius Barbauarius Theo
logus, & philoſophus prçſtantiſſimus dubitationem propoſuit, cuius explana-
tionem in epiſtolis medicinalibus leges. De problematis verò hic diſſeremus,
& niſi meum me fallit iudicium, diligenter, De ijs verò quę ſunt extra rem,
perbreue hoc ſit reſponſum. In primis gaudeo Mercenari, iam te fateri il-
lud verum eſſe, quod de homine nouo circumferebatur. Verùm id ſcribere
C amico tuo non debebas: quia nouus ad dicendum homo non eſt, qui multò
antea Romæ publicè docuit. Deinde quid hoc ad munus tuum? An fortaſ-
ſis ex iuuene curioſè quęſiuiſti, vt mecum lætareris de optione, & de pro-
greſſu? Hoc tuum erat, ſic poſtulante affinitate, quam uelis nolis tecum ha-
bet Octauius, & Virginia. Sed cur ſi aliud non fuit tuarum literarum ar-
gumentum, noluit aliquando illas tum Antonio Bergæ, tum mihi ſummis
precibus poſtulantibus, legendas præbere? Negauit ille ſemper datuum li-
teras non alio nomine, quàm quod nollet ſua cauſa aliquam inter nos conui-
tari ſimultatem. At Io. Baptiſta Leonus diſcipulus meus, artium & medici-
næ doctor, quales illæ fuerint teſtatus eſt nobis: niſi igitur literas exhibeat le-
gendas Doctiſſimus ille, atque prudentiſſimus iuuenis, eadem apud me ſem-
D per vigebit ſuſpicio. Cæterùm, quod ſtatim initio tuæ diſputationis, me ina-
nem, & erroribus plenam dediſſe reſponſionem profitearis, & admodum tar-
dam nempè anno vno, aut parum ſupra quàm mihi propoſita fuerit diſpu-
tatio. Riſu dignum videtur mihi; iam enim audiuiſti cauſas cunctationis:
deinde tuum non eſt iudicare, ſed ad alios eiuſcemodi pertinebat iudicium:
neque decebat philoſophum obloqui, multò minus conciuem, minimè om-
nium affinem. Sed quia ſatis videor meam tutatus dignitatem, nunc tempe-
ſtiuum eſt ad ipſam diſputationem accedere: vt tandem qui æqui futuri iudi-
ces, vter noſtrum aberrauerit, facilè percipiant.

SVMMA

SVMMA RERVM CAPITA IN DISPVTAtione explananda proponuntur, & quis ordo in diſputatione ſit ſeruandus, Caput II.

Expedit inſtitutæ diſputationis ſumma capita recenſere: & ordinem proponere in difficultatum explanatione à nobis obſeruandum. Verùm, ne quiſpiam putet me falsò quicquam imponere Mercenario (quod illum contra me diſputantem effeciſſe à nobis loco ſuo demoſtrabitur) illius afferre verba in medium conſtitui. Quatuor itaque proponit ille mihi diſcutienda problemata hiſce verbis vſus. Habet Galenus ad extremum tertij libri de temperamentis morbis remedia ſecundum gradum æqualia adhibenda eſſe: quæ ſententia de veritate ſemper mihi ſuſpecta fuit. Si quidem eueniet nunquam morbum euictum iri, cum inter paria actio exerceri minimè poſsit. Secundum problema. Sed poſtquam (inquit) hac in re incidit oratio de reſiſtentia, cupio abs te intelligere, quid reſiſtentia ſit: cum medici, & philoſophi ancipites perplexique videantur. Tertium problema. Qua uia, & methodo ſapientes omnes cognouerint in igne preter calorem ſiccitatem adinueniri. Quartum verò proſequitur cum ait. Cujus problematis veritatem ſi fueris aſſecutus, vt arbitror, conſiderabis, qua ratione à natura ſingulis elementis geminæ qualitatem fuerit accommodatæ: quod à nemine hactenus animaduerſum fuiſſe video. Hæc ille. In ijs quæſtionibus diſſoluendis eundem inſequi placet ordinem, quem ille in proponendis ſeruauit: enitarque in omnibus duplici ratione ſatisfacere; tum per conceſsionem, tum per inſtantiam: ſic enim uidebor mihi veteres philoſophos, præſertim verò Ariſtotelem imitatus: idque ipſum non ſolum in dilucidandis problematis efficiam, ſed etiam in ſingulis illius rationibus. Quamobrem à primi problematis dilucidatione ordiamur: quędam in primis de remedij quantitate generatim, & de illius indicatione explicantes.

MAXIME DIFFICILEM ESSE TRACTATIONEM de quantitate remedij, & quid illam indicet. Caput III. H

IAM verò duplicē exiſtere cognitionem ſtatuamus exactam vnam atque ſcientificam; aliam verò coniecturalem, quâ artifices non infrequenter vtuntur. Exquiſitè cognoſcere quantitatem remedij impoſsibile quidem eſt. Quia nulla eſt, ut recte inquit Galenus in arte medica, nec res, nec medela, quę ſpecie dicibilis non ſit: ſed quod nec dici, nec ſcribi, nec omnino percipi poteſt, id quantitas in vno quoque eſt. Hoc autem illud eſt, quod artem medicam in agendo

A do coniecturalem. Neque id mirum eſt. Naturam enim curandi corporis
ſcias oportet: quo quantum morbus ab illius ſymetria diſceſſerit, intelligens,
menſuram determinatam preſidiorum cognoſcas. At fieri non poteſt, ut quan
tum à ſe inuicem diſtent cognoſcas, niſi compertum habeas, quàm eſſet cor-
pus aut humidum, aut frigidum, aut calidum, aut ſiccum cũ valeret: quan-
tumque ex his exceſſerit, cum ęgrotauit: hocque ad unguem ſciri non po-
teſt: cum ſit ἀδύνατον particularis naturæ exactam habere notitiam. Etenim
rectè dicebat Galenus, ſi omnium hominum particularem naturam cogno-
ſcerem, utique me talem eſſe arbitrarer qualem Aeſculapium fuiſſe ferunt.
Hinc fit, ut cogamur confugere ad id, quod commune eſt (relicto proprio)
& coniecturis uti ad eam cognitionem accommodatis. Nec eiuſcemodi con
B iecturalis notitia cuiuſuis hominis eſt: Sed ad eum præſertim pertinet, ut ait
Galenus, qui vires omnium, quę in arte ſunt didicerit, memoriaque manda
uerit, atque diligentia omni adhibita ſeſe in operibus artis exercuerit: pau-
ci verò tales exiſtunt. Supponamus itaque hominem in artis operibus exper
tum: oportebit hunc coniecturalem de quantitate notitiam à duobus potiſſi-
mum ſumere. Nempè à quantitate morbi, & a naturali temperamento.
Duo enim hæc inuicem ſunt conferenda: cum alioquin morbi quantitas ex-
ceſſusque magnitudo cognoſci non poteſt. At ſi quiſpiam naturalem morbi
temperaturam ſimul cum morboſæ temperaturæ magnitudine rectè compara-
uerit, hic coniectura facilè aſſequetur, quantum hic à naturali ſua recedat tem
perie: ita ut compertum poſtea fiat, quo nam indigeat, ut ad priſtinum ha-
C bitum reſtituatur. Vt exempli gratia (inquit magnus Auicennas) ſi ſalubris
temperatura frigida fuerit, morboſa verò calida tunc à ſua temperatura ma
gno diſtat exceſſu: magnaque indiget refrigeratione: quod ſi utraque calida
fuerit, modica refrigeratio ſatis erit: quare ex utriuſque curatio indicationis
pręſtatur. Neq; enim aliud eſt ipſa ſanatio ſiue curatio, Galeni teſtimonio,
quam præſentis in corpore affectus uitioſi in naturalem habitum mutatio.
Naturalem verò habitum nuncupo illum, qui præfuerat anteaquam ægrota-
ret, etiamſi illud non carere uitio cognoſcamus. Cum autem contrarij ſint
eiuſcemodi affectus neceſſe eſt, vt per contraria fiat eorum alterius in alterũ
tranſlatio. At id fieri debita conuenit menſura. Non enim ſatis eſt calido
affectui admouiſſe frigida, niſi id cum modo fiat, vt Galenus ait. Metuen
D dum enim ſi infra modum id fiat, ne morbi reliquum quidpiam relinquatur:
Sin modum excedas: contrarium morbi genus inducas. Qui enim ſupra,
quam par eſt, calidum morbum refrigerat, is ſanitatis mediocritate traſmiſ-
ſa, alium excitabit morbum, qui ſit frigidus: quod quo minus accidat, natu
ram curandi corporis ſcias oportet. Determinata igitur remedij quantitas in
dicatur à quantitate, ſiue magnitudine morbi: & à naturali temperamen-
to, duo enim hæc inuicem conferentes menſuram auxilij cognoſcimus. Hęc
vera eſt ratio, propter quam vtendum eſt remedijs cum morboſa diſpoſitio-
ne, ęqualibus non ſuperioribus, cum non conſtituamus, ut rectè dicit Gale
nus, propulſato morbo nouam introducere intemperiem: neque rurſus infe-
rioribus utendum eſt, quia non haberent vim propulſando morbum. Sed hic

eſt etiam, atque etiam animaduertendum, remedium infirmius morbo, minuere quidem morbum, & ea ratione iuuare, ſed neque prorſus tollere, neque perſanare ſemel adhibitum: ſed identidem repetitum: atque tunc par morbo, & æquale euadit. Et hæc ſanè medendi ratio cum primis tutiſſima eſt, cum mediocris aliquiſpiam affectus curandus proponitur, ut lentè paulatimque eximatur. Non enim citra corporis offenſionem, magnamque perturbationem, iacturamque naturę, vniuerſum repentè demoliri licet: quod in contrariorum validorum pari robore, magna ui, & vtriuſque iactura confligatur. Multoque magis ſi corporis, aut affectæ partis ſubſtantia rara, aut eximio ſenſu prędita ſit. Ita enim pronunciauit Hippocrates, vniuerſim & repente, vel vacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, vel alio quouis modo corpus mouere periculoſum: omne ſi quidem nimium naturæ inimicum. Paulatim verò quod fit, tutum. Cum enim lentè id, paulatimque fit, vtrique tum morbo, tum naturæ conſulitur. Morbus ſiquidem abigitur, natura quàm minimum fieri poteſt offenſa. Bifariam autem lentè, paulatimque curationem fieri contingit contrarijs, quæ aut pari, aut inferiore ſint receſſus ordine. Nam & contraria paria, ſi exigua quantitate adhibentur: & quę inferiore ſunt receſſus ordine identidem repetita, morbum blandè ſenſimque eximunt. Quod enim ordine tertio frigidum eſt, ſi paris ordinis morbo applicetur quantitate modica, non vniuerſum poteſt ſemel repenteque diſcutere: at identidem ſępiuſque repetitum poteſt. Atque hæc profecto tametſi copia non magnopere lædunt, tempore tamen qualitatis noxiæ labem corpori quandam inurunt, ut non admodum tutus ſit illorum uſus. Non enim immodicum corporis calorem congruenter, vel oppio, uel mandrágora, vel hyoſciamo exigua licet portione repetita, extingues: neque exuberantem humorem parua portione, uel ſcamonij, vel colloquintidis repetita vtiliter detrahes. Tutior longè altera eſt, quę lentè paulatimque fit curandi ratio contrarijs blandis, & quæ inferiore ſint odine, ſed aut repetitis, aut interdum copia maiore adhibitis: ſenſim quidem, multoque ocio, & tempore affectum omnem depellunt, nullo aut certè, quàm minimo corporis & virium diſpendio, nec vlla qualitate noxia in corpus inducta: Ne tamen uſque adeo imbecillę, & languidę ſint remediorum uires, ut nihil ferè proficiant. Si quidem morbus vehementior illas plerunque ſic aſpernatur, & contemnit; ut his vel iteratis nihil cedat: ſic verò blandæ ſint, vt tamen aliquantum iuuent, ne remediorum blandimentis (quod ſæpè fit) morbus exaſperetur. Itaque ſi morbus fuerit vehemens, & maximum ſit in mora periculum, æqualibus remedijs tum gradu, tum quantitate utamur. Si verò adeò uehemens non ſit, detque inducias, inæquali, inferiorique utemur pręſidio: aut quod ſit inferius quantitate & mole, non gradu: aut quod ſit inferius gradu, mole autem uel ſuperius uel æquale. Hæc ſumma eſt medicorum ſententia, quam veriſſimã eſſe quotidiana experientia in artis operibus oſtendit. Qua nulla dari poteſt notitia, aut humanæ uitæ utilior, aut magis conſpicua. Qui verò omnibus morbis æqualia adhibet, hic malè conſulit humano generi. Multo magis Mercenarius hic meus, qui non uult utendum æqualibus in gradu remedijs,

A ſed continuò ſuperioribus. Qua medendi ratione tot occideret, quot ferè curando, ſuſciperet.

EXPLICATIO PRIMI PROBLEMATIS AN AEQVALIBVS in gradu remedijs vtendum ſit ex Augenij ſententia. Caput quartum.

EXPOSITIS iam fundamentis noſtræ tractationis diſputationem cum noſtro antiagoniſta Mercenario aggrediamur: is igitur con-
B tra medicorum ſententiam hoc modo ratiocinari uidetur mihi.
Omnis actio fit à proportione maioris inæqualitatis: æqualia in
gradu nō habēt proportionē eiuſcemodi: ab æqualibus igitur actio
aliqua pro ipſorū morborū propulſatione fieri nō poteſt. Huic rationi duobus
modis veterū conſuetudine, ut diximus, ſatisfaciundū duximus. Primum per
conceſsionem: mox vero per inſtantiam. Conceſsimus illi, & vltro dedimus
omnem actionem fieri à proportione maioris inæqualitatis. Sed æqualium a-
ctionem diximus eſſe duplicem: aut enim illa agunt ſolitaria, aut cum alio
agente complicata: dum ſola agunt, corru ptiuam edere actionem nō poſſunt:
Quandoquidem eſt impoſsibile, vt quod cum alio habet æqualem agendi po-
teſtatem, illud corrumpendi per ſe facultatem poſſident (ſermo enim noſter
C verſabatur circa actionem corruptiuam) Quoniam quod aliud corrumpit, qua
ratione id facit, eſt illo potentius. At verò ſi conſiderentur æqualia, quatenus
connexa ſunt cum alio agente in aliquod tertium ab utroque corrumpendum;
dicebamus actionem illam ex duobus agentibus productam, habere propor-
tionem maioris inæqualitatis: quia quod per ſe non poteſt vnum: per ſe effi-
cere poterunt duo. Hoc verò in propoſito caſu contingere affirmabamus: nā
conceſſo æquale remedium non habere vim corrumpendi totam latitudinem
morbi per ſe: agens nihilominus in morbum ſimul cum natura proportionē
maioris inæqualitatis acquiſiuit. Hanc maiorem agendi efficatiam neutrū ha-
bet per ſe: non quidem natura: quia non indigeret remedio: (tunc enim vten
dum eſt illo, cum ſuſpicio eſt naturam ex ſe morbum ſuperare non poſſe)
D neque remedium ſuperius eſt propter æqualitatem gradus, (quod iam admiſ-
ſeramus.) vtrunque igitur agens in morbum, poſſunt illum corrumpere, atq;
omnino deſtruere: actioque vtriuſque ſuperior eſſe dicebatur. Propterea con
ſiderans hæc ipſa & diligenti ſtudio meditatus, recordor me in epiſtola ad
Mercenarium reſcripſiſſe. Ab æqualibus non fieri actionem corruptiuam in
corporibus non viuentibus: in viuentibus vero fieri propter actionem naturæ
adiuuantem hoc opus: quod alioquin ſola perficere aliquando conſueuit: ac
idcirco dixiſſe Hippocratem naturam eſſe morborum medicatricem: ipſaque
remedia conuenire, vt naturæ inſtrumenta. Verùm ne putet Mercenarius me
aliquid addere, quod in prima reſponſione non dixerim: epiſtolæ mea uerba
recenſeo, quæ ſic habent. Dicimus primum actionem nunquam inter paria

fieri: quia natura ex ſe ſola longè ſuperior eſt morbis, cum ſponte illos diſcutit: cum verò adiuuatur arte, pariter ſuperat morborum vehementiam. Ab æquali in gradu in corpore non viuente actio non fit, vt viuat. In viuente fit, non quatenus æquale, ſed quatenus cum natura principaliter agente connectitur. Quamobrem duo contraria conſpirant in vnum natura vt præcipuũ agens: auxilium, vt agens ſecundarium, quod alioquin per ſe corrumpendo nihil efficeret. In hunc modum actionem hanc fieri dicemus à proportione maioris inæqualitatis] hæc prima fuit ſolutio. Secunda verò fuit per inſtantiam, quam certè haud magis aſſecutus eſt, quàm priorem Mercenarius. Propoſitum noſtrum fuit oſtendere, ab ęquali in gradu fieri actionem corruptiuã morbi: quamuis in alijs rebus corruptiua dici fortaſſis non debeat: Verba explicantia illam ſolutionem hæc fuerunt. An etiam fortaſſis cum Ariſtotele ſentiendum actionem eſſe duplicem: vnam qua contrarium omnino corrumpitur. Aliam qua contemperatur. An non breuiſſimis omnis eſſet diſſoluta dubitatio? Nam temperatione non erit amplius morbus, cuius natura in exceſſu cõſiſtit. Introductam verò à temperatione diſpoſitionem mediam, natura facilè ſuperabit] hæc ego. Quomodo verò contemperatiua actio quędam, ſit corruptiua morbi, explicabitur loco ſuo diligentius. Alia etiam ad hanc diſputationem pertinentia ibidem ſcripſimus, quę admodum oſcitanter legit: quandoquidem ſi accuratius legiſſet: in eos certè non perueniſſet errores, quos illi parum infra ſum explanaturus.

E F G

MERCENARIVM QVAEDAM FALSO IMPOſuiſſe Augenio. Caput V.

MERCENARIVS poſtquam mihi vitio vertit nimis diuturnam reſponſionem dediſſe: propoſita mea explicatione, ſic ſcriptum reliquit. Attamen ſi reſponſio hæc accuratè perpenditur inanis eſt, & erroribus plena: qui, vt omnibus pateant, eius dicta accipio, dicit primo. Remedia ſecundum gradum æqualia morbis adhibita, vt æqualia ſunt contra morbum non agere; ſed prout imparia, morboque ſuperiora ſunt. Dicit ſecundo remedia ad agendum validiora fieri ope naturæ, quæ animal conſeruat] Hæc ille deducit ex mea opinione: propterea totis viribus innititur reprobare vtranque propoſitionem: ſed anteaquã ad aliorum examen veniamus, ne quid intactum relinquatur, in ſupradictis primum inſiſtamus. Perperam certè me tardæ reſponſionis arguit: nam cauſas tarditatis in ipſa prętatione aperuimus. Sed pone nullam adfuiſſe cauſam, an propterea culpandus fuiſſet Augenius? quid ſi in nonum annum reponere voluiſſem? quid ſi non ita pręparatus ad reſpondendum? quid ſi non tam acuto prędictus ingenio, quàm ſi ipſum fortaſſe facit? Quid præterea abſurdi ſi tuam illam importunam diſputationem agredi noluiſſem? ſed obſeruat oculatus Mercenarius feſtucam in oculo Augenij, neque trabem in oculo ſuo? Quod dare noluerit reſponſionem niſi anno pręterito poſt receptas literas, H

A Augenius à Mercenario repræhenditur: at ille interim laudabitur reſponſionem
retardans ad Augenium annis duobus cum dimidio de rebus potiſſimum, quæ
ad philoſophiam, quam profitetur publicè, pertinent? leuia fortaſſi hæc.
Sed cur quæſo inanem, & erroribus plenam dediſſe Augenium reſponſionẽ
gloriatur? quæ ſint ea in epiſtola à me inaniter dicta? quo iudice ſic cenſet?
ille ne igitur agonotheta, & iudex? ſic ille non de Augenio modo, ſed de Ga-
leno, & de omnibus medicis victorem ſe euaſiſſe pronunciant? Perſcrutabi-
mur poſtea utra ſit opinio inanis, & erroribus plena. Nunc videamus, quem
exitum habeant tuæ propoſitiones, tuas meritò nuncupo, cum te illas effinxiſ
ſe, & ſomniaſſe ſum breui oſtenſurus. Hæc prępoſitio. Remedium æquale in
B gradu non agit in morbum vt æquale, ſed vt ſuperius, & proportionem maio-
ris inæqualitatis habeas] pronunciata à me nunquam fuit: neque tacitè ex meis
deducitur uerbis: ſomnium igitur erit Mercenarij. Primum nunquam ne-
gaui ab æquali in gradu fieri actionem poſſe: vtpotè qui ſciam, & omnino
profitear non ab ęquali modo, ſed etiam ab inferiori actionem fieri. Sed in
illius gratiam admiſeram ab æquali non fieri actionem corruptiuam: proptc-
rea concludebam. Auxilium ſolum & per ſe conſideratum ęquale morbo, ex
conceſſione iam facta, nihil prorſus efficere corrumpendo. Et hoc rurſus di-
cere volebam hiſce verbis. Ab ęquali in gradu in corpore nō viuente actio
nō fit (vt aiunt) in viuente fit. Aequali igitur in gradu agit in ęquale contem-
perando: quæ ſanè contemperatio quo ad aliquid corruptio eſt, vt in exami-
C ne ſecundæ rationis dicam. Pręterea nec aliquando dixi remedium ęquale
agere, vt ſuperius. Nam quod eſt æquale per ſe ſi perius eſſe non poteſt. Sed
dixi. Non agere ęquale remedium in morbo actione corruptiua: quod illi
conceſſeram, licet omnino falſum eſſe ſcirem. Propoſitio, quæ ex mea ſen-
tentia deducitur, hęc fuit. Remedium, & natura in morbū agentia habent
proportionem maioris inæqualitatis. Hęc mea fuit aſſertio: quam confirma-
ui parum poſtea, dum tuæ rationi ſatisfaciebam his verbis. Tamen humidū
vt duo appplicatum ſicco vt duo habebit perpetuo victoriam natura ipſa agen
te cum humido] Et parum infra dicebam. Quia quantumuis morbo impar,
ſuperius tamen redditur contrarium adiutum act.one naturæ] Videas igitur
me ſemper duas agentes cauſas inuicem connectere: vnam pręcipuam & in-
D ternam: aliam ſecundariam, externamque: duas haſce cauſas in morbum agen
tes habere proportionem maioris inęqualitatis. Tu verò diuidis duas haſce
cauſas, imponiſque mihi, quod dixerim, remedium ęquale agere, vt ſuperius.
Exitum, cognouit primæ aſſertionis Mercenarius, agrediamur ſecundam. Vn-
de quæſo hanc Mercenari deducis propoſitionem? legito accuratè totā epi-
ſtolam, perpendito diligenter ſingula verba, nunquam inuenies ab Augenio
dictum, remedium ęquale in morbum agens maiorem agendi vim, atque po
teſtatē acquirere opera ipſius naturę. At certè illud colliges, remedium eua-
dere ſuperius morbo ſimul cum actione naturę. Aut etiam naturę actionem
ſimul cum ęquali remedio euadere ſuperiorem morbo. Haſce admitto liben
tiſſimè aſſertiones: quia ſic mea fuit opinio, ex quibus colligi non poteſt, re-
medium acquirere validiorem agendi vim, quam antea habuerit, naturæ be-

neficio

neficio: ſed vtrunque agens ſuam uim ſeruans, dum ſimul conſpirant contra E
morbum, habere proportionem maioris inæqualitatis. Decebat ſanè Mercenarium meas haſce reprobare propoſitiones: idcirco cur id facere prætermiſerit, vehementer admiror. Niſi fortaſsis diceremus ſtudium & contradicendi cupiditatem in cauſa fuiſſe erroris illius: ideoque ſomnium illum proferre voluiſſe in medium, benè conſcium ſibi ipſi, quod cum illę non potuerint reprobari, effingendas alias, vt reprobaret, vtque hinc occaſionem conſequeretur dilucidandi veritatem, more alioquin ſuo, noſtro ſæculo incognitam.

QVOMODO QVOD EST AEQVALE SVA natura, quo ad aliquid poßit nuncupari ſuperius, & inęquale contra Mercenarij ſententiam. Caput VI. F

DE propoſitionibus à Mercenario philoſopho propoſitis, ſatis diximus, ex quibus colligere poteſt ille, quem exitum habitura ſit illius diſputatio, cuius fundamenta ſtatim corruunt, & ſine machinis: propterea omnis inter nos remota videri poſſet controuerſia circa diſſolutionem primi problematis, cũ aliud ego dixerim, ille verò aliud ſenſerit, & repræhendere conetur. Sed tamen ne ſub- G
terfugere diſputationem videar, experiri in animo eſt, quid acutiſsimo ingenio pręditus contra meam ſcripſerit ſententiam. Audienda itaque ſunt illius verba, quæ immediatè ſubſequuntur. Sic enim habent. Circa primum dictũ duo committit errata, primo vir iſte ſibi ipſi non conſtat, quoniam in hac ſolutione inquit remedia paria ſecundum gradum morbis adhibita, ut paria ſunt contra morbum non agere, ſed ut ſuperiora ſunt, maiorisque inęqualitatis proportionem habent: paulò autem inferius oppoſitum ait. Reddens enim rationem cur eſt, ſi remedia in inferiori etiam gradu adhiberi poſſunt, Galenus aſſeruit, morbis remedia ſecundum gradum æqualia adhibenda eſſe, inquit, ut Galenus indicaret remedia morbis ſecundum gradum ſuperiora adhibenda non eſſe: verba ipſius hęc ſunt. Reſpondeo Galenum parem dixiſ- H
ſe gradum, ut omnino neget ſuperiorem: non autem inferiorem gradum licet inferiori, nunquam licet ſuperiore uti.] Iam verò ſi remedia & inferiora, & paria, nunquam autem morbo ſuperiora eſſe debent: igitur quod in hac reſponſione ab ipſo elicitur, quod licet remedia morbis paria ſint non vt paria concurrant, ſed ut morbo ſuperiora ſunt, non conſiſtit: & vnum alterum euertit. Labitur ſecundo, quoniam ſi remedia ſecundum gradum ęqualia nihil quicquam (vt ait) corrumpendo efficiunt, ſed ut ſuperiora: maiorisque proportioni inęqualitatem habentia: igitur non paria morbis ſecundũ gradum remedia, ſed ſuperiora adhiberi debent: vt connexum huiuſmodi ſit: Remedia adhibentur, ut morbum proſternant: iam verò non ut paria, ſed

vt

A vt ſuperiora (ut ait) morbum proſternunt. Igitur non paria, ſed ſuperiora
adhiberi debent: non ergo congruenter à Galeno decretum eſt, paria morbis
remedia ſecundum gradum adhibenda eſſe.] Hęc Mercenarius contra prio-
rem aſſertionem ex meis verbis, illius tamen ſententia, elicitam, ſcripſit.
Sanè illud primò loco dicendum eſt: nullam omnino in meis dictis inueniri
contradictionem. Nam haud abſurdum eſt aliquod æquale, & inęquale di-
ci vario reſpectu: quemadmodum magnum aliquid eſſe dicitur in compara-
tione ad unum, quod alterius reſpectu paruum eſt: mons inquit Ariſtoteles
in cathegorijs in relatione ad ſinapim eſt magnus: at in relatione ad maio-
rem aliquem dicetur paruus: ſic par, & impar, æquale, & inæquale. Hæc
equidem ex eorum eſſe numero, quæ in relatione ad aliud dicuntur, adeò
B eſt verum, ut dubitari non poſſit: idcirco prout varia fit relatio variè ſe ha-
bent. Remedium, ut rem ad noſtram diſputationem contraham, æquale eſſe
poteſt ratione gradus: inęquale ratione operationis: ſimile eſt de igne, cu-
ius gradus ſemper æqualis eſt in omni igne, efficientia verò non eſt par, ſed
inęqualis: ut ſi ignem in ferro ignito imagineris, & in palea. Aequale ita-
que poteſt eſſe remedium, at maior efficientia eſſe poteſt ſupra gradus æqua-
litatem: quæ res contingere non poteſt propter gradus, ſed ob aliud. Aequa-
le remedium ſi ea conſideretur ratione, qua in omnibus æquale eſt: nun-
quam habebit vim corrumpendi ex fundamento poſito, & noſtro antagoni-
ſta conceſſo. At uerò ſi conſideretur, quatenus agit in viuente corpore: quod
eſt dictu, quatenus, ſimul cum remedio agit natura ipſius corporis, hactenus
C quidem ſuperius morbo ſtatuitur: actioque ex his duobus compoſita corrupti-
ua eſt. Habetque ſemper proportionem maioris inęqualitatis. Vides igitur,
quod remedium æquale per ſe conſideratum, non opponitur remedio agen-
te in morbum ſimul cum natura. Cum dico. Remedium æquale non agere
in morbum intelligo actionem corruptiuam: id enim explanabam infra di-
cens. Quod alioquin ſolum nihil prorſus efficeret corrumpendo.] Idcirco
ſi hanc habere debet actionem remedium opus eſt, ut illam habeat ab alio:
id uerò illi contingit ex connexione naturæ. In his nulla oppoſitio eſt Mer-
cenaris: cum omnia inuicem conſentiant: Nunquam licet (repeto libenter,
vt qui aſſequi meam opinionem nolueris, nunc planius aſſequaris) uti reme-
dio in gradu ſuperiore pro morbo propulſando. Licet vti ęquali remedio ra-
D tione gradus: quod æquale remedium naturæ actione fit ſuperius morbo. Hę
duæ opponuntur propoſitiones. Remedium in gradu æquale: remedium in
gradu non æquale: eſtque oppoſitio in gradu. Iſtę verò non opponuntur.
Remedium ęquale non habet actionem corruptiuam in morbum vt æquale:
& Remedium æquale corrumpit morbum, ut alterius ratione illo ſuperius
euadit. Hæc etiam manifeſtum faciunt ſecundam illius rationem nihil con-
cludere: quę res vt pateat omnibus, eam ſic breuiter propono. Illis reme-
dijs vtendū eſt pro morbis profligandis, quæ vim habent illos corrūpendi: nō
ſunt. Atqui æqualia remedia in gradu non corrumpunt: illa igitur adhiben-
da. Hanc ego arbitror ſummam demonſtrationis Mercenarij: ſed certè, ſi
benè iudicio, non concludit. Eſt enim minor falſa dupliciter: tum ex con-

a. ceſſione:

ceſsione, tum re ipſa. Dico falſam eſſe ex conceſsione: quia admiſimus iam E ab æquali per ſe, & ſolum conſiderato non fieri actionem corruptiuam morbi: ſed tamen nunquam admiſimus ab æqualibus ſimul cum naturę actione fieri corruptionem non poſſe. Aequalia igitur remedia hac ratione corrumpunt morbum: propterea dum acutus Mercenarius inquit. Quod remedia ſecundum gradum æqualia nihil quicquam corrumpendo efficiunt. Dico non recte fuiſſe dictum. Sed debebat ſic proferre nempè, Remedia ſecundum gradum æqualia ſola nihil quicquam corrumpendo efficiunt. Ego enim ea in epiſtola ita ſcripſeram. Auxilium vt agens ſecundarium, quod alioquin ſolum (velim notari hanc dictionem) nihil efficeret corrumpendo. Rurſus falſa eſt ea propoſitio non ex conceſsione, ſed etiam re ipſa: quia remedia æqualia porſus corrumpunt morbum, vt explanabo loco ſuo diligentius. Quamobrem quæ ipſe hiſce uerbis dicit, omnia falſa ſunt. Si remedia ſecundum F gradum æqualia nihil quicquam (ut ait) corrumpendo efficiunt.] hic addere debebat, ſola. Deinde verò cum addit. Sed vt ſuperiora, maiorisque proportionis inæqualitatem habentia.] Somniat. Nunquam admiſit Augenius remedia æqualia eſſe ſuperiora per ſe: ſed hoc habere ab alio: ut à mutua opera naturæ in propulſando morbo. Hæc ſanè de primis rationibus Mercenarij ſufficiat dixiſſe.

NATVRAE NOMEN MVLTIPLICEM *habere ſignificationem, & de qua ſit in propoſita diſputatione intelligendum.* G

Caput VII.

SEcunda propoſitio, quã reprobãdã ſuſcepit Mercenarius erat, quod naturæ beneficio remedia non acquirebant maiorem agendi poteſtatem. Pro qua re demonſtranda multa dicit de naturæ operibus, quæ cum à nobis examinanda ſint diligenter, expedit prius omnem è medio ambiguitatem tollere, quæ poſſet reddere noſtrum negotium magis obſcurum. Naturæ itaque nomen, quoniam multiplicem habet ſignificationem, prius diſtinguendum eſt, mox autem explanandum, de qua inſtituta ſit à nobis in hac diſputatione tractatio. Boetius H itaque in libro, cui titulus eſt de duabus naturis, & una perſona CHRISTI: quatuor modis naturam ſumi poſſe docuit. Primum (inquit) natura capitur pro omni re, ſiue ſubſtantia fuerit, ſiue accidens, & poteſt ſic definiri. Natura eſt earum rerum, quæ cum ſint quoquo modo intellectu capi poſſunt. Deinde preſsius accipitur natura, pro ſubſtantia tantum, ſiue corporea, ſiue incorporea, & ſic definitur. Natura eſt, quod facere, aut pati, aut utrunque poteſt. Deus tantum eſt agens, materia tantum patiens, anima verò & aliæ res ſimiles, & agunt, & patiuntur. Præterea etiam anguſtius ſumitur pro tota ſubſtantia corporea, & hanc Ariſtoteles definiuit libro ſecundo Phiſicorum cum ait. Natura eſt principium motus & quietis eius,

in

A in quo eſt, primo, & per ſe, & non ſecundum accidens. Poſtremò (inquit) ſumitur natura pro ultima & propria differentia, cuiuſcunque rei, vnde dicimus aliam eſſe naturam auri, & aliam argenti, & varias eſſe naturas animalium, poteſtque ſic definiri. Natura eſt unam quamque informans ſpecifica differentia.] Hęc Boetius. Alię præterea ſunt naturæ ſignificationes apud philoſophos, & apud Medicos. Ariſtoteles enim libro ſecundo de auſcultatione phyſica vocauit generationem naturæ nomine: quia erat uia in naturam. Galenus verò in arte medica, atque paſſim alibi uocat naturam conſtitutionem corporis conſtantem ex temperamento ſimilarium partium, conformatione organicarum, & vnione earundem. Rurſus uerò temperamentum duntaxat vocare conſueuit naturam: ut cum primo libro de ratione cu-
B randi ad Glauconem philoſophum ait. Non ſolum communem omnium hominum naturam, ſed etiam propriam, atque particularem eſſe cognoſcendam. Adhæc verò natura ſignificat etiam Hippocrati temperamentum, vt apertè admodum declarauit ille primo libro de hominis natura. Præterea naturæ nomen vſurpatur Galeno pro calido innato: de quo primo aphoriſmorum commentario decimoquarto dicebat. Animalium naturam nihil aliud eſſe, quàm innatum calidum ſecundum Hippocratem: Hoc ipſum animal à principio generaſſe, conformaſſe adauxiſſe; & uſque ad mortem enutriuiſſe. Atque libro ſecundo ad Glauconem calidum innatum eſſe dicebat aut animam, aut ſaltem proximum illius inſtrumentum; quod etiam dicebat libro de rigore, palpit. capit. ſexto. Libro verò quòd animi mores ſequantur cor-
C poris temperaturam, millies (ut ſic dicam) ille apertum fecit temperamentum eſſe corporis formam: atque vnumquodque eſſe id quod eſt propter temperamentum calidi, frigidi, humidi, & ſicci; quodque res ipſæ conſtant ex materia, & ex temperamento. Neque uidetur Ariſtoteles habuiſſe aliam ſignificationem naturę in quarto libro metheorolog. cap. de putredine, cum agens de iis, quæ ſecundum partem putreſcunt ſic dicebat. Quinimo proprię dicitur putrefactio in iis, quæ ſecundum partes corrumpuntur; cum ſeparata fuerint à natura.] Cum itaque naturæ nomen tot habeat ſignificationes, quæritur de qua propoſita ſit tractatio in hac diſputatione. Reſpondeo me naturæ nomen intelligere primum temperamentum totius, & partium medicorum omnium conſuetudine. Deinde calidum etiam innatum audire ſuis faculta-
D tibus prędità: & in hac re cum Mercenario conſenſus adeſt quia infra admittit calorem naturalem nuncupari poſſe naturam. Num autem formam vltimam vniuſcuiuſque rei intelligere debeamus infra diligentius explanabitur. Interim verò non ſit aliqua lis inter nos, an temperamentum propriè nuncupari debeat natura: an autem ſit naturæ inſtrumentum: quia primum ſatis habeo ab antiquiſſimis authoribus fuiſſe naturæ nomine inſignitum. Mox autem ſi inſtrumentum eſt, erit veluti quędam diſpoſitio, & uia ad introducendam formam, quam tamen Ariſtoteles nuncupauit naturam.

AN NATVRA ET ESSENTIA REI ANImata, ſiue inanimatæ per ſe vim habent alterandi ex Mercenarij ſententia. *Caput VIII.*

POSITO in hunc modum noſtræ diſputationis fundamento, experiamur modo quibus machinis Egregius Mercenarius ſecundam propoſitionem euertere conetur. Quod igitur in ſuperioribus fecimus, id nunc faciamus illius verba in medium afferentes: quibus me ſic agreditur. Labitur præterea circa alterum E
dictum cum inquit. Contrariam qualitatem morbo applicatam tametſi proprijs uiribus morboſæ qualitatis exuberantiam euincere non poſſit: naturæ tamen auxilio, & ope illam corrumpit. Vt ſi in ardente febre ſecundum tres gradus fuerit caloris exceſſus, & huic frigus ſecundum totidem gradus adhibeatur, & prout cum animalis natura connectitur ad agendum vel refrigerandum validius redditur, vt caloris æſtum perdat, atque corrumpat, quo certè nihil abſurdius dici poteſt.] Quoniam ſi frigidum vt tria caloris exuberantiæ ſecundum totidem gradus adhibeatur, & prout cum animalis natura connectitur validius ad refrigerandum efficitur, ita ut caloris exceſſum reſtringuat, quod per ſe ipſum efficere non valet, aut hoc eſt quoniam animalis natura & ipſa refrigerandi vim, atque naturam habet: aut quia animalis G
natura plures impartitur frigiditatis gradus, ex quorum additione frigidum, vt tria validius efficitur ad refrigerandum. Sed nec vnum, nec alterum certè dici poteſt: Non primum, quoniam nulla corporum naturalium eſſentia, & natura ſiue animata, ſiue inanimata ſint, per ſe alterandi, aut refrigerandi, aut humectandi uim habet, ut primo de ortu, & interitu capite de actione, & paſſione ex Ariſtotele colligitur: ubi alterandi uis atque natura primis qualitatibus ſolum accepta refertur: cuius ratio in promptu eſt: quoniam refrigerare, & humectare, & conſimilia primarum qualitatum propriæ eſſentialeſque operationes ſunt: frigus enim ut frigus frigefacit: humidum, ut humidum humectat, ita etiam calor. Igitur huiuſmodi opera ſolum primis qua H
litatibus conueniunt, alijs verò medijs ijs: unde ſubſtantia ignis media caliditate calefacit, ſecluſa verò caliditate nequaquam alterat, aut calefacit. Vt libro de ſenſu, & ſenſiterio Ariſt. declarauit inquiens. Ignis qua ignis non agit, ſed prout calidus eſt & conſimiliter de ceteris.] Hæc Mercenarij opinio eſt. Cuius ſumma in hoc conſiſtere uidetur mihi. Si remedium validiorem acquirit agendi poteſtatem opera ipſius naturæ: aut natura habebit uim alterandi: aut natura plures gradus frigiditatis impartietur medicamento; ſed neque primum, neque ſecundum admitti poteſt: non primum; quia nulla eſſentia, & natura habet uim alterandi: quia alteratio ad primas qualitates pertinet: natura non eſt prima qualitas: quomodo autem deducat ſecundum, explanabimus poſtea.

REI

REI NATVRAM PRO TEMPERAMENTO, ET calore naturali habere per ſe vim alterandi. Caput IX.

HVIC rationi iam ſatis ſuperque in ſuperioribus reſponſum à nobis fuit, dum oſtendebamus, quomodo ſemper actio fiebat à proportione maioris inæqualitatis à remedio æquali: nam hoc ipſum, & natura dum ſimul agunt in morbum dicuntur illo ſuperiora, cum omnino corrumpant. Duo homines trahũt aliquod B pondus, cum tamen vnus trahere non poſsit: ſic remedium & natura ſimul corrumpunt morbum, omnemque exceſſum, quem neque remedium per ſe ſolitarieque ſumptum, (ſic ego admiſeram) neque imbecilla natura potuiſſent corrumpere. Sed nunc noſtra conſuetudine admittamus hoc ſuppoſitum: admittamus etiam omnes conſequentias, & oſtendamus Mercenarium, Philoſophum acutum nihil pœnitus concludere. Quamobrem, admittere volo ambas conſequentias: cum verò poſtea dicit: ſed neque vnum neque alterum dici poteſt. Nos id ipſum omnino negabimus: quia tum hoc tum illud admittendum eſſe demonſtrabimus. Et prius oſtendam C naturam habere vim alterandi tum per ſe, tum per accidens: mox verò explanabo modum, ſecundum quem remedium validiorem acquirat agendi popoteſtatem ab ipſa natura. Quod pertinet ad primum demonſtrabimus temperamentum, & calorem naturalem habere per ſe vim alterandi: poſtea verò idem docebimus de natura, vt pro rei vltima forma ſubſtantiali ſumitur. Vt igitur quod docere fueram pollicitus exequar de temperamento ſic dicere aggredior. Quodcunque ex quatuor elementalium qualitatum permiſtione conſtat per ſe vim alterandi poſsidet. Temperamentum conſtat ex eiuſcemodi permiſtione, ergo temperamentum habet per ſe vim alterandi. Atqui temperamentum eſt natura eius corporis, cuius temperamentum eſt: itaque natura per ſe vim habet alterandi. Nihil eſt in hac ratiocinatione, niſi tamen de- D cipior, quod facere poſsit difficultatem, cum alteratio primis qualitatibus, & ijs, quæ ex primis proficiſcuntur, accepta referatur. Præterea, niſi mutua hæc fieret in omnibus corporibus mixtis viuentibus tam ſimilaribus, quàm diſsimilaribus, alteratio: ſanitas produci, & conſeruari, quinimmo neque morbus gigni poſſet. Eſt enim ſanitas, vt rem breuibus proſequar, optima temperies, & conſtitutio corporis cauſata ex mutua actione, & paſsione primarum qualitatum. Morbus verò eſt intemperies, & ametria primarum qualitatum ſeſe inuicem non ſeruata naturali proportione alterantium. Omne mixtum habet in ſe quatuor qualitates contrarias, ac pugnantes, quæ cum ſeruant ſuã proportionem in generatione acquiſitam mixtum illud conſeruat ſeipſum. Cum verò vna earum exuberat pluſquam oporteat, & ratio mixti patiatur opprimit reliquas: atque hoc modo diſſoluitur illa proportio elementorum mixti naturam conſeruans. In animalibus certè alia ineſt magis particularis

ratio conſeruationis, & corruptionis ex ipſa alteratione proficiſcens: cũ enim B conſtet ex diſſimilaribus partibus habent ſingulæ ſuum temperamentum diuerſum ex cuius mutua alteratione conſeruatur animal dum proportionem ſeruat naturalem. Contra verò ægrotat, & moritur quando naturalis commoderatio non ſeruatur. Adeſt in animalibus caro calida & humida: Oſſa, cartilagines, membranæ, fibræ, nerui, venæ, arteriæ, frigidę & ſiccæ. Calidum, & ſiccum eſt cor: illi oppoſitum frigidum, & humidum cerebrum. Sanguis calidus, humidusque: melancolia frigida & ſicca. Pituita, frigida, & humida eſt, bilis flaua calida & ſicca. Ex harum partium, & humorum mutua alteratione conſeruatur ſanitas, & optimæ fiunt actiones: cum verò ametriam patiuntur, proportio illa, & consentus admirabilis permutatur, ægrotat, poſtea verò moritur corpus animatum. Hoc ſanè modo partes calidæ & ſiccę alterantur à frigidis humidis: & calidæ, atque humidę patiuntur à frigidis, & ſiccis: dum F verò hęc actio mutua fit ſecundũ naturã, ſanũ eſt, dũ vero limites naturę excedit corpus ęgrotum fit. Hanc mutuã alteratione, eiuſque neceſſitatem declaraſſe mihi videtur Diuinus Hippocrates libro περὶ Διαίτης primo dum ait. [τὸ μὲν οὖν πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ ὥσπερ εἴρηταί μοι, αὐτάρκεά ἐστι πᾶσι διὰ παντὸς ἐς τὸ μέγιστον καὶ τοὐλάχιστον ὡσαύτως. Τούτων δὲ πρόσκειται ἑκατέρῳ τάδε. Τῷ μὲν πυρὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ξηρὸν τῷ δ' ὕδατι, τὸ ὑγρόν. ἔχει δὲ ἀπ' ἀλλήλων τὸ μὲν πῦρ ἀπὸ τοῦ ὕδατος τὸ ὑγρὸν (ἔνι γὰρ ἀπὸ τοῦ ὕδατος ὑγρότης.) τὸ δ' ὕδωρ ἀπὸ τοῦ πυρὸς τὸ ξηρὸν (ἔνι γὰρ ἐν ὕδατι ἀπὸ τοῦ πυρὸς ξηρόν)] quod eſt. Ignis igitur, & aqua (veluti à me dictum eſt) ſufficiunt omnibus vniuerſim ad ſummum vſque ſimiliter, & ad minimum. Cęterum vtri- G que horum hęc adſunt. Igni quidem caliditas, & ſiccitas. Aquę verò frigiditas, & humiditas. Obtinent autem à ſe mutuo, ignis quidem ab aqua humiditatem (ineſt enim ei ab aqua humiditas) aqua verò ab igne ſiccitatem (ineſt enim aquę ab igne ſiccitas)] hęc illę. Qui toto eo libro eorundem principiorum alterationem & proportionem in partibus, & in humoribus recognouit. Ariſtoteles etiam hoc idem ſcriptum reliquit cum docere voluit, quam ob cauſam corde exiſtente calido, & ſicco natura cerebrum frigidum, humidumque conſtituere voluerit: eam reddit cauſam, vt fieret contemperatio caloris. Verba ſic habent libro de partibus animalium ſecundo cap. 7. Cerebrũ [igitur calorem feruoremque cordis moderatur, & temperiem affert] Vides hic vnam partem contemperare aliam, & unius temperamentum agere in tempera- H mentum alterius. Ponamus itaque ex multis partibus vnam quampiam morboſam pati intemperiem, cur aliæ, quæ ſanitate fruuntur in morboſum agentes non valebunt contemperare, & alterare illam vſque ad reſtitutionem integrum? Arbitror me iam expoſuiſſe aliquam naturam habere per ſe vim alterandi: quia alterandi poteſtatem habet ipſum temperamentum: propterea aberraſſe Mercenarium philoſophum, quando dicebat nullam naturam eiuſce modi habere facultatem. Nunc verò de calore naturali idem oſtendamus. Caloris naturalis nomine non intelligimus ſimplicem qualitatem, ſed permixtam ex omnium elementorum qualitatibus vincente caliditate, & humiditate;

[illegible] ſed

A ſed ita quidem contemperata, vt pro vitę functionibus obeundis idonea quędam ſit cauſa: hunc verò calorem ex frigiditate perm ſtum eſſe, præterquam quod à Galeno libro ſeptimo de placitis Hippocratis & Platonis capite quinto; libro de rigore. Palpit. & conuul. capite ſexto, primo Aphoriſmorum, decimoquarto & alibi ſępe dictum fuit, à nobis etiam in libro huic tractationi dicato eſt explanatum. Duobus autem modis conſiderare poſſumus eiuſcemodi calorem; vno modo quatenus mixta eſt temperies ex omni elementorum qualitatibus reſultans. Alio modo quatenus forma corporis animati illo vtitur tanquam con cauſa operationum, vt cum Ariſtotele loquar libro ſecundo tradit. De anima tex. 41. in quo non dicit calorem, ſiue ignem animæ inſtrumentum eſſe, vt Mercenarius ait: nam in contextu gręco, neque in

B latino bonæ traductionis adeſt verbum illud inſtrumentum.] Sed illius loco concauſa.] Plurimum autem differt concauſa, & inſtrumentum, vt alibi copioſius exponemus: modo hac diſtinctione ſtante dico, quod quomodocunque conſideremus calorem naturalem, quod ſemper facultatem habet per ſe alterandi. Iam verò calor quatenus calor eſt conſideratus per ſe continuo vim habebit calefaciendi: quod eſt alterandi: qui contendet calorem naturalem ſimplicem eſſe caliditatem hunc effugere locum non poſſunt: quia natura eſt Mercenario, ut ex eius verbis conſtat. Per ſe tamen alterat, quia per ſe calefacit. At ſi contemplabimur hunc calorem, quatenus concauſa eſt animæ ad operationes illius exercendas: tunc aſſeuerandum eſt, hunc non modo calefacere ſed refrigerare, humectare, ſiccare, omneſque tandem operationes

C facere, ad quas ab anima dirigetur. Hic enim concoquit, attrahit, expellit retinet, generat, format, nutrit, auget, & vſque ad ultimum vitæ terminum animal perducit Galeni teſtimonio primo Aphoriſmorum commentario decimoquinto. Hic idem calor dum haſce operationes exercet refrigerat aliquando exiccat, & humectat: prout fuerit neceſſarium pro indiuidui generatione, aut conſeruatione refrigeratione, exiccatione, & humectatione. Dum generat oſſa, neruos, & fibras aliaſque id genus partes temperamento, frigidas, & ſiccas: opus eſt materiam illam ſeminis aptam ad illorum generationem alterari ad frigidum, & ſiccum ab ipſo agente: hoc agens calor eſt naturalis. Sed quomodo fiet hæc alteratio à calore, ſi ſolam caliditatem habebit? Id utique fieri non poſſet. Ideo agit, qua frigiditate benè contem-

D peratus eſt, & ſiccitate: quarum qualitatum cauſa materia ſeminis craſſior, frigidiorque: multò facilius diſponitur ad recipiendam formam oſſis. Idem ſit iudicium de aliarum partium generatione: & de nutritione, quam fieri non poſſe conſtat, niſi alteratio præcedat alimenti idonea à calore facta; à quo alimento alterari partem nutriendam oportet. Multò autem fient hæc illuſtriora, ſi perluſtrabimus modum ſecundum quem fit expulſio, attractio, & & concoctio, & retentio: quæ actiones licet in partibus fiant, proficiſcuntur tamen meritò temperamenti caloris naturalis, & proprij ipſarum partium expulſionem adiuuat frigiditas, & ſiccitas: attractionem, & retentricem ſine adminiculo ſiccitatis fieri non poſſe, certiſſimum eſt; Concoctrix humiditate potius gaudet. Calor itaque naturalis expulſionem faciet, non

quate-

quatenus calor duntaxat, ſed quatenus frigido, ſiccoque iuuatur concoctio- E nem idem faciet magis caliditate, & humiditate, quàm alijs qualitatibus adiutus, propter ſiccitatem magis retinebit. Hac de cauſa, quamnis alias etiam adeſſe non inficiar, oportuit calorem naturalem ex quatuor qualitatibus elementorum fuiſſe conſtitutum. Vt inſtrumentum eſſet animę (liceat loqui ut alij impropriè communiterque loquuntur) ad diuerſarum partium functiones diuerſas. Cęterum ſi conſideremus calorem naturalem, quatenus temperies quędam eſt: fiet (niſi fallor) omnibus manifeſtum, hunc habere facultatem alterandi per ſe: ut calefaciendi, refrigerandi, humectandi, & ſiccandi. Calefaciet quidem frigidiores partes: refrigerabit calidiores, quarum caliditatem extremam remittet. Humectabit, quæ magis ſiccæ ſunt: & exiccabit humidas: quam rem quia non cognouit hic Mercenarius philoſopus, & F videre non potuit, quomodo à calore naturali fiat refrigeratio: hic ego in illius gratiam id explanare conabor libenter: ſed ſupponere oportet vnum, quod calor naturalis eſt qualitas quædam ex omnium elementalium qualitatum permixtione conſtans, Etenim ſubſtantia qualis eſt, talis eſt à ſubſtantia proficiſcens qualitas. Calidum innatum pro corpore, & ſubſtantia calida eſt mixtum corpus ex omnium elementorum ſubſtantijs primo aphoriſmo. commentario decimoquarto, ſic qualitas ex hoc proficiſcens corpore eandem habere permiſtionem debuit. Hæc ab illo prætermiſſa, & negligentis fortaſſis explanata, ſupponantur in præſentiarum tanquam vera: dum meam de hac materia tractationem diuulgabo. Suppoſitum igitur ſit temperatum eſſe calorem naturalem: & multo minus intenſum, quàm ſit calor febrilis. Tunc G ſic inſtemus. Omne remiſſum remittit, atque minuit intenſum: quod remittit, alterat: ergo omne remiſſum alterat intenſum. Calor febrilis eſt intenſus, quia igneus: Ergo naturalis calor remittit febrilem, alteratque. Noſtræ huius ratiocinationis aſſumptum probatur verbis Galeni in tertio de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite ſexto cum ait. Quippe ſi duabus aquis calidis, quarum altera plus, altera minus caleat, miſceas minus calentem magis calenti, huius certè feruorem extrinxeris.] Atque rurſus capite ſeptimo, inquit. Non ergo ſtupenda magnopere res eſt, ſi quicquam eorum, quæ propriè & per ſe ſunt calida, cum calidiore commixtum frigidius ipſum effice re queat. Ea eſt enim alterabilium corporum omnium communis natura, vt ſi in ſe agant, & patiantur admota: quod minus eſt calidum à magis calido H calidius euadit: quod verò magis calidum à minus calido contra afficitur.] quam rem probat ille pulcherrimo quoddam exemplo vrinæ hiſce verbis vſus. Propoſuit autem mihi dudum quiſpiam quamobrem in balneis frigidum meiamus, foris verò calidum: haud intelligens in balneis vrinam quidem perinde ac foris tepidam eſſe: verum nos non æquè intrinſeca corporis ſuperficie, & dum lauamur, & antea affectos eſſe: nam in balneo ipſo calidior ea nobis eſt quàm vrina: extra autem frigidior. Quare & vrina non ab re illi calida extra balneum apparet: in balneo autem frigida: quod enim minus, quā ipſa calidum ſentitur velut refrigerans habet: quod autem magis calidum, tanquam excalefaciens. Liceat verò ubi periculi faciundi cauſa,

poſtquam

A poſtquam abundè lauando incalueris pelui aquæ modicæ tepidæ intro iuſſu
tuo allata in eam manum, aut pedem immittere: apparebit enim aqua non te-
pida, ſed admodum frigida: at ſi protinus balneum ingreſſus aquam peluis
tetigeris minus uidebitur frigida: perpetuò enim quanto plus fueris præcal-
factus tanto apparebit frigidior: nec mirum uideri debet ſi putealium aqua-
rum pleraque quæ videlicet fontes profundos admodum habeant contactę hie
me uideantur tepidę: at ſi à balneo manibus contingas calidis, mul oque ma
gis, ſi etiam num in lauacro conſiſtens, haud profectò apparebit tepida.]
hęc ille: qui videtur mihi rem admodũ apertè dilucidaſſe. Verùm animad-
uertendum eſt duo corpora ſimilium qualitatum, diſſimilium in gradu duo-
bus modis adiungi poſſe: una quando ſimul miſcentur: alio cum vnum alteri
B proximè admonetur. Si duo corpora talia imparis caliditatis miſceantur,
remiſſius remittet intenſius, & intendetur ab ipſo: conſtitutum itaque corpus
ex ambobus erit calidius remiſſiori, & minus calidum intenſiori: vt contin-
git permiſcendo aquam tepidam feruenti. Si tamen applicentur, admonean-
turque, vt accidit in propoſito caſu, diſtinguendum eſt. Aut enim multum
diſſident hæc inter ſe qualitatibus: aut parum. Si multum, fiet vt ſi ſummè
calidum applicetur calido ut unum: ſummè calido exiſtente ut octo. Sum-
mè calidum intendet calidum ut unum, & remittetur ab ipſo, quoniam
calidum ut unum, eſt frigidum ut ſeptem. Volumus nanque omnem lati-
tudinem eſſe debere adimpletam ex contrarijs qualitatibus: modo frigi-
dum ut ſeptem, calidum ut octo remittere, & alterare poterit. Quod
C ſimiliter fiet vbi ſummè calidum, aut ſummè frigidum temperato aplice-
tur, in ea diſtantia, intra quam temperatum agere poſſit. Tunc enim tem-
peratum corpus, ſummè calidum alterabit uerſus temperamentum. Si verò
parum interſit inter intenſum & remiſſum, non neceſſariò remiſſum remit-
tet intenſum: ut ſi calidum ut octo applicetur calido ut ſeptem, intendet ca-
lorem ipſius & non remittetur ab ipſo. Nam calidum ut ſeptem, unum con
tinet gradum frigiditatis, per quem calidum ut octo remittere nulla ratione
poterit. Supponamus modo calorem febrilem talem habere ſubſtantiam, qua
lem ignis poſſidet Galeno authore primo acutorum commentario decimocta
uo, propterea calidum eſſe ut octo, calorem verò naturalem optimè contem
peratum eſſe ex frigiditate illius decreto ſeptimo de placitis capite quinto:
D Idcirco ſtatuatur calidum ut quatuor, tunc habens quatuor gradus frigidita-
tis remittet & alterabit calidum ut octo. Quamobrem aliqua natura habe-
bit per ſe uim alterandi: calorque naturalis poſſidebit facultatem refrigeran-
di, & humectandi calorem igneum: quod contra Mercenarium demon-
ſtrandum ſuſcepimus.

REI NATVRAM PRO FORMA SVBSTANTIALI habere vim alterandi.
Caput X.

AGAMVS modo de rei natura quatenus formam ſubſtantialem,& vltimam ſignificat: oſtendamuſque eandem etiam habere vim alterandi. Illud habere vim & facultatem per ſe primo alterandi videtur mihi: quod habet per ſe principium motus alterationis At elementa habent per ſe motus huius principium: ergo elementa habent per ſe vim alterandi. Maior apud me carere videtur omni difficultate, quia ex naturæ definitione ſumitur: quam Ariſt. propoſuit libro ſecundo phyſicorum dicens, naturam eſſe principium motus & quietis eius in quo eſt primo, & per ſe, & non ſecundum accidens: quod igitur habet principiũ motus id per ſe vim habet mouendi. Neque minor probatione indiget: nam quod elementa moueantur duplici motu, tum alterationis, tum verò locali ſenſu conſtat: porrò quodcunque mouetur per ſe, illud quidem habet principium illius motus per ſe. Hoc principium eſt natura elementi: aut igitur materia, aut forma: non materia vt conſtat. Erit igitur forma elementi principium motus alterationis. Alioquin ſequeretur, vel quod motus alterationis per ſe non inſit elementis: vel quod natura non ſit principium per ſe motus alterationis: neutrum tamen eſt dicendum cum conſtet elementa alterare per ſe: & naturam eſſe per ſe principium motus. Hic non poſſumus confugere ad qualitates elementorum dicentes, illas eſſe eiuſcemodi principium: quia hic loquimur de eo principio quod eſt natura: non autem de principio accidentali atque diſpoſitiuo, quale principium eſſe dicitur qualitas in elementis. Concludo itaque quod ſi elementa per ſe alterant: quod habent per ſe principium huius alterationis. Idcirco aliquam naturam habere per ſe vim alterandi. Præterea omnis operatio per ſe & primo proficiſcitur à forma: nam formæ eſt agere, materiæ autem pati. At alteratio eſt quædam operatio alterantis, qua priores qualitates permutantur vt Galenus definiuit libro primo methodi medendi. Igitur proficiſcetur à forma rei alterantis. Id probare volo, & confirmare exemplo animæ, hæc enim Ariſtotelis teſtimonio libro ſecundo traditionis de anima, per ſe, & primo generat, nutrit, auget, concoquit. Calor etiam ignis, aut naturalis etiam eaſdem operationes facit, vt idem author teſtatur: qui in textu 41. illius libri admittit ignem eſſe concauſam harum operationum: & in quarto metheorl. definiens concoctionem dixit, eſſe perfectionem à naturali & proprio calore factum: hic apparet operationes primum fuiſſe attributas formæ, vt animæ: mox autem calori tanquam concauſæ. Adhæc verò vrget, quod concoctio fit ab anima, vt prædiximus: ſed tamen concoctio eſt quædam ſpecies alterationis, quã rem probo ex Galeno, & ex Ariſtotele. Ex Galeno quia in tertio artis medicinalis definit concoctionẽ

A his verbis. Concoctio quædam eſt alterationis ſpecies faciens ceſſare putredi-
nem manente ſubſtantia] Ariſtoteles verò fatetur in 4. metheorolog. hanc fie-
ri à calore: tunc ſic inſtabimus. Omnis mutatio facta à calore eſt mutatio al-
teratiua: ſi nihil aliud quam ipſæ mutentur qualitates: at in concoctione id cō-
tingit. Quia agens eſt calor: patiens verò eſt humidum, & ſiccum; quę duæ
qualitates mutantur, cum terminentur, perficianturque: ideo concoctio eſt
quædam alteratio. Sed non eſt ſimpliciter alteratio: quia in concoctione
haud alterantur ſolum qualitates, ſed etiam ſubſtantia mutatur: ſed Ariſtote
les illum conſiderauit quatenus eſt opus ſolius caloris & paſſiuarum qualitatū,
vt clariſsimis placuit philoſophis. Videntur hęc manifeſtum facere à forma
rei fieri alterationem quemadmodum etiam quæ ſequuntur. Quando vnus ef-
B fectus duobus tribuitur neceſſarium eſt, vt ſi illa duo inter ſe eſſentialiter di-
ſtincta ſunt, quod effectus ille vni conueniat per ſe, alteri vero ſecundo loco,
ac veluti per accidens. Exemplum dedimus in ſuperioribus de nutritione,&
de concoctione: quæ tribuuntur duobus agentibus, animæ ſcilicet, & calori
naturali: Ariſtoteles dicebat calorem eſſe concauſam quodammodo, non ta-
men ſimpliciter cauſam: animam verò præcipuam eſſe cauſam. Sic à pari de-
duco, quod calefactio, quæ operatio quædam eſt, & affectus conuenit duo-
bus: nempè igni, & caliditati: nam vera eſt vtraque propoſitio. Ignis calefa-
cit: qui enim hanc negat indiget pœna vel ſenſu. Et hæc etiam vera eſt ca-
liditas calefacit. Sed caliditas, & ignis differunt inuicem vt ſubſtantia & ac-
cidens. Quamobrem ille affectus referri debet, aut ad ignem, aut ad calidi-
C tatem tanquam ad cauſam primariam: ſi dixeris referendum eſſe ad calidita-
tem: ſequetur quod ignis ſecundo loco calefaciet: quod abſurdiſsimum eſſe
hoc oſtendit: quod rei natura per ſe & primo eſt cauſa motus alterationis, vt
Ariſtoteles teſtatur in libro ſecundo phyſicorum cap. primo. caliditas igitur
cum non ſit natura ignis, non poteſt eſſe primaria cauſa operationis, quæ fit
à natura, ſed ſecundaria. Alioquin aſſeramus proprium effectum ignis, inſe-
quentem ſcilicet illius naturam: hic aut erit moueri ſurſum, aut calefacere,
non primum, quia communem naturam leuium ſequitur. Erit igitur calefa-
« cere: vel ſi hoc non eſt, forma ignis proprio carebit effectu. Præterea Auer-
rhous hanc opinionem noſtram aperte confirmat, & Mercenarij rationem ar-
« guit. Nam in libro de ſubſtantia orbis primum alterans eſſe cœlum dicit: at
D qui cœlum natura eſt, & eſſentia animata. Deinde libro ſecundo traditionis
de anima commentario. 51. animam primum eſſe alterans adeo dilucide ex-
planat, vt nihil dilucidius, nihil apertius dici poſſe putem. Affero illius ver-
ba. Quę ſic habent. Dicamus igitur, quoniam propinquum alterans cibum
debet eſſe corpus manifeſtum eſt. Quoniam autem corpus alterans non ſuf-
ficit in eſſendo primum mouens iſtud motum, declaratum eſt prius, quando
dicit quod calor non ſufficit in agendo actionem alteratiuam terminatam, niſi
ſit illic alia virtus, quæ non eſt corpus, ſed eſt in corpore. Corpus igitur
quod eſt primum alterans componitur ex alterante, quod non alteratur, ſci-
licet anima, & ex alterante alterato ſcilicet calore naturali] hic vides, animam
ab Auerroe nuncupari alterans non alteratum; quod etiam parum intra expla-

LlI nat

 E

nat his verbis. Declaratum eſt igitur, quod illud per quod fit nutrimẽtum eſt duplex: ſcilicet alterans non alteratum (omne enim alteratum eſt corpus) & iſtud eſt anima. Et eſt alterans alteratũ ſcilicet naturalis calor] ac rurſus po ſtea. & cum declarauit, quod anima nutritiua eſt forma in corpore cum propinquum alterans corpus, quod eſt cibus neceſsario debet eſse corpus: & quod forma ſit alterans non alterata, cum ſit non corpus: & quod corpus eſt alterans, alteratum] hęc ille. Quę ſi vera ſunt, Mercenarij amiciſsime, palam faciunt, formam, naturam, & eſsentiam rei tam animatæ, quàm inanimatæ habere per ſe uim alterandi: quæ res tuum omnino deſtruit principium. Propterea hactenus arbitror omnem mouiſse lapidem, quod attinebat ad hanc de formarum alteratione materiam: tuamque oſtẽdiſſe opinionẽ eſse erroribus plenam. Nunc quod etiam in alijs fecimus, concedamus hoc tibi, naturam & eſsentiam rei per ſe non habere uim alterandi: propterea non es aſsecutus propoſitum: quia mea opinio ſuis munita fundamentis ad huc firma permanet. erat enim mea ſententia naturam & remedium, dum contra ipſum morbum pugnabant maioris inæqualitatis habere proportionem: aut etiam, vt mihi imponis, remedium actione naturæ validiorem acquirere agendi poteſtatem. Ille argumentatur contra poſtremum hunc ſenſum, quia (inquit) ſequeretur naturam per ſe habere vim alterandi: & hanc non habet per ſe. Hæc ſumma eſt argumentationis. Sed hic ego inquam. Si natura & eſsentia rei animatæ hanc alterandi poteſtatem haberet non per ſe, verùm alterius ratione, ac per accidens, quid tum poſtea? an non ſequetur effectus, quem medicus introducere conatur? ipſius videlicet ſanitatis introductio? purum certè refert quomodo ſequatur effectus ſiue per ſe, ſiue per accidens modo ægrotus ſanitati reſtituatur. Quomodocunque aliquid iuuet, remedium eſse Galeno ſtatuitur nono methodi medendi. Ponè calidam intemperiem in toto corpore concitatam ob ſanguinis efferueſcentiam in omnibus venis, aut maioribus, quæ interſunt inter alas, & inguina: vel etiam ex flauę bilis copia ingenti: Natura, quæ ſemper conſeruationem, quo ad eius fieri poteſt, molitur indiuidui, ſuis vſa viribus, vt calore naturali, ſpiritus, temperamento, & remedijs aliquando adiuta, cauſam huius calidæ intemperiei euacuet per ſudores, aut vomitum, aut alui fluorem, aut ſanguinis effluxionem per nares, aut uterum, aut mariſcas, non ne ſtatim corpore ipſo refrigerato, calida intemperies remouebitur? Quid aliud ſupererit generoſo medico agendum? quæ fieri debet hic conſideratio an hoc per ſe, an magis ex accidenti contigerit? hoc non debet contemplari medicus, ſed omnia inueſtigare inſtrumenta, quę quomodocunque introducere ſanitatem poſſint.

QVO-

A

QVOMODO IGNIS AGAT VT CALIDVS, non vt ignis, & quomodo alteratio primis qualitatibus referatur.
Caput XI.

PERVSTREMVS hoc loco diligenter Mercenarij fundamentum quo ille deductus in eam opinionem peruenit. Primum ait. Alterationem ſolum primis qualitatibus referri. Ego ſanè id fal
B ſum eſſe demoſtraui ſupra: nam forma rei tam animatæ, quàm inanimatę non eſt prima qualitas: hanc tamen eſſe cauſam alterantem, non alteratam Ariſtoteles ſignificauit. Qualitates alterant inſtrumentaliter, ut ſic dicam: forma verò ut cauſa primaria eum facere effectum perhibetur. Nam qualitates à forma proficiſcuntur, tanquam à proprio principio. Idcirco dixerim ignem primo, & per ſe calefacere mediante caliditate, qua utitur forma ignis vt inſtrumento proximo illius operationis: at verò ſecluſa forma hanc ipſam caliditatem non habere vim calefaciendi, ut neque poſſe in rerum natura conſiſtere certisſimum eſt. Porrò quando ille inquit alterationem eſſe eſſentialem operationem primarum qualitatum: admitto, ſi in eum ſenſum intelligat, vt putet calefacere per ſe fieri à caliditate,
C vt ab inſtrumento proximo: quemadmodum per ſe ſecare pertinet ad ſerram: Sed ſi eſſentialem eſſe putet, ut ab aliqua natura priori non dependeat, id utique admittere non poſſum. Quoniam alteratio cum ſit elementi eſſentialis operatio, tanquam ea, quæ à forma elementi producitur per ſe primo: non poteſt hoc modo eſſentialiter produci à qualitatibus primis. quia unus idemque effectus duobus æquè primo eſſentialis eſſe nequit. Itaq; alteratio primo reſpicit formam, mox conſecutiuè qualitates. Rurſus verò quando aſſerit. Calefacere conuenire igni propter caliditatem. Aberrare uidetur mihi toto cœlo. Quoniam res contrario modo ſeſe habet. Calefactio enim conuenit calori propter formam tribuentem calorem, à quo poſteà fit calefactio, vt à ſerra fit ſectio & à malleo percuſſio. Secluſa (inquit Mercenarius) calidi-
D ditate nequaquam ignis alterat, aut calefacit. Fateor: quia proximum deficit inſtrumentum: neque etiam calefaciet ſecluſa forma ignis. Caliditate remota non conſiſtit ignis, queadmodum remota riſibilitate non conſiſtit homo. Verum longè diſtat: quia ignis forma remota per ſe & primo remouetur ignis per viam cauſę: at remota caliditate non remouetur ignis per ſe primo, ſed per uiam effectus, & ſigni. Quamobrem videtur mihi maximè erroneum dicere operationem alteratiuam ineſſe elementis propter qualitates: cum maximè inſit propter naturam, & formam elementorum. Nam ſi hæc opinio veritatem haberet, fortaſſis diceremus, qualitates elementorum eſſe formas ſubſtantiales eorundem, quod Alexandrum voluiſſe teſtatur Auerroes, & aliquando etiam conſtat Galeno placuiſſe: probatur aſſumptio in hunc mo

 dum.

dum. Illud eſt natura & forma rei à qua eſſentialiter & primo & non ſecũ E dum accidens fit motus illius rei. At qui à caliditate, ut à reliquis primis qualitatibus fit alteratio, quæ eſt motus quidam: fitque eſſentialiter, ut ille dicit. Qualitates igitur illę elementorum ſunt formæ: quod abſurdum eſſe in Ariſtotelis doctrina conſtat, atque etiam Mercenarius admittit. Cæterùm quia in opinionis ſuæ confirmationem affert in medium Ariſtotelis ſententiam libro de ſenſu & ſenſiterio, cum ait ignem non calefacere ut ignis eſt, ſed ut calidus: declaranda eſt hæc ſententia, ne aliquid ſit, quod faciat difficultatem. Proponemus autem primum Ariſtotelis uerba, mox docebimus veritatem. Sic ait capite de ſapore. Quapropter meritò omne ſaporum genus in plantis potiſſimum gignitur: etenim humidum veluti alia omnia à contrario pati nata eſt. Porrò contrarium ſiccitas eſt: ideoque F ab igne aliquid patitur, cuius natura ſicca eſt. Cæterùm ignis proprium calidum, ueluti terrę ſiccum eſt, ut in libris de elementis declarauimus. Verùm qua ignis eſt, aut qua terra nil aptum eſt agere, & pati, nec quicquam aliud. Agunt verò omnia, qua in ipſis ineſt repugnantia.] Hæc ille. Quibus uerbis declarare uult philoſophus, quod cum omnium ſaporum materia, atque mater ſit humiditas, neceſſarium ſit hanc alterari, & affici ab aliquo: at nequit alteratio fieri ab aliquo, niſi à contrario: humiditatis contrarium ſiccitas eſt, ab hac igitur in humidum fit alteratio & affectio. Siccum uerò duplex ineſt vnum terreum, quod alioquin proprium eſt: aliud igneum: vtrunque concurrit ad ſaporum procreationem. Magis propriè tamen ſiccitas concurrit terrea: mox ignea ſimul cum illius caliditate connexa. Sed anima G aduertendum diuerſum eſſe hunc paſſionis modum. Patitur, ſiquidem humidum à ſicco veluti à contrario, ex qua actione, & paſſione mutua mixti craſis oritur. A calido uerò ut ab efficiente, & permiſcente, ex cuius actione tandem ſaporum generatio proficiſcitur. Quia uerò dictum fuerat humidum è calore pati, ne quis deciperetur explanare uoluit, quomodo id intelligatur. Neque enim (inquit philoſophus) ignis, qua ignis, aut terra, qua terra in aquam agit: quia cum elementa ſubſtantiæ ſint, & ſubſtantijs nihil ſit contrarium, actio nequit referri in ipſis elementis, niſi quatenus habent repugnantiam, & contrarietatem: hæc uera eſt loci huius explanatio. Sed adhuc reſtat contra noſtram explanationem ſcrupulus: quomodo ſcilicet dicere potuerit Ariſtoteles, ignem non agere, quatenus ignis eſt, ideſt non agere ratione ſubſtantiæ, & formæ: ſi omnis actio quæcunque ſit primo, & per ſe formę accepta referatur; ut conſtans eſt omnium peripatheticorum ſententia. H
Reſpondeo paucis. Actiones propriè compoſitorum eſſe: ab ipſa tamen forma rationem agendi ſumi. Vt optime mihi uidetur dixiſſe Auerroes quinto de phiſica auſcultatione commentario tertio, & quinto, dum loquitur de formis ortui, & interitui obnoxijs. Ignem igitur aſſeuero ui propriæ ſuæ formæ agere: omnemque actionem ignis, illius formæ tribuendam, ut primariæ cauſæ. Id uerò contingere medijs illis qualitatibus contrarijs, quibus utitur ut efficiendi inſtrumentis: quæ ſanè qualitates, ut non eſſent in igne, niſi forma ignis, à qua ueluti à cauſa pendent, prius adeſſet, ita neque abſque il-

lius

A lius formæ vi agere poſſent. Res perinde eſt, atque in anima: quæ profectò non concoquit alimentum, vt anima eſt, ſed ratione caloris agentis: primaria tamen cauſa ex Ariſtotelis ſententia concoctionis, & nutrimenti eſt anima, à qua calor eam efficiendi poteſtatem habet: idcirco philoſophus ignē, concauſam vocauit, vt pręmonui. Hactenus arbitror me in hac materia omnem ferè lapidem mouiſſe: oſtendiſſeque Mercenario, inanem eſſe, & erroris plenam ſuam illam ſententiam, quâ contendit nullam eſſentiam, atque naturam ſiue animatam, ſiue inanimatam per ſe habere vim alterandi.

B *REMEDIVM VALIDIOREM AGENDI POTESTAtem acquirere opera ipſius naturæ contra Mercenarij ſententiam.*

Caput XII.

C ERAT altera pars argumentationis Mercenarij, qua probare contendebat, opera naturæque beneficio ipſum remedium non acquirere potentiorem agendi facultatem. Probat autem id ex ijs, quæ ſupra dixerat in hunc modū. Hoc enunciari nō poteſt, quoniam ſi animalis natura ex ſe vim alterandi non habet: igitur neque ex ſe frigiditatem, aut humiditatem producit cum hæc per alterationem producantur. Ratio certè digna philoſopho: vtpotè quæ ſtatim corruit. Egregia demonſtratio nullis innixa fundamentis. Ego verò inquam: Cū habeat natura, atque temperamentum corporis per ſe vim alterandi, vt refrigerandi, calefaciendi, humectandi, & ſiccandi, propterea remedium per ſe alterando partem morboſam, multò validius, & efficacius id faciet adiutum naturæ agentis beneficio. Hæc deſtructio eſt totius machinæ docti huius Mercenarij. Hunc tandem exitum habuit maximus philoſophi huius apparatus. Sed, vt iuniores ex mea hac lucubratione aliquid adiſcant, docere volo modum ſecundum quem contingit remedium acquirere validiorem in agen-

D do poteſtatem. Id duabus rationibus contingere poſſe arbitror, ſimulq; profiteor. Vna ſi remedium eoſdem qualitatis gradus retinere concipiamus: alia ſi adaugeri dicamus: utraque vera eſt ratio. Finge naturam agere in morbū, qui vt quatuor excedat, remedium verò ſit eodem gradu definitum. Natura in morbum agens, ut quatuor deſtruat vnum gradum, aut dimidium, aut minus: tunc remedium non mutato ſuo priori gradu nonne aget in morbū tanquam ſuperius adiutum à natura corrumpente morbi gradum? hac de re ambigere nemo poteſt? Rurſus fingito remedium vt quatuor non agere in partem morboſam totis ſuis viribus, aut quia penetrare non poſſit, aut quia impediatur illius actio ab humorum multitudine. Natura tunc vacuando partem humoris peccantis, omniaque impedimenta remouendo, nonne faciet remedium validiorem, & efficaciorem agendi poteſtatem acquirere, quàm

prius

prius habuerit? in hiſce duobus exemplis eiſdem gradibus permanentibus in E
remedio, actionem tamen vides validiorem fieri. Cæterum poteſt etiam augeri gradus in remedio propter actionem naturæ: vt quando ipſum conſpirat cum temperamento corporis totius, aut etiam partium. Statuere oportet octo exiſtere temperamenta inæqualia: calidum: frigidum, humidum, ſiccum, calidum ſiccum, calidum humidum, frigidum ſiccum, frigidum humidum. Sit morbus calidus. e. g. in quinto gradu. Temperamentum uerò totius ſit frigidum, vt quinque remedium pariter totidem gradibus frigidum, cur non poterit à frigido temperamento ipſum remedium euadere frigidius? hoc rurſus omni carere videtur mihi difficultate: idem aſſerendum eſt de alijs temperamentorum generibus. Poſſet autem hoc loco nobis obiicere Mercenarius, rationem hanc noſtram locum habere vbi temperamentum fuerit mor- F
mo diſſimile: quod ſi fuerit ſimile non item. Reſpondeo, quod hoc mihi ſatisfacit oſtendiſſe remedium naturæ actione validiorem conſequi agendi poteſtatem, quod ille mordicus negauit. Deinde verò dicam uix inueniri poſſe temperamentum ita contrarium, quin ſit aliqua ex parte ſimile, aut habitu naturali, aut acquiſititio, aut in toto, aut in partibus: ita vt actio remedij ſemper à natura (poſita eiuſcemodi diſſimilitudine) aliqua ex parte adiuuetur. Modum igitur iam docui ſecundum quem remedia validiorem acquirunt agendi poteſtatem ſupra morbum beneficio naturæ adiuta. Nunc quæ reliqua ſunt tractationis huius proſequamur.

G

REI TAM ANIMATAE, QVAM INANIMATAE *naturam agere aliquando ſuprà vires primarum qualitatum.* Caput XIII.

AGREDIAMVR modo, Mercenari, ad explanationem vltimæ rationis contra primam ſolutionem propoſitæ: circa quam certè non minores ſunt difficultates, quam fuerint in alijs. Ratio tua, ſi quæ dicere voluiſti, benè colligo, ſic habere videtur mihi. Rei natura nihilo plus agit ſupra vires qualitatum: quamobrem etiam ſi in morbis qualitates cum animalis natura connectantur: natura ſupra H
vires qualitatum non aget. Neque qualitatibus vires adijciet, vt vehementius agant, vtpotè frigefaciant, aut humectent. Hæc ſumma rationis eſt. Circa quam ſciendum eſt aſſumptum illud habere apud me difficultatem: ſiue intelligatur naturam non agere quicquam ſupra vires qualitatum in corpore ſecundum naturam exiſtentium: ſiue qualitatum extrinſecus occurrentium pro morbo propulſando. Si enim primum admiſeris utique inane erit artis medicæ ſtudium, quo naturam adiuuare conamur uarijs præſidijs: nam quorſum illa ſunt adhibenda? Si natura nihil agit ſupra vires qualitatum, cùr tot remedijs utimur pro morbis propulſandis, alterationibus, vacuantibus, mitigantibus, exaſperantibus, dolorificis, reuellentibus, alijſque id genus quam plurimis

A rimis? Rurſus verò ſi audias ſecundum, quid operabitur tandem natura noſtri corporis, ſi nihil agere poteſt illa ſupra remediorum vires? Naturæ in propulſandis morbis neque omnia poteſt per ſe: neque omnia poſſunt remedia: ſed quædam illa, quædā hęc operatur. Remedia naturam adiuuant: & è contra natura etiam remediorum uim aliquando adauget: Præterea in eo etiam maxima ineſſe videtur mihi difficultas: quod quomodocunque intelligas videris admittere omnes operationes, quæ à natura fiunt, mediantibus primis qualitatibus fieri, aut quod omnia remedia ad primas qualitates ſint referenda. Quorum neutrum habere poteſt veritatem. Etenim natura multa facit cum utitur primis qualitatibus tanquam inſtrumentis ſuæ actionis: multa etiam facit in quibus illarum operam qualitatum non adhibet. Magnes enim
B ferrum attrahit ſua natura: allio perunctus hoc munere deſtituitur. Quænam huius actionis, & impedimenti cauſa? Quomodo primę qualitates huius attractionis erunt cauſę effectrices? aut eam quomodo impedient actionem? Sic ſuccinum attrahit feſtucas, & paleas. Ecchinus ille piſciculus, cui ob admirabilem effectum remorra nomen eſt, namque fluctibus, & vehementiſſimis agitatam ventis medio curſu non ſine admiratione remoratur. Num quę ſo hoc faciet, quia calidus, frigidus, humidus, ſiccuſque piſciculus exiſtat? Cur rident illi qui in alis, coſtis, plantiſue titillantur? Cur nonnulli cum marmorum attritum, ſectionemque: aut ferri ſtridorem, rimantur que ſentiunt, dentibus tremunt, & toto aliquando exhoreſcunt corpore? Qui fieri poteſt vt ſtupori dentibus à frigidis fructibus indito, portulaca herba, quæ frigida eſt
C medeatur? cum non res ſimiles, ſed contrariæ remedio ſint? Vnde fiat, quod leo gallum tant'opere extimeſcat, ut perhibent? aut Gallus uulpem? ſed ne ſingula proferam longè à noſtra diſputatione petita, quorum certè magnus eſt numerus, & inexplicabilis ratio, propius accedo ad medicinam. Natura eiuſdem caloris beneficio carnem, & oſſa facit: eſt illa temperamento calida, humidaque, hæc verò frigida, & ſicca: & quomodo frigidum, & ſiccum à calido fiet, ſi natura nihil agit ſupra vires primarum qualitatum? Non agit natura, quia ſic ferant harum uires: Sed contra qualitates agunt, quia ſic à natura gubernantur. Calor in infinitum ſuas exercet operationes ſi non deſit illi materia circa quam verſetur: ſed cur humano corpore, ac in uniuerſum in omni viuente finitas, ac terminatas actiones facit? quid quæſo impe
D dit, & coercet illius operationes? Anima eſt, Mercenari, quæ utitur ad opificium calore: ſed ita illum terminat, vt vlterius progredi non ſinat, quàm pro indiuidui conſeruatione ſit neceſſarium. Humani corporis admirabilem fabricam in vtero efformauit natura an ſolis vſa primis qualitatibus? & quiquibus id quæſo fecit? Hanc cum aliquando Galenus contemplaretur, admiratus naturæ prouidentiam in elementorum qualitates, vt in effectricem cauſam minimè redegit: vt is copioſè, & ornate libro priori de fœtus formatione declarauit. Actionum, quæ à natura fiunt, quædam manifeſtas cauſas habent, quædam verò occultas adeò, & inexplicabiles, ut modum humani ingenij excedentes DEO duntaxat cognitæ ſint immortali (ut cum Alexandro, ſiue Aphrodiſeo, ſiue Traiano loquar) qui rerum omnium pa-

rens

tens, atque author eſt. Operis quidem ſolertisſimi cuiuſdam rationem artifex, qui extruxit, integrè tenet: cęteri verò qui artis illius ſunt ignari rationem nullam reddere queunt, ſed rem duntaxat inſpectant, ac demirantur. Quamobrem tuum illud aſſumptum, quo dicebas naturam nihil agere ſupra vires primarum qualitatum vndique ſuſpectum eſt mihi: præſertim ſi in animum concepiſti tuum, naturam haud alia ratione poſſe morbos propellere, quàm cum adhibeantur remedia, quæ primæ ſint qualitates: multæ enim inueniri pręſidia, quæ totius ſubſtantiæ proprietate, non autem à manifeſtis qualitatibus adeò certũ eſt, quàm quod certisſimũ: licet fortaſſe tibi, qui in artis operibus rudis & minimè exercitatus es, obſcurũ fortaſsis uideatur. An dices te aſſumptum non intellexiſſe de omni actione naturæ, ſed in particulari de actione alteratiua, ita vt ſenſus ſit. Naturam non alterare ſupra uires primarum qualitatum.] propterea te parum infra dixiſſe. Quoniam cum medij: primis qualitatibus alteret, & agat.] Duo hic inquam ego. Primum te impropriè fuiſſe locutum cum genericè proponas naturam non agere ſupra uires primarum qualitatum: aliud eſt agere, aliud alterare: propterea non rectè, niſi fallor, tam frequenter repetis agere, & alterare.] Deinde oſtendam nunc tibi falſitatem propoſitionis huiuſce tuę. Natura (inquis) nihil plus alterat ſupra uires primarum qualitatum.] quam rem, ut præſtare poſſim tuo primum exemplo vti, uolo. Si calor naturalis validius fuerit perfectò concoquit, ac nutrit: Si fuerit imbecillus ab anima fit imbecilla concoctio, & nutritio: id cogeris admittere Mercenari. Tunc explices quæſo mihi cauſam, cur ſturnis cicuta ſit alimentum, aſinis & alijs animalibus toxicum. Iam quidem ſi agit anima duntaxat ſecundum gradum caloris, cur aſinus, in quo maior huius adeſt abundantia, aut etiam homo cicutam non conficit melius, quam ſturnus, cuius calor in collatione multò magis imbecillus eſt. Iam uerò coturnices veſcuntur helleboro: hoc leoni, & homini venenum eſt. Struthiocamelum ferunt ferrum conficere: quod neque leo, neque aliud calidius animal tranſmutare poteſt. Præterea calor naturalis, & uniuerſum primæ qualitates agentes inſtrumenta ſunt animæ, & agentis naturæ: porrò inſtrumenta nihil plus agere poſſunt, quam conſtituat agens præcipuum, cuius inſtrumenta ſunt. At ſi tua hæc opinio vera eſſet, ſequeretur, quod agens cauſa ad agendum determinetur ab inſtrumentis, & hæc non dependerent ab agente principali: quamobrem illæ qualitates tantum agere debent, & ad tantum gradum, ad qualem, & quantum diriguntur ab agente præcipuo; Poterit igitur agere ſupra vires ipſarum qualitatum. Amplius aſſumo mihi rationem Ariſtotelis in ſecundo traditionis de anima contextu quadrageſimoprimo in quo oſtendit in concoctione, & in nutritione perficiunda duo cauſarum genera concurrere, animam ſcilicet, ut agens principale, & ignem, ſiue calorem tanquam concauſam, arguereque uidetur mihi antiquiores putantes nutritionem fieri ab igne, ut à cauſa præcipua. Ratio philoſophi in hunc modum habere videtur. Si ignis pręcipua cauſa eſt nutritionis, & incrementi utique animal augeretur in infinitum: quod abhorret natura: quoniam vniuſcuiuſque rei natura conſtantis proprius eſt terminus magnitudinis,

&

A & augumenti: conſequentiam verò probat, quia ignis appoſito combuſtibili augetur in infinitum: ſic res haberet in animalibus, in quibus perpetuò appo nitur alimentum: idcircò in infinitum deberent augeri. Cùm igitur hoc non accidat, ſequitur ignē non eſſe cauſam præcipuā, ſed concauſam: quæ ſcilicet tantum agat, quantum anima uoluerit: hæc Ariſtotelis ratio eſt. Quā in tuis dilucidationibus non eſſe te aſſecutū abhi demonſtrabo, cùm auſus temerè fueris Ariſt. quē non intellexiſti, redarguere. Porrò hæc demoſtratio tuā redarguit opinionem, quia dicis naturam nihil plus agere ſupra vires qualitatum. At verò philoſophus inquit animam agere ſupra uires caloris: tu uideris reſtringere naturam ad actionem qualitatum: ille uerò qualitatum actionem re ſtringit, atque limitat ad animę nutum. Neque immeritò. Nam, ut ſenſus in

B dicat, ſuam habere efficiendi poteſtatem materiam ſecundam, qua res dura, mollis, friabilis, craſſi, tenuaſque dicitur, aut aliam ex materialibus qualitatibus aſſumit: ita tum temperamento, & materia longè præſtantior eſt, quis quæſo tam demens ſit, & in rerum contemplatione tam cecus, ut illā quidem exiſtimet agere, formam non prorſus ociari? Accidens uim effectricem ingenitam habebit ſubſtantia uerò omnium præſtantiſsima ab omni agendi, & aliquid efficiendi ui, facultateque deſtituetur? Equidem tantum uirium formis corporum tribuo, ab his exiſtimem omnes quoſcunque cernimus effectus primum maximeque proficiſci, licet ſenſus alio modo indicet. Hoc ego ipſum etiam Ariſtotelem cenſuiſſe putauerim. Is enim philoſophos inſectatus, qui naturalium corporum facultates, atque vires ex calore, & frigore deducebant, rati

C ex his, & per hæc omnia confici, planum facit demoſtratione eas qualitates in- inſtrumenta duntaxat eſſe cauſæ cuiuſdam præſtantioris, atque ſuperioris, quam & naturæ nomine inſigniuit. Nam qui haſce qualitates dicet primum ac per ſe agere: perinde faciet, ac ſi ferrę, aut cuiuſuis inſtrumento efficiendi cauſam poteſtatemq; tribuat & perfectione formaq; rei exterminata verā ammittet cauſam inſtrumentis actiones feret acceptas, quę per ſe tamen ocioſę manerent, niſi formæ ui cierentur. Sed plura diximus argumenti huius libris de calido innato: ideo receptui canentes, ſummatim ſic dicere uolo. Si in morbis curandis medicamentoſæ qualitates agant in morbos, & natura pariter ſuis viribus uſa illos propellere conetur; utrunque ſimul habebant proportionem maioris inęqualitatis: remedia adiuuabunt naturam, & hæc uſum adiuuabit remediorum.

D Atque ut demonſtratum in ſuperioribus fuit adiuta remedia actione naturæ ualidiorem habebunt ſupra morbum agendi poteſtatem. Tandemque, omnia naturæ opera ad primas qualitates, aut etiam ad manifeſtas cauſas reducere ſummam eſſe profiteor impendentiam cum clariſsimo Scaligero. Cæterùm in huius capitis calce cauſam uult docere Mercenarius, cur aberrauerim hiſce uerbis. Quia (inquit) neſciuit Augenius ſeſe extricare a nodo mihi propoſito: quoniam pacto ſi morbus fuerit in intemperie ſicca. Eique pari graduum numero ſiccitas adhibeatur: ſiccitatis exceſſum corrumpere poteſt.] Bona quæſo uerba Mercenari: locus hic manifeſtum faciet an ego à nodo abſte propoſito me ipſum extricare neſciuerim: an autem contra tu hic quemadmodum alibi aberra ueris, & pro tua conſuetudine fueris inaniter loquutus. Ad rem venio. Tuæ

 rationi

ſationi ſolutionem, & explicationem dedimus hiſce verbis in epiſtola, qua tuis E
quæſtionibus reſpondeo. Nam quamuis ſiccitas maioris ſit reſiſtentiæ, quam
humiditas, & hæc maioris actiuitatis: tamen humidum vt duo, applicatum
ſicco vt duo habebit perpetuò victoriam natura ipſa agente cum humido.
Adde quod læſio ſit actionum à ſicco excedente at ubi contemperatum eſt
cum humido amplius non lædit. Quamuis humidum ſtatim ſiccum haud per
dat (ſatis eſt quod miſceatur) cum tamen natura poſthac validior reddita,
non læſis amplius actionibus omnem ſuperabit exceſſum (vt admittam non
fieri actionem) Hinc ſequetur quod non agente ſicco ut duo, neque humi-
do ut duo ob mutuum impedimentum, quod ipſo in corpore nihil inerit præ
ternaturam; cui nam igitur tunc actio tribuetur? Soli conſtitutioni ſecundum
naturam ſanitati videlicet & naturæ gubernatrici humani corporis? Vides F
quomodo exceſſus ſiccitatis auferri poteſt per contemperamentum contrarij.
Cum verò infers reſiſtentiam ſicci maiorem eſſe, quàm actiuitatem humidi.
Duo inquam primum quod ſi id tibi concedemus, non erit propterea quic-
quam detractum de ueritate axiomatis Medicorum: quia quantumuis magna
ſit reſiſtentia, minor erit ſemper quàm ſit actio naturę cum ſuis omnibus in-
ſtrumentis. Aliud verò eſt, quod ſi id ipſum non admittemus, quid quę-
ſo te abſurdi ſequetur? Reſiſtentia maior in ſicco, actiuitas maior in humi-
do adeſt. Aequales igitur gradus vtriuſque impedient vtriuſque actionem:
quoniam tantum poterit reſiſtentia ad impediendum actionem humidi, & im
preſſionem formæ ipſius in ſicco: quantum poterit actiuitas maior humidi ad
impellendam actionem ſicci: & ad ſuam formam introducendam: ideo neu- G
ter exceſſus aget; quia contemperatus eſt. Et quomodo actiones lædentur?
ſi non lædet ſiccum, quomodo ſtatuetur morbus? Et quid aliud ſanitas eſt
niſi contemperamentum? non admiſerim igitur facile humorem minoris eſ-
ſe actionis; quàm ſit reſiſtentia ſicci. Arbitror te nouiſſe, quod calidum, &
frigidum æquali gradu permiſta neque calefaciunt, neque refrigerant intro-
ducta tepiditate. Et licet caloris, quam frigoris maior ſit efficacitas,
illi tamen patientis corporis repugnantia magis obſiſtit: agenti fri-
gori, ut minus efficaci, ita & repugnantia minor occurrit
quo fit, vt pari illa tempore ſuas efficientias exerceant,
effectusque compleant.] Hæc ibi. Tu verò hic H
Mercenari, quid deſideras? an non omniſè
medio remota eſt difficultas? Quid
hic vir bonè dicis me neſciuiſſe?
Id certè ſtudioſè factum pu
to, ne alij te in conſpi-
cua alioquin mate
ria non me-
diocriter
aberraſſe cognoſcant. Progre-
diamur ad alia.

A

DVBITATIO MERCENARII CONTRA SECVNDAM *ſolutionem primi problematis ab Augenio conſcriptam.* *Caput XIIII.*

HActenvs diligenter demonſtratum à nobis fuit primam explanationem ad Mercenarij problema de æqualibus in gradu remedijs adhibendis, firmam exiſtere; atque nullis potuiſſe illius machinis ſubuerti. Nunc idem oſtendamus in ſecunda. Erat igitur alia ſolutio data per inſtantiam, qua dicebam ab æquali
B in gradu fieri actionem, qua contemperando exceſſum corrumpebatur morbus: hanc ille eiuſcemodi ratiocinatione improbare conatus eſt. In morbo totus exceſſus remoueri debet: igitur cum inter æqualia actio cum victoria agentis ſupra contrarium fieri non poſſit ex paribus remedijs, exceſſus morboſus non corrumpetur: & proinde non profligabitur morbus: Hinc fit dubitationem contra Galenum adhuc firmas retinere vires. Neque ad animalis (inquit ille) naturam confugere oportet, quod paria ſecundum gradum remedia quoquomodo exceſſum morboſæ qualitatis refrenant, poſtea verò natura ipſa reſiduum facilè vincat, & ſuperet. Siquidem, vt antea oſtenſum fuit, natura ex ſe vim alterandi, vt refrigerandi, & humectandi non habet. Hæc ſumma eſt rationis propoſitæ ab illo contra meam explanationem. Nam quæ
C infert poſtea nou ſunt alicuius momenti: vtpotè quæ inaniter prolata me parum conſtare mihi ipſi oſtendere conentur: de quibus in ſuperioribus diximus, quantum poſtulare ipſa tractatio videbatur.

REMEDIVM AEQVALE IN GRADV CONTEMperando morbum corrumpere aduerſus Mercenarium. *Cap. XV.*

D HIc etiam pluribus nominibus aberraſſe illum oſtendemus, atque primum quia meam non eſt ille ſententiam aſſecutus: deinde quia non reprobat, quod debebat. Equidem demonſtrare per inſtantiam volui, quod ab ęqualibus in gradu proficiſcitur actio corruptiua morbi: quam rem ſuperiori explanatione in illius gratiam negaueram: propterea dicebam morbum contineri in quoddam exceſſu, cuius cauſa actiones lædebantur. Stante hoc fundamento ſic ratiocinabar. Quicunque remedijs æqualibus in gradu vtitur, hic morboſę qualitatis exceſſum refrenat, contemperatque: qui verò hunc exceſſum refrenat morbũ tollit: ergò qui remedijs contrarijs vtitur contemperantibus exceſſum morbũ corrumpit. Hæc mea fuit ratiocinatio. Quam ſanè quoniam illę reprobare non potuit, neſciens fortaſſis quo tenderet, contentionis alioquin maximè ſtu-

dioſus, id voluit reprobare, quod non debebat. Duæ fuerunt illi proportio- E
nes reprobandæ; prima morbus conſiſtit in exceſſu. Secunda facta contempe-
ratione nullus exceſſus adeſt, nullusque morbus. Exempli gratia. Aquam
nuncupamus calidam, quæ poteſt calefacere: vt quæ habeat quinque gradus
caliditatis. Permiſceamus illi frigidam totidem gradibus amplius non erit
calida, ſed tepida erit, atque nuncupabitur: hęc nunquam faciet effectum
caliditatis. Sic etiam ſtatuendum in propoſita materia. Intemperies calida
vt quatuor lędit actiones, quæ habebit totidem gradus frigiditatis permiſtos
amplius labefactare, & lędere ſenſibiliter actiones non valebit: quod ſi verum
eſt, vt veriſſimum eſſe ambigit nemo: ubi natura morbi ſeruabitur? Si natu-
ra illius in exceſſu conſiſtit, cum nullus exceſſus adſit, nullus certè morbus imà
ginari poteſt. Propterea debebat Mercenarius mea hęc notare verba. Nam F
temperatione non erit amplius morbus: cuius natura in exceſſu conſiſtit] quę
ſi fuiſſet diligenter contemplatus, non aberraſſet. Sic accidit ijs, qui ad pau-
ca reſpicientes de facili enunciant. Hinc alius etiam eluceſcit error: quia
putat adhuc permanere morbum facta contemperatione: quod ſanè abſurdū
eſſe ſuperior diſcurſus manifeſtum facit. Cauſa verò erroris huius fuit, quia
ignorauit quomodo ab ęqualibus fieret actio corruptiua, prępertim quia nos
ex peripateticorum ſententia diuidebamus actionem in contemperatiuam, &
in corruptiuam: dicebamusq; ab ęqualibus in gradu fieri actionem contempe-
ratiuam. Doceamus itaq; quomodo hic debeat extricari nodus. Ab æqualibus
in gradu duo per ſe fiunt: vnum eſt contemperatio graduum: aliud morbi
ablatio ſtatim contemperationem ipſam inſequens. Facta contemplatione ali- G
quando omnes gradus excedentium qualitatum corrumpuntur, aliquando nō
omnes. Hic ſtatuamus aliquot remanere. Hi poſtea ſucceſſiuè corrumpen-
tur, aut ipſa natura per ſe, aut ab ambiente. Idcirco remanet ablato morbo
diſpoſitio quędam in corpore pręternaturalis, quę propriè media nuncupa-
bitur inter ſanitatem & morbum, tepiditati aquę minimè diſſimilis. Pro-
pterea in ea epiſtola dicebam: mediam illam diſpoſitionem poſt morbum reli-
ctam natura facilè ſuperabit] Quamobrem actio de qua loquimur ex ſuppo-
ſitione in reſpectu ad omnes gradus, & ad totam latitudinem corruptiua nō
eſt, ſed duntaxat contemperatiua. At collatione facta ad exceſſum morboſum:
in quo ſcilicet ea conſtituta eſt diſpoſitio, qua proximè lęduntur operationes,
& ſenſibiliter: corruptiua nuncupabitur. Admittebam in priori ſolutione ab H
ęqualibus in gradu non fieri actionem corruptiuam totius exceſſus in latitu-
dine, omniumque graduum: & horum reſpectu non eſſe corruptiuam, niſi na
ræ beneficium intercesſerit. Hic verò dico corruptiuam eſſe ea ratione, qua
morbum conſtituit exceſſus horum graduum, ſiue qualitatum: de qua re ſu-
pra diſſerui docens, quid indicet remediorum quantitatem, & quomodo à pa
ribus remedijs, & ab imparibus profligari morbus poſſit, elegantis Fernelij
verbis vſus, ex communi omnium medicorum decreto. Ex quibus illud con
ſtare volo ex æqualibus remedijs totum morbum perſanari. Propterea quan-
do interrogat Mercenarius. Cum in morbis totus exceſſus curari debeat] di-
co deberi totum tum in curatione, tum in præſeruatione remoueri; in cura-

tione ille exceſſus, qui conſtituit morbi naturam. In præſeruatione ille, qui
conſtituit neutram diſpoſitionem relictam poſt corruptionem morbi. Cum
verò addit poſtea. Igitur cum inter æqualia actio cum uictoria agentis ſu-
pra contrarium fieri non poſsit.] Reſpondeo verum eſſe ſi intelligamus to-
tam latitudinem exceſſus conſtitutam ex omnibus gradibus: hanc totam æqua-
le remedium corrumpere non poteſt. Sed hoc non quærimus in curatione
morbi: quia ſatis eſt à remedio corrumpi exceſſum, quo conſtabat natura
morbi: qui exceſſus omnino corrumpitur facta contemperatione: atque ſecun
dum hunc ſenſum falſa eſt concluſio, quam hiſce uerbis infert. Igitur ex par-
tibus remedij exceſſus morboſę qualitatis non corrumpitur.] Nam contem
B peratione facta à contrarijs in ęquali gradu morbus omnino corrumpitur.
Verùm quoniam circa primum problema ſatis uideor ſcripſiſſe, accedo ad
ſecundum.

QVID RESISTENTIA SIT EX AVGENII ſententia. Caput XVI.

SECVNDO loco diſcutiendum propoſuit mihi Mercenarius quid
ſit reſiſtentia. In qua materia ſatis difficili, ut vnuſquiſque con
ſequatur quid ſentiam: ſciendum eſt hanc quæſtionem fuiſſe ab
C illo propoſitam in uniuerſali, non in particulari. Quæſiuit enim
ex me ſcire, quid ſit generatim reſiſtentia: non autem quot ſint
ſpecies reſiſtentiæ, nec quid ſit vna particularis reſiſtentia, ut eius uerba ma-
nifeſtum faciunt. Quamobrem quæſtio genus vniuocum quęrebat: reſponſio-
que per genus fieri uniuocum debebat. Exempli gratia, ſi quiſpiam quęſierit,
quid ſit animal. Is non rectè reſponſum dederit ſi dixerit eſſe hominem, aut
equum, aut aliam ſpeciem animalis; nondum enim quieſcet, qui eiuſcemodi
reſponſionem audiet: ſed ſi dixerit animal eſſe ſubſtantiam quandam corpo-
ream animatam, atque ſenſibilem, is demum rectè quæſtioni ſatisfecerit, ita
ut amplius aliquis non detur locus percontandi: ſic mihi duxi in propoſita
materia reſpondendum; inueniendum ſcilicet genus vniuocum, quod omni-
D bus reſiſtentijs, ſi fortè plures exiſterent illius ſpecies conueniret. Propterea
cogitanti mihi ſub quo ex decem illis rerum generibus deberet collocari,
quę à græcis Κατηγορίαι nuncupantur: inueni ſub qualitate collocandam:
non autem ſub alijs prædicamentis, cuius rei hæc ratio fuit. Primum reſi-
ſtentia non eſt materia, nec forma, igitur non eſt ſubſtantia ſimplex: eſſet enim
rerum eſſentia, uel pars eſſentiæ. Non eſt ſubſceptibilis contrariorum ergo
non eſt ſubſtantia: ſubiectum enim non congruit ei, cui non attribuitur pro
prium. Nō eſt quantitas: Quia nulla ſpecies quantitatis diſcretæ, aut cōtinuæ
reſiſtētiæ quadrat. Nō eſt relatio, quia reſiſtēs nō eſt relatiuū. Si enim ſit relatiuum
neceſſe eſt, ut ad agēs, uel patiēs, ſiue cedēs referatur: nō ad agēs, quia ſimul erit na-
tura cum reſiſtente: igitur erit agens ſine actione, vel actio ſine paſſione, ſi-
quidem perfectè reſiſtens potentiam habet, ut nihil patiatur. Nec cadenti

videtur correlatiuum, quia non poſſet eſſe ſine eo: tamen nihil prohibet eſſe E
aliquid reſiſtens, & ſi nihil ſit agens. Non eſt agere aut pati, quia hęc ſunt
concreta verbalia, ſicuti reliqua prędicamenta poſt relationem denominata à
relationibus, vt ait philoſophus. Quamobrem cum reſiſtentia inter concreta
verbalia non collocetur, notum eſt non poſſe ad hęc prędicamenta referri Nō
eſt vbi, aut quando, nemo enim interrogatus ubi eſt Alcibiades, aut quan-
do veniet, reſpondebit reſiſtentiam. Eadem ratione non eſt ſitus & habitus
nullus enim rudis, aut ſapiens interrogatus, vbi ſitus eſt Ariſtarchus reſponde
bit reſiſtentiam. Si igitur in aliquo genere eſt collocanda inter qualitates col
locabitur. Quia verò qualitas remotum erat illius genus, adhuc magis proxi-
mum inueſtigare uolui: & inueni illud eſſe naturalem potentiam ad hoc ut nō F
facilè patiatur pro ſui ipſius tuitione. Quamobrem cum hæc ipſa natura ita
conueniat omnibus alijs reſiſtentijs. Hinc ego quæſtioni inquirenti quid res
ipſa ſit, me ſatis accommodatè ſatisfeciſſe arbitrabar. Hac de cauſa ea in epi-
ſtola ſic ſcripſi. Reſiſtentiam eſſe qualitatem quandam, naturalem ſcilicet po
tentiam ſecundum quam aliquid non patitur ab agente etiam implicito: nam
omne reſiſtens habet potentiam, vt non patiatur. Durum quidē dicitur, quod
habet potentiam, ut non facilè ſecetur. Salubre quod habet potentiam, ut
non facilè à quibuslibet accidentibus patiatur: utrunque horum ſub qualitate
reponitur. Ad hęc uerò reſiſtens, & cedens prędicantur in quali, nec in alio
prędicamento reponitur. Eſt autem reſiſtentia imperfecta, qua aliquid ęgrè
patitur ab agente. Quod autem in alio genere non ſit reponenda hinc pa-
tet, quia non eſt forma, uel figura: nulla enim exiſtente forma, uel figura de G
terminata ſequitur reſiſtentia in corporibus inanimatis. Non eſt paſsio, aut
paſsibilis qualitas, nullo enim exiſtente ſenſu, aut animo poſſet eſſe reſiſtētia;
nec habitus, quia nullo exiſtente habitu ex actibus acquiſitis erit aliquid reſi-
ſtens. Hæc ego ea in epiſtola ſcripſi, quæ adhuc confirmo, adeo enim vera
videatur mihi, ut nullis omnino labefactari poſsint ſophiſmatis, ut infra decla
rabo. Igitur ſi definire liceat reſiſtentiam dicemus eſſe, naturalem potentiam
ſecundum quam aliquid non patitur ab agente etiam implicito, aut ægrè pa-
titur ob ſuæ naturæ defenſionem. Examinemus modo noſtri Mercenarij ſen-
tentiam. H

MERCENARII OPINIO DE RESISTENTIA CONTRA Augenij ſententiam. Caput XVII.

MERCENARIO hęc opinio non placet, atque hiſce verbis opinio
nem reprobat. Siquidem reſiſtentia non ſolum in cathegoria
qualitatis adinuenitur, ac proinde non ſolum naturalis impotē-
tia eſt ad patiendum, vt aſſeruit ipſe: ſed etiam in prędicamē-
to actionis reponitur, & à reactione reipſa non diſtinguitur:
quod ex Ariſtotile quarto de animalium ortu capite 3. facilè oſtendi poteſt;
vbi de ſimilitudine filiorum ad parentes orationem habens, ſic inquit. Cau-
ſa vt ſoluatur, hebeteturque motus, & actio agentis, eſt quoniam agens in

A agendo repatitur: ut calefaciens à frigido refrigeratur.] ex quibus verbis huiuſmodi fundamentum depromitur. Reſiſtentia patientis ad agens eſt, qua actio agentis ſoluitur, & aliqua ex parte labefactatur: ſi quidem agentis actio in paſſum ex patientis reſiſtentia ſoluitur, & retardatur: quod ſanè ex multis perſuaderi poteſt. Nam ſi gladius lignum, aut ferrum incidat eius actio ex reſiſtentia ligni, aut ferri ſoluitur, & hebetatur: pariter dum ignis in uiridi ligno agit, eius actio ex ligni reſiſtentia retardatur. Iam verò agentis actio ſoluitur, atque obtunditur per actionem patientis in agens. Igitur reſiſtentia eſt actio, aut reactio patientis in ipſum agens. Minor ex nuper allata Ariſtotelis autoritate probatur cum inquit. Cauſa ut ſoluatur agentis actio eſt, quoniam agens in agendo repatitur: ut calefaciens à frigi-

B do refrigeratur.] Quamobrem ſi calidum dum agit in frigidum actio calidi ſoluitur, atque hebetatur propter frigidi reactionem, quoniam ſcilicet à frigido refrigeratur: igitur reſiſtentia frigidi nihil aliud eſt niſi actio frigidi contra calidum: ac proinde reſiſtentia in cathegoria actionis, quinetiam reponitur: & ab actione re ipſa non diſtingitur. Hæc meæ opinionis reprobatio eſt. Verùm quoniam illius propoſitum fuit non ſolum redarguere Augenium, ſed etiam ſua conſuetudine dilucidare philoſophiam: propterea ne amplius uerſentur ſtudioſi in huiuſce rei ambiguitate, explicare illam aggreditur à diſtinctione in hunc modum facto principio. Reſiſtentia conſideratur; aut in his quę agendi facultatem non habent: aut in his, quæ agendi ui præ

C dicta ſunt. Si reſiſtentia primo modo ſumatur nihil aliud eſt niſi naturalis impotentia ad patiendum, & in cathegoria qualitatis in ſecunda ſpecie reponitur: ut ſi gladius ferrum ſecet, in hoc & alio quouis corpore duro reſiſtentia ineſt, quæ potentia eſt, vt non facilè ſecetur: quæ naturalis impotentia dicitur: quæ ſanè ex temperamento vel ex duritie proficiſcitur. Sicut ex contrario in lacte reſiſtentia nón reperitur, quoniam in eo naturalis potentia eſt, vt facilè ſecetur, quæ ex eius mollitiè proficiſcitur. Si uerò reſiſtentia ſecundo modo conſideretur, reſiſtentia à reactione re ipſa non diſtinguitur, & in prædicamento actionis reponitur, ut ex Ariſtotelis ſententia ſuperius oſtenſum fuit: quod etiam ipſa rei euidentia perſuadet: quoniam ſi in ventrem frigidi alimenti cibaria ingerantur, caloręque naturalis in ea ſuam actionem exerceat,

D frigida alimenta reſiſtunt, quoniam ſua frigiditate in calorem reagunt, ex qua actione calor naturalis reprimitur, ac proinde eius actio circa alimenta ſoluitur & retardatur. Id ipſum in agentibus per cognitionem liquido conſtat. Nam ſi homo alterum inuadat, & ſuas uires contra ipſum exerceat, alter ei reſiſtit prout contra eum reagit, eo magis reſiſtere dicitur. Itaque reſiſtentia in hunc modum accepta ab actione realiter non diſtingitur: neque potentia reſiſtens à potentia actiua, tametſi ratione finis inter ſe differre dicantur. Quoniam actio agentis ipſius patientis deſtructionem reſpicit. Siquidem finis agentis eſt patiens ſibi ſimile reddere vt primo de ortu, & interitu capite de actione, & paſsione ab Ariſtotele decretum eſt. Reſiſtere autem ſui ipſius conſeruationem reſpicit. Enimuero calidum agit in frigidum, ut ipſum corrumpat, & ſibi ſimile reddat, & reſpectu huius finis dicitur agens: frigi-

dum

dum verò in calidum reagit, ut ſeſe tueatur, & conſeruet, & reſpectu hu- E
ius finis actio frigidi in calidum reſiſtentia nuncupatur, & propriè reactio appellari poteſt. Hæc Mercenarius.

RESISTENTIAM NON ESSE PROPRIE *reactionem: atque Mercenarium paſſim in ijs, quæ de reſiſtentia dixit aberraſſe.*

Caput XVIII.

AGGREDIAMVR modo diſputationem cum noſtro antiagoniſta F
Mercenario, vt rationibus ultò citròque habitis conſpicuum omnibus fiat uter noſtrum inanem opinionem & erroribus plenam protulerit. Multa ſunt, quę mihi vt liberè dicam: quemadmodum ſoleo, minimè ſatisfaciunt: atque imprimis illud, quod non rectè propoſitæ quæſtioni ſatisfacere uideatur: in qua cum inſtituta ſit quæſtio de genere non debebat ille ſpeciem proferre in medium: nam ut concedam illi, quod alioquin falſum eſſe demoſtrabitur, reſiſtentiam eſſe reactionem, & non diſtingui realiter à reactione, hæc una ſpecies eſt reſiſtentiæ, quę non includit aliquam rationem communem ex illius etiam ſententia, ad omnem reſiſtentiam. Neque eſt, quod illę dicat ad duo genera referri poſſe, ad qualitatem, & ad actionem: propterea vniuſcuiuſque reſiſtentiæ genus unum non G
eſſe ſtatuendum: quoniam ubi adeſt reactio patientis in agens, aut adeſt naturalis impotentia, ut facilè patiatur, aut non adeſt, admittere non poteſt ille hoc poſtremum, cum ſtatuat omnem actionem ab aliqua potentia profiſci. Igitur cum adſit potentia, & hæc ſit reſiſtentia in ijs, quæ non reagunt, cur nō erit reſiſtentia in ijs, quæ reagunt? quę maior de vno, quā de alio ratio afferri poteſt? aut ſi non eſt reſiſtentia, illa potentia à qua proficiſcitur actio, quid erit? Quamobrem ſi reſponſio dari debet generica, & uniuoca opus eſt, ut ſtatuat, aut omnem eſſe potentiam, aut aliquod inueniri medium ab illo minimè propoſitum: atqui ille non uult omnem reſiſtentiam eſſe reactionem, neque communem rationem profert vnicuique rationi conuenientem: neceſſe eſt vt ſtatuat eſſe potentiam, aut ſaltem non conuenire in genere H
vniuoco, quæ res hactenus fuit à nemine quod ego ſciam propoſita. Prætererea fortaſſis ratio reſiſtentiæ non eſt reagere, in ijs inquam, quæ agendi uim habent; ergo in illis reactio formaliter non erit reſiſtentia: antecedens oſtenditur, quia frigidum habet reſiſtentiam, ut non facilè patiatur à calido: ponè calidum non agere in frigidum (neque enim ſemper actio neceſſaria eſt) tunc aut habebit frigidum eam reſiſtentiam non agente calido, aut non habebit: abſurdum eſt dicere, quod non habeat, eo quia cum à temperamento & à mixtione proficiſcatur reſiſtentia, intrinſecam habet cauſam, & eſſentialem: habeat igitur reſiſtentiam. Itaque carebit reactione: ex quibus illud deduci poſſe videtur ſecluſa omni actione reſiſtentiam inueniri in rebus: idcirco reactionem

A ctionẽ non eſſe formaliter reſiſtentiam. Amplius illud mihi nõ placet, quod
dicat actiuam potentiam agentis re ipſa non diſtingui ab illa potentia reſi-
ſtente: nam potentia reſiſtens, ut eiuſmodi, non eſt potentia agens, ſed poten-
tia tuitiua (ut ſic dicam) ſui ipſius: qua unumquodque ſe ipſum fouere, tue-
ri, ac defendere vult ex natura: potentia actiua eſt, quæ alterius molitur cor
ruptionem, ut longè diuerſa ſunt hæc: tueri ſeipſum, & alium corrumpere.
Cum vnum ſine alio ſtare poſſit. Deinde in eo etiam adeſſe videtur error
mihi, quod putet ille reagere ipſum reſiſtens, ut ſe tueatur: quandoquidem
omnis actio, quæcunque ſit, ſit in contrarium, vt illud corrumpat (hoc enim
contrariorum eſt munus) igitur reagens non reagit, ut ſe tueatur: ſed ut con
trarium agens corrumpat, atque deſtruat: alioquin deſtrueretur actionis na-
B tura. Placet rem exemplis ijs illuſtrare, quibus ille uſus eſt, vt oſtendam rea
ctionem non eſſe reſiſtentiam: mox autem idem Ariſtotelis verbis demonſtra
bo. Si homo alterum inuadat, & contra ipſum ſuas vires exerceat: alter qui
dem ei reſiſtit, prout contra eum reagit (inquit Mercenarius.) At certè non
non eſt reſiſtere, aut conſeruare ſeipſum: ſed ſimul inimicum deſtruere, atq;
occidere. Ille duntaxat reſiſtit, qui ſeipſum tuetur: qui verò non ſolum hoc
facit, ſed etiam præterea aduerſarium adoritur, occiditque: hic duas actio-
nes facit, quarum vna eſt reſiſtentia pro ſui tuitione: alia eſt actio in inimi-
cum pro illius deſtructione. Neque eſt verum, quod quo magis aliquis rea-
gat, eo magis reſiſtat: quia ille magis reſiſtit, qui ſe ipſum melius tueri ſciet:
ille magis reagit, qui ualidiorem habuerit agendi poteſtatem. Rectè admo-
C dum dixit ille, quod reſiſtere ſui ipſius conſeruationem ſpectat. At verò rea
gere in contrarium non ſpectat præcipuè ſui conſeruationem: ſed, vt prædixi,
corruptionem alterius. Nam, qui citra reactionem aduerſario reſiſtit, hic ha-
bere dicetur reſiſtentiam: reactionem minimè. Rurſus frigida alimenta agunt
in calorem, ut illum refrigerent: quid enim aliud eſt agere in calorem illius
caliditatem obtundendo, quàm agere ad alterius corruptelam. Quamobrem
potentia reſiſtens diſtat à potentia actiua: primum quia de natura potentiæ
reſiſtentis non eſt agere: deinde, ſi quod agit, non agit, ut reſiſtens, ſed ut cor
rumpens contrarium, aut in totum, aut in partes. Præterea Mercenari no-
ſtra hæc diſputatio oſtendet, quam differant inuicem reſiſtentia, & ractio.
Nam qua ego tuis rationibus ſatisfacio, nihilque concludere illas cõtra meã
D opinionem oſtendo, eatenus quidem dicor tibi ualidè reſiſtere: ſed quatenus
tuæ opinionis poſtea falſitatem oſtendo, eatenus reago contra te ipſum.
Item omnis effectus à ſua efficienti cauſa eſſentialiter diſtinguitur. Iam rea-
ctio eſt effectus potentiæ reſiſtentis, quia illa agit, ut ſeipſam tueatur ſecun-
dum Mercenarij ſententiam. Igitur potentia reſiſtens, & reactio ab illa pro
ficiſcens duo ſunt realiter diuerſa. Petierim ab illo, ut explicet mihi, quid
horum propriè ſit reſiſtentia: utrum potentia ipſa; an autem actio potentiæ,
ſi dixerit potentiam & cauſam eſſe reſiſtentiam nobiſcum conueniet. At ve-
rò ſi dixerit actionem eſſe reſiſtentiam, ſequeretur nunquam eſſe reſiſtentiam
ſine actione: ſic adamas non habebit reſiſtentiam, neque aliud id genus, ſi ex-
cludatur actio: quod quam abſurdum ſit, nemo eſt, qui neſciat: ſed ut rem

Nnn hanc

hanc illuſtriorem conſtituamus: expedit Ariſtotelis afferre teſtimonium. Ariſtoteles itaque in quinto libro diuinæ philoſophiæ capite de potentia docet quo ſint ſignificationes potentiæ: dicitque ſumi quattuor modis. Quorũ vnus eſt pro principio motus in alium, qui modus potentiam actiuam demonſtrat. Alius eſt pro principio paſſiuo, quatenus proficiſcitur ab altero prout alterum eſt, ſecundum quem quod patitur aliquid patitur: & hæc potentia nuncupatur paſſiua. Tertio ſumitur pro principio faciendi aliquid non quocunque modo, ſed bene, aut ſecundum quod homo diſpoſuit. Quartus modus eſt pro potentia reſiſtente: quatenus ſcilicet non poteſt pati quicquã ab alio: aut non facilè patitur. Quem modum hiſce verbis proſequitur. Item quicunque habitus ſecundum quos impaſſibilia omnino, aut immutabilia ſunt: aut non facilè ad deterius moueantur potentiæ dicuntur. Franguntur nanq; & conteruntur, & flectuntur, & omnino corrumpuntur, non propter poſſe, ſed propter non poſſe, & in aliquo deficere. Impaſſibilia uerò à talibus ſunt, quæ propter potentiam, & poſſe, & aliquatenus ſe habere vix & parum patiuntur.] hæc Philoſophus. Quibus verbis duplicem innuere uidetur mihi potentiam reſiſtentem: quarum una eſt perfecta, quæ nihil omnino patitur ab alio: ut adamas propter duritiem frangi minimè poteſt à malleo. Salamandra ab igne comburi non poteſt: quam ille hiſce verbis exprimit. Secundum quos impaſſibilia omnino.] Alia uerò eſt reſiſtentia imperfecta, quæ cum difficultate aliquid patitur: hæc reſiſtit, ſed non ita, quin aliquid patiatur: hanc notat hiſce verbis. Aut non facilè ad deterius moueantur.] hęc ſi uera ſunt: manifeſtum faciunt potentiam reſiſtentem, non eſſe potentiam actiuam, Neque potentiam paſſiuam, neque potentiam aliquid faciendi: ſed quidpiam ab illis diuerſum ex Ariſtotelis opinione. Et propterea Mercenarium philoſophum tota aberraſſe uia, cum ſtatuat potentiam reſiſtentem eſſe cum actiua potentia eandem. Poſtremò illud etiam mihi difficultatem facit Mercenari, quod ſcribas Medicos & philoſophos maximè perplexos exiſtere in hac materia. Sanè ego, qui in illorum decretis, quantum licuit mihi per publicas priuataſque occupationes, deſideraui aliquid proficere: nondum inueni in genere ipſius reſiſtentię inueſtigando illos fuiſſe perplexos. Itaque interea docuiſſe, qui in negocio fuiſſent ancipites. Hic diuinare videor, nullam inueniri poſſe inter ipſos diſcrepantiam: atque te id ad pauca reſpicientem, ephnèiaſſe? ut hinc in parte occaſionem ſumeres illuſtrandi philoſophiã. Relinquitur modo vt ſatisfaciam rationi, quam tanti facis, ut arbitreris illam veluti quendam Acchillem ſtrenuè meam opinionem ſubuertere. Dicebas illam eſſe reſiſtentiam, quæ actionem agentis hebetabat, atque retardabat ne ſuam formam citò imprimeret. Aſſumptum hoc videtur mihi falſum quia neque conuenit in reſiſtentia perfecta, neque in imperfecta. Non conuenit in illa: quia nunquam agens ſuam imprimere poteſt formam, cum nunquam ab agente quicquam patiantur, vt de adamante proximè diximus: uirtus quidem mallei non retardatur ab illa potentia, ſed contra omnino impeditur: at tua illa propoſitio ſupponit introducendam eſſe formam ab agente: impediri tamen, & retardari ne citò fiat impreſſio. Secundo neque etiam

A veritatem habet in reſiſtentia imperfecta: nam ſuppoſito ex tuis fundamentis reſiſtentiam eſſe duplicem, unam cum reactione, aliam ſine reactione: vbi agendi poteſtas aliqua non eſt, ibi tuo etiam iudicio locum habere non poteſt. Igitur ſolum habebit veritatem in iis, quæ habent facultatem agendi: quæ cum patiantur, licet egrè propter reſiſtentiam, agendi potentia ſit retardatio formę introducendæ ex tuis principijs. Hic tamen eſt animaduertendum, quod retardatio huius introductionis poteſt contingere, aut propter potentiam reſiſtentem: aut propter reactionem, quæ ab actiua proficiſcitur: ut tu arbitraris. Reactio propriè non eſt reſiſtentia, ſed eſt effectus huius potentiæ, quam reſiſtentiam uocamus. Igitur falſum eſt reſiſtentiá eſſe, quicquid actionem agentis hebetat, ac ueriſsimum eſt, reſiſtentiam eſſe potentiam naturalem, quá res habet ad hoc quod aut nihil pati poſſit, aut egrè pati, ut ſu-
B periori capite diximus, & hoc ipſo ex Ariſtotele demonſtrauimus; qui certè nunquam eiuſcemodi definitionem ſomniauit, qualem protuliſti. Locus ille quem tanti facis ex quarto de anim. gen. c. 3 adeo uulgaris eſt, ut neminem vel mediocriter in philoſophia uerſatum latere arbitror. Quis enim aliquando ignorauit Mercenari, quod omne agens in agendo repatitur? Quid ex hoc loco colligis? reactio (inquies) retardat actionem agentis: fateor. An propterea reactio eſt reſiſtentia? potentia ipſa eſt reſiſtentia ut ſæpius diximus: reactio uerò ipſa eſt effectus actiuæ potentiæ. Sic mihi uidetur omnis explicata in propoſito negotio difficultas, ita ut amplius nihil ſit, quod facere poſſit difficultatem.

C

QVA VIA, ET METHODO COMPERTVM ſit ignem præter calorem ſiccitatem inueniri ex Argenterij ſententia. Caput XIX.

TERTIVM problema fuit, qua uia, & methodo fuerit compertum antiquis, ignem præter calorem habere ſiccitatem. Ego cognoſcens hanc quæſtionem vnum ſupponere, & aliud quærere, ſupponere ignem habere calidiatem: at uerò quæſtione eſſe qua uia ſiccitatem ineſſe cognouerint. Breuiter admodum, atque niſi
D meum me fallit iudicium, etiam rectè, in hunc modum reſcripſi. Reſpondeo, quod formæ ex operibus patent: quia ignis exiccat, propterea habere ſiccitatem concludimus. Dicis calorem habere duas uirtutes, nempè calefaciendi, & exiccandi: igitur ex eiuſcemodi operationibus non concludimus ineſſe ſiccitatem, ſed unam duntaxat, ſcilicet calorem. Dico calorem dupliciter conſiderari: nam alius eſt calor humectans: alius eſt calor exiccans. Calor aeris, tepentium aquarum humectat: calor ignis exiccat. Neutra igitur eſt propria caloris uis, ſed hæc agit ex cohærentibus ſibi qualitatibus: proprium enim eius eſt calefacere; igitur calor ex accidenti exiccat. Subinde hęc eſt Mercenari formalis: ignis caliditate calefacit, & conſimiles. Hæc quoque pariter erit formalis. Ignis ſiccitate deſiccat. Sic ego in epiſtola reſcripſeram.

E

RATIONES MERCENARII NIHIL CONCLVdere contra Augenij ſententia de ſiccitate ignis.

Caput XX.

HANC rurſus opinionem redarguere conatus eſt: quia (inquit) hęc reſponſio ieiunè, & ſimpliciter prolata dubitationi non ſatisfacit: oſtendo enim ego calorem ex ſe, & non media ſiccitate exiccare: primo quidem, quia calor ſolis exiccat, & calefacit, & tamen F calori cœleſti ſiccitas formaliter coniuncta non eſt, qua media deſiccet. Igitur calor ex ſe calefaciendi, & exiccandi virtutem habet. Prætęrea concoctio à calore naturali ſolum, vt ab effectrice cauſa proficiſcitur, vt quarto meth.eor. cap. de concoctione ab Ariſt. proditum eſt. In qua humidum abſumit, & deſiccat cum ea, quæ concoquentur continuò ſicciora reddantur: vt eo loci idem Ariſtoteles declarauit: inquiens, quæ concoquuntur ex aereis ſunt aquea, & ex ijs faciunt magis terrea. & tamen calor in concoctione ex ſe, non autem media ſiccitate deſiccat, humidumque abſumit, ſiquidem ſiccitas in concoctione ſolum paſſiuè, & vt materia concurrit, vt eodem loco hiſce verbis Ariſtoteles declarauit. Concoctio eſt perfectio à calore naturali & proprio ex oppoſitis paſſiuis] quod etiam antea declarauerat in definitione gene- G rationis: itaque calor ex ſe & calefaciendi & exiccandi vim habet: igitur in igne ſolus calor hoc munus obire poteſt: & ſicut ignis caliditate calefacit, ſic etiam caliditate exiccat, & ex conſequenti quia exiccat inferri minimè poſſe videtur præter calorem in igne ſiccitatem adinueniri. Tandem in fine ſuę dilucidationis hæc addit. Nam cum diccbatur. calor, & calefaciendi virtutem habet, ignis igitur calore ſolo vtroque munere perfungi poteſt. Reſpondetur in mixtis corporibus calorem & calefacere, & exiccare per humidi euaporationem: non quia calor ſiccitatem inducat, ſed quoniam humido euaporante partes ſicciores, terreæque derelinquantur, & hunc in modum calor ſolis madidam terram exiccat, & calor naturalis in coctione, & in coagulatione mixtorum prout calefaciendo, & attenuando in cauſa eſt, vt humidum euaporet: Quo ſanè H euaporante partes ſiccæ magis & conſiſtentes ſuperſint. In elementis verò calor non exiccat, nec humidum corrumpit, ſed id ab ipſa ſiccitate proficiſcitur: ſiccitas enim ignis aeris humiditatem corrumpit, ſiccitatemque inducit pro generatione ignis. Quamobrem ignis & ſola caliditate calefacit, & ſiccitate exiccat. In mixtis enim caliditate exiccat. in elementis verò ſiccitate hanc actionem abſoluit: vnde vir iſte non ita ſimpliciter hæc duo problemata enunciare debebat. Ignis caliditate calefacit, ignis ſiccitate exiccat: hoc enim ſecundum ſolum in elementis veritatem habet] hæc ad verbum Mercenarius. In his profectò multa ſunt, quæ mihi diſplicent, de quibus iam dicere incipio illius rationibus in hunc modum ſatisfaciens. Ad primam itaque dicimus, quod nunquam erit verum ca-

lorem

A lorem per ſe exiccare, at verum erit ſemper, calorem per ſe calefacere. Porrò
cum ait calorem ſolis calefacere, & exiccare admittimus. Sed hoc unum facit
non per ſe, ſed conſecutiue, & veluti per accidens: quandoquidem ſol neque
caliditatem, neque ſiccitatem habet: id eo per ſe neque calefacit, neque exiccat:
atque licet euocando humidum à ſubiecto exiccet, At hoc non eſt exiccare
per ſe. Deinde calor ſolis non ſolum exiccat, ut putà lutum: ſed etiam hu-
mectat ceram, ſeuum, & adipem. Ex uarietate ſubiectorum variç fiunt à ca-
lore ſolis operationes: itaque vt per ſe non humectat, ſic, nec per ſe exiccat.
Quod ſi hoc aut illud faceret per ſe, haberet id ipſum ex connexione humidi-
tatis, & ſiccitatis: quæ duç qualitates ſunt compoſſibiles, ut oſtendit aer, &
ignis, quibus cum proprie ſol careat, neutrum per ſe facere ſtatuamus. Se-
B cunda illius ratio maximas patitur apud me difficultates. Primum non facilè
admiſerim concoctionem fieri à ſolo calore, ut à cauſa efficiente. Non enim
ratio eſt impar de concoctione, & de nutritione, cum vtranque à calore fieri
traditum ab Ariſtotele fuerit, & communi omnium philoſophorum aſſertione
confirmatum. At verò Ariſt. lib. 2. de anima t. 41. nutritionis primariã cauſ-
ſam ſtatuit eſſe animam: concauſam verò ignem meritò caloris, ſic enim noſ
eum locum interpretamur. Mox neque illud admiſerim concoctionem omnẽ
incraſſare, & exiccare, tum quia elixatio quædam concoctionis eſt ſpecies, ta-
men non incraſſando, non exiccando, ſed humectando procedit. Tum quia
chilus ventriculo concoctus minus terreus eſt, quàm tota maſſa alimentalis,
ex qua originem habuit; tum tertio, quia ſanguis ex chylo procreatus in he-
C pate, & venis magis eſt humidus, magiſque fluxibilis, & aqueus ipſo chylo.
Sed admittamus hoc illi de cuius veritate in tractatione de concoctione diſ-
ſeruimus, reſponſio ad rationem de concoctione non eſt difficilis: quia calor
ſi inter concoquendum exiccat, id profectò non facit ille ſub propria ratione
caloris, ſed ex accidenti quatenus euocat humidum, vt hoc Mercenario cõ-
cedam, qui hanc ſiccitatis cauſam in concoctione agnoſcit: At quemadmodũ
ſupra diximus non eſt hoc, quod quæritur. Nunquam ille ex hac ratione per
ſuadebit calorem per ſe; ſuaque natura, exiccare. Deinde addo etiam &
aliud, nempè calorem concoctionem facientem exiccare per ſe quidem, ſed
non ut calor eſt, ſed ut calor naturalis. Hic enim prout ab anima dirigitur
ad hoc aut illud opus perficiundum, calefacit refrigerat, humectat, ſiccat, cũ
D ſit ex omnium elementorum permiſtione conſtitutus. Media frigiditate, &
ſiccitate neruos efficit: humiditate, & frigiditate cerebrum; caliditate & ſicci-
tate cor: caliditate & humiditate carnem. Hanc varietatem explere, & perfi-
cere nulla ratione poterat calor, vt calor erat, ſed de his diximus in comen-
tarijs noſtris ſupra libro Hippocratis de Diæta, & in libris de concoctione.
Non concurrit ad concoctionem perficiendam calor, ut calor eſt, ſed ut na-
turalis: id eſt ut concauſa agentis animæ, & quoddam ex omnibus qualitati-
bus permixtum; ideo ſi exiccat id facit ob connexam ſiccitatem, ſic id efficiet
per ſe, cum per ſe ſiccitatem includat. Quod ſi diceret ſiccitatem concurrere
paſſiuè. Reſpondebo ſiccitatem incluſam in eſſentia caloris, ſimul cum cali-
ditate vim efficientem habere; & per ſe agere in humiditatem alimenti con-

coquendi

coquendi. Ideò dixerim humidum abſumi duplici nomine tum ab euocatione à calore facta, tum à ſicci actione humidum corrumpente. Siccum verò alimenti illud eſt, quod in coctione perficitur. Iam itaque manifeſtum feci rationes Mercenarij non eſſe alicuius momenti examinemus modo, qua ratione nitatur ille ſatisfacere duabus rationibus contra meam ſententiam ab eodē propoſitis. Calor, inquit, aut eſt in mixtis corporibus, aut in ſimplicibus. In mixtis calefacit, & exiccat. In ſimplicibus verò calefacit dumtaxat] egregia ſanè ſententia digna Mercenario philoſopho. Primo calor ſolis eſt calor ſimplicis corporis, tamen ex ſe calefacit, & exiccat: vt ille dicebat. In qua te video maximam adeſſe repugnantiam. Nam ait in mixtis caloré exiccare propter euaporationem humidi: at hoc modo calorem ſolis exiccare. Sed ſi hic proprius eſt mixtorum modus, quomodo conuenire poteſt calori ſolis? præterea cur calor in mixtis ſemper exiccat? cum generat carnem, ſanguinem, medullam an exiccat? cur ſi igneus eſt aut ab igne maior illius pars proficiſcitur, non exiccabit ſiccitate? An febrilis calor, qui igneus eſt ſola humidi euocatione exiccabit? Poſtremò ea verba. [Ignis caliditate calefacit: ignis ſiccitate exiccat. hoc enim ſecundum ſolum in elementis veritatem habet] obſcura ſunt. Nam aſſeuero ignem caliditate calefacere: & ſiccitate per ſe ſiccare: & illas propoſitiones formales exiſtere: cur igitur hæc propoſitio, ſiccitate exiccat] ſolum in elementis veritatem habet? cur nó in ijs, quæ conſtant ex elementis? cur quod terreum erit non exiccabit per ſe? cur febres ardentes, maraſmus torridus, atque ſimilis non exiccabunt ſua natura? ſed fortaſsis plura quàm oportuiſſet de hac materia ſcripſimus: perluſtremus modo quid ille animo conceperit. E F G

CVR PRAETER CALOREM SICCITATEM *ineſſe in ignem inuentum fuerit ex Mercenarij ſententia: quæ reprobatur.*

Caput XXI.

MEA opinione reprobata Mercenarius pro ſua conſuetudine declarat, quid ipſe ſentiat. In ſumma putat duplici via id cognitum fuiſſe. Primo via tranſmutationis, ſecundo analogiæ ad cætera elementa. Cum enim elementa inuicem tranſmutentur vt ignis, & aer, nec non ignis, & aqua, tranſmutatio uerò fiat inter contraria: igitur inter ignem, & aerem qualitatum oppoſitio reperiri debet ratione quarum traſmutatio fieri poſsit. Cum autem in aere humiditas reperiatur: igitur in igne oppoſita illius qualitas ineſſe debet: cum autem hæc caliditas eſſe non poſsit, cum caliditas humiditati non opponatur, igitur huiuſmodi qualitas ſiccitas erit, ratione cuius inter ignem, & aerem tranſmutatio fieri poſsit. Hac enim ſublata ab igne ſtatim inter aerem & ignem tranſmutatio auffertur. H

Siquidem

A Siquidem calor ignis in humidum aeris agere non poteſt, neque è contra cū inter ſe minimè opponantur: quinimmo ſimul in eodem ſubiecto, vt in aere conſiſtunt: nec aeris calor in humidum ſuam actionem exercet. Pariter cum inter ignem, & aerem mutua tranſmutatio fiat, igitur in igne, & aqua pugnātes qualitates reperiri debent: cum autem in aqua frigiditas, & humiditas reperiantur, igitur in igne calor, & ſiccitas, quę frigiditati, & humiditati ſeſe opponant, reperiri debent. Neque enim aquę humor à calore ignis corrumpi poteſt propter rationem nuper allatam. Præterea id ex analogia, & comparatione ad cætera elementa compertum eſt; nam cùm in cæteris elementis duæ qualitates neceſſariæ reperiantur: quarum neceſsitas cum priore noſtrarum dilucidationum volumine fuerit explicata, hic lubens prętermitto. Igitur & in
B igne duæ qualitates neceſſariò reperiri debent, hęc autem aliæ eſſe nō poſſunt, niſi ſiccitas, & calor, ſiquidem caliditas, & humiditas in aere reperiuntur: neque calor, & frigus, cum hę duę elementum ueluti inter ſe maximè pugnātia conſtituere non poſſint:] hęc Mercenarius. Verùm quemadmodum in alijs problematis diſcutiendis mihi non ſatisfecit, ſic neque in hoc tertio aliqua ex parte ſatisfacit. Iuuat, vt hoc ipſum patefaciam, repetere illum quęſtionē propoſuiſſe mihi, qua via fuerit compertum pręter calorem ignem habere ſiccitatem. In qua ſupponis tanquam notum ignem habere calorem; & meritò ſanè id ſupponis, quandoquidem id eſt adeò omnibus manifeſtum, vt qui neget ignem calefacere nemo hactenus fuit: indiget enim pœna vel ſenſu dicit Ariſt. in Topicis, quęſtio ſolum inſtituta eſt de ſiccitate, qua uia cognouerūt
C ſapientes ineſſe in igne. Addo huic quod non quærit, cur ſiccitatem ineſſe in mixtis, aut in terra cognouerint: neque cur non nouerint aquam eſſe frigidā, aerem humidum: ſed ſpeciatim alijs omnibus prętermiſſis de ſolo igne diſputatio præponitur: huic ego quęſtioni ſatisfaciens non inueni magis accomodatam viam, quàm ab operationibus id cognitum fuiſſe, affirmare. Vt qui ſciuerim hac via proceſſiſſe Ariſtotelem. Qui diuina philoſophia & paſſim alibi docet, quod operationes faciunt cognoſcere formam. Tu verò ad tranſmutationem, & ad analogiam refugiens longè aberraſti: primum quia cognitio eſt duplex: vna ſenſitiua, alia intellectiua: ſenſitiua nōtitia omnium iudicio pręcedit intellectiuam: at qui cognoſcere ignem eſſe ſiccum, quia adurit, & exiccat eſt maximè ſenſibile: quod verò elementa inuicem tranſmutentur, non
D eſt ſenſibile, ſed ratione, & intelligentia dumtaxat cognitum: ſapientes itaque primum cognouerunt in igne ſiccitatem adeſſe ab operatione: deinde verò à tranſmutatione, quod autem hoc ſit rationabile id fidem facit, quod omnium artium, omniumque ſcientiarum ortus à ſenſibus facit, quin omnis noſtra cognitio deriuatur à ſenſibus, ut à philoſopho dictum fuit. Sic in propoſito problemate cum duabus uijs inuentum ſit in igne adeſſe ſiccitatē, tum à notioribus nobis, tum ab ignotioribus nobis, neceſſarium eſt primum ſapientes cognouiſſe in igne adeſſe ſiccitatem à notioribus nobis, à quibus innata eſt nobis via ad notiora naturæ vt Ariſtoteles inquit. Et ſic prius ab operatione, quàm à mutua elementorum inter ſe tranſmutatione. Prętereà illa explanatio ad hoc problema admittenda non eſt, quæ non reddit cauſam eius, quod

quæritur: huiuſmodi eſt explanatio à Mercenario propoſita. non eſt igitur admittenda. Minor probatur: quia tranſmutationis via facit cognoſcere contrarietaté ineſſe in elementis: at verò hoc non quærimus: ſed cur vna ſiccitas in elemento ignis conſiſtat hoc quæritur. Tranſmutatio verò facit cognoſcere contrarietatem ineſſe in elementis: quia verò contrariæ qualitates ſunt quatuor illas ineſſe, & contrarias docet tranſmutatio. Sic non minus docebit ineſſe ſiccitatem, quam humiditatem, caliditatem, frigiditatemque: Quamobrem ſi ille quæſiuiſſet ex me: cur qualitates contrariæ in elementis ſint conſtitutæ, vtique ex Ariſtotele in ſecundo de ortu, et interitu dixiſſem, quia inuicem tranſmutantur. Vides igitur quomodo reſponſio Mercenarij non ſatisfacit propriè quæſtioni. Adhæc verò non minus hęc via facit cognoſcere ſiccitatem in igne, quam ſiccitatem in terra: quia ſi tranſmutari debeat terra in aerem opus eſt adeſſe contrarietatem, cuius meritò fiat tranſmutatio. At qui non quærit cur ſiccitas ſit in terra. Addo quod nulla certior, & exactior haberi poteſt cognitio de qualitatibus ſenſibilibus, quàm per iudicium ipſius ſenſus, propterea ſiccitatem ineſſe in igne, is multò apertius docebit ſenſus, quam tranſmutatio, & analogia.

CVR ELEMENTA BINAS HABEANT qualitates ex Augenio. Caput XXII.

VLTIMVM fuerat problema mihi à Mercenario propoſitum, cur natura duas ſingulis elementis qualitates dederit. Huic ego quęſtioni ex Philopono ſic ſatisfaciendũ duxi. An reſpondendum cum clariſſimo illo Hermeæ diſcipulo, quod quemadmodum contrariæ quatuor datæ ſunt, quia in ſe mutuandi facultatem habent, quod verò tale eſt, id profectò contrarium eſſe oportebat, quatenus autem ſibi mutuò vicinas eſſe neceſſe eſt, communicare ipſas in aliquo oportuit: ut ignis aeri vicinus eſt, & quatenus vicinus eſt, communicabit ei in qualitate aliqua, ut caliditate: quatenus verò vtrunque in aliud mutatur, neceſſe eſt differre in alia qualitate: ſcilicet in ipſa ſiccitate: ſic aer proximus aquæ, ut conſeruaretur in humiditate cum aqua conuenire debebat: aqua cum terra in frigiditate: ſic ille cuius opinionem cum alijs quibuſdam Philoſophis immitandam duco.

MERCENARIUM IN HOC PROBLEMATE aberraſſe. Caput XXIII.

CIRCA à propoſitum problema duo ſunt, quæ mihi diſplicent; primum quod dum illud mihi proponit Mercenarius, hæc ſcribit verba. Quod à nemine hactenus animaduerſum fuiſſe video.] quæ res admodum temerè abs te ſcripta fuit: nam ſi Io. Grammaticus eã ſolutionem affert, cur à nemine fuiſſe animaduerſum ſcribis? fortaſsis quia tu ſolus eius habebas codicẽ? an etiam quia adhuc non fuerit latinitate donatus? cum igitur paſsim liber ille ſit venalis, ad pauca certè uideris mihi reſpexiſſe; cum dixiſti, à nemine fuiſſe animaduerſum. Eo magis hac in parte diſplices mihi, quod dicas me tradidiſſe ſolutionẽ, quam tu ipſe tradidiſti priore tuarũ dilucidationum libro: in qua re longè deciperis: nam quid ſcripſeris ignoro. Quid Io. Grammaticus ſcripſerit ſcio, & profiteor. Deinde in eo eſt error, quod hanc explanationem tibi tanquam propriam tribuis: ſic enim ais. Eam non perpendo, neq; improbo cum propria potius confirmare, quam demoliri vniuſcuiuſque partes eſſe videantur.] Cur quęſo te tibi tribuis opinionem Io. Grammatici? Sic decebat Mercenarium hunc Philoſophum admodum egregium. Verùm quoniam videor omnia proſecutus, quæ ad propoſitam diſputationem pertinebant, hic finem dicendi facio. Taurini die: 28. Iunij. 1583.

Diſputationum D. Horatij Augenij aduerſus Mercenarium.

FINIS.

Horatius Augenius Candido Lectori.
S. P. D.

QVEMADMODVM nunquam in mearum lucubrationum abſolutione, Candidè Lector, mihi crede, magis laboraui: quàm in hoc de ratione curandi per venæ ſectionem opere: ſic (quòd rarò contingere ſolet) nunquam mihi ſatisfeci minus. Scio quid hinc ſequi deberet; nempè autorem omnino ad extremum oppreſſurum, poſtquam euentus longè impar continuis euaſit laboribus. Sed confido id non euenturum: cum tuus candor tua me benignitas continuo ſubſtineat, atque recreetur. Haud enim te fugit quam ſit ingens varietas magnitudo & difficultas rerum, quarum explicatio propoſita eſt: quas licet fortasſis pro dignitate non explanauerim. tentaui tamen illucidare quoad eius fieri potuit diligenter. Acceſſerunt noſtræ publicè profeſſionis munus, artis medicæ exercitatio continua, atque rerum domeſticarum occupationes ferè infinitè: quæ me adeò in huius operis editione debilitarunt, ut aliquando non mediocriter timerem, ne fœtus hic ſuo fieret authori poſthumus. Præſertim verò dum eſſet propè finem editio conſtituta, mortuo Ioanne Baptiſta Ratterio, qui curam ſuſcepit impresſionis huius, quid aduerſus me aut factum, aut excogitatum non fuit, ab ijs alioquin qui multum debebant, ut uel inceptū opus ſupprimerem, vel ſaltem tempore longiſſimo retardarem? quid non feci quos labores non ſumpſi vt omnès haſce difficultates euincerem? nunc exactiſſimè perſpexi DEVM ſemper adiuuare facientes: quò enim maiores difficultates ſeſe offerebant mihi, eò erat animi vigor, & ad operis perfectionem maior propenſio. Fuit tandem DEI beneficio poſt decimum menſem opus abſolutum: ſed non ita, quin inter imprimendum errores contigerint quamplures, atque horum nonnuli maximi momenti, ut libro ſeptimo capite primo, & libro decimo capite duodecimo obſeruabis: nonnulli verò facilè poſſunt emendari inter legendum: ſed qualeſcunque ſint te huiuſce rei admoneri uoluimus, atque omnium inſigniorum errorum notam prębere. Vale, & ijs fruere donec meliora dabimus.

BIBLIOT.CA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
BIBLIOT.CA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Errores in hunc modum corrigito.

Folio.6. littera. B. Quibus præſentibus, aut duobus. legge Quibus præſentibus ſemper: abſentibus autem, aut duobus.c. fol. 80.H. eſſentialis. legge, eſſentiales. fol.82.H.ita ut adſit actio. l.ita ut, vbi adſit actio. fol.83.C. Morlundum.l. Moriunđum. fol. 93. A. Afferri.l. Afferre. fol. 102. G. recipere. l. incipere. fol. 116. G. quæ quæ. l. quæ. Ibidem. H. excludentes. l.excedentes. fol. 117. B. calida ſicca. l. calida & ſicca. ibidem. C. ex roſaceus. l. & roſaceus. ibid. D. cum inuentis.l. cum iuuantis. ibid. pro ſummon gratia l. pro ſumma gratia. fol. 126. G.ut quando. l. at quando.fol. 142.H. uerò etiam. l. verùm etiam. fol.144. & in iſtos.l.& inter iſtos.fol.154. E. detractionem. l. detractionem.fol. 169.D. robere. l. robore. fol.172.H.aliquampiam. l. aliquapiam. fol. 173.B. fronaces l. fornaces. fol. 211. B. Galenum. l. Galenus. fol. 217. A. aut cum auerſione. l.aut pro auerſione. ibid. C. toquimur. l. loquimur. fol.220. E. euidentius. l.euidentibus. fol.221. C.fœtis. l.fœtus.fol.222. E.negotijs.l.negotij. fol.223.C. ſuffocationis.l. ſuffocationes. fol. 224.H. aborſus per ſe. l. aborſus per ſe cauſa. fo.225.C. attractione, & fetu,& ſuffocatione. l. attractione, fętu,ſuffocatione. ibid. Natura. l. & natura. fol. 226. G. poſſunt generari. l. & poſſunt generare. ibid. mulieres. l. mulieres habent, folio.227.C. quæ illę. l. quàm illæ. fol. 228. E. quæ parum ſunt egreſſa. l. quæ parum egreſſa ibidem. aliam non adſſe. l. aliam non adeſſe. ibid.G.non.l. nos. fol. 230. E. reuerſi. l. reuertamur. fol. 231. B. adaeuiente. l. aduenientе. fol. 232. E. debet opinionem. l. debet medicus opinionem. ibid. F. in illius. l. in illorum ibid. G. acturum. l. acutorum. fol.234. G. periculo præſeruat. l. periculo præſeruatio fit. fol. 241.C. facere.l. fecere.fol. 245. A. confluxorum. l. confluendorum. ibid.confluxorum.l.confluendorum.fol.247. A. meuium. l. medium. fol. 256. F. exoneratam. l. oneratam. fol.257.A. redundandē. l. redundātem. fol. 260.G.tam l. tum. fol.266.G. medicatium. l. medicatio. fol. 267.C. ex loco affecto aut uicinis. l. ex uicinis. fol. 278. H. & atque. l. atque. fol.344.F.medicum.l.medium. fol.341.C. facere. l. fauere. fol.372. F. lectione. l. ſectione. fol. 394. F. ut doceamus. l. ut illarum uſum doceamus. fol.395. A. in his ſuis. l. in ſuis. fol.402.E. authoribus. l. antiquioribus. ibid. explanant. l. explanat. fol. 406. G. aut ſine igne. l. aut ſine igne: an leues, an ſcarificatæ.c. fol.437.B. habeas. l. habens.

REGISTRVM.

a b c d e f.
A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo.

Folia omnia integra ſunt, præter Ooo, & f, quæ tantum dimidia.

AVGVSTÆ TAVRINORVM,
Apud Io. Baptiſtam Ratterium,
M D LXXXIIII.

Digitized b